FRANTIŠEK MICHAL WILLAM

ŽIVOT JEŽIŠA

v kraji a národe izraelskom

So 43 pôvodnými fotografickými snímkami

Autorizovaný preklad piateho opraveného

vydania nemeckého od JOZ. DEBNÁRA

NÁKLADOM ČESKO-SLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE ÚČ. SPOL.

FRANT. MICHAL WILLAM • **ŽIVOT JEŽIŠA**

V KRAJI A NÁRODE IZRAELSKOM

Nihil obstat
JOSEPHUS HÖHR
censor dioecesanus
Nr. 1339/1938
Imprimatur - Scepusii,
die 11. Junii 1938
† JOANNES EPISCOPUS

Úvod k prvému vydaniu.

Predbežné štúdiá k tomuto dielu boly by ma skoro stály život. Teraz, keď predo mnou leží hotová kniha, spomínam si na všetkých tých, ktorí sa starali o mňa v Palestíne a v Kaire. Ďakujem Jeho Excelencii Dr. Františkovi Fellingerovi, biskupovi v Jeruzaleme, ctihodnej sestre predstavenej Berchmane, P. Cyrilovi Michelsovi a Dr. Rosenauerovi v nemocnici Papaioannou v Kaire. Nikdy nezabudnem na obetavé ošetrovanie ctihodnej sestry Edeltrudy.

Kniha nechce nahradiť evanjeliá, ale doplniť ich a urobiť ich čitateľovi nenahraditeľnými.

Mnohí ľudia dnes podliehajú mienke, že dnes vládnu také abnormálne pomery, že Ježiš, zakladajúc Cirkev, nebral ich, ak sa smie tak povedať, do úvahy. Ale v skutočnosti práve život našej doby má mnoho spoločných čŕt so životom doby Ježišovej: politické, sociálne a náboženské napätia mučia ľudí dnes práve tak ako vtedy. Preto ak sa postaví život Ježišov, ako je podaný v evanjeliách, čo možno najvecnejšie, najživotnejšie a najvšestrannejšie do onoho dejinného zemepisného a ľudového prostredia, ktoré evanjelisti vo všeobecnosti nezobrazujú, ale ako prítomné a známe predpokladajú a čo najviac naznačujú, tak sa prejavia zreteľne vzťahy k našej tiesnivej dobe, a naväzuje sa živý vzťah k samému Ježišovi Kristovi. Tomuto cieľu by chcela kniha poslúžiť.

Niečo bude hádam chybovať. Z ohľadu na zvláštnu úlohu knihy v dnešnej kríze bolo treba obetovať nejeden v sebe dôležitý a žiaduci výklad.

Pri písaní cudzojazyčných slov dal som všade prednosť prepisu, ktorý by čitateľovi nerobil nijakých ťažkostí. Všade tam, kde evanjelisti opisujú dej v prítomnosti, bolo to podržané i v preklade; skúmaním bolo zistené, že v troch evanjeliách, okrem Lukáša, vyskytuje sa asi na 400 miestach historický prítomný čas; tento vyjadrovací spôsob patrí teda k zvláštnostiam zpráv evanjelií.

Veľkou vďakou som zaviazaný pánom profesorom Dr. Edmundovi Kaltovi a Dr. Jakubovi Schäferovi v Mohuči, P. Henrikovi Hänslerovi O. S. B. v Prahe, v opátstve Emauzskom, a P. Jánovi Sonnenovi C. M., zástupcovi nemeckého spolku pre Svätú zem v Jeruzaleme, lebo sa podujali námahy prečítať vedno so mnou korektúry, a pri tom mi ešte poskytli početné cenné pokyny. Takisto ďakujem pánu Dr. Alojzovi Wurmovi v Mníchove, ktorý za celé roky venoval dielu svoju účasť.

Alberschwende (Vorarlberg),
vo sviatok Povýšenia sv. Kríža, roku 1932.

Spisovateľ.

Úvod k piatemu vydaniu.

„Život Ježiša v kraji a národe izraelskom" vychádza teraz v piatom vydaní. Príležitosti nového vydania bolo použité k tomu, aby bolo niečo znova opravené. Ďakujem za záujem, venovaný dielu a prosím o ďalšiu pomoc.

Preklady do japončiny, angličtiny, francúzštiny, taliančiny, španielčiny, maďarčiny, holandčiny, češtiny a poľštiny sú už hotové alebo práve sa pripravujú.

Andelsbuch (Vorarlberg),
vo sviatok Povýšenia sv. Kríža, roku 1935.

Spisovateľ.

Dni kráľa Herodesa

„Za dňov Herodesa kráľa", tak sa začína evanjelium sv. Lukáša (1, 5). Tieto slová poukazujú na dobu veľkého utrpenia. Herodes bol samozvancom, ktorý sa veľmi dobre rozumel do lstivých úkladov a násilných činov a nezľakol sa ničoho, keď išlo o zachránenie vlastnej osoby.

Jeho otec, Antipater, polobeduín z Edomu, bol len v službách vladára Hyrkána, ale v skutočnosti vladára celkom ovládal. Prv ako ho akýsi Malichus otrávil, urobil všetko, len aby zaistil svojim dvom synom, Fazaelovi a Herodesovi, popredné postavenie. Herodes, ešte viac nadaný ako jeho otec, pokračoval v otcovskom diele. Jeho brat padol v bojoch o vládu, a možno povedať, že na šťastie; lebo neskoršie by bol zaiste nastal rozpor medzi oboma bratmi. Herodes sniesol bezohľadne so sveta každého, kto sa mu zdal byť nebezpečným.

Zatiaľ čo vystupoval mečom a jedom proti súperom z kruhov veľmožov zeme, usiloval sa získať si priazeň židovského národa, a čo bolo ešte dôležitejšie, usiloval sa získať si obľubu u vtedajších rímskych mocnárov. Vedel, že chrám jeruzalemský bol nielen náboženským, ale i národným strediskom krajiny, preto ho dal rozšíriť a čo najnádhernejšie vyzdobiť. Nádheru milujúci Východniari by boli bývali tým oslnení, keby súčasne nebol kráľ staval tiež chrámy pre rímskych bohov, divadlá pre rímske hry a závodiská pre rímske preteky a keby nebol v každom ohľade sa ukazoval ako priateľ toho národa, ktorý bol nepriateľom Izraela.

Tak sa dostala židovská krajina za jeho vlády do toho istého behu udalostí, ktorý bol všade v pohraničí rímskej ríše: krajiny prichádzaly najprv pod „rímsky" vplyv a skrz domorodých kráľov, ktorí sympatizovali so svetovou mocou, sa staly polorímskymi; ešte sa mala prihodiť nejaká rozopra a zmizli starí vladári, a územie i navonok bolo prehlásené za rímsku provinciu. A väčšinou v krátkom čase sa podarilo rímskemu vladárskemu umeniu obyvateľstvo „uspokojiť", ako hovorí Cézar, t. j. privteliť ho k ohromne veľkému organizmu rímskej ríše.

Za vlády Herodesovej mohol každý tušiť, že ona je len prechodnou dobou. Herodes sa dopúšťal politických vrážd jednej za druhou, len aby zaistil svojmu rodu trón. A práve týmto bola častejšie poskytovaná Rimanom príležitosť zamiešať sa do vnútorných pomerov krajiny.

Čo všetko prinieslo so sebou privtelenie ku rímskej ríši, je ťažko podrobne opísať; všimnime si len v krátkosti prevratov na poli náboženskom:

Gréckou rečou bolo sa možno dorozumieť vo všetkých provinciách tejto ohromnej ríše: v Jeruzaleme a pri jazere Genezaretskom, pri Eufrate a Tigride, pri Níle a na saharských oázach, v itálskych a španielskych prístavoch a v zátokách Čierneho mora, pri Temži, Rýne a Dunaji. Hranice medzi jednotlivými národnosťami padaly. Nijaký národ si nemohol v čase tých presunov zachovať vieru v svojich starých zdedených bohov. Nik nemal už viac v hlbokej, úprimnej úcte bohov svojej otčiny, ochrancov malého územia, lebo všetky kraje sa staly vo svojich starých hraniciach len správnymi okrskami rímskej ríše. Keď už raz navždy zmizla stará a ako taká pevná viera v bohov, ktorá vytvorila malé štáty, ľudia sa prikláňali viac k tomu, aby skladali dôveru v bohov, ktorých nepoznali tak dobre ako svojich. Počúvali zprávy prisťahovalcov; títo sa zas odvolávali na zázračné rozkazy, podľa ktorých majú získavať privržencov pre svojich bohov a zakladať nové chrámy. Tak vznikaly popri verejných obradoch a slávnostiach k pocte starých bohov krajiny tiež všelijaké pokútne kulty k pocte cudzích božstiev, ktoré boly vyhľadávané ako mastičkári popri skutočných lekároch.

V mnohých krajinách sa tieto udalosti už staly alebo sa práve dialy, keď v Izraeli práve sa začínaly. Avšak stret-

nutie Ríma s národom izraelským bolo čosi celkom nové; židovstvo pôsobilo na všetkých pohanov popudlive, či už prichádzali sem ako úradníci z Ríma, alebo ako kupci od Nílu alebo zo Španielska, alebo ako žoldnieri z Francúzska alebo Nemecka — Herodes mal žoldnierov i odtiaľ!

Tento smiešne malý národ na skalistých vysočinách medzi úrodnými pobrežiami Nílu a Eufratu sa vzpieral „pokroku". Nedovolil postaviť svojho boha Jahve na roveň nijakému inému božstvu. Rímskeho Jupitera Gréci prirovnávali k Zeusovi, Egypťania k Ammonovi a ázijské národy k Bálovi; Izrael nestrpel nijakej výmeny bohov a nechcel vedieť o bohu, ktorý by sa volal Jupiter-Jahve. Dokonca tvrdil, že pozná jediného a jedine pravého Boha, Boha, ktorý stvoril Nebo a Zem. On sám sa im zjavil, dal im pokyny, ako sa majú modliť a konať obety; všetci iní bohovia boli len snami alebo strašidlami alebo zlými duchami; kto týmto obetoval, obetoval ako slepý.

Každý pohan, ktorý prišiel do zeme, nakoľko ešte neveril v Boha-Jahve, musel naraziť na chovanie sa ľudu izraelského. A bolo to skutočne tak; posledný žobrák krajiny považoval i najvznešenejšieho pohana za človeka, ktorý práve o najdôležitejších otázkach životných vedel menej ako on sám. Bol považovaný za „neobrezaného" a ako taký i za menejcenného človeka. Strediskom tohto národa bol chrám jeruzalemský. Tam bola svätyňa v budove, ktorá bola obklopená širokými nádvoriami. Každá modlitba, ktorá sa konala na tomto mieste, každá ranná a večerná obeta, každá bohoslužba v siedmy deň, v sobotu, každé čítanie Písma a výklad Zákona, najmä však všetky veľké sviatky, na ktoré sa celý národ schádzal do Jeruzalema, pripomínaly Izraelitom, že sú a ostanú národom vyvoleným.

Z veľkého zápalného oltára ustavične vystupoval stĺp dymu k nebu a strácal sa v jeho lesku, ako keby bol tajomne pohltený jeho vnútrom. Ráno a večer býval hustejší; potom sa prinášaly predpísané obety. Kňaz išiel do svätyne a položil kadidlo na žeravé uhlie, ktoré už predtým sluha priniesol so zápalného oltára. Zaznely trúby; celý národ sa vrhol k zemi. Bol to asi podobný pohľad, aký sa ešte i dnes vyskytuje, keď sa modlia beduíni na púšti v zástupoch, majúc tvár hlboko sklo-

nenú k zemi. Tlmené mumlanie naplňovalo nádvoria; úplné ticho pri takých slávnostných úkonoch by urážalo vnútorné cítenie Východniarov.

Niet sa čo diviť, že táto sjednotenosť národa vo viere sa zdá neveriacim ako nejaké sprisahanie, ktoré je namierené proti všetkým ostatným národom.

A predsa vláda v krajine Izraela bola v rukách cudzincov. Herodes, nenávidený polobeduín, panoval vo svojej krajine pod ochranou Rimanov. Teraz sa už musel ukázať veľký, od Boha prisľúbený Spasiteľ, Mesiaš! Národ bol vnútorne rozbúrený a čakal na jeho zjavenie sa.

Toto znamenajú slová: „za dňov Herodesa, kráľa judského".

Oznámenie narodenia Jánovho

Žil za dňov Herodesa, kráľa judského, istý kňaz, menom Zachariaš, z triedy Abiasovej, a mal manželku z dcér Áronových a jej meno bolo Alžbeta. (Luk. 1, 5—25)

Lukáš nás uvádza jedného dňa do chrámu, kedy kňaz, menom Zachariaš, bol lósom ustanovený obetovať vo svätyni kadidlo. Tento kňaz prežil život pre Izraelitu veľmi zriedkavý: Všetkým spravodlivým prisľúbil Boh, že neostanú bez potomka, a tak aspoň v potomkoch uzrú dni Vykupiteľove. Zachariaš žil tak, že sa zdal byť hodným tohto prisľúbenia. Ako mladý kňaz vzal si za manželku ženu z veľkňazského pokolenia Áronovho a spolu s ňou za dlhý čas svojho života verne dodržiaval všetky príkazy a ustanovenia. Predsa však nemali syna. Teraz už boli takí starí, že nemohli viac počítať s tým, že sa im narodí dieťa. V Izraeli sa pozerali s opovržením na bezdetný manželský pár. Niet pochyby, že i v tomto prípade niektorí mysleli, že taký osud môže pochádzať len z nejakého dávneho tajného hriechu. Spomeňme si len na otvorenú otázku učeníkov, keď videli slepého od narodenia: „Kto zhrešil, on sám alebo jeho rodičia?"

O Zachariašovi je ešte zvlášť poznamenané, že patril do triedy „Abiasovej". Kňazi boli zadelení do dvadsiatich štyroch tried a dva razy v roku mali po týždni službu v chráme. Inokedy žili inde; nebolo vtedy naozaj nijakého mesta, ktoré by bolo obývané len kňazmi. Pomery spô-

sobily, že kňazi dávali prednosť miestam, ktoré neboly veľmi vzdialené od Jeruzalema. Podanie udáva, že domovinou Zachariašovou bolo mestečko Sv. Ján, ktoré môže byť pokladané za vzor malých horských judských mestečiek.

Určité služobné výkony boly medzi kňazmi lósované. Zachariašovi pripadlo teraz obetovať kadidlo. Keďže bolo viac tisíc kňazov, je celkom možné, že Zachariaš toho dňa vstúpil po prvý raz do svätyne. Podľa podania smel každý kňaz túto službu konať len raz v živote a potom bol z lósovania vylúčený.

Zachariaš akiste už položil kadidlové zrnká a vrhol sa k zemi, aby sa klaňal a potom opustil svätyňu, v ktorej sa nikto nesmel dlhšie zdržovať; tu sa mu zjavil anjel. Stál na pravej strane zápalného oltára, teda vedľa sedemramenného svietnika.

Zachariaš ako kňaz čítal často v posvätných knihách o zjavení anjela; predsa však, keď sám také voľačo teraz zažil a odlúčený od sveta stál zoči voči anjelovi: sa zľakol. Anjel ho uspokojoval:

„Neboj sa, Zachariaš; lebo je vyslyšaná tvoja modlitba! A tvoja manželka Alžbeta ti porodí syna a nazveš ho menom Ján; i budeš sa radovať a plesať; a mnohí sa budú radovať z jeho narodenia. Bude totiž veľký v očiach Pánových: — a nebude piť vína a opojných nápojov; a ešte v živote matky bude naplnený Duchom svätým. Mnohých synov Izraelových obráti k ich Pánu Bohu. On pôjde pred ním v duchu a sile Eliašovej, aby priviedol srdcia otcov k synom a neveriacich k rozumnosti spravodlivých, aby pripravil Pánovi ľud dokonalý."

O čo sa modlil Zachariaš? Prisľúbenie narodenia syna je tak úzko spojené so Zachariašovou modlitbou, že ňou sa môže jedine rozumieť jeho úpenlivá prosba o syna! Zachariaš sa síce zriekol svojich prianí, lebo už nebolo prirodzených podmienok k ich vyplneniu, a odvtedy sa už nemodlil na ten úmysel k Bohu. Sotva však je ľudský život, v ktorom by sa neopakovaly podobné udalosti: — Modlitby, ktoré vychádzaly azda ešte z mladistvého srdca, bývajú často vyslyšané len vtedy, keď sa prosebník už vzdal nádeje. Boh však často oddaľuje splnenie takých prosieb len preto, aby mohol neskoršie vyslyšať nielen prosbu samu, ale okrem nej dať ešte viac.

Je už v prirodzenosti ľudskej, že vo vnútri človeka nastane zvláštny stav rozporu, keď vidí, že jeho prianie je naraz vyslyšané, ktorého uskutočnenia sa už dávno zriekol. Vzoprie sa v ňom niečo, ako keby bol ohrozený jeho pokoj. Odpoveď Zachariašova prezrádza tento skutočne ľudský rys povahy muža, ktorý premohol v sebe žiadosť srdca bez dokonalejšieho odovzdania sa do vôle božej.

Odpovedal anjelovi trocha zdržanlive: „Po čom to mám poznať? Lebo ja som už starý a moja manželka už pokročila vo svojich dňoch."

Teraz uplatní anjel svoju autoritu ako vysoký úradník, ktorý vyťahuje pečaťou opatrené listiny: „Ja som Gabriel, ktorý stojím pred Bohom," — nebesá sa tu prirovnávajú k východnému kráľovskému dvoru, kde len najvernejší smú stáť „pred obličajom vládcovým", — „a bol som sem poslaný, aby som s tebou hovoril a ti zvestoval toto radostné posolstvo. Hľa, budeš nemý a nebudeš môcť hovoriť až do dňa, kedy sa to stane, lebo si neuveril mojim slovám, ktoré sa splnia v svojom čase!"

Medzitým ľud vonku na nádvoriach vrhol sa na dlážku k modlitbe. Kňazovi bolo zakázané ostať vo svätyni dlhšie ako bolo potrebné. Ľudia vedeli presne odhadnúť trvanie posvätného úkonu; bolo nápadné, že Zachariaš meškal — tak ako by aj dnes budilo podozrenie, keby kňaz pri premenení od pozdvihovania hostie do pozdvihovania kalicha potreboval viac času ako obyčajne. Modliaci sa znepokojovali; obávali sa akiste, že sa starému kňazovi stala nejaká nehoda.

Keď sa konečne Zachariaš objavil, dal im znamením na srozumenie, že onemel. Bol by si mohol síce pomôcť písacou tabuľkou; avšak on o zjavení nepovedal nikomu nič.

Len keď dni služby v chráme uplynuly, vrátil sa nazad domov. Spôsob, ako Lukáš o tom hovorí, budí domienku, že zjavenie netreba položiť na posledné dni služobného týždňa, ale skôr na prvý deň, sobotu, kedy sa služobné skupiny vzájomne vymieňaly.

Po určitom čase spoznala Alžbeta, že je požehnaná dieťaťom. S ňou sa Zachariaš akiste nejakým spôsobom dorozumel; pri obrezaní totiž Alžbeta už vie o príkaze anjelovom, že dieťa sa má volať Jánom. I do jej života

vnieslo neskoré splnenie starej túžby úplný prevrat. Vedela, ako sú bystrozraké ženy v týchto veciach, i stránila sa preto ich pohľadov. Samota však neznamenala pre ňu nijaké väzenie. Dieťa bolo darom nebies, darom vyššieho stupňa ako obyčajné dieťa, preto cítila sa zvláštnym spôsobom nútená, aby čas, za ktorý dieťa pod jej srdcom odpočívalo, v utiahnutosti od sveta venovala Bohu: — matka budúceho pustovníka žila sama ako pustovnica. Prv ako veda poznala zákony dedičnosti, vedel ľud o týchto veciach. Ešte vždy boly matky presvedčené, že dieťa v ich živote sa živí nielen ich krvou, ale aj ich duchom.

Zvestovanie narodenia Vykupiteľa

A šiesteho mesiaca bol poslaný anjel Gabriel od Boha do mesta galilejského, ktorému meno bolo Nazaret, ku panne, zasnúbenej mužovi, ktorému bolo meno Jozef, z domu Dávidovho, a meno panny bolo Mária. (Luk. 1, 26—38)

Všade, kde vylieva prameň svoju vodu na vyschnutú zem, vznikne na Východe prv alebo neskoršie osada. Taká vznikla i pri prameni v horskej kotline nad nížinou Jezreelskou na skalnom chrbáte. Miesto dostalo potom meno Nazaret. Podľa jedných znamená to meno toľko ako „kvitnúce (mesto)", podľa iných „stráž", „stanicu". My, Europania, nemáme pokoja, dokiaľ neustálime, keď sa nám predkladajú pre jedno slovo dva významy, ktorý je správny. Naproti tomu Východniari majú záľubu v takej mnohoznačnosti miestnych mien. Im nerobí nijakých ťažkostí určiť v každom výklade slova Nazaret istý vzťah k Ježišovi.

Pravdepodobne pri prvom osídlení našli tam ľudia vhodné miesta pre jaskyne alebo už hotové jaskyne; v každom prípade však neskoršie obydlia sa vstavovaly viac do svahu ako na úbočí. V novšom čase bol objavený celý rad takých „jaskynných obydlí" práve okolo kostola, kde podľa podania stál dom svätej Rodiny.

A potom, nesmieme si o starom Nazarete činiť nijakých veľkolepých predstáv. Bolo to miesto na napájanie — „napájadlo"; pre studňu bolo vyhľadávaným cieľom pútnikov a karaván; avšak pri tej istej studni prišlo často

k všelijakým sporom a hádkam. Nazareťania sa u svojich susedov netešili naozaj nijakej dobrej povesti. „Či môže vyjsť niečo poriadneho z Nazaretu?“ hovorí Natanael z Kány, blízko ležiacej dediny, keď počul, že Mesiaš vyjde odtiaľ. Ešte dnes hovorí sa ako ozvena z čias Ježišových:

„Koho Boh chce potrestať, tomu dá za ženu Nazareťanku.“

Tam bol šesť mesiacov po počatí Jánovom poslaný ten istý anjel Gabriel, ktorý hovoril so Zachariašom. V mestečku, o ktorého obyvateľoch sa tak zle smýšľalo, žila totiž najsvätejšia Panna, akú kedy zem videla.

Veľmi mnoho ráz bola vyobrazená táto scéna: anjel vstupuje do komôrky modliacej sa Panny. Tu vidno obyčajne miestnosť, ozdobenú drahocennými záclonami, zavesenými na veľkých oblokoch, a pestrými kobercami, prestretými na mozaikovej dlážke, vyleštenej ako zrkadlo. Ak sa Máriin dom podobal priemerným obydliam palestínskym, postaveným na úbočiach, tak to bola tiež jaskyňa vpredu s prístavbou; miesto okien mala akiste vedľa dvier vetrací otvor a miesto kobercami pokrytej dlážky dlážku z udupanej hliny, na ktorej boly prestreté slamené pokrovce.

Mária žila ešte v rodičovskom dome, ale bola už zasnúbená s remeselníkom, tesárom, a čakala na deň, kedy bude odvedená do nového domova.

Zasnúbenie bolo vtedy právnou smluvou, ktorá činila muža pánom nad ženou. Manželstvo bolo teda podstatne uzavreté zasnúbením; svatba bola len ceremoniálnym doplnením smluvy. Už zasnúbením dostal ženích všetky práva, ale snúbenica nebola ani pred zasnúbením ani po ňom celkom slobodná vo svojom rozhodovaní.

Nikde nie je človek tak od sveta odlúčený ako v prostých do úbočia vstavaných domčekoch palestínskych, keď sú ich dvere zatvorené. Len akoby z diaľky počuť dupot oslích kopýt a škrekľavé hlasy poháňačov, živé besedovanie žien a rozhovory mužov, krik predávačov a jednanie sa kupujúcich.

V takej miestnosti zjavil sa anjel Gabriel pred Máriou a pozdravil ju:

„Zdravas', milostiplná! Pán s tebou, požehnaná si ty medzi ženami!“

Mária sa akiste modlila oným tajomným spôsobom, ktorý jej sotva dovoľoval zbadať, že svojimi myšlienkami bola pri božských veciach. Anjelovho pozdravenia sa zľakla; avšak prirovnajúc jej zľaknutie k Zachariašovmu, u nej to bolo znepokojenie, ktoré nemohlo preniknúť do najhlbšieho vnútra duše; nestratila vládu nad svojimi myšlienkami, ale usilovala sa skôr, aby poznala, čo ten pozdrav mal znamenať. Nebolo vôbec vo zvyku ženy zvlášť pozdravovať. Len pri návšteve priateľov bolo to pokladané za zdvorilosť; hosť nikdy neoslovil ženu, ale len muža sa pýtal, ako sa má žena, a len takto jej venoval istú pozornosť.

Ale anjel vysvetlil Márii pozdrav:

„Neboj sa, Mária! Lebo si našla milosť u Boha! Hľa, počneš v živote a porodíš syna a nazveš ho menom Ježiš! On bude veľký a Synom Najvyššieho bude sa volať; a Pán Boh mu dá trón Dávida, jeho otca; on bude vládnuť nad domom Jakubovým navždy, a jeho vláde nebude konca!“

Mária má teda byť matkou Vykupiteľovou! Dáva nato anjelovi odpoveď, ktorá predpokladá, že jej zasnúbenie s Jozefom nemá za cieľ obyčajné manželstvo. „Ako sa to stane, veď ja muža nepoznávam?“

Zákoníci jasne prehlásili, že žena v istých prípadoch nie je zaviazaná dodržať také sľuby, ktoré muž, ako jej právoplatný pán, učinil bez jej súhlasu. V takom prípade sa smela od neho odlúčiť. Je teda samozrejmé, že žena bez svolenia mužovho nikdy nesmela učiniť sľub čistoty. Keďže však muž zasnúbením nadobúdal manželských práv, bola Mária, čo sa týka takých sľubov, podobná vydatej žene.

Keď však vraví anjelovi, že nijakého muža nepoznáva, z toho nutne vyplýva, že Jozef o tomto predsavzatí vedel a s ním súhlasil.

Prečo sa však zasnúbila, keď chcela žiť ako panna? Vtedajší Východniari by si zaiste boli ušetrili túto otázku, keby sa na vec pozerali tak ako my. Každá žena mala za svojho života poručníka; i najzbožnejší otec si vtedy pokladal za povinnosť vydať svoju dcéru. Keď teda Mária složila sľuby panenstva a chcela ich dodržať, bolo to možné len pod ochranou zákonitého manželstva. Ešte i dnes by sa nenašlo iného rozriešenia

pre to, že Syn boží sa stal človekom, ak by nemalo byť vylúčené podozrenie matky.

Anjel jej dal na vedomie, že tým posolstvom božím sa v ničom nezmení spôsob života, ktorý si sama vyvolila: „Duch svätý sostúpi na teba a sila Najvyššieho ťa zastieni. Preto i to sväté, čo sa z teba narodí, bude sa volať Synom božím!“

Teraz už bolo všetko jasné. Toto dieťa mohlo mať podľa plánu večného Boha Jeho samého za Otca. Preto nebol nastávajúci sňatok s Jozefom prekážkou, ale skôr predpokladom pre narodenie Syna božieho.

Mária sa líšila od Zachariaša. Zachariaš sa vzdal nádeje na syna, lebo podľa prirodzených zákonov nemohol už nijakého očakávať, a keď mu proti zákonom prírody bol predsa prisľúbený, vznikol akiste v jeho vnútri slabý odpor — udalosť pripomína trocha výjav, keď bol starej Sáre prisľúbený syn. Mária slávnostne sľúbila Bohu, že ostane v stave panenskom; celkom otvorila svoj život pôsobeniu milosti. Pri nej nebolo badať nijakého takého rozochvenia ako pri Zachariašovi; bola natoľko ovládnutá mocou božou, že ani najväčší zázrak by ju nebol vyrušil z rozvahy. Len čo poznala, že posolstvo anjelovo je spojené s jej sľubom, necítila nijakého váhania.

„Ajhľa, slúžka Pána! Staň sa mi podľa slova tvojho!“ Kratšie to už nemohla vysloviť. Slúžka Pána! Slovo slúžka dnes už akiste stratilo svoj pôvodný obsah. Tu vyjadruje dokonalé odovzdanie sa do vôle božej.

Mária nepýtala nijaké znamenie; ale anjel jej predsa dal: „Hľa, Alžbeta, tvoja príbuzná, počala syna vo svojej starobe. Je už v šiestom mesiaci, tá, o ktorej sa hovorí, že je neplodná; u Boha je totiž nijaké slovo nie nemožné.“

Mária znala svoju tetu; anjel to predpokladá vo svojich slovách; akiste už predtým, keď putovala do Jeruzalema, bývala u nej. Bolo teda veľmi pravdepodobné, že Mária hneď po zvestovaní sa vydá na cestu, aby navštívila príbuznú, o ktorej hovoril anjel.

Pri paláci Herodesovom.

Palác bol zároveň garnizonou a pevnosťou. Spodná časťka stavby je ešte z doby Kristovej. Vpravo Jafskou bránou dostaneme sa na cestu, vedúcu k Betlehemu. Celkom dobre vidno, že sa pri stavbe používalo veľkých, zvlášť vyhľadaných „uholných kameňov". I Ježiš hovorí v podobenstve o „uholnom kameni", ktorý zavrhli stavitelia.

Betlehem s pastierskeho poľa.

Večerná nálada za dažďa v decembri. Pôda a čiastočne i kamene z múrov boly po včasnom dažd i tmavšie zafarbené. Mraky sa vytvárajú v Palestine omnoho výraznejšie ako u nás. Mraky vystupujú od západu a javia práve nad hlavným hrebeňom za Betlehemom svoju najväčšiu mohutnosť. Celá nálada má v sebe voľačo búrlivé. Dážď bez vetra alebo búrky je v predzimnom čase nemysliteľný. Ak je more na západe bezoblačné, odráža večer svoj odlesk do vzduchu: — počasie zostane pekné. Ak je vzduch nasýtený parami, treba čakať dážď. (Pozri reč Ježišovu o znameniach na oblohe, teda o povetrnostných znameniach a o znameniach času.) Tieto pravidlá platia, na čo nesmieme zabudnúť, len pre čas, kedy stále pršieva. Ježiš hovoril o „povetrnostných znameniach" v zimných mesiacoch.

Máriina návšteva pri tete Alžbete

A v tých dňoch vstala Mária a odišla ponáhľajúc sa na hory do mesta Judovho. I vošla do domu Zachariašovho a pozdravila Alžbetu. I stalo sa, keď počula Alžbeta pozdravenie Máriino, že zaplesalo nemluvniatko v jej živote, a Alžbeta bola naplnená Duchom svätým. (Luk. 1, 39—50)

Zprávy evanjelia, ktoré nasledujú po zvestovaní v Nazarete, sa zdajú byť radom scén z vtedajšieho palestínskeho pospolitého života; vyskytujú sa však ešte i dnes v živote prostých ľudí. Prirodzená udalosť je však zakaždým naplnená nadprirodzenosťou a vnútorne je hneď prerobená a tak sa stáva čímsi neslýchaným a jedinečným.

Mladá žena navštívi staršiu, ktorá práve tak ako ona je požehnaná dieťaťom — a hľa, pozdrav žien sa končí s oduševneným prehlásením, že ich nádeje materské sú nádejami sveta; muž nižšieho postavenia nevie zaiste, či má snúbenicu odviesť do svojho domu alebo nie — a hľa, nebo samo mu oznámi, čo je božou vôľou; dieťa sa narodí v dome starého muža — a hľa, starec začne prorokovať; dieťa sa narodí v stajni — a hľa, nebesá sa otvoria.

Keď pozorujeme prostý palestínsky ľud pri slávnostných shromaždeniach, na príklad na veľkom námestí v Betleheme vedľa kostola Narodenia, vždy sa nám naskytá zaujímavé divadlo. Na Štedrý deň pri slávnostnom príchode patriarchov sa tu stretajú každoročne známi a príbuzní z rozličných miest krajiny. Nie menej ako mužovia, sú tu zastúpené i ženy. Vždy má tu človek príležitosť vidieť, ako sa také tety pozdravujú. Chudobné ženy, ktoré každého rána vstávajú o 5. hodine, aby točily mlynský kameň, prejavujú ušľachtilosť pohybov a srdečnosť a tak môžu slúžiť umelcom za námety pre vyobrazenie návštevy Máriinej pri svojej tete Alžbete. Objímajú, bozkávajú a pozdravujú sa vysokým, zvučným a spevavým hlasom. Podľa všetkej svojej čulosti neuspokojujú sa s jedným pozdravom; po prvom nasleduje ešte druhý, potom tretí, ktoré novými slovami vyjadrujú radosť, a ak sú osoby rozličného postavenia, vyjadrujú i prejav úcty. Mohamedánky sa ešte dnes pozdravujú tak, ako sa pozdravovalo za čias Dávidových a Máriiných: „Pokoj, —

pokoj s tebou!“ Vrodená priateľskosť Východniarov vedie k tomu, že ako odpoveď na pozdrav zdvojnásobňujú alebo i zviacnásobňujú prvý pozdrav.

Celkom podobnú scénu by bolo možno očakávať, keď mladá Mária z Nazaretu vstúpila do domu svojej starej tety Alžbety: — bola celá zaprášená z dlhého putovania. Hneď po rozhovore s anjelom vyšla z Nazaretu a nastúpila cestu. Bolo to v čase pred Veľkou nocou; teda sa jej akiste naskytla príležitosť pripojiť sa ku skupine pútnikov, ktorí sa včaššie vydali na cestu. Doba dažďov tu už prestala, slnko bolo teplejšie, rovina Jezreelská vyzerala ako more vlniaceho sa obilia, a len skalisté výšiny samárske a judské maly tmavšiu farbu; nad všetkým tým vyčnievaly rozkošné výhonky; veľké ploské zvončeky anemón (sasaniek) a hviezdice narcisov sa skvely na slnku; bola to v istom smysle najkrajšia ročná doba.

Dalo sa predpokladať, že Alžbeta radostne pozdraví svoju príbuznú. Veď kedyže je nádejná matka radostnejšie naladená, ako keď prijde k nej iná naradostnená žena na návštevu? Avšak i Mária prišla s istým radostným tajomstvom. Medzitým čo sa pozdravovaly matky, pozdravily sa aj ich deti a tajomstvá sa prezradily samy. Pri pozdrave pohlo sa dieťa v živote Alžbetinom a ona bola osvietená Duchom svätým a poznala, kto je Mária, ktorá prišla ku nej na návštevu. Alžbeta by bola zaiste pripojila k prvému pozdravu podľa zvyku ešte iné, ale obyčajné formuly boly teraz rozptýlené a naplnené novým obsahom. Ešte dnes sa povie pri návšteve vysokého hodnostára: „Ako som si to zaslúžil?“ Tak povedala i Alžbeta, ctihodná manželka kňazova, Márii: „Požehnaná si ty medzi ženami a požehnaný plod života tvojho! Ako som si to zaslúžila, že matka môjho Pána prichádza ku mne? Veď, hľa, len čo zavznel hlas tvojho pozdravu v mojich ušiach, radostne zaplesalo dieťa v živote mojom! Blahoslavená si, lebo si uverila, že sa splní, čo ti bolo prisľúbené od Boha!“

„Matka môjho Pána!“ tak oslovila Alžbeta Máriu; prv ako dieťa uzrelo svet, videla viac vo svojej viere ako poznali apoštoli zo zázrakov a znamení. Pozdrav sa stal blahoželaním: „Blahoslavená si!“ Ešte dnes sa prejavuje blahoželanie slovami: „Požehnaná si ty!

Buď požehnaná!" Ale i tento rečový obrat bol vyňatý z pospolitého života.

Europana vždycky prekvapuje, keď číta úsek textu, že Mária odpovedá na tento pozdrav vznešenejším spôsobom: „Velebí duša moja Pána!"

Čo všetko už bolo o tomto srdečnom pozdrave Máriinom, o Magnifikate, napísané! Jedni ho vykladali ako vložku, ako istý spôsob básnického sprievodu textu; iní chcú Máriu povýšiť na skutočnú poétku, ako keby to nebolo ponížením pre ňu, keďže v nej vidíme skutočnú matku Pána.

Východisko správneho ponímania tvoria však vtedajšie životné pomery, ktoré možno dokázať i z dnešných príbehov pri podobných udalostiach. Netreba ísť preto až do Palestíny. V juhoeuropských krajinách, v Grécku a na Korzike, najdeme medzi pospolitým ľudom výjavy, ktoré môžeme pokladať za prirodzené podmienky pre Magnifikat a Benediktus a chválospev Simeonov. Ostýchavé a nie celkom vzdelané ženy sa tak stávajú v prípadoch smrti v návale bolesti poétkami a svoje city vyjadrujú povznesenejšou rečou. Ich žalospevy pozostávajú zčiastky zo zdedených formúl a rečových obratov; avšak väčšina žien vie utvoriť z toho niečo celkom nového a osobitného. Podobne je to i v Palestíne. Ešte v ostatných desaťročiach sa tam stávalo, že ženy beduínov, podobne ako za čias Saulových a Dávidových, sa staly poétkami za vojny a ospevovaly víťazstvo mužov.

Niet sa teda vôbec čo diviť, že Mária pri stretnutí s Alžbetou prešla do slávnostnejšieho spôsobu reči. V jej slovách možno badať to isté, čo aj inde: — jednotlivé obraty pochádzajú zo známych piesní, ktoré vznikly pri podobných príležitostiach, na príklad z chválospevu, ktorý matka Anna zaspievala po narodení Samuelovom; najviac sa však poukazuje na žalmy.

Neslýchanosťou je však obsah piesne Máriinej. Jej pieseň má nový obsah, nové stredisko. Oslavuje príchod božieho Syna, ktorého príchodom nastáva nová doba — ona sama je jeho matkou! A hneď sa ukazuje i zriedkavosť, ktorá ustavične sa prejavovala v živote Ježišovom,— jej slová sú plné najvyššej a najsprávnejšej pokory a zároveň sú plné prorockého sebavedomia:

„Velebí duša moja Pána
a zaplesal duch môj v Bohu Spasiteľovi mojom.
Lebo shliadol na poníženosť služobnice svojej;
hľa, odteraz blahoslavenou ma budú nazývať všetky pokolenia!“

Až dosiaľ vládol tvrdý zákon: mocný sa stal mocnejším, pyšný pyšnejším, bohatý bohatším. A slabého urobili slabším, poníženého poníženejším a chudobného chudobnejším. Teraz čas priniesol milosť, teraz bol prelomený krutý zákon prirodzeného života pre všetkých, ktorí sa shromažďovali okolo Boha:

„Veľké veci mi učinil ten, ktorý je mocný;
sväté je jeho meno.
A on sa smilúva s pokolenia na pokolenie
nad tými, ktorí sa ho boja.
Dokázal silu svojím ramenom;
rozptýlil pyšných v smýšľaní ich srdca;
sosadil mocných s trónu,
a povýšil ponížených;
hladných nakŕmil výbornými vecmi,
a bohatých prepustil naprázdno.
Zaujal sa Izraela, svojho služobníka,
rozpomenul sa na svoje milosrdenstvo,
tak ako hovoril našim otcom,
Abrahamovi a jeho semenu na veky.“

Tu musíme mať na zreteli, že Mária nevyjadruje city, ktoré len v tejto chvíľke vznikajú. Odvtedy čo anjel od nej odišiel, usilovala sa akiste zaradiť svoje skúsenosti medzi všetko to, čo vedela zo Svätých kníh.

Pri Alžbete a Zachariašovi sa dá zreteľne pozorovať, že boli zvlášť naplnení Duchom svätým, keď prorokovali; pri Márii sa však mlčky predpokladá, že ona už predtým bola osvietená.

„I riekla Mária“ — tak začína Magnifikat. Až dosiaľ nehovorila ešte s nikým; o tejto veci sa dalo rozprávať len s takým človekom, ktorý veril tak ako ona sama v jej pravdivosť a skutočnosť. Zaiste úzkostlivo premýšľalo cestou mladé dievča, ako najlepšie by asi mohlo povedať tete svoje tajomstvo a ako ho táto asi prijme. Že i Alžbeta ešte vo svojej starobe počala dieťa, to vytvorilo istú prí-

pravu: — avšak medzi týmto zázrakom a jej zázrakom bola ešte nekonečnosť.

Všetko, čo dosiaľ potlačovala v sebe, teraz pred tetou vybuchlo; táto však, od samého Boha osvietená, vedela už o tom a uverila. Poézia nie je tu dôležitou vecou, poézii patrí vždy prvok snívania, čosi neskutočného pri všetkej skutočnosti životnej; pravdivosť reči a božskosť obsahu sú tu nad celým básnickým umením. To, čo ináč ako báseň je pekné, je tu krásne ako pravda v inej ríši, v ríši skutočnosti, a v inom stupni, v stupni vyššom.

Narodenie Jána

Alžbete však napĺnil sa čas pôrodu a porodila syna. I počuli jej susedia a pokrvní, že zveľadil Pán svoje milosrdenstvo na nej, a tešili sa s ňou. I stalo sa, ôsmy deň prišli obrezať chlapca a nazývali ho menom jeho otca „Zachariašom". (Luk. 1, 57—80)

Pri návšteve Máriinej u Alžbety sa vytvára nový obraz zo života prostých ľudí: — v dome starého kňaza Zachariaša prichádza na svet syn. Ale i táto scéna, zaobalená do všetkých podrobností v mravoch a zvykoch, sa ukazuje súčasne ako udalosť plná božského tajomstva.

Narodenie Jánovo bolo zvláštnou udalosťou. Otec a matka mali taký vek, v ktorom nikto nepočítal s takým prekvapením. Obyvateľom tohto vidieckeho mesta, ktorí sledovali až dopodrobna všetky rodinné udalosti svojich susedov, zaiste tiež neušlo, že život tohto chlapca počal sa vtedy, keď sa Zachariaš nemý vrátil z chrámu. Práve tak možno tiež myslieť, že po tejto zpráve o narodení chlapcovom smýšľali o bezdetnosti rodičov celkom inakšie ako dosiaľ. Teraz tušili, že tu neišlo o trest, ale o skúšku. Ešte dnes je u felahov a tým viac u beduínov najvyšším prianím rodičov dostať chlapca. Osoba, a v užšom smysle práve muž, robí alebo ničí vážnosť rodiny. Beduíni ešte stále počítajú svojich „zbrane schopných" mužov; verejná mienka praje silným, na deti početným rodinám. Taká mienka však zaiste pôsobí, že narodenie dievčaťa nemá takého významu ako narodenie chlapca— v takom prípade sa usilujú potešiť otca tým, že je to vždy lepšie ako nič.

Pre Izraelitov narodenie syna nemalo len spomenutý

význam, ale znamenalo v smysle náboženskom obzvláštne vyznamenanie. Veď boli národom budúcnosti. Pri narodení dieťaťa pohlavia, ktoré udržuje rod, t. j. mužského, zbadali hneď božie uistenie, dané rodičom: I vaše pokolenie uzrie v potomkoch dni Mesiašove! Ľudia doby, v ktorej rodinný súlad je všelijako oslabený a spolupráca za sebou nasledujúcich pokolení vôbec je už nie viac účinná ako živá sila, sa nemôžu vžiť dobre do pocitov izraelského otca, ktorý na kolená prijal svojho prvorodeného syna. Najskôr sa to ešte podarí sedliakovi, ktorý v istom smysle slúži budúcnosti svojho majetku a len v dedičovi dostáva záruku za to, že jeho práca nebola daromná.

V akej nábožensky povznesenej nálade bol teraz starý Zachariaš! Vedel predsa, že teraz už bude oslobodený od nemoty.

Naproti tomu susedia sa netešili len radostnej udalosti, ale sa do istej miery chopili vedenia v dome nemého otca. Ôsmeho dňa, keď dieťa malo byť obrezané, ushodli sa, že najpriliehavejšie by mu bolo meno Zachariaš. Obyčajne sa vyhýbali tomu, aby sa dieťaťu dalo meno jeho otca. Avšak pri tomto chlapcovi sa zdalo celkom vhodným pomenovať ho po jeho otcovi. Zachariaš mal už taký vysoký vek, že by bol mohol byť starým otcom dieťaťa. Okrem toho bol nemý, neprichádzal teda podľa mienky prítomných vo verejnom živote do úvahy.

Teraz však s jednej strany povstal odpor, a to práve odtiaľ, odkiaľ by sa bol dal najmenej očakávať. Matka bola proti tomu, ale nielen to, podávala nový návrh: dieťa sa musí volať Jánom! Že ho nechcela dať pomenovať Zachariašom, prítomní pochopili: — Ale prečo práve Jánom? Veď v celej rodine sa toto meno ešte nevyskytlo!

Ako to prirodzene býva, obrátili sa na nemého otca ako na rozhodčíka. Pri tom boli presvedčení, že on iste nebude chcieť Jána. Pýtali sa ho, naznačiac mu otázku posunkami:— dieťa ležalo už prichystané na obriezku. Zachariaš si pýtal tabuľku. Slovom „tabuľka“ treba rozumieť doštičku, natretú vrstvou vosku. K nej patrilo i písacie rydlo, ktoré bolo na jednom konci zaostrené a na druhom upravené na spôsob lopatky, takže sa mohlo ním hneď písať a hneď sa mohol zas vosk zahladiť. Výslovne sa kdesi hovorí, že v sobotu je dovolené

poznačiť si počet hostí na stenu, ale je zakázané použiť tabule ako voskovej doštičky ako v pracovný deň. Písanie, ako z toho vidno, vniklo už i do všedných dní.

Na takúto doštičku napísal Zachariaš: Ján je jeho meno! Nevieme, ako by sa bol asi skončil zápas medzi príbuznými a rodičmi, keby sa nebolo stalo zas niečo zázračného. Hneď po tomto rozhodnutí zmizla nemota Zachariašova.

Zachariaš bol v predošlých týždňoch osamelejší ako Mária na svojej ceste horami. Teraz, keď už zas mohol hovoriť, naplnený súc Duchom svätým, začal prorokovať. Čo bolo prv spomenuté o prirodzených podmienkach pre Magnifikat, to platí i o chválospeve Zachariašovom. Nebolo vtedy neobyčajné, že človek prekypujúci radosťou a povďačnosťou zaspieval taký chválospev, ale obsah tejto piesne bol novotou. — Ján je hlásateľom, ktorý ide pred Mesiašom, pred „rohom spásy", pred spásou, „proti ktorému už nijaké zlo nepovstane!"

Plný jasotu oslavuje Zachariaš najprv vernosť Boha, ktorý nezabudol na svoj ľud!

„Buď požehnaný Pán Boh Izraelov!
lebo navštívil a vykúpil svoj ľud.
A dal, aby nám povstal roh spásy
v dome Dávida, služobníka svojho,
ako hovoril ústami svojich svätých prorokov, ktorí bývali od vekov,
že vyslobodí nás od nepriateľov
a z ruky všetkých, ktorí nás nenávidia.
Že učiní milosrdenstvo s našimi otcami,
a rozpomenie sa na svoju svätú smluvu,
na prísahu, ktorú prisahal Abrahamovi, nášmu otcovi,
že nám dá,
aby sme mu slúžili bez strachu,
vyslobodení z ruky svojich nepriateľov,
vo svätosti a spravodlivosti
pred ním po všetky svoje dni." —

Potom sa však obracia k svojmu vlastnému dieťaťu a oslovuje ho, nie ako otec, ale ako prorok, ktorý i vlastného syna zaraďuje do veľkého plánu Boha, ktorý má so svojím národom, dobre vediac, že čestné miesto v pláne znamená viac, ako by mu sám mohol niekedy dať.

„A ty, dieťa,
budeš sa volať prorokom Najvyššieho!
Lebo pôjdeš pred tvárou Pánovou
pripravovať mu cesty,
podávať spasiteľnú vedomosť jeho ľudu,
na odpustenie ich hriechov,
pre srdečné milosrdenstvo nášho Boha,
v ktorom nás navštívil
Vychádzajúci s výšin nebies,
aby posvietil tým,
ktorí sedia vo tme a v tôni smrti,
a riadil nám nohy
na cestu pokoja."

Akiste sa už prv jeden alebo druhý sused pýtal sám seba: Načo dostali títo dvaja starí ľudia ešte syna? Keď sa potom po ôsmich dňoch pri obriezke také divy staly, rozprávalo sa všade v horách, pri studniach, v tôni novopučiacich figovníkov, pri siatbe letného obilia a pri svite olejových lámp o tomto zriedkavom prípade. Nepokoj a nádej vznikaly v mysliach: „Čo len bude z tohto dieťaťa?"

Keď chlapec vyrástol, ukázalo sa, že nepotrebuje ľudského vychovávateľa. Utiahol sa do púšte a tak zmizol s očí a neskoršie akiste i z pamäti ľudí.

Sňatok Márie s Jozefom

Kristovo však narodenie bolo takto: Keď jeho matka Mária bola zasnúbená Jozefovi, skôr ako sa sišli, našlo sa, že v živote počala z Ducha svätého. Tu Jozef, jej muž, keďže bol spravodlivý a nechcel ju rozchýriť, chcel ju tajne prepustiť. (Mat. 1, 18—25)

Mária sa vrátila domov. Medzitým už pokročilo leto. Keď sostúpila s hôr samárskych do nížiny Jezreelskej, cesta viedla morom rozličného poľného bodľačia, ktoré začínalo už uschýnať a vo vetre roztrusovalo svoje semená. A na severe na okraji nížiny, akoby posunuté vlnou chvejúceho sa svetla do neurčita, žiarily horské obydlia ako perly vsadené do skál. Čo si asi myslela, keď tam uzrela Nazaret! Čo Boh pre ňu ustanovil, platilo i pre jej syna; bolo to iste usnesenie najvyššej

lásky. Mohla teda poručiť do jeho vôle ďalší vývoj svojho budúceho života.

Dalo sa však samo o sebe myslieť, že Zachariaš a Alžbeta poslali Máriinej rodine posolstvo o tom, čo vedeli. Niektoré staré výklady myslia, že Jozef bol takto o tomto poučený. Avšak zpráva sama hovorí skôr opak.

Ženy, ktoré žily s Máriou v jednom dome, nech to bol ktokoľvek, si akiste prvé všimly stavu Máriinho. Ženy majú pre takéto veci zvlášť vyvinutý jemnocit. A potom urobily, čo na Východe, kde zasnúbenie sa celkom rovná sňatku, bolo samozrejmé: — oznámily to ženíchovi.

Kto to povedal Jozefovi? Máme viaceré doklady, že manželská smluva bola písomne urobená a tak potom dopodrobna vysvetlená „priateľovi" ženíchovmu. V Galilei je také zariadenie tým pochopiteľnejšie, lebo tam, ako je dokázané, snúbenci sa nikdy spolu pred svadbou neschádzali tak ako v Judei. Je preto teda ľahko myslitelné, že i Jozef bol poučený o stave Máriinom od svojho dôverníka. To je i vtedy možné, keď nebola uzavretá písomná sňatková smluva. Podobný prípad, kde tiež hrá úlohu „priateľ ženíchov", bude neskoršie uvedený.

Písmo celkom mlčí o prvom dojme, ktorý učinila zpráva na Jozefa, a najlepšie je nasledovať jeho príklad. Keď však Mária bola anjelovým pozdravom privedená do zmätku, smie sa tiež pripustiť, že Jozef sa necítil lepšie pri ohlásení zprávy. Zármutok jeho bol teraz tým väčší, lebo nebol nijakou žiarlivosťou vedený k tomu, aby sa sám vytiahol z ťažkostí a všetko svalil na Máriu.

Obyčajný mládenec izraelský by sa bol v tomto čase a v takomto prípade ľahko rozhodol. Nebol by zaiste býval zpočiatku veril takým rečiam o svojej snúbenici; keď by sa však sám hneď presvedčil o pravdivosti prípadu, bol by učinil pre urazenie svojho sebacitu oznámenie. Zákon, ktorý predpisoval neveste pre poklesok trest smrti, bol pravdepodobne za čias Ježišových vykladaný veľmi shovievavo. Ťažkosti robilo najmä dokazovanie. Neprišlo nikdy a za akýchkoľvek okolností k ukamenovaniu. Aké búrlivé ovzdušie obklopovalo také prípady, ukazuje udalosť z posledných rokov. Pri istej svadbe, keď už všetci boli pohromade, vyšlo najavo, že nevesta nežila počestne. Otec svolal hneď všetkých mužov a pýtal sa ich: „Čo si mám voliť? Hanbu

alebo smrť?“ — „Smrť, smrť!“ zaznela odpoveď. Tu vzal svoju zbraň a zabil svoju vlastnú dcéru.

Matúš pozná obyčajný priebeh veci; má ho pred očami, keď podáva zprávu, že Jozef bol „spravodlivý“ a rozhodol sa Máriu nevystaviť verejnej hanbe. V ďalšom podáva evanjelista málo a všetko len v krátkych poznámkach; k najživšiemu a najjasnejšiemu pochopeniu udalostí prídeme tak, keď si zaumienime nájsť v opisovaní odpoveď na niekoľké otázky:

Prvá otázka rozhodujúceho významu znie: Čo si myslel Jozef o Márii? Považoval ju za vinnú alebo nevinnú, alebo sa neodvážil o nej vyniesť nijakého úsudku?

Slová opisovania predpokladajú, že Jozef bol o jej nevine presvedčený. Je výslovne povedané, že Jozef bol „spravodlivý“ a na tomto základe nechcel Máriu priviesť do hanby. Keby ju bol považoval za vinnú, toto počínanie by vôbec nebolo bývalo skutkom „spravodlivosti“, ale skôr znamením duševnej otupelosti! Celkom podobné položenie, v akom bol Jozef, nie však Mária, sa opisuje v židovskom prirovnaní, ktoré znie: To je tak ako s jedným kráľom, ktorý si vzal ženu a vystavil jej svadobnú listinu a dal ju do rúk družbovi. Po niekoľkých dňoch sa rozšírila o nej zlá povesť. I čo urobil družba? Roztrhal svadobnú listinu a povedal: „Je lepšie, keď bude súdená ako slobodná, než ako vydatá!“ Družba tu konal, ako to obyčajne býva, ako zástupca ženíchov.

Druhá otázka znie: Mohol mať Jozef aspoň tušenie, že tu ide o zázračné udalosti?

Učenci, ktorí so záľubou poukazujú na to, že i pohania hovorili a snívali o narodeniach z panny, a že asi práve v tom čase, keď sa narodil Ježiš, sám prvý rímsky básnik Vergilius hovorí o dieťati panny, ktoré zasiahne do svetového denia, — tí učenci sa môžu najmenej postaviť proti domnienke, že Jozef mohol aspoň zďaleka počítať s takou možnosťou.

Domnienka, že tu ide o tajomstvo, pohla akiste Jozefa k rozhodnutiu, aby Máriu prepustil v tichosti. Podľa Zákona židovského Jozef mal úplné právo rozhodovať. On ju mohol oslobodiť; sama však nemala nijakého východiska oslobodiť sa. Tak pripadla na Jozefa úloha dokázať svoju lásku k Márii tým, že sa jej zriekne.

Tým vzniká nová otázka: Ako si predstavoval Jozef vývoj veci v budúcnosti?

To bolo vlastnou skúškou pre Jozefa: — o nevine Máriinej bol presvedčený a predsa videl, že je nútený okolnosťami vystaviť neistému osudu svoju nevestu, ktorú teraz ešte vrúcnejšie miloval ako predtým. Jozef sa mal podľa plánu Boha na čas zrieknuť Márie celkom, aby ju prijal potom z božích rúk iným spôsobom a vo vyššej dôstojnosti i s dieťaťom.

Tento duševný stav snúbenca predpokladajú akiste i slová anjelove, ktorý ho poučí videním vo sne. Anjel začína: „Neboj sa prijať Máriu za svoju manželku!" Keby bol Jozef o nevinne Máriinej pochyboval, boly by bývaly tieto slová ako počiatok reči z úst anjelových prinajmenej podivné; predpokladaly, že Jozef, a to Jozef spravodlivý, sa bojí a ostýcha Máriu prijať k sebe.

Anjel ho poučuje: „Čo počala, je z Ducha svätého. Porodí syna a nazve meno jeho Ježiš! Lebo on oslobodí ľud svoj od jeho hriechov!"

Teraz pochopil i Jozef, ktorý v tesklivých chvíľach premýšľal často o všetkých možnostiach, aký význam má jeho manželstvo s Máriou, ktorá je v tomto stave, pre budúceho Vykupiteľa. To manželstvo malo ukryť tajomstvo božie pred svetom.

Jozef dostal nazad od Boha svoju nevestu, Máriu, ktorú chcel zo strachu pred tajomstvom prepustiť; musíme však vedieť, že o svojom pláne ešte s nikým nerozprával.

Vzťah územia betlehemského k Biblii (Prehľad)

Jeruzalem a Betlehem sú od seba vzdialené len na dve hodiny chôdze, patria však dvom celkom od seba odlišným územiam. Keď prichádzame od Jeruzalema k plochému horskému chrbátu, ktorý sotva poznateľný tvorí vodnú rázsochu, naraz sa obraz zmení: — Jeruzalem a jeho hlboko vrezané Slzavé údolie mizne na úpätí vrchu a otvára sa územie Betlehema. Obydlia samé sú ešte dosť ďaleko, ale odtiaľ možno prezrieť celý kraj na východ a nad kotlinou Mŕtveho mora vidíme postupne sa vypínať vysočinu nad Jordánom celkom podobnú múru. Preto možno tam zbadať veľmi mnoho prechodov medzi púšťou a ornou pôdou. Pre pozorovateľa je to zriedkavý obraz, keď vidí, ako z tohto údolia smerom k stráňam, ktoré sa skláňajú k Mŕtvemu moru, postupne idú tie isté vegetačné pásma ako smerom k výšinám. Kotlina sama je nádherná orná nížina, jedna z najväčších v Judei; od nej dostalo mestečko meno „Bethlehem" — „dom chleba". Okrem tejto uzavretej poľnohospodárskej oblasti vidno na stráňach jednotlivé úzke pásy ornej zeme; potom nasledujú terasy, ktoré sú vysadené dobre rastúcimi olivovými stromami, ďalej sú terasy, na ktorých osamele rastú len nepodarené stromy, a potom je územie, kde medzi svietiacimi vápencovými skalami stoja posledné stromy ako démonické postavy v púšti.

Betlehem môže tejto polohe na kraji púšte ďakovať, že, hoci je veľmi blízko pri Jeruzaleme, sa mohol udržať samostatne po všetky tie tisícročia. Betlehem je ešte i dnes

mesto, ktoré sprostredkuje styky s púšťou; tu kupujú nomádi obilie a plodiny, a predávajú svoj syr a tkanivo.

Zvláštneho významu pre takých kočovných pastierov je i to, že toto údolie je v zime pred vetrom chránené pohorím so západnej strany. Zem je tam po prvom daždi nie veľmi vyschnutá, vzduch a zem sa však pri slnečných lúčoch zoherjú omnoho viac. Tu pučí prv ako kde inde jemná a lesklá zelená tráva zpod sožltnutých ostatkov, pozostalých z minulého roku. Pastieri, ktorí hľadajú pred vetrom chránené miesta ako nočné útulky pre svoje stáda a miesta s včasnou, čerstvou trávou, majú teda východne od Betlehema územie, ktoré vo všetkom zodpovedá ich prianiam.

Tieto pomery sa viac ráz zrkadlia v zprávach evanjelií, ktoré sú napísané v súvise s Betlehemom a jeho okolím. Už teraz v prehľade na to upozorňujeme. Je ešte dnes celkom možné, aby tam, ako v čase narodenia Kristovho, mali pastieri svoje sídla a strážili svoje stáda. Práve tak i chovanie sa Herodesa pri príchode mudrcov predpokladá tieto miestne pomery. Keby bol Betlehem nie dve hodiny, ale dva dni od Jeruzalema vzdialený, bol by Herodes istotne ináč veci zariadil. Tak však myslel, že má všetko pod svojimi očami.

Kde sa Jeruzalem stráca s pohľadu a objavuje sa Betlehem, tam akiste — ústne podanie je v tom za jedno — sa mohlo stať, že mudrci znova videli hviezdu. Konečne i povraždenie mláďatiek už v svojom počiatku súvisí s miestnymi pomerami. Palác Herodesov bol blízko Jaffskej brány; touto bránou denne vychádzali a vchádzali jeho žoldnieri. Nikoho neprekvapilo, keď sa vyrútili smerom k Betlehemu, lebo toto mesto ležalo ešte v obvode ich cvičného územia.

Ježišovo narodenie

I stalo sa v tých dňoch, vyšiel rozkaz od cisára Augusta, aby sa popísal celý okršlok. Tento prvý popis konal sa za sýrskeho vladára Cyrina. Išli všetci odpovedať sa každý do svojho mesta. (Luk. 2, 1—7)

Keby sa bol Ježiš narodil v Nazarete, bolo by proti Márii povstalo ešte všelijaké podozrenie. Plán Prezreteľnosti určil však Betlehem, mesto Dávidovo, za

miesto, kde sa mal narodiť najväčší potomok Davidov a dedič a dobudovateľ jeho ríše. Avšak Máriu tam neviedlo nejaké slávne zjavenie, ale nariadenie rímskeho cisára Augusta. Rok, ktorý sa potom mal stať rokom spásy, začínal pre Palestínu ako rok nešťastia.

Ešte sa nevie celkom presne, medzi ktoré sčítania ľudu a do ktorého času treba vradiť sčítanie ľudu, o ktorom sa zmieňuje Lukáš. Egyptské zprávy, ktoré siahajú až do čias života apoštolov, prezradzujú však toľko o takých sčítaniach, že všetko, čo je ešte nejasné, v srovnaní s tým nemôže prísť do úvahy. Už pred dobou poriadneho ľudského veku niektorí skúmatelia dokazovali, že veci, o akých hovorí Lukáš, sú „technicky sotva možné" a „prakticky vôbec nemysliteľné". Dnes boly vyhrabané zo suchého piesku pôvodné výnosy egyptských miestodržiteľov. Práve ten istý výraz, ktorého užíva Lukáš, sa tam vyskytuje. „Apografovať" bolo úradné označenie týchto štátnych opatrení. „Apografé" sa volala listina, ktorá sa vystavovala (vo viacerých rovnako znejúcich formulároch). Zprávy Lukášove chceli niektorí pokladať za vôbec nepravdepodobné, pretože hovorí, že nikto sa nemohol prihlásiť u komisie svojho bydliska, ale každý musel odísť na miesto, odkiaľ pochádzal jeho rod, povedali by sme teraz: na miesto svojej „domovskej príslušnosti", aby sa tam dal zapísať. Avšak najdené výnosy potvrdzujú zprávu Lukášovu. Tu uvedieme jeden taký výnos:

„Gaios Vibios Maximos, miestodržiteľ Egypta, oznamuje:

Keďže sa pripravuje súpis rodín, je nutné nariadiť všetkým, čo sú i prečž z domova pre čokoľvek, aby sa vrátili k svojmu domovskému krbu, aby vyhoveli prevedeniu obvyklého súpisu."

Nariadenie, o ktorom píše Lukáš, znelo akiste tiež celkom tak. I v Egypte sa museli v domovskej obci hlásiť k „apografé" — súpisu. V zmienenom výnose sa hovorí o „obvyklom" súpise. Je skutočne dokázané, že sa v Egypte konalo také sčítanie ľudu každých štrnásť rokov; keď aj onen zmienený súpis bol v Palestíne prvý, boli už zaiste určení úradníci, ktorí boli do takých vecí zapracovaní. Z egyptských zpráv tiež vysvitá, že takéto „komisie" sa veľmi často skladaly z v mieste usadlých

úradníkov a z úradníkov vyšších, ktorí boli privedení z väčších miest.

Priebeh súpisu ľudu v Palestíne si môžeme podobne predstaviť. Podnet k tomuto sčítaniu, ktoré podľa našich pochopov bolo sčítaním ľudu a podnikov a zároveň i spísaním pozemkoknižných údajov, nedá sa presne zistiť; možno, že vplýval na to starý vek Herodesov a okolnosť, že Augustus mu už v posledných časoch tak neobmedzene nedôveroval a mal už pred očami, čo bude po smrti Herodesovej; bola to akási príprava na premenenie zeme na provinciu, čo sa potom skoro i stalo.

Môžeme si predstaviť, čo si mysleli ľudia, keď počuli o tomto výnose. Také opatrenia stíhajú i prostého človeka, a ten má dosť dôvtipu, aby poznal, že nie sú mu na osoh. Dajú sa previesť bez mnohých tvrdostí a neprávostí len v nížinatej krajine. Preto sa im stavajú horali s takou vášnivosťou na odpor. Pri jednom neskoršom sčítaní došlo v Palestíne ku krvavému povstaniu. Lukáš chce tým, keď hovorí o „druhom" popise, akiste povedať, že ide v tomto prípade o sčítanie, ktoré sa udialo pokojnejšie. Nálada, ktorá vtedy v celej krajine vládla, vyskytuje sa v Palestíne ešte i dnes, keď prijdú do nejakej horalskej dediny zememerači so šnúrami, tyčami a trigonometrami; treba dať pozor len na posunky a reči obyvateľov!

Tak to bolo i v dňoch, keď Mária a Jozef vyšli z Nazaretu, aby sa dali na cestu do Betlehema. Tri alebo štyri razy museli prenocovať v nocľahárni. Čo sa asi všetko hovorilo v takomto príbytku, kde nepanovaly nijako jemné spôsoby, proti nariadeniu Ríma! Máloktorí si všímali Jozefa a Márie, ktorí mlčky vyťahovali mäkké kúsky chleba, lámali ich a jedli. A kto ich pozoroval, akiste si myslel: To sú dvaja ľudia, ktorí iste nerozumejú veľa tomu, čo Rím urobil vyvolenému národu!

Lukáš naznačuje, že pobyt v Betleheme sa pretiahol. Akiste prichádzaly rody v určitom poriadku za sebou, alebo azda zostali ešte tam obaja po skončení úradného výkonu pre iné záležitosti. Dnes nevedia už mnohí mešťani, odkiaľ pochádza ich privandrovaný starý otec; každý Východniar, ktorý žije v Amerike, vie naproti tomu presne, ku ktorej čeľadi patrí. U Izraelitov nebolo tomu inakšie. Čo sa toho týka, dalo sa v Palestíne pre-

viesť sčítanie ľudu pomerne ľahko; soznamy maly praktickú cenu len vtedy, keď sa shodovaly s vedomosťami ľudí samých a boly urobené podľa súpisu pokolení.

Uchvacujúci prípad, že sa Spasiteľ nenarodil v ľudskom obydlí, ale v maštali, je v zbožných výkladoch a ľudových rozprávaniach tak silne prízvukovaný, že druhá, ešte uchvacujúcejšia okolnosť sa zdá byť vyhladená. Nebolo im akiste ťažkosťou to, že by neboli bývali mohli nikde prenocovať, ale že nemohli najsť nijakého miesta, kde by boli bývali sami. Mária musela akiste tušiť, že narodenie dieťaťa, ktoré tak zázračne počala, sa stane tiež neobyčajným spôsobom; nič nebolo teda pre ňu trápnejším ako myšlienka, že je ustavične pozorovaná od iných ľudí.

Lukáš výslovne hovorí len to, že novonarodeniatko uložila do jasieľ. Jasle však v tomto prípade predpokladajú maštaľ, a maštaľ je na Východe veľmi často celkom to isté čo jaskyňa. Jasle vznikajú pravidelne tak, že priehlbiny, ktoré sú v stene jaskyne, pomocou hliny sa upravia a takto sa vytvorí výklenok, do ktorého sa kladie oslom a dobytku pokrm. Ovce neradi ženú do takých jaskýň, lebo tým trpí vlna od výparov ostatných zvierat; tvoria sa z nej chomáče a stráca svoju ohybnosť.

Podnes v blízkosti jaskyne Narodenia je ešte celý rad takých jaskýň; jedny opatrené prístavkom slúžia za obydlie, vidíme však vždycky z celého bývania len vchod s dverami; iné slúžia za skrýšu pre raždie a iné zas i za chliev i za obydlie, keď kočovní pastieri prichádzajú z púšte za obchodom. V takej miestnosti porodila Mária svojho syna. Ovinula ho plienkami — toto je takticky jemný poúkaz evanjelistu na to, že Mária, ktorá zázračne počala, svoje dieťa i neporušene ako matka na svet priniesla.

Pastieri prichádzajú k Ježišovi

A boli v tom kraji pastieri, bdiaci a držiaci nočnú stráž nad svojím stádom. A hľa, anjel Pánov stal si vedľa nich a jasnosť božia ožiarila ich, a báli sa veľkou bázňou. (Luk. 2, 8—20)

Evanjelium nám rozpráva, že narodenie Ježišovo bolo oznámené zvlášť jednej skupine pastierov „bývajúcich na poli". Vo všeobecnej stati o území betlehemskom bolo

Obývacia jaskyňa.

Táto jaskyňa, celkom blízko jaskyne Narodenia, slúži ešte i dnes cestujúcim na prenocovanie alebo na bývanie. Je oddelená múrom. Vo vnútri býva teplo celú zimu. Ak sa zastavajú kamene, ležiace pri vchode, vznikne vlastné jaskynné bývanie. Raždie pochádza z figovníkov, rastúcich na poli vedľa vchodu. V podobenstve o rozsievačovi hovorí Ježiš o miestach na poli, kde semeno padne na skalnatú pôdu: tam sa nedostane hlboko do zeme, skala pod ním a kamenie okolo neho sa zohrievajú od slnka. Preto semeno tuná vzíde najprv. Príklad pre toto, prírode verné opisovanie vidno na obrázku. Snímok je z 23. decembra 1929. Dňa 29. novembra prvý raz pršalo. Tráva na trávnikoch ešte nevypučila, ale na skalách nad jaskyňou semená, zapadnuté medzi jemnú trávu, vyšly už tak husto, ako na záhradných hriadkach. Potom však nastane, o čom hovorí Ježiš: Slnko svieti stále horúcejšie, kamene sa rozpaľujú, korene nemôžu vniknúť hlboko do zeme; a tak steblá, ktoré sa prv javily také bujné, odumierajú najprv. Na fotografii dá sa rozoznať mladá zeleň tmavou výplňou pod tenkými steblami.

Ráchelin hrob.

Pohľad na hrob Ráchelin v Ráme, dnes er-Ram. Miesto leží asi dve hodiny severne od Jeruzalema. Dnes je už z väčšej čiastky v troskách; hlavná čiastka, kupola s hrobom, stojí ešte dosť dobre zachovaná

už poukázané na dôvody, ktoré môžu takých pastierov priviesť práve v chladnejšom ročnom čase do blízkosti Betlehema. Pod týmito pastierami treba rozumieť istotne pravých pastierov z púšte, nielen takých, ktorí denne vyháňajú svoje stáda. Práve tak treba vedieť, že ich stáda boly väčšinou ovce; ešte dnes sa neumiesťujú ovce nikdy v maštaliach, aby vlna tým nestratila svoju jemnosť. Aj židovské spisy poznávajú rozdiel medzi „maštaľným dobytkom", t. j. ktorý sa na večer vháňa do maštale, a medzi „košiarovým dobytkom", t. j. ktorý od „Veľkej noci až do prvého jesenného dažďa" alebo „úplne vždycky" nocuje na pastvinách. V evanjeliu máme akiste do činenia s takýmito stádami a pastiermi. Ešte dnes sa nazývajú potulní kočovní pastieri „ľuďmi žijúcimi pod šírym nebom". Lukášov výraz sa zdá byť jednoduchým prekladom toho výrazu do gréčtiny.

Títo pastieri viedli ešte život svojho praotca Abraháma a vídali každej noci široko-ďaleko rozsiahlu, zamatovočiernu hviezdnatú oblohu, ku ktorej pohliadal i Abraham. Boli to slobodní ľudia, žili však na slobode, ktorú si museli denne vykupovať mnohým odriekaním a námahami. Preto sa u nich udržala zbožná, prostá viera Izraela lepšie ako inde. Nie je tiež bez významu pre smysel tejto udalosti, že pastieri patrili vtedy ku opovrhovaným ľuďom. Hovorilo sa príslovie: Nedávaj syna vyučiť za poháňača oslov, za vodiča veľblúdov, holiča, lodníka, pastiera a za kramára; lebo ich remeslo je remeslom lúpežníkov.

Naraz sa postavil pred pastierov anjel a ožiaroval ich nebeským leskom. Nikto nemôže ostať nedojatý, keď cíti, že je pred mocnosťami, ktoré nie sú viazané na zákony obyčajného ľudského života. Mužovia, ináč smelí, sa báli. Anjel ich uspokojoval; už tá okolnosť, že rozprával, pôsobila uspokojivo.

„Nebojte sa! Hľa, zvestujem vám veľkú radosť, ktorá bude radosťou všetkého ľudu. Dnes sa vám narodil Spasiteľ, ktorý je Kristus Pán, v meste Dávidovom. A toto vám bude znamením: Najdete dieťa, zavinuté do plienok a uložené v jasliach."

Pastierom ako veriacim synom Izraela bolo jasné, čo zpráva znamená. Mesiaš je tu! Ešte aj znamenie im dal anjel, podľa ktorého mali poznať, ktoré bolo zároveň

znamením zázračným. Dieťa sa narodilo, a pri pohľade naň mohli hneď poznať, že bolo očakávané: — Matka mala plienky už pripravené. Ostatne mali najsť dieťa tak opustené, ako keby od celého sveta s matkou a otcom bolo odohnaté. Dieťatko ležalo v jasliach pre oslov alebo dobytok; stajňa musela nahradiť príbytok a jasle kolísku.

Po tomto posolstve anjelovom objavily sa hneď celé zástupy anjelov, podobných trblietajúcim sa mrakom, a zavznel nový, ešte nikdy neslýchaný chválospev: „Sláva na výsostiach Bohu a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle!"

Božia sláva bola obnovená, svet bol teraz pre nebeského Otca najcennejším — medzi ľuďmi býval i Jeho Syn ako človek.

Potom žiara zhasla a anjeli zmizli.

Pastieri hovorili v radostnom dojatí: „Poďme teda do Betlehema a viďme, čo nám Pán oznámil!"

Nie je poznamenané, ako vlastne dieťa našli. Istotne bola zpráva anjelova pre nich istejším vodcom ako pre iných; pastieri, ktorí stoja sami so dňa na deň pri svojich stádach, majú zvlášť dobrú pamäť pre všetky podrobnosti. Starí pastieri na alpských vysočinách poznajú na široko-ďaleko všetky salaše a vedia v mnohých prípadoch o každom zvlášť, ako sa dá doňho vojsť bez kľúča alebo kde je asi schovaný starý drevený kľúč, ktorý je veľmi podobný starým dreveným kľúčom palestínskym. Podobnú znalosť miest smieme predpokladať i u betlehemských pastierov. Ba možno sa domnievať, že najmä zmienka o jasliach im hľadanie uľahčila. Veď všetky jaskyne používané ako stajne nemaly jasieľ; práve tak dobre sa možno tiež domnievať, že táto jaskyňa vtedy neslúžila za nocľažisko nijakému dobytku. Vedeli teda, že ide o stajňu toho času prázdnu a s jasľami. K tomu sa pripája ešte i tá okolnosť, že kočovní pastieri často i sami prenocovávali v takých jaskyniach, ako sa ešte i dnes veľmi často stáva, ako na pr. v jaskyni, ktorú ukazuje obraz.

Doslovné znenie Písma sv. svedčí, že pastieri ešte v noci sa vybrali na cestu. Našli dieťa v jasliach. Rozprávali Márii a Jozefovi, čo bolo príčinou ich návštevy v tak neobyčajnom čase. Bola to do istého stupňa i výhovorka: — neprichádzali z vlastného rozhodnutia, boli poslaní od anjela.

Už pred vstupom do stajne, alebo neskoršie, keď sa začalo rozvidnievať, stretali ľudí z mesta a rozprávali im o zázračných udalostiach. Evanjelista nehovorí doslovne, ako sa zachovali Betlehemčania k tejto zpráve, stavia ju však do protivy k chovaniu Máriinmu. Táto si „zachovala všetko"; prechovávala v srdci svojom ako poklad a upravovala všetko okolo prvého tajomstva, ktoré len jej bolo známe: — sám Boh sa stal človekom! Lukáš tu akiste poukazuje na Máriu i preto, lebo sa jeho zprávy o mladosti panny opierajú o jej vlastné výpovede.

Pastieri sa potom vrátili plní radosti nazad k svojim stádam. Od tohto novonarodeného dieťaťa žiadali iba to, aby sa konečne zjavilo a aby sa smeli naň pozerať.

Obrezanie a obetovanie Ježišovo

A keď sa napinilo osem dní, obrezali chlapčeka a nazvali mu meno Ježiš, ktorým bol nazvaný od anjela, skôr ako sa v živote počal.
A keď sa vypinily dni jej očisťovania podľa zákona Mojžišovho, niesli ho do Jeruzalema, aby ho predstavili Pánovi. (Luk. 2, 21—38)

Len obrezaním bolo dieťa prijaté do národa božieho; tým si získavalo pre budúcnosť právo vstupovať do chrámového nádvoria.

Jozef a Mária sa zdržovali v cudzine; okrem toho boli od ostatných ľudí oddelení tajomstvami, ako neviditeľnou stenou, o ktorých iba sami vedeli. Táto obriezka je neobyčajne odlišná od obriezky Jánovej; tam shromaždenie známych a príbuzných, tu Mária a Jozef sami a k tomu ešte v cudzej zemi. Čo si len ľudia mysleli, keď dieťaťu, ktoré prišlo na svet za tak smutných okolností, dali meno Ježiš, — „Spasiteľ"?

Narodenie syna, a ak to bolo ešte len prvé dieťa, prinášalo pre matku dvojakú povinnosť. Syn ako prvorodený musel byť obetovaný Pánovi a potom opäť vykúpený; lebo podľa zákona museli byť všetci mužskí prvorodení „zasvätení Pánovi". Po 40 dňoch potom matka mala v chráme priniesť za seba očisťovaciu obetu. Bohaté matky musely obetovať baránka, chudobným matkám bolo dovolené priniesť miesto toho pár hrdličiek alebo dvoch mladých holubov ako náhradnú obeť.

Výslovne však nebolo predpísané, aby matka priniesla so sebou do chrámu i chlapca; bol to však v každom ohľade zbožný, zdravej ľudskej vynaliezavosti celkom zodpovedný zvyk. Dnešné uvádzanie matky súvisí s týmto očisťovaním. Akú významnú úlohu hralo požehnanie matky v ľudovom živote kedysi a ešte i dnes u prostých zbožných matiek, prebúdza najhlbšie city zbožnosti; bolo tomu akiste tak i vtedy pri návšteve chrámu a obetovaní prvorodeného.

Tak teda vyšli i Mária a Jozef s Ježišom a putovali do Jeruzalema. V chráme bola určená brána pre matky, ktoré sa ukazovaly pred kňazmi, aby priniesly obetu očisťovaciu a vykúpily dieťa. Je veľmi pravdepodobné, že Mária sa tu stretla i s inými izraelskými matkami.

Keď sa na toto dívame zvonka, celok vyzeral ako výjav z palestínskeho pospolitého života: prvorodený je obetovaný v chráme. Každý prvorodený bol hneď potom vykúpený zo zvláštneho vlastníctva božieho a tak bol otcovi odovzdaný. Ježiš však nemal okrem Boha na nebi nijakého iného otca, a keď bol vykúpený, pripadol zpät svojmu nebeskému Otcovi. A Ten žiadal od neho práve to, čo iným odpustil: aby obetoval svoj život.

Tú úlohu prevzal Ježiš jednak pri obriezke, jednak pri prijatí do národa izraelského; jeho duša sa už prebudila, hoci navonok sa ešte neprejavovala. Duch boží sa však sám staral o to, aby slávnostná chvíľka, kedy sa Spasiteľ ukázal v chráme, bola i pred Izraelom osvedčená.

Žil vtedy v Jeruzaleme istý spravodlivý a bohabojný muž menom Simeon. Jemu zjavil Duch svätý, že ešte pred svojou smrťou uzrie Spasiteľa. Simeon nebol kňazom a obyčajne nebýval v chráme. Avšak práve v tú chvíľu, keď Mária a Jozef vstúpili do nádvoria, akiste s istou obavou a úzkosťou ako to už býva u obyčajného človeka, keď vystupuje na verejných miestach a pri verejných obradoch, akiste však i celkom pohrúžení do tajomstiev, ktoré len im samým boly známe, bol Simeon sem privedený Duchom svätým, tak že poznal v tomto dieťati budúceho záchrancu Izraela. Ba, nielen to, videl i ďalej ako na príklad Zachariaš; pochopil význam Mesiaša pre všetky národy sveta: — prišiel, aby všetkých zachránil! Tma, ktorá ako závoj ležala pred očami pohanov, mala teraz spadnúť. A to zas slúžilo na slávu Izraelovi.

„Teraz prepustíš, Pane, svojho sluhu
podľa svojho slova v pokoji;
lebo moje oči videly Tvoje spasenie,
ktoré si pripravil pred tvárou všetkých národov:
za svetlo osvietiť pohanov,
a za slávu svojmu ľudu izraelskému!“

I Simeon prejavuje radosť srdca slávnostnejšou rečou. Zo slov však možno poznať i starého, prostého muža z ľudu: — nemá už mnoho prianí, ba, ani mnoho slov, aby oznámil splnenie svojho jediného priania, ktoré mal už oddávna — znie to ako lúčenie čakaním ustatého starca. Jeho slová vystihujú volanie po Vykupiteľovi v celej jeho veľkosti: — z Izraela sa dostane vykúpenia všetkým národom!

Jozef a Mária žasli. Simeon sa obrátil ku skromnému páru. A ako keby vedel i to, že tu je len matka spojená s dieťaťom, oslovil ju samu. Čo jej povedal, platilo však i pre dieťa, ktoré ešte nemé spočívalo v jej náručí.

„Hľa, tento je určený k pádu a povstaniu mnohých v Izraeli a na znamenie, ktorému sa bude odporovať.“

Simeon videl ako sa pri vystúpení Kristovom rozdelia mysle. Túto otázku si budú dávať ľudia jeden druhému v palácoch i v hlinených chatrčiach, v rybárskych člnoch i na jazdeckých zvieratách, v Galilei i v Judsku, v dedinách i mestách: „Čo myslíš o Kristovi?“ Potom sa shromažďovali do boja proti nemu ako proti takému, ktorý musí byť zničený.

Z diaľky, ktorá sa týkala spiaceho ešte dieťaťa, vrátil sa prorok k matke, ktorá naslúchajúc stála vedľa neho. Každé slovo, ktoré bolo povedané o dieťati, preniklo do jej vnútra, ako keby bolo na ňu samu namierené. Simeon však pokračoval: „A tvoju dušu prenikne meč, aby sa tak prejavilo smýšľanie mnohých sŕdc!“

K týmto niekoľko málo ľuďom okolo dieťaťa Ježiša sa pridružila ešte istá 84-ročná vdova. V manželstve žila len sedem rokov a potom viedla život svojmu mužovi verný i po jeho smrti; teraz mohlo byť už asi na šiesty rok od jeho smrti. Vdova bola dcérou Fanuelovou z pokolenia Aser. Teraz bývala v jednej prístavbe chrámovej a venovala sa celkom bohabojnému životu. I ona prišla sem na pokyn Ducha svätého a poznala Vykupiteľa.

Mala ako všetky staré zbožné ženy, všelijakých známych, ktorí smýšľali rovnako. Týmto potom rozprávala o dieťati, ktoré je Spasiteľom Izraela.

Tým sa končia radostné výjavy z prvých dní života Ježišovho. Viera ľudí, ktorí už vtedy pozdravili Vykupiteľa, bola práve tým odmenená, že ho smeli vidieť ako malé dieťa. Mnohí z nich boli už nebohí, keď Ježiš verejne vystúpil.

Príchod mudrcov do Jeruzalema

Keď sa teda narodil Ježiš v Betleheme Judovom, za dní Herodesa kráľa, hľa, mudrci od Východu prišli do Jeruzalema a riekli: „Kde je ten kráľ židovský, ktorý sa narodil?" (Mat. 2, 1—8)

Nočná obloha na Východe a najmä v Arabskej púšti býva neopísateľne nádherná. Nie je to len vzdialená klenba, na ktorej sa pohybujú ustavične sa trblietajúce hviezdy, ale nekonečný priestor, ktorým prežiarujú; mihotajú sa nad zamatovočiernou priepasťou bez všetkého chvenia, pokojne ako svietiace oči, a je ich toľko, že je veľmi ťažko určiť v tomto chaose hviezdy, ktoré vídame u nás. Mliečna cesta, ktorá u nás vyzerá ako vybledlá cesta na šedočiernom podklade, vyzerá tam ako ohromný žiariaci mrak. A túto nádheru možno vidieť noc čo noc, nebo je len zriedkakedy zachmárené; človek má teda možnosť sledovať východ a západ, stúpanie a klesanie určitých súhvezdí. Básnická obrazotvornosť vytvorila v týchto krajinách i mená pre hviezdne obrazce, ktoré mená užívame ešte podnes. Vždy boli tam ľudia, ktorí pozorovali zmeny na hviezdnatej oblohe....

Takí mužovia sa objavili i nejaký čas po narodení Ježišovom v Jeruzaleme a sa pýtali: „Kde je novonarodený kráľ židovský? Videli sme na východe jeho hviezdu a prišli sme sa mu klaňať."

Cudzinci, ktorí tiahnu v nádhernej karaváne úzkymi ulicami východniarskeho mesta, upútajú vždy na seba pozornosť. Podľa krikov poháňačov, podľa všelijakých zvláštností na úzdach tiav a podľa sedlel, podľa rasy zvierat poznávajú ľudia ich kmeňovú príslušnosť. Hneď vybiehajú všetci, pokiaľ nie sú na ulici, z domov a radia sa, odkiaľ asi prichádzajú tí vznešení mužovia a kam asi

chcú ísť. A tu sa vždy najde človek, ktorý sa ponížene ponúka za sprievodcu. Tak sa akiste stalo i v ten deň, keď prišli do Jeruzalema mudrci.

Herodes mal všade svojich vyzvedačov a tak zpráva o týchto podivných mužoch sa hneď dostala k nemu. Matúš to opisuje veľmi krátko: „Herodes sa zľakol a zľakol sa s ním celý Jeruzalem."

Táto udalosť sa stala v ostatných dňoch života kráľovho. Jeho nedôvera sa stupňovala až k stihomamu a rástol i strach ľudí pred jeho ukrutnosťou.

„Kráľ židovský" nebol kadejakým kráľom, ale kráľom vo vlastnom slova smysle, bol Mesiašom. Herodes vedel, že vo svätých Knihách sú všelijaké proroctvá o tomto kráľovi. Pozval preto k sebe veľkňazov a zákoníkov, teda tých členov veľrady, ktorí boli smerodajní vo vykladaní Písma, a predložil im otázku, kde sa narodí ten kráľ. Novoty sa rozširovaly vo východných mestách neuveriteľne rýchlo z domu do domu, zpod strechy pod strechu. Členovia veľrady akiste tušili súvis medzi otázkou Herodesovou a vystúpením mudrcov, i keď Herodes o tom zjavne nehovoril.

Shromaždenie mu odpovedalo na jeho otázku o mieste narodenia Mesiašovho:

„V Betleheme Judovom (sa narodí). Tak to napísali predovšetkým proroci: A ty, Betlehem v krajine Juda, nijako nie si najmenším medzi kniežatstvami Judovými! Lebo z teba vyjde vojvodca, ktorý má spravovať môj ľud Izraelský."

Táto odpoveď a najmä okolnosti, za akých bola daná, Herodesa asi do istej miery uspokojila. Teda v Betleheme sa mal narodiť Mesiaš! Betlehem bolo malé hniezdo; bolo bez vynikajúcich rodín; ani pokolenie Dávidovo, ktoré pochádzalo z onoho mesta, nemalo už nijakého významu. Viac ako sama odpoveď muselo vplývať na jeho ďalšie opatrenia chovanie sa veľkňazov a zákoníkov. Títo mu prezradili bez váhania miesto, kde sa mal narodiť Mesiaš, a tým prezradili, že posolstvo mudrcov ani oni vážne nebrali. Bol by sa asi býval sosmiešnil pred nimi a celý výsledok by bol býval ohrozil, keby bol prípad za obzvlášť významný pokladal a učinil opatrenia, ktorých by si židia boli mohli všimnúť. Nateraz stačilo podržať niti v ruke.

„I zavolal Herodes mudrcov tajne k sebe."

Tu sa natíska otázka: Hovorili tu mudrci osobne s Herodesom po prvý raz alebo po druhý ráz? Evanjelium samo hovorí len toto: I prišli mudrci a pýtali sa o kráľovi: Herodes to počul a zľakol sa a celý Jeruzalem sa zľakol s ním. Či Herodes osobne počul otázku od mudrcov o kráľovskom dieťati, je nie celkom jasné. Na príklad o Jánovi je napísané, že „počul" o zázrakoch Ježišových, hoci tu ide len o zprávu počutú z úst iných.

Toto „tajné" predvolanie muselo vzbudiť v mudrcoch dojem, že Herodes, starý kráľ, stojí celkom na ich strane. Jemu bolo teda ľahko zistiť presne čas, kedy sa zjavila hviezda. I rozlúčil sa s nimi a poslal ich do Betlehema. Hneď popri jeho paláci viedla cesta bránou a potom údolím Hinnom a rovinou smerom k mestečku Betlehemu.

Jeho rozkaz znel: „Choďte teda a hľadajte dieťa! Hneď ako ho najdete, oznámte mi to, aby som sa mu mohol i ja prísť pokloniť!"

Že Herodes nijakých vyzvedačov neposlal za nimi, to dokazuje, že si bol celkom istý svojej veci. To však znamenalo víťazstvo chytráka nad všetkou obyčajnou chytrosťou, keď urobil zo vznešených cudzincov vyzvedačov a zpravodajcov pre svoje zámery. Často bolo poznamenané, že táto udalosť, keďže Jozef Flavius nemá o nej nijakej zprávy, musí vzbudiť pochybnosť. Významné je naproti tomu to, že Jozef Flavius píše o jednom ryse kráľovej povahy, ktorý rys evanjelium potvrdzuje. Jozef Flavius hovorí totiž, že Herodes mal všade nielen svojich vyzvedačov, ale i sám sa zaoberal vyzvedačstvom. V takejto činnosti sa nám ukazuje i tu. Sám podujíma to, čo je vecou policajtov, a používa svojich hostí ako pomocníkov-vyzvedačov. O prehnanosti Herodesa vo vyzvedačstve podávajú zprávu i starožidovské spisy. Tam sa hovorí na príklad: Kázal položiť na hlavu Rabbimu Babovi veniec z ježej kože a tak ho oslepiť. Neskoršie nešťastníka navštívil a usiloval sa, bez toho, že by sa dal poznať, vylúdiť na Rabbim prejav nenávisti proti kráľovi. Hovoril mu: „Nikoho tu niet, kto by to mohol ísť kráľovi oznámiť. Ja a ty sme tu sami!" Celý výjav pripomína tajnostkárstvo s mudrcmi.

Poklona mudrcov dieťaťu

Ktorí keď vypočuli kráľa, odišli. A hľa, hviezda, ktorú videli na východe, predchádzala ich, až prišla a zastala ponad miestom, kde bolo dieťa. (Mat. 2, 9—12)

Mudrci šli teraz od severu na juh, kým dosiaľ postupovali od východu na západ. Na ceste medzi Jeruzalemom a Betlehemom sa teraz znova zjavila hviezda, ktorú zbadali na Východe. Ako už bolo povedané, je na tejto ceste miesto, s ktorého mizne Jeruzalem s očú a miesto neho vynoruje sa Betlehem. Akiste tam zazreli mudrci hviezdu.

Hviezda zas postupovala pred nimi, až sa zastavila tam, kde bolo dieťa. Opisuje sa tu teda cesta hviezdy od severu k juhu a jej zastavenie. Cestou hviezdy treba rozumieť asi dvojhodinovú cestu chôdze.

Mudrci vstúpili do „domu", kde bolo dieťa s matkou. Slovo „dom" naznačuje, že Mária a Jozef po narodení dieťaťa, zaiste po odchode sčítacej komisie z Betlehema, boli prijatí do riadneho obydlia. Avšak možno je to len všeobecný výraz pre „obydlie"; Palestínčan i dnes označuje jaskyňu za určitých okolností ako obydlie, a keď si má voliť bývať sám v jaskyni alebo deliť sa o príbytok spolu s inou rodinou, zaiste dá prednosť skalnej jaskyni; veď obydlia prostých ľudí majú len jednu miestnosť.

Mudrci prišli vzdať hold. Na Východe vzdávanie holdu bez patričných darov neplatilo nič. Už vtedy bolo zvykom, že panovníci si vzájomne posielali do daru najvzácnejšie plodiny svojej zeme. I Herodes bol milovníkom žoldnierov a zvierat z cudzích krajín. Mudrci zaiste priniesli so sebou tiež drahocenné plodiny svojej vlasti: priniesli zlato, kadidlo a myrhu.

Tieto dary dokazujú, že mudrci prišli skutočne z východných krajín, zo strednej a južnej Arábie. Tam bolo staré nálezisko zlata, odtiaľ prinášali karavány kadidlo a drahocenné pryskyrice. Myrhy bolo možno použiť ako prášku alebo ako masti. Kadidlo a myrha sa uvádzajú i v inventároch egyptských chrámov popri zlate ako dary „zbožných darcov".

Poctiví mužovia sa akiste teraz tešili, že budú môcť podať Herodesovi zprávu o dieťati a tiež že mu budú

môcť rozprávať o novom objavení sa hviezdy. Boli však vo sne napomenutí, aby sa viacej k Herodesovi „nevracali". Toto slovo v gréčtine znamená vlastne „urobiť okľuku" — obísť. Tu, v tomto smysle, je to veľmi vhodné. Keby boli mudrci šli ešte raz k Herodesovi, boli by museli odbočiť najprv na sever a potom sa obrátiť na východ. Z Betlehema videli ponad Mŕtve more, ktoré leží v kotline, priamo na druhú stranu na úbočie východojordánske, ktoré pomaly prechádza v nekonečnú púšť. Mohli teda hneď z Betlehema sostúpiť do roklín a odtiaľ sa pustiť niektorou z ciest, ktoré viedly cez Jordán.

Útek do Egypta

A keď odišli, hľa, anjel Pánov zjavil sa vo snách Jozefovi a riekol: „Vstaň a vezmi dieťa i jeho matku a utekaj do Egypta, a buď tam až pokým ti nepoviem; lebo stane sa, že Herodes bude hľadať dieťa, aby ho zmárnil." (Mat. 2, 13—15)

Jozef nerozmýšľal dlho o napomenutí anjelovom; prevzal na seba ochranu dieťaťa a jeho matky. Ešte tej noci vstal a ušiel. Egypt a Východojordánsko zostaly až do najnovších čias zemou, kam sa „uteká". Ešte i teraz, keď je zavedená pasová prehliadka, je dosť osamelých miest, kade sa dá nezbadane prejsť. Cesta z Betlehema do Egypta sa dá urobiť na oslovi; je to 4 až 5 dní cesty púšťou; vojsko Pompejovo ju prešlo za 3 dni. Zodpovedá teda azda vtedajšej skutočnosti často maľovaný obraz „úteku do Egypta", ktorý predstavuje matku s dieťaťom na oslovi. Ešte vždy sa možno stretnúť s takými skupinami: — prostá žena, odetá do vybieleného odevu, drží v náručí na prsiach dieťa a skláňa sa nad ním. Muž ako vodca ide popri a pozerá na ňu.

Jozef odišiel teda z Betlehema za tmavej noci, šiel cestou na východ a sostupoval do prímorskej nížiny. Ako samo od seba stávalo sa potom, že ľudia s ťavami a oslami na dlhej ceste púšťou sdružovali sa v karavány. Keď prekročili „Egyptský potok", široké, väčšinou bezvodé koryto pohraničnej rieky, boli zachránení.

Potom sa začína púšť, v ktorej ľudia miznú bez stopy.

Vražda nemluvniatok

Vtedy Herodes, keď videl, že bol oklamaný od mudrcov, rozhneval sa veľmi i poslal (vojakov) a pozabíjal všetkých chlapcov, ktorí boli v Betleheme a vo všetkých jeho končinách od dvojročných a niže. (Mat. 2, 16—18)

Pre udalosti, ktoré sa staly po odchode mudrcov, ako už bolo povedané, je významné, že z Betlehema do Jeruzalema je len dve hodiny chôdze a že palác Herodesov stál pri bráne smerom k Betlehemu.

Kráľ iste čakal určitý čas na návrat mudrcov. Potom prišla chvíľa, v ktorej zachvátila Herodesa príšerná hrôza z týchto udalostí, hrôza, ktorá v istom smysle pochádza práve tak z viery v Mesiaša ako radosť pastierov; avšak toto bola viera zvrhlého srdca.

Herodes dal akiste najprv zistiť vyzvedačom, či mudrci už odišli z Betlehema. Tak sa dozvedel, že skutočne našli isté dieťa v Betleheme a že mu dali dary. On sám tento raz tak bez všetkého im uveril!

Kráľ zúril. Teraz chcel dohoniť, čo bol zameškal. Z jeho paláca mohla vyrútiť sa skupina vojakov do Betlehema bez toho, že by to vzbudilo v meste rozruch. Ak dá povraždiť všetkých malých chlapcov, bude i to nebezpečné dieťa odstránené s cesty. Tento raz chcel pokračovať opatrne; preto rozkázal pobiť všetkých chlapcov od dvoch rokov niže.

Vojaci odišli a prišli do Betlehema. Výjavy, ktoré sa tam odohraly, opisuje evanjelista v krátkosti, ale zato neobyčajne pútavo, poukazujúc na slová sv. Písma: „Vtedy sa naplnila Jeremiašova predpoveď, ktorá hovorí:

„Hlas bolo počuť v Ráme,
nárek a mnohé kvílenie!
Ráchel oplakávala svoje dietky
a nedala sa potešiť, lebo ich niet."

Naše predstavy o tejto vražde detí prenášajú kresťanské pochopy do doby, ktorá nepoznala nijakých takých pochopov. Zabiť dieťa bolo vtedy menším zločinom ako sniesť so sveta dospelého človeka. Otcovi prináležalo podľa pohanského ponímania právo odobrať dieťaťu život.

Odpor matky je však po všetky časy rovnaký, keď jej chcú vziať najmladšie dieťa; to je jej totiž v istom smysle vždy najmilšie. Evanjelista obracia pozornosť na túto bolesť matiek. Prorok ukazuje, ako Ráchel, pramatka Benjaminova a Judova, vystupuje z hrobu, keď sú jej potomci odvádzaní do zajatia, a bedáka nad krajinou. Toto proroctvo sa teraz vyplnilo v novom smysle, keď drábi Herodesovi vyrvali matkám betlehemským ich deti a ich pozabíjali. I prebudila sa pramatka Ráchel na nariekanie a začala plakať a nariekať so všetkými matkami ako matka všetkých.

Zmätky pri smrti Herodesa Veľkého (Prehľad)

V posledných rokoch života Herodesovho žila celá krajina ako v obliežení. Pevnosti boly nielen ochranou proti nepriateľom krajiny, ale slúžily práve tak dobre i k potláčaniu a zastrašeniu domáceho ľudu. Kto bol odvedený ako väzeň do Hyrkanie, zmizol navždy, podobne ako Ján v pevnosti Machaerus. Schádzať sa, ba i chodiť v skupinách bolo zakázané.

Herodes si mohol niečo také dovoliť; cestami na cisársky dvor si vedel zachovať priazeň cisára Augusta až do posledných rokov svojho života. Len v samom 30. roku navštívil cisára najprv na ostrove Rhodos; potom ho prijme na palestínskej pôde v Ptolemaide a ide za ním do Egypta; okolo roku 20., keď Augustus prichádza do Sýrie, zas mu prejavuje služby; okolo roku 18. odvádza svojich synov, Alexandra a Aristobula, z Ríma, ktorí boli tam vychovávaní v dome Asinia Polliona v blízkosti cisárskeho dvora. V roku 12. navštívi Augusta v Aquileji, aby tých samých dvoch synov, Alexandra a Aristobula, obžaloval. Keďže však Menenius Agrippa mal u Augusta veľmi veľkú vážnosť, Herodes sa usiluje všemožne o to, aby sa stal Agrippovým priateľom. Medzi nimi oboma prichádza potom k súhre prejavov vzájomných návštev.

Herodes sa oženil aspoň desať ráz. Zmienime sa však len o tých ženách a deťoch, ktoré hraly nejakú úlohu

v dramate, v ktorom napokon vyvrcholil jeho život. Prvou manželkou bola Doris. Túto i so synom Antipatrom odohnal; dlho sa nesmeli ukázať v Jeruzaleme, iba na veľké sviatky. Druhou manželkou bola Mariamme, vnučka Hyrkánova. Túto ženu Herodes najvášnivejšie miloval; avšak práve zo žiarlivosti dal ju zavraždiť. Jeden z troch synov Mariamminých zomrel v Ríme, druhí dvaja Alexander a Aristobul, mali pomstiť matkinu smrť. Od Samaritánky Málthaké mal Herodes dvoch synov, Archelaa a Antipa, od akejsi Kleopatry z Jeruzalema mal syna Filipa. Alexander a Aristobul boli dlho miláčkami panovníkovými. Dal ich, ako už bolo spomenuté, vychovať v Ríme, — a keď sa vrátili na jeho dvor, zaopatril im manželky z kráľovských rodov. Aristobula oženil s Berenikou, bratanicou Herodesovou. Salome, matka Bereniky, ktorej manžel bol tiež od Herodesa zavraždený, ani po svadbe neprestala štvať synov mŕtvej Mariammy proti Herodesovi. Odohnaného Antipatra pozval Herodes nazpät, aby tak udržal princov v šachu. Antipater teraz pracoval na tom, aby Herodes obžaloval u cisára synov, ktorým prv dával prednosť; Augustus ešte raz previedol smierenie; avšak po niekoľko málo rokoch sa dostali obaja synovia znova pred súd; boli potom obesení v Samárii, kde bola zavraždená aj ich matka. Toto sa stalo asi roku 7. pred Kristom.

Antipater sa teraz cítil víťazom. Veď už vo svojom testamente ho Herodes určil za svojho nástupcu na tróne! Avšak teraz sa obrátila nedôvera starnúceho muža proti novému miláčkovi. Antipater sa usiloval vyhnúť otvorenej hádke a preto odcestoval do Ríma; za jeho neprítomnosti dostal Herodes do rúk dôkazy, že Antipater pracoval proti nemu. Všelijakými krásnymi úmyslami ho priviedol k tomu, že sa vrátil nazad na dvor. Syn ani najmenej netušil, že Herodes vie o všetkom. Sotva vstúpil do kráľovského paláca, bol zatknutý. Spôsob, ako Herodes prilákal vlastného syna krásnymi sľubami do paláca, sa veľmi podobá zaobchádzaniu s mudrcami po narodení Ježišovom. Tieto udalosti sú i časove veľmi blízke.

Keď sa potom rozchýrilo, že kráľ je chorý a že sa už viac neuzdraví, shromaždoval sa ľud pod vedením dvoch rabínov, Judu a Matiaša, a odstránil zlatého orla nad

vchodom chrámovým, ktorého tam dal umiestiť Herodes. Ale chorý muž nebol ešte mŕtvy. Buričov dal pochytať a za živa spáliť. Jeho posledným skutkom bolo odsúdenie svojho vlastného syna Antipatra na smrť. Keď sa potom vrátil z kúpeľov Kallirhoe do Jericha, ešte raz zmenil svoj testament.

Päť dní po poprave Antipatra sám umrel. Jeho mŕtvola bola odprevádzaná v neslýchane nádhernom pohrebnom sprievode do pevnosti Herodium, južne od Betlehema, a tam bola pochovaná.

Ľud bol vtedy rozčulený pre popravenie Judu a Matiaša. V búrlivých výstupoch žiadal od Archelaa, ktorý bol ustanovený za nástupcu v Judsku, aby potrestal tých, ktorí to Herodesovi poradili. Veľká noc sa bezprostredne priblížila. Archelaus pokúsil sa to vyrovnať najprv podobrotky. Keď však tým nedocielil ničoho, rozkázal, aby proti zástupom na nádvorí chrámovom nastúpili vojaci, aby tak urobil pokoj prv ako by sa ešte pripojily nové veľké zástupy pútnikov. Časť vojakov bola ukamenovaná a ostatní zutekali. Teraz už vystupoval neúprosne a veľkým krvipreliatím vzburu potlačil.

Keď potom Archelaus odchádzal do Ríma, aby sa podľa posledného testamentu dal potvrdiť za kráľa, šiel tam i jeho brat Antipas, aby si učinil tiež ako dedič nárok na trón podľa predposledného testamentu. Hneď za ním šli i jeho príbuzní, ktorí mali protestovať proti jeho menovaniu; radšej chceli, ako vyhlasovali, aby vládu prevzal niektorý rímsky miestodržiteľ.

Medzitým vznikly v Palestíne nové nepokoje. Cisár vyslal do Palestíny zvláštneho prokurátora, menom Sabina. Keďže tento všemožne ľud potlačoval, došlo na Turíce k povstaniu. Ľud sa vzbúril v Judsku a vo Východojordánsku. Varus, sýrsky legát, vpadol do zeme. Sabinus ušiel, 2000 povstalcov bolo pribité na kríž.

Napokon sa Augustus rozhodol, akiste pod dojmom správ z Palestíny, že rozdelí otcovo dedičstvo medzi synov. Archelaus dostal Judsko, Herodes Antipas Galileu a Filip Itureu a Trachonitidu. Asi v tomto čase sa vracal Jozef s Ježišom z Egypta. Je pochopiteľné, že sa v každej nocľahárni hovorilo o najnovších udalostiach.

Návrat domov

Keď však Herodes skonal, hľa, anjel Pánov zjavil sa vo snách Jozefovi v Egypte a riekol: „Vstaň a vezmi dieťa i jeho matku, a iď do zeme Izraelovej, lebo skonali tí, ktorí číhali na život dieťaťa." (Mat. 2, 19—22)

Písmo sv. nehovorí, ako dlho bol Jozef v Egypte a kde sa zdržovala rodina. Ešte menej vieme, či Mária a Jozef sa nepripojili k niektorej z početných židovských kolonií alebo či nezostali sami.

Podľa znenia sa zdá, že Jozef pred posolstvom anjelovým o smrti Herodesovej a o rozdelení ríše nič nevedel. To znamená, že Svätá rodina žila v Egypte v malom mestečku alebo aspoň veľmi utiahnuto. Egyptskí židia boli ináč v čulom styku s vlasťou.

Jozef s Máriou trpezlivo znášali toto vyhnanstvo, dokiaľ sa im opäť nezjavil anjel a nerozkázal im, aby sa vrátili domov. Akým čudným sa im zdal akiste tento kraj, kde v prieplavoch s červenohnedou vodou plávaly lode s veľkými plachtami a drevené kolesá čerpadiel deň a noc stenaly a škrípaly. Akiste ešte viac boli zachvátení túžbou po domove, keď videli pohanské chrámy a procesie a obety na počesť bohom a sochy zvierat a keď počuli rozprávať, ako sa všelijako pokúšali ľudia o to, aby si získali priazeň božstiev.

Konečne prišla hodina návratu. Anjel oznámil Jozefovi: „Vezmi dieťa a jeho matku a choď domov do zeme Izraelovej; lebo umreli už tí, ktorí číhali na život dieťaťa!"

Tak šli Jozef a Mária s dieťaťom už druhý raz púšťou. O rozdelení zeme medzi synov Herodesových sa dozvedeli zaiste, keď prišli do vlastnej Palestíny, ak nie už cestou. Archelaus, nový pán územia jeruzalemského a betlehemského, bol považovaný i čo do ukrutnosti za dediča otcovho.

Jozef mal pôvodne v úmysle vrátiť sa nazad do Betlehema. Akiste dúfal, že tam, v blízkosti Jeruzalema, najde priaznivé podmienky pre svoje zamestnanie; ešte podnes sú Betlehemčania hľadanými sezónnymi robotníkmi pri stavbách. Azda i Jozef bol tej mienky, že Ježiš, syn Dávidov, musí vyrásť práve v Betleheme, v meste Dávidovom. Čím viac sa dozvedal Jozef o udalostiach v Judsku,

tým menej si vedel rady, kde sa má osadiť. V noci však dostal vo sne napomenutie, aby sa vrátil do Nazaretu.

Vrátil sa teda Jozef, tesár, so svojou manželkou Máriou nazad do Nazaretu. Od ich odchodu uplynul už dosť hodný čas. Nikto nemyslel na to, aby sa dopytoval na okolnosti, za akých sa narodilo ich dieťa. Nesmie sa však zabudnúť, že naša láska k domovine sa nekryje s láskou obyvateľov Juhu. Kým v severných krajinách dom je vlasťou, zmena miesta pre obyvateľov Juhu neznamená skoro nič, pokiaľ životné podmienky zostávajú tie isté. I dnes možno stretnúť na lodiach Stredozemného mora prostých ľudí, ktorí pokojne, ako keby to bolo samozrejmé, vymieňajú svoje bydliská medzi Sudanom, Sicíliou a Palestínou. Návrat Jozefa a Márie z Egypta bol akiste zvláštnou udalosťou pre starých susedov v Nazarete, ale nebolo v tom nič „senzačného", asi tak ako návrat niektorej našej rodiny z Ameriky.

Život v Nazarete

I prišiel (Jozef) bývať do mesta, ktoré sa volá Nazaret... (Mat. 2, 23)

Krátky čas po návrate ľudia v Nazarete už zabudli, že Jozef bol za istý čas v cudzine. Volali ho prosto „Jozef, tesár"; i v egyptských listinách sa užíva názvu zamestnania na rozdiel od dospelých rovnakého mena: zmienka je na príklad o istom „Kannisovi tesárovi".

Nesmieme si však tu predstaviť tesára v smysle dnešných živnostenských predpisov; podľa toho možno Jozefa nazvať skôr stolárom alebo murárom. Ako dôkaz remesla tesárskeho sú v Písme svätom menované sekera a píla, kladivo a hoblík, meracia šnúra a kružidlo. K práci takýchto tesárov patrilo všetko, čo v takom na lesy chudobnom kraji, akým bola Palestína už vtedy, sa robí z dreva; práve preto sú medzi náradím i také veci, ktoré zhotovuje dnes jedine kolár. Hlavnou prácou bola asi príprava veľkých brvien, ktoré podopierajú strechu a menších žrdí a latiek, ktoré sa používajú ako mrežové chytače na slamenú strechu. Podobne i zhotovenie dvier a drevených závor patrilo drevorobotníkovi. Vtedy sa i dvere počítaly k „nábytku". V egyptských dosiaľ za-

chovaných nájomných smluvách je zreteľne určené, že nájomník po vysťahovaní „má tam nechať dvere a kľúče" Inde sa zas hovorí o „ukradnutých dverách".

Mária, matka Ježišova, konala práce prostej, skôr chudobnej domácnosti. Tak ako dnešné ženy vstávala už na kikiríkanie kohútov, aby namlela múky na ručnom mlyne pre nastávajúci deň. Išla k studni, jedinej v Nazarete, a prinášala vo veľkých baňatých krčahoch vodu; niekedy posielala však i Ježiška s menšími nádobami k prameňu. Sama priadla a tkala látky, ktoré boly potrebné.

V tomto nazaretskom dome vyrastal Ježiško. V našich časoch má tiež taký tichý robotník v malom mestečku obzvláštny význam; jeho práca nemala v sebe onoho trhovníckeho vykrikovania „pracovať a nezúfať!", mala však ešte menej niečo spoločného s duchom, podľa ktorého dnes robotník je považovaný za „otroka" a, čo vec ešte viac zhoršuje, i sám sa cíti otrokom. Bol to život plný práce, bez prílišného premýšľania o tom; mysleli totiž na Boha, a nie na prácu.

Dvanásťročný Ježiš v chráme

I chodievali jeho rodičia každý rok do Jeruzalema o slávnom dni veľkonočnom. A keď mu bolo dvanásť rokov, a oni podľa obyčaje sviatočného dňa putovali do Jeruzalema, a keď sa po skončených dňoch navracali, ostal chlapček Ježiš v Jeruzaleme, čo nezbadali jeho rodičia. (Luk. 2, 41—50)

Ježiš medzitým rástol; z dieťaťa stal sa chlapec. A čím viac sa duch zmocňoval všetkého, čím viac sa vyvíňala jeho ľudská prirodzenosť, tým viac sa prejavoval v ňom i jeho božský život. Z pohybov a posunkov, ktoré majú rovnaké všetky deti a ktoré sa u všetkých menia ako nesmelé pokusy so dňa na deň, sa vyvíňaly pomaly také, ktoré boly vlastné len Ježišovi a nedaly sa napodobniť. Matka prvá spozorovala túto zmenu a poznala toto zázračné prejavovanie sa vnútra.

A väčší zázrak od týchto je ešte to, keď v tom istom čase, najmä u chlapcov, kedy chovanie navonok sa stáva osobitejším, sa dávajú poznať i isté duchovné a mravné vlohy a náklonnosti. Objavujú sa ako nové

stvorenia, naraz sú tu. Niektorý chlapec, ktorý ešte nikoho nevidel robiť rezbárske práce, vezme drevo do ruky a začne ho formovať. Iný chlapec, ktorý nepočul častejšie hudbu ako druhí, ešte si len zaopatruje nástroje, kým druhí už dávno hrali; prebudí sa v ňom vášeň pre hru; a zas iný, ktorý ležiava v noci pod širym nebom, aby mohol pozorovať pohyb hviezd na oblohe, stane sa slávnym hvezdárom.

V chvíľke, kedy sa prebudilo vnútro, človek sa hýbe za svojimi vlastnými cieľami, kam ho iní nemôžu nasledovať. Čas, v ktorom sa toto deje, je pre človeka, ktorý tohto chlapca najviac miluje, pre matku, časom najtrpkejšej bolesti — dieťa začína už samo o sebe slobodne rozhodovať. I matka Ježišova sa mala dozvedieť, že jej dieťa je od nej už tak vzdialené, že hoci ho ešte môže sledovať, ale nikdy ho už nemôže dohoniť.

Toto tajomné prejavenie vnútorného bytia sa stalo, keď Ježiš ako dvanásťročný chlapec putoval do chrámu jeruzalemského. Od prvej chvíľky svojho tuzemského života vedel vo svojom božskom sebapoznaní, odkiaľ prišiel a prečo ho Otec poslal na svet. Jeho ľudský život sa však pridržiaval zákonov prírody a podľa tohoto zákona sa stal v tom čase, keď už jeho božské bytie mohlo vplývať na jeho ľudskú prirodzenosť, tajomný prelom.

Keď mal izraelský chlapec dvanásť rokov, bol pokladaný za dospelého; pred zákonom zodpovedal sám za seba. Odteraz bol tiež povinný zúčastniť sa veľkých pútí do Jeruzalema. V chráme sa mal objaviť na Veľkú noc, Turíce a na slávnosť stánkov. Cesta, okrúhle 140 *km*, trvala 3 alebo 4 dni. Mária, hoci nebola povinná, putovala tiež s Jozefom a Ježišom do Jeruzalema.

Keď Ježiš prišiel do domu svojho Otca, bol dojatý v najhlbšej hĺbke svojej duše. Všetky obety, ktoré sa tu prinášaly, všetky obrady, ktoré sa tu dialy okolo obiet, všetky sviatky v roku, najmä však zabíjanie veľkonočného baránka, čoho sa sám na Veľkú noc zúčastnil, zachvátily ho ako volanie jeho Otca. Tu vzplanula božia vôľa v jeho duši ako požiar a odtrhla ho od všetkého na svete, i od jeho matky. Musel byť sám s Otcom; i ako človek slyšal teraz jediné budúce heslo svojho života: „Prišiel som, aby som splnil vôľu Otca svojho."

Medzitým sa však priblížil čas návratu. Cestovné

zvyky z čias Ježišových sa zachovaly podnes v cestovaní karavánami. Ľudia utvoria skupiny, spoločne sa vydajú na cestu a vopred si určia miesto odpočinku a nocľahu. Že ľudia v neistých krajoch zostávajú užšie pospolu, rozumie sa samo sebou. Ináč je každý sám pre seba pánom. Je tiež zvykom, že v prvý deň cesty sa robia len krátke predbežné skúšky; preto odíde sa len vtedy, keď už prestala najväčšia horúčosť.

Neurobíme zle, keď si predstavíme postup udalostí po Veľkej noci asi takto: Ostatný deň ráno odchádzajú Mária a Jozef s Ježišom do chrámu, aby sa ešte raz zúčastnili bohoslužby. Nazaretania sa už vzájomne dohodli, kedy sa vydajú na cestu, kde sa shromaždia a kde budú prvý večer oddychovať. Ježiš, ktorý ako „syn Zákona" bol považovaný už za dospelého, mohol sa celkom slobodne pohybovať; rodičia sa preto neobávali, keď pri odchode z chrámu nebol pri nich.

Odchod mohamedánskych pútnických karaván vo sviatok Nebi-Musa, ktorý je slávený pri Mojžišovej svätyni na Judskej púšti, podáva pozorovateľovi vernú predstavu o živote a shone, ktorý vládne na konci sviatku. Keď pozeráme, na príklad od východnej brány chrámových hradieb, na cestu smerom k Betánii, vidíme, že je celá zaplavená prúdom pútnikov. Spievajú, hrajú na flétne, počuť znieť duto a zreteľne bicie nástroje, všetko sa oddáva akejsi detskej vzrušenosti. Tak sa rozchádzaly za oných dní po veľkých sviatkoch celé húfy pútnických sprievodov z každej brány jeruzalemskej do všetkých krajov zeme. V takom jednom sprievode putovali i Mária a Jozef do vlasti.

Keď večer prišli pútnici na miesto oddychu, spozorovali, že Ježiša niet v karaváne. Teraz sa museli Jozef a Mária od ostatných odlúčiť a vrátiť sa tou istou cestou, ktorou sem boli prišli. Zakaždým, čo stretli nejaký pútnický sprievod, ktorý ešte nedosiahol svojho na ten deň určeného cieľa, hľadali a opytovali sa o stratenom dieťati. Takto prišli nazad do Jeruzalema. Aký hrozný strach ich asi prepadol, keď vstúpili do ulíc, v ktorých sa hemžilo plno ľudí. Ktože tam mohol najsť chlapca!

Po troch dňoch, ako my hovoríme na tretí deň, našli chlapca v chráme. V stĺpových sieňach chrámu sedeli učitelia na nízkych lavičkách a okolo nich si sadali tí,

čo chceli naslúchať ich prednáškam. Žiaci a učitelia boli teda pohromade, a predsa zas boli oddelení; každý učiteľ mal svoje vlastné miesto, kde vyučoval. Mária a Jozef narazili na skupinu, ktorá pozostávala zo samých zákoníkov, starých mužov, a uprostred nich bol Ježiš, dvanásťročný chlapec. Poslúchal ich výrokom a dával im otázky, choval sa teda celkom ako im rovný.

Ako asi prišiel na toto shromaždenie? Dnes možno si predstaviť podobný príbeh ešte u učiteľov na Východe: Poslúchač, hoc aj chlapec, dá učiteľovi otázku — ten odpovie na ňu. Chlapec dá opäť otázku — učiteľ ho má teraz už na zreteli. Prichádzajú nové otázky. Učiteľ prevedie nezbadane rozpravu na určitý odbor, aby tak vyskúšal tohto poslúchača — tak má teraz len jedného žiaka. Rozpradie sa rozhovor; učiteľ nadobúda presvedčenia, že tu pred ním stojí žiak, ktorého v budúcnosti očakáva sláva; tento svoj objav nevie zatajiť, iní učitelia musia potvrdiť, že objavil talent.

Otázky žiakov tvoria podstatnú, východniarskej živosti zodpovedajúcu časť vyučovania. Rabbi Chanina hovorí: „Moc som sa naučil od svojich učiteľov, ešte viac ako od svojich učiteľov som sa naučil od svojich kolegov, najviac však som sa naučil od svojich žiakov". Ako tu je reč o otázkach a odpovediach, podobne sa hovorí i v jednom príslovím: „Kto sa v škole opytuje a odpovedá, má voľačo z toho; kto tam len sedí a mlčí, nemá nič z toho." Zvláštnu protivu k tomuto podáva nám i Jozef Flavius vo svojom životopise. Chváli sa totiž, že sám už ako štrnásťročný chlapec bol v Zákone taký skúsený, že veľkňazi a členovia veľrady v Jeruzaleme ho vyhľadávali, „aby im dal presné vysvetlenie Zákona."

Keď Mária a Jozef spozorovali Ježiša medzi učiteľmi, „divili sa" — tak musíme preložiť tento silný výraz. Grécke slovo je často soslabené, lebo si viac všímame celého výjavu pri vyučovaní ako Márie a Jozefa. Treba sa však len vžiť do ich položenia, potom sa nám objaví plný smysel výrazu. V hrôze a úzkosti hľadali Ježiša, a mučivo ich bolela pri tom predstava, že Ježiš hynie zatiaľ túžbou za nimi. Keď ho teraz konečne našli, našli ho v takom položení, že si v prvej chvíľke, súc akiste veľmi trpko prekvapení, sami k sebe hovorili: on nás nepotreboval! Z úst Máriiných sa totiž vydral

i bolestný výkrik: „Dieťa, prečo si nám to urobil? Hľa, tvoj otec a ja sme ťa s bolesťou hľadali!“

Tak nariekala matka, keď videla, že jej milované dieťa je od nej vnútorne odlúčené. Až keď táto hodina prišla, hovorí dieťaťu o svojom vlastnom žiali.

Ale nové bolesti jej spôsobila odpoveď chlapcova. I nám ukazuje, že Ježiš zostal pri tomto stretnutí naozaj spokojný, čo mohlo Máriu a Jozefa priniesť z rovnováhy. V tej odpovedi zažiarilo čosi z onej veľkolepej spokojnosti, ktorú mal Ježiš asi pri každom stretnutí. „Prečo ste ma hľadali? Či ste nevedeli, že ja musím byť v tom, čo je Otca môjho?“

V istom smysle sú tieto prvé slová, ktoré boly zachované v evanjeliu, najpodivuhodnejšie, ktoré kedy povedal vo svojom živote. Nezdajú sa často prekvapujúce len preto, lebo sa neberú natoľko do vzťahu s okolnosťami, za ktorých boly povedané, ale sa spájajú s predstavou ktorá bola nadobudnutá z neskorších zpráv o Ježišovi. Úctivé chovanie sa k rodičom je neodškriepiteľným znakom dobre vychovaného Východniara. Dospelí synovia vstávajú i dnes, keď vstupuje do miestnosti otec, a si nesadnú, dokiaľ im on sám nedá znamenie. Tu pred Ježišom stojí jeho pestún, stojí pred ním jeho matka. Ó, ako by sa boli zaradovali, keby im bol vyšiel v ústrety a padol im do náručia. On však zostal pokojný; je im ďaleký. A hovorí slová, ktoré znejú nepochopiteľne. Pred mužom, ktorého jeho matka menuje otcom, poukazuje na iného Otca: „Prečo ste ma hľadali? Či ste nevedeli, že ja musím byť v tom, čo je Otca môjho?“

Evanjelista k tomu dokladá: „Ale oni nerozumeli slovám, ktoré k nim povedal... Mária však zachovávala všetky tie slová v srdci svojom.“ Vtedy „Mária tomu ešte nerozumela“ — videla asi len to, čo videli všetci: — Ježiš sedí medzi zákonníkmi ako keby sa nič zvláštneho nebolo stalo. Počula len to, čo počuli všetci: — poukazuje na svojho Otca, ktorého vôľa uňho platí toľko, že úzkosť Máriina a Jozefova je jemu, ako sa zdá, ľahostajná. Vari len neskoršie, keď život Ježišov sa objavil pred jej vnútorným zrakom ako čosi celistvého a uzavretého, poznala i Mária, koľko vytrpelo jej dieťa, kým bolo od nej odlúčené. Ježiš sa ponúkal celou obetavosťou svojho srdca svojmu nebeskému Otcovi; urobil to so zápalom

mladého človeka, ktorý nechce už viac čakať, — a zárukou so strany Otca bola tôňa, ktorá padla s konca jeho života, s jeho trojdňového odpočívania v hrobe, na počiatok jeho života ako „syna Zákona", a táto tôňa sa položila i na jeho matku — tri dni bol od nej odlúčený.

„Vývojová teória" chcela i vo vedomí Ježiša, ako božieho Syna, určiť vývoj. Nakoľko však ide o vedomie Ježišovo samo v sebe, a nie o vedecké rozvinutie s ním súvisiacich teologických právd, nedá sa poznať ani stopa o jeho vývoji z prvých slov, ktoré vyšly z jeho úst: „Či ste nevedeli, že ja musím byť v tom, čo je Otca môjho?" a z ostatného výkriku na kríž odsúdeného divotvorcu: „Otče, do rúk Tvojich porúčam ducha svojho".

Ježiš remeselníkom v Nazarete

A sostúpil Ježiš s nimi a prišiel do Nazaretu a bol im poddaný. A jeho matka zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci. A Ježiš sa vzmáhal v múdrosti a veku, i v milosti u Boha i u ľudí. (Luk. 2, 51—52)

Objavenie sa v chráme bolo čosi dočasného. Ježiš nezostal v Jeruzaleme, kde by ho bol akiste hociktorý zákoník s radosťou prijal za žiaka. Vrátil sa nazad do mesta Nazaretu v odľahlej Galilei a zas bol poslušný svojim rodičom ako pred týmto tajomným prípadom. Keď sa raz potom Ježiš zúčastnil v zástupe dospelých púte do Jeruzalema, bol i doma považovaný za dospelého; podobne to bolo i u nás, že chlapec, keď prijal v dvanástom roku meč, bol pokladaný za plnoprávneho člena národa.

Že sa neskoršie hovorilo o Ježišovi ako o „synovi tesárovom," to nám ukazuje, že i on prevádzal remeslo svojho pestúna Jozefa. Povolanie prechádzalo teda s otca na syna. Podnes je ešte tak, a tak bolo, ako svedčia egyptské zprávy, i v staroveku. Hľadiac na udalosť len zovnútorne, prevzatie tesárskeho remesla bolo od Ježiša skutkom, ktorý robil z neho v očiach spoluobčanov zvlášť obyčajného človeka.

Pre dobu, ktorá cení dielo viac ako robotníka, je len prospešné si predstaviť božieho Syna ako prostého remeselníka. Keď Jozef, jeho pestún, umrel, práce, ktoré dostával od občanov malého mestečka, prevádzal

Ježiš ako samostatný robotník. Malí remeselníci veľmi často mali alebo i prenajímali malé, v blízkosti osady ležiace pozemky.

Hovorí sa na príklad v jednom egyptskom zázname o istom Pavetisovi, ktorý prevádzal tesárske remeslo práve tak ako Ježiš a mal prenajatého kus poľa. I pomery v dnešnej Palestíne sú za túto domnienku. S týmto životom súvisia tiež podobenstvá, ktoré neskoršie Ježiš hovorieval. Nie nadarmo hovorí tak často o stavaní, o dverách, uholných kameňoch, základných múroch, jarmách a pluhoch, o siatí a žatve. Sám často pomáhal pri stavbe domov, sám robil jarmá a pluhy a akiste i sial a žal.

Keď sa vžijeme do skutočného života malého východného mestečka, neobídeme sa bez myšlienok, že Ježiš bol pokladaný za človeka, ktorého dobrota nepozná hraníc, a predsa v celom meste nemal nijakého skutočného priateľa; všetci akosi vycítili oným jemnocitom, ktorý majú ľudia nižších vrstiev, že tento Ježiš, syn tesára Jozefa, je vnútorne čosi iného ako oni sami. Človek si ho mohol nakloniť, ale nikdy sa nemohol nazdávať, že Ježiš by sa bez neho nezaobišiel. A práve to býva často vrúcnym prianím prostých ľudí: aby sa bez nich nikto nemohol zaobísť.

Jozef umrel akiste prv ako Ježiš opustil Nazaret. Ale i Mária sa od onej udalosti v chráme necítila istou, či jedného dňa znenazdania neskončí sa tento život.

V Galilei plynuly roky pomerne pokojne. Herodes Antipas, syn Herodesa Veľkého, si poľahčil život viac ako jeho otec. Naproti tomu v Judsku panoval vtedy Archelaus, druhý syn Herodesa Veľkého, s plnou ľstivosťou a hrôzou, dokiaľ na prianie Židov nebol od Rimanov sosadený. Tým však útisk neprestal, Rimania prehlásili krajinu i s jej hlavným mestom Jeruzalemom za rímsku provinciu. Preto sa konalo okolo roku 6. po Kristu i nové sčítanie ľudu. Povstanie, ktoré tým bolo spôsobené, bolo neúprosne kruto potlačené. V čase, keď dvanásťročný Ježiš putoval do Jeruzalema, vládol už nad krajinou rímsky miestodržiteľ. Istotne počuli i v Nazarete o všetkých udalostiach na juhu. A zakaždým, čo Mária a Jozef šli na sviatky do Jeruzalema, sa akiste obávali, aby sa neopakovalo to hrozné stratenie Ježišovo v Jeruzaleme ešte hroznejšie, aby sa totiž Ježiš nestratil navždy.

Boj medzi Rímom a Izraelom

Zmena Judska v rímsku provinciu priniesla so sebou taký prevrat občiansko-sociálnych pomerov, že si ani nemožno utvoriť o tom správnej predstavy. A predsa táto zmena pomerov súvisí so životom Ježišovým. Ešte najskôr si nadobudneme správneho náhľadu, keď si vezmeme na pomoc egyptské záznamy. Táto krajina totiž asi v tom istom čase ako Judsko prišla do styku s Rímom. Listiny, ktoré tam boly vykopané, ukazujú, čoho dosiahli Rimania v starej kultúrnej zemi pri Níle. Ten istý cieľ mali na mysli i v Judsku, hoci ho, ako sa ukázalo, nedosiahli.

Cisársky Rím v čase Ježišovom pôsobil svojou nádherou a svojimi légiami na východné národy ako neodolateľné kúzlo. Preto medzi egyptským felahom, ktorý prichádza na širokom člne po Níle do Alexandrie, aby predal obilie, a tam obdivuje ohromné itálske lode, a medzi kniežatmi a kráľmi, ktorých najväčšou pýchou je, aby sa volali „amicus et socius populi Romani“ — „priateľ a spojenec národa rímskeho“, niet rozdielu. Ako podliehaly tomuto kúzlu i nižšie vrstvy národa, o tom podávajú obzvlášť názorné svedectvo ešte zachované listy švárneho Apiona. Apion, mladý Egypťan, ktorý bol odvezený do Itálie na vojenský výcvik, prejavuje už po niekoľkých dňoch svoju pýchu, že smie slúžiť vo vojsku svetovládneho Ríma. Ako dobrý syn posiela domov list, v ktorom sa to všetko, síce trocha popletene, ale zato podivuhodne prirodzene odzrkadľuje:

„Prosím Ťa, pán otec, napíš mi lístok. Po prvé mi napíš, ako sa Tebe vodí, po druhé, ako sa vodí mojim bratom, po tretie by som chcel pobozkať niečo, čo bolo v Tvojich rukách; lebo Ty si ma dobre vychoval; na základe toho vychovania môžem dúfať, ak bohovia doprajú, že sa chytro dostanem k vyššej hodnosti!“

Úctivý detský cit pripomína svojím „po prvé, po druhé, po tretie“ školskú úlohu. Ináč sa cíti mládenec, ako píše ďalej, pri všetkej svojej bolesti za domovom vždy významnejším. Dal sa už i „odmaľovať“. V uniforme vyzerá celkom rímsky. Dolu pri Níle sa budú čudovať, keď príde od neho z Itálie list! Spomína i na svojich dobre známych tam dolu: „Mnoho ráz pozdravujem Kapitona a svojich súrodencov a Serenillu a svojich ostatných priateľov. Posielam Ti i svoju podobizňu! Teraz ma volajú Antonis Maximos.“ Iní odvedení z jeho domova sa medzitým naň pozerali. Teraz hľadajú i oni ešte miesto na papyrusovom prúžku. Podpisujú svoje mená na boku shora nadol a posielajú tiež svoje pozdravy za more. List sa teda hodne podobá listom poľnej pošty za svetovej vojny.

Dalo by sa očakávať, že pri takej oddanosti k otcovi Apion i v Itálii zostane Egypťanom. Veď vo svojom liste prejavuje zbožné egyptské smýšľanie. Píše svojmu otcovi: „Ďakujem Serapisovi, pánovi, že ma chytro zachránil, keď som sa na mori dostal do nebezpečenstva života.“

Zachoval sa však ešte i druhý list Apionov. Tu sa zmenil jeho život nielen zovnútorne, ale i vnútorne. V prvšom liste zveleboval ešte Serapisa. V druhom liste už zabudol na svojho domáceho boha. Hneď po obvyklom úvode Apion oznamuje svojim sestrám — otec zatiaľ umrel: — „Spomínal som si na Teba pred bohmi zeme, v ktorej som, keď mi bol od Antoneinosa doručený lístok.“ Apion je teraz otcom rodiny. Prvé jeho dieťa bol syn. Ako dobre by sa bolo hodilo, keby bol nazval dieťa na rozpomienku na vlasť a na pamiatku záchrany v búrke podľa domáceho boha Serapisa. Maličký sa však volá Maximus (jeden jeho bratanec v Egypte sa skutočne tiež tak volal!). Mal i dve dievčatá. Nevolajú sa však podľa egyptských bohýň, Hathor a Isis, ale „Elpis — „Nádej“ a „Fortunata“ — „Šťastena“. Už od dávnejška nepíše tak často domov, hoci bol uistil,

že „využije každej vhodnej príležitosti k tomu, aby podal zprávu o sebe a svojej rodine".

Švárny Apion sa stal dušou i telom Rimanom.

Egyptskému národu sa medzitým v jeho domovine pri Níle nevodilo celkove ináč; podľahol svetovej ríši. Rimania tam síce prišli s vyspelou kultúrou a vyvinutým náboženským životom. Chrámy, ktoré sa jasajú pod tmavomodrým nebom, sú najkrajšími stavbami, najväčšie slávnostné dni sú sviatky bohov. Chrámy majú akýsi „svätostánok"; v ňom stojí obraz boha a sochy vedľajších bohov. Z inventárov nechybuje nič. Sú tam zlaté, strieborné a bronzové poprsia, zlaté stoličky, strieborné zvonky, bohoslužobné poháre, nádoby na umývanie, svietniky, kadidelnice, obrazy, poprsia a nosidlá. Kalendár obsahuje mnoho sviatkov. Na príklad na pútnickú slávnosť boha Soknopaiosa je zaznamenané viac ako 115 sviatkov v roku; medzi nimi je i 10 sviatkov, ktoré trvajú ako židovské hlavné sviatky po sedem dní.

Obetných darov je tu veľká hojnosť. Krvavé obety sa vyberajú z dôkladne preskúmaných a úradným znamením opatrených zvierat; obety nekrvavé, jedlá a nápoje, sú med, chlieb, víno, olej a mlieko. Nechybujú ani obrady, ako obliekanie a pomazávanie obrazov bohov, okiadzania a pokropenia, procesie a ovenčenia a slávnostné osvetlenia, čo všetko treba konať podľa presných liturgických predpisov. Zlato, kadidlo a myrha sa tiež upotrebovaly veľmi hojne; boly to také isté dary, ako čo mudrci priniesli novonarodenému božiemu dieťaťu.

Rimania považovali aspoň v praxi bohov podrobenej krajiny za novozískaných sluhov svojich vlastných bohov. Zaobchádzali s nimi ako s ostatnými poddanými Rímu. Kňazi egyptskí, ktorí ešte za Ptolomeovcov mali rozhodujúci vplyv, museli s roka na rok podávať rímskym úradom výkaz o „príjme jednotlivých bohov". Bol požadovaný od nich celý inventár bohoslužobných predmetov; museli podať vyúčtovanie príjmov a výdavkov ako niektoré dopravné alebo iné veľkopodniky. Pevné dane boly stanovené dokonca i na obvyklé dary „zbožných darcov". Kňazi sa veľmi obávali revízie účtov. Bolo vo zvyku podplácanie úradníkov. Takto na príklad znie prípis úradníka, ktorý to sám ponúka: „Oznamujem

Ti, že sem prišiel revízor chrámových účtov a má nariadené prezrieť i Tvoj obvod. Netreba sa Ti však obávať, ja už dám veci do poriadku. Ak môžeš, sostav účtovné knihy a pošli mi ich sem. Ten pán je vo všetkom veľmi presný. Ale i keby si nemohol, môžem Ti pomôcť z núdze. Ja som totiž s ním osobne veľmi za dobre. Postarám sa prv ako Ťa navštívi, aby bolo všetko v poriadku. Ten pán má totiž plnú moc zajať tých, ktorí sa mu nepodrobia, a poslať ich veľkňazovi. Nerob si však nijakých starostí! Nezabudni mi však tiež kúpiť to (a prirodzene mi darovať!), čo som Ti kedysi v liste bol oznámil. A keď máš ešte nejaké veci... zvyšné, pošli mi ich (bezplatne, prosím), budem ich potrebovať."

Za času rímskej nadvlády veľkňazmi nie sú už viac Egypťania. Všetky vznešené a výnosné úrady sú v rukách Rimanov. Tu vyniká na príklad veľkňaz Klaudius Agathokles. Samo sebou sa rozumie, že títo veľkňazi stoja na strane vlády. Všetko kňazstvo má teda nad sebou vrchnú rímsku správu, ktorá požaduje ustavične ešte vyššie dane. Vyberanie daní a utláčanie chudobných felahov bolo však prenechané domorodcom. Keď treba, kňazi sa donucujú k povoľnosti „zastavením platu".

Obzvláštnu úlohu hrá v tomto „obsadenom území" vojsko. Veliteľ je zároveň i náčelníkom stráže, vojakov sa užíva i ako strážnikov i ako katov. V celej krajine, najmä pri dôležitých cestách a colných úradoch, sú umiestené menšie-väčšie oddiely vojenské. Vyslúžilí vojaci a bohatí kupci kupujú pozemky. V jednom egyptskom sozname z trinásť statkárov je dvanásť Rimanov; ôsmi z nich majú pod sebou nájomcov, z ktorých je však len jeden Riman. Už okolo roku 100 po Kristu „sa stalo módou cestovať do Egypta". Tak sa dozvedáme, že senátor Lucius Memmius zamýšľal v roku 112 urobiť cestu po Egypte. Istý vyšší úradník v Alexandrii podáva o tom zprávu ďalej hore Nílom prv ako čln s „vysokým hosťom", ako sa to vyskytuje i v dnešných zprávach, odíde z Alexandrie. „Pána treba čo najslávnostnejšie prijať, treba pripraviť izby. Pri vystupovaní z lode nech sú mu odovzdané tieto dary..." Kto to zaplatí, je nie povedané! Zvlášť sa tiež upozorňuje na to, aby pri prehliadke posvätných krokodílov boly prichystané pre zvieratá lahôdky — asi tak, ako keď dnes na cirkusovom

programe alebo predstavení pre niektoré zviera je určené jeho kŕmenie ako zvláštne číslo.

Archelaus, syn Herodesa Veľkého a jeho nástupca ako panovník v Judsku, nasledovník i v ukrutnosti, zavdal Rimanom podnet k tomu, aby i v Palestíne mohli upotrebovať svojho hesla: „Divide et impera!" — „Rozdeľ a panuj!" Prišli „na pomoc" sužovanému židovskému národu proti tyranom a premenili Judsko s hlavným mestom Jeruzalemom, ktoré bolo náboženským strediskom krajiny, na rímsku provinciu.

Táto malá izraelská krajina neznamenala v prirovnaní k Egyptu nič — také chudobné malé národy pohltila rímska ríša bez najnepatrnejších ťažkostí. Na prvý pohľad sa zdá, že sú tam podobné pomery ako v Egypte; veď i krajina izraelská bola vyše sto rokov pod nadvládou egyptských Ptolomeovcov. I tu je chrám so svätostánkom, veľkňazom, stav kňazský, ktorý je rozdelený na triedy, a mnoho chudobných felahov, ktorí závisia od veľkostatkárov. Ale tu sú rozdiely, ktoré zo všetkého podobného robia spôsobom Rimanom nevysvetliteľným čosi celkom iného. Svätyňa v Jeruzaleme nemá nijakej modly; je to nádherná, vyzdobená, ale prázdna miestnosť; sám veľkňaz vstupuje do nej len raz v roku. Totižto podľa viery Židov je tam neviditeľne prítomný Boh, ktorý stvoril nebo a zem a všetko, čo je. Už i samé vyrieknutie tohto slova znie ako vyhrážka proti Rímu. Či nemusia byť ľudia, ktorí takéto veci pokladajú za pravdu, nutne nepriateľmi Ríma a či nimi nezostanú, dokiaľ nezmenia vieru?

Rím chcel zaviesť v Palestíne podobné pomery, o akých svedčia egyptské zprávy. Avšak každý Izraelita, ako posledný felah tak i najväčší učenec, spozoroval v každom opatrení miestodržiteľov útok na náboženskú slobodu; naproti tomu miestodržitelia, zbehlejší v politických veciach ako v náboženských, videli v obrane prejav úzkoprsého barbarizmu, aký ešte sa neprejavil v nijakom novovydobytom území rímskej ríše. Gréci si pokladali za česť, keď ich Zeus bol stotožňovaný s Jupiterom, Egypťania podali sami soznamy, podľa ktorých bolo možno vymeniť bohov. „Hathor je Afrodita, Zeus je Ammon" a tak ďalej. Izraeliti však prehlasovali: Všetci bohovia sú vysnené tvory a zlí duchovia, jedi-

ným pravým Bohom je náš Boh, a len našim praotcom sa zjavil!

Keď nehľadíme na náboženské hodnoty, ktoré skrýva v sebe židovstvo, bude dosť biedne vyzerať porovnanie medzi týmto malým národom v skalistej Palestíne a leskom rímsko-gréckeho kultúrneho sveta okolo Stredozemného mora. Práve preto z najhlbšej duše opovrhujú vedúci duchovia rímski týmto azijským kmeňom. Východ si však vo všeobecnosti získal veľký záujem. Cicero na príklad mal za učiteľa istého Antiocha, ktorý pochádzal z Askalonu. Filodemus z Gadary prichádza práve vtedy ako básnik do módy. Úryvky z jeho diel boly najdené v písaných svitkoch, ktoré boly vykopané v Herkulane pri Vezuve. Avšak tento záujem o Východ Izraelitom nebol veľmi na osoh. Jednotný odpor proti Židom prejavovaly všetky národy susediace s Palestínou.

Cicero v obhajobnej reči za Flakka nazýva ich náboženstvo „barbarskou poverou", Tacitus hovorí o „sprostých a hnusných bohoslužobných zvykoch Židov"; inde ich nazýva „ohyzdným plemenom". Juvenal sa vysmieva z nich; hovorí o krajine, „kde je prastará láska ešte i k starým sviniam, takže už ani samo ľudské mäso nemá väčšej ceny". Menuje ich „shnitým kožuchom" — „lenivcami" — lebo sa každý siedmy deň nedotýkajú ničoho, a „ctiteľmi oblakov", pretože neznajú nijakých modiel. Apollonius ich nazýva najnepodarenejšími zo všetkých barbarov, „ktorí nepostavili nijakého vynálezu do služieb pokroku civilizácie".

Boli však prehlasovaní nielen za necivilizovaných, ale i za bezbožných, lebo nezobrazujú svojho Boha Jahve a nechcú ho dať zaradiť medzi všeobecnú družinu azijsko-rímskych bohov. Plinius ich nazýva pokolením, „ktoré je všeobecne známe svojou ohavnosti plnou bezbožnosťou", Tacitus ich nazýva „opovrhačmi bohov", Apollonius Molon „bezbožníkmi". Podobne mysleli akiste i miestodržitelia, ktorí sa vymieňali v krajine. Z tohto smýšľania sa dá vysvetliť i tón, akým hovorí Pilát o „kráľovi židovskom" pri výsluchu Ježišovom.

Zprávy evanjelií a záznamy Jozefa Flavia ukazujú tiež zreteľne, že Rimania narazili v Palestíne na odpor, ktorý nevládali zlomiť.

Rozdiel medzi ich postupovaním v Palestíne a postu-

pom v Egypte nám objasní, ako sa stavali Rimania k sriadeniu veľkňazstva v Jeruzaleme. V Egypte boli domáci kňazi prosto odstavení a dosadení na ich miesto Rimania; v Jeruzaleme sa neopovážili tak vystupovať. Aj hodnosť veľkňaza sa prenajímala ako hociktorý iný úrad, a menila držiteľa nakoľko bolo možno často; Židia museli trpieť, že prvý miestodržiteľ bral do opatery i slávnostné rúcho veľkňazovo a dával ho k užívaniu len na štyri najväčšie sviatky. Je to i symbolické, že sa toto prevádzalo práve za života Ježišovho, od roku 6 do roku 36 po Kristu. Veľkňazovi bolo ponechané i vo veciach svetských hodne svrchovanej moci; miestodržiteľ však stále má možnosť do tej moci kedykoľvek zasiahnuť. Dejiny rímskych miestodržiteľov v Palestíne sa takto stávajú reťazou „srážok" s ľudom a jeho vodcami.

S rímskymi úradníkmi, colníkmi a kupcami sa objavili i rímski vojaci. Človek sa stretal s nimi na uliciach miest a cestách celej krajiny; všetky dôležité body boly obsadené vojskom. Vojaci boli zároveň i policiou; policie v našom ponímaní ešte vtedy nebolo. Právo bolo často potlačené násilím.

Hneď na počiatku, keď sa zamýšľalo previesť sčítanie ľudu, aby sa mohly odaniť nové provincie, vzniklo povstanie. Ďakovať len vplyvu veľkňaza Joasara, že sa povstanie nezmenilo na vojnu. Ináč by ani veľkňaz nebol mohol ľudí uspokojiť. Ľud žil vnútorne v nepretržitej príprave na povstanie. Galilejčania hrali v tom od počiatku zvláštnu úlohu.

Nie je ešte dôkladne preskúmaná otázka, aké boly vlastne daňové pomery za čias Kristových. Isté je, že daň sa platila cisárovi, chrám vyberal desiatky a Herodesovci, podobne ako predtým Ptolomeovci, požadovali zvláštne poplatky z výnosu zeme. Podľa zvyčajného postupovania Rimanov je pravdepodobné, že miestodržitelia nezmenili vôbec starú daňovú sústavu, ale sa usilovali, aby výnosy daní prichádzaly nakoľko možno do cisárskej pokladnice. I Tacitus hovorí, že posolstvo zo Sýrie a Palestíny sa odobralo roku 17 po Kristu do Ríma, aby vymohlo zníženie nesmiernych daní.

Život sa menil s roka na rok, ale pritom prostý človek neprestával pracovať. A ako to už vždy býva keď raz bola vzbudená nedôvera a nenávisť proti Rímu,

ľudia boli náchylní Rimanom pripisovať i tie nedostatky, ktoré maly príčinu inde. Oslobodenie zpod jarma Ríma sa zdalo oslobodením zo všetkých utrpení.

Vyrastalo nové pokolenie; stále v nepokoji, neisté samo o seba, plné podozieravosti a vzpurnosti; ešte i ostatný žobrák sa cítil nejako ohrozený. Keď sa niektorý človek staval proti votrelcom, ba, keď len povstal so smelými požiadavkami a radikálnym programom, mohol iste počítať, že bude mať stúpencov. Ale i teraz ešte, ba, práve len teraz verili synovia Izraela silne, že sú vyvoleným, od Boha povolaným národom. Sám Boh prisľúbil záchrancu, ktorý mal prísť v najväčšej biede, vtedy, keď bude odňatá berla od Judu.

Ale jednotlivé stavy a strany ľudové nemaly rovnakého stanoviska. Pokiaľ išlo o vedúce smery a strany, stáli v krajine proti sebe farizeji a saduceji.

Strana farizejov bola vo vláde; na toto postavenie mala do istej miery i dejinné právo. Keď sa dali poslední vládcovia z rodu Hasmoneovcov nakaziť cudzineckým duchom, vystúpili mužovia, ktorí založili novú stranu a nazvali sa „separatistami", „oddelenými", „nábožensko-nacionálnou elitou".

Pohanské národy majú v istom smysle pravdu, keď prehlasujú svoj vlastný blahobyt a blahobyt svojich bohov za jedno a to isté. Veď ich bohovia i ako takí žili len dotiaľ, kým žili ich sluhovia, a boli dovtedy mocní, dokiaľ títo moci nadobúdali, a natoľko mocní, nakoľko títo moc mali. U Izraelitov to bolo ináč. Vodcovia národa, ktorí chceli zostať verní pravej povahe ľudu, sa museli bezpodmienečne zastávať cti svojho Boha, ako to urobili dávno predtým proroci a za posledného veľkého utláčania i Machabejci. Horlivosť farizejov vzbudzovala navonok dojem, ako keby im išlo len o Boha; v skutočnosti však hľadali len vlastnú slávu. Celé ich smýšľanie a úsilie vychádzalo z myšlienky: My sme synovia Abrahamovi! Boh sa nás musí zastať, ináč nemôže vôbec splniť svoje prisľúbenia! Zvlášť treba však povedať o tom, ako si vytvárali pozemský a národný obraz Mesiaša z predpovedí prorokov.

Okrem farizejov bola ešte druhá strana. Je samozrejmé, že táto obhajovala v mnohých otázkach jednoducho opak toho, čo hájila prvá, alebo, majúc rovnaké

ciele, hlásaly rozličné cesty ako účelné. Táto strana sa volala stranou saducejov. Dnes by sme povedali, že to boli „internacionáli" a hlásali politiku „daných skutočností" ako jedine rozumnú. Chlúbenie sa prednosťami národa židovského nazývali hlúpou prepiatosťou. Rimania boli teraz prvým národom sveta, grécko-rímske vzdelanie bolo jediným pravým vzdelaním. Aký nesmysel, keď národ pastierov, sedliakov a rybárov sa im stavia na odpor! Z toho mohly ľahko vzniknúť povážlivé zápletky. Saduceji hájili radi na tomto základe dosť slobodnomyseľný výklad Písma; vždy sa tešili, keď sa vyskytly shody medzi niektorým miestom Písma a výpoveďou niektorého gréckeho filozofa. Už vtedy sa zaoberali veľmi horlive v istom smysle srovnávacou vedou náboženskou a v posvätných knihách svojho národa videli zčiastky len zvláštnu protivu k mýtom a poviedkam iných národov.

Predsa sa však v jednom obe strany, farizeji a saduceji, shodovaly, hoci ako veľmi a akokoľvek bojovaly proti sebe; ani jedna z obidvoch nemala nezištných vodcov, ktorí by boli pripravení a ochotní obetovať za svoje presvedčenie svoj vlastný život. Keď sa objavil muž, ktorý bol nacionalistom-Izraelitom, ako to zodpovedalo náboženskému poslaniu národa, pracovali spolu proti nemu, len aby ho zničili.

Ján Krstiteľ

Avšak pätnásteho roku panovania cisára Tiberia, keď Poncius Pilát spravoval Judsko a Herodes bol štvrťvladárom v Galilei, Filip však, jeho brat, štvrťvladárom v Iturii a v kraji Trachonitidskom a Lysanias štvrťvladárom abilenským, za kniežať kňazských Annáša a Kajfáša, sa dostalo slovo Pánovo Jánovi, synovi Zachariašovmu, na púšti. I prichádzal do celého kraja jordánskeho kázať krst pokánia na odpustenie hriechov. (Luk. 3, 1—6; Mar. 1, 1—6; Mat. 3, 1—6)

Za nepokojných čias, keď bolo Judsko obsadené Rímom, vynoril sa pri brodoch jordánskych, kde sa pozdĺž rieky rozťahovala púšť, Ján Krstiteľ. Už za mlada sa utiahol do púšte. Kým Ježiš ako „tesár" sa stýkal v Nazarete so všetkými vrstvami ľudu, Ján žil v samote. Bol odetý ťavou kožou alebo plášťom z ostrej ťavej srsti, ktorý mal prepásaný remenným pásom. K zhoto-

Pohľad od chrámu Narodenia na protiľahlú stráň.

Ukážka horskej stráne v Palestine. Snímok je urobený v auguste, v dobe sucha. Prsť na poliach je rozdrobená; svieti skoro tak jasne ako oslňujúci prach v úvozoch. Stromy sa od nej čierno odrážajú. Na poliach rastú figovníky, marhule a granátové jablone. Práve tak rastie spolu vinná réva a figovníky. V lete r. 1929 figovníky čiastočne stratily už svoje listie. V popredí vidno obývaciu jaskyňu, ktorú sme už prv spomenuli (dolu), i s okolím. Pred ňou je figovníkové pole. Vpravo na obrázku je iná jaskyňa. Vyššie je bývanie, ktoré prezradzuje sa len vchodom. Napravo začína nezorané územie; znamením toho sú olivy, ktoré nestrpia okolo seba rásť nič iné. Obraz je poučný najmä tým, že táto stráň, rozkladajúca sa celkom v blízkosti mesta, bola už asi v dobe Kristovej v podobnom stave.

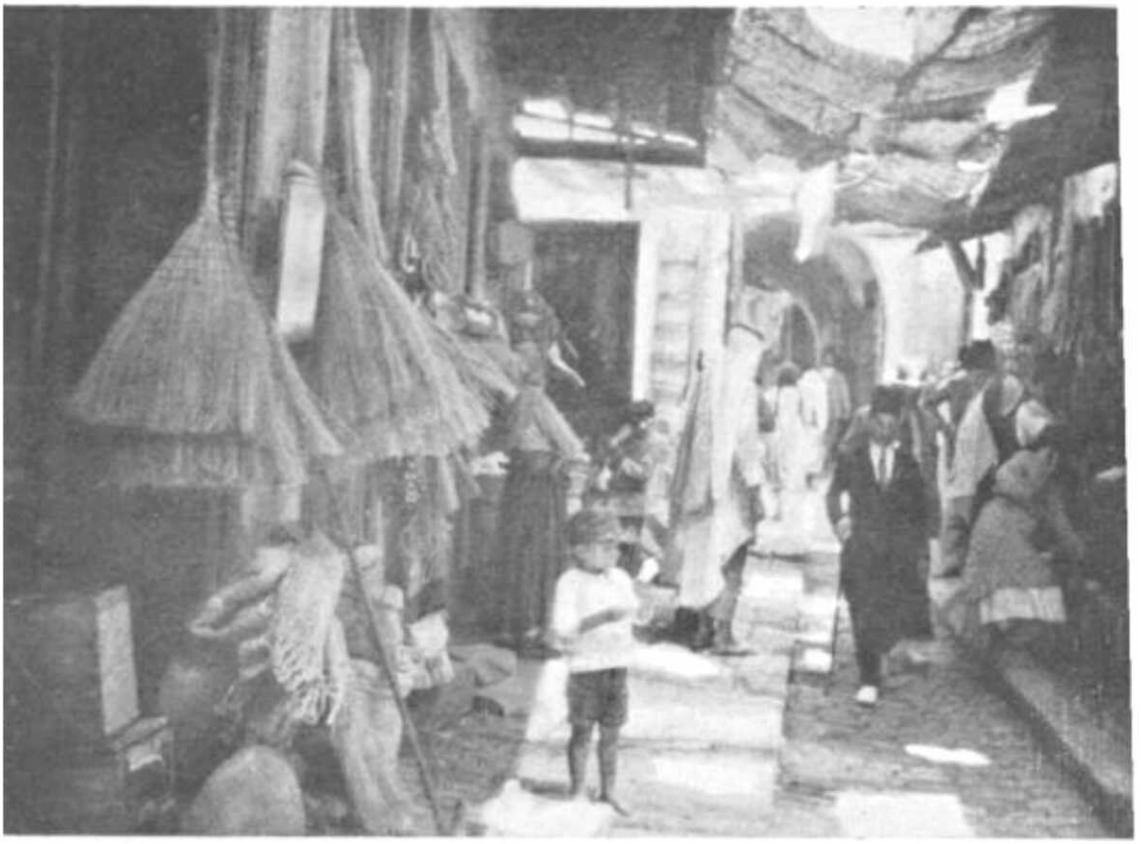

Ulica v starom Nazarete.

Ohliadnuc od krojov, poskytuje obrázok výsek života a ruchu v úzkych uličkách izraelských za čias Kristových. Tovar je vyložený pred domami; rozprestreté látky zadržujú slnečnú horúčosť. Takými ulicami chodil Ježiš ako chlapec do synagogy a ku studni, a neskoršie tade kráčal ako remeselník. Aký stisk bol tam asi, keď „syna tesárovho" vyhodili zo synagogy a tlačili ho von!

veniu takéhoto odevu nebolo vôbec treba ženskej práce. Ale i vo výžive nezávisel od ničej pomoci. „Živil sa kobylkami a lesným medom.“ Ešte i dnes sb erajú chudobní beduíni kobylky a sušia ich. Že vysušené kobylky už v staroveku boly predajným článkom, to dokazuje jedna poznámka v židovskom podaní: Obchodníci „ich postriekali vínom“, aby im dodali lákavého výzoru. Lesným medom sa tu nerozumie hádam len výrobok divých včiel, ale i požívateľná smola, ktorú vylučujú rozličné kry. Púšť, v ktorej sa Ján zdržoval, treba si predstaviť ako neobývanú step. Slova „púšť“ sa užíva v Písme sv. v trojakom význame: na označenie neobývaného kraja, na označenie stepi a konečne vlastnej púšte.

Čas a miesto boly pre jeho vystúpenie vhodné. Hore na výšinách po oboch stranách jordánskeho údolia fúkajú v chladnejších mesiacoch roka ostré vetry a prinášajú síce túžobne očakávané, predsa však nepríjemné dažde. V južnej časti jordánskeho údolia, ktoré je vyše 300 metrov pod hladinou Stredozemného mora, býva i naďalej pomerne teplo. Teplota je asi taká, ako v Europe za miernych letných dní. Mraky, ktoré zahaľujú západné kraje svojím šedým dažďovým závojom, prechádzajú ponad údolie väčšinou bez zrážok.

Tu bolo teda možno kázať ľudu pod širym nebom. Pri brodoch sa schádzaly karavánne cesty so všetkých strán. Doprava je dnes už nie taká veľká; ale i dnes ešte vyzerá táto sieť ciest, fotografovaná s lietadla, ako pavučina, ktorá sa tiahne ponad celú púšť.

Kazateľ pri Jordáne dostal čoskoro meno: Krstiteľ. Najväčší obdiv vzbudzovalo práve to, že začínal „krstiť“. Slovo „krstiť“ dostalo len od Ježiša smysel, ktorý má dnes. Vtedy znamenalo to isté, ako „ponoriť“. Často sa užívalo v našom smysle „pohrúžiť, byť pohrúžený“, na pr. „pohrúžiť sa v utrpenie“. I Ježiš hovorí o „krste“, teda o „pohrúžení do vĺn utrpenia“.

Obyvatelia Východu majú neobyčajný smysel pre obrazné výkony. Tým rušivejšie pôsobila na nich zpráva o krstení Jánovom. Čo znamenalo toto krstenie? Či azda shromažďoval Ján tak ako kedysi Gedeon okolo seba vybraných mužov, s ktorými by potom za znamení a zázrakov previedol oslobodenie národa z rímskeho otroctva?

Umývanie ako náboženský výkon poznali ľudia už od pradávna. Zobrazenie vnútorného očisťovania očisťovaním vonkajším zodpovedá celkom ľudskej prirodzenosti. I dnes sostupujú tisíce Indov do vĺn Gangesa, a keby sme sa ich opýtali, čo to znamená, nevedeli by sa ľahko vyjadriť striezlivými slovami. Židia mali tiež takéto očisťovanie, ktoré bolo spojené s istými obradmi a výkonmi súvisiacimi so životom a smrťou človeka, Zákonom výslovne predpísané. Ján nechcel krstením zavádzať nijaké nové „zákonité" očisťovanie, to vedeli všetci; vody z Jordána nebolo možno vôbec k takému očisťovaniu upotrebiť. Okrem toho jeho krst sa mohol len raz prijať. A pripustení boli len tí, ktorí skrúšene vyznali svoje hriechy. Vyznávanie hriechov nebolo Židom tak neznáme, ako sa myslí. Jedno nariadenie na príklad znie: „Keď niekto je na smrť chorý, má sa mu povedať: Vyznaj svoje hriechy!" Podobne i vo veľký deň Smierenia bolo treba si vyznať svoje hriechy. Niektorí zákoníci dokonca žiadali, aby sa pritom vyznaly i jednotlivé hriechy zvlášť. Krst Jánov zaujíma však vskutku stredné miesto medzi dosiaľ užívaným len vonkajším očišťovaním a medzi kresťanským krstom.

Prichádza Mesiaš

A keď sa ľud nazdával a všetci si mysleli v svojich srdciach, že azda on je Kristus, Ján odpovedal a riekol všetkým: „Ja vás síce krstím vodou; ale príde silnejší odo mňa, ktorému nie som hoden rozviazať remienok na jeho obuvi." (Luk. 3, 15—18; Mat. 3, 11—12; Mar. 1, 7—8)

Ján bol po štyristo rokoch prvým mužom, ktorý vystupoval ako prorok. Pod dojmom, ktorý spôsobovalo na ľudí jeho vystúpenie, vzbudzovaly sa v srdciach ľudí najsmelejšie nádeje. Ale jeho vlastné skutky sa vari maly len ešte ukázať. Mnohí hľadeli na kazateľa, ako keby mu chceli povedať: Prezraď nám všetko!

Ján však začal: „Ja vás krstím vodou; príde však mocnejší odo mňa, ktorému nie som hoden rozviazať remienok na jeho obuvi. Ten vás bude krstiť Duchom svätým a ohňom; drží svoju vejačku v ruke, a vyčistí svoje humno a shromaždí pšenicu do svojej sýpky, plevy však bude páliť v ohni nezhasínajúcom!"

Stručne, zreteľnými slovami hovorí Krstiteľ, za koho sa sám považuje. Nie je hoden preukázať budúcemu Mesiašovi najponíženejšiu službu. Staré vyobrazenia nám predstavujú otrokov, ktorí kľačia pred svojím pánom a vyzúvajú mu obuv, prv ako by sa uložil do pohovky. Rozviazať sandále alebo nosiť ich za pánom znamenalo skutočnú otrockú službu. Často to bývalo prvým rozkazom, ktorý dal pán novonadobudnutému otrokovi, aby tým prejavil, že otrok je jeho majetkom.

Dielo Majúceho prísť bude čosi viac, ako i sám je väčší. Ján krstil vodou; púha voda nevládze zachvátiť vnútro človeka. Krst, ktorý uvedie Mesiaš, zmení človeka celého; Duch boží ho prenikne ako oheň, ktorý strávi i vo vnútri ukryté nečistoty. Ale človek môže uniknúť tomuto krstu, a tak príchod Mesiaša privodí rozdelenie ľudí.

Palestínska krajina má po žatve zvláštny ráz. Snopy sa ukladajú pred obydliami v humnách a sa mlátia mláťačkou podoby saní. Keďže klasy sú nakrátko nasekané a okrem toho sa veľmi mrvia, robí sa pod paznechtami zvierat a pod doskovými saňami, ktoré zvieratá ťahajú, smes úlomkov slamy, pliev a vymlátených zŕn. Táto smes sa shrnie na veľkú hŕbu. Z viac hodinovej vzdialenosti bolo možno vidieť skvieť sa okolo jednotlivých obydlí také hŕby v slnečnom svetle ako zlatožlté škvrny. Spracované musia byť ešte pred prvými dažďami a „humno musí byť vyčistené". Skoro každý deň začína v lete k večeru viať od mora západný vietor. Vtedy vyhadzujú mužovia smes lopatami do výšky: — zrná a steblové kolienka padajú priamo na zem, kdežto ľahké plevy odletia vo vetre ako oblaky svetlého prachu. Smes, ktorá zostane pri nohách vejača, presieva sa troma rôznymi sitami, dokiaľ sa neoddelí zrno od tvrdých častí. Ján má túto prácu na mysli; jemné úlomky slamy, ktoré sú výborným krmivom pre dobytok, z jeho reči vypadly.

Ako sa triedi smes zrna a tvrdých odpadkov na humne, tak bude triediť budúci Mesiaš i ľudí. Zrno sa odváža do stodoly — vyvolení sú prijatí do jeho ríše. Odpadky, t. j. tí, čo sa nedali očistiť ohňom Ducha, budú vydané ohňu, ktorý ich však už neočistí a už nikdy neuhasne. Obyčajne sa hovorí, že Ján vetou „odpadky však budú

spálené v ohni, ktorý nikdy neuhasne", prešiel od obrazu k jeho významu. Ale nie je to celkom správne. Ako hovoria Východniari, dá sa už i o odpadkoch povedať, že horia v ohni, ktorý neuhasne. Hŕby vysušenej slamy horia skutočne celé týždne.

Poukázanie na trestajúci oheň pekelný spôsobilo pri Jordáne obzvláštny dojem. Veď boli všetci v blízkosti Mŕtveho mora, kde Sodoma a Gomorrha zahynuly v plameni a síre. Vtedy, ako i dnes ešte, ležal nad údolím ťažký hnedošedý dym, ako keby po požiari ešte stále tlelo.

Úloha Mesiašova podľa priania ľudu

Nadšenie židovských vykladačov a vysvetľovačov Písma dosahuje vrcholu, keď hovoria o „dňoch Mesiašových". A od roku 150. pred Kristom do vystúpenia Ježišovho sa napätie ľudu stále viac a viac stupňuje a speje k neprekonateľnej výške. Vonkajší popud k tomu zavdalo sovretie Palestíny, keď bola Rímom obsadená, a tiež i zaradenie Judska medzi provincie svetovej ríše. Kedykoľvek sa hovorí o „svetovej ríši", každý syn Izraela myslí na premocný Rím. Väčšina Izraelitov stráca smysel pre náboženský charakter proroctiev o budúcom Mesiašovi. Avšak samy proroctvá sú teraz viac ako predtým predmetom obľúbených rozpráv. Nie je toho málo, čo sa nám z nich zachovalo! — čím sa zaoberal vtedy národ, bolo len malým zlomkom toho všetkého. Miestami sa už vyskytovala mienka, že v tomto snívaní ide o budúcu ríšu, o akej snívajú zákoníci, ktorí nevyšli z okruhu svojich žiakov. Keď sa však pozrieme bližšie, poznáme už z obsahu, že nejde len o výtvory sveta neznalých mužov-učencov; nie, toto snívanie je odzrkadlením vtedajšieho života ľudu. Každá bieda, ktorá trápi prostého človeka, má sa pominúť v čase, keď príde Mesiaš: — útlak cudzej nadvlády, starosť o každodenný chlieb a o odev, ustavičná obava pred suchotou a nedostatkom vody; má prísť preto to, čo Východniara obzvlášť láka: život v bohatstve a žiarivej nádhere.

Cudzia nadvláda má zmiznúť. „Rím je nepriateľom" je písané v spisoch. A spisy sú len ozvenou toho, o čom sa rozpráva vo všetkých dedinských hospodách (krčmách), na karavánnych cestách, trhoch, pri mestských bránach, na osamelých pastvinách a kolísajúcich sa člnkoch. Moc Rímu musela byť zlomená, to bolo prvou podmienkou „vykúpenia", ktoré ľudia očakávali od Mesiaša:

„Tu nasledujú jednotlivé obrazy, ktoré kreslia počiatok doby Mesiašovej:

V čase, ktorý ustanoví sám Boh, povstane v Izraeli mesiašsky kráľ, syn Dávidov, pomazaný Pánov, Kristus. Ozbrojený božou mocou, on rozdrúzga nespravodlivých vladárov rímskych (Rím a jeho spojencov), ako keby rozbíjal železnou palicou hrnčiarske nádoby. Slovo jeho úst zničí zločinných pohanov, a pri jeho hrozbách oni ustúpia. On bude držať národy pod svojím jarmom, aby mu slúžily, on očistí Jeruzalem od pohanov, ktorí ho zhanobili. Ani jeden cudzinec, ani jeden prisťahovalec nesmie viac bývať vo Svätej zemi. Súc Bohom poslaný, nespolieha sa na kone a bojovníkov, nespolieha sa na striebro a zlato, ani na silu národa. Sám Boh je jeho Pánom a jeho nádejou. On ho posilňuje v Duchu svätom, dáva mu múdrosti pre rady, ktoré prevedie silou a spravodlivosťou. Nikdy neochabne jeho nádej v Pána, preto nikto nezmôže ničoho proti nemu, on ochraňuje národ, stádo Pánovo, verne a svedomite a nedopustí, aby niektorý z nich zahynul. Preto je blahoslavený, kto v oných dňoch bude žiť a bude smieť vidieť spásu Izraela v sjednotení kmeňov, ako riekol Boh!"

Boh prisľubuje ďalej:

„Keď ste boli v Egypte, vykúpil som vás pre svoje meno; i pri Edome (Ríme) to urobím pre svoje meno; ako som vás vykúpil v tomto veku, tak vás vykúpim i vo veku budúcom (za čias Mesiaša). Ostatný vladár (rímsky), ktorý bude vtedy vládnuť, zostane nažive; keď budú zničené jeho vojská, bude spútaný. A vyvedú ho na vrch Sion a môj Mesiaš sa ho bude opytovať o všetkých jeho ohavnostiach, a shromaždí a pred neho položí všetky skutky jeho zástupov. Potom ho zabije a zvyšok môjho národa, ktorý zostane v zemi, ktorú som bol vyvolil, on bude ochraňovať."

Za čias Mesiašových má byť s odstránením utláčania

sosňaté i bremeno denných starostí, ktoré spočívajú na prostom človekovi. Vtedy už nebude neúrody. Mužovia už nebudú v pote tvári lisovať hrozná. A ženy už nebudú musieť včas vstávať, aby ešte za chladna namlely múky pre budúci deň.

V podaní sa tiež zachovalo: „Vtedy (za dní Mesiašových) pšenica vyženie do výšky ako palma a vyrastie až k vrcholu hory. Hádam povieš: To bude pre žencov námaha! Písmo však poučuje ďalej: Jej plody budú šušťať ako Libanon. Boh vypustí zo svojich komôr vietor, ktorý zaveje ponad ňu (a rozmele klasy), takže bude padať miesto pšenice jemná múka. Človek vyjde a naberie si plné priehrštie a vyživí seba i celú svoju rodinu. Nebudete sa musieť namáhať ani s lisovaním ani s oberaním hrozna, sotva jeden strapec budeš vládať odviezť na voze a postaviť ho do kúta svojho domu, (kde ináč býva položený krčah s vínom), a budeš bohato navždy zaopatrený vínom z toho strapca ako ten, ktorý pije z veľkého krčaha."

I chlieb nebeský, ktorý živil Izraelitov na púšti, manna, bude v dňoch Mesiašových zas padať: V tých časoch bude padať manna shora, a oni budú vtedy z nej jesť. Aký bol prvý Vykupiteľ (Mojžiš), taký je i ostatný (Mesiaš). Ako prvý Vykupiteľ dal padať mannu, tak i ostatný ju nechá padať. Z toho, čím ich Boh živil na púšti, sa bude dať poznať, čo im dá naostatok, v čase Mesiašovom; vtedy bude totiž zas padať manna.

Človek nebude znať v dňoch Mesiašových ani obavy pred neúrodou, nedostatkom paše a nedostatkom vody pre ľudí a dobytok, nebude mať obavy, že nebude pršať: V budúcnosti (v dňoch Mesiašových) dá Boh zas desať vecí. . . . Druhá vec je: Vypustí z Jeruzalema živú vodu a tým uzdraví každého, kto má nejakú chorobu, ako je napísané: A stane sa, že každá živá bytosť, všetko, čo sa pohybuje, kade prúd potečie. . . , a budú uzdravení a budú žiť. Ako prvý Vykupiteľ naplnil studne (na púšti) vodou, tak i ostatný Vykupiteľ naplní studne vodou, ako je napísané: Vyjde prameň z domu Jahve a napojí údolie Šittim. Prečo je totiž nazvaná jedna z chrámových brán „vodnou bránou"? Lebo ňou prinášali nádoby s vodou k obete na slávnosť (stánkov). Popri nej bude pretekať voda, ktorá bude vyvierať pod prahom chrámovým.

I starosť o odev, námaha s pradením a tkaním vtedy prestane. Rozpráva sa:

Istý Rabbi učil: „Vtedy, za dní Mesiašových, zrodí zem Izraelova jemné chleby a vlnené odevy!" I zasmial sa jeden zo žiakov, ktorý to počul. Rabbi s ním odišiel a ukázal mu huby, ktoré sa podobaly chlebom, a jemnými vláknami opradenú palmovú ratolesť. Z toho mal žiak vyrozumieť: Ak príroda už teraz rodí plody, podobné chlebom, a vlákna, jemné ako tkanivo, či sa nedá uveriť, že príroda v dňoch Mesiašových bude rodiť i jemné chleby a celé látky?

Peknych šperkov, ktoré potrebuje Východniar ako jedlo a nápoj, bude mať každý v hojnosti: Vtedy budú hranice Jeruzalema plné drahokamov a perál, a Izraeliti prídu a budú z nich brať podľa svojej ľubovôle. Kým sa teraz hranice (pozemkov) označujú kameňami a morskými cibuľami, (ktorých korene sa dajú veľmi ťažko vyničiť), v Mesiašovom čase sa budú označovať drahokamami a perlami. Keď je napísané, má sa rozumieť: A tvoje celé hranice — drahokamy. Keď bude vtedy niekto dlžen niekomu a tento povie dlžníkovi: Poďme a prednesme svoju vec pred kráľa, Mesiaša, v Jeruzaleme; i najdú, keď prídu k územiu Jeruzalema, toto územie plné drahokamov a perál; vtedy vezme dlžník dve z nich a povie veriteľovi svojmu: Som ti dlžen viac ako je toto? A ten mu odpovie: Toľko ešte nie; nech ti je to odpustené, nech ti je to prepáčené!

Príznakom toho, že tu ide o vrúcne priania prostých ľudí, je aj uistenie, že v dobe Mesiašovej bude mať každý svoj vlastný majetok. Chudobní palestínski a egyptskí felahovia by dnes nie menej napnute počúvali, keby im niekto sľuboval niečo také. Tu sa prisľubuje, že každý bude mať trojaké pole: na vysočine, kde sú nie také veľké horúčavy, na nížine pri Jaffe, kde ležia úrodné polia, a v údolí Jordánskom, kde teplý a mierny vietor je najvhodnejší ako pre človeka, tak i pre stáda. Nikto nebude vtedy nútený, aby sa pre chudobu vysťahoval, a vysťahovalci, kupci a podobní sa vrátia domov: A rozdelenie (krajiny) v budúcom veku (v dňoch Mesiašových) nebude ako rozdelenie v tomto veku (rozdelenie krajiny za Jozua). V tomto veku má azda niektorý človek pole, ale nemá záhrady, alebo má záhradu,

a nemá poľa. V budúcom veku nenajdeš jediného človeka, ktorý by nemal poľa na vysočine, nížine a v údolí. Sám Boh im to pridelí. Vtedy, v čase Mesiašovom, sa budú všetci remeselníci spoliehať na pozemky a pôdu, ako je písané: Sostúpia všetci so svojich lodí, ktorí držia veslá; námorníci, všetci moreplavci sa budú spoliehať na pôdu. Človek, ktorý nemá pozemku, nie je človekom; lebo je písané: „Nebo je nebom pre Jahve, ale zem je daná synom ľudským."

Takto si teda vymaľoval ľud „dni Mesiašove". I keď nepochádza každý citát priamo z času verejného života Ježišovho, predsa predstavivosť národa pracovala na týchto obrazoch už vtedy za dva až tri ľudské veky.

Krst Ježišov

Vtedy prišiel Ježiš z Galilejska na Jordán k Jánovi, aby sa mu dal pokrstiť. Ale Ján mu to bránil a riekol: „Mne treba tebe sa dať pokrstiť, a ty prichádzaš ku mne?" (Mat. 3, 13—17; Mar. 1, 9—11; Luk. 3, 21—22)

Krst Ježišov je slávnostným úvodom do verejného života Vykupiteľovho; je však tiež, načo sa často zabúda, záverom jeho doterajšieho života. Pochopíme udalosti skutočne živšie, keď sa vrátime v duchu do Nazaretu a si predstavíme, ako Ježiš, majúc tridsať rokov, začína nový život, ako keby si bol ináč rozmyslel o svojom povolaní.

Jozef umrel; Mária žila so svojím synom sama a každý deň bol pre nich oboch drahocennosťou. I do Nazaretu prišly prvé zprávy o vystúpení Krstiteľovom. A zaiste i vtedy to bolo tak, ako to býva vždy u ľudu, keď nejaká udalosť pohne jeho nábožensky založenou dušou; ľud smiešava skutočnosti so svojimi mienkami a nádejami a všetkému dáva istý cieľ. Ľudia rovnakého smýšľania sa navzájom vyhľadávajú a sa dohovárajú. Tak akiste i do dielne alebo na stavebné miesto tesára Ježiša prišli Nazaretania a rozprávali o mužovi, ktorý vystupoval pri Jordáne. Či ešte neprišiel čas Mesiašov?

I nastal deň, kedy Ježiš složil svoje remeselnícke náradie. V človečenstve Ježišovom sa dokončil za tridsať rokov tichý a tajomný vzrast; nebol to zápas o jasné poznanie svojho povolania, ale skrytá príprava na svoj verejný život. Počul o utláčaní svojho národa pod Hero-

desovým synom Archelaom a o premenení ríše Judskej v rímsku provinciu. Ježiš miloval svoj národ viac ako hociktorý Izraelita. I dozrievalo v ňom ako v človekovi rozhodnutie, aby vystúpil v tejto biede ako Bohom poslaný národu na pomoc. Rozlúčil sa teda Ježiš so svojou matkou a odišiel k Jánovi k Jordánu.

Z opisu pokrstenia Ježišovho sa dozvedáme len niektoré veci o krstení Jánovom. Nebolo to hromadné kúpanie ako azda pri slávnosti krstu Grékov pri Jordáne, ktorý je podnes vo zvyku na pamiatku krstu Ježišovho vo sviatok Troch kráľov. Kto sa chcel dať pokrstiť, musel osobne požiadať o to Jána; on sám bol pri tomto úkone akoby úradným svedkom. Za takýchto obradov bol pokrstený i Ježiš. Muž, podľa reči a odevu Galilejčan, sa chce dať pokrstiť. Duch svätý však zjavil Jánovi, že Mesiaš sám príde k nemu. Ján pozerá teda skúmavo na každého, kto sa objaví pred ním — i na Ježiša; — tu pocíti, že teraz hľadí do očí, ktoré vidia viac ako jeho; hovorí Ježišovi:

„Mne treba tebe sa dať pokrstiť, a ty prichádzaš ku mne?"

„Nechaj len! Lebo tak sa nám obom sluší splniť všetku spravodlivosť!"

Podľa pravidla východniarskej zdvorilosti odpoveď Ježišova by asi znela: Ty toho nepotrebuješ, aby si bol odo mňa pokrstený! Ježiš však dáva odpoveď, ktorú len vtedy porozumieme, keď predpokladáme, že si je vedomý toho, že je Synom božím. Proti váhaniu Jánovmu Ježiš uplatní práve to, že stojí nad Jánom. Obidvom sa patrí nepýtať sa po svojej dôstojnosti, ale iba po tom, čo je božou vôľou.

Krst a po ňom nasledujúci pôst boly ostatnou prípravou Ježišovou na jeho verejné vystúpenie ako Vykupiteľa. Dosiaľ sa podobal následníkovi na tróne, ktorý bol od svojho Otca vychovaný v skrytosti, aby neskoršie nazad vydobyl stratenú ríšu. Len niekoľkí vyvolení vedeli o tom. Teraz prišiel čas, kedy mal verejne vystúpiť. Ján bol obzvlášť určený od Boha, aby ho vyhlásil za zakladateľa nového kráľovstva. Ježiš prevzal na seba vykúpenie ako úlohu, ktorú má splniť v najbližšom čase. Kráľovský syn, ktorý ešte len začína panovať, vidí celkom inakšie skutočné pomery v ríši ako ten, ktorý vie,

že bude neskoršie ako panovník rozkazovať. Keď Ježiš sostupoval, aby sa dal pokrstiť, tiesnil ho vtedy dosiaľ nepocítenou jasnosťou a ťažkosťou rozkaz Otcov: Keď sostupoval do stále kalných vĺn Jordána, shromaždil sa okolo neho, Syna božieho a hlavy zodpovednej za celé ľudské pokolenie, celý príval ľudských hriechov. — On mal tento jed zneškodniť pre všetkých, ktorí sa dajú očistiť jeho krvou.

Izraeliti vyznávali svoje hriechy akiste stojac vo vode; to by zodpovedalo celkom východniarskemu citu. O Ježišovi je výslovne poznamenané že „hneď" po krste vystúpil z rieky. Jeho krst sa nezačal ako krst iných: ani sa tak neskončil.

Celé nasledujúce opisovanie je neobyčajne názorné. Ježiš sa modlí, majúc tvár pozdvihnutú k nebu. To, čo teraz nasleduje, stane sa bez toho, že by sám zmenil postoj. Vidí, ako sa mu — pred ním, nie svisle nad ním! — otvára nebo; Duch svätý sa objavuje v podobe holubice a „sostupuje naňho". Udalosť, ktorá sa tu opisuje, nekryje sa s tým, čo vídame obyčajne na obrazoch. Ježiš stojí najviac ešte vo vode a so sklopenými očami sa modlí; holubica sa vznáša nad ním, takže ju vôbec nemôže vidieť.

Zakiaľ Duch svätý takto nad ním spočíval, zavznel s neba hlas: „Toto je syn môj milovaný, v ktorom sa mi zaľúbilo!"

Týmto slávnostne dosvedčil Boh pred Jánom a prítomným národom poslanie Ježišovo.

Pokúšanie Ježišovo

Vtedy bol vedený Ježiš Duchom na púšť, aby bol pokúšaný od diabla. A bol s divými zvermi. A keď sa postil štyridsať dní a štyridsať nocí, potom vyhladol. Tu pristúpil pokušiteľ a riekol mu: „Keď si Syn boží, povedz, aby sa tieto kamene stały chlebmi!" (Mat. 4, 1—11; Mar. 1, 12—13; Luk. 4, 1—13)

Po krste odišiel Ježiš na púšť, na isté miesto, odkiaľ nebolo vidieť ciest, ktoré sa vinuly ako biele stužky roklinami Jordánskeho údolia nahor k vysočine jeruzalemskej, a nebolo počuť krikov oslov a tiav, ani hlasov poháňačov. Zriedkaktorý človek sa sotva odváži ísť sám týmto pustým krajom.

Niet azda väčšej protivy, ako život v púšti a život vo východniarskom meste, kde sa tesári, keď im dielňa už nestačí, rozkladajú na ulici, kde dvere sú vždy otvorené a každý bez rozdielu má právo vstúpiť — každý žije so všetkými a všetci sú spojení s každým jednotlivcom. Život v takom mestečku ako Nazaret bol pre Ježiša životom, ktorý on skutočne žil — upotrebovanie podobenstiev z tohto života to dokazuje.

A teraz je medzi divými zvermi púšte, ako hovorí Marek; tieto slová znejú čudne, ale nie sú ničím iným, iba opisom pobytu v púšti. Až do našich čias sa zachovala výstižná povrávka: — „je von medzi zvermi". Ježiš hľadel na svoj dlhý život v dielni v Nazarete, kde len pred niekoľko týždňami poukladal náradie a ju opustil, ako na čosi vzdialeného.

Citeľnejšie ako predtým zaťažovaly teraz Ježiša hriechy celého sveta; zároveň ho však zachvacovala horúca túha dať sa do boja proti vláde hriechu a obnoviť slávu svojho Otca. Čím viac sa zväčšovala vrúcnosť jeho obcovania s Otcom nebeským, tým menej pociťoval obyčajné potreby telesného života a nesmiernej osamotenosti v púšti.

Výraz, že Ježiš sa postil za „štyridsať dní a nocí", neznamená nič nového. I Židia poznali okrem denného pôstu i pôst cez „deň a noc", lepšie rečeno noc a deň, lebo počítali od západu slnka. Ak po jednoduchom pôste nebolo dažďa, začal sa trojdenný pôst, kedy sa ani v noci nesmelo vôbec nič zjesť.

Deň a noc sa striedaly verne podľa svojho pravidla. Ráno slnko vychádza nad Moabskými horami a večer, keď už vykonalo podobne ako v zime oblúkovú dráhu, zapadá nízko nad obzorom za holé vrchy pred Jeruzalemom. Nad pustými vysočinami na západe vystupujú mnoho ráz vysoko nakopené chmáry, ako keby sa chcely srútiť na púšť, a s hôr prichádzajú prudké lejaky. Vtedy hrozne buráca v roklinách medzi stráňami; voda, ktorá steká v malých bystrinách s holých hôľ, sa valí do údolia. Hrôzyplne pôsobí tento hrmot v mŕtvom tichu, a keď už vody odtiekly, nastáva ako tiesnivý pokoj zas nové mlčanie ponad celé horstvo.

Dlhé a studené sú noci v púšti. Z tmy zaznieva zavíjanie šakalov, okolo sa potulujúcich, ktoré sa striedavo ako

detský plač zosilňuje alebo zoslabuje a znie ako plač prekliateho sveta. Až z hĺbky Jordánskeho údolia prenikne sem niekedy divý rev. Jemné škrípanie v piesku vo tme občas prezradzuje, že zvery sa plazia nablízku v okolí.

Vysoko nad zemou sa klenie priestor plný trblietajúcich sa hviezd, ktoré žiaria nad mŕtvym tichom vypálenej pustatiny. A keď ešte svieti mesiac svojím bielym svetlom, rozťahujú sa popred nás popolavošedé závoje púšte; tôňa za skalami, čierna ako uhoľ, sa javí skutočnejšou ako v mesačnom svetle ležiace skaly.

Ježiš asi nevedel ničoho o túžbe za samotou, ktorú badať u moderného človeka; život v púšti však predsa akosi naň vplýval: nie je náhodilé, že všetky miesta Písma, ktoré on uvádza proti satanovi, sú vybraté z opisovania, ako národ izraelský putoval púšťou.

Keď uplynulo štyridsať dní, Ježiš pocítil nesmierny hlad, ktorý pochádzal z vysilujúcich zážitkov týchto dní. Jedna beduínska pieseň vystihuje lepšie ako dlhé opisovania pocity, ktoré sa v púšti zmocňujú vyčerpaného človeka. Slovo „poblúdiť" znamená v týchto pustých krajoch nie bez príčiny toľko ako „umrieť".

Taký pocit slabosti sa zmocnil akiste i Ježiša, keď duch ustal od modlitby a tak viac pozornosti nutne venoval stavu tela. Ježišovo položenie sa podobalo omnoho viac, ako si vieme predstaviť, položeniu na hore Olivetskej.

Nevieme, v akej podobe sa priblížil k nemu pokušiteľ. Musíme však predpokladať, že sa objavil v podobe, ktorá sa hodila jeho reči a vonkajším okolnostiam. Diabol začne rozhovor a nadväzuje na Ježišov hlad: obrazy, ktoré znázorňujú pokúšanie, nie sú ani troška pravdepodobné, keďže predstavujú Satana ako ohyzdnú bytosť vedľa Ježiša.

Pokušiteľ hovorí: „Ak si ty Syn boží, vtedy rozkážeš týmto kameňom, aby sa staly chlebom!"

Tu si možno myslieť, že tieto slová vyšly z úst len viditeľného človeka. I vedľajšia okolnosť naznačuje, že diabol vzal na seba ľudskú podobu: — zo slov „týmto kameňom" badať posunok. Nie je však vylúčené, že sa Satan pred Ježišom objavil v podobe anjela, lebo i anjeli sa zjavujú v ľudskej podobe. „Aby sa tieto kamene staly chlebom!" V púšti Judskej sú skutočne kamene, ktoré

sa navonok podobajú lesknúci chlebom; sú to trosky z tvrdých kresacích kameňov, ktoré boly zaokrúhlené a vyhladené vetrom a pieskom.

Ježiš sa síce zhrozil, ako sa zhrozí každý vyčerpaný človek, keď je o samote. Ale nikdy a za nič na svete sa nespreneverí proroctvám otcov, aby si tak urobil život znesiteľnejším. Vidí pred sebou miliony ľudí, ktorí toto robia, či už na tom alebo na onom základe, lebo, ako tvrdia, ináč si počať nemôžu.

„Človek žije nielen z chleba, ale i z každého slova božieho!"

Ježiš uvádza miesto zo sv. Písma, ktoré vybral z opisovania putovania púšťou: — Izraeliti trpia nedostatkom, Boh im pošle mannu; Boh im môže pomôcť, i keď ich hneď nevyvedie z púšte alebo i keď nevyšle k nim karavány naložené chlebom. Ježiš prehlasuje podľa toho: Dôverujem v Boha! On určuje čas a spôsob pomoci!

„Tu ho vzal diabol so sebou do svätého mesta a postavil ho na cimburí chrámovom."

„Do svätého mesta." Arabi volajú podnes Jeruzalem „El Kuds", sväté mesto. Cimburie chrámové, akiste nárožná veža vonkajších hradieb, ktoré boly podobné hradbám našich hradov opatrených cimburím, bolo prístupné. Hegesippus na príklad rozpráva, že Jakub Spravodlivý bol svrhnutý s tejto plošiny dolu.

Keď predpokládame, že pokušenia nasledovaly bezprostredne za sebou, treba pripomenúť ešte toto: prvé pokušenie stavia Satan na tom, že Ježiš trpel najväčším hladom. Nemožno vôbec myslieť, že on, človek, vykonáva také cesty, aké sa tu uvádzajú, hneď jednu za druhou: z púšte do chrámu, z chrámu na vysokú horu.

Ako v krutom boji: — bol rýchlo za sebou napadaný s rôznych strán. Ježiš dôveruje v Boha — Satan sa usiluje teraz ho sviesť k dôvere, ktorá je akýmsi sebavyvýšením.

„Ak si ty Syn boží, vrhni sa teda dolu! Veď je písané: Rozkázal anjelom svojim o tebe; a na rukách ťa ponesú, aby i azda neurazil svojej nohy o kameň."

„Písané je zasa: Nebudeš pokúšať Pána Boha svojho!" odpovedá Ježiš.

Keby sa bol Ježiš ukázal na nádvorí chrámovom, ako keby bol sostúpil s neba, bol by ho celý národ pozdravil ako Mesiaša. Podľa židovskej ľudovej tradície sa mal

Mesiaš zjaviť na streche svätyne. — Naši učitelia učili: Keď kráľ, Mesiaš, sa zjaví, príde a postaví sa na strechu svätyne. Vtedy zvestuje Izraelitom a povie im: Chudáci, čas vášho vykúpenia je tu!

Satan tu začína hrať desnú hru. Cituje slová Boha, aby iného odvrátil od Boha. Ježiš sa však nedá odvrátiť od slova božieho.

Miesto sa opäť mení. Teraz odvedie diabol Ježiša na veľmi vysokú horu a ukáže mu v jednej jedinej chvíľke všetku moc a slávu sveta. S tohto vrcholu, s ktorého sa dalo na široko-ďaleko rozhliadnuť, prechádza skutočnosť popred Ježišove oči ako maľované pozadie na javisku do zdanlivého sveta. Diabol nielenže podvádzal s obrazom, ale ešte i luhal: „Túto všetku moc a slávu ti dám; toto všetko totiž teraz patrí mne; ja to môžem dať, kedy chcem! Toto všetko dostaneš, keď sa mi budeš klaňať!"

Postupne od jedného pokúšania k druhému diabol došiel k tomu, čo Boh-Otec Ježišovi skutočne určil. Ježiš ako Syn boží má dar robiť zázraky; — neskoršie bude, i keď nie pre seba, ale pre druhých, rozmnožovať chleby; bude robiť zázraky, ktoré budú väčšie, ako keby sa bol shodil s cimburia chrámového na nádvorie. Jemu je dané kráľovstvo nad celým svetom. Čo mu Boh určil, diabol mu ponúka ako dar zo svojej ruky, ale pod podmienkou, že mu preukáže takú poctu, aká patrí jedine Bohu — jadro priebehu každého pokúšania vystupuje teraz na svetlo v celej svojej nahote. Satan postupuje dôverne: Nemôžem také poklady hocikomu ukázať! Ty však sa mi zdáš byť hodným toho! Len jednu maličkosť, krátky prejav úcty, a sú tvoje!

Dojíma človeka, keď si pomyslí, že „hora pokúšania" bola akiste v púšti Judskej, že teda, nakoľko šlo o skutočnosť, poskytovala ten istý výhľad, ktorý mal neskoršie Ježiš, keď vstupoval s Olivetskej hory na nebesá. — Vtedy mal, čo mu Satan lžive sľuboval: Mohol povedať: „Mne je daná všetka moc na nebi i na zemi!"

Ježiš sa odvoláva pokušiteľovi opäť na Písmo: „Odíď, Satan! Je napísané: Pánu Bohu svojmu sa budeš klaňať a jemu samému budeš slúžiť!" I pri tomto ostatnom odmietnutí je významné, že Ježiš sa neprehlasuje otvorene za Syna božieho. Volí si slová Písma, ktoré môže Sa-

tanovi namietať i každý iný človek, keď príde do pokušenia. Ale predsa prežiarovalo čosi z božskej podstaty cez ľudskú prirodzenosť Ježišovu, a Satan ušiel.

Tieto pokušenia podivuhodne zodpovedajú neskoršiemu zápasu Ježišovmu na Olivetskej hore. Ony boly časom posledných príprav k vystúpeniu v Izraeli, ako i hodiny na Olivetskej hore boly počiatkom vlastného utrpenia. I evanjelista to naznačuje, keď napokon pripomenie, že diabol ho „na čas" opustil, „až prišla jeho vlastná hodina", hodina odsúdenia a ukrižovania.

I zjavili sa teraz anjeli a posluhovali Ježišovi. Táto krátka vetička naznačuje azda viac, ako by sme si mysleli. Či bol Ježiš na konci už natoľko vyčerpaný, že nevládal prísť bez pomoci do obývaného územia?

Jaro pri Jordáne (Prehľad)

V celej Palestíne, najmä však v Jordánskom údolí, je mesiac marec najkrajšou dobou celého roku. Kým na vysočinách po obidvoch stranách v marci ešte vždy asi týždeň prší a noci bývajú veľmi chladné, je pri Jordáne vyrovnanejšie a pre obyvateľov veľmi príjemné teplo. Obilie vyrástlo už do svojej plnej výšky, a stromy, ktoré v zime opŕchly, pučia už znova. V noci je už také teplo, že človek nie je už odkázaný na ochranu domu; dá sa už celkom dobre vyspať i pod šírym nebom. Ale treba sa dobre zakrútiť; lebo s teplom sa vracajú i muchy a moskyty. Podľa toho, ako sa teplo hromadí v údolí a ako dostupuje i na vysočiny, sa začína topiť i sneh na Libanonskom pohorí. Jordán stúpa a na plytkých miestach sa veľmi rozlieva do šírky. Voda je teraz celkom kalná a preto vstup do rieky je nie bez nebezpečenstva; i zdanlivo ešte suchý piesok môže byť zospodu už nasiaknutý vodou: — naraz sa človek prepadne do bezodného bahna. Tento čas sa však vo všeobecnosti vždy hodil najmä na cestovanie. A keď i prekvapil človeka dážď, mohol sa hneď zasa osušiť na teplom slnku. „Pastier zmokne do niti a usuší sa na slnku", hovorí podnes pravidlo pre počasie.

Tieto okolnosti stoja v pozadí evanjelia a svedčia tak o jeho pravosti. Je totižto poznamenané, že posolstvo

z Jeruzalema nevypočúvalo Krstiteľa pri samom Jordáne, ale v Betánii, na druhej strane rieky; keď voda v rieke vystúpila, Krstiteľ odišiel odtiaľ na čas a vyhľadal si iné miesto, kde bol prameň, aby tam krstil.

Podnes sa slávi asi v tom istom čase na jar tam na prvom stupni púšťovej vysočiny mohamedánsky sviatok „Nebi-Musa" — sviatok „Mojžišov". Okolo pútnickej svätyne vznikne za krátky čas celá nová dedina. Podobný obraz videli asi i Rimania, keď pozorovali udalosti pri vystúpení Krstiteľovom. Prichádzajú sem ťavy, osli a sú naložené tým málom, čo Východniari pokladajú len za najpotrebnejšie, keď chcú týždeň sviatkovať: — vezmú si so sebou prikrývadla, plachty a tyče, chlieb a vrecia s vodou. To stačí. Tak vznikla i pri Jordáne akási dedina. Izraeliti, ktorí zostali pri Krstiteľovi dlhšie, nevideli v tom celkom nič zvláštneho; veď v tomto čase i tí, ktorí majú riadne domy, spávali mnoho ráz pod širým nebom.

V kruhu učeníkov Jánových vládla zbožne-slávnostná nálada; Ján bol stredom pozornosti všetkých mužov. To už samo vyplývalo z východniarskeho spôsobu života, že „krajania" sa schádzali. Všetko sa dialo s nenútenosťou, a neporiadku predsa nebolo: — prichádzali, odchádzali, shromažďovali sa v skupinách okolo Krstiteľa a zas sa rozchádzali; počúvali jeho reči a dávali sa od neho poučovať o náboženskom živote.

Posolstvo z Jeruzalema

A toto je svedectvo Jánovo, keď Židia z Jeruzalema poslali k nemu kňazov a levitov, aby sa ho opýtali: „Kto si ty?" (Ján 1, 19—28)

Kto neuznával božské poslanie Jánovo, ten sa musel zaraziť nad jeho vystúpením. Kam by sme zašli, keby smel ktokoľvek zavádzať nové náboženské zvyky? Čo by sa stalo z mnohých zákonitých očisťovaní, keby stačilo ísť k Jordánu a tam sa podrobiť očisťovaniu, ktoré by nebolo treba viac ráz opakovať? I prišlo teda k Jánovi posolstvo z Jeruzalema, ktoré pozostávalo z kňazov a levítov. Leviti sú tu akiste sprievodcami kňazov na cestách; veď ide predsa o oficiálne vystúpenie. Pýtali sa ho: „Kto si ty?" Za koho sa prehlasuješ, keď takéto novoty zavádzaš v národe Izraelskom?

Ručné mlyny.

Takýchto mlynov sa užíva v Palestine dodnes. Býva vždy vedľa seba pri dome pec a mlyny. Spodný kameň býva väčší, trocha vyhĺbený, a leží na zemi. Horný je omnoho menší a valcový; podobal sa valčeku, akým naše ženy valkajú cesto. Práca bola veľmi namáhavá, preto v bohatších domoch mlely len otrokyne, niekedy i zajatí nepriatelia. Keďže sa múka na horúčosti ľahko pokazila, a nebola potom chutná, mlelo sa preto každý deň. Na takomto ručnom mlyne mlela múku denne akiste i Panna Mária. Vstávala, ako ostatné ženy, včasráno, aby namlela múky na chlieb na celý deň.

Pec na chlieb.

Pec je postavená z kameňov. Vpredu vidno otvor, ktorým sa nakládlo do pece raždia, aby sa vykurila. Potom sa popol rozhrnul a na žeravé kamene sa kládlo cesto. Chleby sa tak vypekly.

Ján odpovedal hneď na to, čo vyslanci v duchu zamýšľali; hovorí: „Ja nie som Mesiaš!“ Dôverne sa opýtajú, aby im to bližšie vysvetlil:

„Kto si teda? Eliaš si ty?“

„Nie, ani to nie som!“

Podľa vtedajších ľudových názorov mal sa Eliaš zjaviť, aby pomazal Mesiaša za kráľa. Mnohí očakávali po dlhom čase, v ktorom nebolo vôbec prorokov, nejakého veľkého proroka, ktorý mal priniesť poriadok do zmätených pomerov.

„Prorok si ty?“

„Nie!“

Muž z púšte nehovorí nič nadarmo. Ľudia, ktorí majú najmenej príležitosti hovoriť, vedia dať často najvýstižnejšiu a najskromnejšiu odpoveď. Ján tým „nie“ odmietol od seba všetky tituly, ktoré by mohly podľa ich mienky krst ospravedlniť. Preto teraz trvajú dôsledne na svojej otázke:

„Kto si teda? Povedz nám, aby sme mohli priniesť odpoveď tým, ktorí nás poslali! Veď tak je napísané v proroctvách proroka Izaiaša!“

Medzi vyslancami mala väčšinu strana farizejov. Títo teraz otvorene povedali, čo sa im na Jánovi obzvlášť nepáčilo.

„Čo teda krstíš, keď ty nie si ani Mesiaš, ani Eliaš, ani očakávaný prorok?“

Teraz sa Ján vysloví o svojom úrade, i keď slová, ktorých upotrebí, musia znieť pre neveriacich farizejov dráždivo tajomne.

„Ja krstím len vodou! Ale uprostred vás (medzi ľudom, ktorého ste vy vodcami) stojí ten, ktorého vy neznáte, ktorý však bol predo mnou! Ja som mu nie hoden rozviazať remienky na jeho obuvi!“

Baránok boží

Druhého dňa videl Ján Ježiša prichádzať k sebe a hovoril: „Ajhľa, Baránok boží, ajhľa, ktorý sníma hriechy sveta!“ (Ján 1, 29—34)

Hneď nasledujúceho dňa po tomto rozhovore sa objavil Ježiš v Betánii. Ján mal práve pri sebe svojich troch verných učeníkov. Ukazujúc na Ježiša slávnostne pre-

hlasoval: Ajhľa, Baránok boží, ajhľa, ktorý sníma hriechy sveta! Toto je ten, o ktorom som povedal: Po mne príde ten, ktorý bol predo mnou, lebo bol prv ako ja."

Názov „Baránok boží" poukazoval už zreteľne na to, ako Ježiš vykúpi ľudí: — tak, že sa obetuje za ich hriechy a tak ich sotrie.

Ján podáva učeníkom i vysvetlenie, ako sa dozvedel, že Ježiš je Mesiašom:

„Videl som Ducha ako holubicu sostupovať s neba a zostal na ňom. A ja som ho neznal; ale ten, ktorý ma poslal krstiť vodou, mi riekol: Na koho uzrieš Ducha sostupovať a na ňom zostať, to je ten, ktorý krstí Duchom svätým. A ja som to videl a vydal som svedectvo, že tento je Syn boží!"

Prví učeníci Ježišovi

Druhého dňa stál zasa tam Ján i dvaja z jeho učeníkov. A keď zazrel Ježiša, že ide, riekol: „Hľa, Baránok boží!" A počuli ho tí dvaja učeníci hovoriť (to), i šli za Ježišom. (Ján 1, 35—42)

Prvé stretnutie Ježišovo s budúcimi apoštolmi, Jánom a Ondrejom, je v istom smysle jedným z najpozoruhodnejších v jeho živote. Ježiš tu stojí ako neznámy oproti mužom, ktorí vedia o ňom len to, že Krstiteľ ho nazval Baránkom božím. Obcuje tento tajomný muž aj s ľuďmi, ktorých odev páchol morskými riasami a rybím tukom? Veď rybári patrili medzi vyvrheľov. Obaja šli napnuto za Ježišom, ktorému Ján nedávno dal také tajomné meno.

Ježiš sa spravoval ako hociktorý človek, keď spozoruje, že niekto ho nasleduje v pätách. Obrátil sa a sa spýtal: „Čo chcete?"

Tak videli Ježiša prvý raz. Ani žobrák na Východe nepríde tak ľahko do rozpakov i pred veľkým pánom; istá urodzená zdvorilosť je dedičstvom týchto starých národov. Učeníci sa spýtali: „Majstre, kde bývaš?"

A teraz vyriekol Ježiš prvé slová svojim prvým učeníkom: „Poďte a viďte!"

Tieto slová maly okrem okamžitého obyčajného smyslu pozvania i smysel hlbší, smysel zahaleného pozvania. Učeníci šli s Ježišom a „videli miesto, kde býva".

Výrazu „dom", hoci by sa ho mohlo dobre užiť, sa neužíva — či už náhodou, a či preto, že práve nejde vlastne vôbec o dom.

Učeníci zostali ten deň pri Ježišovi. Radi by sme sa chceli dozvedieť, o čom sa rozprávali vtedy pri prvom stretnutí sa s Ježišom. Avšak Ján, pohrúžený do spomienok na ten čas a tak zabudnúc, že ešte nevieme všetko, sdeľuje nám len to, že toto stretnutie sa stalo o desiatej hodine po východe slnka, teda asi okolo štvrtej hodiny popoludní.

Ak bol Ježiš vtedy hosťom v nejakej rodine, nezabudli zaiste, ako býva na Východe zvykom, pozvať i ostatných dvoch návštevníkov. Boly dve hodiny pred západom slnka. Slnko sa skláňa asi o tomto čase už za vysočinu Judskú, ktorá sa svojimi príkrymi svahmi vypína ako nejaké horstvo. Svahy vypínajúcej sa Východojordánskej vysočiny ešte ožiaruje; na holých skalách sa mihotá svetlo v rozkošnej ružovobledej žiari a tône v hranatých rozsadlinách nadobúdajú purpurového zafarbenia. Údolie samo má však zvláštny, miestami šedobiely, miestami bezfarebný náter.

Všetci, ktorí tu sedeli, boli Galilejčania. Keďže boli všetci v cudzine, prebudilo sa skoro v nich vedomie spolupatričnosti. Ba, i Ježiš sám im povedal pri tejto príležitosti, odkiaľ pochádza. Filip sa to dozvedel na druhý deň. Možno, že už vtedy boli ushovorení, že sa spolu vrátia do Galileje.

Ondrej, jeden z učeníkov, navštívil ešte toho istého večera alebo na druhý deň ráno svojho brata Šimona. Tento bol akiste tiež medzi učeníkmi Jánovými. Ondrej bol už celý rozohnený a rozplamenený za Ježiša, s ktorým bol spolu ešte len niekoľko hodín. Naplnilo ho to zriedkavé oduševnenie, ktoré človek pociťuje, keď prvý raz stretne rovnako smýšľajúceho, hoci nie sú si navzájom rovní. Len neskoršie sa lepšie poznajú, ale už prvý dojem spôsobuje zvláštnu náladu. I prekvapí Ondrej Šimona svojou veľkou novinou: „Našli sme Mesiaša!"

Keď sa stretol Ježiš so Šimonom, stalo sa čosi, čo týchto mužov prekvapilo: „Ježiš pozrel naňho"; — pozeral naňho ako na človeka, ktorého bol čakal, aby mu dal určitú úlohu. To dokazujú i významné, ale tajomstva plné slová: „Ty si Šimon, syn Jonášov. —

Budeš sa volať Peter, to jest skala!" Peter mohol zatiaľ tušiť len to, že zmena jeho mena je v spojitosti s budúcimi plánmi, ktoré mal Ježiš s ním. Všetkým vospolok bolo teraz jasné, že ich prijal za svojich sprievodcov.

Na ceste do Galileje

Na druhý deň chcel (Ježiš) vyjsť do Galileje. I našiel Filipa a riekol mu: „Poď za mnou!" Filip však bol z Betsaidy, mesta Ondrejovho a Petrovho. I našiel Filip Natanaela a riekol mu: „Našli sme toho, o ktorom písal Mojžiš v Zákone a proroci, Ježiša, syna Jozefa z Nazaretu!" (Ján 1, 43—51)

Filip a Natanael sa mohli stretnúť už i hore, v krajine Galilejskej: Ján menuje deň odchodu do Galileje „dňom druhým", keď opisuje stretnutie Ježišovo s prvými učeníkmi. Na konci potom upozorňuje na to, že Ježiš nasledujúceho dňa, teda tretieho dňa, prišiel do Kány galilejskej.

Pri stretnutí s Filipom vyzve Ježiš jednoducho sám cudzieho muža: „Nasleduj ma!"

Ako sa však dostal Filip do blízkosti Ježišovej? Vysvetľuje to veta evanjelistova: Filip však bol z Betsaidy, mesta Ondrejovho a Petrovho. Z toho možno uzatvárať, že boli už v kraji, kde sa mohli stretnúť s tým alebo oným známym. Alebo prijmeme mienku, že Filip bol učeníkom Jánovým.

Asi hneď nato sa Filip stretol s Natanaelom; takíto mužovia dochádzajú úspechu len medzi seberovnými. Filip hovorí už v mene skupiny Galilejčanov, keď slávnostne oznamuje Natanaelovi: „Našli sme toho, o ktorom písal Mojžiš v Zákone a proroci, Ježiša, syna Jozefa z Nazaretu!"

Tým však povedal Filip priveľa; posledné slovo „z Nazaretu" zničilo celý dojem zprávy. Natanael pochádzal predsa z Kány, z mesta susediaceho s Nazaretom. Obyvatelia Nazaretu, ako už bolo prv spomenuté, nemali najlepšej povesti. Keď sa chceme dozvedieť o zvláštnostiach niektorej dediny alebo mestečka, stačí, keď sa o tom opýtame len v susednej dedine. Tu počujeme medzi všelijakými prehnanými predsudkami i úsudky, ktoré svedčia o dobrom pozorovaní.

Natanael preto takto vybuchol: „Či môže vyjsť z Na-

zaretu dačo dobrého?" Musíme však vedieť, že tieto slová neboly sprevádzané výrazom nahnevanosti, ale priateľským úsmevom slnkom opáleného Východniara.

Filip vôbec neprejavuje, že by bol urazený. Je mužom, ktorý sa ľahko nerozčulí. Keď to nejde takto, pôjde to inakšie. Vie, že nevládze očistiť všetkých Nazaretanov, povie však pokojne a s istotou: „Poď a viď!"

Ľahko si môžeme predstaviť, ako odchádzajú títo dvaja mužovia: — živo, rozčulene, stále sa rozprávajúc.

Kým Ježiš pri stretnutí s Petrom, zmeniac jeho meno, dal najavo, že pozná budúcnosť, ukázal, keď sa objavili Filip a Natanael, že sú mu známe i veci, ktoré sa staly ďaleko od neho. Ježiš privíta muža, ktorý má zlú mienku o Nazaretanoch, slovami: „Hľa, pravý Izraelita, v ktorom niet podvodu!"

Toto je tiež jeden z výjavov, pri ktorých si možno predstaviť Ježiša len s láskavým, dojímavým úsmevom. Je pravda, že Ježiš sa nikdy nesmial, ako sa smejú moderní ľudia; naproti tomu sú doslovne zachované celé rady výrokov Ježišových, ktoré nemôže obyvateľ Východu povedať bez priateľského usmiatia.

Natanael musel uznať, čo Ježiš povedal. Pretvárať sa naozaj nemohol! Ako len mohol povedať taký úsudok o Nazaretanoch, a to ešte bez všetkej ostýchavosti! Pýta sa teda zarazený: „Odkiaľ ma znáš?" Teraz zjavil Ježiš svoju vševedúcnosť:

„Prv ako ťa Filip sem zavolal, videl som ťa, keď si bol pod figovníkom!"

Nikto z nich nevedel — tak ako i my podnes nevieme — čo robil Natanael pod figovníkom. Bolo však zvykom, že sa v blízkosti obydlia sadily figovníky; keď neboly ešte príliš vysoké, visely ich konáre mierne ohnuté na všetky strany. Do takýchto tônistých úkrytov sa uťahovali ľudia i k modlitbe i k štúdiu. Akiste teda i Natanael sa tam modlil, a možno sa modlil za Mesiaša, alebo urobil nejaký sľub, pre prípad, že sa ešte sám dožije Mesiaša. I o takýchto sľuboch je zmienka.

Keď mu Ježiš pred všetkými prezradil, čo tajného sa deje v jeho duši, Natanael zabudne, že stojí pred Nazaretanom; v svojej živosti, celý uchvátený dojmom, ktorý činí naň Ježiš, prehlasuje:

„Majstre, ty si Syn boží — ty si kráľ izraelský!"

Odpoveď Ježišova s ohľadom na to, že on vie, že je skutočným Synom božím, je obzvláštneho významu. Natanael ho nazval v návale citov „Synom božím"; on rozumel tomu slovu v prenesenom slova smysle, ako to zodpovedalo vtedajším názorom. Ježiš prišiel vtedy, ľudsky hovoriac, do istých rozpakov. On nebol v tom smysle Synom božím, ako to myslel Natanael; nemohol preto potvrdiť tieto slová jednoduchým áno; a učeníci neboli zas ešte zrelí pre vyšší stupeň poznania. Ježiš sa preto v svojej odpovedi vyhýba tomu, aby bol otvoreným, a preto výrok Natanaela opravuje a len potom ho potvrdzuje.

„Veríš preto, lebo som ti povedal, že som ťa videl pod figovníkom. Ešte väčšie veci uvidíš!"

Ježiš, obrátiac sa ku všetkým, ktorí počuli slová Natanaelove, pokračoval: „Veru, veru, povedám vám: Uvidíte nebo otvorené a anjelov božích vystupovať a sostupovať na Syna človeka!"

Týmito slovami Ježiš naznačil, že jeho spojenie s nebom je omnoho užšie ako sa nazdávali okolostojací. Priehrada medzi nebom a zemou padla. Anjeli vykonávali posolstvo medzi Ježišom a Tým, ktorý ho poslal. Znie to tajomne; anjeli budú vystupovať a sostupovať. Posolstvá nebudú teda vychádzať od Boha na nebi, ale od Syna človeka na zemi.

Miesto názvu „kráľ izraelský", „Syn boží", si dal Ježiš meno, ktoré si i potom ponechal: Syn človeka. A teraz, keď sa prvý raz nazýva Synom človeka, potvrdzuje to tiež prvý raz slovami „Amen! Amen!" Tieto slová sa obyčajne prekladajú: „Veru, veru!" Ježiš upotrebí v tomto prípade týchto slov celkom neobyčajne. „Amen!" hovoria Židia na znamenie súhlasu. Ak iný dačo tvrdil, znamenalo amen potvrdenie (Tak je!); ak si iný dačo prial, znamenalo spoluprianie (Tak nech je!), ak niečo dokazoval, znamenalo spolusvedectvo (I ja to dosvedčím!). Ježiš však upotrebuje slova tak, že ním zosilňuje svoju vlastnú výpoveď. Kým iný reč slovom „amen" končil, Ježiš ju v slávnostných chvíľkach začína slovom „amen". Naše „veru" nevystihuje celkom smysel slova. Je to len núdzový výraz. Slova „veru" sa neupotrebuje v takom spojení ako „Veru, povedám vám" totiž nikde okrem Biblie. Všade, kde sa

toto amen vyskytuje, hovorí Ježiš ako Syn človeka, hovorí božou autoritou. Slávnostné amen nahrádza uňho obvyklé židovské zaprisahanie, proti ktorému on vystupuje v horskej reči. Je teda v tom istá vnútorná súvislosť, že toto amen sa vyskytuje prvý raz práve na mieste, kde sa Ježiš prvý raz nazval „Synom človeka".

Svadba na Východe (Prehľad)

Sotva ktorý výjav zo života Ježišovho sa tak znásilňuje v obrazoch ináč nadaných maliarov, ako svadba v Káne: — stĺpová sieň s hladkými pekne vzorkovanými mramorovými tabuľami, na ktorých sú ukázky perspektívnych problémov, a v úzadí miestnosť široká, vysoká a bohato ozdobená. Toto by sa ešte dalo zniesť, keby to znázorňovalo len prevedenie svadby do iného prostredia; ale tým sa činí násilie vnútornej pravde celého opisovania. Ani u nás, a nieto ešte vo vinorodej krajine, akou bola stará Palestína, nemožno myslieť, že v takom paláci vznikajú ťažkosti preto, lebo niet prichystané dosť vína! Keď dnešní ľudia, ktorí nemajú zväčša príležitosti poznať jednoduchý prirodzený život, čítajú evanjelium, môže sa v nich vzbudiť dokonca istá neľúbosť. Ježiš na svadbe! Ježiš rozmnožuje víno!

Pre prostých ľudí je svadba v ich obci skoro jedinou slávnosťou, kedy sa na krátky čas preruší práce plný život. Boly vytvorené maľby, ktoré ukazujú bujarosť, aká sa niekedy vyvinie pri svadbe; zriedkakedy je však zobrazená svadba prostých ľudí, pri ktorej sa javí všetko pred nami v takej vznešenej vážnosti, srdečnosti a predsa s takým sebavedomím, že nijaká slávnosť u najvyšších stavov sa jej nevyrovná. Tieto možnosti si treba predstaviť ako pozadie i pri svadbe v Káne, i v Ježišových podobenstvách zo svadby.

Všimnime si najmä tých okolností, ktoré nám pomáhajú uložiť udalosti pri prvom zázraku do pôvodnej skutočnosti: svadobné veselia na Východe sú podnes skoro celkom také ako za čias Ježišových.

V tejto horúcej krajine začína svadba vždy večer a trvá, i keď nezostanú všetci hostia, sedem dní; obyčajne viac ako deň. Už dávno predtým, a čím sú chudobnejší

snúbenci tým prv, uvažujú o tom, ako sa majú pripraviť na dni, keď budú mať hostí. Najobľúbenejšie jedlá sú: v mlieku varené baranie mäso, rozličná čerstvá zelenina a sušené ovocie, ako figy a hrozienka. Keď toto počujeme, iste si všeličo pomyslíme o východniarskej vyberavosti. Ale tí istí ľudia žijú i celé týždne len o vode a chlebe. Ale víno! povie niekto. Ako už u Grékov za Homéra, tak i v starej Palestíne patrilo víno nielen k pôžitku, ale i k výžive. Nesmie sa však prehliadnuť, že víno sa vždy miešalo s vodou. Ďalej je dokázané, že vo vlastných vínorodých krajinách vidieť menej opilcov ako ďalej na sever a že práve pri slávnostiach prostých ľudí sa také prípady pomerne zriedka vyskytujú; obyvatelia juhu sú od mladosti zvyklí na zachovávanie vonkajšej slušnosti, lebo ich život sa odohráva viac-menej na verejnosti. Víno sa na Východe opatruje v takých domoch, ako sa spomína v Káne, obyčajne v krčahoch. I v evanjeliu sa výslovne hovorí o „svadobnom víne". Vidíme tam stáť chudobných ľudí, pri nepriam početných krčahoch, ktorí hovoria: Toto je svadobné víno! Toho sa neslobodno prv ani len dotknúť!

Ako u všetkých zdravých národov, tak i u Izraelitov bola svadba nielen udalosťou pre zúčastnené rodiny, ale zároveň dôležitým dňom pre príbuzných oboch stránok a pre všetkých obyvateľov dediny. Bola pozvaná i Mária, matka Ježišova, a keď sa objavil Ježiš, bol pozvaný aj on a s ním všetci, ktorí ho sprevádzali. Zároveň i všetci obyvatelia dediny bez rozdielu mali voľný prístup. Zo strohej obradnosti, akú vídame na obrazoch, ktoré nám chcú predstaviť zázrak v Káne, niet ani stopy; naproti tomu v jednom je mrav zas prísnejší ako u nás: ženy a mužovia sa zabávajú oddelene. Ináč sa však pohybujú celkom slobodne, sedia v prestávkach v dome alebo pred domom na rohožkách a shromažďujú sa na plochej streche.

Rozhodný význam pre udalosti na svadbe malo i to, že príchodom Ježišovým a jeho učeníkov sa zväčšil počet hostí; obtiaže však vznikly asi len z toho, že sa to rozhlásilo po celej dedine. Natanael, jeden z novozískaných nasledovníkov Ježišových, pochádzal z Kány. Človek takej živej povahy, akú prejavil pri stretnutí s Ježišom, iste nemlčal. Že sa potom dali všetci strhnúť jeho ži-

vosťou a hneď použili slobody, že mohli vstúpiť do domu snúbencov, to celkom zodpovedá životu v takom malom mestečku východniarskom. I v rabínskych záznamoch sa predpokladá, že i po začiatku svadby ešte vždy prichádzajú hostia.

O obsluhu hostí sa staral muž, zvaný „poriadateľ"; skôr však by sa mohol nazývať čiašnikom; jeho povinnosťou bolo miešať víno s vodou, podľa toho, aké bolo silné, a tiež koreniť ho a jednotlivým sluhom dávať pokyny. To bol úrad čestný. Príprava jedál patrila ženám. Pomáhaly tiež i sestry a tetky snúbencov. To treba i o Márii predpokladať, i keď je to nie naznačené; — o matke Ježišovej je napísané „bola tam", a nie: „bola pozvaná". Domáce ženy jej zaiste ukázaly hneď ako prišla všetky zásoby pokrmov ako i „svadobné víno". Ešte viac ako u nás majú na Východe ženy pri takých príležitostiach radosť, najmä pri veľkých prípravách na slávnosti.

Nie je bez významu, že svadby trvaly viac ako deň. Keď po viac dní za sebou prichádzalo viac hostí, ako sa očakávalo, zodpovedne tomu sa stupňoval i nepomer medzi zásobou vína, o ktorej sa myslelo, že bude stačiť, a medzi zásobou, ktorú skutočne potrebovali.

Svadba v Káne Galilejskej

A tretieho dňa bola svadba v Káne Galilejskej. A bola tam matka Ježišova a pozvali na svadbu i Ježiša a jeho učeníkov! A keď sa minulo víno, riekla matka Ježišova k nemu. (Ján 2, 1—11)

Obyčajne si neuvedomujeme, aký osamelý bol život Márie, keď sa vybrala na cestu do Kány: Pred niekoľkými týždňami ju opustil Ježiš, jej milované dieťa, po tridsaťročnom spoločnom žití. Odvtedy ju každý pohľad na odpočívajúce náradie akoby pichol do srdca. Ticho už neprerušuje príjemný hluk práce, ktorý jej prv znel ako rozhovor so synom. Okolo chodia ženy, nazerajú dnu dvermi a opytujú sa, kedy sa vráti Ježua. Im sa zdá, že syn nevďačne opustil svoju matku. Podivné! Veď ho predsa vždy pokladaly za podarené dieťa! Kedy-vtedy vstúpili i mužovia a chceli si dať to alebo ono urobiť.

Býval to bolestný rozhovor: „Je doma Ješua?“ — „Nie.“ — „Kedy príde?“ — „Neviem.“ — „Kam išiel?“ — „Čo robí v cudzine?“

V Káne videla Mária neočekávane svojho syna. Aký pohľad to musel byť pre ňu, keď videla Ježiša, ktorého dosiaľ vídala len ako tesára, ako nejakého zákoníka obklopeného učeníkmi. S každou hodinou, ktorú tu v Káne spolu strávili, bolo i Márii jasnejšie, že stál teraz pred ňou celkom inakší.

Ak Mária pomáhala podľa zvyku pripravovať svadbu, pochopíme tým ľahšie, že spozorovala ubúdanie vína. I spôsob, ako Mária neskoršie hovorí so služobníkmi a ako sa títo chovajú k nej, predpokladá, že s „matkou Ježišovou“ sú už známi.

Mária pristúpila teda k svojmu synovi a povedala mu: „Hľa, nemajú už vína!“

Táto veta znie ako nejaké oznámenie; avšak okolnosti robia z nej prosbu. Pohnútkou k nej bol asi najskôr zvyk, že všetci hostia donášali mladoženíchom dary ako náhradu za výdavky. Vlastnou pohnútkou tejto prosby však bola silná viera Máriina, že Ježiš môže pomôcť mladoženíchom z ťažkosti, a jej prianie, aby to len urobil. Také krátke vety, aké sa vyskytujú pri tomto výjave, dostávajú svoj rozhodujúci význam od okolností a celého súvisu. Najmä toho si nesmieme i u nasledujúcich slov nepovšimnúť. Ježiš totiž odpovedal Márii, svojej matke: „Čo je mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina!“

Predovšetkým treba vedieť, že oslovenie „žena“ neznamená v tomto prípade nevľúdnosť, skôr však zdvorilosť a tým i určitý odstup, aký sa často prejavuje na Východe v súkromnom rodinnom živote. Východniar hovorí i sám o sebe za istých okolností v tretej osobe. Práve tak i s ostatnými; je to akýsi slávnostnejší spôsob reči. Hovorí nielen k svojej manželke, ale podľa okolností i k svojej matke „jà mara“ — „žena“ — „pani!“ Názov „žena“ treba takto i tu vysvetliť. Inokedy, keď sa zas vyskytuje toto oslovenie, totiž pri ostatných slovách Ježišových k svojej matke: „Žena, hľa, syn tvoj!“, nikoho ani len nenapadne o tomto výklade pochybovať.

Odpoveď Ježišova je láskavým, ale rozhodným upozornením na to, že ako Ježiš sám, tak i jeho matka sa

musia podrobiť vôli Otca. Ježiš týmto preukázal matke pred Otcom najväčšiu česť akú len mohol. Jeho, Mesiaša, prosila o pomoc. Ako Mesiaš jej i odpovedal — preto ju oslovuje „žena" a poukazuje, že odteraz podlieha jedine rozkazom Otcovým. „Čo je mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina!" Mária obstála na skúške, ktorá jej bola uložená. Ona je prvá, ktorá svojou silnou dôverou na Ježišovi temer násilím niečo vynútila.

Ďalej sa všetko udialo skoro bez slova, čo sa vyskytuje práve medzi ľuďmi, ktorí žili mnoho rokov svorne spolu.

Matka si sadne spolu so služobníkmi. Všetko prichádzanie a odchádzanie a rozhovory nijako nerušily túto východniarsku svadobnú spoločnosť. „Urobte všetko, čo vám povie!"

Tieto slová jasne dokazujú, že Mária, hoci Ježiš i zdanlivo dal odmietavú odpoveď, predsa očakávala pomoc. Nesmieme zabudnúť, že ona ako pri sluhoch tak i pri Ježišovi upravuje sama cestu zázraku. Len preto, že „matka Ježišova", matka muža, o ktorom hovorila celá spoločnosť, ich získala pre to, boli neskoršie ochotní previesť rozkaz Ježišov, ktorý sám v sebe bol bezvýznamný.

Bolo tam totiž šesť džbánov na vodu, ktoré boly pripravené pre obvyklé očisťovania u Židov a obsahovaly po dve až tri miery. Ježiš im povedal: „Naplňte nádoby vodou!" Tu sa ukazuje spoľahlivosť opisovania. Hovorí sa o „kamenných" džbánoch; tieto nemohly na rozdiel od nádob hlinených spôsobiť nijakú zákonitú nečistotu, a preto ich veľmi radi používali na umývanie. V Jeruzaleme bol v ostatných rokoch vykopaný dom, ktorý, ako sa zdá, bol zasypaný sopečným výbuchom. I tam sa našly také kamenné nádoby. Jedna obsahovala 80—120 litrov.

Snúbencom sa prinášalo do daru akiste víno (ako i podnes). Jedno starožidovské mravoučné porekadlo ustanovuje, že na svadbu sa smie len vtedy prísť s prázdnym džbánom, keď je človek členom spolku, ktorý ženíchovi ako celok už dal nejaký dar. Medzi rozmnožením vína v Káne a medzi rozmnožením chleba pri Jazere sa javí zvláštna shoda. Tu hovorí Mária: „Nemajú vína!", tam hovoria učeníci: „Nemajú chleba!" Víno a chlieb sa rozmnožujú v rukách posluhujúcich.

Nehovorí sa, že Ježiš dal tento rozkaz hneď po rozhovore s matkou. Pre toho, kto vidí v odpovedi Ježišovej: Ešte neprišla moja hodina! zreteľný sľub zázraku v neskoršom čase, je táto časová medzera obzvláštneho významu. Keďže svadba trvala podľa zvyku viac dní, neodohral sa rozhovor medzi Máriou a Ježišom pred očami hostí, ale v čase, keď bola nejaká „prestávka".

Sluhovia, ktorí už boli poučení od matky Ježišovej, poslúchli. Naplnili nádoby až do vrchu. Tu im rozkázal Ježiš: „Teraz načrite a zaneste starostovi svadby!"

Keby neboli sluhovia stáli pod vplyvom Márie, boli by si to akiste rozmysleli. Čo by však bolo bývalo, keby im starosta bol poriadne vynadal? Avšak poslúchli; načreli do svojich krčahov vody a zaniesli ju, ako prv víno, starostovi.

A hľa, starosta zavolal mladoženícha. Nevieme, akým tónom hovoril s mladým domácim pánom; sú zachované len slová: „Každý človek predkladá najprv dobré víno, a len potom, keď sa podnapijú, predkladá to, ktoré je planšie! Ty však si zachoval dobré víno až doteraz!" To môže znamenať: „Ty si chytrák!" Tak sa to i často vykladá. Môže to však i znamenať: „To je predsa proti všetkým zvykom, že sa neukážu starostovi všetky zásoby vína!" Nikdy nie sú Východniari citlivejší, ako keď spravujú takéto čestné úrady.

Vyčistenie chrámu

Potom sostúpil (Ježiš) do Kafarnaumu, on i jeho matka a jeho bratia a jeho učeníci, a ostali tam na nie mnoho dní. A bola blízko veľká noc židovská; i odišiel Ježiš hore do Jeruzalema a našiel v chráme sedieť predavačov volov, oviec i holubov a peňažníkov. (Ján, 2, 12—22)

Po odchode z Kány sostupoval Ježiš do Kafarnaumu. Nie nadarmo sa hovorí „sostupoval", lebo cesta viedla najprv na vysočinu a potom sa spúšťala strmou roklinou k Jazeru, ktoré ležalo asi 300 metrov pod ňou.

Testiná Petrova mala v Kafarnaume dom. Pobyt tam bol len oddychom a prípravou na púť do Jeruzalema. Odtiaľto sa vydávaly karavány na púť do Jeruzalema. Pre Nazaretanov to však znamenalo okľuku. Východniari však nemajú hodiniek ako Europania, ale sa riadia

podľa srdca. Príčina pre takúto okľuku bolo na príklad i to, že odchod pútnikov sa dial od Jazera za zvláštnej slávnosti, podobne ako dnes sa vydávajú pútnické karavány z väčších miest na cestu do Mekky za veľkolepých slávností. Okrem toho, keď sa išlo údolím Jordána, mohlo sa vyhnúť územiu samárskemu; náboženské napätie medzi Židmi a Samaritánmi bolo práve v čase pútí často príčinou sporov. Najmä v čase veľkonočnom bolo omnoho lepšie síst dolu do údolia, lebo nocovať pod šírym nebom nebolo tam spojené s toľkými nepríjemnosťami; hore na vysočine bol v noci ešte vietor a zima. „Bola zima", hovorí Ján, keď opisuje noc pred smrťou Pána.

Ježiš putoval vtedy do Jeruzalema s dvojakým sprievodom. Jednak išli s ním príbuzní, „bratia"; Východniar označuje každého bližšieho príbuzného menom brat alebo sestra. Jednak s ním boli jeho učeníci, jeho „duchovní bratia".

Keď prišli na horu Olivetskú na miesto, odkiaľ bolo vidieť mesto, všetci zajasali: ponad hlboký vrez údolia Cedronského videli niečo pod sebou svätè mesto. Budova chrámová žiarila mramorom a zlatom ako boží hrad, nádvoria sa jagaly svojím vydláždením a stĺpovými sieňami. Obvodné múry sa zdvíhaly vysoko a velebne ponad strechy mesta. Pútnici plní nadšenia sa vrhali pred ním na zem, ruky vystierali smerom k svätyni a slávnostne sa chystali za zvuku píšťal a bubnov vojsť dnu.

Často si vôbec nevieme správne predstaviť, čo znamená táto nádherná stavba ľudských rúk pre ľudí, ktorí majú vo svojom živote stále pred očami púšť. Ale ešte menej si vieme predstaviť to, čo cítil Ježiš, keď vstupoval tônistou bránou na posvätné miesta. Bol to dom jeho Otca! A on bol od neho poslaný!

Radosť Ježišova bola však zakalená hneď pri vstupe do prvého nádvoria svätým hnevom. Zmätené výkriky ľudí a zvieracie zvuky narážaly na jeho sluch.

Každý obchod na Východe je akýmsi divadlom. Kupujúci prejavuje hlasným volaním a posunkami, že ceny sú privysoké; predávajúci odpovedá na každé volanie a každý posunok novým volaním a novým posunkom. Ľudia sa rozchádzajú a potom sa zas schádzajú;

pristupujú k nim iní kupci a usilujú sa odviesť kupujúcich. Okolo miest, kde je najväčší hluk, je najviac divákov.

Veľká noc poskytovala príležitosť k najrozmanitejším obchodom. Ľudia si museli zaopatriť veľkonočného baránka a iné obetné zvieratá pre súkromné obete; chrámovú daň museli platiť v úradne predpísanej mene. Ktorí prichádzali zďaleka, museli si peniaze zmeniť. Peňazomenci sedeli pri malých stolíkoch, pred sebou mali drobné peniaze na plytkých miskách a v skrinke alebo za pásom mali ukryté zlaté mince. Podobné obrazy nám poskytujú ulice miest podnes. To všetko malo za následok, že sa na nádvorí chrámovom vyvinul trhový ruch najväčších rozmerov. K tomu pristupoval ešte hluk, ktorý spôsobovaly zvieratá. Na dláždení stály alebo ležaly a revaly, súc ustaté od ďalekej cesty a vysmädnuté v horúčosti. Ten istý pohľad sa nám objaví ešte dnes v Mekke. Vresk na trhu prehlúša všetko, a pútnici, ktorí sú prvý raz v Mekke a chcú si kúpiť obetného baránka, ktorého by obetovali na počesť Allahovu, bývajú klamaní od lakomých kupcov.

I urobil si Ježiš z povrázkov — z povrázkov kožených, ktorých sa v Palestíne hojne upotrebuje — bič a začal čistiť nádvorie chrámové. Vystúpenie Ježišovo prejavilo takto navonok jeho božský hnev, ktorý horel v jeho vnútri. Hoci bol rozčulený v najvyššej miere, predsa vystúpil s dokonalým sebaovládaním. Pred takým človekom je márny všetok odpor. Zvieratá, voly a ovce, vyhnal bičom. Poprevracal stoly peňazomencom; drobné peniaze sa rozsypaly po kamennej dlažbe; predavačom holubov, ktorí stáli pri svojich trstinových klietkach, rozkázal, aby opustili nádvorie. Čo povedal týmto, platilo pre všetkých: „Odneste to odtiaľto a nerobte z domu Otca môjho dom kupecký."

Týmto výstupom boli prekvapení práve tak učeníci ako i kupci a ostatní diváci. Ježiš, Galilejčan z Nazaretu, sa odvážil vystúpiť proti zlozvykom, ktoré kňazi trpeli!

Došlo však hneď i k výsluchu. Pýtali sa Ježiša: „Aký znak nám ukážeš, že toto smieš činiť?"

Takto sostavenou otázkou mlčky pripúšťali, že Ježiš robil podľa Zákona a že Boh mohol poveriť niekoho takou úlohou. Ale v takom prípade musel tento človek

tiež „zázrakom" dokázať, že bol skutočne od Boha poslaný.

Ježiš nato prehlásil:

„Srúcajte tento chrám, a v troch dňoch ho vystavím!"

Dám vám znamenie! Ale znamenie sa iba vtedy ukáže, keď sa ukáže i vaše vnútorné smýšľanie, to jest, keď ma zabijete! Vtedy ja znovu vystavím chrám, ktorý ste srúcali. — Na tretí deň vstanem z mŕtvych!

Ani tí, čo sa opytovali, ani učeníci neporozumeli odpovedi. Učeníci sa však nedali odvrátiť od Ježiša preto, že hovoril o veciach, ktoré nechápali. Ale tí, čo sa opytovali, učitelia Zákona, nemysleli ani chvíľku na to, že by mohly byť slová, ktoré oni nepochopili, správne. Vysmievali sa:

„Štyridsať šesť rokov stavali tento chrám, a ty ho chceš v troch dňoch postaviť?"

Židia poukazujú na nemožnosť postaviť v troch dňoch takú budovu, ako bol chrám. (Vtedy skutočne stavali chrám za štyridsať šesť rokov. Herodes Veľký ho začal v roku 18. pred Kristom prestavovať.) Nevyzvedali sa však, čo treba rozumieť pod slovami „srúcať chrám", a za to ich Ježiš činí zodpovednými.

Rozhovor s Nikodémom

A medzi farizejmi bol popredný muž u Židov, menom Nikodém. Tento prišiel v noci k Ježišovi a riekol mu: „Pane, vieme, že si od Boha vyšiel ako učiteľ! Lebo nikto nemôže robiť tie zázraky, ktoré ty činíš, iba keď je Boh s ním." (Ján 3, 1—21)

Nikodém je tiež jeden z kruhov farizejov, vysoko vzdelaný, veľmi skúsený v Zákone. Na rozdiel od mnohých iných mal popri všetkej svojej učenosti a všetkých vedomostiach ešte koľko-toľko citu, ktorým prostí ľudia rozlišujú podstatné životné otázky od nepodstatných. Ten cit ho pohol k skutku, ktorý podľa vonkajších okolností neznamenal nijaké hrdinstvo, ale predsa svedčil o istej odvahe a najmä o vedeckej poctivosti.

To, že navštívil Ježiša v noci, nemuselo byť len z obavy pred ľuďmi. Chcel prípad Ježišov základne preskúmať a sám sa ho opýtať o jeho učení. Pre takéto rozhovory sa na Východe najlepšie hodí čas neskoro večer.

I inde sa hovorí o rozhovoroch zákoníkov, ktoré trvaly neskoro do noci. V krajine, kde býva veľká horúčosť, je nočný čas na štúdium čímsi prirodzeným.

Na Východe ani jeden človek nezačne ani len obyčajnú besedu bez toho, že by ju nezačal niekoľkými prívetivými slovami. Ba, i pri staničných pokladniciach môže prostý felah na europskú otázku: „Čo si prajete?" celkom spokojne a priateľsky odpovedať: „Prišiel som vás pozdraviť!" a len potom sa môže zmieniť, že by chcel cestovný lístok. I Nikodém začína s uistením, ktoré je skutočne zriedkavé u muža, ktorý za tmavej noci navštívi Ježiša.

„Pane, vieme, že si od Boha vyšiel ako učiteľ! Lebo nikto nemôže činiť takých zázrakov, aké činíš ty, ak je nie s ním Boh!"

Keby rozhovor bol mal pravidelný priebeh, aký mávajú rozhovory na Východe, bol by i Ježiš odvetil niečo priateľského — pomaly by sa bol stal Nikodém otvorenejším a bol by prosil Ježiša o vysvetlenie jeho učenia. Každý zákoník upotreboval slobodne istých výrokov a príkladov, ktoré jemu boly vlastné. Ale Ježiš prejde hneď na náboženskú otázku, ktorá sa týka všetkých členov jeho ríše, ako felahov v Galilei, tak i zákoníkov v Jeruzaleme.

„Veru, veru povedám ti: Ak sa kto nenarodí znova, nemôže vidieť kráľovstva božieho!"

Nikodém pochopil dobre, že Ježiš tu hovorí o základnej otázke svojho učenia, ale samej vete nerozumel. Ako zákoník, zvyklý vynachádzať námietky a potom ich slávnostne vyvracať, hneď prejaví svoje pochybnosti a trvá svojhlave na svojom, a tak sa prejavuje i to, ako málo v skutočnosti pochopil.

„Akože sa môže človek znova narodiť, keď je starý? Či môže druhý raz vojsť do života matky svojej a znova sa narodiť?"

Ježiš odpovedá celkom pokojne na námietku, ktorá bola prednesená s istou živosťou; opakuje svoj výrok a vysvetľuje, v čom pozostáva dvojaké narodenie.

„Veru, veru, povedám ti: Ak sa kto nenarodí znova z vody a Ducha svätého, nemôže vojsť do kráľovstva božieho. Čo sa narodilo z tela, je telo, a čo sa narodilo z Ducha, je duch!"

Ako počiatky nového života rozlišuje Ježiš dva spôsoby narodenia: Narodenie z tela, ktorým sa začína telesný život a ktoré, ako už Nikodém správne poznamenal, sa nemôže opakovať; potom je narodenie z vody a Ducha, ktoré, zakiaľ je človek na zemi, prebúdza v ňom nový duchovný život. I Ján hovoril o krste Duchom.

Nikodém akiste učinil na tieto slová jeden z početných posunkov, ktorými Orientálci vyjadrujú svoj údiv omnoho výraznejšie ako hlasným odporom.

„Nediv sa, že som ti povedal: Treba sa vám znova narodiť!

Vietor duje, kade chce, a počuješ jeho šumot, ale nevieš, odkiaľ prichádza a kam ide. Tak je to s každým, kto sa narodil z Ducha!"

V horúcich mesiacoch zavieva denne občerstvujúci vietor ponad horské chrbáty Palestíny do nížiny Jordánskej. Nad zemou stojí žiariace bezoblačné nebo, ponad ňu povieva vietor, tmavých oblakov niet nikde a ani len divokého pohoria, ktoré by mohlo byť východiskom alebo cieľom vetra. Na úzadí modrého neba sa jemne ohýbajú cypriše. Vo všetkých stromoch, ktoré majú suché, stuhlé listie, šumí vietor podobne ako v našich jedliach, ale i na pustých, divokých vysočinách, kde široko-ďaleko nevidieť nijakého stromu, počuť ešte šumot neviditeľného vánku. Táto hra prírody sa opakuje so dňa na deň, takže tento vietor, možno, vial tiež práve v tú hodinu, keď Nikodém sedel pri Ježišovi. Pre Žida ako i pre Gréka bol príklad s vetrom tým výstižnejší, lebo v ich rečiach slová „duch" a „vietor" znejú rovnako; slovo „duch", čosi neviditeľného, má svoj pôvod práve v predstave vetra.

Ako s vetrom tak je i s narodením v Duchu; nevidíme, odkiaľ prichádza, ani kam ide, keď v duši vytvára nový život, ale ten život sa dá poznať z jeho pôsobenia.

Nikodém iba teraz porozumel, aká veľká je priepasť medzi učením Ježišovým a učením farizejov. Vládze sa už len opýtať:

„Ako sa to môže stať?"

„Ty si učiteľom v Izraeli, a toto neznáš?"

Ježiš mu vysvetlil, že Duch svätý premieňa každého jedného človeka na nové stvorenie. Už dávno od pro-

rokov Starého zákona bolo predpovedané, že Duch boží sa raz vyleje nielen na jednotlivcov, ale na všetkých. Ježiš preto upozorňuje slávneho zákoníka, že by o týchto veciach mohol niečo vedieť. Ježiš, nakoľko máme zprávy, v celom svojom verejnom živote vytkol len tomuto jedinému mužovi, učencovi, výslovne nedostatok znalostí; a to tiež len preto, aby ho pripravil na ďalšie poučenia. Zjaví sa mu ako Bohom poslaný prorok, ktorý nielenže viac vie, ako môže vedieť zákoník Nikodém, ale má tiež najvyšší stupeň znalostí o všetkom; totižto: vie všetko z vlastného náhľadu. A vie viac ako iní, lebo pozná tajomstvá nebies.

„Veru, veru, povedám ti: Čo vieme, to hovoríme, a čo sme videli, to dosvedčujeme; vy však nášho svedectva neprijímate. Keď som vám rozprával o veciach zemských, a neuverili ste mi, akože uveríte, keď vám budem rozprávať o veciach nebeských? Nikto nevystúpil na nebo, leda ten, ktorý sostúpil s neba, Syn človeka, a ktorý je v nebi!“

Nikodém žasol, lebo Ježiš hovoril o nebeských veciach, ktoré sa dajú poznať do istej miery i na zemi. Ako bude môcť ísť za ním, keď mu Ježiš zjaví ešte veci, ktoré sú výlučne tajomstvom neba a ktoré môže znať len ten, ktorý patrí sám do neba!

Nato nasleduje veľké tajomstvo:

„Ako Mojžiš povýšil hada na púšti, tak musí byť povýšený Syn človeka, aby nikto, kto v neho uverí, nezahynul, ale aby mal život večný.“

Syn Boha sám prichádza na zem, aby vykúpil ľudí; vykúpi ich tak, ako boli zachránení Izraeliti na púšti od uštipnutia hada. Keď vo viere a dôvere v Boha pohliadli naň, ušli smrti. Tak majú byť zachránení i všetci ľudia, keď pohliadnu s vierou na Syna Boha, — lebo i on má byť „povýšený“ ako had.

Ježiš poukázal tajomne na svoje ukrižovanie. Takéto naznačenie bolo vtedajším ľuďom predsa srozumiteľnejšie ako nám. Ukrižovanie sa obyčajne prevádzalo tak, že sa postavil drevený stĺp, odsúdeného pribili na zemi za ruky na priečne drevo a vytiahli ho na stĺp, teda „povýšili“. Takto bolo ukrižovanie skutočným povýšením. Tento súvis sa stáva celkom pochopiteľným, keď čítame poznamenanie staroegyptského snára: Keď sa niekomu sníva,

že „tancujúc", teda otáčajúc sa, vznáša sa vo výške, to znamená, že ho čaká smrť na kríži.

Nikodém už nemôže viac sledovať, hoci Ježiš nadviaže prirovnanie na kovového hada, ktoré mu bolo známe. Keďže už nevedel dať nijakú námietku, stratil chuť i opytovať sa. Ale Ježiš ho poučoval ďalej.

Pretože nový život závisí od dobrej alebo zlej vôle jednotlivca, a nie od vedomostí svetských, sú i podmienky spásy rovnaké pre všetkých ľudí.

„Lebo tak Boh miloval svet, ľudí bez rozdielu, — že dal Syna svojho jednorodeného, aby nikto, kto v neho uverí, nezahynul, ale aby mal život večný. Veď Boh neposlal svojho Syna na svet, aby súdil svet, ale aby svet bol spasený skrze neho."

Ľudia sa sami nezachránia, Boh ich zachráni. Preto ani záchrana nezávisí od vedomostí svetských; naopak, svetské veci môžu byť práve prekážkou spáse skrze Boha. Lebo spása skrze Boha žiada jedine, ale neúprosne, aby ju človek prijal ochotne z ruky Boha. Len čo teda Boh ponúka niekomu záchranu, splní sa „automaticky", ako by sme dnes povedali, i rozhodnutie „Kto v neho verí, nebýva súdený, ale kto neverí, už je odsúdený, lebo neverí v meno jednorodeného Syna božieho."

V podobenstve je táto myšlienka ešte zreteľnejšie vyjadrená. Odohráva sa tam medzi Bohom a človekom výstup, ktorý je podobný výstupu i v obyčajnom živote. Keď naraz zažiari v noci na tmavej ulici nejaké svetlo, najdú sa ľudia, ktorí mu s radosťou pôjdu v ústrety; ale najdú sa i takí, ktorí sa naň rozhnevajú a ešte hlbšie do tmy sa uchýlia.

„A toto je súd, že svetlo prišlo na svet, a ľudia milovali viac tmu ako svetlo; lebo ich skutky boly zlé. Každý totiž, kto zle robí, nenávidí svetlo a nejde na svetlo, aby jeho skutky neboly odhalené. Kto však vykonáva pravdu, ide na svetlo, aby sa ukázaly jeho skutky, pretože sú konané v Bohu."

A tak doslov obracia pozornosť na myšlienku, ktorá ide ako základný tón všetkými slovami Ježišovými: Každý človek má v sebe rozhodnutie o svojom večnom osude.

Uväznenie Jána Krstiteľa

Tenže totižto Herodes bol poslal (vojakov), a zajal Jána a uväznil ho v žalári pre Herodiadu, manželku svojho brata Filipa. (Mar. 6, 17—18; Mat. 14, 3—5; Luk. 3, 19—20)

Zdravie sa nedá prenášať ako choroby. To platí i o živote jednotlivcov i o živote celých národov, ktoré sa vzájomne stýkajú. Tak sa ukázalo i v dobe Ježišovej, že ženy a mužovia tých kruhov v Izraeli, ktoré sa priatelily so svetovládnymi mocnármi, boli skoro nakazení ľahkomyseľnosťou mravov, ktorá vtedy vohnala grécko-rímsky svet do záhuby.

Herodias, po matke z rodu Hasmoneovcov, vydala sa za Filipa, syna Herodesa Veľkého. Neskoršie sa soznámila s jeho bratom Antipom, ktorý sa jej viac páčil. Antipas bol už síce ženatý; mal za ženu dcéru beduínskeho kniežaťa Areta zo Zajordánia. Jeho otec, Herodes Veľký, dal postaviť na pohraničí palác, ktorý mal slúžiť i ako pevnosť v prípade vojny i ako miesto k priateľským návštevám, keď vzájomné vzťahy boly dobré. Palác bol pri meste Machaerus a od neho mal i to isté meno. Stojí na mieste, kde smerom k Mŕtvemu moru vysočina púšte prestáva a sa rozkladá na jednotlivé kopce.

Herodes ukázal svoj nerozhodný charakter, pre ktorý už na počiatku svojho pomeru s Herodiadou dal všetko na seba dopustiť. Prv ako sa zmohol na rozhodnutie, aby prepustil svoju ženu, dozvedela sa ona, čo sa deje; opustila ho, odišla do pevnosti Machaerus a odtiaľ ušla k svojmu otcovi. Táto istá udalosť sa neskoršie opakuje: Herodes necháva ženy jednať samy, čiže všetko odkladá na iných.

Ale s jedným mužom, totiž s Jánom Krstiteľom, ani Herodes, ani jeho žena nepočítali. Jedného dňa sa objavil Ján pred panovníkom a mu vytýkal jeho cudzoložstvo. Brat sa nevzdal svojich práv; bola už tu i dcéra; bolo to teda podľa všetkého cudzoložstvo. Bez strachu mu vytýkal prorok do očí: „Nesmieš mať za manželku ženu svojho brata!“

Herodes bol už v putách ženy, keď dal Jána v srozumení s farizejmi a akiste aj ich pomocou chytiť a odviesť do pevnosti Machaerus. Nebolo sa treba obávať, že by ho jeho privrženci mohli azda násilím odtiaľ vyslobodiť.

Keď Jozef Flavius píše, že Ján bol obeťou politiky, to je len čiastka toho opatrenia.

Beduínsky knieža Aretas nemohol zabudnúť na odmietnutie svojej dcéry; súvisí vari s napnutým pomerom k nemu, že Herodes sa sám teraz častejšie zdržoval na hrade Machaerus. Ale možno, že i tam mala žena svoje ruky; lebo nebola ešte spokojná so zajatím Krstiteľa, ale sa usilovala, aby na svojom mužovi vylákala rozkaz, aby ho dal popraviť.

Herodes zas váhal. Jednak sa hneval i sám na Jána, jednak obdivoval tohto muža. Často býva, že práve nerozhodné povahy sa oduševňujú za smelých hrdinov. Rád počúval Krstiteľa, ale nemohol sa odhodlať na nijaké rozhodnutie. Keď žiadala žena: Zabi ho! zľakol sa vraždy. Keď mu Ján vytýkal jeho hriech, neodvážil sa prepustiť ho na slobodu.

Ako to býva, mala i tu rozhodnúť neskoršie „dobrá príležitosť".

Keď sa Ježiš dozvedel o zajatí Jánovom, opustil Judsko, aby sa vyhol nástrahám farizejov. Uväznenie Krstiteľa bolo Ježišovi znamením pre verejné vystúpenie v Galilei. Teraz bol práve čas.

V Judsku i stráž podliehala bezprostredne veľkňazovi, ako svojmu najvyššiemu veliteľovi. Ježiš by bol býval teda hneď na počiatku svojho účinkovania znepokojovaný. Naproti tomu v Galilei moc veľkňaza siahala len natoľko, nakoľko sa mu židia podrobovali z náboženskej horlivosti.

Nedostatok vody v Palestíne

(Prehľad)

Palestína leží uprostred púšte. V pozadí západného pobrežia sa tiahnu piesočné náveje, na juhu a na východe prechádza krajina nepozorovane do veľkej Arabskej púšte. Samo pohorie sa skladá z nespočetných okrúhlych alebo pozdĺžnych vápencových chrbátov. Voda so skalistých vrcholov odteká už za dažďa a tratí sa v rozsadlinách a štrbinách. Od konca apríla až do októbra neprší vôbec. V tomto letnom čase sa prsteň púšte okolo Palestíny sťahuje každoročne viac do vnútra krajiny.

Kým horúčavy trvajú celé mesiace, vody ustavične ubúda; denne vejúce západné vetry a horúce slnko vysušujú zem veľmi. Orná pôda skrehne a soschne natoľko, že vyzerá ako starý popol. Nevnikajú do nej veľké kvapky prvých jesenných lejakov; dážď sa rozbíja na malé guľôčky, ktoré sa obaľujú do vrstvy najjemnejšieho prachu.

Prameňov tu vyviera pomerne málo, ale vody priteká toľko, že tečú celé leto; v chladnejších ročných dobách si ľudia musia vypomáhať najviac dažďovou vodou, ktorú chytajú do nádrží, do podzemných cisterien; ale ani táto voda vždy nestačí. Lebo len silné lejaky poskytnú toľko vody, aby sa ňou mohly naplniť nádrže.

Po bezdažďných zimách môže nastať všeobecný nedostatok vody, čo je hroznejšie ako hlad. Ešte v posledných rokoch sa musely vysťahovať celé dediny pre nedostatok vody a utiecť do kotliny Jordánskej.

Prv alebo neskoršie skúsi každý Palestínčan, obyčajne však častejšie v živote, čo znamená umierať smädom. Každé prúdenie vlhkosti v tele je prerušené. Hrozné je, keď sa dostaví s rastúcou slabosťou ešte väčšie rozčulenie. Jazyk nemá pokoja, pery krehnú, pukajú, a vyhadzujú sa pľuzgiere. Človek sa cíti čímsi na svojom vlastnom tele ohrozený a zachvátený. Arabi sa usilujú poľahčiť si v takomto položení tak, že si kladú do úst kamienok. Pud zaopatriť si niečo k životu, keď sa človek dostane po putovaní „bezvodou krajinou" ku studni, sa stupňuje nad všetku mieru. Škrípanie hriadľov privádza človeka až do zúfalstva; už samy vlhké výpary z tmavých šácht ťahacej studne nevysloviteľne občerstvujú. Niet divu, že v týchto krajoch neospevujú len potoky plné vína, ale i „krčahy plné čerstvej vody".

Za takýchto okolností sa prebúdza v človekovi aj akýsi šiesty smysel, smysel pre vodu. Voda sa stáva takou životnou nutnosťou, ktorá nemôže byť ničím iným nahradená; nie nadarmo hovorí staré židovské príslovie: Keď dakto cestuje a je prinútený vyliať fľašu vody alebo fľašu oleja, nech obetuje olej.

Nosiť vodu, piť vodu je tu jedným z hlavných zamestnaní. „Moje, moje!" — „Voda, voda!" — Tento výkrik znie celou krajinou; človekovi je lepšie, len keď ho počuje.

Bolo by zázrakom, keby Orientálec nevyjadril svoj pomer k vode i v obrazoch; — celou Bibliou, ktorá je naplnená podobenstvami z tejto krajiny, sa tiahne prirovnanie: „Boh je pre dušu, čo voda pre telo!"

Obyvatelia Východu ešte i dnes naslúchajú celkom ináč ako my, keď v reči o čase Mesiašovom hovorí Ezechiel o záplave životadárnej vody. Púšť vniká každý rok na niekoľko mesiacov do vnútra tejto krajiny; Ezechiel opisuje plnosť milosti v čase Mesiašovom v jednom obraze, ktorý znázorňuje práve opak tejto udalosti.

Prameň vyviera v chráme, jeho voda vyteká zpod prahu, rastie a odteká. Potoky a rieky zeme majú ináč vodu len v hornom toku, potom však horúčosťou vysychajú a vsiaknu do piesku; tieto vody sa stávajú vo svojom toku samy novými prameňami: — povodeň dosahuje prorokovi po 1000 lakťoch po členky, po ďalších 1000 lakťoch po kolená, po ďalších 1000 lakťoch ku pásu; ďalej je prúd taký hlboký, že sa dá len preplávať. Na jeho brehoch ožíva mnoho stromov — vzniká kraj, aký možno vidieť len pri Níle. Kým inokedy rieky v púšti vysychajú, tento prúd zachvacuje púšť práve tam, kde jej život ničiaca sila je najhroznejšia. Prúd odteká smerom do kotliny Mŕtveho mora. Tam sa lesknú pomedzi piesčiny korytá, pokryté kôrou horkej soli. V žieravej vode odumiera všetok život. Prúd vody z chrámu „ozdravuje" vodu Mŕtveho mora, ktorá sa tak stáva „pitnou". Hemžia sa v nej už i ryby a pozdĺž celého pobrežia sú jedno popri druhom miesta, kde rybári chytajú ryby. Ba, prúd ničí Mŕtve more; len tie miesta, ktoré neprijmú jeho vodu, zostanú i naďalej také, aké boly predtým: smrtonosné nádrže pre všetko živé. Pri tomto prúde listie už nepadá so stromov, vzácne ovocie zrie každý mesiac po celý rok; ovocia sa upotrebuje ako potravy a listia ako liečivého prostriedku pre statok.

Takýto prúd milosti vychádza z Krista na svet, ktorý umiera pod ťarchou hriechov, a všetko, čo ho do seba prijme, omladne. Ježiš opisuje dva razy seba ako prameň života: raz, keď sa rozpráva so ženou pri studni, teda v rozhovore, keď ide o jednu dušu, a druhý raz v chráme, keď ide o osud celého národa.

Ježiš pri studni Jakubovej

I bolo mu treba ísť cez Samaritánsko. Prišiel teda do samaritánskeho mesta, ktoré sa menuje Sichar, blízko poľa, ktoré Jakub dal svojmu synovi Jozefovi. A tam bol prameň Jakubov. Ježiš teda, ustatý od cesty, len tak sadol si k prameňu. Bolo okolo šiestej hodiny. Tu prišla žena zo Samaritánska, aby načrela vody. (Ján, 4, 4—12)

Rozhovor so Samaritánkou je zvláštnou protivou rozhovoru s Nikodémom.

Nikodém je slávny učenec — Samaritánka je prostá žena z Východu. Tamojšie ženy nedostávajú nijakého vzdelania; nepokladajú sa za duchovne rovnocenné. Ešte pred niekoľkými rokmi jedna mohamedánka, ktorá sa stala katolíčkou a potom bola preto súdená, bola oslobodená s tým odôvodnením, že ženu nemožno robiť za všetko zodpovednou. Nikodém bol obklopený celou kopou predsudkov a odcudzil sa životu — Samaritánka má životné skúsenosti, keď i nie v najlepšom smysle slova, a nemá nijakých predsudkov. Len táto vlastnosť umožňuje rozhovor medzi ňou a Ježišom. Nikodém prichádza v noci a podržuje si všetko pre seba — Samaritánka oznámi celému svojmu okoliu, že sa stretla s „Mesiašom".

Ježiš bol na ceste do Galileje; Samária tvorí už svojím rázom prechod medzi Judskom a Galilejou. Vysočiny sú tam väčšinou ploché, kamene sú mäkké, údolia medzi jednotlivými horskými reťazmi sú skôr širšie a väčšie. Jedným z najkrajších údolí je nížina pri prastarom meste Sichar. Tam sa odohral výjav, o ktorom hovorí Ján.

Ježiš prišiel na svojej ceste k studni okolo poludnia. Dnes sa klenie nad týmto miestom polovystavený chrám a studňa je novoopravená; ďalej na sever na ceste do Galileje sú ešte staré ťahacie studne, ktorých okrajové múry slúžia ako lavice za miesto odpočinku. Na takúto lavicu sa posadil i Ježiš, lebo bol „unavený od cesty". Učeníkov poslal do mesta, aby kúpili niečo zjesť. Podobné výjavy vídame podnes u domorodcov: oddychujú pri studni, idú do blízkeho mesta a kúpia chlieb a niečo ovocia k nemu; to stačí.

Podľa nasledujúcich slov Ježišových, ktoré povedal svojim učeníkom, to bolo asi štyri mesiace pred žatvou, asi v januári alebo februári. Muselo však byť jasné počasie, lebo v daždivom počasí sa nikto nevydáva na

dlhšiu cestu. Tento výjav sa dá celkom dobre položiť i do letnej doby. Ale tomu odporuje medzi inými predovšetkým tá okolnosť, že okolo poludnia sa Ježiš stretol len s jedinou ženou. Okolo studne Jakubovej, ktorá ležala na tak čulom mieste, by bolo odpočívalo vždy niekoľko smädných ľudí.

Kým Ježiš oddychoval na okrajovom múre studne, prišla Samaritánka, majúc na hlave džbán a v ruke vedro. Studňa je podnes hlboká 23 metrov. Vidí cudzinca; hneď poznáva, že je Žid, a nevšíma si ho. Ale Ježiš sa jej prihovorí sám:

„Daj sa mi napiť!"

Toto bolo pre ňu čosi neslýchaného. V Palestíne pokladali za nezdvorilosť i opýtať sa ženy len na cestu. Práve pri tejto studni, ktorá sa pripisovala praotcovi Jakubovi, dochádzalo častejšie ako kde inde k sporom a hádkam medzi Židmi a Samaritánmi. Dnes sa tu ona stretne so Židom, ktorý sa robí, ako keby o sporoch ničoho nevedel. Samaritánka medzitým už spustila vedro po povraze jednou z kamenných brázd. Podá Ježišovi vody. Na Východe nepije nikto, aby pritom nepovedal niekoľko vhodných slov, keď podáva nádobu ďalej.

„Akože ty, ktorý si Žid, žiadaš piť odo mňa, ktorá som Samaritánka?"

Ježiš odpovedal:

„Keby si znala dar boží a keby si vedela, kto je ten, ktorý ti vraví: Daj sa mi napiť!, ty by si si pýtala od neho, a dal by ti vody živej!"

Samaritánka stála pri studni a hľadela do hĺbky, vtedy ešte 30 metrov hlbokej. Dolu bola živá voda; Jakubova studňa je totiž ťahacia studňa, ktorá siaha svojím dnom až k prameňom, ktoré shromažďujú svoju vodu zo skál hory Garizim. Cudzinec hovorí o vode, a nemá ani vedra, ani povrazu. Samaritánka zároveň cíti, že neznámy hovorí k nej celkom vážne. Toho istého muža, ktorého pred chvíľou nazvala „Židom", osloví teraz titulom „Pane".

„Pane, ani nemáš čím načrieť, a studňa je hlboká. Odkiaľ máš teda živú vodu? Či si ty azda väčší ako náš otec Jakub, ktorý nám dal studňu? On sám pil z nej, i jeho synovia i jeho stáda!"

Keď si už získal dôveru k nej, hovorí Ježiš teraz zreteľnejšie. Pre Samaritánku je reč tým tajomnejšou.

„Kto pije z tejto vody, bude zas smädný; kto však bude piť z vody, ktorej mu ja dám, nebude žízniť na veky. Voda, ktorej mu ja dám, stane sa v ňom prameňom vody, vystrekujúcej do života večného!“

Veľmi často chodievala žena za letných horúčav ku studni, utrmácaná a ustatá. Nemusela by sa viac namáhať s ťahaním a nosením, keby si mohla nabrať vody, ktorá utišuje smäd navždy. Táto žena je nie taká úzkostlivá ako Nikodém a opováži sa povedať:

„Pane, daj mi tej vody, aby som už nežíznila a nechodila sem načierať!“

Teraz Ježiš prechádza k vôli nej, nie k vôli sebe, na niečo celkom iného:

„Iď, zavolaj svojho muža a príď sem!“

Ako blesk prebehly tieto slová dušou ženy. Čo len chce tento neznámy? Prichádzaly jej na um všelijaké veci zo svojho minulého života.

„Nemám muža!“

Na otázku odsekne krátkou vetou; rozhovor prechádza teraz už celkom na osobné veci. Ale z prvého udivenia prijde hneď do druhého, ešte väčšieho; cudzinec pokračuje celkom tak pokojne ako predtým a hovorí:

„Dobre si povedala: Nemám muža! Lebo päť mužov si už mala, a ten, ktorého teraz máš, nie je tvoj muž! To si povedala pravdu!“

Samaritánka cíti, že stojí pred človekom, ktorý jej vidí do vnútra. Použije známeho fígľa, takže reč prevedie na celkom inú vec, ako to vedia ženy, a hovorí:

„Pane, vidím, že si ty prorok! — Naši otcovia sa klaňali na tejto hore. A vy hovoríte, že v Jeruzaleme je miesto, kde sa treba klaňať!“

Samaritánka ukazuje na horu Garizim. Chrám, ktorý tam bol kedysi postavený, bol už pred vyše sto rokmi srúcaný. Musí teda ísť skutočne do Jeruzalema, keď sa chce pomodliť k Bohu? —

Nato Ježiš slávnostne prehlásil:

„Žena, ver mi, prichádza hodina, keď ani na tejto hore ani v Jeruzaleme sa nebudete klaňať Otcovi! Vy sa klaniate tomu, čo ani neznáte; my sa klaniame tomu, čo známe; lebo spása je zo Židov!“

Žena sa pozrie naňho s akýmsi sklamaním a myslí si: Ach, ale je pyšný ako všetci Izraeliti!

Ale neznámy pokračuje ešte slávnostnejšie:

„Ale prichádza hodina, ba, teraz je tu, keď sa budú praví ctitelia klaňať Otcovi v duchu a pravde. Lebo i Otec hľadá takých, ktorí by sa mu klaňali. Boh je duch, a tí, čo sa mu klaňajú, musia sa mu klaňať v duchu a pravde!“

Touto rečou oznamuje Ježiš uctievanie Boha, ktoré je omnoho dokonalejšie ako staré. Dokonalejšie jednak podľa miesta: — odteraz sa možno klaňať pravému Bohu nielen v Jeruzaleme, ale všade. Dokonalejšie podľa spôsobu: — odteraz sa už neprináša obeta, ktorá je len symbolom toho, čo ľudia chcú alebo majú robiť, ale ňou sa preukazuje Bohu skutočne božská úcta.

Žena však len citom pochopila skutočnú posvätnosť reči. Nerozmýšľa o jednotlivých výrazoch. Ježiša pokladá za proroka, ktorý sám musí čakať, kým sa objaví Mesiaš. Súc v presvedčení, že neznámy túži po onom čase práve tak ako ona, hovorí nakoniec:

„Viem, že príde Mesiaš. A keď príde, oznámi nám — mne Samaritánke, a tebe, Židovi! — všetko!“

Ježiš, keď vidí, že žena oddane a otvorene prejavuje svoju nádej vo Vykupiteľa, neváha ani chvíľku:

„Ja som to, ktorý s tebou hovorím!“

Koniec tohto všetkého si nemožno predstaviť ináč, ako že sa udial v jedinom pohľade: Pohľad očí Ježišových, ktorý hovoril: Hovorím pravdu! a pohľad očí Samaritánkiných, ktorý vyznával: Verím!

*

Práve v tej istej chvíľke prichádzajú učeníci. Žena nechá džbán tam a sa ponáhľa do mesta. Ženy nosievajú totiž svoje džbány na hlavách; nemôžu teda s nimi takto chytro utekať. To bola veľká novina, keď priniesla zprávu od studne žena, ktorú skoro každý poznal: „Poďte a viďte človeka, ktorý mi povedal všetko, čo som učinila! Či je on nie Mesiaš?“

Žena ponecháva spoluobčanov, aby sa sami múdre rozhodli. Všetci boli veľmi zvedaví. Kto zmenil túto ženu v jedinom rozhovore, zaiste nebol obyčajným človekom.

Ježiš sa rozprával so Samaritánkou, hoci nebolo vo zvyku dávať sa s nejakou ženou do rozhovoru — zákonníkom to bolo priamo zakázané. Učeníci žasli nad tým. Ale s pravým jemnocitom Východniarov sa usilujú zakryť tento svoj údiv a sa snažia Majstra odviesť od

jeho zamyslenosti. Hovoria Ježišovi: „Majstre, jedz!"

Bol to obraz, aký ešte podnes možno vidieť pri studni. Kúpili chleba, lámali ho a jedli. Vodu mali po ruke. Ponúkali teda i Ježiša.

Ale Ježiš, ako človek z druhého sveta, prehlasuje:

„Ja mám jesť pokrm, o ktorom vy neviete!"

Učeníci sa dívajú jeden na druhého: „Či mu niekto — azda tá žena! — priniesol niečo jesť?"

„Mojím pokrmom je činiť vôľu toho, ktorý ma poslal, a dokonať jeho dielo!

Či nevravíte vy sami: Ešte štyri mesiace a príde žatva. Hľa, ja vám povedám: Otvorte oči svoje a pozrite si kraje, že sú už biele k žatve!

Žnec dostáva odplatu a shromažďuje úrodu pre život večný, aby sa spolu radoval i rozsievač i žnec. Lebo v tom má pravdu príslovie: že iný je, ktorý seje, a iný, ktorý žne! Ja som vás poslal žať, na čom ste vy nepracovali! Iní pracovali, a vy ste vstúpili do ich práce!"

Nížina Machenská, ktorá sa za tohto rozhovoru rozprestierala pred ich zrakom, je podnes výbornou ornou zemou. Aj pomedzi vysoké kamenisté vyvýšen inysa rozprestieraly polia, sýto zelené od zimných dažďov. Obilie malo dozrieť za štyri mesiace. Pre duševnú žatvu u Samaritánov bol síce určený neskorší čas, ale teraz bolo badať, že žatva v Samárii je omnoho bližšie ako v Palestíne. Veď ona Samaritánka predbehla Nikodéma asi o štyri mesiace! V Nikodémovi zrno ešte len začínalo pučiť, kdežto v Samaritánke sa už skvely zlaté klasy.

Ježišova reč je nielen náhodilá, ale veľmi názorná, keď hovorí, že pole, ktoré je súce pre žatvu, je „biele", a nie zlaté. Obilie palestínske, ktoré dážď nikdy nepokropí a ktoré veľmi chytro zrie a schnie, má lesklo bielu farbu.

Medzitým prišli Samaritáni a pozvali Ježiša, Žida, k sebe! Zostal u nich dva dni, ako obyčajne zvykne hosť zostať.

Zo slov, ktorými sa končí toto opisovanie, badať, že Samaritáni závideli svojej spoluobčianke, ktorá videla prvá Ježiša. Vo všeobecnosti jej úsudok pokladali za nespoľahlivý; nemala si toľko preto namýšľať! I sami už hovorili s Ježišom! Veríme, ale nie pre tvoju reč! Veď sme sami počuli a vieme, že tento je naozaj ‚Spasiteľom sveta'!"

Krajina galilejská (Prehľad)

Ak sa opisujú krásy Judska ako vážne a drsné, je potom Galilea zemou pôvabu a rozmanitosti. Samária, územie medzi Galilejou a Judskom, je prechodom medzi nimi. Hneď ako vstúpime na územie galilejské, prídeme na nížinu Jezreelskú, ktorá sama urodí viac obilia ako celé Judsko. Hory sú tu zložené len zčiastky z vápenca; ešte i srázy hôr Nazaretských majú v sebe čosi z Judska. Ináč prevláda tam z väčšej čiastky sopečný bazalt; preto tamojšie kopce majú veľmi guľatú formu a skaly chytro vetrajú; na svahoch je už úrodná zem, na stupňovitých terasách sa daria plodiny i vo väčšej výške. Galilea je podnes obilnicou Palestíny. Už za čias Kristových nebolo tomu ináč; v podobenstvách, ktoré čítame v evanjeliu, sa odzrkadľuje Galilea ako krajina, požehnaná na obilie.

Galilea má aj iné stredisko ako Judsko. Ako Jeruzalem leží na tom mieste Judska, kde krajina sa stáva drsnejšou, tak i Galilea má stredisko, kde jej pôvab je najvynikajúcejší: pobrežie „Galilejského mora", Genezaretského jazera.

Keď ideme do tejto krajiny so strany od Nazaretu, a prvý raz vidíme jazero, sa trocha zarazíme.

Popod stráň, ktorá je porastená žltou suchou trávou a bodľačím, sa za väčšej čiastky roka rozprestierajú šedomodré vody. Pri silnom svetle spozorujeme protivy medzi vodou a zemou, medzi ktorými beztoho niet prechodu. Za živo poskakujúcimi vlnami vidíme vyschnuté pobrežie, ktoré žiari v jasnom žltošedom od-

tienku. Keď sa pozrieme zblížša, zbadáme ešte i jednotlivé skupiny stromov, ale i tieto stoja o samote a netvoria nijakého obrazu.

Avšak nadobudneme si celkom inej predstavy, keď sa dozvieme, čo sa všetko urodí tam na pobreží, keď je dostatok vody. Jazero leží skoro 200 metrov pod hladinou Stredozemného mora. V zime býva najnižšia teplota 15° Celsia. V lete vystúpi až na 30°—40° Celsia.

Najkrajšou čiastkou ročnou je tu marec; možno ho porovnať asi s naším júnom za teplého leta; v marci sa tu už kolíšu klasy na hrubých steblách. Pšenica dosahuje výšky 1—1·20 metra, na vysočine Judskej siaha však koscovi často sotva len po kolená.

V čase žatvy, koncom apríla, bývajú tu už také horúčavy, že žať sa dá len za rosy; ináč by zrno z klasov vypadalo. Jačmeň pri jazere vyrastá až do výšky 1 metra, na suchších stráňach a v Judsku, i keď sú klasy správne vyvinuté, meria často len 1 piaď.

Pšenica a jačmeň sa žnú skoro v tom istom čase. Pšenica sa seje od decembra do februára — toto je tam jaro, — jačmeň od polovice decembra do januára. Šošovica zrie už v polovici, fazuľa niekedy už počiatkom apríla, tekvica dozrieva už v januári. Figy sú jedlé koncom júna, v júni možno oberať už i prvé hrozno. Dozrievajú tu i datle a prinášajú bohaté ovocie, čo nebýva na vysočine. Hovorí sa s orientálskou prehnanosťou, že v Galilei možno vyživiť datľami celú légiu, kým v Judsku sotva jedno dieťa.

Keď pozorujeme sadenice lazaristov v Tabgha a si uvedomíme, že za čias Kristových bolo celé územie pri jazere zavodňované alebo z prameňov a prieplavmi alebo čerpadlami z jazera, dostaneme obraz, ktorý kreslí Jozef Flavius o tejto rajskej krajine. Podobný a dosť presný obraz toho máme ešte dnes pri zavodňovaní v Egypte — zima tam prináša ovocie, ktoré sa u nás rodí v lete, leto zas ovocie, ktoré sa rodí na juhu. Keď je zavodnenie zodpovedne dobre prevedené, všetko rastie bujne pod vplyvom lúčov slnka, koruny paliem sa vznášajú na bezoblačnom azúrovo modrom nebi, na zemi žiaria zas obilné polia, réva rodí hrozno s roka na rok.

Ale i v tomto kraji sú všelijaké strasti! Človeka trápi všelijaký hmyz a v lete sú zas také horúčavy, že človek

nevie, ako by sa mal ochladiť. Návštevníci zo severných krajín často len obdivujú bohatú nádheru takýchto krajín, ale sa nezamyslia, akej námahy vyžaduje postavenie a udržovanie prieplavov.

Ľud galilejský (Prehľad)

Izraeliti boli práve pre svoje náboženstvo odlišovaní od okolitých pohanských národov do istej miery i ako rasa. Na ráz obyvateľstva vplývaly v tomto smere po stáročia i vlastnosti jednotlivých krajov. Za čias Ježišových prijali obyvatelia Judska tiež niečo z rázu svojej zeme. Strana farizejov ovládala z Jeruzalema, ktorý bol náboženským a politickým strediskom, celé územie. Ako podnes u musulmanov niet nijakého rozdielu medzi náboženskými pravidlami a svetskými zákonami, tak to bolo vtedy i u Židov. Všetko sa riadilo podľa „Zákona Mojžišovho". Z tohto Zákona farizeji vykladali tisícoraké drobné nariadenia; podobal sa vysočine Judskej, ktorá je pokrytá nesčíselnými troskami skál.

Náboženská závislosť znamenala i závislosť hospodársku; veľký význam mala už tá okolnosť, že sa musela odvádzať desiatka chrámová. Každý odpor proti strane farizejov sa mohol pokladať za odpor proti samému Zákonu. Cudzinci hrali v Judsku pomerne malé, bezvýznamné úlohy. Rímsky vladár sídlil obyčajne v Cezarei pri mori a do Jeruzalema prichádzal len v čase veľkých púti. Takéto slávnosti boly vtedy, ako i podnes ešte, príležitosťou k politicko-náboženským vzburám; i nepokoje v ostatných rokoch súvisely so židovskými a mohamedánskymi sviatkami.

Vládca Galileje, Herodes Antipas, syn Herodesa Veľkého, sa klonil viac k pôžitkárskemu a hýrivému životu, ako k prevedeniu nejakých dôležitejších podujatí. Ale i obyvateľstvo malo svoje zvláštnosti; hoci sa ešte vtedy nerobily „rasové výskumy", vedelo sa už predsa o tom. Galilejčania boli v porovnaní s obyvateľmi hôr Judských omnoho živší, čulejší, prívetivejší a otvorenejší. Bolo preto jedno príslovie: Galilejčania dbajú viac na svoju česť ako na peniaze; obyvatelia Judska dbajú viac na svoje peniaze ako na česť.

Keby sa boly v Galilei presne dodržiavaly predpisy farizejov o obcovaní s pohanmi, bol by celý obchod vyšiel navnivoč. Na juhu a čiastočne i na západe jazera bývali pohania v zatvorených dedinách, predsa však všetci rybári museli dochádzať do Tarichey či chceli alebo nechceli, lebo odtiaľ sa prevádzal obchod s rybami. Popri jazere viedly tiež prastaré cesty karavánne zo Sýrie do Babylonu a z Filisteje do Egypta. Takto sa dostávali k zárobku prenajímatelia a poháňači tiav a oslov.

Starožidovské spisy spomínajú, že Galilejčania mali chybnú výslovnosť. Rozprávajú sa o tom všelijaké historky, ktoré preložené do slovenčiny znely by asi takto: Keď Galilejčan povie „pes", treba z neho najprv otázkami vyťahovať, či tým myslí les, dnes, smes alebo niečo iné podobne znejúce. I v samej noci utrpenia Pána sa vyskytuje narážka na zvláštnosť galilejskej výslovnosti. Hovoria Petrovi: „Tvoja reč ťa prezradzuje!"

I v ohľade náboženskom tvorili Galilejčania zvláštnu skupinu: Galilejčania, ako susedia pohanských národov, boli nie málo hrdí na to, že patria k vyvolenému národu. Ale v samom Jeruzaleme ich pokladali za Izraelitov druhotriednych, lebo sa museli mnoho stýkať s pohanmi a od vlastného Judska boli odrezaní Samáriou. Ale zato mali pred úradmi hlavného mesta viac vnútornej úcty ako vlastní obyvatelia Judska, ktorí sa pred úradmi skláňali len z otrockého strachu. Tu je významné, že učeníci, ktorí ináč bývali dosť živí, nikdy sa neopovážili prejaviť odpor proti zákonníkom.

Poloha Galileje robí synagogy obzvlášť významnými. Po babylonskom zajatí Izraeliti sa vzdali všetkého koketovania s modloslužbou. Už neobetovali „pod každým zeleným stromom a na každom vŕšku". Obetovali jedine v chráme jeruzalemskom, kam putovali na veľké sviatky. Čo však mali robiť v sobotu, keď boli doma v Galilei? A tak sa vyvinuly bohoslužby v synagogách. Už zo samých okolností vyplývalo, že v synagogách namiesto obiet zaujalo prvé miesto vyučovanie Zákona.

Každá synagoga mala predstaveného a výbor a tiež akéhosi kostolníka. Kostolník zavieral skriňu s knihami, staral sa o čitateľov a vykladačov. Zaiste každá obec mala vážené osoby, ktoré vystupovaly často najmä ako prednášatelia. V podstate však mal každý právo pri-

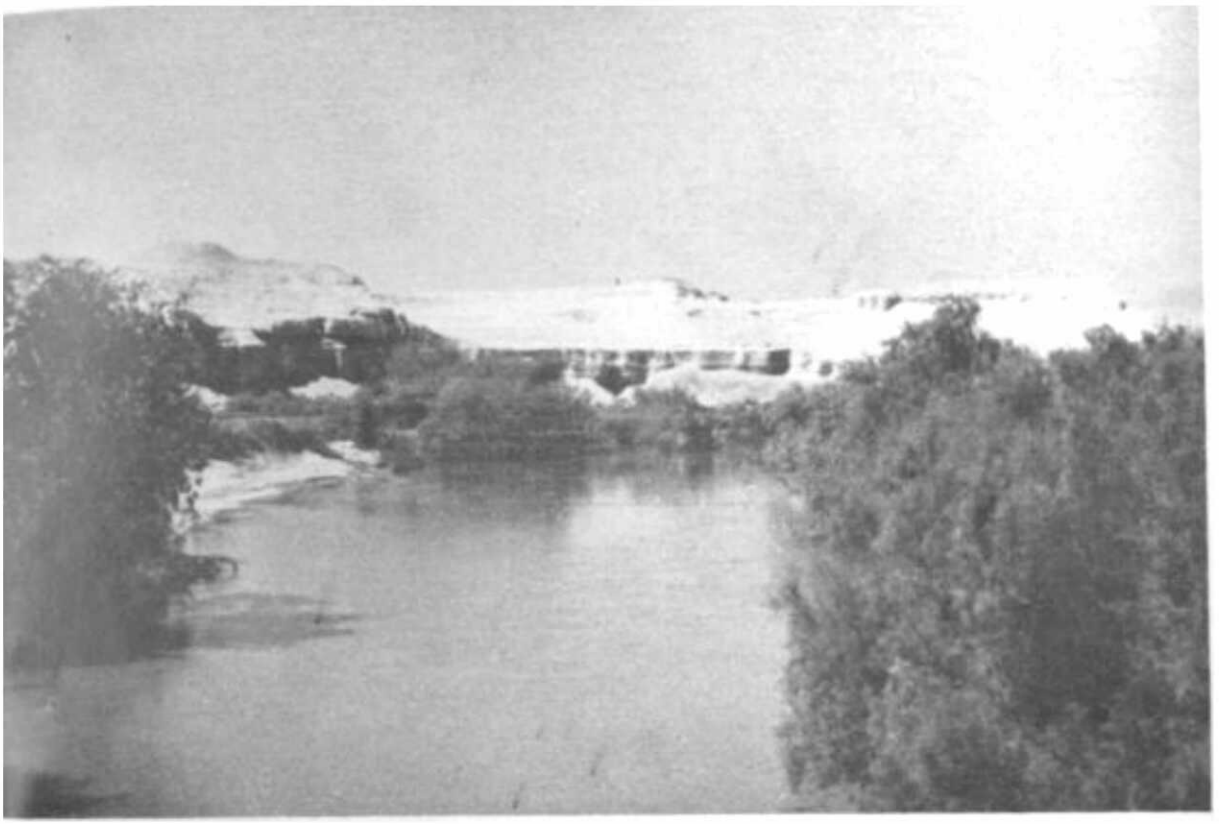

Jordán — nedaleko od vtoku do Mŕtveho mora. — Miesto krstu Ježišovho.

Jordán je najväčšia a skoro jediná rieka palestinska, lebo skoro nikdy nevysychá. Dnes sa volá Nahr el Arden alebo el-Šeri'a (napájadlo). Ako vidno s obrázku, brehy sú porastené vrbinou a platanmi. Voda v tejto čiastke je nie už taká jasná, je presýtená pieskom a rozličnými inými látkami. Život vo vode na tomto mieste je už slabý, lebo Jordán už 6 km od svojho vtoku je slaný. Vľavo na obrázku vidno plytké miesto, kde podľa podania bol pokrstený od sv. Jána Krstiteľa Ježiš Kristus. Hranaté skaliská vzadu za krovinami ukazujú jordánsku rozsadlinu. Celý tok Jordána leží v takom koryte. Preto sa ani nestavaly mestá a dediny blizko pri rieke, lebo sa rozvodňovala a napĺňovala celé koryto.

Obradné umývanie pred modlitbou.

Mohamedáni prevzali od židov zvyk umývať sa pred modlitbou. Snímok ukazuje obraz nilskeho kanálu. Nádherné zlaté ovzdušie večernej nálady dá sa koľko toľko vytušiť i z bezfarebného snímku. Na jednej strane zohýňa sa práve muž, ktorý si holou dlaňou „vhodí vody do úst". Už hrdinovia Gedeonovi tak pili. Na druhej strane vidno mužov, ktorí sa vyzúvajú alebo práve umývajú. Modlitba sa koná na slamenej rohožke. Keď takej niet po ruke, rozložia si pod seba turban.

hlásiť sa za prednášateľa. Boli vyzývaní najmä prítomní hostia, aby sa ujali slova v synagoge. Ostatní ľudia sedeli naproti miestu, kde bola postavená skriňa na knihy; „urodzení" hľadeli tvárou, sediac na vlastných laviciach alebo stoličkách, na prostý ľud. Toto sú tie „prvé miesta", o ktorých hovorí Ježiš.

Život Ježiša ako syna človeka podliehal tiež zákonom ľudského vývoja. Najlepšie miesta pre náboženské vyučovanie boly synagogy jednotlivých dedín; zprvu i Ježiš tam vystupoval. Len keď sa zástup ľudu zväčšoval, začal kázať pod širým nebom.

Choroby a ich liečenie (Prehľad)

Zprávy evanjelií o zázračných ozdraveniach Ježišových sa začínajú uzdravením dieťaťa kráľovského úradníka v Kafarnaume. Aby sme ďalšiemu dobre porozumeli, treba nám najprv vedieť, aký pochop mali vtedy ľudia o chorobách a akých prostriedkov upotrebovali proti nim.

Každá krajina má svoje zvláštne choroby. Podnebie palestínske sa vyznačuje veľmi náhlymi prechodmi medzi teplom a zimou. Medzi chladnou ročnou dobou s pomerne nízkou teplotou a medzi dobou „hamsinu", kedy veje s púšte teplý vietor a teplota dosahuje až 40 stupňov v tôni, niet skoro nijakého prechodu. Táto zmena spôsobuje najrozličnejšie choroby. Zo spisov sv. Cypriana je známe, že africkí kňazi mali zvláštne splnomocnenie rozhrešovať odpadlíkov, ktorí veľmi mnohí umierali v tomto čase. Na vysočinách sa vzduch i každý večer silne ochladzuje a tak spôsobuje zdraviu veľmi nebezpečné nachladenia. Západný vietor prináša sem ťažký morský vzduch. Šaty môžu človekovi zvlhnúť i na strechách v Jeruzaleme. Každý nemá možnosti byť náležite opatrný pri zmene teploty, pri pití vody, pri jedení, a najmä pri jedení ovocia, a vyhýbať sa prílišnej námahe. Preto choroby z prechladnutia sú veľmi časté.

Ako vo všetkých horúcich krajoch, tak i v Palestíne patria isté nákazlivé choroby už akosi k životu prostého ľudu. Veľmi mnohí sú náchylní najmä k úplavici, ktorá prechádza pri zmene počasia v jeseni a na jar

a po veľkej telesnej námahe do akútneho štádia. Na židovskej univerzite v Jeruzaleme bol objavený v posledných rokoch bacil úplavice. Za čias Kristových bola tiež veľmi častá v močaristých krajinách malária; k tomu pristupovaly ešte všelijaké vyrážky: sypanice, kiahne a svrab.

Ostré svetlo a veľké víry prachu spôsobujú tiež mnohé očné choroby.

V nemocnici sv. Jána v Jeruzaleme, ktorá je len pre zrakove chorých, bolo od roku 1931 ošetrené vyše 19.000 chorých. Toto boli však ľudia len z Jeruzalema a okolia. Epidemické očné choroby prichádzajú pravidelne s časom sucha, teda s letami, ktoré nasledujú po bezdáždnych zimách. Slepota býva veľmi často následkom zápalu očných spojivôk. Okrem ľudí, ktorí sú slepí na jedno alebo na obidve oči, sú ešte mnohí, ktorí trpia zákalom šošovky.

Najobávanejšou chorobou je malomocenstvo. Sú dva druhy nevyliečiteľného malomocenstva: jeden spôsobuje opuchnutie kĺbov, druhý zas vredy na koži, ktoré sa rozpadávajú a hnisajú. Ešte stále niet nijakej jasnosti o tejto hroznej metle. Isté je len to, že malomocenstvo je nevyliečiteľné. Najnovšie bol zastávaný náhľad, že malomocenstvo je síce dedičné, ale nie nákazlivé: tak by nemaly teda opatrenia proti malomocenstvu nijakého smyslu. Naproti tomu treba poukázať na skutočnosť, že europskí misionári, ktorí pochádzajú z krajín, v ktorých niet malomocenstva, pri ošetrovaní chorých sa nakazili; tak na príklad P. Damian, známy apoštol malomocných.

Za čias Ježišových boli malomocní oddeľovaní od spoločnosti zdravých ľudí. Nariadenia Zákona boly veľmi prísne: nesmeli vstúpiť do nijakej dediny a museli každému, s kým sa stretali, volať „Nečistý!" Ako sa dnes nezachovávajú predpisy pri vypuknutí nákazy, takisto ani vtedy nedbalo sa na ne. Malomocný prosí Ježiša v meste alebo dokonca v dome, aby ho uzdravil. V židovských spisoch sa často hovorí o tom, že malomocní mali v synagoge určené zvláštne miesta. Ježiš stojí vytrvale na tom, aby mužovia, ktorých on uzdravil, sa podľa príkazu Zákona ukázali kňazom a aby sa od nich dali prezrieť. Prikazuje im: Choďte a ukážte sa

kňazom. Podľa toho slová „na svedectvo im", ktoré potom ešte nasledujú, najvhodnejšie sa vykladajú takto: „aby mohli vydať o vás (po prehliadke) svedectvo".

Ľudia nerozoznávali ešte dosť presne choroby. Spájali ich do skupín podľa znakov, ktorými sa prejavovaly, — najčastejší sprievodný zjav mnohých chorôb býva „horúčka". Znali preto všelijaké „horúčky"; denná horúčka, ku ktorej akiste počítali aj úplavicu, horúčka, ktorá sa vracala každý druhý deň alebo každý tretí deň, zimnica a páliaca horúčka. Lukáš nazýva horúčku Petrovej testinej „veľkou horúčkou" a týmto upotrebuje lekárskeho výrazu.

Vysoká horúčka spôsobuje, že choroby majú často veľmi rýchly priebeh. O úplavici amoebovej tvrdili Egypťania, že ľudia medzi 15. a 25. rokom nikdy z nej nevyviaznu. Nie je náhoda, že Ježiš uzdravuje tak často chorých postihnutých horúčkou, slepých a malomocných, a že všetci traja mŕtvi, ktorých vzkriesil, umreli ešte v mladom veku.

Ako sa chovali ľudia k tomuto hroznému, moru horúčok a iných ťažkých pliag? Papyrusy a spisy rabínov sú bohaté na takéto zprávy. Obraz je teda asi taký, aký je dnes v ľudovom lekárstve a tvrdošijne sa tam drží. Významné je vždy pre tieto prípady, že všetky prostriedky sú zahalené do závoja magických úkonov. Človek sa zasmeje nad tým, a celkom prehliadne, že v tomto rúšku sa nám podnes zachovala prastará lekárska prax. Boly korienky, ktoré sa nesmely jednoducho trhať; musely sa pri trhaní zariekať, musely sa sbierať „len v určitú hodinu a v určitý deň" a domov sa smely odniesť len v čistom plátne. Otvor, ktorý zostal po vytrhnutí koreňa, sa musel zapchať siedmymi zrnami pšeničnými a jačmennými, ktoré boly potreté medom. Boly tiež zaklínacie formuly proti chorobám a niektorí ľudia tvrdili, že majú obzvlášť veľkú moc. Prax sa podnes veľmi nezmenila. V starých listinách čítame o okiadzaní smolou z pínií. Ešte vždy sa môžeme stretnúť na otvorenejších uliciach so zaklínačmi, ktorí nosia so sebou kadidelnice.

Modliť sa nad chorým bolo i u židovského národa všeobecným zvykom. Veľmi často sa pritom odriekaly úryvky z Písma. Popritom hraly veľkú úlohu i sliny. Podľa mienky mnohých má tento zvyk základ v tom,

že ľudia sa nazdávajú, že ošklivými slinami možno zahnať zlých duchov. Možno sa však tiež pýtať, či pravá príčina tohto zvyku nespočíva práve v dezinfekčnej a liečivej sile slín, ktorá bola dokázaná. (Podobný tomu je tiež starý ľudový zvyk vstrčiť si do vrecka pri reumatizme korienky kapradinové; vyzerá to síce ako povera, ale vedecky je zistené, že práve kapradinové korienky pôsobia rádioaktívne.) Liečenia slinami sa aj tak upotrebuje len pri miestnych bolestiach alebo ranách.

Ťažkosť však spôsobovalo, keď niekto napľuval na ranu a pritom vyslovil meno božie. Preto bolo ustanovené, aby sa sväté Meno vyslovovalo po pľuvnutí, a nie pred ním. Ak sa dotkol Ježiš jazyka hluchonemého slinami, bolo to len znamenie, z ktorého mal hluchý vyrozumieť, že ho Ježiš chce uzdraviť; v druhých prípadoch robí Ježiš ináč. Ježiš „nezarieka", vracia chorému sluch všemohúcim slovom: „Otvor sa!"

Všetky spôsoby liečenia mastičkárov sa shodovaly v tom, že sa dali do styku s chorým; museli sa dotknúť jeho samého alebo aspoň vlasov, odevu alebo hocičoho iného, čo bolo s ním v najužšom styku. Potom nad ním „odriekali" zaklínacie formuly so všelijakými tajomnými, nesrozumiteľnými menami podľa predpísaných časov a znamení.

Takéto zvyky vychádzajú z náhľadu, že choroby sú akosi v spojitosti so zlou mocou, že sú dielom diabla alebo hriechu. Keď sa usudzovalo pri jednotlivcovi z choroby priamo na hriechy, ktoré touto chorobou boly trestané, tento spôsob viedol často k nespravodlivostiam. Aj Kristus karhá učeníkov, ktorí vidiac slepého od narodenia hneď sa opytujú: „Kto zhrešil, on alebo jeho rodičia?" Avšak so stanoviska kresťanského je tento názor omnoho hlbší ako názor ľudí, ktorí prehlasujú: Tá alebo ona choroba pochádza z toho alebo onoho bacila! a nepýtajú sa, prečo sú ľudia vydaní na pospas takým maličkým tvorom?

Ježišova prvá reč v Kafarnaume

Ježiš a zákoníci (Prehľad)

I vošli do Kafarnaumu; a hneď v sobotu vošiel do synagogy a učil. I trnuli nad učením jeho; lebo učil ich ako ten, ktorý má moc, a nie ako zákoníci. (Mar. 1, 21—22; Luk. 4, 31—32)

Prvý deň, kedy Ježiš verejne vystúpil v Kafarnaume, bola sobota. Išiel do synagogy ako každý Zákonu verný Žid, a tam sa alebo prihlásil o slovo, alebo bol vyzvaný k tomu od prestaveného synagogy. Stručne je opísaný dojem, ktorý učinila jeho reč na prítomných: — Obdivovali jeho spôsob vyučovania, lebo učil ako ten, ktorý má moc, ktorý sám môže o všetkom rozhodovať, a nie ako zákoníci.

Kto boli zákoníci? Prečo ľud hneď porovnáva Ježiša s týmito mužmi?

Zákoníci boli, krátko povedané, profesormi bohoslovia, filologmi a právnikmi svojej doby. Chybovalo im iba to, že neboli kňazmi. Keďže v dobe Ježišovej zákoníci skoro bez výnimky patrili k strane farizejov, možno ich nazvať i vedeckými predstaviteľmi farizejizmu. Boli aj učiteľmi mládeže, ktorá mala raz nastúpiť po nich v ich úrade.

Ich spôsob vyučovania bol podmienený tým, že všetko prechádzalo s pokolenia na pokolenie.

Kde ešte niet učebníc, vyučuje sa všetkému nazpamäť a prirodzene to musí tak byť. Toto zas má vplyv na učiteľov a na žiakov. Učiteľ musí dávať pozor v svojich prednáškach, aby podstatné veci shrnul do krátkych viet, ktoré sa dajú ľahko zapamätať. Príklady na vysvetľovanie Zákona, ktorých radi upotrebovali zákoníci, a podobenstvá, ktoré zas mal rád Ježiš, hrajú pri tomto dôležitú úlohu. Ale i žiak vie, že miesto učebnice má pamäť. Vštepuje si poučky a príklady. Pamäť ľudí, ktorí vyrástli bez kníh, je neuveriteľne mocná a spoľahlivá. Židovskí chlapci, ktorí sa učia na rabínov, vedia i dnes veľké čiastky posvätných kníh i s poznámkami nazpamäť.

Spôsob tohto vyučovania nám naznačujú aj odborné výrazy. Slovo „učiť“ znamená to isté, čo „opakovať“, čiže „za sebou odriekať“. Striedavými otázkami a odpoveďami sa všetko viac ráz prebralo. Žiak je zaviazaný,

že musí upotrebovať tých istých výrazov ako učiteľ. Podľa tohto bol ideálom mladík, ktorý sa podobal „vápnom natretej cisterne, ktorá neprepustí ani kvapky".

Ježiš tiež vyučoval ústne. Preto sa stalo, že niečo i viac ráz povedal; to je celkom samozrejmé a nemáme sa čo diviť, že v evanjeliu sa na viacerých miestach „opakuje" to isté.

Všetko vyučovanie vychádzalo zo Zákona a smerovalo nazad k Zákonu. Už pre malých chlapcov bola „thora", Zákon, učebnicou. Tretej knihy Mojžišovej sa upotrebovalo ako šlabikára, podľa nej sa učili vypočitovať a opisovať obety a tak sa učili čítať a prvouke. Škola sa preto volala i „domom knihy Zákona". Zpočiatku dávali žiakom do ruky len jednotlivé odstavce, na ktorých sa mali cvičiť. V podstate tú istú formu zachovávali i zákoníci k svojim žiakom, ktorí sa pripravovali na učiteľský úrad, na akýsi „doktorát".

Bolo sa teda treba veľmi mnoho učiť a cvičiť. Každý musel vedieť rozvinúť svoje myšlienky v predpísanej forme. „Závery" maly obzvláštnu úlohu, najmä tam, kde sa z ľahkého usudzovalo na ťažšie alebo naopak. Ani Ježiš sa nevyhýba takýmto uzáverom, na príklad: „Ak Boh trávu poľnú, ktorá dnes je a zajtra bude hodená do pece, tak odieva, o koľko viac sa postará o vás." — „Keď sa toto deje na zelenom dreve, čo sa bude len diať na suchom?"

Obzvláštny význam maly i formuly, podľa ktorých sa citovalo Písmo, ktoré sa musely vedieť nazpamäť. Raz sa hodila lepšie do textu tá, inokedy zas ona formula. Pravý pocit víťazstva blažil žiaka, keď mohol vetu za vetou hneď doložiť nejakým vhodným citátom, alebo dôležitú vetu reťazou do seba zapadajúcich citátov. Už prv bolo spomenuté, že otázky žiakov boly časťou vyučovania.

V jednej veci sa veľmi líšil pomer medzi učiteľom a žiakom od dnešného pomeru. Vštepovať vedomosti bolo pokladané len za časť učenia. Za rovnako dôležité sa pokladalo i spolužitie študentov s profesorom; mali privyknúť na celý spôsob jeho života a riadiť sa podľa jeho skutkov. Žiaci preto sprevádzali učiteľa na cestách. Rozdiel stavovský sa obyčajne prejavoval v tom, že rabbi šiel na koni a učeníci za ním pešo. Tak výraz

„za niekým chodiť" dostal smysel „byť žiakom". Jeden zo starších zákoníkov rozpráva: „Keď som ešte chodieval za rabbim Jochananom..." Inde zas čítame: Raz sa stalo, že rabbi Jochanan (umrel roku 80 po Kristu) išiel na oslovi a vyšiel z Jeruzalema; jeho žiaci šli za ním. Tento obraz mimovoľne pripomína výjavy zo života Ježišovho. Rozdiel medzi rabbim a Ježišom je len v tom, že Ježiš ako i jeho učeníci chodievali vždy pešo. Ináč by sa neboli tak radovali, keď im Ježiš pred vstupom do Jeruzalema kázal priviesť oslicu.

Žiaci, ktorí sa neskoršie stali učiteľmi, pri vyučovaní sa neodvolávali len na poučky svojho majstra, ale niekedy stručne prehlasovali: Kedysi bolo tak a tak; môj majster to rozhodol tak a tak. Preto sa musíme i teraz tak rozhodnúť!

Žiaci boli zaviazaní majstrovi takými službami, aké požadujú páni od svojich sluhov. Ale vlastné otrocké práce, ako zobúvanie sandálov a umývanie nôh, nesmel od nich požadovať.

Samozrejme, že ani vtedy neboli všetci žiaci svetlom vedy. Rozličné prezývania ich rozdeľovaly na štyri skupiny: „huby", to boli žiaci, ktorí prijímali bez rozdielu všetko, či vedecké alebo nevedecké; „lieviky" boli žiaci, ktorí jedným uchom počúvali a druhým všetko vypúšťali; „cedidlá" boli žiaci, ktorí prepúšťali víno a kvasienky si ponechávali, čiže zapamätali si len vedľajšie veci; „sitá", ktorí si zapamätali všetko dôležité a zabúdali len na príťaž pri vyučovaní.

Učebný cieľ bol vtedy dosiahnutý, keď žiak vedel na predloženú otázku uviesť hneď vhodné miesta z Písma, ich vysvetlenia, dôsledky k vysvetleniu a ustanovenia, ktoré sa zakladaly na tradičných vysvetleniach. Čím doslovnejšie sa jeho reč shodovala s prednáškami rabbiho, tým lepší bol posudok o skúške kandidátovej. I títo študenti sa museli totiž podrobiť skúške, prv ako boli promovaní. A ani vtedy, ako i teraz, nedosahovali všetci svojho cieľa. Musíme však vedieť, že medzi mnohými žiakmi, ktorí sa spomínajú v záznamoch, boli i takí, ktorí nijako nemohli dôjsť konca so svojimi štúdiami.

Ordinácia, pomenovanie kandidáta rabbim, prinášala so sebou plnú moc, že mohol vystupovať ako učiteľ a sudca. Prenesenie moci s učiteľa na žiaka sa znázorňo-

valo tým, že majster položil na učeníka ruky a tak preniesol naňho učiteľský a sudcovský úrad. Promócia sa preto podľa týchto obradov nazývala aj „kladením rúk". Neskoršie sa pritom upotrebovalo formuly, ktorá znie: Menujem ťa rabbim; buď teda ním! Zákoník, ktorý nedostal svoju moc od iného zákoníka, nepatril do reťazi učiteľov, ktorí pochádzali od Mojžiša. Ľudia boli presvedčení, že táto reťaz nemohla by byť nikdy obnovená, keby sa raz prerušila.

Zákoníci, odvolávajúc sa na sväté Písmo: „Budeš činiť podľa slova, ktoré ti budú hlásať", si požadovali bezpodmienečnú poslušnosť pre svoje ustanovenia. Tieto nariadenia boly, podľa toho, ako boly prevádzané, ďalším pokračovaním Zákona božieho. Zaiste už za čias Kristových mali zákoníci o sebe vysokú mienku, ktorá sa javí vo výpovedi z neskoršej doby: „Slová učencov majú väčšiu váhu ako slová prorokov. Je to ako u kráľa, ktorý vyslal svojich dvoch tajných pisárov. O jednom napísal: Ak vám neukáže môj podpis a moju pečať, neverte mu! O druhom napísal: I keď vám neukáže podpis, môžete mu predsa i bez pečate a podpisu uveriť!" Podľa tohto úsudku boli zákoníci nad prorokmi. Tieto náhľady vplývajú na nich už i pri vystupovaní proti Jánovi a Ježišovi.

Ale niektorí žijú predsa, hoci majú vážené postavenie, v chudobe; zprávy hovoria o zákoníkoch, ktorí z núdze slúžia na lodi, a o iných, ktorí „sú takí múdri, že vedia spočítať kvapky morské, a predsa trpia najhoršiu biedu". Je preto obzvlášť záslužným skutkom pomáhať rabbimu peňažitými darmi alebo ináč láskave. Konaly sa pre nich i oficiálne sbierky. Sami sa usilovali najsť si živobytie remeselničením. Podobne ako bol Pavel stanárom, hovorí sa tiež o zákoníkovi, ktorý bol valchárom.

Ľudia tohto stavu, ako sa už na Východe prejavuje láska k všetkému, čo bije do očú, si dali záležať na vonkajšku. Čo Kristus vytýkal farizejom, pretože nosili široké modlitebné remene a nápadne veľké strapce, to isté platí najmä o zákoníkoch. Keď hovorí Marek v 12, 38, že farizeji si vykračujú v dlhých prehodených plášťoch, tým upozorňuje na iný, celkom príznačný rys ich vystupovania. Každý mal právo nosiť prehodený plášť, ale zákoníci nosili také, aby každý poznal, akú

majú hodnosť a dôstojnosť. Ako hneď poznáme ľudí, ktorí ustavične stoja pri ohni, tak poznáme i učenca po jeho chôdzi (ktorá je plná velebnosti), po reči (ktorá nikdy nepostráda vážnosti), a po spôsobe prehodenia plášťa (ktorý je im vlastný). Bez toho plášťa sa neudialo nijaké úradné pokonávanie. Obliekanie plášťa patrilo k prípravným obradom. Častejšie možno čítať: „Zahalil sa do plášťa a modlil sa". Podľa istého neskoršieho výkladu súdne pokonávanie sa začalo len vtedy, „keď sa sudcovia zahalili do plášťov". Aj sľub mohol byť zrušený len v úradnom rúchu. K rabbimu Gamalielovi (okolo roku 90 po Kristu) prišiel nejaký muž a prosil o oslobodenie od akéhosi sľubu. Rabbi sediac na oslovi ho poslúchal. I sostúpil s osla, odel sa plášťom, posadil sa a len tak zrušil sľub.

Takéto bolo náboženské ovzdušie, keď Ježiš, tesár z Nazaretu, začal svoju verejnú činnosť. Majúc pred očami tieto pomery, pochopíme najmä to, že každý zákonník, i keď neveril v božské poslanie Ježišovo, videl v ňom nebezpečného protivníka. Proti nemu mohli namietať, že sa neučil u nijakého majstra, že nebol menovaný učiteľom a preto že ani nie je oprávnený učiť. Keď Ježiš nevykladal niektoré miesto Písma tak, ako škola, mohli hneď proti nemu podať žalobu pre rozširovanie bludných náuk a zaviesť proti nemu trestné pokračovanie. Horská reč, ktorá sa začína slovami: „Nemyslite, že som prišiel Zákon zrušiť; neprišiel som ho zrušiť, ale naplniť!" je podľa celého svojho rázu namierená proti všelijakým útokom zákonníkov.

Predsa však má život Ježišov mnoho spoločného so životom zákonníkov; niekedy sú shody a rozdiely veľmi tesné. Ježiš putuje so svojimi učeníkmi krajinou, podobne ako chodili i zákoníci ako učitelia a najmä ako sudcovia so svojimi žiakmi: — zákoníci však chodia na osloch, Ježiš ide i so svojimi učeníkmi pešo. Ježiš žije práve tak z almužien ako i oni; jeho podporujú peniazmi a prácou niekoľké ženy, ktoré za ním idú, kým zákoníci sa žien stránia. Zákoníci dbajú veľmi mnoho na svoj vonkajšok, na odev podľa ich stavu a podobne; o Ježišovom odeve počujeme po prvý raz, keď Ježiš už visí na kríži a vojaci hádžu o odev kocku. Zákoníci sa dali pozvať za súdnych poradcov a rozhodčích sudcov, ale Ježiš toto výslovne

odmietol. „Kto ma ustanovil za deliteľa dedičstva?“ Chce byť len náboženským učiteľom, a nie svetským sudcom.

I Ježiš vychádzal zo Zákona, najmä keď mal hovoriť v sobotu prednášku o niektorom mieste z Písma. To však znelo celkom inakšie! Úryvky z Písma, ktoré prechádzaly zo zákoníka na zákoníka a sa podobaly sošúchaným minciam, nadobúdaly celkom nového výzoru, keď ich on upotreboval. Citoval tiež posvätné Písma; ale každý cítil, že necitoval ich ako zákoníci, aby ospravedlnil svoj vlastný náhľad proti iným a aby ho mohol prehlásiť za všeobecne záväzný. O slovách Zákona hovoril skôr ako ten, ktorý ho dal a ktorý ho teraz druhým vykladá.

Uzdravenie posadlého

I bol v ich synagoge človek s nečistým duchom; ten zvolal a riekol: „Čo ťa je po nás, Ježišu Nazaretský? Prišiel si nás zatratiť? Viem, kto si: Svätý boží.“ (Mar. 1, 23—28; Luk. 4, 33—37)

Ešte za reči Ježišovej v synagoge alebo hneď po nej došlo k výjavu, ktorým bolo zjavené, že Ježiš ako človek má božskú moc.

V synagoge bol totiž človek, ktorý sa dosiaľ choval pokojne. Naraz začal kričať na Ježiša: „Čo ťa do nás, Ježišu Nazaretský? Prišiel si nás zahubiť? Viem, kto si: Svätý boží!“

Nad týmito slovami sa všetci zhrozili. A pohľad na hovoriaceho ešte zosilnil dojem slov.

V tej istej chvíli stáli v synagoge proti sebe len dvaja ľudia: Ježiš a ten človek. A ľudia cítili, že s oboma sú nadľudské mocnosti. „Čo ťa do nás?“ Nato prišlo proti vôli svedectvo — hlas vykríkol, čo bolo pre hovoriaceho najhroznejšie: „Viem, kto si: Svätý boží!“

Jediný, ktorý zostal ticho, bol Ježiš. Pristúpil k posadlému a rozkázal mu s tou istou istotou, s ktorou predtým hovoril:

„Umlkni a vyjdi z človeka!“

Vnútorná sila zmetala úbožiakom sem tam, synagogou sa rozliehaly nové výkriky akoby porazeného nepriateľa. Ľudia tušili už pri kázaní Ježišovom: „On má moc.“ Teraz sa ona prejavila i skutkom.

Uzdravenie Petrovej svokry

A hneď vykročili zo synagogy a prišli do domu Šimonovho a Ondrejovho s Jakubom a Jánom. A svokruša Šimonova ležala na zimnicu; a hneď mu povedali o nej. (Mat. 8, 14—15; Mar. 1, 29—31; Luk. 4, 38—39)

Po bohoslužbe odišiel Ježiš s Jánom a Jakubom do domu Šimonovho a Ondrejovho. Šimon a Ondrej mali spoločný dom v Kafarnaume. Pre Východniarov je dom len miestom, kde si uložia svoje veci a kde sa v čase dažďov chránia pred zimou. Preto spolubývanie viac rodín nebýva také rozhárané ako u nás. Staré egyptské zprávy svedčia o vlastníckych právach na sedminu (roku 23 po Kristu), na desatinu, dvadsatinu a tridsatinu (roku 72 po Kristu), ba i o dvadsiatich osobách, bývajúcich spolu v jednej desatine domu.

V takom dome bývala i svokra Petrova; možno, že dom patril pôvodne jej. Svokra bola práve chorá na „horúčku". Stalo sa samo od seba, že Peter a Ondrej to povedali Ježišovi. Azda ho i poprosili o uzdravenie; o tom však niet nič poznamenané.

Ženy maly zvláštnu izbu alebo zvláštne vlastné oddelenie. Chudobní ľudia ležia i v chorobe na rohožke na zemi, zahalení do plášťa alebo do prikrývadla. Ježiš pristúpil hneď ku chorej, chytil ju za ruku a kázal jej vstať. I opustila ju na jeho slovo horúčka. Nevieme, či ochorela náhle, alebo či trpela chronickým záchvatom.

Po takejto horúčke človek najprv zbledne, zmalátnie a zoslabne a cíti sa zprvu horšie ako pri samej chorobe. Svokra však vstala na slovo Ježišovo a hneď im posluhovala. To svedčí, že s Ježišom zaobchádzali v dome Petrovom ako s členom rodiny. Keby bol býval hosťom v pravom slova smysle, neboli by dovolili, aby mu posluhovala žena.

Uzdravenie v sobotu večer

A keď sa zvečerilo a slnko zapadlo, prinášali k nemu všetkých, ktorí sa zle mali a ktorí mali diabolstvá, a celé mesto shromaždilo sa pri dverách.
(Mar. 1, 32—34; Mat. 8, 16—17; Luk. 4, 40—41)

Svokra bola uzdravená v sobotu. Vtedy sa ľudia radi prechádzali po uliciach alebo popri jazere; navštevovali susedov a priateľov. A toto boly práve vhodné podmien-

ky, aby sa zpráva o uzdravení chytro rozšírila po celom meste.

Mnohí obyvatelia kafarnaumskí sa akiste dívali na Ježiša s akousi hrôzou, keď opúšťal synagogu. Čo všetko asi vie, vidí a môže tento človek! I rozšírila sa zpráva, že uzdravil svokru Petrovu! Svokry vtedy ešte neboly terčom najrozmanitejších žartov; zpráva o zázraku vzbudila v ľuďoch dôveru. Keď Ježiš uzdravil starú ženu z horúčky, mohli teda k nemu prichádzať s každým chorým.

Niesť chorého alebo lekársky ho ošetriť bolo podľa výkladu zákoníkov v sobotu zakázané. Plní netrpezlivosti čakali teda ľudia, kým slnko nezapadne. Inokedy z obavy pred škodlivými vonkajšími vplyvmi zatvárali chorých už na súmraku. Teraz však vyšli s nimi na ulicu. Celé mesto sa shromaždilo pred vchodom.

Takýto obraz možno podnes vídať na Východe. V nejakom dome sa stalo niečo zvláštneho: všetko sa tam sbieha; volajú, kričia, opytujú sa, s hrmotom opakujú otázky, vzrušene odpovedajú tým, ktorí stoja opodiaľ, alebo len teraz prišli. Okienka susedných domov sú plné ľudských hláv, zvedavci sa objavujú i na strechách, a nakláňajú sa nadol. Nad shlukom ľudí vystávajú kotúče prachu ako husté závoje, a vzduch sa naplňuje zápachom. Na západe chytro miznú ostatné lúče slnka, a s nimi hasne i ostatné svetlo v úzkych uličkách.

Ľudia, ktorých prinášali k Ježišovi, trpeli na rozličné choroby. „Zázrační lekári", ktorí sa obyčajne potulovali krajinou, vedeli pre každú chorobu isté zaklínacie slová a tajomné úkony. A keď nepomohlo jedno, uisťovali, že druhé pomôže tým istejšie.

Ježiš vystupoval ako Pán života; uzdravoval všetky choroby rovnako, bez toho, že by prezeral chorých, neupotreboval nijakých slov, nerobil dlhých príprav. Práve tak oslobodzoval posadlých od zlých duchov; ale nestrpel, aby o ňom vydávali svedectvo. Chcel navrátiť ľuďom vieru v Boha Otca. Vieru v diabla si zachovali i pohania.

Ježiš v samote

I vstal veľmi včasne, vyšiel a odišiel na miesto pusté a tam sa modlil. A šiel za ním Peter a tí, ktorí boli s ním. A keď ho našli, povedali mu: „Všetci ťa hľadajú." (Mar. 1, 35—39; Luk. 4, 42—44)

Na druhý deň ráno učinil Ježiš čosi, čo učeníci nemohli pochopiť a čo dodnes zdá sa mnohým záhadným. Predsa však toto Ježišovo chovanie predstavuje čisto ľudské cítenie; pomerne len málo ľudí sa dostane do takého duševného stavu, aby sa mohli presvedčiť o tejto pravde.

Zavčas rána, už za svitania, Ježiš vstal, opustil dom Petrov a odišiel na osamelé miesto, aby sa modlil. Tento rys je celkom ľudsky úchvatný: prebudí sa a už sa jeho duch púšťa do diela.

Medzitým sa už rozšírila po husto obydlenom pobreží zpráva o jeho uzdravovaní. Ľudia, ktorí ešte včera nemali dosť dôvery, a ľudia, ktorí sa len teraz dozvedeli o Ježišovi, prichádzali k Petrovi a Ondrejovi. Obidvaja vydali sa za ním. Keď ho našli, riekli mu: „Všetci ťa hľadajú!" Zavznieva v tých slovách ich vzrušenie a tiež samovoľné nepochopenie: —Ako sa to môžeš práve teraz vzdialiť, keď sa všetko hrnie za tebou!

Znova žasli, keď Ježiš nemal ani najmenšej chuti vrátiť sa s nimi do Kafarnaumu a prehlásil: „Poďme inam, do susedných miest, aby som i tam kázal! Veď som preto predsa prišiel!"

Podnes sú ľudia, ktorí sa nevedia vynadiviť nad týmto „útekom" Ježišovým a zákazom, aby sa o jeho zázrakoch ďalej nerozprávalo. A predsa toto jeho chovanie vyplýva celkom z jeho ľudskej prirodzenosti. Každý človek, žijúci v Bohu, pociťuje zvláštnu bolesť, keď musí hovoriť alebo robiť tak, aby sa odlišoval od obyčajných ľudí. Čítajme len vo Vyznaniach sv. Hildegardy, ako táto povolila len na veľký nátlak, že písala a vykonala veci, ktoré sú pre priemerného človeka nedostižné. Niet svätca, ktorý by neokúsil takéhoto utrpenia.

Ale Ježiš okusuje také muky vo väčšej miere. Konal zázraky; ony maly byť ukazovateľom cesty k Bohu; ľudia ich však nepokladali za ukazovateľov cesty, ale za cieľ. Týmto prvým ústupom pred dorážajúcim zástupom ľudí sa začalo vnútorné utrpenie Ježišovo, túžba, aby mohol byť nevyrušovane sám so svojím Otcom.

Palestínske domy (Prehľad)

Keďže v Palestíne ľudia žijú skoro celý rok vonku, preto má každý, i menej majetný človek, možnosť obmedziť výdavky na dom a na bývanie na najmenšiu mieru. Tak býva väčšina ľudí v jednoposchodových domoch, ktoré majú najviac len jednu miestnosť. Ani so strechou sa veľmi nenamáhajú. Preložia sa od steny k stene neokresané okrúhle drevá, naprieč cez ne potom sa položí rákosie a prútie. Na to sa nahádže hodne umiesenej hliny alebo smes obyčajnej hliny a kamenia. Toto sa dobre utlačí, na slnku potom stvrdne a poskytuje v čase horúčosti výbornú strechu, ktorá udržuje v dome chládok a ktorá sa hodí ženám za sušiarňu fíg alebo hrozna, za skladisko hnoja a dreva a za miesto, kde bývaly v hodinách dopoludňajších a večerných.

Pretože takáto strecha je tiež „obytnou miestnosťou", vedú často na ňu i schody, po ktorých možno vyjsť hore, pritom sa však nemusí vojsť do vnútra domu. Pri domoch, ktoré sú postavené na stráni, je to zbytočné, lebo tam strecha sama sa vzadu dotýka stráne. Zle je však len v dobe dažďov — lebo hlina na streche sa rozpúšťa. Preto majú v každom dome valec, ktorým sa vtedy hlina uvalká, aby stvrdla. Také valce boly známe už v starých časoch. Vyskytol sa právny prípad, že niekto valcoval na plochej streche valcom, vyšmykol sa mu, padol dolu a zabil niekoho.

Starožidovský dom nerobí zvláštnym jeho stavba, ale dvor pred ním, ohradený múrom, ktorého brána vedie na ulicu. Veľmi často maly viaceré domy jediný spoločný dvor. V tom prípade mali všetci rovnaké právo ho upotrebovať. Preto hovorí príslovie: Na spoločnom dvore sa nesmie susedovi práca zakazovať a neslobodno mu povedať: „Nemôžem zaspať pre búchanie tvojho kladiva, pre klepanie mlyna, pre krik dieťaťa". Výslovne je poznamenané, že vo dvore, kde pre jeho polohu je potrebný strážny domček, možno od všetkých vymáhať hradenie trov na jeho postavenie. Také strážne domčeky maly najmä dvory týrskeho slohu. Kto tam chcel vstúpiť, musel zaklopať na bránu v ohrade. Tam býval vrátnik. Takého mal asi i Ježiš pred očami, keď hovoril: Keď silák stráži svoj dom, všetko je v istote. Tieto dvory hraly

úlohu aj ináč v živote Spasiteľovom, ako i v živote ľudí vôbec. Koľko ráz sa zdržoval len v Kafarnaume alebo na iných cestách v takých tienistých dvoroch a učil. Na takomto dvore vykonával asi i svoje tesárske remeslo až do tridsiateho roku.

Ešte i teraz sú obrazy ulíc na Východe ďaleko-široko charakteristické tým, že sú obrubené s oboch strán múrami, ktorými sú ohradené dvory. Občas vidno i bránu. Ľudia môžu nazrieť dnu, iní zas vyzrú von a pozerajú, kto sa blíži.

Uzdravenie chromého

Po čase vošiel zasa do Kafarnaumu. A bolo počuť, že je v dome; tu sišlo sa mnoho ľudí, takže sa nepomestili ani predo dvermi; i prehovoril k nim slovo (božie). Tu prišli k nemu s porazeným — niesli ho štyria — a keď mu ho nemohli predložiť pre zástup, odkryli strechu. (Mar. 2, 1—12; Mat. 9, 2—8; Luk. 5, 17—26)

Ježiš sa vrátil tajne do Kafarnaumu, možno pod ochranou súmraku. V týchto neosvetlených mestách musí každý sám na seba dávať pozor. Ale ťažšie bolo pre Ježiša, aby zostal dlhšie nespozorovaný v dome Petrovom. Ľudia sa však skoro dozvedeli, že sa vrátil, naplnili dom a shromažďovali sa predo dvermi.

I farizeji a zákoníci počítali s tým, že sa Ježiš vráti. Zaistili si preto nielen miesto pri dverách, ale i v samom príbytku, celkom blízko pri Majstrovi — či už prišli prví, alebo si urobili voľnú cestu spôsobom svojho vystupovania.

Ako sa zdalo, mali pri tomto prvom stretnutí v úmysle len pozorovať Ježiša. Ježiš sám ich však donútil, aby zaujali k nemu otvorené stanovisko a prejavil im, že nemajú nad ním nijakej moci.

Naraz bola jeho reč prerušená. Už predtým bolo počuť, že niekto chodí po streche. Na streche sa objavuje naraz otvor: — kúsky utlačenej hliny padajú, prepadávajú cez rákosové pletivo, snímajú rákosovú vrstvu, otvorom vidieť niekoľkých mužov, ktorí spúšťajú nadol pred nohy Ježišove posteľ s chorým. Údaje evanjelia nevylučujú, že by štyria mužovia neboli vystúpili najprv na strechu iného domu a tak sa dostali po strechách až na dom, kde bol Ježiš.

Oči všetkých sú upreté na Majstra; počuť iba jednu otázku: — Uzdraví ho alebo nie? Každé ucho je napnuté, aby počulo prvé slová Ježišove, a tiež na streche načúvajú otvorom. Najväčšmi sú však napätí farizeji. Chorý je odlúčený od všetkých, ktorí ho sem priniesli. Hľadí na Majstra. Okolostojací čítajú z jeho očú len jedinú prosbu: „Uzdrav moje telo!"

I stane sa čosi neočakávaného. Ježiš hovorí chorému, ktorý sa naňho pozerá: „Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy!"

Niet pochyby, že všetci, ktorí počuli tieto slová, si hneď uvedomili neslýchanosť tejto reči; veď hriechy odpúšťať môže len Boh! Okolnosti, za ktorých to Ježiš prehlásil, dojem ešte zosilnily: Hovoril k človekovi chorému na tele. Choroby boly považované za trest.

Už vykonali mnohé pokusy na vyskúmanie vývoja „božského sebavedomia" Ježišovho. Ak nechceme znehodnotiť historické zprávy, musíme trvať na tom, že v podstate vo výrokoch Ježišových, ktorými sa on prehlasuje za Syna božieho a Vykupiteľa, niet vývoja. Slovami „Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy!" dal Ježiš farizejom najavo, že má božskú moc. Hneď nato dokázal, že pozná i tajné myšlienky svojich nepriateľov. I obrátil sa k nim: „Prečo máte také myšlienky v srdciach svojich?"

Ježiš im dáva len otázku, o ktorú práve ide. „Čo je ľahšie? Povedať: Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy! alebo povedať: Vstaň, vezmi svoju posteľ a choď?"

Grécke slovo, ktoré je v tejto otázke, znamená samo osebe „nie nesnadný", keď sa stupňuje, znamenalo by v slovenčine „menej nesnadný" a nie „ľahší", „snadnejší". V tomto prípade „snadnejší" by znamenalo, že obe veci sú ľahké, v prípade „menej nesnadný" znamená, že obe veci sú nesnadné. Ježiš však tým chcel povedať, že tu ide v oboch prípadoch o „ťažkú" vec.

Farizeji na otázku alebo neodpovedali, alebo Ježiš upotrebil otázky ako úvodu pre ďalšie slová, čo je na Východe obvyklé. Nech to však bolo akokoľvek, nie je na škodu sostaviť si v duchu odpoveď na túto otázku. Oboje je nesnadné: povedať: „Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy!" Oboje môže vykonať len božská moc. „Povedať" tu sa berie v tom smysle, že čo sa povie, sa i vykoná. Predsa však je rozdiel medzi oboma výkonmi moci božskej. Keď povie niekto druhému „Odpúšťajú sa ti tvoje

Donášania vody na oslovi.

Palestína trpí podnes nedostatkom vody. Niektoré dediny ležia veľmi odľahle od väčších vodných prameňov. Preto sa často upotrebuje na donášanie väčšieho množstva vody oslov. Ako vidno na obrázku, osol má na hrbáte naložené dva hlinené džbány, plné vody. Osol má cez chrbát prehodené akési kapsy, uplecené z všelijakých morských rias, do ktorých sa potom vložia naplnené džbány s vodou. Nádoby obsahovaly asi 50—60 litrov.

Donášanie vody.

V Palestine dnes veľmi často vidno, že miesto v hlinených džbánoch alebo v kožených vreciach nosí sa voda v konvách na benzín. Ako vidno na obrázku, ženy nesú vodu dosť zďaleka, ale tvária sa pritom veselo. Príjemne sa im nesie. Iste lepšie a bezpečnejšie ako v hlinených nádobách.

hriechy!", nemožno sa presvedčiť o účinku jeho slov. Keď však povie ten istý človek druhému: „Vstaň, vezmi svoju posteľ a choď!", môžu i svedkovia zistiť účinok slov. Ak chorý vstane, človek, ktorý hovoril tie slová, je obdarený nadprirodzenou mocou. A keď dokážu slová hovoriaceho: „Vstaň, vezmi svoju posteľ a choď!" svoj účinok, smie sa uveriť i slovám: „Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy!" Tu musel byť tento človek poslaný od Boha.

Na toto poukazuje Ježiš svojou otázkou; slová a skutky, ktoré potom nasledujú, pochádzajú z toho istého základu. Ježiš totiž pokračuje: „Aby ste však vedeli, že Syn človeka má moc na zemi odpúšťať hriechy" — tu preruší Ježiš reč, obrátiť sa od zákonníkov k chorému a povie mu: „Hovorím ti: Vstaň, vezmi svoju posteľ a choď!"

I vstane chorý, berie svoju posteľ a odchádza pred očami všetkých.

Ježiš už pri tomto prvom stretnutí rozvíja v podstate otázku, pre ktorú bol odsúdený na kríž. Nazýva sa „Synom človeka" a pripisuje si moc na zemi odpúšťať hriechy, teda moc božskú. Svoju ostatnú obhajobu pred veľradou končí tým, že poukazuje na „Syna človeka", ktorý pochádza z neba.

Podľa náhľadu farizejov nemal ani Mesiaš moc odpúšťať hriechy. Oni vedeli už: — Ježiš nechcel povedať, že by každý ľudský syn, teda každý človek mal túto moc. Takáto domnienka vtedy nikoho ani len nenapadla, asi ako i dnes, keď „odpustiť hriechy" znamená to isté ako „prehlásiť hriechy za bezvýznamné".

Čo si však pomysleli pri tom, keď sa nazval „Synom človeka", teda určitým, jediným Synom človeka?

Iste poznali miesto v prorokovi Danielovi, kde sa hovorí o komsi, ktorý prichádzal v oblakoch nebies, a ktorý mal výzor Syna človeka. A kdeže prichádzal tesár s nebies v oblakoch božskej velebnosti? Tento človek bol priobyčajný na to, aby oni, vodcovia a páni národa, sa museli pred ním skloniť!

Počiatky kresťanstva

O pôvode kresťanstva sa už mnoho hovorilo a písalo. Dokiaľ boly v podstate uznávané kresťanské zásady, i keď sa podľa nich nežilo, kresťanstvo a kultúra sa po-

kladalo za jedno a to isté. V prvých posloch kresťanstva, v apoštoloch, videl každý predovšetkým osvietených duchov. Hovorilo sa o Pavlovi ako o géniovi; o tom, že sa zaoberal stanárskym remeslom, sa nehovorilo vôbec; a hovorilo sa o hĺbavosti Jánovej, a na to, že bol rybárom, sa nepoukazovalo vôbec.

V novšom čase nastal obrat, ktorý zas vybočil zo strednej cesty. Pokladalo sa za historickú skutočnosť, že „kresťanstvo bolo vo svojich počiatkoch bezpochyby hnutím nemajetných tried rozličného druhu". K „počiatkom kresťanstva" patria predovšetkým tí apoštolovia, ktorí boli prví povolaní: Peter, Ondrej, Jakub a Ján. Otázka počiatkov je rovnako aj otázkou vrstiev národa, z ktorých títo mužovia pochádzali.

Ak sa rozoznávajú len dve triedy ľudí, ako to býva pri obyčajnom rozdelení, nemožno prirodzene zaradiť apoštolov medzi „aristokratov" a „inteligentov". Avšak v každom národe sú tri vrstvy ľudí, bohatá, viac alebo menej uzavretá vrstva horná, koreňov pozbavená, nemajetná vrstva spodná a — pre život národa nevyhnutne potrebná — vrstva stredná. Táto vrstva obsahuje ľudí, ktorí za ťažkých síce, ale predsa len za znesiteľných podmienok vyživujú samostatne alebo so seberovnými seba a svoje rodiny. Bez takejto strednej vrstvy sa nemôže nijaký národ vôbec zachovať.

Na tejto vrstve vybudoval Ježiš na zemi svoje dielo, nakoľko v nej našiel prirodzené predpoklady, a jej sveril i pokračovanie v tomto diele.

Tieto slová znejú ako ľubovoľné tvrdenie, ktoré sa dá vložiť do opisovania evanjelií, ale nedá sa z nich odvodiť. Skutočne však práve história povolania prvých apoštolov nám dáva nahliadnuť na dvoch miestach, ktorých si málokto všimne, do života vtedajšej strednej vrstvy.

Celkom, ako keby náhodou sa dotýkal všeobecne známych vecí, je opisovaný zázračný rybolov (Luk. 5, 7): „I zakývali svojim druhom (metéchontes)..." a „Divil sa sám a všetci, ktorí boli s ním, nad lovom rýb, ktorý učinili; podobne i Jakub a Ján, synovia Zebedeovi, ktorí boli spoločníkmi (koinonoi) Šimonovými".

Slová „metéchontes" a „koinonoi" sa často prekladajú v tom smysle, ako keby šlo len o rybárov, ktorí náhodou

spolu chytali ryby. Tým je však skutočne zakrytý pravý význam týchto slov.

Presnejšie skúmanie a porovnávanie dáva tušiť, že tieto oba výrazy znamenajú niečo určitejšieho ako sa obyčajne myslí. V súčasných listinách egyptských a gréckych sa totiž vyskytujú tie isté slová ako odborné výrazy pre vysoko vyvinutú sústavu spoločenskú. Slovo spoločenstvo je grécky „koinonía". „Spoločníci", členovia, sa nazývajú v Egypte „koinoneis", ktoré sa jazykove kryje so slovom „koinonoi", ktoré sa vyskytuje v zpráve o zázračnom rybolove. „Koinonikà" sú dane, ktoré musí odvádzať spoločenstvo ako majetková a zárobková osobnosť.

Častejšie ako slovom „koinoneis" sa označujú členovia spoločenstva slovom „métochoi" alebo „metéchontes". Možno povedať, že to bol úradný názov. I Demostenes upotrebuje slova „metéchontes" v tomto smysle. V tom istom odstavci po niekoľkých vetách kladie evanjelista miesto slova „koinonoi" tento výraz, ktorý je smyslom príbuzný. Jakub a Ján sú „metéchontes" Petrovi.

Jednotlivec zastupoval spoločenstvo ako celok pred zákonom. Rečová formula sa ustálila tak, ako znie podnes: „Satabus kai métochoi" — Satabus a spoločníci. Zástupca spoločenstva sa menuje „hegemon" — „prednosta", „cechmajster" alebo „archones" — „hlava".

Egyptské zprávy dávajú hodne dokladov o rozšírení spoločenstiev medzi strednými vrstvami národa. Smieme s istým obmedzením povedať: Ľudia tejto strednej vrstvy — sem patrili nielen rybári, ale i maloroľníci, nájomci, samostatní remeselníci — vystupujú na verejnosť najviac v spoločenstvách, a len takto sa môžu postaviť proti šľachte a veľkostatku. Prostredníctvom spoločenstiev si vypožičiavajú aj peniaze: tak si vypožičal Aunes, syn Onofrisov, roku 47 spolu so Soerisom od Stotoetisa 84 drachiem za 12% úrokov. Podobne si vypožičal i Harpaesis roku 41/42 spolu so šiestimi spoločníkmi od Stotoetisa 50 drachiem. Prostredníctvom spoločenstiev sa najímaly aj pozemky. Roku 88 žiada Akousilaos a traja spoločníci, aby im bola daná do prenájmu valchovňa pri Nilopolise a Soknopaiou Nesos za 240 drachiem. Okolo roku 200 po Kristu sa žaluje akýsi Demas, že mu ktosi zabraňuje obrábať prenajatý poze-

mok. Nehovorí len za seba, ale i za „25 spoločníkov". To isté sa deje okolo roku 207 i s Apynchisom a jeho „25 spoločníkmi".

Peter a Ondrej boli bratia, ako i Jakub a Ján. Tu máme teda prípad, keď rodní bratia boli členmi toho istého spoločenstva. Egyptská listina skoro z tej istej doby dokazuje čosi podobného. Roku 75 po Kristu dostal istý Satabus, syn Panefremmisov, 25 artabov, čiže asi 1500 litrov pšenice od skupiny, ktorú tvoria: Pisais, Tesenufis, Arpagathes, Horos, Panefremmis, Horos. Z týchto ósmich mužov, ktorí tvorili prenajímaciu spoločnosť, aké sa v Egypte vyskytovaly veľmi často, sú dvaja bratia, a to Arpagathes a Tesenufis, synovia istého Sataba.

Pomery pri rybolove, ktoré vládly pri jazere Genezaretskom až do obsadenia zeme Angličanmi, zdajú sa nasvedčovať, že veci sa skutočne tak maly. Právo loviť ryby bolo podobne ako desiatok z poľnej úrody prenajímané tomu, kto najviac ponúkal, najčastejšie však nejakému boháčovi z Beirutu. Tento zas dával do prenájmu čiastky podnájomcom z Tyberiady a Safedu; od tých zas najímaly jednotlivé skupiny rybárov alebo rybárske rodiny, ktoré sa podobajú asi skupine, ktorú nám predstavuje Biblia pri opisovaní bohatého rybolovu. Angličania pri prehlásení slobodného rybolovu nadobudli takých zlých skúseností, že sa vrátili k starému poriadku.

Oprávnene si môžeme dať otázku, či slová „ktorí boli Šimonovými spoločníkmi" nehovoria viac, ako sa zdá na prvý pohľad. Či bol Peter „hlavou"? Veď Ježiš dáva také rozkazy, ktoré sa vzťahujú na všetkých rybárov, a obracia sa na Petra a on odpovedá v mene všetkých. A vôbec vystupuje, ako ten, ktorý je pre nich smerodajný; on sám na pr. chce priložiť ruku k dielu, keď sa sieť vyprazdňuje.

Tým sa súčasne vysvetlí otázka, ktorú si obyčajne nikto nepoloží, hoci má význam. Ako je to, že sú na jazere Genezaretskom práve tí rybári, ktorí sa navzájom privádzali k Ježišovi, Ondrej a Ján, Peter a Jakub? Ak tvorili spolu rybárske spoločenstvo, je celkom prirodzené, že v rovnakom čase prerušili prácu a putovali k Jordánu ku Krstiteľovi a že prví, ktorí sa stretli s Ježišom, hneď zavolali i svojich spoločníkov v povolaní.

Potom je už samozrejmé, že po návrate ako i pred odchodom ku Krstiteľovi spoločne rybárili. Také spoločenstvo, menovalo sa „chaburah", nevyžaduje, aby všetky potrebné veci boly spoločným majetkom. Šimon má vlastný člnok. Možno, že siete boly spoločným majetkom, ako i dnes ešte často býva. Možno však myslieť spoločenstvo i v tom smysle, že loď a člnky patrily jednotlivcom a „spoločníci" len spoločne lovili a výťažok z lovu predávali. Už z praktických dôvodov je nutné, aby viacerí rybári utvorili jednu skupinu. Keď treba natiahnuť niektoré siete, treba dva člnky a dva razy toľko mužov.

Toto sa zdá byť bezvýznamné. Predsa sa v tom prejavuje voľačo veľkolepého: ak sa majú veci tak, Ježiš si vyvolil za apoštolov, za vodcov vo veľkom spoločenstve Cirkvi, ľudí, ktorí boli naučení spoločne pracovať na malom spoločenstve. Peter, vodca spoločenstva chudobných rybárov pri jazere Genezaretskom, sa stane prvým v najväčšom spoločenstve, v Cirkvi! Ján, ktorý bol neskoršie nazvaný stĺpom Cirkvi, bol zprvu stĺpom spoločenstva rybárov. A slová, ktoré o tom hovoria, pochádzajú od Lukáša, žiaka Pavlovho, ktorý bol stanárom a ako taký akiste patril v Tarze k dajakému spoločenstvu; veď v Malej Ázii, práve tak ako i v Egypte, bolo plno všelijakých spolkov a spoločenstiev.

Život rybárov pri jazere Genezaretskom (Prehľad)

Rybárstvo sa často pokladá za „najkrajší šport". Máva veľkých zástancov, ktorí citujú Goetheov verš: Pozri na udicu celkom pokojne a chladne! Ale to platí len pre toho, kto má i vtedy čo jesť, keď je udica alebo sieť prázdna.

Drsný rybársky život na jazere Genezaretskom je veľmi zastretý klamnými maľbami a opisovaním. A práve tento ťažký život, ktorý mal v sebe mnoho neúspechov, bol dobrou školou pre neskoršie povolanie apoštolov. Rybárske pomery na jazere Genezaretskom sa odvtedy tak málo zmenily ako jazero samo. Život dnešných rybárov nám poskytuje pohľad do života apoštolov pred ich povolaním.

Rybári bývajú obyčajne prostí a málo vzdelaní ľudia; títo od slnka a vetra opálení chudí mužovia žijú celkom svojmu povolaniu. Musia nepretržite celé noci byť bez spánku, keď kladú siete, a musia byť stále pripravení na náhle búrky, ktoré bývajú na jazere veľmi časté. Keď sa im aj podarí obyčajne ujsť so životom, poškodí sa im veľmi často člnok; ak zostane aj člnok celý, odtrhnú sa zasa siete a voda ich odnesie. Potrava týchto mužov býva po mnohé dni len chlieb, suchá ryba a voda, ktorú z jazera priehrštím „hádžu do úst". Len týmito slovami možno znázorniť spôsob, ako oni pijú. Ale predsa — ako to už vždy býva — ľudia, ktorých povolaním je boj s prírodnými živlami, milujú svoj tvrdý život a pokiaľ sú zdraví a neskazení, nechcú o zmene ani len počuť.

Podľa opisovania, ktoré nám podáva sv. Písmo, ryby sa lovily všelijakým spôsobom; veď i dnes je to tak. Jeden spôsob je „hádzanie sietí"; toho sa upotrebuje najviac vo dne; potom sú veľké „ťahacie siete"; tieto bývajú 200—250 metrov dlhé a 5 metrov široké. Takáto sieť stojí okolo 10.000 K. Keď má rybár takúto sieť a k tomu i svoj vlastný člnok, splní sa mu jeho najodvážnejší sen. Ťahacia sieť sa rozostiera s dvoch člnkov, k čomu treba šesť až osem mužov. V prvom člnku je naložená sieť a s druhým odveslujú a tak sieť púšťajú do vody. Tejto siete sa upotrebuje len na plytkých, piesočnatých miestach pobrežia. Keď je voda veľmi hlboká, alebo keď vyčnievajú zo dna kamene alebo úskalia, na ktorých by sa ťahacia sieť zachytila, musia upotrebiť inakších sietí. Nakoniec sa sieť vytiahne za obidva okrajové povrazy na breh.

Tretí druh sietí, ktorý sa podľa všetkého spomína pri opisovaní bohatého rybolovu, je nám menej známy. Pri tomto sa „púšťa" do vody celá súprava sietí. Predná a zadná sieť majú oká 10—20 centimetrové, ale prostredná len 2½ centimetrové. Tieto siete sa spoja na hlbokých miestach vlastného jazera alebo pri strmom pobreží. Obyčajne vyjdú štyria mužovia a spustia siete do vody. O „hádzaní" sietí sa tu vôbec nič nehovorí, i samo grécke slovo „chalazo" znamená len pomalý pohyb. Rybári potom od sietí odplávajú a rozrážajú vodu údermi vesiel, keď sa vracajú nazad k nim; za dnešných čias pomáhajú si i tak, že robia hluk prázdnymi

konvami na benzín, ktoré sú na Východe novým univerzálnym hudobným nástrojom, a tak vháňajú ryby do sietí, ktoré sú spustené jedna za druhou. Ryby sa prekĺznu širokými okami prvých sietí a usilujú sa ujsť aj okami druhých sietí, ale tam sa zachytia; tak sa potom utvoria v tretej sieti, ktorá je spustená za prvými dvoma, akési vrecká, a tak sa ryby zamotajú do tejto spleti sietí tým viac, čím viac sa usilujú oslobodiť sa.

Keď má človek šťastie, môže sa mu podariť i dnes dobrý rybolov. Pred niekoľkými rokmi chytili do ťahacej siete naraz 15.000 *kg* rýb; visiacou sieťou sa dá vždy uloviť až 600 *kg* rýb. O takých „bohatých lovoch" sa hovorí ešte po mnohých rokoch. Rybárom sa častejšie podarí opak. Vyplávajú, pustia siete do vody, veslujú a cítia hneď na váhe, že „nič nechytili". Radia sa, idú na rozličné miesta jazera, kde dakedy mali šťastie, priplávajú tam, znova spustia siete, ťahajú a majú to isté. Len výchova k vytrvalosti im dodáva sily, aby vytrvali v takých nociach. Ustatí na tele i na duši a utrmácaní vystúpia potom na breh, vyberajú, čo sa im podarilo chytiť, a čistia siete od blata a opravujú na nich trhliny. Udržanie veľkej siete vyžaduje za sedem rokov skoro takého istého nákladu ako zadováženie si novej.

Bohatý rybolov

Raz sa stalo, keď sa zástupy valily na neho, aby počuly slovo božie, a on stál pri jazere Genezaretskom, že videl dve lode stáť pri jazere, rybári však boli vystúpili a vypierali siete. I vstúpil na jednu loď, ktorá bola Šimonova, a prosil ho, aby trošku odtrhol od zeme. (Luk. 5, 1—11)

Ježiš ešte nepovolal učeníkov k sebe trvale; preto oni lovili ryby ako predtým. Jedného rána šiel však Ježiš za nimi k jazeru a začal tam učiť. Zatiaľ sa vrátili učeníci z nočnej plavby. Boli zarmútení; hodinu za hodinou sa nadarmo namáhali.

Keď majú Východniari niekedy počuť rečníka, bývajú dosť bezohľadní. Aby sa dostali k cieľu, pomáhajú si tak, že sa tlačia, strkajú, vrážajú do seba a odbíjajú jeden druhého. Keď hovorí evanjelium, že ľudia „naliehali" na Ježiša, nemožno tomu inakšie ani rozumieť.

Ježišov pohľad utkvel na vracajúcich sa lodiach; vstúpil do lode Šimonovej a kázal mu, aby odveslovał trocha od brehu. Teraz už medzi ním a zástupom bola voda. Ježiš učil s lode Petrovej. I rybári boli pri jazere Genezaretskom. „Rybári", ľudia, ktorí nikdy nestrácali zápach rýb zo šiat. Tento učiteľ však nepokladal za nedôstojné seba žiť v rodinnom svätzku s takýmito ľuďmi!

Keď Ježiš skončil svoju reč, obrátil sa k Šimonovi, majiteľovi jednej lode: „Zajdi na hlbinu a vystri siete na lovenie!"

Peter poznal celé ústne podanie svojho remesla a doplnil ho vlastnými skúsenosťami. Každého rybára, ktorý by bol prišiel s takýmto nápadom, by bol odmietol. Keď však káže Ježiš, to káže ten, kto vie a môže viac ako obyčajný rybár. Peter hovorí:

„Majstre, celú noc sme sa namáhali a nechytili sme nič! Ale na tvoje slovo predsa rozostrieme siete!"

I odplavili sa na hlbinu. Veľmi nás prekvapí, keď dnes počujeme palestínskych ľudí hovoriť reči, ktoré sa týkajú skoro bezvýznamných vecí a ktoré sa vyskytujú v Biblii; takéto obraty sa podobajú minciam, ktoré po celé stáročia prechádzaly z ruky do ruky. I dnes ešte hovoria rybári: „Bitna nitla al bahr!" — „Zajdime na hlbinu!" Vravia však už tak, i keď len 150 metrov odveslovali od pobrežia. Toto má význam i pre opisovanie bohatého rybolovu. Ľudia na pobreží a ľudia na člnkoch sa navzájom videli.

Ako z celého opisovania vysvitá, mali učeníci visiacu sieť. Vystrú ju a nadháňajú ryby. Plávajúce kolíčky sa začínajú trhať a uprostred medzi obidvoma koncami sa ponorujú. Rybári chytia konce sietí a ťahajú ich; sieť je však teraz veľmi ťažká, i nemôžu ju vytiahnuť; niektoré oká sa už trhajú. Preto nechávajú siete vo vode a kývajú na svojich spoločníkov. Mužovia, ktorí boli často spolu na jazere, porozumejú chytro takýmto znameniam. Prišli druhí; vezmú sieť medzi dva člnky a s oboch strán ju vyprazdňujú. Člnky sa ponorujú čo raz hlbšie do vody pod ťarchou rýb; musia ísť preto veľmi opatrne.

Videli už niekoľko zázrakov. Ale tento sa týka ich vlastného života, a Šimon cíti, že Ježiš smeruje akosi

k nemu. Zabudne na jazero a na člnok. V sladkom a trpkom pocite nehodnosti sa zajaká: „Pane, odíď odo mňa, lebo som človek hriešny!“

Ale Ježiš mu odkryje najhlbší smysel zázraku.

„Neboj sa, odteraz budeš loviť ľudí!“

„A oni zanechali všetko!“

Nebolo toho mnoho. Ale povedz pravému horalovi: Opusť svoj dvor!, a čakaj potom, čo ti odpovie! Potom poznáš, čo znamenajú slová: Rybári opustili jazero a „nasledovali Ježiša“. Byť žiakom neznamená podľa poňatia Izraelitov len spoločne sa učiť, ale i spoločne žiť. „Chodiť za učiteľom, byť v sprievode učiteľovom“ znamenalo to isté, čo byť jeho žiakom.

Ježiš. Farizeji. Ľud (Prehľad)

Koľko ráz boli už farizeji otvorene alebo tajne stotožňovaní s kňazmi a kňazi s farizejmi! I kresťania sa nazdávajú, že „vtedy, žiaľbohu, bolo to skutočne tak“. Ale práve opak je pravdou. Farizeji práve svojou podstatou a celými svojimi dejinami nie sú ani kňazskou ani šľachtickou stranou, ale stranou ľudovou. Kňazi starých rodín, najmä rodín privilegovaných, teda kňazi, ktorí bývali priamo v Jeruzaleme, patrili pravidelne k strane saducejov. Svoje postavenie si mohli zachovať len pomocou politických ťahov a ústupkov vtedajším vládcom krajiny. Jozef Flavius nepripúšťa o tom nijakých pochybností. O saducejoch hovorí: „S nimi držia len zámožní, ľudové masy nechcú o nich ničoho vedieť. Len máloktorí patria k tomu myšlienkovému prúdu; ale to sú práve najváženejší zo všetkých.“ Práve tak zreteľne tvrdí, že farizeji sú výslovne stranou ľudovou. „Ich vplyv na ľud je skutočne taký veľký, že vyhrajú svoje často i proti vôli kráľovej alebo vysokej rady. I saduceji súhlasia s tým, o čo usilujú farizeji, lebo ináč by sa stali u ľudu nemožnými.“

Keď sa pozrieme zblízka, zbadáme, že evanjeliá sa shodujú s údajmi Jozefa Flavia. Musíme však pri tom vedieť jasne rozoznávať, čo je pri otázkach svetonáhľadných ľudové a čo nie. Podstatnou známkou ohromného zápasu medzi Ježišom a farizejmi je práve toto:

Obaja, Ježiš a jeho protivníci, sa uchádzajú o duchovné vodcovstvo ľudu.

Kto chce ľud duchovne ovlivniť, musí svoje náhľady shrnúť do niekoľko málo základných myšlienok, ba, keď možno, do jednej; túto základnú myšlienku musí teda ľudu ozrejmiť nielen teoreticky, ale i výstižnými praktickými príkladmi. Potom ako vodca ľudu musí zachovávať od ľudu odstup. Ježiš i farizeji to vedia; preto je zápas tiež taký ostrý.

Ježiš zdôrazňuje vo svojich rečiach jedine a vždy tú istú základnú myšlienku. Je to učenie, ktoré predniesol v horskej reči: jedine služba Bohu činí človeka šťastným; proti láske k Bohu ostatné nemá nijakého významu.

I farizeji majú základnú myšlienku, podľa ktorej ponímajú celý rozsah ľudského života: plnenie Zákona, dbajúc i na všetky vysvetlivky a dodatky, je zárukou všetkého šťastia; i na samého Boha možno takto činiť nátlak!

I Ježiš i jeho protivníci podávajú svoje základné myšlienky prostým ľuďom spôsobom celkom ľudovým najmä príkladmi. Základné myšlienky sú rozdielne, preto i príklady sú rozdielne. Ježiš vo svojich „podobenstvách o kráľovstve božom", o jeho bytí a osude, o jeho členoch a o jeho hlave, ukazuje znova a znova, že nezáleží na pomere človeka k človekovi; pomer jednotlivcov k Bohu je jedinou dôležitosťou a rozhodujúcou vecou. Jeho príklady, podobenstvá, povznášajú udalosti obyčajného života k Bohu.

Farizeji objasňujú ľudu základnú myšlienku svojho učenia tiež príkladmi. Zákon je pre nich všetkým, počiatkom i koncom. Preto aj ich príklady záležia vždy v tom, že celú ľudskú činnosť uvádzajú do vzťahu — nie s Bohom, ako Ježiš — ale so Zákonom. Pre každú príhodu v živote sa usilujú presne stanoviť, „ako sa treba zachovať podľa Zákona". Ich cieľ spočíva v tom, aby vždy a všade dosiahli toho, aby prikázania a predpisy, tak ako ich oni vykladali, boly skutočne i dodržiavané. Ani nepomysleli na to, že jednotlivci, ktorí samostatne rozmýšľajú, nemusia ich pokynov upotrebovať pre svoj život. Oni sami chceli túto prácu vykonávať za všetkých. Ak budú teda všetci plniť prikázania, Boh musí splniť prisľúbenie, ktoré učinil národu. Táto myšlienka oduševňovala farizejov natoľko, že ju najrozmanitejším spôso-

bom vyjadrovali vo svojom učení. Ale keď učinili z pomeru k Bohu, ktorý musí byť pomerom lásky stvorenia k Stvoriteľovi, otca k synovi, pomer, ktorý je skôr pomerom dvoch právnych osôb a spadá do právneho územia, treba tento náhľad, aby zostal ľudovým, ozrejmiť radom „právnych prípadov". Že to zodpovedá povahe ľudu, možno poznať zo starých ľudových práv. I tieto práva sa zachovaly ústnym podaním, podobne ako i práva zákoníkov. Preto sa jednotlivé odseky farizejského podania, ako ich prípadne Ježiš uvádza vo svojej veľkej reči proti farizejom, podobajú svojím rytmom a stavbou starým ľudovým právam. Preto sú veľmi náklonní preceňovať vonkajšie, formálne, miesto vnútorného.

Uvedieme na to príklad. Druhé prikázanie prikazuje: „Nebudeš krivo prisahať!" Či sa prisahá na chrám, na zlato chrámové, na veľký oltár, na dary na oltári, podstata prísahy spočíva vždy v tom, že sa Boh volá za svedka. Ale zákoníci, rozoznávajúc všelijaké okolnosti, zatisli Boha, živého svedka, do pozadia. Podľa ich učenia je prísaha „na chrám" jednoducho neplatná, treba prisahať „na zlato chrámové", a prísaha „na oltár" nie je tiež to isté, čo „prísaha na dar, ktorý je na oltári".

Podobný sklon k preceňovaniu a vykladaniu vonkajších obradov sa prejavuje v ľudových právach. Prísahy sa tam oceňujú podľa vedľajších okolností natoľko, že Boh ako svedok temer zmizne. Najdôležitejšiu úlohu hrá formula, ktorej sa upotrebuje v tom alebo onom prípade; popri prísahách na evanjelium sa vyskytujú i prísahy na fúzy — ako v Izraeli, — na vlasy, prsia, hory, skaly, kamene, slnko a mesiac. Za takýchto okolností bolo hneď možno si vybrať „menej slávnu" prísahu.

Proti tomuto všetkému bojuje Ježiš slovami, keď hovorí: „Beda vám, slepí vodcovia, ktorí hovoríte: Kto prisahá na chrám, to nič neplatí. Kto ale prisahá na zlato chrámové, je už zaviazaný. Blázni a slepci! Čo je dôležitejšie: zlato, alebo chrám, ktorý zlato posväcuje? Neprisahajte vôbec, ani na nebo, lebo je trónom Boha, ani na zem, lebo je podnožou jeho nôh, ani na Jeruzalem, lebo je mestom veľkého Kráľa. Ani na hlavu svoju nebudeš prisahať, lebo jediný vlas nemôžeš učiniť bielym alebo čiernym." — A konečne i vlasy majú práve tak vzťah k Bohu ako i nebo, všetky sú spočítané!

Ľud chce mať pevné formuly, chce mať isté rozhodnutia, ktoré určujú každý jednotlivý prípad a ktorých možno hneď naň upotrebiť. Vychovávateľ ľudu sa nemôže zaobísť bez takýchto formúl. Všetky ľudové práva sa zakladajú jedine na tejto zásade, počnúc od juhu až po Island s jeho Gragasom. I v týchto ľudových právach sa začínajú odstavce presne tak, ako i právne prípady zákoníkov: „Kto to urobí..., kto to neurobí..., kto to má..., kto to nemá...!" Takáto úprava je nutná, ale skrýva v sebe nebezpečenstvo, že hlavné veci odsunie do pozadia. Človek, ktorý pozostáva z tela a duše, má v sebe stály pud dávať myšlienkam, ktoré ním hýbu, zrejmé doslovné ponímanie, ktoré sa dá potom prenášať ďalej ako peniaze.

Neprístupnosť Ježišova
Neprístupnosť farizejov (Prehľad)

Vodca ľudu musí vedieť naučiť ľud udržať istý odstup od seba. O tejto skutočnosti sa dnes, v čase „vlády ľudu", veľmi často zle smýšľa. Pravý vodca ľudu dodržiava vždy odstup; veď on musí viesť, a to nemôže, ak sa zriekne toho postoja, alebo ak naň zabudne. Ale neprístupnosť Ježišova sa odlišuje od neprístupnosti farizejov práve tak, ako nesebecká láska Ježišova od ich chladnej sebeckosti. Ježiš udržuje vnútorne odstup. Táto vnútorná neprístupnosť nie je porušená ani v jednom z početných výjavov v evanjeliách. Pri studni Jakubovej učeníci neopovážia sa opýtať, čo mal s tou ženou. Raz príde ktosi k nemu: „Prikáž môjmu bratovi, aby si rozdelil imanie so mnou!" „Ľudomila" si možno predstaviť dnes len tak, ako sa horlivo chápe príležitosti pomôcť utláčanému. Ježiš však hovorí: „Kto ma ustanovil za sudcu a deliteľa dedičstva?" V Jeruzaleme zavraždili 18 Galilejčanov! Boli to krajania Majstrovi! Ježiš sa stavia proti vzrušeniu národa: „Ak nebudete činiť pokánie, všetci zahyniete tým istým spôsobom". Toto uzavretie sa do seba je jedným z podstatných a najpodivnejších rysov Ježišových, ktorý svedčí ako zriedkakterý o dejinnej pravdivosti evanjelií. Lebo vybájiť postavu, ktorá je ustavične medzi

ľudom, a zároveň je i nad ľudom a mimo ľudu, je nemožné.

Preto vedeli i farizeji, že prostí ľudia budú i naďalej poslúchať vodcov, ktorí sú zdržanliví. Ale ich zdržanlivosť je celkom iná podľa ich ducha. Je len vonkajšia; stavajú medzi seba a národ nepreklenuteľnú hrádzu.

Svedectvo o vzniku oddeľovania a o jeho spôsobe podáva už ich meno. Strany mávajú často i dnes po dve mená; jedno majú samy od seba, druhé dostaly od svojich protivníkov. Keď nadobudne strana vrchu, stáva sa i vtedy, že i vo vlastnom klube sa upotrebuje niekdajších prezývok. Zdá sa, že pôvodné oficiálne meno farizejov bolo „chaberim", čo znamená „privrženci Zákona". Pokladali sa totiž za jedine pravých Izraelitov; preto boli tiež len oni sami „bratmi", „súkmeňovcami", v smysle Zákona. Už toto meno dokazuje, mimochodom povedané, že boli stranou ľudovou. Slovo „privrženec" sa objavuje znova a znova v rozličných stranách, ale nikdy sa nevyskytuje u aristokratických skupín.

Pomenovania „farizeji" — „oddelení" upotrebovali akiste najprv len ich protivníci. Neskoršie sa tak označovali i farizeji sami. Lebo tento výraz pripúšťal zároveň výklad i v smysle slova „chaber".

Toto vonkajšie oddelenie sa prejavovalo zodpovedne národnému charakteru Východniarov veľmi ostro v styku s ľuďmi. Presné pravidlá určovaly pre jednotlivé prípady, čo má robiť chaber, farizej, keď sa dostane do styku s „am-haaredz"-om. „Kto chce byť chaberom, nepredá ‚am-haaredz'-ovi ani šťavnatého ani sušeného ovocia; nekúpi od neho šťavnatého; nikdy nebýva uňho hosťom, ani ho nikdy neprijme za hosťa".

V pomere medzi farizejmi a prostým ľudom hralo dôležitú úlohu to, čo dnes nazývame „terorom". Prísnosťou, s ktorou farizeji dbali na všetky predpisy o zákonitom očisťovaní a desiatkach, spôsobovali ako spoločenstvo v každodennom živote, že každého obchodníka, ktorý nebol zapísaný, nemilosrdne bojkotovali. Zákoníci zčiastky aj vedeli, že ľudia sa ich viac boja ako ich milujú. Rabbi Eliezer, ktorý umrel okolo roku 90 po Kristu, hovorí: „Keby nás v obchode a zmenárstve nepotrebovali, zabili by nás!" Neskoršie hovorí zas iný

rabbi: „Nenávisť, akou am-haaredzovia nenávidia žiakov zákoníkov, je väčšia ako nenávisť pohanov k Izraelitom, a nenávisť ich žien je ešte väčšia."

Ak ženy „am-haaredz"-ov veľmi nenávideli farizejských zákoníkov, ako je tu poznamenané, to malo svoje dôvody. Títo veľmi neláskave smýšľali o ženách a dcérach nižších stavov. Nakoľko zákoníci sami seba cenili a ako smýšľali o týchto ženách a dcérach, dosvedčujú nám výroky: „Učitelia učili: Nech predá človek všetko, čo má, aby si mohol vziať za ženu dcéru žiaka zákoníkovho. To je ako strapce hrozna pri strapcoch, čo je milšie a krajšie, a nie ako strapce hrozna pri tŕni, čo je ošklivé a nemilé. Keď dakto nenajde dcéru učencovu, nech sa ožení s dcérou nejakého váženého muža tej doby; ak ani takú nenajde, nech si vezme dcéru predstaveného synagogy; ak ani takú nenajde, nech si vezme dcéru výberčíka almužny; ak ani takej nenajde, nech si vezme dcéru učiteľa detí. Ale nikdy nech si nevezme dcéru am-haaredzovu; lebo títo sú vývrheľmi a ich ženy sú ohavnosťou."

Zachádzali tak ďaleko, že sami nariadeniami zľahčovali rozluku, keď sa chcel odlúčiť nejaký muž od ženy, ktorá bola z triedy „am-haaredz". Smel ju prepustiť bez toho, že by jej bol vyplatil sumu, ktorá bola pri uzavretí manželstva pre tento prípad ujednaná. Ba i radili to, lebo vraj nemá nijakého smyslu „bývať spolu so zmijou v jednom koši". To platilo už i pre ten prípad, keď žena dala mužovi jesť i z toho, z čoho nebola odvedená desiatka.

Čo aj nepochádzajú tieto ustanovenia priamo z doby Ježišovej, predsa už vtedy sa ujalo hnutie, ktoré viedlo k ich uzákoneniu. Akú asi budil Ježiš pozornosť v takých okolnostiach?! Tak je pochopiteľné i to, že učeníci sa divili nad rozhovorom so Samaritánkou. Chválospev ženy, ktorá hovorí: „Blahoslavený život, ktorý ťa nosil!" nadobúda takto iného rázu. Dá sa tiež tušiť, ako sa ľudia pozerali na ženy, ktoré boly v sprievode Ježišovom. Na základe tohto pochopíme aj vystupovanie učeníkov proti ženám, ktoré prinášaly svoje dietky k Ježišovi.

Niet sa teda čo diviť, že sa farizeji takto oborili na Ježiša: „Obcuje s colníkmi a hriešnikmi, dokonca aj s nimi jie!" Oni vedeli totiž len o vonkajších ustanoveniach,

a o vonkajšom odstupe. A nie menej je príznačná odpoveď Ježišova: „Zdraví nepotrebujú lekára, ale chorí!", z ktorej presvitá v tomto súvise nové svetlo. Ježiš, podobný lekárovi, — aký je to nesrovnateľný rozdiel medzi neprístupnosťou Ježišovou a neprístupnosťou farizejov! Ježiš je lekárom; vyniká nad chorého, ale predsa sa obetuje zaňho; je ďaleký, ale zároveň i blízky.

Preto sa rozpúta medzi Ježišom a farizejmi boj. Srážky v Galilei sú typickým príkladom útokov, ktoré majú za cieľ pôsobiť na ľud. Farizeji obviňujú Ježiša, že porušil jednotlivé predpisy Zákona. Ježiš odráža útoky svojimi stručnými príkladmi, podobenstvami a odvolávaním sa na Písmo sväté. V Judsku vyniká zas iný spôsob boja proti Ježišovi. Vzniknú spory, pri ktorých nejde len o niektoré prikázanie, ale o pomer k Zákonu vôbec. Je Ježiš nad Zákonom, alebo nie? Protivy sa stávajú ustavične zreteľnejšími; vyvrcholia pri slávnosti stánkov Ježišovým výrokom, nad ktorý nemožno si nič väčšie pomyslieť. Ježiš prehlási: „Ja som Syn boží! — Vy ste synovia diablovi!"

Neskoršie spory, aj spory vo veľkonočnom týždni, sú akýmisi zápasmi, ktoré sa odohrávajú na tom istom bojisku. Pre Ježiša sú to však v istom smysle už ostatné boje; pozerá ponad všetky tieto reči na kríž, na ktorom má po príchode do Jeruzalema umrieť.

V jednej veci sa Ježiš nedá porovnať vôbec s farizejmi: a to v dokonalej odovzdanosti sa svojmu dielu a v povedomí svojho božského poslania. Každé jeho slovo tým dýcha. To je tiež prvé, čo národ pocíti. Učí ako ten, kto má moc.

Slová Ježišove sú zriedkakedy takými proroctvami, aby i poslúchači videli v ňom prisľúbeného proroka; a vtedy ich počúva len užší kruh učeníkov. Jeho reč, najmä keď hovorí o kráľovstve božom, je sprevádzaná neomylnou istotou a pokojnou velebnosťou proroka. Toto prorocké povedomie malo vplyv i na jeho reči a učinilo ho neprístupným ako nijakého zákonníka.

Nový druh neprístupnosti vyvolaly zázraky, ktoré vykonal Ježiš.

Ježiš vykonal mnoho zázrakov, omnoho viac, ako je zaznamenané v evanjeliu. Ale veľmi ľahko podliehame domnienke, že si ľudia na ne pomaly navykli. Pritom

však zabúdame celkom, že len niekoľko málo zázrakov vyhovovalo mesianskym nádejam ľudu. Na ľud najviac zapôsobilo zázračné rozmnoženie chleba. — Ale nikdy sa nestalo, čo ľud denne, ba každú hodinu čakal, aby totiž Ježiš sám začal žiť zázračným životom. Rozmnožoval chleby, ale vlastných svojich učeníkov nechal hladovať; uzdravoval chorých, ale často bol sám natoľko unavený, že usnul ako usínajú vyčerpaní ľudia na vlhkom vzduchu jazernom za úderu vesiel. Rybe prikázal priniesť peniaz na daň chrámovú, ale zároveň žil ako žobrák z darov druhých. Keď sa hľadelo na tento chudobný život, zázraky sa zdaly byť tajomstvom; keď sa hľadelo na zázraky, jeho skromnosť bola nepochopiteľná. A tak i zázraky ho činily zvláštnym spôsobom odlúčeným.

Sobota v živote židovského národa

Prikázanie o sobotňajšom pokoji zasahovalo viac ako ktorékoľvek iné prikázanie do života všetkých nielen príležitostne, ale každý siedmy deň, a priestupky proti nemu mohol každý omnoho ľahšie spozorovať ako iné prestúpenia Zákona. Zákoníci sostavili soznam 39 prác, ktoré boly v sobotu zakázané. Nebolo zlé, že mali sostavený taký soznam prác, zlý však bol duch, v akom ho vysvetľovali. Farizeji spôsobovali tu ako aj inde, keď išlo o Zákon, vnútorný rozklad.

Keďže Ježiš bol viac ráz obvinený z porušenia soboty, uveďme stručne príslušné ustanovenia zákoníkov:

Podľa zákona uvedeného v sozname pod číslom 3. bola v sobotu zakázaná „žatva". Pochop „žatvy" bol od zákoníkov rozšírený a tým bolo prikázanie nenáležitým spôsobom zostrené. Podľa ich vysvetľovania znamenalo „žatvu" už i to, keď sa chlapec v sobotu vyškriabal na strom a striasol niekoľko zrelých fíg; — takéto figy sa nesmely jesť. Nebolo dovolené požívať ani takého ovocia, ktoré v sobotu samo spadlo so stromu. Z tých istých dôvodov nemaly gazdiny práva na vajcia, ktoré kury sniesly v sobotu.

Proroci kedysi vystúpili proti tomu, keď veľké karavány kupcov pokračovaly v sobotu v svojej ceste. Zákoníci však priložili k tomuto tento výklad: „Porušenia

soboty sa dopustí, kto vynesie toľko jedla, koľko váži suchá figa, alebo toľko vína, koľko treba na namiešanie do pohára, toľko mlieka, koľko sa ho vypije na jeden glg, toľko medu, koľko sa ho potrebuje natrieť ranu, toľko oleja, koľko ho treba na namastenie malého údu, toľko vody, koľko je potrebné na navlhčenie očnej masti." Práve tak bolo zakázané v sobotu nosiť peňaženku. Radili, aby ju sverili nežidovi alebo naložili na osla. Ani lístok papieru sa nesmel prenášať s miesta na miesto. Pre ženu platilo: Nesmela vyjsť s ihlou, ktorá mala úško, ani s pečatným prsteňom ani s voňavkou a ani s fľaškou balzámu.

Vidno teda, prečo spôsobil rozruch uzdravený z Bethesdy, keď odnášal posteľ na chrbte.

Obzvlášť tvrdé boly ustanovenia o prvej pomoci pri nešťastiach a o ošetrovaní chorých: „Je dovolené sa mastiť a natrieť, ale neslobodno sa pri tom unaviť, a masáže sa nesmú vykonávať. Neslobodno upotrebovať nijakého umelého prostriedku na dávenie. Neslobodno naťahovať údy malého dieťaťa (teda konať s ním prosté cviky) a neslobodno naprávať zlomeninu. Ak sa vytkne ruka alebo noha, nesmie postihnutý hýbať nimi v studenej vode; smie si ich len umyť ako obyčajne. Ak sa uzdraví, sa uzdraví."

Život Ježiša treba postaviť do sveta, ovládaného takýmito názormi; vtedy pochopíme, že muselo dôjsť k srážke medzi ním a zákonníkmi. Podľa všetkého zdania mali za nejaký čas heslo, že budú Ježiša podozrievať z rušenia soboty a že budú sbierať látku pre obžalobu z takého činu. Zprávu máme o dvoch prípadoch z Galileje: keď učeníci trhali klasy a keď uzdravený bol človek s uschnutou rukou, a štyria z Judska: uzdravenie tridsať osem rokov chorého, slepého od narodenia, vodnateľného a skrivenej ženy.

Čo sa i zachovávanie soboty tak zvrhlo, predsa nesmieme zabúdať, akú veľkú cenu mala ona pre národ. Podnes panuje v židovských štvrtiach v sobotu taká nálada, ktorú možno porovnať len s nedeľným pokojom kresťanskej spoločnosti. Zákaz služobných prác bol prísne dodržiavaný. V sobotu sa môže stať i najvyššiemu úradníkovi, že musí ísť pešo, lebo šofér nenatočí auto za nič na svete. Po bohoslužbách v synagoge židia vychádzajú v svojich malebných krojoch na ulice; napätými šnúra-

mi je označené, pokiaľ je dovolené v sobotu sa prechádzať; nezasvätený môže považovať šnúry za antény. Pretože sú všetci odkázaní na malý priestor, vyvinie sa medzi susedmi čulý vzájomný styk. V malých mestách patria i záhrady a polia do obvodu sobotňajších vychádzok; — učeníci Ježišovi šli raz poľom a trhali klasy.

Zo života Ježišovho sú zachované tiež udalosti, v ktorých sa nám ukazuje sobota i so stránky príjemnej. Dva razy bol Ježiš pozvaný v sobotu na hostinu: raz k farizejovi, druhý raz do domu Šimona Malomocného. Jedlá na sobotňajšiu hostinu sa chystaly deň predtým. Predsa však sa na ten deň veľmi radi pozývali priatelia a hostia. Mnohí ľudia jedli v sobotu, ktorá bola dňom radosti, tri razy, kým im vo všedný deň stačilo dva razy. V sobotu však hlavná hostina sa začínala hneď po dopoludňajších bohoslužbách, nekonala sa teda večer. I stávalo sa samo sebou, že ľudia zostávali dlhšie pri stole ako obyčajne a sa zabávali. Rozvinúť pri stole náboženský rozhovor pokladali farizeji za dobrý mrav. Preto zodpovedalo celkom mravom a zvyku, keď Ježiš v dome farizejovom počas hostiny učil.

Uzdravenie chorého pri rybníku Bethesda

Potom bol sviatok židovský, a Ježiš išiel hore do Jeruzalema. A je v Jeruzaleme ovčí rybník, ktorý sa menuje židovsky Betsaida a má päť pitvorov. V týchto ležalo veľké množstvo neduživých, slepých, krivých, vychradnutých, ktorí očakávali pohyb vody. Lebo anjel Pána sostupoval občas do rybníka a voda sa pohýbala. A kto po pohnutí vody prvý sostúpil do rybníka, uzdravel, a čo by bol postavený v akejkoľvek chorobe. A bol tam istý človek, osematridsať rokov postavený vo svojej chorobe. Keď toho Ježiš uzrel ležať a poznal, že už dlhý čas strávil, riekol mu: „Chceš byť zdravý?" (Ján 5, 1—47)

Je veľmi pozoruhodný duševný stav chorého, ktorý trpí po celý svoj život. Hádam celé roky pozoruje s napnutou pozornosťou ako sa jeho stav o niečo zlepšuje alebo zhoršuje a podľa toho je hneď potom plný nádeje alebo skľúčenosti. Časom sa však naučí, podobajúc sa peru, ktoré stratilo svoju pružnosť, nedbať príliš takých nepatrných zmien. Súčasne sa deje čosi podobného aj u jeho príbuzných: zpočiatku prežívajú tieto všetky zmeny úprimne, ale neskoršie sa utiahnu do pozadia.

Konečne prichádza chorý sám k náhľadu, že sa už vžil do svojho položenia. Je to však skôr sebaklam ako skutočnosť. Keď sa len priblíži k nemu niekto, kto sa ho srdečne ujme, rozhovorí sa a rozpráva udalosti, ktorými všetkých návštevníkov odohnal, znova a podrobnejšie ako kedysi. Dokonca človeka, ktorý má s ním úprimný súcit, pozná hneď medzi stami iných. Taký chorý vycíti skôr ako ktokoľvek iný, kto s ním úprimne smýšľa.

Aký zriedkavý to bol výjav, keď sa Ježiš stretol s takým chorým na slávnosti v Jeruzaleme, akiste na veľkú noc v druhý rok svojho účinkovania! Bolo to v sobotu.

Ľudia sa prechádzali v meste. Na sever od chrámu bol rybník, ktorého vodu podľa vypravovania Jánovho, anjel s času na čas rozvlňoval. Chorý, ktorý prvý sostúpil do vody, sa uzdravil, či už trpel obyčajnou chorobou, či bol slepý, chromý alebo suchotinár. Rybník bol obklúčený podlubím, ktoré chránilo čakajúcich chorých pred slnečným úpalom alebo pred dažďom.

Tam ležal muž, ktorý bol chorý už 38 rokov. V jeho vnútri dozreli už všetky zmeny, ktoré spôsobuje taká choroba. Len jednej nádeje sa ešte nevzdal: V rybníku by sa mohol ešte uzdraviť! Ale i táto nádej bola spojená s akýmsi zúfalstvom: Veď bol chromý a vždy ho predbehol niekto druhý.

Ježiš vošiel do podlubia a začal sa rozprávať s týmto úbožiakom. Pýtal sa ho:

„Chceš byť zdravý?"

V tej chvíľke pocítil chorý s rýchlosťou, akú majú takíto ľudia, čo zamýšľa Ježiš s ním urobiť. Hneď sa rozhovorí a plný dôvery a odovzdanosti hľadí na neznámeho.

„Pane, nemám človeka, ktorý by ma pustil do rybníka, keď sa pohne voda. Keď ja sám sostupujem, sostúpi predo mnou druhý!"

I hovorí Ježiš pokojne a s tou istou vrelou účasťou ako aj začal:

„Vstaň, vezmi svoju posteľ a choď!"

Chorý uverí. V tej istej chvíľke vstane. Ježiš však zmizol v tlačenici. Najmä v sobotu sa schádzalo mnoho ľudí, obzvlášť takých, ktorí prišli navštíviť príbuzných alebo známych chorých.

Uzdraveného si musíme predstaviť ako z nižšej vrstvy ľudu. Jeho „posteľ" pozostávala akiste len z vlneného prikrývadla, na ktorej ležal, a z plášťa, ktorým sa prikrýval, ako je to ešte stále zvykom u prostých palestínskych ľudí. Zatiaľ čo odchádzal zo siene, prechádzali sa na uliciach mesta obyvatelia. Upozorňovali ho: „Je sobota! Nie ti je dovolené nosiť posteľ!"

Uzdravený je príliš radostne vzrušený, aby sa dal zastrašiť takýmto napomenutím. V takej nálade najde človek vždy vhodnú odpoveď:

„Ten, ktorý ma uzdravil, mi povedal: Vezmi svoju posteľ a choď!"

„Kto je ten človek, ktorý ti povedal: Vezmi svoju posteľ a choď!?“

Ježiš nechcel vzbudiť v miestnosti podozrenie a uzdravil chorého tak nenápadne, ako sa obyčajne vykonáva atentát. Razom zmizol v zástupe. A keď sa neskoršie stretol s bývalým chorým v chráme, oslovil ho. Veď ten človek sa dostal do takého nešťastia pre hriechy. Ježiš mu to i prezradil: „Hľa, si zdravý, už nehreš viac, aby sa ti nestalo niečo horšieho!“

Možno, že opustený chorý až do tej hodiny nepočul ničoho o vystúpení Ježišovom. Vtedy tým skôr pochopíme, že všade rozprával, kto ho uzdravil. To sa samo sebou rozumie, myslel si, že takého božieho človeka treba urobiť známym.

Ale farizeji neprijali zprávu tak, ako bola myslená. Chorému síce odpustili previnenie; previnenie proti sobotňajšiemu pokoju padalo na toho, kto ho k tomu naviedol. Onedlho potom došlo k slovnému sporu medzi farizejmi a Ježišom.

Ježiš bol obvinený už v Galilei z porušenia soboty. Spôsob, akým sa Majster ospravedlňoval pred mužmi Zákona, sa veľmi odlišuje od spôsobu, ktorý si vyvolil v Galilei. — V Galilei odrazil protivníkov niekoľkými krátkymi poznámkami; v Jeruzaleme preberá s nimi základné otázky. Otvorene prehlasuje, že jeho skutky nepodliehajú predpisom o sobote, lebo nemajú za cieľ ľudské, pozemské a časné, ale božské, dušu a večnosť; ako Syn boží koná tie isté diela, ako jeho Otec, ktorý po stvorení pozemského sveta neprestal byť činný. Pôsobenie Otca, ktoré má Ježiš tu pred očami, je predovšetkým pôsobenie Boha v dušiach ľudských.

„Otec môj dosiaľ pracuje, i ja pracujem. Veru, veru povedám vám: Syn nemôže sám od seba činiť nič, jedine to, čo vidí, že činí Otec. Čokoľvek totiž činí On, to činí podobne i Syn; lebo Otec miluje Syna a ukazuje mu všetko, čo sám činí; a okrem toho ukáže mu ešte väčšie skutky, aby ste sa divili.“

Skutky, ktoré sú nad viditeľnými zázrakmi a ktoré vykonáva Syn s Otcom, sú účinky milosti v dušiach. Ale každý neprijme milosť, božský život, a preto bude táto ponúknutá milosť súdom pre všetkých, ktorí ju odmietli. Súdiť bude ten, ktorý im ponúkol milosť.

„Ako totiž Otec kriesi mŕtvych — t. j. milosti odumrelých — a oživuje ich, tak i Syn oživuje, koho chce. Lebo Otec nesúdi nikoho, ale celý súd dal Synovi, aby všetci ctili Syna, ako ctia Otca. Kto nectí Syna, nectí Otca, ktorý ho poslal."

Božská moc Syna pôsobí vo všetkých hriešnikoch, ktorí sa k Nemu obrátia, život večný a ochraňuje ich pred odsúdením k večnej smrti.

„Veru, veru povedám vám: Kto počúva moje slovo a uverí mu, má už v sebe život večný a nebude súdený, ale prešiel zo smrti do života. Veru, veru povedám vám: Prichádza hodina, a už je aj, kedy mŕtvi počujú hlas Syna božieho, a tí, čo počujú, budú žiť; lebo ako Otec má život sám v sebe, tak dal i Synovi, aby mal život sám v sebe, a dal mu moc súdiť, lebo je Synom človeka."

Poslúchači prejavovali svoj údiv akiste výrazom tvári a posunkami. Ježiš, narážajúc na to, pokračuje: „Nedivte sa tomu, lebo prichádza skutočne hodina, kedy všetci, ktorí sú v hroboch, počujú jeho hlas, a pôjdu tí, čo dobre činili na vzkriesenie k životu, ale tí, čo zle činili, na vzkriesenie k súdu. Ja nemôžem učiniť nič sám od seba. Ako počujem od Otca, tak súdim, a súd môj je spravodlivý, lebo nehľadám vôľu svoju, ale vôľu toho, ktorý ma poslal!"

Ježiš prehlásil, že je tej istej podstaty, čo jeho Otec. A Židia jeho slová v tom smysle i chápali. Ježiš ukazuje, ako Židia môžu poznať, že hovorí o sebe pravdu. Keď hovorí niekto o sebe veľké veci, uveria mu len vtedy, keď dokáže pravdivosť svojej reči.

„Ak ja sám o sebe vydávam svedectvo, svedectvo moje nie je spoľahlivé. Je iný, ktorý vydáva svedectvo o mne, a ja viem, že spoľahlivé je svedectvo, ktoré vydáva o mne."

V úvodných slovách podotýka Ježiš, že Židom by vlastne malo stačiť svedectvo Jánovho, ale keď im nestačí, odvoláva sa na svedectvo väčšej váhy:

„Vy ste poslali posolstvo k Jánovi, a on vydal svedectvo pravde; ja však neprijímam svedectvo od človeka, ale toto hovorím, aby ste spasení boli. On bol svieca horiaca a svietiaca, ale vy ste sa chceli na chvíľu veseliť vo svetle jeho.

Ja však mám svedectvo väčšie ako Jánovo; skutky totiž, ktoré mi dal Otec, aby som ich vykonal, skutky, ktoré činím, vydávajú svedectvo o mne, že ma poslal Otec."

Nielen skutky vydávajú svedectvo o božskom pôvode Ježišovom. Jeho Otec ho prisľúbil už skrze prorokov prv ako prišiel; preto i Písmo sväté vydáva svedectvo o Ježišovi:

„I sám Otec, ktorý ma poslal, vydal svedectvo o mne. Vy však ste nikdy ani jeho hlas nepočuli ani jeho tvár nevideli, a slová jeho nezachovávate trvale v sebe, lebo vy neveríte tomu, ktorého On poslal. Skúmate Písma, lebo sa nazdávate, že v nich máte život večný. A práve ony vydávajú svedectvo o mne; a vy predsa nechcete prísť ku mne, aby ste mali život večný."

Ježiš však nie je hnaný ctižiadosťou, keď sa ponosuje, že jemu neveria, kdežto druhým, ktorí si toho nezasluhujú, veria: „Oslavy ľudské neprijímam, ale ide mi najviac o to, aby ste mali lásku k Bohu v sebe. Ja som prišiel v mene Otca svojho, a neprijímate ma; keď však príde iný v mene svojom, toho prijmete!"

Odpor Židov, ktorý sa podľa ich výpovedi zakladá na tom, že svedectvá o jeho božskom poslaní sú pre nich nedostatočné, smeruje v skutočnosti proti autorite božej; cítia, že ich vlastná moc čoskoro bude mať koniec.

„Ako môžete uveriť vy, ktorí prijímate česť jedni od druhých, a česť, ktorá je od jediného Boha, nehľadáte?"

Toto znie ako obžaloba. Ježiš ich upozorňuje, že je nie žalobcom, ale sudcom. Žalobcom je skôr Mojžiš, ktorého ustanovenia o sobote chceli upotrebiť proti Ježišovi.

„Nenazdávajte sa, že ja budem žalovať na vás u Otca; na vás žaluje sám Mojžiš, v ktorého vy dúfate. Lebo keby ste verili Mojžišovi, verili by ste i mne; on písal o mne; keď však neveríte jeho slovám, ako uveríte slovám mojim?"

Tento rozhovor, podobne ako ten v Galilei, ktorý vyvolalo uzdravenie človeka s uschnutou rukou, viedol k rozhodnutiu Ježiša zabiť. Taký plán bol v Jeruzaleme, kde farizeji vládli i svetskou mocou, omnoho nebezpečnejší ako v Galilei. Preto Ježiš opustil hneď Judsko a utiahol sa do Galileje.

Voľba apoštolov

A stalo sa v tých dňoch, že vyšiel na horu modliť sa a strávil noc na modlitbe k Bohu. A keď nastal deň, zavolal svojich učeníkov a vyvolil z nich dvanástich, ktorých i apoštolmi pomenoval: Šimona, ktorého pomenoval Petrom, a Ondreja, jeho brata, Jakuba a Jána, Filipa a Bartolomeja, Matúša a Tomáša, Jakuba Alfejovho, a Šimona, ktorý sa volá Horlivcom, a Judu (brata) Jakubovho, a Judáša Iškariotského, ktorý sa stal zradcom. (Luk. 6, 12—16; Mat. 10, 1—4; Mar. 3, 13—19)

Na návršiach okolo jazera panuje v noci zvláštna slávnostná nálada. Hory sa vlnia v jednoduchých veľkých útvaroch, údolie okolo jazera a jazero samo sa dajú skôr len vytušiť z tvarov susedných vysočín ako jasne vidieť. Miestami sa zapaľujú svetlá. Západný vietor ešte veje, veje suchou trávou a bodľačím. Slabé vzdychy prerušujú ticho. Sopečná hornina tmavej farby sa rozpadáva na guľaté balvany, od toho sa ostro odrážajú čiernym zafarbením a zreteľnými obrysmi jednotlivé kry myrty a háje večne zelených dubov. Nad tým všetkým sa roztvára dokorán nebo až do svojich najhlbších priestor; pokojne trblietajúce hviezdy sa vznášajú v nich v nevysloviteľnom množstve.

Jedného večera vystúpil Ježiš so svojimi učeníkmi na vysočinu nad jazerom a zostal tam celú noc. Títo mužovia boli navyknutí spať pod širým nebom. Našli si miesto chránené pred vetrom, alebo z kamenia si postavili malú skrýšu a zakrútili sa do plášťov. Podnes platí porekadlo: Na sviatok Najdenia sv. kríža sa svliekajú, na sviatok Povýšenia sv. kríža sa obliekajú.

Ježiš sa utiahol osobitne, aby sa modlil. Kým všetci ostatní ľudia, keď sa chcú modliť, musia sa utiahnuť na miesto, ktoré vyhovuje sobranosti ducha, a musia odstrániť všetky rušivé vplyvy, Ježiš sa nikde dokonalejšie necítil ako práve pri modlitbe. Len násilím sa mohol odtrhnúť od modlitby.

Ježiš je teda sám na vrchu. Pozoruje hory, ktoré sú ponorené do súmraku, a pokojne trblietajúce roje hviezd na zamatovočiernej nekonečnej oblohe; všetko toto je preň len slabým záblesko m, ktorý sa sotva dotkne jeho duše. Modliť sa o samote je preň nevýslovnou rozkošou; veď on jediný na širej zemi sa modlí k Otcovi tak, ako sa patrí.

V týchto hodinách vytrženia pozerá tenkým závojom všetkého tvorstva do večne pokojného a predsa ustavične žijúceho mora božej Nekonečnosti.

Ježiš bol každú chvíľku svojho života tajomným pozorovateľom svojho vlastného osudu. A najviac ním bol v takýchto nociach. Vtedy sa dostával do tajomného stavu, kedy jeho duša zahrňuje v jedinej chvíľke celé hodiny a kedy hodiny sa stávajú chvíľkami. Vidí: Od Otca vychádzajú zástupy stvorení, rozpŕchujú sa po svete, strácajú sa vo svete; — a on prišiel do sveta, aby ich shromaždil.

Obloha na východe sa vyjasní a vyčistí, ako zarosený kov sa zatrblieta nad čiernym okrajom zeme; potom sa potiahne zlatým leskom. Súčasne západ dostane modrošedú farbu, dookola už rozoznať jednotlivé predmety.

Ráno si vyvolil Ježiš dvanástich z učeníkov. Musela to byť skutočne voľba, lebo na hore bol s ním celý zástup. Ježiš ich volal podľa mien, jedného za druhým, Petra najprv: — boli oddelení tí, ktorých zavolal, od tých, ktorých nevolal menom. Zároveň sa utvoril úzky sväzok medzi tými, ktorí pristúpili k Ježišovi. Ako patrili všetci Majstrovi, tak patrili i sebe navzájom; tí, čo boli prv bratmi podľa tela, boli teraz bratmi podľa ducha.

Čo za ľudia boli títo dvanásti?

Nevieme o všetkých, aké zamestnanie mali dovtedy. Predsa však práve o tých, čo boli najužšie spojení so založením Cirkvi, to vieme. Peter, prvý námestník Ježišov po jeho smrti, Jakub Starší, Ján, učeník ktorého Ježiš najväčšmi miloval, boli galilejskými rybármi.

Takíto ľudia vyrastajú v živote, v ktorom niet klamných nádejí. Ich ruky od ťahania povrazov a od jazernej vody dostávajú mozole a sa popukajú; ich obličaje sú ošľahané vetrom, slnkom a jazernými vlnami; v ich pohyboch poznať, že stoja celé dni na kolísajúcich sa člnkoch. Nemajú vo zvyku postávať pri bazároch a zabíjať čas v tôni mestských brán. Ale pred každou vychádzkou na jazero sú si vedomí: azda je všetka námaha márna. Ich radosti vykvitajú z pôdy námahy a nebezpečenstva.

Majú múdrosť prostých ľudí; nestarajú sa veľmi o veci, ktoré nepatria nutne k životu. Opytujú sa len vtedy, keď vážne chcú usporiadať svoje skutky podľa od-

povedi, ktorú dostanú; majú preto omnoho menej „dôležitých" otázok ako vari zákoníci.

Takýchto mužov povolal Ježiš. Oni cítia až do hĺbky duše: Ježiša neodstrašuje, že nosia od jazernej vody a od slnka vyblednuté sukne, a že majú mozoľovité, drsné ruky, že ich vlasy nemajú lesku a obličaje majú od potu akoby vypraté.

Rastie a zrie v nich láska, ktorá sa nedá porovnať s nijakou inou. Čisto ľudská láska sa živí ku podivu tým, že práve milovaní ľudia majú svoje chyby. Avšak ich Majster nemá ani najmenšej chyby, to vedia, hoci, keď chcú nazrieť do jeho vnútra, potrebujú odvahy ako človek, ktorý by chcel vniknúť do vnútra slnka.

Čosi veľkého sa stalo v onom rannom tichu na výšine. Ježiš odlomil so stromu Izraelovho dvanásť nepatrných ratolestí, aby založil novú štepnicu. Ratolesti boly ešte slabé a bez vlastných koreňov, ale boly zdravé.

Povaha ľudu a jeho výrečnosť na Východe (Prehľad)

Prv boly opisované všetky južné národy podľa tohto schématu: Sú leniví, nechcú pracovať, opovrhujú zásadami, ktoré jediné činia ľudský život dôstojným človeka: „Čas sú peniaze", „Práca pre prácu". Boly ponosy na ich klebetnosť a prehnané prirovnania.

Toto opisovanie bolo viac menej otvorené i v spojení so životom Ježišovým a preto hovorievalo sa: „Áno, učenie Ježišovo znamenalo pre takéto národy skutočne pokrok! Ale práve tak je isté, že toto učenie sa nedá v našej dobe, ktorá je celkom inakšie vytvorená, tak doslova hlásať!"

Dnes, keď každý cíti sám na sebe, kam vedú heslá „Práca pre prácu" a „Čas sú peniaze", máme naozaj celkom inakšie predstavy o týchto „primitívnych" národoch. I povaha Východniarov, ktorá sa prejavuje v ich obyčajoch denného styku a prostonárodnej výrečnosti, má už dnes viacej porozumenia.

Ďalej uveďme nakrátko, v čom sa najmä rozlišuje východniarsky spôsob reči od európskeho. Pokúsime sa,

pokiaľ možno, obmedziť svoje vývody na Semitov. Posledné príčiny týchto zvláštností súvisia akiste s tým, že všetky tieto národy žili od mladosti v púšti, kde človek pociťuje celkom zvláštnu náklonnosť vypĺňovať prázdny svet obrazmi.

V krátkosti možno povedať: Podľa nášho citu je reč vtedy dokonalá, keď rozvádza určitú základnú myšlienku na myšlienky čiastočné a keď jednotlivé čiastočné myšlienky sriaďuje podľa toho, ako k sebe rozumove patria. K tomu ešte pristupuje úvod, ktorý pripravuje na téma, a záver, ktorý ho ešte raz prezrie. U Palestínčanov je naproti tomu reč vtedy dokonalá, keď nerozvádza základnú myšlienku na myšlienky čiastočné a tak ich sriaďuje, ale keď ju viac ráz opakuje, aby ju osvetlila s rozličných strán, a keď ju znázorňuje, nakoľko možno, v úchvatných obrazoch a prirovnaniach. Základná myšlienka sa takto opakuje nie raz, ale viac ráz a preto netreba, aby bola zvláštnym úvodom vyzdvihnutá. Možno aj upotrebiť úvodu, a aj robieva sa to, najmä keď sa uvádza rad obrazov, ktoré ju znázorňujú; inokedy umenie zas spočíva v tom, že sa hneď začne s napínavými obrazmi a poslúchač má s obrazu na obraz sám prísť na to, čo sa chce povedať. Bádatelia vytvorili pre túto zvláštnosť semitského vyjadrovania výraz „parallelismus membrorum" — „opakovanie rovnorodých čiastok reči". Umelecká zákonitosť je tým dobre vystihnutá. Hoci sme však tu i uviedli zákonitosť, ktorá je obzvlášť vlastnou ľudovému spôsobu výrečnosti, predsa často prehliadneme, v čom spočíva tá zákonitosť.

Aby sme ukázali, ako sa tento „zákon" i v najjednoduchejších okolnostiach prejavuje, uveďme príklad z každodenného života: pozdrav. Keď sa stretnú dvaja Západniari, pozdravia sa i vtedy len raz, keď im pozdrav ide zo srdca. V tomto pozdrave je vložená všetka ich srdečnosť. V Palestíne sa deje pozdravenie medzi priateľmi celkom inakšie: Ruky si stisnú viac ráz jedno za druhým a hovoria pri tom pozdrav za pozdravom; pre cudzinca to robí dojem, ako keby oba robili určité pohyby a každý pre seba ich polohlasne počítal. V skutočnosti sa rozprávajú asi takto:

Ali hovorí: „Daj ti Boh dobrý deň!"
Gamal odpovie: „A tebe daj sto dobrých dní!"

Ali: „Tvoje dni nech sú bez nešťastia!“
Gamal: „Tvoje nech sú plné šťastia!“
Ali: „Tvoj deň nech je dva razy šťastný!“
Gamal: „Tvoj nech je požehnaný a blažený!“
Ali: „Boh nech požehná tvoj dom!“
Gamal: „Boh nech požehná tvoj dom i tvoje deti!“
Ali: „Už dlho som túžil po tebe!“
Gamal: „A ja som plakal z túžby po tebe!“

Tu sa javí semitsko-palestínska praforma každej vznešenejšej reči: majú radšej celý rad pozdravov miesto jedného s niekoľkými poznámkami. Tento pratvar sa objavuje znova v dlhších rečiach. Nedá sa však hneď poznať; lebo myšlienka, ktorá sa opakuje, býva rozmanitým spôsobom zastretá. A ak je nie v preklade niektoré slovo dobre podané, opakovanie myšlienky sa vôbec nepozná.

Ale Palestínčania si nevštepujú myšlienku len tým, že ju viac ráz v rozličnom svetle opakujú; omnoho radšej znázorňujú nejakú dôležitú pravdu radom obrazov, alebo ešte skôr radom podobenstiev. Príklad z rečí Ježišových, pre ktoré sa práve o týchto veciach zmieňujeme, nám objasní s rozličných stránok to, čo sme uviedli.

Každý pozná slová evanjelia: „Poďte ku mne všetci, ktorí pracujete a ste obťažení, a ja vás občerstvím. Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a najdete pokoj dušiam svojim. Jarmo moje totiž je sladké, a bremeno moje je ľahké“. (Mat. 11, 28—30.)

V preklade sa dá sotva poznať, v akej umeleckej spleti obrazov je vyjadrená myšlienka: Kto sa pridá ku mne, najde dobrého pána! Dvoma obrazmi je vyjadrená táto pravda: prvý obraz vyjadruje ťažné zviera, ktoré prešlo od surového sedliaka k miernemu. Surový sedliak si veľmi nevšíma toho, či jarmo, ktoré kladie zvieraťu na šiju, dobre prilieha, a nedbá, keď vnikajú vyčnievajúce triesky zvieraťu do kože a spôsobujú mu pri každom pohybe nesmierne bolesti. Ako je dobre potom pre také úbohé zviera, keď sa dostane k pánovi, ktorý vyberie preň zvlášť priliehajúce jarmo! Druhý obraz predstavuje nosné zviera. Čo podnes ešte v Palestíne vidno, stávalo sa vtedy azda ešte častejšie. Na osla nakladajú často toľko, že len bojazlivo dvíha svoje malé kopytá s kameňa na kameň. Vidno, ako sa chvejú jeho napnuté žily. Ale poháňač ho len bije, báda ostňom do rozjatrených rán,

ktoré naschvál nenechá zahojiť. Ako dobre je takému zvieraťu pri pánovi, ktorý dá naň len toľko naložiť, koľko unesie; osol potom veselo bežká dopredu, strihá ušami, kýva veľkou hlavou a šľahá chvostom.

Keby také ťažné zviera, také nosné zviera vedelo rozprávať, nazvalo by prácu pri novom, dobrom pánovi odpočinkom. Tento dvojaký obraz predkladá Ježiš Palestínčanom, keď hovorí:

„Poďte ku mne všetci, ktorí ste poháňaní (ako ťažné zvieratá pri pluhu) a obťažení (ako nosné zvieratá)! Ja vám dožičím odpočinku. Učte sa odo mňa, lebo ja som tichý a pokorný srdcom; a najdete pokoj dušiam svojim. Lebo jarmo moje (opäť sa opakuje prirovnanie s ťažným zvieraťom!) je jemné, a bremeno moje (opäť sa opakuje prirovnanie s nosným zvieraťom!) je ľahké!"

V latine je: moje jarmo je „suavis"; ale suavis neznamená „sladký", ale znamená čosi hladkého, čo dobre prilieha, čo netlačí. Slovenský preklad sotrel výstižnosť obrazu.

Ježiš miluje pravé „reťazi podobenstiev". Podobenstvo nasleduje za podobenstvom, takže základná myšlienka, ktorá je všetkým spoločná, jasne vysvitá. Horská reč, prvá podrobne podaná reč Ježišova, je veľmi bohatá na takéto reťazi, ba, temer sa skladá len z takýchto reťazí obrazov a protikladov.

V ľudovej reči sa upotrebuje na Východe dvojakých podobenstiev: „úvodných" a „záverečných". Takisto sa hovorí i v hudbe o predohre a dohre. Úvodnými podobenstvami sa chce pôsobiť na vôľu poslúchača. Všetky takéto podobenstvá majú tú vlastnosť, že dobre kreslia podrobnosti a niekedy i odbočia od pôvodného smeru, čo však spôsobuje občerstvenie. Skvelým príkladom na to je podobenstvo o rozsievačovi. Nič nie je tam vynechané z toho, čo sa deje na poli v Palestíne.

Iný účel a tomu zodpovedne aj inú stavbu majú podobenstvá, ktoré možno nazvať záverečnými. Keď chce Východniar zaujať k nejakej otáze stanovisko, a zároveň dať na vedomie, že sa nechce dať do dlhšieho rozhovoru, rád si pomôže s krátkymi podobenstvami. Ten, kto hovorí, dodá k podobenstvu niekedy ešte poznámku: „Chalaz!" — „Koniec!" a výslovne tak naznačuje smysel podobenstva.

Keď sa chce Ježiš v boji s farizejmi vyhnúť hádke, upotrebí takých záverečných podobenstiev. Odpovede na prvé obvinenia farizejov sú klasickými vzormi toho druhu. Na nich sa prejavuje, ako samotný účel vytvára podobenstvo. Nejde tu len o opisovania, ktoré sú ľúbezne prevedené do najpodrobnejších rysov, ale o stručné narážky na obrazy, ktoré sú známe z obyčajného života. Ježiš odpovedá na pr. na výtku, že sa spolčuje s colníkmi a hriešnikmi, slovami: „Zdraví nepotrebujú lekára, ale chorí!" Keď sa farizeji pýtajú, prečo sa učeníci nepostia, povie im jedno za druhým tri krátke podobenstvá, ktoré majú ten istý charakter: „Môžu sa svadobníci postiť, pokiaľ je medzi nimi ženích?" — „Nikto neprišíva záplaty zo súkna nového na rúcho staré." — „Nikto neleje nové víno do starých nádob!"

Tento spôsob zobrazovania, ktorý ovláda Starý a Nový zákon, má v pláne božom svoj význam. Všimnime si niekoľkých okolností. Nielen Palestínčania, ale každý národ, ktorý nemá ešte skazený cit, počúva radšej reč s obrazmi a podobenstvami, ako reč, ktorá sa zaoberá len myšlienkovými predstavami. Samo sebou sa predpokladá, že majú zásobu obrazov, ktorá je spoločným majetkom celého národa. Ľudia na vidieku majú takú zásobu — ešte podnes sa podstatne shoduje s Bibliou. Ale zásoba obrazov sa u mestských obyvateľov veľmi scvrkla; a obrazy, ktoré oni poznajú, nemajú širokého pozadia, ktoré zahrňuje v sebe vzťahy človeka k človekovi a vzťahy človeka k prírode.

Podobenstvá sú ďalej pomôckou pamäti. Nie je náhodou, že evanjelisti podávajú podobenstvá tak dopodrobna. Príznačné je tiež, že podobenstvá podávajú zdvojené. Netreba hneď myslieť, že sa niečo „dávalo dovedna". Zároveň treba byť opatrným, keby niekto chcel dve podobné podobenstvá prehlásiť za prepracovanie jedného a toho istého podobenstva, a keby chcel tvrdiť, že len jedno znenie pochádza od Ježiša.

Podobenstvá sú podnes pomôckou pamäti. Znajú ich často i takí ľudia, ktorí ináč o náboženských pravdách mnoho nevedia. A vtedy neslobodno zabúdať, že podobenstvá, hoci sa to môže zdať divné, lepšie odolávajú kritickému rozpitvávaniu, ako by sa na prvý pohľad myslelo. Nech ich pitvajú, nech ich rozoberajú; za nie-

koľko rokov pokrútia už nad tým hlavou, ako to len mohli hľadať výklad o veci, ktorá je známa aj najjednoduchejšiemu človekovi. Podobenstvá sú ako gumové lopty; prvému tlaku sa zdanlivo poddajú, ale keď odtiahneme prst, narovná sa lopta znova, ako by sa nič nebolo stalo.

Zároveň treba upozorniť na význam podobenstiev, aký maly pre bezpočetné množstvo ľudí, ktorí sa stali kresťanmi, hoci aj nevedeli čítať. Podobenstvá sú „bibliou analfabetov", ktorú Ježiš sám sostavil.

Sú vzdelanci, ktorí si nevážia veľmi podobenstiev, lebo sú vraj len „povedačkami", ktoré pôsobia viac na cit a fantáziu ako na rozum. K tomuto treba poznamenať: I Ježiš upotreboval podobenstiev, najmä keď hovoril k ľudu. Keď však hovoril len so zákoníkmi, vedel sa práve tak dobre vecne vyjadrovať; a podobenstiev potom upotrebil ako krátkych prirovnaní. Naproti tomu je zas isté, že práve život mešťanov je i dnes omnoho viac ovládaný fantáziou ako rozumom. Na pr. umenie reklamné sa obracia len na fantáziu. O kine a podobných „vzdelávacích prostriedkoch" ani nehovoríme.

Ježišove reči a podobenstvá

(Prehľad)

Podobenstvá Ježišove pochopíme správne len vtedy, keď poznáme povahu ľudí, ktorým Ježiš hovoril. Títo ľudia boli v počúvaní podobenstiev vycvičenejší ako my, — nehľadiac na to, že život, z ktorého Ježiš bral obrazy, bol životom ich. Vedeli napred, že Ježiš chce týmito rozprávaniami znázorniť určité pravdy a vštepiť ich do srdca; ale vedeli práve tak dobre, že sa nesmie každý jednotlivý rys podobenstva prenášať na každý jednotlivý rys učenia v ňom obsaženého.

Práve to je prekvapujúce, keď zistíme, že v tomto semitskom svete sa predsa líšia podobenstvá Ježišove od podobenstiev prorokov a svetských spisovateľov. Tohto rozdielu si pomerne málokto všimne. Keď však nám celkom zvláštnym spôsobom odhaľujú ducha Ježišovho, pohovorme si krátko o nich.

Ježiš volí pre svoje podobenstvá príbehy zo života ľudí,

zvierat, rastlín a ostatnej neživej prírody spôsobom celkom svojským. Proroci predvádzajú vždy obrazy a podobenstvá, ktoré majú v sebe čosi neobyčajného a strašného alebo s čisto vonkajšej stránky čosi napínavého. Naproti tomu Ježiš sa vyhýba, aby sme tak povedali, zásadne príbehom, ktorým ľudia naslúchajú len preto, lebo sú im nové; oveľa častejšie volí také príbehy, ktoré sú známe všetkým. Ale rozpráva ich tak, že pôsobia dojmom novosti.

Obrazy, ktoré predvádza, sú všetkým známe: veď Palestína je zemou, v ktorej i malé horské mestečká majú silný sedliacky ráz. I dnes sa lesknú stohy vymlátenej slamy vedľa svetlých kamenných domov, a niekedy i uprostred mesta sa stretneme s pastierom, ktorý ženie čierne kozy a biele ovce. Keď niekto chytá ryby, keď stavia, orie, žne, iste stoja v jeho blízkosti druhí, ktorí sa naň pozerajú. Preto každý pozná činnosť a povolanie druhého, ako to bolo aj u nás za dávnejších čias. Ježišove podobenstvá predpokladajú túto znalosť vecí.

Ďalšia a najmä nás moderných ľudí veľmi prekvapujúca vlastnosť Ježišova je v tom, že upotrebuje častejšie ako proroci podobenstvá z tichého a do seba uzavretého života prírody; naproti tomu veľmi zriedka uvádza podobenstvá zo života zvieracieho, aby nimi znázornil udalosti zo života ľudského. Podobenstvá o mŕtvole a supoch, o prasatách a perlách sú celkom ojedinelé. U Grékov a u rabínov boly zvlášť obľúbené bájky o líške. Rabbi Bar Kappara ich vedel vraj vyše tristo a raz pri hostine uviedol všetkých skoro do zúfalstva, lebo len rozprával a rozprával, až všetky jedlá vychladly. Ježiš neuvádza nikdy podobenstiev, ktoré by sa podobaly týmto rozprávkam. I keď sa objavujú v podobenstvách zvieratá, ide o pomer človeka k zvieratám, najmä v podobenstvách pastierskych a rybárskych. Divé zvieratá, levi, šakali, hrosi, krokodíli a morské obludy sa v nich nevyskytujú. Podobenstvá, ktoré majú za základ príbehy medzi ľuďmi, pridržiavajú sa len toho, čo sa deje v obyčajnom živote.

Obrazmi, vzatými z obyčajného života, nadobúdajú podobenstvá určitého rázu: — stávajú sa napínavými, upútajú fantáziu, ale nikdy nepôsobia na človeka vzrušivo, ale podporujú jeho sobranosť. Táto ich vlast-

Studňa v Samárii.

Obrázok ukazuje moderne upravenú studňu. Voda vyteká z prameňa do akejsi nádrže, ktorej sa upotrebuje i na pranie. Do nádob voda naberá sa priamo pod otvorom, z ktorého vyteká. Príznačné na obrázku je, ako arabské ženy vedia presne udržať v rovnováhe na hlave dosť ťažké hlinené džbány, v ktorých prinášajú vodu zo studne. Studne, ktoré prv neboly upravené na spôsob ako ukazuje obrázok, boly často zakrývané, aby nikto do studne nespadol alebo niekto cudzí všetku vodu „nevyčerpal". Voda sa i „kradla". Podľa obrázku, moderne upraveným zariadením je tomu zabránené.

Hora Garizim.

Hora Garizim leží v pahorkatine Samaritánskej. Obyvatelia boli zprvu pohania; len neskoršie prijali Boha židovského, ale ponechali si aj niektorých svojich domácich bohov. Kedy si postavili chrám na tejto hore, nie je isté. Akiste roku 408—407 pred Kristom. Chrám sa podobal chrámu jeruzalemskému. Keď sa roku 128 pr. Kr. Samaritáni pridali k nepriateľom židovským, Židia zničili mesto Samáriu a chrám. Bolo však znova vystavené roku 57—55 pr. Kr. Celkom ho zničili a obyvateľov pobili Rimania roku 67 po Kr. Všetko leží v rumoch. Od studne Jakubovej toto miesto vidno celkom dobre. Preto i Kristus, rozprávajúc sa so ženou Samaritánkou pri studni, akiste priamo ukázal na túto horu, keď povedal: „Žena, ver mi, že prichádza hodina, kedy ani na tejto hore ani v Jeruzaleme nebudete sa klaňať Otcovi!" Týmito slovami Kristus predpovedal nepriamo i skazu tejto svätyne. V pozadí na obrázku vidno tiahnuť sa výbežky vysočiny Judskej.

nosť je ešte zosilnená spôsobom, akým sú vypracované. Ježiš upotrebuje zriedkakedy v dlhšom podobenstve prítomného času, najviac rozpráva v čase minulom; oddaľuje takto udalosti a pôsobí tak viac na poslúchačovu myseľ ako na jeho vzrušivosť. Preto začínajú mnohé podobenstvá neurčitým úvodom: Jeden človek mal...

Tejto úprave podobenstiev musely zodpovedať i posunky Ježišove. Podobenstvá pôsobia oveľa živšie, keď si predstavíme, že Ježiš podobenstvá skutočne rozprával, a nie diktoval. A tak podľa toho prednes každého podobenstva i každej jeho časti zodpovedal čo najpriliehavejšie jeho obsahu. Kedykoľvek Východniar rozpráva, nadobúda jeho reč vzletného prízvuku a rytmického spádu. Pochybený posunok je aj u obyčajného muža z Východu celkom vylúčený.

Keď porovnáme po tej stránke reči Ježišove s rečami prorokov, nadobudneme dojmu, že Ježiša neopustila nikdy istá majestátna velebnosť. Slová sa uňho nikdy nevalia ako divoké vlnobitie. Má v sebe čosi z povahy tých vyrovnaných mužov, ktorí majú na všetkom živú účasť; ale len čo prehovoria, cítime, že veci posudzujú z istého vnútorného hľadiska.

Záľuba Ježišova vyberať pre podobenstvá príbehy zo života prírody a ľudí, ktoré sú známe všetkým poslúchačom, vedie až k tomu, že sa v jeho podobenstvách odrážajú pomery krajín, v ktorých sa práve zdržuje. Všetkým právom môžeme rozlišovať podobenstvá „galilejské" a „judské". Galilea bola, ako už bolo povedané, krajinou roľníkov a rybárov. Väčšina podobenstiev z Galileje čerpá obrazy zo života roľníckeho a rybárskeho. Judsko bolo zemou viníc a figovníkov, ktoré rastú na viniciach. Judsko bolo však aj zemou, kde veľmesto Jeruzalem pohlcovalo všetko a kde triedne rozdiely, rozdiely medzi pánom a otrokom, medzi bohatým a chudobným, ktoré sa ináč v patriarchálnom živote strácaly, vystupovaly vždy ostrejšie. Boly tam banky i bankové obchody, bolo tam temer všetko, čo známe dnes. I v Judsku hovorí Ježiš o viniciach a figovníkoch, o dobrých a zlých správcoch, o obchodoch, bankových vkladoch a úrokoch. V Judsku rozpráva Ježiš podobenstvá, ktoré sa odohrávajú na rušných cestách, ako na príklad na ceste z Jeruzalema do Jericha.

Pri niektorých podobenstvách sa nemôžeme obrániť pred dojmom, že Ježiš prihliadal aj k ročnej dobe a že vybral tie príklady, ktoré zodpovedaly zamestnaniu ľudí práve v ten čas.

Ešte v jednom ohľade je pomer podobenstiev Ježišových k ostatným podobenstvám starožidovskej literatúry veľmi pozoruhodný. Od rabbi Hillela, ktorý umrel, kým Ježiš žil skryto v Nazarete, sa nám zachovaly len dve podobenstvá. V nasledujúcej dobe rastie záplava podobenstiev v literatúre asi až do r. 130 po Kr. „Rabbim Me-ir (umrel r. 135) prestáva rad skladateľov podobenstiev." Doba rozkvetu takéhoto spôsobu poučovania teda pominula. K tomu pristupuje ešte jedna skutočnosť: v zákonníckych školách v Mezopotámii, ktoré majú ináč toho istého židovského ducha ako v Palestíne, sa taký rozkvet podobenstiev nevyskytuje; oni upotrebujú tohto spôsobu výkladu veľmi málo i v dobe, keď v materskej zemi boly podobenstvá podstatnou čiastkou vyučovania. Keď na toto prihliadame z celkom literárneho hľadiska, napadne sa nám otázka: Je medzi rozkvetom podobenstiev v Palestíne a medzi vystúpením Ježišovým len časová shoda, alebo sú medzi nimi aj vnútorné vzťahy? Vplýval príklad Ježišov na to, že podobenstvá, ktoré boly u ľudu od pradávna veľmi obľúbené, boly prijaté za prostriedok vyučovací a že sa staly akosi „školopovinné"? Vzhľadom na uvedené skutočnosti nebude možno toto len tak bezo všetkého poprieť.

Ježiš a pozemsko-národné nádeje jeho doby (Prehľad)

Už bolo povedané, ako očakávali Izraeliti dni Mesiašove, s ktorými mala nastať nová doba. Zostáva nám ešte otázka, ako si predstavovali pomer Mesiaša k nej. V opisovaniach sa veľmi často hovorí: Tak a tak bude v dobe Mesiašovej! Ale len zriedkakedy sa pripisuje zmena pomerov priamemu pôsobeniu Mesiašovmu. Predsa však smieme tvrdiť, že pôvod celého prevratu pripočítali Mesiašovi. Že sa o tom hovorí veľmi často neurčitými slovami, to má viac dôvodov: je predovšetkým

v povahe Východniarov, že v predpovediach upotrebujú takých obratov. Ďalej tým sa chceli vyhnúť vyslovovaniu mena božieho; veď konečne oboje, príchod Mesiašov a zmenu pomerov, treba pripočítať Bohu.

Že prevrat sa dával do súvisu s osobným zásahom Mesiašovým a že sa od neho očakávaly zázraky, to dokazujú falošní Mesiaši, ktorí znepokojovali ľud za nadvlády rímskej. Vystúpi akýsi Theudas a prehlási, že rozdelí vody Jordána, aby sa mohlo prejsť suchou nohou, ako kedysi za čias dobývania zeme. Toto malo byť znamením jeho poslania; tým sa myslelo nové vydobýjanie, oslobodenie zeme zpod jarma rímskeho. Miestodržiteľ dal jeho privržencov pochytať, Theudas bol zabitý; jeho hlavu priniesli na znamenie víťazstva do Jeruzalema. Neskoršie shromaždil akýsi Egypťan v púšti vojsko a sľúbil, že sa na jeho slovo srútia múry jeruzalemské, len čo prídu na horu Olivetskú. Avšak miestodržiteľ Felix vytiahol s vojskom proti nemu do púšte a porazil jeho vojsko. Egypťan ušiel.

Aj o prvom vystúpení Ježišovom boly všeobecne medzi ľudom rozšírené určité názory: Mesiaš pochádza z Betlehema. Žije v skrytosti; podľa jedných v raji, podľa druhých na severe alebo dokonca v samom Ríme. Objaví sa naraz. Eliaš ho prehlási za kráľa a pomaže ho. Hovorí sa na istom mieste:

Jasaj a veseľ sa, dcéra Sionská! Kedy sa naplní toto slovo? V hodinu, kedy Boh spasí Izraela. Tri dni predtým, ako sa objaví Mesiaš, príde Eliaš a stane si na hory Izraelské, zaplače a zakvíli nad nimi a povie: „Vy, hory zeme Izraelskej, ako dlho chcete tu stáť suché, bez vlahy a pusté?“ A jeho hlas bude počuť od jedného konca sveta k druhému. Nato im povie: „Pokoj prišiel na svet.“ A keď to počujú bezbožní, zaradujú sa a povedia jeden druhému: Pokoj nám prišiel! Druhého dňa príde a postaví na hory Izraelské a povie: „Dobro prišlo na svet.“ Tretieho dňa príde a povie: „Spása prišla na svet.“ A keď vidí bezbožných, ktorí hovoria, že pre nich prišiel pokoj, odpovie im: „Pre Sion platí: Kráľom sa stal tvoj Boh!“ — V tú hodinu zjaví sám Boh všetkým svoju velebnosť a svoju kráľovskú moc, ktoré prídu na svet, a spasí Izraela a postaví sa na jeho čelo ako je napísané: Vytiahne ten, ktorý prerazí (víťaz); oni prerazia a budú

vchádzať a vychádzať, a ich kráľ pôjde pred nimi a Jahve bude na ich čele.

U Justína hovorí Žid Tryfon: Keď aj pripustíme, že sa Mesiaš narodil a že sa niekde zdržuje, je predsa ešte neznámy a sám ešte nevie o sebe (že je Mesiašom), a nemá ani moci, dokiaľ nepríde Eliaš a ho nepomaže a pred všetkými neprehlási.

Evanjeliá potvrdzujú na viacerých miestach, hoci o tom ani výslovne nehovoria, svedectvá židovských spisov. Keď vystúpi Krstiteľ, ľud je v napätí, lebo myslí o ňom, „či azda on nie je prisľúbeným Mesiašom". V zprávach o živote Ježišovom je častejšie poznamenané, „že ľudia pripúšťali možnosť, že Ježiš je azda Mesiašom". Po prvom zázračnom rozmnožení chleba ho chcú „uchopiť a prehlásiť za kráľa". Samozrejme, myslia pri tom na kráľa, ktorý by ich vyslobodil zpod jarma rímskeho a za ktorého by sa zas prinavrátily časy, kedy padala mana. Keď Ježiš v chráme zvolal: „Kto je smädný, nech príde ku mne!", pýtajú sa mnohí, či je on nie Mesiašom. Veď od toho očakávali, že v chráme, práve na mieste, kde Ježiš tieto slová povedal, dá vyvierať prameňu. Ľudia sa tiež pýtali: „Učiní Mesiaš, keď raz príde, viac zázrakov ako tento?" Oduševnenie vzplanulo naozaj najviac vtedy, keď Ježiš slávnostne tiahol do Jeruzalema. Veď, čo to mohlo znamenať iného, ako počiatok nového kráľovstva? Evanjeliá potvrdzujú zároveň i to, že v ľude vládla mienka, že sa Mesiaš objaví znenazdania. Veď hovoria o Ježišovi: „O tomto vieme, odkiaľ je. Ale keď príde Mesiaš, nikto nebude vedieť, odkiaľ je!"

Mienka, že Eliaš oznámi prvý príchod Ježišov, sa vtiera častejšie do zprávy evanjelií. Už Krstiteľa sa opytujú ľudia: „Či si ty Eliaš?" Keď Ježiš predpovedá svoju skorú smrť v Jeruzaleme, opytujú sa učeníci, ktorí boli jatí takýmito názormi, či nemá ešte najprv prísť Eliaš.

Ako sa asi vykladaly miesta Písma svätého, ktoré hovoria o utrpení Mesiašovom? Rozumelo sa pod utrpením zčiastky trápenie národa vôbec, a jednotlivé výrazy sa vykladaly obrazne. Alebo poníženie Mesiašovo sa chápalo ako prechodný úsek jeho života v boji proti pohanom a bezbožným Izraelitom, po ktorom budú nasledovať bezprostredne „dni Mesiašove". Tak sa stalo, že pojem „vykúpenia" stratil pre mnohých súvis s pochopom hrie-

chu. Pod „vykúpením" si predstavovali títo Židia len vyslobodenie zpod jarma rímskeho a utvorenie pozemskej a národnej svetovej ríše s hlavným mestom Jeruzalemom.

Na základe takéhoto stavu vecí porozumieme mnohému, čo v živote Ježišovom zvlášť uchvacuje pozornosť. Ježiš sa usiluje vyhnúť sa všetkému, čo by mohlo sviesť ľud k tomu, aby ho považoval za Mesiaša, tak ako si o ňom utvoril predstavu vo svojom pozemskom smýšľaní. Preto sa zásadne nazýva „Synom človeka", volí si teda meno Mesiašovo, ktoré najmenej vzbudzuje nádej na pozemskú ríšu. Až na konci, keď už kráča v ústrety krížu, označuje sa za syna Dávidovho, a len pred veľkňazom upotrebuje pre seba názvu Mesiaša.

Ako si predstavovali pomer Mesiaša k Zákonu? Zákon bol strediskom všetkého štúdia a celého života. Ježiša si nemohli inakšie predstaviť iba ako zákoníka, ktorý prevyšuje všetkých svojou múdrosťou. On má moc nad všetkými tajomstvami spravodlivosti; pozná nielen všetky ustanovenia Zákona, ale vie aj všetky predpisy „odôvodniť": „Veci, ktoré boly dosiaľ skryté, budú preňho teraz priehľadné ako sklo." A čo aj nebude učiť ničomu, čo nie je v Zákone, predsa sa bude javiť ako učiteľ, ktorý prinesie „nový Zákon". Tieto výklady sa celkom podobajú slovám, ktoré Ježiš povedal na počiatku horskej reči, keď vykladal svoj pomer k Zákonu: „Nenazdávajte sa, že som prišiel zrušiť Zákon; neprišiel som ho zrušiť, ale naplniť."

Mesiaš pozná Zákon najdokonalejšie, lebo je Bohu bližší ako iní; po Abrahamovi, Jobovi a Ezechiašovi je štvrtým a ostatným, ktorý Boha v sebe samom poznáva. I v tom sú náznaky toho, čo Ježiš sám o sebe hovorieval.

Ježiš vie, že aj učeníci jeho si priniesli istú časť pozemsko-národných nádejí. Šetrne zatlačuje tieto predstavy do pozadia tým, že im zjavuje svoju pravú božskú prirodzenosť a že im poukazuje na svoju vykupiteľskú smrť v Jeruzaleme. Ale ešte v ostatných dňoch pred jeho utrpením majú apoštolovia na mysli mesianske kráľovstvo skôr pozemského rázu; ešte viac ľpie na starých názoroch ľud. Zázraky Ježišove vzbudzovaly ešte vždy v národe nádej, že Ježiš je azda predsa len Mesiašom tak ako si to oni predstavovali. Že by niekto mal tento dar v takej miere ako Ježiš a predsa že by iné ako usta-

vičné konanie zázrakov pokladal za dôležitejšie, zdalo sa im celkom nemožným.

Keď máme pred očami tieto nádeje národa, pochopíme, že horská reč, prvá väčšia reč Ježišova o cieľoch, za ktorými pôjde, je namierená vnútorne čo najostrejšie proti falošným mesianskym nádejam.

Z horskej reči:

Osem blahoslavenstiev

> A keď sostúpil s nimi, stál na rovine, i zástup jeho učeníkov, a veľké množstvo ľudu z celého Judska i Jeruzalema a z pomoria, i z Tyru a zo Sidonu, ktorí prišli počúvať ho a uzdraviť sa od svojich chorôb. I tí, ktorí boli trápení od nečistých duchov, boli vyliečení. A všetko množstvo hľadelo sa ho dotknúť, lebo moc vychádzala z neho a uzdravovala všetkých. Tu on pozdvihol oči na svojich učeníkov a riekol: „Blahoslavení ste vy chudobní, lebo vaše je kráľovstvo božie!" (Mat. 5, 1—11; Mar. 3, 7—10; Luk. 6, 17—19)

Veľmi mnoho ráz zobrazili umelci scénu, ako Ježiš zvestuje osem blahoslavenstiev. A skoro vždy stoja okolo Ježiša zástupy ľudí, ktorí už podľa celého svojho spravovania sa prezrádzajú vieru v týchto osem blahoslavenstiev. Zriedkakedy — veď je to nesmierne ťažko, ba, skoro nemožno, vymaľovať—je naznačená smes citov, ktorá vtedy istotne zachvátila ľudí, keď Ježiš začal vetou: „Blahoslavení chudobní duchom, lebo ich je kráľovstvo nebeské."

Takto hovoril Ježiš, keď už uzdravil chorých a oslobodil posadlých a keď tak ukázal, že je pánom prírody a vládcom nad nečistými duchmi. Bol azda jediný jeden z jeho poslúchačov, boli vari jeho apoštolovia pripravení na tieto slová? Nie! Reč v svojej podstate nepôsobila tým, že ako okúzlení ju počúvali. Jeho reč ich upútala, istotne; ale, ako to hovoria aj evanjelisti, bol to skôr nesmierny úžas ako upútanie. Ježiš tu hovoril o veciach, ktoré im dosiaľ ani len vo sne nenapadly; a v tej istej chvíľke, keď hovoril, cítili čosi vo vnútri vlastnej svojej duše; z hĺbky, z ktorej k nim dosiaľ nepreniklo nijaké slovo, ozývalo sa k nim: Tento Ježiš Nazaretský hovorí pravdu! Cítili ako keby sa boli prebudili!

Nie je vôbec pravda, ak tvrdí niekto, či už otvorene alebo skryte, že učenie Ježišovo obzvlášť dobre zodpovedalo „snivej povahe Východniarov". Samozrejme, že

i tam, ako i u nás, boli snilkovia, ľudia, ktorí neprišli do styku so skutočným životom a preto si vymysleli život neskutočný; ale ľudia, ktorí stáli okolo Ježiša na horskom stupni pri jazere, k nim nepatrili.

Boli to ľudia prostí: rybári a sedliaci („felahovia" ako sa dnes hovorí), remeselníci, poháňači oslov a tiav. O namáhavom živote rybárov sme už povedali. Ale väčšina poslúchačov patrila k triede sedliakov. I keď sa ešte neupotrebovalo slova „felah", trieda už iste existovala. I vtedy sa hovorilo o sedliakovi s tým opovržením, ktoré počuť v Palestíne podnes: „Ja fellàh" — „ty felah — ty sedliak!" Farizeji totiž volali tento ľud „am-haaredz" — „ľudia zeme"; keď to preložíme podľa smyslu, znamená to čosi podobeného ako „Ja fellàh!" I obyvatelia mnohých malých horských mestečiek boli a ešte aj sú zčiastky roľníkmi, vinárnikmi alebo pestovateľmi olív.

Z pomerov, ktoré vládly až do najnovšieho času, môžeme mnoho usudzovať na pomery, ktoré vládly v čase Ježišovom. Preto stručne opíšeme ťažký život takého palestínskeho sedliaka.

Mnoho námahy a sklamania mu spôsobí už sama príroda zeme. Ak v jeseni neprší, včas siať je nemožno; ak neprší na jar, klasy uschnú a zakrpatejú. Olivy rodia len každý druhý rok; práca vo viniciach je veľmi obťažná; už samé udržovanie terás vyžaduje mnoho hodín najväčšej námahy. Toto hovoríme len mimochodom; veď naozaj, roľníci vytrpia veľmi mnoho, len keď berieme do úvahy to, čo vytrpia od prírody.

Celkom inakšie pôsobí na ľudí, keď trpia krivdu a nespravodlivosť od úradov a od vyšších stavov. Poďme sa pozrieť s felahom na humno, kde sa smeje na slnci vymlátené a očistené obilie, úroda celoročnej námahy.

Prvý, kto neúprosne požaduje svoj podiel z tejto hromady je „nájomca desiatku", „aschar" — „aschara" znamená totiž „desať". Desiatok, odvádzanie desiatej časti poľnej úrody, je daň, ktorá za čias Ježišových patrila chrámu. Kto raz videl stálosť pomerov na Východe, nepochybuje ani na chvíľku, že za čias Ježišových bolo vyberanie desiatku pre prostých ľudí takým istým sužovaním ako i dnes. (Za anglického mandátu sa veci v Palestíne zmenily; roľník platí dnes paušálnu sumu.) Štát predával desiatok nájomcom. Najprv sa konala schô-

dza, na ktorej sa odhadol výnos bežného roku. Samozrejme, zástupca vlády nechcel nikdy nič počuť o zlej úrode. Potom sa predal desiatok jednotlivých obcí tomu, kto najviac ponúkal. Kto desiatok kúpil a od vlády dostal plnú moc, vtiahol do „svojej" dediny ako jej vládca. Všetko sa pred ním zohýňalo, všetko sa pred ním klaňalo. Nájomca hneď ustanovil dozorcu, ktorý zostával v dedine až do konca žatvy. Väčšinou boli sedliaci zaväzovaní ešte k tomu, aby ho živili. Povinnosťou tohto človeka bolo čo najviac vydrieť pre nájomcu. „Zapečatil" hromadu zrna, aby si nik z neho domov neodniesol, dokiaľ nebol desiatok odvedený (urovnal hromadu lopatou a vtlačil do nej drevenú formu). Potom strážil humno cez deň a v noci tam spal. Nájomca vyberal desiatok aj zo strateného, z toho, čo zostalo na poli alebo čo sožrali osli a ťavy. Ak bolo skladisko v dedine, musel tam sedliak odviezť desiatok bezplatne. V každom prípade ho mohol nájomca prinútiť, aby viezol obilie hodinu cesty. Ale ani s tým sa nájomci neuspokojovali, ale požadovali ešte zvýšenie „desiatku", takže z „desiatej čiastky" sa stávala niekedy devätina, osmina, ba aj sedmina alebo šestina. Keď nechceli sedliaci privoliť, pohrozil im nájomca nejakým udaním u úradov; vedel, že tie sú na jeho strane. Tak prechádzala v ľude s pokolenia na pokolenie zaťatosť a pomstivosť.

Tu a tam vypukol niekedy tlejúci oheň vo veľké vzplanutie. V krajine, kde Ježiš povedal horskú reč, sostrelili v ostatných rokoch nájomcu s koňa; potom mu rozpárali brucho, vstrčili doňho snop a zapálili ho.

Ale z úrody požívali aj iní: strážnik, ktorý stráži obilie pred zvieratmi a zlodejmi, povozník, ktorý so svojimi oslami a ťavami sváža snopy, a tiež kosci, viazačky snopov, robotníci na humne a mlatci.

Za čias Kristových boly podobné pomery. Veď farizeji si obzvlášť zakladali na tom, že previedli zachovávanie predpisov o desiatkoch. Ale do toho sa zaplietly nové ťažkosti. Desiatok patril vlastne levítom; ale kňazi si osobovali práva ho vyberať. Ako sa oni chovali voči levítom, tak sa choval voči ním veľkňaz pred srúcaním Jeruzalema. Posielal „do dedín svojich sluhov" a prikázal im vymáhať desiatok; kto im odporoval, pocítil na svojom chrbáte palicu.

Jozef Flavius poznamenáva, že Ptolomeovci zaviedli v Palestíne egyptský spôsob vydražovania daní. Spôsob prenajímania desiatok, ktorý trval až do nedávna, bol ten istý ako za Ptolomeovcov. Egyptské záznamy z vtedajšej doby poznajú aj odhad výnosu úrody v čase žatvy na poli, predaj v dražbe, povinnosť odviezť desiatok na vlastné trovy do skladiska. Teda môžeme súdiť, že palestínski felahovia znášaly za čias Ježišových tie isté krivdy, aké znášajú dodnes. V takých pomeroch žili teda ľudia, ktorí sa shromaždili okolo Ježiša, keď hovoril horskú reč. Okrem toho bol ľud vtedy celkom bezbranný, lebo krajina bola „obsadeným územím"; a takto bolo tiež zle, či už mali nad sebou rímskeho vladára a či knieža z rodu Herodesovho. Preto očakávali od Ježiša skutočné skutky, skutky oslobodenia ich zpod malých a veľkých tyranov. Či už nedokázal, že vládne mocou nebies! — Ale Ježiš otvoril svoje ústa a hovoril:

Blahoslavení chudobní duchom!

Ľudia napnute počúvali. Ich úžas bol istotne väčší a inakší, ako si vieme predstaviť. Pochádzajú z chudoby, sú biedni, a utláčaní, Ježiš môže toto všetko odstrániť, tu však počujú slová, z ktorých vidia, že on vie dobre, aký majú život, ale sa rozhodol, že biedu od nich neodníme, ale pomôže im ju znášať.

Boli chudobní; a chudoba im má zostať! Ale budú ju znášať pre Boha! Boli utláčaní; ale to vydržia pre Boha! Blahoslavení boli, ktorí smútili, hladovali a žíznili po spravodlivosti, konali skutky milosrdenstva, kým svet sa smial, ktorí upevňovali pokoj, miesto aby roznecovali spory.

A nakoniec pozdvihol Ježiš ešte raz hlas, čím mala vyvrcholiť neočakávaná reč: Prišli k nemu ako prenasledovaní, a hľa, on hovorí o novom prenasledovaní, o prenasledovaní preňho! „Blahoslavení, ktorí trpia protivenstvá pre spravodlivosť, lebo ich je kráľovstvo nebeské! Blahoslavení ste, keď vás pre mňa budú potupovať a prenasledovať a lživo hovoriť proti vám všetko zlé! Radujte sa a plesajte, lebo vaša odplata je hojná v nebesiach. Veď i prorokov tak prenasledovali, ktorí boli pred vami."

Veru, „neslýchane" znely vtedy tieto slová, tak ako aj dnes. Len ten, kto verí, že Ježiš je Synom božím, je presvedčený, že hlásajú pravdu.

Osem blahoslavenstiev je tiež vzorom prostonárodného rečníctva, ktoré bolo na Východe veľmi obľúbené. Základná myšlienka: „Boh sám stačí, ale stačí vždy a za všetkých okolností!" je znázornená v každej novej vete novým obrazom.

Osem zvolaní. Týchto osem zvolaní je zas úvodom k celej reči; slová: „Boh sám stačí pre ľudí, ale stačí vždy a za všetkých okolností!" sú poslúchačom vštepované obsiahlejšími a podrobnejšími vývodmi.

Chráň sa zlého pre Boha!

Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo prorokov! Neprišiel som ho zrušiť, ale naplniť. (Mat. 5, 17—48)

O horskej reči hovorí i Lukáš i Matúš, ale nehovoria rovnako mnoho a ani nie vždy to isté. Matúš postupuje vo svojom evanjeliu často schematicky, v rozprávaní usporiada výroky, ktoré patria spolu podľa druhu, hoci sú časove aj oddelené. Ale na druhej strane zas v častiach horskej reči, ktoré uvádza, sú pravé perly východniarskej výrečnosti. Kto nechce pripustiť, že zpráva je podaná verne podľa slov Ježišových, príde do pomykova; musí považovať potom za pravdivé, že Matúš reč Ježišovu „opravil" a „jasne rozčlenil".

V horskej reči, ako ju podáva Matúš, sa dajú skutočne rozoznať rozličné samostatné úseky, ktoré sa všetky zakladajú na jedinej základnej myšlienke, ktorá sa javí podľa východniarskeho spôsobu vždy v nových obrazoch. Základná myšlienka je: Jedine slúžiť Bohu činí človeka šťastným. V úvode znázorňuje ju Ježiš niekoľkými zvolaniami, ktoré všetky začínajú slovami „Blahoslavení sú" a preto sa nazývajú „blahoslavenstvami".

Na ne nadviažuc reč, Ježiš rozvádza základnú myšlienku v dlhšej reči tak, že porovnáva svoje učenie so Zákonom. Už prikázania Starého zákona boly dané preto, aby savedelo, ako sa máslúžiť Bohu; Ježiš neprišiel, aby ich zrušil, ale naopak: odteraz maly byť zachovávané ešte väčšou mierou ako predtým, z lásky k Bohu, a preto tým svedomitejšie.

„Nenazdávajte sa, že som prišiel zrušiť Zákon alebo prorokov; neprišiel som ho zrušiť, ale naplniť. Veru,

povedám vám: dokiaľ nepominie nebo a zem, nepominie jedna písmena alebo jediná čiarka zo Zákona, dokiaľ sa všetko nestane. Kto by teda zrušil jeden z týchto najmenších príkazov a tak by učil ľudí, bude sa volať najmenším v kráľovstve nebeskom; kto by však činil a ich učil, ten sa bude volať veľkým v kráľovstve nebeskom."

Pri týchto slovách sa pýtajú mnohí: Či zákoníci a farizeji nepriviedli Zákon na najvyšší stupeň dokonalosti? A Ježiš odpovedá: „Hovorím vám: Ak nebude hojnejšia spravodlivosť vaša ako spravodlivosť zákoníkov a farizejov, nevojdete do kráľovstva nebeského!"

Stará základná myšlienka je objasnená v tomto novom ponímaní viacerými samostatnými príkladmi, ktoré sa zakladajú na jednotlivých prikázaniach, ale stavbou sa podobajú. Nesmieme si nevšimnúť, že v reči Ježišovej sú dvojaké protiklady, keď hovorí: „Počuli ste, že bolo povedané starým: Nezabiješ! Ja vám však povedám, že každý, kto sa hnevá na svojho brata, vinen bude súdu!" V slovách: „Starým bolo povedané", starými sa rozumejú tak Izraeliti starých čias ako aj ich zákonodarca Mojžiš. Proti týmto starým Izraelitom a ich zákonodarcovi Mojžišovi sú postavení Izraeliti doby mesianskej a Ježiš. Preto v gréčtine sú slová „ja" a „vám" zdôraznené.

„Počuli ste, že bolo povedané starým: Nezabiješ! Kto by druhého zabil, vinen bude súdu. Ja vám však povedám, že každý, kto sa hnevá na svojho brata, vinen bude súdu. Kto by však povedal bratovi svojmu „raka" (hlupák, sprosták), vinen bude veľrady. A kto by mu povedal: Neznaboh! vinen bude pekelného ohňa! Ak teda prinášaš svoj dar na oltár a tam si spomenieš, že brat tvoj má niečo proti tebe, zanechaj tam dar svoj pred oltárom a choď sa najprv smieriť s bratom svojím! A potom príď a obetuj svoj dar!"

Takto hovoril Ježiš pred poslúchačmi, ktorí boli živo vnímaví a preto aj podľa tohto patrili k vznetlivému národu. Pre maličkosti dochádza často k ťažkým nádavkám. „Raka" znamená „hlupák, sprosták", človeka, ktorý „má otruby v hlave". Výrazu sa asi často upotrebovalo. Vyskytuje sa veľmi často v mimobiblickej literatúre a znamená človeka duševne menejcenného. „Moros" znamená doslovne „blázon", ale tým treba roz-

umieť človeka, „ktorý sa spustil Boha, neznaboh", a toto ukazuje na najhorší stupeň mravnej zvrhlosti.

„Počuli ste, že bolo povedané starým: Nezosmilníš! Ja však vám povedám, že každý, kto pozrie na ženu, aby ju požiadal, smilnil s ňou v srdci svojom!

Ak ťa pohoršuje pravé oko tvoje, vylúp ho a odhoď od seba; lebo je lepšie pre teba, aby zahynul jeden z údov tvojich, ako aby celé telo tvoje bolo uvrhnuté do pekla!"

Pozerajúc sa na toto len celkom zvonka, oddelenie mužov od žien bolo na Východe oddávna omnoho prísnejšie ako u nás. Ale tým ešte nebola celkom odstránená príležitosť k hriechu. Ježiš poukazuje teda na nebezpečenstvá, ktoré ešte stále trvajú.

„Počuli ste, že bolo povedané starým: Nebudeš krivo prisahať: ale splníš Pánovi prísahu svoju! Ja však vám povedám, aby ste neprisahali vôbec, ani na nebo, lebo je trónom Boha; ani na zem, lebo je podnožou nôh jeho, ani na Jeruzalem, lebo je mestom veľkého kráľa, ani na hlavu svoju nebudeš prisahať, lebo ani jeden vlas nemôžeš urobiť bielym alebo čiernym. Vaša reč nech je „Áno, áno!" — „Nie, nie!" — čo však je nad toto, je od zlého!"

Podnes je pre čulých Východniarov pokušením potvrdiť všetko, čo povedali, prísahou či už na začiatku alebo na konci. Z toho, čo Ježiš povedal, poznáme, že vtedy nebolo inakšie. Prisahali na chrám, na zem, Jeruzalem a hlavu — ako na príklad dnes na bradu prorokovu. Len lživosť ľudí je príčinou prísah v spoločenskom živote. Ak prestanú lži, bude „áno" skutočne znamenať „áno", „nie" — „nie", a tak budú prísahy zbytočnými.

„Počuli ste, že bolo povedané: Oko za oko, zub za zub. Ja však vám povedám, aby ste neodporovali zlému; ale ak ťa niekto udrie na pravé líce, nastav mu aj druhé; a tomu, kto sa chce súdiť s tebou a vziať ti sukňu tvoju, daj mu aj plášť; a ak ťa niekto prinúti na jednu míľu, choď s ním aj iné dve!"

Nie nadarmo hovorí tu Ježiš tak názorne. Takéto veci bolo vtedy, ako aj dnes, vídať hocikde na ulici. Dvaja sa povadia, náhle zdvihne jeden ruku a už to ide do živého. Nie nadarmo hovorí Ježiš o súdení. Súdenie sa je na Východe prastarým nemravom. Stáva sa, že dvaja susedia si celé roky robia navzájom zle. Nakoniec idú k nejakému slávnemu šejkovi, ktorý býva možno veľmi ďaleko, aby

dali rozhodnúť spor; on ho „rozhodne" a žiada za to viac ako bola hodná sama sporná vec.

Sú tiež prípady, kedy človek môže niekoho prinútiť, aby „šiel spolu s ním jednu míľu". Ježiš zaiste nepridal nič „vymysleného" k uvedeným obrazom z každodenného života prostých ľudí. Tomuto podobné prípady sa stávaly v Palestíne za tureckej nadvlády: Tí, ktorí boli povinnío dvádzať desiatky, museli obilie viezť „hodinu cesty" na vlastné trovy; podľa egyptských zpráv za čias Ježišových boly podobné ustanovenia. V gréckom texte je upotrebené slova „angareuein", čo znamená výkon, ku ktorému je človek prinútený (podobne ako „rekvirovať" v smysle vojenskom). Ten istý výraz je aj v evanjeliu, kde sa hovorí o Šimonovi, ktorého „prinútili" niesť kríž Ježišov.

„Počuli ste, že bolo povedané: Milovať budeš svojho bližného a nenávidieť budeš nepriateľa svojho; ja však vám povedám: Milujte nepriateľov svojich a modlite sa za tých, ktorí vás prenasledujú, aby ste boli deťmi svojho Otca, ktorý je na nebesiach, ktorý rozkazuje slnku vychádzať na dobrých i na zlých a dážď sosiela na spravodlivých i na nespravodlivých. Lebo ak milujete tých, ktorí vás milujú, akú odplatu budete mať? Či to nerobia aj mýtnici? A ak budete pozdravovať len svojich bratov, čo viacej robíte? Či to nerobia aj pohania?"

I toto je výňatok zo života Východniarov. Pomstychtivosť a nenávisť majú tieto národy v krvi, u nich totiž obce a kmene tvoria jedno telo s mnohými údmi. Všetko, čo do tohto nepatrí, je považované za „nepriateľa" a netreba ho šetriť. Je to „prírodné právo" zdravých, ale práve „príliš prírodných" národov. Keď pred niekoľkými rokmi katolícky misionár kázal v Zajordáni o láske k nepriateľom, povstal starý beduínsky šejk a zvolal k nemu: „Abuna, chalaz!" — „To je už primoc!" A ľudia pri jazere Genezaretskom mali toto prijať jednoducho ako samozrejmosť, keď to Ježiš prvý raz hovoril?

Je celkom príznačné, že tu je zmienka aj o pozdrave. Obrady pri pozdravovaní sú na Východe, ako už bolo povedané, omnoho zložitejšie ako u nás. Je preto pochopiteľné, že ľudia, ktorí sa nenávidia, sa jednoducho nepozdravia. Také opomenutie pozdravu vie Východniar výborne maskovať.

. Po tejto reťazi úryvkov, rozlične znázorňujúcich tú istú myšlienku, je vyjadrená základná myšlienka ešte raz nakoniec novými slovami:

„Buďte teda dokonalí, ako i váš Otec nebeský je dokonalý!"

Rob dobre z lásky k Bohu!

Dajte si pozor, aby ste nekonali svojej spravodlivosti pred ľuďmi, žeby vás videli: inak nebudete mať odmeny u vášho Otca, ktorý je na nebesiach. (Mat. 6, 1—18; 7, 1—6)

Ježiš slávnostne prehlásil: „Neprišiel som zrušiť Zákon, ale naplniť!" Teraz hovorí: „Farizeji sú hanobitelia Zákona!" „Dávajte si pozor, aby ste nekonali dobré skutky pred ľuďmi, aby ste boli od nich videní! Tak nebudete mať odplaty u Otca svojho, ktorý je na nebesiach!"

Dobro sa má konať, aby sa človek zapáčil Bohu; nie ako farizeji, aby sa páčili len ľuďom!

Tento výrok je úvodom k novému trojčlennému radu poučných obrazov.

„Keď teda dávaš almužnu, netrúb pred sebou, ako to robia pokrytci v synagogách a na uliciach, aby boli ctení od ľudí; veru, povedám vám, dostali odmenu svoju."

Výrok Ježišov sa vtedajšiemu životu približuje viac ako si myslíme. Okrem dane pre chudobných, ktorá bola povinná, boly sbierané aj dobrovoľné dary pre nemajetných. Tie sa sbieraly v synagogách a za pôstnych bohoslužieb aj na verejných miestach. Veľmi často sa stávalo, že niektorí ľudia sa honosili pred shromaždeným národom vysokými sumami, ale ich nezaplatili. Za také veľké dary sa dávaly niekedy čestné miesta v synagoge. Mestské ulice a synagogy boly pre takých mužov, ktorí „sa chceli ukázať ako pobožní", javiskom, ktoré pre nich bolo vždy pripravené. Ak tam prichádzali s tým úmyslom, aby boli od ľudí chválení, nemali u Boha už nič „k dobru" — boli ako ľudia s lístkom, na ktorom bolo napísané: „Apecho" — „bolo mi vyplatené". Veľmi mnoho takýchto grécky písaných potvrdeniek bolo vykopané v Egypte z piesku. Smieme teda voľne preložiť: Ľudia, ktorí dávajú almužnu len preto, aby sa zapáčili ľuďom, „sú s Bohom už vyrovnaní".

Kto chce teda byť od Boha odmenený, nech dáva almužnu tajne!

„Keď však dávaš almužnu, nech nevie tvoja ľavá ruka, čo robí tvoja pravá ruka, aby bola tvoja almužna v skrytosti, a Otec tvoj, ktorý vidí v skrytosti, ťa odmení."

Výraz „odmení" zodpovedá starému „odplatí". Takí darci majú u Boha pripísané k dobru.

Druhý obraz:

„A keď sa modlíte, nebuďte ako pokrytci, ktorí sa radi modlia v synagogách a stojac na rohoch ulíc, aby boli videní od ľudí. Veru, povedám vám: Dostali už svoju odmenu!"

Zasa obraz z Východu. Kostoly a mešity sú tam akýmisi miestami na shromažďovanie. To sa často zdôrazňuje s rozhorčením; zriedkakedy sa však pripomína, že ulice miest sú miestami, kde sa vykonávajú náboženské povinnosti. Hoc aj vo vlaku vstane niekedy naraz muž, vyzuje obuv, stane si na lavicu a začne si odbavovať svoju modlitbu so všetkými k tomu predpísanými posunkami.

Horlivý človek sa modlil aj za čias Ježišových hoc aj v divom hluku ulice, keď prišiel čas na to. Zákoníci pokonávali najmä o otázke, či sa má pozdravovať pri takej modlitbe. Rozlišovali pozdravy z obavy, z úcty a obyčajné pozdravy. Jedny boly dovolené, druhé nie. Prerušiť modlitbu, aby sa pozdravilo, bolo dovolené skôr na konci vety ako uprostred. Modlitbu na ulici spomínajú aj mimobiblické spisy, na príklad príhoda so zbožným židom, ktorý sa modlil na ulici a nepozdravil okoloidúceho rímskeho veliteľa, ktory si ho potom dal predvolať. Ježiš kára takú modlitbu len vtedy, ak ju konal niekto len preto, aby ho ľudia videli.

Kto sa modlí z lásky k Bohu, rád sa zaobíde aj bez ľudských svedkov.

„Keď sa modlíš, vojdi do izbičky svojej a zavri dvere a pomodli sa v skrytosti k svojmu Otcovi. A Otec, ktorý vidí aj v skrytosti, odplatí ti!"

Izbička je vlastne „komora", neosvetlená miestnosť, v ktorej sú uložené hlinené nádoby s obilím a krčahy s vínom. Celkom prostonárodný je spôsob uvedenia protikladu medzi otvorenou ulicou a tmavou komorou. Preto slová „ktorý vidí aj vo tme" dostávajú celkom

zvláštny význam — také slovné hračky sú na Východe veľmi obľúbené.

I pôstne dni boly prejavom verejného náboženského života; nasleduje tretí obraz:

„Keď sa postíte, nebuďte zarmútení ako pokrytci. Lebo oni zohyzďujú svoju tvár, aby ukázali ľuďom, že sa postia!"

Ježiš zas naráža na veľký zlozvyk. Každé vnútorné hnutie prejavuje Východniar aj navonok. Toto sa stáva preň potom veľmi ľahko hlavnou vecou. Ako sa ľudia v slávnostné dni zdobili, boli zas niektorí, ktorí v pôstne dni úmyselne zanedbávali svoj zovňajšok a ukazovali, že chradnú a hynú hladom.

Kto sa postí z lásky k Bohu, nech si dá pozor, aby neprejavil navonok, že si niečoho odopiera.

„Keď sa postíš, pomaž si hlavu svoju a umy si tvár svoju, aby nezbadali ľudia, že sa postíš, ale len Otec tvoj, ktorý je v skrytosti. A Otec tvoj, ktorý vidí aj v skrytosti, odplatí ti!"

Kto činí všetko z lásky k Bohu, chráni sa aj všetkého posudzovania a dôverčivosti.

„Nesúďte, aby ste neboli súdení. Lebo akým súdom súdite, takým budete súdení, a akou mierou meriate, takou bude aj vám namerané! Čo vidíš smetku v oku brata svojho, a brvno v oku svojom nezbadáš? Alebo ako hovoríš bratovi svojmu: Daj, vytiahnem ti smetku z oka tvojho! A hľa, brvno je v oku tvojom! Pokrytec! Vyber najprv brvno z oka svojho, a potom hľaď, aby si vytiahol smetku z oka brata svojho!"

Pokrytectvo sa tiež javí v posudzovaní vnútorného stavu druhého. Človek, ktorý sa usiluje, aby slúžil len Bohu, sa nenamáha, aby dôkladne zistil, aký je pomer druhého k Bohu. Neurobí to už preto, aby sám nebol Bohom prísne súdený.

Ježiš ukazuje názorným obrazom neslušnosť takéhoto konania. Kto má v oku „brvno", ide k druhému, u ktorého objavil smetku, a ponúkne sa mu, že ho oslobodí od takej nepríjemnej veci. Keby sa usiloval poctive odstraňovať chyby, pretože urážajú oko Boha, začal by od seba samého, lebo jeho chyba je väčšia.

Človek, ktorý hľadí na Boha, prenecháva úsudok o sebe samom Jemu a nehovorí bez dôvodu o vlastnom

Oráč pri práci.

Je po prvých dažďoch decembrových. Pôda je zas ako slepená; zoraná prsť od nezoranej odráža sa v nádhernej červenohnedej farbe. Kameňov je tiež dosť. Kto priložil ruku k pluhu a potom sa ešte obrátil, tomu vyletí rukoväť z ruky alebo pluh z brázdy. Oráč je teplo oblečený; ako by cítil zimu, ale v skutočnosti je 15° tepla.

Pri mlátení.

Humnom sa rozumie na Východe miesto, kde sa mláti a kde sa súčasne i stráži obilie, ktoré zostáva tam, kým sa neodvezie do stodoly. Beduínsky chlapec z kmeňa Sameiri, čierny ako černoch, stojí na mlátiacich saniach. Usiluje sa svojou nepatrnou váhou rozmnožiť kamene, ktoré na ne položil. Hromada, okolo ktorej chodí kôň, je zo samých nakrátko posekaných klasov. Z tých sa kladú pod sane stále nové vrstvy, kým sa nevyprázdni miesto uprostred kruhu. Potom sa začne znova. Za rovnomerne vejúceho vetra sa smes vyhadzuje do výšky. Tvrdé čiastky padnú i s obilím na zem, jemný prach odletí. Zrno sa potom postupne presieva sitami rozličného druhu a sa vyčistí. Stvrdnuté chuchvalce, ktoré ostanú nakoniec, berú sa alebo domov ako kurivo, alebo sa nechajú na mieste, aby sa rozpadly. Na to naráža Ján. Plevel sa niekedy spáli spolu s nimi. (Podobenstvo Ježišovo o kúkoli medzi pšenicou!) S výšin v pozadí sostúpil Ježiš ráno po voľbe apoštolov. Celá zpráva predpokladá, že Ježiš bol so zástupom v krajine, kde väčšia čiastka pôdy sa používala najviac ako pastviská a preto sa po nej smelo slobodne chodiť.

svojom vnútornom živote podľa viery. Do tejto dôverčivosti sa môže vpliesť pokrytectvo. Beda, ak niekto rozpráva nehodným ľuďom o tajomstvách božích!

„Nedávajte veci sväté psom, ani nehádžte svoje perly prasatám, aby ich náhodou nepošliapaly svojimi nohami a obrátiac sa neroztrhaly vás!"

Obraz zo skutočného života, ktorý naplňoval židov hnusom. Psi a prasatá boly u nich nečistými zvieratmi. Pripomína to i nádavka „kresťanský pes". Keď hodí niekto niečo kŕdľu polodivých psov alebo hladných prasiat, naraz sa shrnú; keď zbadajú, že pohodené sa nedá sožrať, rozzúria sa na toho, kto bol taký blázon, že ich prilákal. Výrazom „perla" sa obyčajne naznačovala pekná myšlienka.

Podobenstvo o rozzúrených prasatách je jediným zpomedzi podobenstiev Ježišových, v ktorom skutočná zvieracia povaha je obrazom udalostí v ľudskom živote.

Toto boly teda Ježišove prikázania: Chráň sa zlého z lásky k Bohu! Rob dobré z lásky k Bohu! Mlč o sebe a o druhých z lásky k Bohu!

Vyvoľ si dobrú cestu!

Vchádzajte tesnou bránkou, lebo široká je brána a priestranná cesta, ktorá vedie do zahynutia, a mnoho je tých, ktorí vchádzajú ňou. Aká tesná je bránka a úzka cesta, ktorá vedie do života, a málo tých, ktorí ju nachádzajú! (Mat. 7, 13—29; 24—27; Luk. 6, 47—49)

Človek často podlieha vedome alebo nevedome domnienke, že Ježiš hovoril vtedy „celkom iným ľuďom", ako sú dnes; alebo, že vraj jeho reči boly od skutočnosti tak ďaleko, že nezatriasly vtedajšími zlými pomerami!

Keď sa však na to bližšie pozrieme, musíme obidve domnienky odmietnuť. Ľudia trpeli vtedy tými istými strasťami ako i dnes; bránili sa zaiste práve tak ako aj dnes a mali aj veľkú odvahu postaviť za ukojenie svojich túžob nielen svoj vlastný život, ale život druhých. Len velebnosť Ježišova zabraňovala tomu, že nikto nezvolal ako onen šejk: Chalaz! — Dosť! To je už primoc!

Ježiš vedel, čo si mysleli. Ježišovu nočnú modlitbu spájame s voľbou apoštolov, ale zabúdame, že mala

vzťah aj k horskej reči. Ježiš zaiste videl v duchu v onych hodinách, keď sa modlil na hore, život celého ľudstva i každého jednotlivca; a práve preto začal slovami: Blahoslavení, blahoslavení, blahoslavení...

Pod ním stojí palestínsky ľud: felahovia a nádeníci, rybári a remeselníci, poháňači a poháňaní, hlavu majú ovinutú šatkou z bledého plátna, na remeni majú kapsu s chlebom, ich tváre sú nažltlé, hnedé a červené, a potia sa od veľkej horúčosti. Niektorí z nich sa udržia len s veľkým strádaním v pomeroch, v ktorých žijú; musia sa dlho postiť, aby sa mohli „vystrojiť" novou šatkou na hlavu alebo šnúrou perál. Niektorí majú celé svoje imanie zavinuté v turbane alebo v nejakej špinavej handre. Mužovia počúvajú, sohnutí a zaprášení, chrbát majúc skrivený od nosenia ťažkých bremien.

Ježiš vedel o všetkej ich biede, a predsa im povedal: Vojdete do mojej ríše všetci bez výnimky! Budete opravdive šťastní, ale nie tak ako na svete! Z lásky, ktorá bola väčšia ako všetka láska, ktorú mali k sebe, oznamoval v stále nových obrazoch: Robte všetko z lásky k Bohu, vtedy budete dietkami Otca nebeského!

Ježiš ich prehliadol: Vedel, ako sa naň dívali z najhlbšieho vnútra, kde dosiaľ nikdy nebolo väčšieho pohnutia ako teraz, a ako boli nútení k rozhodnutiu, o ktorom dosiaľ ničoho nevedeli!

V ostatnom rade obrazov ich vystríha, aby neposudzovali podľa vonkajšieho zdania.

„Vchádzajte úzkou bránou; lebo široká je brána a priestranná cesta, ktorá vedie do záhuby, a mnoho je tých, čo vchádzajú ňou. Aká úzka je brána a tesná cesta, ktorá vedie k životu, a málo je tých, čo ju nachádzajú!"

Všetci poznali také úzke bránky. Každý väčší dvor mal okrem vlastnej brány ešte nejaký vchod, ktorý bol určený len pre zasvätených. A úzkych ciest bolo dosť. Ešte dnes vidíme, ako sa tiahnu také chodníčky pomedzi tŕnie a iné hnedé chrastie cez hory ako tenké biele vlákna, ako sa rozdeľujú a strácajú.

Či nezostane každý na úzkej ceste, keď vie, že vedie k cieľu, či nezostane aj vtedy na nej, keď mnohí iní sa púšťajú širokými a pohodlnými bludnými cestami?

Boli však ľudia, ktorí k tomu svádzali. K tomu sa pripína nový obraz: „Dávajte si pozor pred falošnými pro-

rokmi, ktorí prichádzajú k vám v rúchu ovčom, ale vo vnútri sú pažravými vlkmi."

Obraz sa strieda s obrazom.

„Po ich ovocí ich poznáte! Hľaďte na to, čo robia, a nie na to, čo hovoria! Či s tŕnia oberajú hrozno alebo s bodľačia figy? Tak každý dobrý strom donáša dobré ovocie, zlý strom však donáša ovocie zlé. Nemôže dobrý strom priniesť ovocie zlé a ani strom zlý nemôže priniesť ovocie dobré. Každý strom, ktorý nedonáša dobrého ovocia, bude vyťatý a do ohňa hodený. Teda po ich ovocí ich poznáte!"

Tieto obrazy sú pre Palestínu omnoho vhodnejšie ako pre nás. Krajina s prevážne vápencovými skalami a svojimi letnými suchotami je skutočne zemou tŕnia a bodľačia. Tieto rastliny bývajú na Východe často také vysoké ako figovníky; pri jazere Genezaretskom, kde Ježiš upotrebil tohto prirovnania, vyrastajú tak vysoko, že kôň a jazdec sa v nich stratia.

V treťom článku sa uvádzajú následky rozhodnutia pre učenie Ježišovo alebo proti nemu v dvojakom obraze.

„Každý teda, kto počúva tieto moje slová, a podľa nich robí, sa podobá múdremu človekovi, ktorý postavil svoj dom na skale; a prišly dažde a povodne, a zavialy vetry a oborily sa na ten dom. A nespadol, lebo bol založený na skale. A každý, kto počúva tieto moje slová, a nekoná ich, bude podobný človekovi hlúpemu, ktorý postavil svoj dom na piesku: a prišly dažde a povodne, a zavialy vetry a oborily sa na ten dom. I spadol, a pád jeho bol veľký."

Nikdy neboly zimné lejaky v Palestíne opísané stručnejšie a výstižnejšie. Zmeny počasia bývajú obyčajne vždy veľmi silné a dôkladné. Tam niet nijakého rosiaceho daždíčka, ktorý je jemný a rovnomerný a ktorý padá za tak tichého povetria, že ho ani nezbadať. Bývajú tam síce vetry bez dažďa, ale nikdy nie dažde bez vetra. Dažde sa často menia v búrlivé prietrže mračien; veľké ťažké kvapky padajú skoro vodorovne do otvorov v múroch; zem, suchá ako popol, nevládze pojať do seba všetku vodu, ktorá preto odteká; rýchlo sa tvoria potôčky a potoky.

Obyvatelia poznajú tieto pomery dobre. Pri stavbe nového domu sa kopú základy tak hlboko, dokiaľ sa ne-

príde na skalu, a musí sa často kopať hlbšie ako je dom vysoký. Domy, ktoré sú postavené na piesku, sú vždy ohrožené.

Ostatné napomenutie Ježišovo v horskej reči bolo: Postavte si dom, v ktorom sa môžete schovať v čase búrky!

Hostiny na Východe (Prehľad)

O etikete na Východe platí to isté, čo o východnej liturgii. Celá sústava zvykov a obradov je podľa nášho cítenia nevypočítateľnou smiešaninou najväčšej slobody a úzkostlivej opatrnosti.

Teplé podnebie spôsobuje, že ľudia nepotrebujú toľko potravy; najmä v horúcich mesiacoch zaniká pocit hladu za hroznej poludňajšej horúčosti vo všeobecnej ochablosti. K večeru zaveje západný vietor, ktorý je dobroditeľom Palestíny; tu sa všetko prebudí, a vtedy je tiež čas na jedenie. Ak sa hovorí v Biblii o hostinách skôr oficiálneho rázu, treba si predstaviť obyčajne hostinu večer, keď slnko zapadlo, nebo je bielozlaté a šumí západný vietor.

Pretože svetlo vniká hlavne alebo vôbec len dvermi, bývajú tieto vždy otvorené. Preto niet na Východe ničoho, čo by zodpovedalo heslu: Môj dom, môj hrad. Dom zámožného človeka sa podobá skôr divadlu so slobodným vstupom. Kto chce, môže vstúpiť a nazrieť dnu. Samozrejme, najdú sa vždy i starí i mladí, ktorí majú na to čas a chuť. Shromaždia sa predo dvermi a zostanú najprv tam stáť. „Boh je s pomalými, náhlenie sa je od satana", je hlavným pravidlom i v takýchto veciach. Ako náhodou vojdú do jedálne, a tiež chudobní a žobráci „sa tam dostanú" s vážnou samozrejmosťou. Ak radí Ježiš, aby sa pozvali aj ľudia s ulice a ak sa to aj skutočne stáva v podobenstvách, nie je to na Východe nič nemožného, ako to dosvedčujú aj mimobiblické zprávy. U kočovníkov púšte sa posadia návštevníci k stenám stanu. Pravý šejk nezabudne prejaviť svoju veľkosť štedrosťou, a hľadí, aby sa dostalo z prvého kola hostí okolo misy niečo i najkrajnejšiemu kruhu.

Každá hostina má ráz zábavy. Ráz určujú hostia, ale i rozhovory a rozprávania patria k tomu. Nedá sa po-

prieť, že hostina sa môže niekedy povzniesť do vyšej duchovnej oblasti. V kruhoch farizejov patrilo k dobrému mravu hovoriť o Zákone. Rabbi Simon hovorí: „Ak traja jedia spolu pri stole a nezabávajú sa pri tom o Zákone, to je tak, ako keby jedli z obety mŕtvych. Ak však sedia traja pri stole spolu a zabávajú sa pri tom o Zákone, to je tak, ako keby jedli so stola samého Boha!" Pretože hostina predstavuje akési spoločenstvo, zasedá sa k nej len s takými ľuďmi, ktorí sa pokladajú za priateľov. Na základe tohto je tiež pochopiteľné, prečo farizeji vytýkali Ježišovi, že jie spolu s colníkmi a hriešnikmi. Keby ich bol len pozdravil a s nimi hovoril, to by ešte bolo ušlo, ale s nimi jesť!

V Palestíne, ktorá ležala uprostred veľkých ríš, ktoré udávaly v stredoveku módu, menila sa často vonkajšia úprava hostiny. Za čias Ježišových bolo všeobecným zvykom pri hostine „ležať". Nie je jasné, či sa ležalo na slamníkoch alebo na šikmo postavených doskách alebo na obyčajných lôžkach. Možno, že sa upotrebovalo všetkých, lebo v Palestíne sa rado mieša cudzie s domácim.

Ohľadom rozhovorov pri hostinách v živote Ježišovom je dôležité práve to, že hostia, podopretí o ľavé rameno, nemali vôbec rozhľadu po celej spoločnosti. Veď všetci mali svoje nohy obrátené von. So svojimi susedmi mohli sa veľmi dobre rozprávať; ale s tými, ktorí boli naproti, rozhovor nebol ľahko možný. My však sa práve s „protisediacim" zabávame najlepšie. Preto sa tiež stalo, že Ježiš pri poslednej večeri hovoril len s jednotlivými učeníkmi. Preto i pri nasledujúcom výjave hovoril Ježiš akiste len so Šimonom, ktorý bol hostiteľom.

Prijatie hosťa sa dialo slávnostne s obradmi. Podobne je to i podnes. Sám Ježiš nás poučuje svojimi slovami k Šimonovi o obradnosti tej doby. Hneď ako hosť vstúpil, objavil sa otrok, ktorý priniesol vodu a nalial ju hosťovi na nohy. To malo aj praktickú hodnotu. Lebo každý prichádzal do domu s viac alebo menej zaprášenými nohami a mal si ľahnúť potom na slamník a na koberec. Podobne sa umývaly i ruky pred jedlom. Keďže koža od prachu vysychá a po umytí sa ešte viac popuká, usilovali sa to zabrániť tým, že údy natierali olejom.

Hostiteľ prijal pozvaného pobozkaním a objatím. Vo vznešených domoch sa nešlo hneď do jedálne, ale do

predsiene. Tam si boli navzájom predstavení hostia, ktorí sa ešte nepoznali, a tam sa podávaly zákusky. Domáci pán sa popozeral, koľkí prišli a podľa toho dal do kuchyne pokyny. Ak mu záležalo na tom, aby prišla určitá vážnejšia osobnosť, bol ešte čas, aby ju ešte ostatný raz pozval, ako sa to stalo aj v Ježišovom podobenstve o veľkej hostine. Často sa stávalo, že pozvaný odmietol. Rozpráva sa, že raz jeden colník pozval k sebe radných pánov. Neprišli. Preto urobil ako hostiteľ v podobenstve Ježišovom: pozval chudobných. O jeruzalemských farizejoch sa rozpráva, že len vtedy prišli na hostinu, keď vedeli, kto všetko bol pozvaný. Ak Šimon prijal Ježiša tak neprívetivo, príčinou toho bolo akiste to, že niektorí prítomní farizeji mu zazlievali, že ho vôbec pozval.

Hriešnica pri hostine

I prosil ho ktorýsi z farizejov, aby jedol u neho. I vošiel do domu farizejovho a uložil sa. A hľa, žena, ktorá bola v meste hriešnicou, ako zvedela, že stoluje v dome farizejovom, priniesla alabastrovnicu s masťou. (Luk. 7, 36—50)

Šimon prijal Ježiša bez obvyklých uvítacích obradov ako trpeného žobráka, a nie ako pozvaného hosťa.

Prečo ho vôbec pozval k sebe, o tom nie je nič povedané. Podľa toho, čo sa dozvedáme, priviedly ho k tomu skôr vonkajšie okolnosti ako vnútorná náklonnosť. Predstavme si malé mestečko, v ktorom sa objaví nejaká slávna osobnosť, ktorá síce nepatrí k tej istej strane, ktorá však v tú hodinu strhne všetko za sebou. I stanú sa veci veľmi podobné tomu, čo urobil Šimon: Človek povolí všeobecnej nálade, ale s istou zdržanlivosťou.

Skľučujúce napätie, ktoré vládlo od samého začiatku, bolo ešte zvýšené nepredvídaným výstupom. Do jedálne vošla žena, o ktorej sa všeličo rozprávalo, a priniesla nádobu balzámu; postavila sa za Ježiša a sklonila sa k jeho nohám, aby ich pomastila. Prišla, povzbudzovaná nádejou, že Ježiš ňou neopovrhne, lebo Jemu, Vševedúcemu, bol známy nielen jej prvší hriešny život, ale i jej terajšia ľútosť. I v najhoršom človekovi môže vzplanúť ako plameň táto túžba po uznaní dobrého človeka. Len keď sa ho druhý ujme, vie si sám seba vážiť.

Keď hriešnica, sklonená k nohám Ježišovým, začala konať svoje zbožné dielo, stratila sebaovládanie. Jej lútosť sa prejavila teraz aj navonok. Slzy jej kanuly z očú a padaly na nohy Ježišove. I rozpustila si vlasy, ktoré boly složené pod závojom, a utierala nimi nohy; a len potom učinila to, po čo vlastne prišla, a pomazala nohy Ježišove balzámom.

U ženy smieme predpokladať, že hneď na prvý pohľad poznala: Ježišovi pred hostinou ani len nohy neumyli! Nohy bývajú po ceste pokryté prachom akoby múkou. Nič nedojme však ženu viac, ako keď vidí, že sa zachádza s niekým, koho všetci milujú, ako si toho nezasluhuje. V takomto prípade mizne všetka bázeň pred ľuďmi.

Šimon, hostiteľ, hľadel na ženu bez slova. Východné mravy mu zakazovaly hriešnicu jednoducho vyhnať. Ale bolo by bývalo v moci Ježišovej urobiť koniec tráplivému výstupu. Preto sa obrátila jeho nevôľa proti Majstrovi. Ten, veru, so svojím proroctvom ďaleko nezajde! Že si len dá mastiť nohy od hriešnice, ktorá je známa v celom meste!

Počiatok rozhovoru medzi Ježišom a hostiteľom sa dial neobyčajne živo. Obaja sa pridržujú čo najpozornejšie zdvorilostných formúl: — tak postupujú dvaja ľudia, ktorí sú si navzájom cudzí. Povie sa na príklad: Smiem ešte niečo poznamenať? — Ó, prosím, prosím!

I začal teda Ježiš, pokojne a zdržanlivo, čo dodržiaval za celého rozhovoru:

„Šimon, mal by som ti niečo povedať!“

„Majstre, len povedz!“

A Ježiš uvedie „prípad“. Príklady, ku ktorým sa pripájala otázka, boly u zákoníkov obľúbené. Preto bolo treba dať dobrý pozor; veď na počiatku sa nevedelo, ktoré jednotlivosti budú mať pre otázku význam na konci.

Ježiš teda rozpráva:

„Ktorýsi veriteľ mal dvoch dlžníkov; jeden mu bol dlžen päťsto denárov, a druhý päťdesiat. (Denár má hodnotu okrúhle osem korún.) A keď nemali, odkiaľ by zaplatili, odpustil obidvom dlh. Ktorý ho teda viac miloval?“

Ako ďalej bude poukázané, bankovníctvo bolo už

vtedy všestranne rozvinuté. Obaja dlžníci „však nemali, odkiaľ by zaplatili"; to asi znamenalo, že nemali ani iného hodnotného majetku. Veriteľ by bol mal ešte jeden spôsob, ktorým by ich bol donútil zaplatiť; mohol dať oboch dlžníkov chytiť, aby mu pracovali ako otroci. Ale odpustil im dlžobu.

Ježiš končí otázkou: „Ktorý ho teda viac miloval?"

Udalosť bola povedaná v jasných vetách; nebolo v nej mnohoznačných slovných obratov. Otázka bola ešte jednoduchšia. Šimon však cítil, že Ježiš ju nedal nadarmo. So zdržanlivosťou a sebaistotou dá najavo, ako vec poníma: „Ja myslím, že ten (ho bude viac milovať), ktorému viac odpustil!"

„Správne si odpovedal!"

A teraz začne Ježiš Šimonovi dokazovať, že je predsa prorokom, nevychádzajúc pritom zo svojej zdržanlivosti. Vie, čo myslí žena, sklonená nad jeho nohami, s ktorými zaprášenými musel si ľahnúť v tomto dome na slamník. Vie tiež, čo si myslí Šimon v sebe o tejto žene a o ňom.

Ježiš sa vzpriami, takže môže ukázať na ženu, a obrátiac sa k Šimonovi pokračuje:

„Vidíš túto ženu? — Vošiel som do domu tvojho: — vody na nohy si mi nedal; táto však svojimi slzami zmáčala moje nohy a vlasmi svojimi ich utrela! Ty si ma nepobozkal; ale táto, hneď ako vošla, neprestala bozkávať nohy moje! Olejom si nepomazal hlavu moju! Táto však balzámom namazala moje nohy!

A odmenou za to, hovorím ti, sa jej odpúšťajú hriechy, mnohé jej hriechy, lebo mnoho milovala! Komu sa menej odpustí, menej miluje!"

Ježiš vzťahoval od počiatku svoju reč na ženu, ktorá bola sklonená u jeho nôh. Obhajoval ju. Hrešila mnoho; ale mala tiež k nemu veľkú lásku a ľútosť nad hriechmi! Ježiš však nečiní hriešnosť podmienkou svätosti. V jubilejnom roku sv. Augustína, r. 1931, vyšly niektoré knihy, ináč celkom nezávadné, ktoré to tvrdily. Ježiš v skutočnosti srovnáva veľkého hriešnika, ktorý sa obrátil a teraz celé svoje sily zasväcuje službe Bohu, a malého, malicherného človeka, ktorý sa nechce obrátiť, lebo si vo svojej samoľúbosti myslí, že jeho úzkoprsosť je najvyššou zbožnosťou. Augustín, ktorý bol týmto výjavom dojatý

k slzám, bol zaiste mužom, ktorý vedel správne pochopiť jeho vnútorný smysel.

S hriešnicou nehovoril Ježiš dosiaľ ani slova. Istotne medzitým nevýslovne trpela. Veď prišla s „vierou", teda s úmyslom, že dosiahne od Pána odpustenie svojich hriechov. I povie Ježiš vytúžené slová:

„Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy!"

Úžas sa stupňoval. Boli prítomní farizeji, ktorých Šimon pozval, ako sa aj dnes pri oficiálnych návštevách pozývajú ľudia, aby boli ochranným múrom proti osobne nepríjemným návštevám. Títo hostia sedeli asi tu, vedomí súc si svojej prevahy. Teraz vošiel do nich život. Akože? Tento Ježiš odpustil hriechy? Aký to zásah do božích práv! „Kto je tento, že i hriechy odpúšťa?"

Ježiš sa nechcel v spoločnosti, v ktorej bol hosťom, podrobne ospravedlňovať. Veď to by bolo doviedlo k otvorenej hádke. Všetko, čo robil, robil pre ľutujúcu hriešnicu. Obrátil sa k nej znova:

„Viera tvoja ťa spasila! Choď v pokoji!" „Ma'essalame!"

V tom však bola obsažená i odpoveď nepriateľom. Ešte raz si osobil právo na moc odpustiť hriechy. Hriechami sa myslely dlhy, o ktorých hovoril v obraze.

Cestovanie a premeny (Prehľad)

I stalo sa potom, že cestoval po mestách a mestečkách a kázal a zvestoval kráľovstvo božie; a dvanásti s ním, i niektoré ženy, ktoré boly uzdravené od zlých duchov a od chorôb: Mária, ktorá sa volá Magdalena, z ktorej vyšlo sedem diabolstiev, a Johana, manželka Chúza, úradníka Herodesovho, a Zuzana a mnohé iné, ktoré mu posluhovaly zo svojich majetkov. (Luk. 8, 1—3)

O Ježišovi je výslovne dosvedčené, že v Galilei podnikol dlhšie cesty a že pritom kázal a učil po mestách a dedinách rad-radom ako mu prišly do cesty. Sprevádzalo ho dvanásť apoštolov; zároveň bolo v jeho sprievode niekoľko žien, ktoré mu boly zaviazané vďakou a viedly domácnosť v tejto kočovnej škole.

Bol to život v karaváne, aký vedú domorodci na cestách čiastočne podnes. Pre neistotu pomerov ľudia sa združujú v cestovné skupiny. Ak trvá cesta dlhšie,

sám od seba sa vyvinie istý poriadok; jednotlivé práce, potrebné nákupy a výskumy konajú za cestou určení mužovia. Iné veci, najmä varenie a opravovanie šiat, sa prenecháva spolucestujúcim ženám.

Tak putoval Ježiš v rozličných ročných dobách horami a planinou galilejskou.

Na jar sú stráne popri zoraných dolinách pokryté nádhernými kvetmi: narcismi, sasankami, kosatcami a tulipánmi. Nad tým všetkým žiari obloha jasnou modrou farbou.

V lete všetko vädne, siatiny dozrievajú, najprv pri jazere, potom na stráňach a na vysočinách. Idú popri poliach, kde ženci prespevujú svoje piesne a viazači snopov a sbieračky klasov skláňajú rozpálené tváre do jasne žiariaceho zbožia nad vypálenou tvrdou zemou. Stretajú oslov s naloženými, kolísajúcimi sa snopami zbožia, a pomaly kráčajúce ťavy. Pozdravujú sa: Pokoj s vami! A odpovedajú: Aj s vami pokoj!

Potom sa nasťahuje život do humna, tam svietia vysoké hŕby kosákom požatých klasov. Somári a ťavy sa zapriahnu do mlátiacich saní; na saniach stojí chlapec a poháňa zvieratá; valcom chodí po rozostretom obilí; zrná sa trením vylúšťujú. Stále nové vrstvy klasov prichádzajú na vymlátené obilie.

Letná horúčava ochromuje. Cez deň odpočívajú ľudia v tôni olív, všetko ostatné, čo je nie ukryté pod vetvami, je rozpálené žiarom; hlad je už nie taký veľký, človek sa uspokojí s kúskom chleba. Avšak jedno musí byť bezpodmienečne v blízkosti miesta, kde sa odpočíva: prameň alebo studňa. Ak nemajú sami cestujúci kožených nádob — učeníci pri studni Jakubovej ich nemali,— musí im pomôcť niekto v mieste usadlý. Jedni čerpajú vodu, druhí odchádzajú nakupovať.

Cestovanie unavuje. Cesta je alebo pokrytá šedastým alebo ako múka bielym prachom, alebo sa podobá korytu potoka, plnému štrku a vyčnievajúcich skál. Pôsobí ako oslobodenie, keď k poludniu zaveje západný vietor. Cypriše sa ohýbajú mäkkým pohybom a šedivo lesklé olivy sú nepokojné; révové listie sa podobá jazykovitým zeleným plamienkom, šľahajúcim nad tvrdou zemou. Šumenie vetra nahrádza zurčanie potoka.

Zas sa hovorí viac a živšie. Nebo na západe sa sfarbí

do zlatožlta, na východe do purpurovomodra. Slnko zapadá. Ak steny mestských domov alebo budova nejakého majera zasvietia v blízkosti rozprávkovo žltou žiarou, poberajú sa tam; ináč si ľahnú na odpočinok tam, kde práve sú, vezmú si, ako to robievali patriarchovia, pod hlavu kameň a spia pod širym tmavomodrým nebom.

Zďaleka počuť híkanie oslov, neskoršie začnú brechať i psi, najprv len kde-tu sa ozve nejaké zabrechanie, potom sa ich shromaždí viac a v smečkách tiahnu krajinou. Medzi konármi stromov cvrkajú cikády.

Tak ubiehal teraz život mužom, ktorí boli zvyknutí so dňa na deň loviť ryby.

Toto cestovanie im spôsobovalo zmenu.

Zbavení pút všedného života, putovali s Ježišom svojou domovinou, ako by sa im bola vrátila doba bezstarostnej mladosti. Áno, svojou domovinou! Je príznačné, že zprávy z Galileje majú pomerne mnoho údajov miestnych, kdežto z Judska pomerne málo.

Rozhovory o náboženských veciach sú pre Orientálca bližšie ako pre Europana. Rabbi Simon predpokladá také obyčaje, keď spomína príslovie: „Ak si opakuje niekto za cestou Zákon, a ak sa sám preruší a zvolá: Aký nádherný strom! Aké nádherné pole! tomu pripočíta Písmo tento skutok, ako keby bol premárnil svoj život.“ (Ako inakšie znejú oproti tomu slová Ježišove: „Pozrite si vtáctvo nebeské! Pozrite si ľalie poľné!“)

V ich srdciach rástla láska k Majstrovi; plní napätia čakali slovo za slovom, zázrak za zázrakom, ale najnapnutejšie očakávali to, čo za tým všetkým príde.

Začali nový život, ktorý už nemerali podľa doby lovu a odpočinku, podľa doby dažďa a suchoty, ale podľa slov, ktoré on hovoril, a podľa zázrakov, ktoré vykonal. Aká to bola radosť pre týchto prostých mužov, keď videli Ježiša ako mocného kazateľa a divotvorcu pred ľudom, a keď potom večer sedeli s ním ako s otcom alebo ako s bratom medzi štyrmi stenami domu. Nikdy neboli tak slobodní, ale ani tak spútaní ako teraz. Boli pripútaní k Majstrovi, bez toho že by vedeli, kam ide.

Potom prídu dni, kedy zem za rána leží pod hmlou; keď ju slnko rozohnalo, zaligocú sa na suchých steblách a na odkvitnutom bodľačí veľké perly rosy.

Úroda je posvážaná. Zbožie sa slávnostne na humne odmeria, ľudia sa nemo dívajú na merača, ktorý sa rozumie svojmu remeslu. Naberá drevenou lopatou z hromady zrna, zatrasie zrnom, aby sa usadlo, naberie ešte raz. Takto je miera nielen naplnená, ale má aj zlatú čiapočku zo zŕn. Je to miera vrchovatá a utrasená a preplnená. Určití pomáhači nadstavujú svoj vyhrnutý šat, aby im vysypali túto mieru ako mzdu „do podolka", ako to Ježiš opisuje v podobenstve.

A Majster sa menil v ich očiach, ako sa cestou menil pohľad na krajinu. Nové zázraky a nové reči pred nimi vyvstávaly a vrhaly odblesk na zázraky, ktoré sa už dávno boly staly. Menil sa so dňa na deň, rozumeli ho stále lepšie. Bolo to však predsa ako keď hmla ustupuje pred slnečným svetlom. Vzdialenosť medzi chmárami a slnkom sa síce dá poznať; ale svetlo stále viac oslňuje, takže možno akosi menej vnímať ako predtým, hoci aj viac vidno.

A netrvalo dlho a prišli k poznaniu: Ty si Syn Boha Živého! Udalosti postupovaly ako vlny.

Vplyv podnebia na verejnú činnosť Ježišovu (Prehľad)

Keď si v duši preopakujeme výjavy zo života Ježišovho, vycítime najmä z rozprávania o jeho pobyte v Galilei určitý rytmus. Medzi množstvo výstupov, v ktorých sa Ježiš stretáva viac s jednotlivcami, sa vsunú veľkolepé výjavy pred národom.

Vrcholom činnosti Ježišovej v jeho vlastnej domovine sú tieto shromaždenia zástupov: — horská reč, veľká reč v podobenstvách a shromaždenie, kedy Ježiš zázračne rozmnožil chleby.

Dobrou oporou, na ktorú sa však málo dbá, pre tradičné rozdelenie udalostí je to, že všetky tieto tri shromaždenia spadajú vždy do ročnej doby klimaticky vyrovnanej; opakujú v istom smysle rytmus púti do Jeruzalema; lebo i tieto musely od samého počiatku dbať na ročné doby; už východ z Egypta položil Boh podľa židovského podania do doby, kedy boly pre to najvhodnejšie povetrnostné pomery. Preto aj púte sú položené

do doby odpočinku medzi dobou siatia a žatvy (veľká noc) alebo do doby po žatve (turíce) alebo do doby po vlastnom lete (slávnosť stánkov). V zime sa pre nestálosť počasia púťové slávnosti nekonajú.

Izraeliti si boli vedomí toho, že veľké púťové slávnosti spadaly do dôb, kedy tým netrpely poľné práce a kedy pútnici nemuseli trpieť nepohodou. Istý rabbi kladie do úst Boha slová: „Vo sviatok Paschy (veľká noc) zavieram vetry a dažde, aby ste sa mohli zaoberať poľnými prácami. Naproti tomu na slávnosť stánkov sa zavierate vy predo mnou (od tohto sviatku až do jara sa vzďalujete od chrámu, ako keby ste ho boli zavreli); ja medzitým otvorím komory, v ktorých sú vetry a dažde!" Výstižne znázorňuje rozdelenie slávností do vhodných dôb podobenstvo: Dvaja obchodníci odchádzajú do mesta, aby si tam otvorili obchod. Uznajú, že si navzájom robia konkurenciu, a preto sa dohodnú, že jeden týždeň bude mať otvorený bazár jeden, druhý týždeň druhý. Tak bol i medzi Bohom a Izraelitmi rozdelený rok na doby slávností a na týždne pracovné, takže si bohoslužba a poľné práce navzájom neprekážaly.

V živote Ježišovom sa stále opakuje to isté rozdelenie. Shromaždenie pri horskej reči spadá do doby odpočinku medzi dobou siatia a žatvy; veľká reč s lode spadá podľa obvyklej tradície do doby odpočinku po jesennej žatve toho istého roku; ostatné a rozhodné shromaždenie pri jazere kladie konečne samo evanjelium časove do doby pred veľkou nocou, teda na jar.

Tieto tri shromaždenia súvisia úzko i vnútorne a predstavujú tri veľké medzníky verejného účinkovania Ježišovho v Galilei: — horská reč je slávnostným pozvaním do nového kráľovstva, druhé shromaždenie ukazuje ľud na vážkach, tretie prináša po krátkom vzplanutí odušev-nenia za Ježiša konečné rozhodnutie. I spôsob učenia Ježišovho javí zodpovedné premeny. V horskej reči vysvetľuje Ježiš v myšlienkove sústavnej reči základné myšlienky nového kráľovstva; má byť dokonané, čo bolo v Starom zákone započaté alebo sľúbené; podobenstvo a poučné obrazy majú oživiť prednes. V druhej reči Ježiš predpokladá horskú reč. Touto rečou sa nesie myšlienka: Vstup do nového kráľovstva žiada od človeka, aby sa odtrhol od pozemského; to sa deje v úplnej

tichosti. Ježiš sa teda obracia teraz najmä proti falošným mesianskym nádejam. V tretej veľkej reči sa po prvý raz objavuje najvnútornejšie tajomstvo božského plánu vykúpenia: Ježiš dáva seba za pokrm, aby duše mali život. Teraz sa rozhoduje, či sa skloniť vo viere pred ním, alebo ho opustiť.

Výjavy s jednotlivcami, ktoré sú opisované okrem týchto shromaždení ľudu, spadajú zčiastky do dní, kedy sú ľudia pre zimu alebo pre horúčosť nečinní. Najmä cesty do území pohanských znamenajú taký odpočinok vo veľkých horúčostiach. Dva zimné mesiace, január a február, sa volajú podnes u Palestínčanov „mlčiacimi"; je pravidlo: V obidvoch mlčiacich (mesiacoch) zostávaj doma a dobre sa zakrúť!

Spodné spoločenské vrstvy v dobe Ježišovej: otroci, paholci, sluhovia, nádeníci (Prehľad)

Pre porozumenie evanjelií je nie bezvýznamné, keď si urobíme správnu predstavu o vrstvách obyvateľstva Izraela a zemí okolo Stredozemného mora, ktoré boly v nejakom pomere služobnom.

Povedzme najprv o otroctve. V mnohých hlavách sa zahniezdil odkiaľsi názor, že na Východe sa len tak hemžili otroci. Ak je niekto raz takejto mienky, vidí v každom paholkovi a sluhovi Biblie otroka.

Toto sa dá do istej miery povedať i o Ríme, Aténach a vôbec o skutočných veľkomestách antických. Na Východe a najmä v Izraeli bol pomer medzi pánom a otrokom upravený celkove nielen právne, ale aj patriarchálnymi zvykami. Ak sa vyjadríme presne podľa toho, čo nám ukazujú staré záznamy, i tak to neznie veľmi milo.

Už sám spôsob, ako sa hovorilo o otrokoch, ukazuje celú tvrdosť starého pohanstva. Veci, ktoré sa stávajú za našich čias pri chove dobytka, sú zaznamenané v starých dokumentoch ako sprievodné zjavy otroctva. Ak niekto odhodil na mestské smetisko dieťa, ktoré sa mu zdalo byť zbytočným, čoskoro sa sišli tam ľudia a dívali sa naň. Pozerali si dieťa: ak sa niekomu videlo, že mu bude na

osoh, vzal si úbohé stvorenie. Išiel ku kojnej a dal jej dieťa vychovať, aby potom mohol s ním prevádzať špekulácie. Taká smluva sa zachovala z roku 50 pr. Kr. Tesenuphis, 50-ročný starec, ide ku kojnej Tasukis a dáva jej „kúsok otroka", dievčatko menom Thermutharion, aby ho vychovala. Tasukis, zastúpená svojím mužom Apynchisom, sa zaviaže, že sa postará o výživu, odev a o všetko, čo k tomu patrí. Takéto podujatie sa mohlo niekedy aj nepodariť. Vtedy bola kojná prinútená vydať svoje dieťa ako odškodné. Keď sa predávaly otrokyne, bolo smluvou stanovené, že i so všetkým svojím potomstvom budú patriť svojmu novému pánovi. Dva „kusy" otrokov spolu s pozemkom sú základom hypotéky; ako si dvaja držia spoločne jednu ťavu, tak i otroci mohli mať viacerých majiteľov. Práve uvedené dva kusy otrokov patria na pr. len zčiastky hypotekárovi.

Ako sa otroci predávali na spôsob dobytka, tak sa i hovorilo o nich. V spomenutom hypotečnom dlžobnom úpise sa hovorí o „doulika sómata", o „dvoch kusoch otrokov". V smluve o výchove mladých otrokov býva pravidelne výraz „sómation doulikon", „kúsok otroka".

Mnoho ráz však nezodpovedajú priemerné predstavy vo všetkom skutočnosti. Najmä bola spodná vrstva v národe, ktorá pri svojich životných podmienkach nebola dotknutá otroctvom, lebo tí ľudia si nemohli držať otrokov.

Roku 71/72 obvodný berný správca Herakleidos z Arsinoe, spomína v úradnej listine, v ktorej sa udáva 385 poplatníkov, len 44 otrokov ako príslušenstvo. Jeden otrok pripadá teda až na deväť poplatníkov; zväčša majú len jedného, šiesti majú dvoch, jeden troch, jeden štyroch otrokov, a len v jednom dome je spolu sedem otrokov. Daktorí otroci mali akiste aj dvoch pánov. Je príznačné, že v sozname majiteľov otrokov vidno viac mien ženských ako mužských; ženy už od prírody musia mať častejšie ako mužovia otroka na vykonávanie ťažších prác.

Z pomerov, ktoré boly opísané na základe starých zpráv, vidno, ak pozeráme na vec s hospodárskeho stanoviska, že chudobnejšie vrstvy: maloroľníci, nájomníci a remeselníci si nemohli držať otrokov. A práve tak je

tiež isté, že niekedy nevládali zdolať prácu, a preto si museli zaopatriť alebo na celý rok alebo na istý čas nejakú pomocnú silu.

Takto vidíme teraz už pomery palestínske za čias Ježišových trocha jasnejšie. Zprávy evanjelií predpokladajú tiež taký stav, o akom svedčia staré egyptské záznamy. Prekladateľ si zriedkakedy všimne, že slovo „doulos" znamená sluhu v užšom slova smysle a otroka v smysle sluhu. Ba, niekedy sa ani nerozlišuje medzi slovom „hyperetes" a „doulos". Hyperetes sa upotrebuje v Biblii len v užšom slova smysle — sluha. Sluha v synagoge sa volá hyperetes, sluhovia veľkňazovi sa volajú „hyperetai". Hyperetes a doulos neznamená to isté, ako vidíme z Jána (18, 18), ktorý hovorí, že pri ohni sa ohrievali „douloi" a „hyperetai".

Douloi môžu byť i otroci i slobodní služobníci alebo úradníci. Keď rímsky veliteľ volá svojho sluhu „doulos" a „pais", ide istotne o otroka. Keď sa v podobenstve o kúkoli a pšenici uvádzajú „douloi" sedliakovi, môže to tak isto znamenať i slobodných sluhov, „oráčov", o ktorých bude reč ešte ďalej. Kedy treba prekladať „otrok" a kedy „sluha", nedá sa vždy hneď rozhodnúť. Predsa však musíme mať stále pred očami, o ktorý výraz práve ide.

Celkom oprávnene môžeme predpokladať, že prostý palestínsky ľud žil v podobných pomeroch, o akých svedčia papyrusové listiny. V Palestíne však ešte i náboženstvo pôsobilo veľmi na to, že si každý dobre rozmyslel vec prv, ako by si kúpil alebo podržal otroka. To sa vzťahovalo najmä na „hebrejských", teda izraelských otrokov. Bol totiž podstatný rozdiel medzi „hebrejským" a „kananejským", čiže neizraelským otrokom. Za čias Ježišových sa mohol dostať i Izraelita do otroctva, keď sa sám nejakému pánovi podrobil ako otrok, alebo keď bol predaný do otroctva či už veriteľom, ktorému nemohol zaplatiť, či už súdom, keď nemohol zaplatiť náhradu za ukradnutú vec. Tak predpokladá i Ježiš v podobenstve o dvoch dlžníkoch, že je možné, aby dlžník bol predaný i so svojou rodinou. V takomto prípade bol hebrejský otrok Zákonom veľmi chránený; predaj sa musel diať z ruky do ruky, otrok nesmel byť vystavený na verejnom trhu „na kameni otrokov".

Taktiež nesmeli ho užívať k vlastným otrockým prácam, na pr. kázať mu, aby za pánom nosil sandále alebo aby ho obsluhoval pri kúpaní. Mnoho ráz sa viac vyplatil najatý sluha ako hebrejský otrok; hebrejský otrok musel byť po šiestich rokoch bezpodmienečne zas prepustený. Preto správne hovorilo príslovie: „Kto si kupuje hebrejského otroka, kupuje si pána."

Neizraelskí otroci v srovnaní s izraelskými boli temer bez všetkého práva. Zachádzalo sa s nimi podobne ako v Egypte, hoci aj Herodot spomína, že sa s nimi zachádzalo na Východe ľudskejšie ako v Grécku. Cena otroka bola asi 30—40 strieborniakov (1 strieborniak = asi 15 K). 30 strieborniakov, ktoré sa platily za zabitie cudzieho otroka, bola tarifne určená cena. Toto ustanovenie tiež ukazuje, že otroci sa počítali medzi dobytok. Veľmi často sa s nimi zachádzalo ako s dobytkom. Podobenstvo Ježišovo o správcovi domu, ktorý za neprítomnosti pánovej zle zachádza s otrokmi, je zaiste vzaté zo skutočného života. V židovskom podaní sa spomína na pr., že pán vylial svojmu otrokovi pohár vína do tvári, alebo matróna sa vraj zľakla, keď vstúpila do paláca a videla tam korbáče a biče, ktoré boly prichystané na otrokov. Otrokov sa užívalo podobne ako v Egypte ako nemovitého majetku za podklad pre hypotéku; avšak také zachádzanie s hebrejskými otrokmi je výslovne prehlásené za právne neplatné.

Okrem otrokov a sluhov evanjelium sa zmieňuje aj o nádeníkoch; na pr. v už spomenutom podobenstve o robotníkoch vo vinici. I otec Zebedejov má najatých robotníkov.

Za dnešných čias si najme každý roľník v Palestíne, ktorý len môže, „oráčov" na počiatku prác v roku. Smluva, ktorú medzi sebou uzavierajú, súhlasí so starými smluvami, ktoré boly najdené v starom Egypte. Taký sluha dostane predovšetkým stravu a byt a k tomu ešte isté množstvo obilia alebo určitú sumu peňazí. Podľa zvyku a obyčaje sú títo sluhovia zaviazaní pomáhať nielen na poli. Pán ich môže použiť k čomu chce, na pr. i k pripravovaniu jedál a k noseniu na stôl.

Z podobenstva o neužitočnom sluhovi (Luk. 17, 7—10) vidno najjasnejšie, že Ježiš mal vo svojich prirovnaniach z roľníckeho života na zreteli takýchto

sluhov, a nie vlastných otrokov. Zdá sa, že výraz „harrat" — „oráč", ktorý je v Palestíne podnes obvyklý, bol do gréčtiny preložený doslovne výrazom „doulos arotrion". Okrem toho sa spomína aj výraz „doulos poimainon" — „pastier". Podľa slov Ježišových pán sa vráti domov a rozkáže oráčovi: „Prichystaj mi dačo jesť, opáš sa a dones mi jedlo." Príprava jedla, lepšie rečeno pečenie chleba, sa vôbec nepokladá za otrockú prácu; výslovne sa hovorí, že hebrejský otrok, s ktorým sa má zachádzať vo všetkom tak isto ako s najatým sluhom, môže byť použitý k pečeniu chleba.

Ak sa rozhodneme pre to, že slovom „douloi" budeme rozumieť slobodných sluhov, rozriešia sa nám námietky, ktoré boly postavené proti tomuto podobenstvu, lebo vraj Ježiš týmto podobenstvom vylučoval všetku odmenu za dobré skutky. V podobenstve je právny pomer medzi pánom a sluhom. Sluha je zaviazaný k určitým robotám, pán mu dá ujednanú zásluhu. Do úst takých otrokov sa hodia veľmi dobre slová: „Sme služobníci neužitoční" (služobníci, z ktorých pán nemá nijakého osohu vo vlastnom slova smysle). Urobili sme len to, čo sme museli (podľa najímacej smluvy, ktorou bola ustanovená mzda, ktorú máme dostať od pána, a náš výkon). Slovo „ofeilein", ktoré sa tu užíva v smysle „byť povinný, musieť", patrí skôr do úst slobodného sluhu ako otroka. Táto „povinnosť" je výsledkom dohody medzi právnymi osobami. Avšak otroci sa pokladali za majetok; „sú ako majetok poľný," hovorievali zákoníci. Smysel podobenstva sa do určitej miery mení, keď sa dívame na týchto služobníkov ako na otrokov alebo ako na slobodných.

Ako sa spravoval ľud, keď Ježiš hovoril v podobenstvách (Prehľad)

V ten deň vyšiel Ježiš z domu a sedel pri mori. Tu prišly k nemu veľké zástupy, takže vstúpil na loďku, sadol si, a všetok zástup stál na brehu. I hovoril im mnoho v podobenstvách... (Mat. 13, 1—3)

Ľud galilejský vycítil hneď pri prvom vystúpení Ježišovom: Tento prorok z Nazaretu sa nehanbí obcovať s felahmi a rybármi, s mýtnikmi a hriešnikmi! Oduševne-

nie zaňho vzbĺklo, lebo ináč zneužívanie vlastnej moci a dôstojnosti bývalo na dennom poriadku. Pomaly sa však ľuďom z rečí a skutkov Ježišových ukazovalo, čo bolo ostatnou príčinou, že sa k nim snížil. Videl v človekovi ako takom voľačo dôležitého, a to voľačo tak dôležitého, že už nerozhodovalo, či vystrkoval niekto okyptenú ruku zo špinavej, roztrhanej košele ako žobrák, aby vzbudil u ľudí súcit, alebo či si vykračoval vo svojom pestro pásikovanom odeve, aby tak ukázal svoje bohatstvo.

Aj iní učili, že sú všetci ľudia rovnakí, ale tí učili, že všetci nemajú nijakej ceny. Ježiš však učil, že všetci ľudia sú rovnakí, pretože sa každý z nich môže stať podobným Otcovi nebeskému a tak vstúpiť do spoločnosti s Najvyšším a Najväčším. Kto tak urobil, vstúpil tým do kráľovstva nebeského a bol s Bohom spojený užšie, ako sa môže spojiť človek s človekom.

Podľa jeho učenia boli ľudia voľačo viac, ako sa predtým mudrc odvážil pomyslieť. Voľačo viac, pravda, nie ako vládcovia tohto sveta, ktorými sa videli vo svojom snívaní o mesianskom kráľovstve, ale ako dedičia neba, na ktoré zabudli!

Ježiš ich chcel priviesť k tomu, aby smýšľali tak, ako smýšľal on: Človek si má človeka vážiť a milovať ho, ako si ho váži a miluje ho Boh. Všetci sa majú stať spolupútnikmi v karaváne na púšti: — každému nešťastiu, ktoré ohrožuje jedného, sa má odporovať ako nešťastiu, ktoré ohrožuje všetkých, a keď sa priženie piesočná búrka, musia byť všetci pripravení obetovať i z vlastného, aby si všetci spoločne zachránili aspoň holý život. Tak sa majú ľudia starať o život duše svojej a iných.

Mnohým sa zdalo, že táto spása bola veľmi draho vykúpená. Ich vysnený Mesiaš bol hrdinom, ktorý si ľudí veľmi necenil, ktorý sa im dal najesť a napiť, a nechal ich žiť po svojom.

Preto začal Ježiš znova hovoriť v podobenstvách o kráľovstve, ktoré oznámil slávnostne v svojej horskej reči. Veď ľudia ho ešte nevideli; stále sa ešte pýtali: Kedy príde kráľovstvo božie?

Ježiš bol zas pri jazere v srdci Galileje. Ako biele žily viedly široké a úzke cesty z celej krajiny k pobrežiu. Toto hornaté územie so stráňami a údoliami a so svojím

jazerným pobrežím bolo obilnicou Palestíny. Podnes svietia bieložlté hŕby vymláteného zbožia hustejšie ako inde s modrastých vzdialených výšin. Skupina podobenstiev, v ktorých Ježiš hovorí o kráľovstve nebeskom, je reťazou úchvatných obrazov, v ktorých sa odráža život v Galilei obzvláštnym spôsobom; sú to pravé „galilejské podobenstvá". Ani raz neprináša Ježiš podobných obrazov v skalnatom Judsku, kde na stráňach vidno zelené vinice a šedasté olivové háje. V osude semena od zasiatia až do žatvy znázornil osud svojho kráľovstva na zemi.

V dvoch poukazoch vidíme tieto prirovnania ešte živšie spojené s osobou Ježišovou. Ježiš nespomína katastrofy. Neopisuje suchotu, ktorá robí z krajiny suchú púšť; neopisuje pohromy, spôsobené kobylkami (od roku 1915 sa ich tamojší ľudia znova obávajú); nikdy nehovorí o škodách, zapríčinených myšami, ktoré v niekoľkých dňoch zničia celkom úrodu.

Práve takú cenu má aj druhý poukaz. Ježiš vyrástol v Galilei. Nazaret bolo mesto roľníckeho rázu. Ešte dnes najdeme na mieste starého Nazaretu, kde vyrástol Ježiš ako syn Jozefov, holohumnicu. Tam ťahajú chlapci mlátiace valce po ligotavej smesi slamy a zrna. Tu zas iní pozerajú, ako zrno vypadávalo, a berú ho do hrsti. aby ho preskúmali. Tieto podobenstvá Ježišove zo života galilejských roľníkov sú akoby rozpomienkou na čas, keď ešte sám žil medzi nimi ako im rovný.

Podobenstvá o kráľovstve nebeskom

Podobenstvo o rozsievačovi

> I hovoril Ježiš: „Počúvajte! Hľa, vyšiel rozsievač rozsievať. A keď rozsieval, niektoré (zrno) padlo vedľa cesty, a prišli vtáci nebeskí a sozobali ho. Iné zas padlo na skalnisko, kde nemalo mnoho zeme, a hneď vzišlo, pretože nemalo hlbokej zeme; ale keď vyšlo slnko, prežilo ho, a keďže nemalo koreňa, uschlo. A iné padlo do tŕnia; i narástlo tŕnie a udusilo ho; a nedalo úžitku. A iné padlo na zem dobrú, povzchádzalo, rástlo, a dalo úrodu; a priniesło tridsaťnásobne, iné šesťdesiatnásobne a iné stonásobne. Kto má uši na počúvanie, nech čuje." (Mat. 13, 4—9; Mar. 4, 1—9; Luk. 8, 4—8)

Obraz:

Horúci lesk slnečných lúčov a neznesiteľné teplo zmizly. Šedivé, ťažké chmáry, už dlho očakávané, roztiahly sa od západu ponad krajinu a zvlažily zem dlhšími

a kratšími príškami. Slnko — je november alebo december — stojí nižšie, modré nebo sa klenie nad horami, tône v skalných puklinách sú teraz väčšie a v miernom vzduchu sú akoby porosené a i vo dne sú zreteľne ohraničené, naplnené zamatovobelasým, ľahko do nachova prechádzajúcim leskom. Všetky farby sa zdajú byť sýtejšie a vlažnejšie: — biele skalné rebrá, údolia s pučiacou divou trávou, neorané polia s prebúdzajúcou sa plevelou. Prvé jarné kvety, šafrán a narcisy, sa už tiež objavujú; morská cibuľa už skoro odkvitla.

Teraz vyjde felah do poľa, ženúc pred sebou voly, s pluhom naloženým na osla, alebo ho nesie na vlastnom chrbáte. Zem je rozmočená od dažďa, hlina, ktorá sa v lete rozmrví na prach, sa znova spojila. Kde v údolí medzi skalnatou lavinou a pevnými skalami je ešte trocha zeme, tam priloží roľník ostrú drevenú radlicu pluhu, ktorá zem skôr rozorváva ako obracia. Sú niektoré miesta, kde zem je tak veľmi premiešaná kameňami, že to až vŕzga a škrípe, a iné zas, kde sa po žatve zakorenia celé plochy bodľačia. Na mnohých miestach polí, ktoré sa často podobajú rozostretej koži so všelijakými záplatami, narazí sa hneď pod tenkou vrstvou zeme na skalu.

Také novozorané pole je voľačo nádherného v jasnom palestínskom slnku. Hlbokou, sýtou červenohnedou farbou svieti pod belasým nebom. Ako všetci praví roľníci, tak i palestínski začínajú siatbu modlitbou. V nej okrem iného prosia: „Pane, našou vecou je červenosť (totiž oranie poľa, ktoré potom „červeno" žiari), tvoja je zeleň!" (Ty dávaš rásť!). „Ó, Pane, ty živíš nás a skrze nás živíš aj druhých. Ó, Pane, ja som roľník, a ty si darca!"

Takto začína siatba. Niečo zo zasiateho padne aj na cestu, ktorá ide popri poli alebo celkom po ňom. Tam zem už nikdy poriadne nezmäkne. Dookola striehnu kŕdle vrabcov; sotva ležia zrná na ceste, kde ich obzvlášť dobre vidno, už sú vrabci tu a pozobú ich. Kradnú felahovi zrno, i z vreca, ak ho dobre nezaviazal, a preletujú mu pomedzi semeno, ktoré rozhadzuje.

Niečo semena padne aj na skalnatú zem; vŕzga pod nohami rozsievača, ako kráča hod za hodom. Ako sa bude dariť tomuto semenu?

Tu opisuje Ježiš tak verne podľa prírody, že to nedokáže ani moderný človek lepšie. Je totiž zvláštne, že v Palestíne semeno, zasiate do skalnatej zeme, za istý čas má väčší vzrast, ako semeno, zasiate do hlbokej zeme. Pozorovať to podnes: najprv vychádza semeno na takých skalnatých miestach; skalný podklad totiž zabraňuje, aby sa voda strácala do väčších hĺbok, preto je tu zem hojnejšie zvlažená, a skalnatý podklad sa zohreje zvlášť chytro na šikmo dopadajúcich slnečných lúčoch.

Felah seje tiež na miestach, kde je zem poprerastaná koreňami všelijakého bodľačia. Zem je tu nie zlá. A práve preto je vhodná pre bodľačie. My nemáme ani poňatia o bujnom vzraste týchto rastlín. Pole, ktoré nebolo zorané po prvom decembrovom daždi, musí byť pri jazere Genezaretskom za istých okolností v januári znova zorané; v marci však môže byť bodľačie zas až 1 meter vysoké, takže najprv ho musia skosiť, aby pripravili pole na letnú siatbu. Zrno môže byť naozaj bodľačím „vydusené"; slovo toto treba brať v jeho najužšom smysle. Tak isto sa hovorí aj v piesni: „Ó, keby nebolo tŕnia, keby len nevyrástlo, a keby ho nebolo vidieť!" A na takom bodľačím porastenom poli akiste si vzdychne kosec, ako sa hovorí v druhej piesni: „Ó, pole, ktoré mám kosiť, keby si bolo radšej úhorom ležalo!"

Do dobrej, hlbokej zeme seje felah obzvlášť pečlivo. V dobrej zemi nevypučí zrno tak chytro ako v skalnatej; veď rastliny rastú aj do hĺbky; robia si sieť koreňov, ktorá vypúšťa do hĺbky svoje nitky.

Jemné stebielka, vyrastajúce zo zeme tmavočerveného poľa, a celkom presvietené jasným slnkom, a zlatozelene sa lesknúce, sú v tomto skalistom šedom svete neopísateľne krásne. Nie je zvláštne, že felahovia ich volajú menom, ktoré má svoj význam i v kráľovstve božom a volajú sa „poslovia, posolstvo" — „evanjelium"? (mbeššir = dobrá zvesť).

Pri dobrom svetle a v dobrej zemi vypustí semeno nielen jedno steblo, ale hneď viac; na niektorých priaznivých miestach vypustí 10—20 stebiel. V podobenstve sú naznačené práve tieto chomáče stebiel, keď sa hovorí, že semeno vypučí a že „sa rozmnoží". Keď Ježiš spomenie stonásobný úžitok, má pred očami najväčšiu možnú

úrodu v pravom slova smysle. Polia hauranské, ktoré sú na obilie najúrodnejšie, donášajú priemerne päťdesiat- až šesťdesiatnásobný úžitok, na pobreží morskom priemerne tridsať- až štyridsaťnásobný úžitok a v horách päťnásobný úžitok. Je celkom možné, že niektoré polia alebo čiastky polí prinášajú stonásobný úžitok, hoci je to aj výnimka, ako to aj Ježiš chce naznačiť.

Ježišovo vysvetlenie podobenstva o rozsievačovi

Ježiš pripojil k podobenstvu o rozsievačovi, bez toho, že by ho bol vysvetlil, podobenstvo druhé. Predtým boly jeho podobenstvá poučením, čiastkami jeho rečí; teraz ich podával osobitne. To bolo voľačo nového.

Preto i učeníci sa ho pýtali, hneď ako sa vrátili domov, prečo učí teraz takým spôsobom. Ježiš im odpovedal:

„Vám je dané znať tajomstvo kráľovstva božieho. Kdežto tým, ktorí sú vonku, deje sa všetko v podobenstvách, aby očami hľadeli a nevideli, a ušami počúvali a nerozumeli, že by sa niekedy neobrátili a neodpustily sa im hriechy."

Tieto slová pôsobia na prvý dojem cudzo. V ich pozadí stojí však práve tajomstvo vyvolenia. Avšak v semitských rečiach, ku ktorým patrí aj materčina Ježišova, nebadať tej príkrosti, ktorá sa nám zdá vyznievať z tých slov; celá reč je vybudovaná na ostrých, veľmi od seba sa líšiacich vetách. A konečne, veď je to istý druh božieho milosrdenstva, keď Boh dopustí, že ľudia oslepnú prv, ako by sa ich zodpovednosť naplnila do najvyššieho stupňa, takže pozerajú a nevidia a počúvajú a nerozumejú.

Tieto podobenstvá samy v sebe nie sú tajomstvom. Sám Ježiš prízvukuje, že učeníci by mohli už pochopiť tajomstvo o rozsievačovi:

„Neznáte toho podobenstva? A akože budete znať ostatné podobenstvá?

Ten, kto rozsieva, rozsieva slovo. Tými však, ktorí sú pri ceste, kde sa rozsievalo slovo, rozumejú sa tí, ktorí keď počujú, hneď prichádza satan, a vyníma slovo, ktoré im bolo zasiate do srdc. A podobne, ktorí sa sejú do skalistej pôdy, sú tí, ktorí ako počujú slovo, hneď ho

s radosťou prijímajú, ale nemajú v sebe koreňa, ale sa riadia podľa pomerov. Potom keď nastane súženie a prenasledovanie pre slovo to, hneď sa pohoršujú. A iní sú, ktorí sú zasiati do tŕnia; títo sú, ktorí slyšia slovo, ale biedy svetské a klam bohatstva a vznikajúce žiadosti po ostatných veciach udúšajú slovo tak, že ostáva bez úžitku. A ktorí do dobrej zeme sú zasiati, sú tí, ktorí počúvajú slovo a prijímajú ho, a prinášajú úžitok, jeden tridsaťnásobne, iný šesťdesiatnásobne a iný stonásobne!"

K tomuto vysvetleniu z úst Ježišových netreba už nič viac pripojiť. Treba však upozorniť na voľačo iné. Nedozierneho významu je to, že k takému podrobnému podobenstvu, ako je podobenstvo o rozsievačovi, máme vysvetlenie od samého Ježiša. Toto vysvetlenie je vzorom, ktorého sa majú držať ostatné vysvetlenia. Ježiš jednak vykladá smysel podobenstva ako celku; do istej miery však vykladá aj jednotlivé udalosti, spomenuté v podobenstve; predsa však nepúšťa sa do každej podrobnosti. Tohto sa držíme aj pri vysvetľovaní druhých podobenstiev: Ak majú viac jasne rozlišných článkov, majú tieto články niekedy význam samy pre seba. Ak opisujú udalosť ako celok, bude treba hľadať najprv základnú poučnú myšlienku.

Podobenstvo o vzraste zasiateho

Tak je to s kráľovstvom božím, ako keď človek hodí semienko do zeme, a spáva a vstáva v noci i vo dne, a semeno vzchádza, a vzrastá, on sám nevie, ako. (Mar. 4, 26—29)

Toto podobenstvo je jedno z najkratších, tiché a nenápadné ako udalosť, ktorú znázorňuje. Zároveň sa však zo všetkých podobenstiev Ježišových najviac blíži modernému smyslu pre prírodu a najviac sa vzďaľuje od typických starozákonných podobenstiev.

Felah zasial zrno do zeme. Večer sa vráti domov unavený od celodennej práce. Vie, že teraz začne vývoj, na ktorý on nemá nijakého vplyvu. Ďalej sa potom celý čas nestará o semä. Táto bezstarostnosť nie je pravou bezstarostnosťou. Keby vyšiel von a rozryl by zem, aby pozrel, ako rastie semeno, tým by prebúdzajúci sa život porušil alebo celkom zničil. Zárodok sa vyvíňa

sám v rastlinu podľa zákonov do neho vložených — roľník tu nič nevymyslel a nemôže nič urýchliť.

V Palestíne je čas medzi siatbou a žatvou pomerne krátky — v decembri alebo v januári sa pšenica seje, koncom apríla sa už žne popri jazere Genezaretskom.

Vývoj obilia je obzvlášť nápadný. Ježiš udáva stupne, podľa ktorých každý roľník posudzuje stav obilia: mladé obilie, nevyvinuté klasy, plné klasy. Keď obilie už dozrelo, v Palestíne ho musia hneď sožať. Ináč klasy tak uschnú, že za tepla sa slupky celkom odlupujú. Také sa dá žať len dokiaľ rosa nočná drží ešte všetko pospolu, najviac do deviatej alebo do desiatej hodiny dopoludňajšej. Keď zaveje horúci vietor z púšte, so žatvou musia prestať.

Význam: Pre človeka je istý čas, kedy má vlastnou rukou pracovať na poli, a čas, kedy musí všetko ponechať prírode. Musí siať, ale steblo vyrastie samo od seba do výšky, klasy „sa tvoria" samy od seba, samy od seba sa naplňujú i slupky napuchnutými zrnami.

Kratšie už nemožno opísať zázrak vzrastu, ktorý každý vidí, ale nik nechápe. Tak je to aj s novým kráľovstvom.

Syn človeka obrába pole, svet — potom príde čas, kedy božské semeno pôsobí samo od seba; božský rozsievač sa medzitým utiahne. Neskoršie sa objaví znova, aby žal. V čase medzi tým možno myslieť, že Boh zabudol na svoju siatbu a nechal ju tak; ale nechal ju samu pre seba len natoľko, nakoľko práve musí, keď nechce znásilniť jej vlastný život.

Podobenstvo o kúkoli medzi pšenicou

Iné podobenstvo im predložil Ježiš a riekol: „Podobné je kráľovstvo božie človeku, ktorý si zasial na roľu dobré semeno. Ale kým ľudia spali, prišiel jeho nepriateľ a prisial kúkoľa medzi pšenicu a odišiel." (Mat. 13, 24—30, 36—43)

Roľník nijako nevplýva na vzrast semena. Môže však odstraňovať prekážky, ktoré vzrast hatia. Preto patrí k jeho práci najmä vytŕhať plevel, ktorá rastie medzi dobrým obilím.

Za daždivých a miernych zím nedarí sa v Palestíne len

obiliu, ale aj plevelu. Pluh reže do zeme ako do remeňa, a neobráti ju. Preto zostane vždy medzi brázdami niekoľko koreňov neporušených; okrem toho v pôde je uložené rozličné semä od minulého leta, ktoré je ešte schopné života. Kto sa nepustí do boja s plevelou, nech nečaká dobrú úrodu. Tieto všetky rastliny sa totiž vyvíjajú omnoho chytrejšie ako obilné steblá a ovíňajú sa okolo nich všelijakými úponkami. Preto sa chodí „plieť", ako sa hovorí aj v príslovi: „Kto plel, urobil viac ako kto oral".

Jest tiež plevel, ktorá sa nedá tak ľahko poznať; je to istý druh pýru, ktorý patrí ku tej istej skupine ako pšenica. Vzchádza súčasne s pšenicou, a celkom sa jej navonok aj podobá dokiaľ nevyšly klasy.

Ježiš uvádza majiteľa, ktorý má najatých sluhov. Ten si so sluhami prenajal pole a ho osial. Pán už potom viac nejde na pole; ponechá všetko na starosti sluhom. Sluhovia raz zbadajú, že pomedzi pšenicu všade povyrastal kúkoľ.

Prídu domov ku pánovi celí rozrušení:

„Pane, či si nezasial len dobrého semena na svoje pole? Kde sa vzal teda kúkoľ?"

Pomstychtivosť, ktorá drieme celé roky a vypukne pri vhodnej príležitosti, nie je na Východe ničím zriedkavým. Títo ľudia, ktorí zdanlive chytro zabúdajú, nevedia niekedy vôbec odpustiť. Hospodár vie viac ako jeho sluhovia; istý človek ho na smrť nenávidí. Ten zasial v noci kúkoľa, keď všade bola tma a ľudia spali. I egyptské staré záznamy podávajú zprávu o tom, ako sa v noci plienily a pustošily zasiate polia. Istý felah udáva, že v noci zo 14. na 15. februára, teda v čase, kedy úroda už dozrieva, niekto spustošil jeho pole. Inému zabili v noci kravu, ktorá sa pásla na pobreží prieplavu. Tretí oznamuje poškodenie úrody, aby si tak vopred zaistil sľavu na daniach.

Sluhovia sú pobúrení. Také niečo! Hneď chcú ísť povytŕhať plevel. Ale to je nemierna, nerozvažitá horlivosť. Tým by prišla k jednej škode ešte druhá; nemožno vytrhávať korienky pýru zo zeme a nepoškodiť pšenicu.

Preto pán káže sluhom, aby len všetko nechali rásť. Čo chceli vo svojej netrpezlivosti urobiť už teraz, má byť prvou prácou potom v čase žatvy.

Ide tu akiste o väčšieho gazdu; veď priberá do služby v čas žatvy ešte i koscov; prácu, ktorú chceli dostať sluhovia, nechá koscom. Tí musia hneď pri kosení obilia posbierať plevel do zvláštnych snopov, ktoré sa potom na humne spolu s ostatnými odpadkami spália. Len zrno sa dostane do pánovej sýpky. Osli a ťavy ho tam odnesú; ľudia, ktorí sú najatí na dobu žatvy, konajú i túto prácu.

Význam: Táto historka bola pre Východniara obzvlášť napínavou. Ako počúvajú, keď sa rozpráva o skutkoch pomsty v noci! A ešte len v ústach Ježišových znie toto rozprávanie tajomne. Doma, medzi ochrannými stenami, poprosili učeníci Majstra:

„Vysvetli nám podobenstvo o kúkoli a o pšenici!"

Ježiš začal: „Ten, ktorý rozsieva dobré semeno, je Syn človeka. A roľa je svet. Dobré semeno však, to sú synovia kráľovstva, kdežto kúkoľ sú synovia zlého. Nepriateľ zas, ktorý ho zasial, je diabol. Žatva však je skončenie sveta; a ženci sú anjeli.

Ako sa teda kúkoľ sbiera a na ohni spáli, tak bude i pri skončení sveta. Syn človeka pošle svojich anjelov a posbierajú z jeho kráľovstva všetko pohoršenie a tých, čo činia neprávosť, a vhodia ich do pece ohnivej.

Tam bude plač a škrípanie zubov. Vtedy spravodliví skvieť sa budú, ako slnko, v kráľovstve Otca svojho. Kto má uši na počúvanie, nech čuje!"

Rozdelenie vyvolených a zatratených, na čo Izraeliti tak netrpezlive čakali, nemalo sa stať pri prvom príchode, kedy Syn boží rozsieval, ale až pri druhom. Medzitým ostanú zlí nepotrestaní a dobrí neodmenení, lebo to bolo pre nich skúškou, časom samostatného vývoja. Učeníci sa nesmeli teda pohoršovať, keď sa zlo objavilo i v kráľovstve božom; veď bol starý nepriateľ, ktorý prenasledoval svojho Majstra a nasial zlého semena medzi dobré semeno, ktoré zasial Majster. Títo zlí sa dobrým hádam aj veľmi podobajú, hádam aj celkom spolu nažívajú s dobrými, takže by boly odňaté prirodzené podmienky oboch, keby zlý bol hneď potrestaný. Ale to sa nemalo stať. Rozluka nastane až v ostatný deň.

Podobenstvo o zrne horčičnom a o kvase

Iné podobenstvo predložil im a riekol: „Podobné je kráľovstvo nebeské zrnu horčičnému, ktoré vzal človek a zasiał na svoju rolu. Ktoré je najmenšie zpomedzi všetkých semien; ale keď vyrastie, väčšie býva od všetkých zelenín, ba býva stromom, takže vtáctvo nebeské priletuje a prebýva na jeho konároch."
(Mat. 13, 31—33; Mar. 4, 30—32; Luk. 13, 18—21)

Pre každého človeka, ktorý je schopný diviť sa, sú v semienku skryté sily nevysloviteľným zázrakom. Tajomstvo je nielen to, ako sa z malého zrnka, ktoré sa navonok podobá neživému kameňu, prebúdza život. Veľkosť semena vždy nezodpovedá veľkosti rastliny. Z malých semien sa často vyvíjajú veľké a z veľkých často malé rastliny. V tomto ohľade budia na Východe pozornosť najmä tam rastúce rozličné druhy horčice. Jeden druh, horčica s čiernymi strukami, dosahuje výšky 3—4 metrov. Kmeň rastliny zdrevenie, takže Arabi právom hovoria o „stromoch horčičných". Pinky všelijakých druhov majú obzvlášť rady tieto semená a zaháňajú si často hlad medzi konármi týchto stromov.

Najmä toto podobenstvo je výstižným „podobenstvom galilejským". Vysoká horčica rastie totiž len pri jazere Genezaretskom a v údolí Jordánskom. Pestovať ju v záhradách bolo zakázané. Preto hovorí Ježiš, že zrno bolo zasiato na poli. Keď Ježiš nazýva horčičný strom najväčšou rastlinou, myslí tým práve rastliny v poli pestované. I v Egypte sa vyskytuje slovo „lachanon" veľmi často v takej súvislosti, že môže znamenať len rastliny poľné.

Význam: Fantastické divy, ktoré sa rozprávajú hádam len o Mohamedovi, a ktoré vo svete arabských rozprávok hrajú veľkú úlohu, svedčia o istej vlastnosti semitských obyvateľov púšte. Veľmi ľahko podliehajú dojmom pôsobivého vystupovania a dajú sa v takých hodinách ľahko strhnúť kúzlom osobnosti.

Kráľovstvo Ježišovo nespočíva na takých navonok veľkolepých výjavoch; nech sa však zato nik neopováži pokladať ho za niečo slabého.

„Podobné je kráľovstvo nebeské kvasu, ktorý vzala žena a zapravila do troch mier múky, kým neskyslo všetko."

K obrazu o zrne horčičnom pripojil Ježiš ešte druhý. Také rady obrazov sú pre Východniara ako nové stvo-

renie sveta; raduje sa, že sa obrazy striedajú; naproti tomu my zas často vytýkame, že sú myšlienky vždy „tie isté".

Smieme predpokladať, že podobenstvá Ježišove nemajú za pozadie len pozorovanie dospelého muža, ale aj zážitky z jeho mladosti. Koľko ráz naplnila Mária v malom príbytku nazaretskom plytkú drevenú misu múkou, v ktorej od minulého pečenia nechala kúsok kvasu. Ten sa azda v teple scvrkol a na povrchu stvrdol, takže sa podobal uschnutému semenu. Potom vzala Mária ten zvyšok kvasu, zarobila ho do múky a nechala cesto kysnúť. Pečenie je práca, pri ktorej nemajú deti nikdy chýbať, i vtedy, keď sa pečie na každý deň zvlášť ako v Palestíne, aby chlieb nestvrdol a aby sa nemuselo sedieť príliš dlho pri ručnom mlyne, ktorým sa mele múka.

Tri miery múky (20—40 litrov) zaiste nebrali v malom domčeku nazaretskom! To je už množstvo, s ktorým počíta pani Sara, žena bohatého vodcu kočovníkov Abrahama, alebo žena pána s veľkým množstvom sluhov a otrokov. Ježiš chce tým, že stavia proti sebe také veľké množstvo múky a kvasu, zvlášť znázorniť silu kvasenia.

Význam: Scvrknutý kúsok kvasu je práve taký mŕtvy ako semeno. Predsa však i v tomto kúsku drieme život. Vie premeniť veľkú misu cesta, bez hluku, potichu ako rastú rastliny. Rozhoduje sila, a nie veľkosť.

Radi poukazujú na to, že podobenstvo o kvase na rozdiel od podobenstva o zrne horčičnom viac zdôrazňuje vnútorné preniknutie a premenu človeka. Toto podobenstvo, ktoré Ježiš berie zo života žien, predvádza zvláštnym spôsobom nenápadne prácu, ktorá je, ako sa zdá, v kráľovstve božom úlohou žien. Spomeňme si len na zbožné kresťanské matky v kruhu svojich detí!

Podobenstvo o poklade a o perle

Podobné je kráľovstvo nebeské pokladu, skrytému na roli, ktorý, keď človek nájde, ukryje a od radosti nad ním ide a predá všetko, čo má, a kúpi tú rolu. (Mat. 13, 44—46)

Toto podobenstvo Východniari celkom inakšie počúvajú ako my, striezliví Európania. Ešte dnes rozprávajú cestujúcim o tom alebo o onom mieste, kde „ktosi kedysi objavil veľký poklad". Najmä v krajine madabskej sa

ešte často podarí najsť staré mince. Tak to bolo i za čias Kristových. V nepokojných časoch ukrývali ľudia svoje drahocenné veci v poliach. Často vlastník sa už nedostal k tomu, aby si ich vyzdvihol. O najdení pokladov sa rozpráva i v mimobiblických židovských spisoch. Na pr. ktorémusi rabbimu preborila sa pri oraní krava do podzemnej dutiny, v ktorej bol poklad. Z III. storočia sa zachovaly zvláštne sťažnosti na „zbytočnosť ukrývať poklady". Čo to však pomohlo, keď boli „rozrývači zeme" (ktorí hľadali v zemi zakopané poklady), „rozbíjači brvien" (ktorí skúmali dutiny pomedzi brvnami), a „oklepávači stien" (ktorí oklepávali steny, aby tak zistili dutinu)?

Podľa židovského a rímskeho práva patrí poklad majiteľovi pozemku. Kto najde poklad, nemá nič chytrejšie čo robiť, ako aby ho znova pozorne ukryl. Potom odíde plný radosti a predá všetko, čo má, aby kúpil pozemok.— Musí obetovať všetko, ale predsa sa pritom raduje; vie, že dostane viac, ako opustí. Kráľovstvo nebeské podobá sa takému pokladu: i keď dáme zaň život, nie je draho vykúpené.

„Zasa podobné je kráľovstvo nebeské človekovi obchodníkovi, hľadajúcemu drahé perly. Keď našiel jednu drahocennú perlu, odišiel, predal všetko, čo mal, a kúpil ju."

I toto podobenstvo je životu na Východe a jeho možnostiam bližšie ako nášmu. Všetko, čo sa leskne a blyští, teší ľudí tejto slnečnej krajiny ako malé deti. Stáva sa, že mladý človek žije mesiace na chlebe a vode a pri tom blažene sníva o tom alebo o onom prsteni, ktorý si kúpi za usporené piastre.

Podobenstvo o sieti

A zas podobné je kráľovstvo nebeské sieti vlečnej, pustenej do mora, a zahrňujúcej ryby zo všelijakého druhu. (Mat. 13, 47—50)

Rybári spustili vlečnú sieť. Takejto siete sa užíva na plytkých miestach pri pobreží, kde niet úskalia ani kameňov, takže oká sa nezachytia. Sieť je 200—250 metrov dlhá. Rybári, spievajúc si a kričiac do taktu, vyťahujú sieť za hrubé povrazy, na ktorých sú upevnené krajné oká, trhavými pohybmi na breh. Tam už čakajú druhí,

sediac učupení, na korisť a vyberajú ju. Každú dobrú rybu pozdravia hlasitým volaním, každú zlú opovržlivou poznámkou; vyzerá to vskutku ako súd.

Význam: Čas medzi prvým a druhým príchodom Kristovým treba porovnať s časom, za ktorý je sieť vo vode. Ako ani jeden rybár nesúdi o tom, čo chytí, prv ako sieť vytiahne a ako po vytiahnutí siete ryby sa nevyberajú všetky bez rozdielu — jedna ryba z jazera Genezaretského bola považovaná od Židov za „nečistú" a preto bola bez ceny —, tak je to i v kráľovstve nebeskom. Siete sa spustia, dobré a zlé ryby sa v nich shromaždia; rozluka dobrých od zlých bude však prevedená len v ostatný deň.

Podobenstvo o starostlivom hospodárovi

I pýtal sa ich Ježiš: „Porozumeli ste tomu všetkému?" Riekli mu: „Áno." Povedal im: „Preto každý zákonník, vyučený kráľovstvu nebeskému, podobný je človekovi hospodárovi, ktorý vynáša zo svojho pokladu (veci) nové i staré." (Mat. 13, 51—52)

Ježiš končí podobenstvom, ktoré hodnotí podobenstvá o kráľovstve nebeskom. Učeníci sú noví zákoníci. Im sa sveruje staré učenie a nové vysvetlenie. Oni sú ako hospodár, ktorý je všetkým dobre zásobený. V starých gazdovských domoch vídame ešte truhly, aké stoja v Palestíne popri stenách. Tam je všetko zaistené pred myšami a zlodejmi: zrno i sušené ovocie, odev a šperky. „Plné truhly", a nie vkladné knižky sú tam strážcami a meradlami bohatstva.

Hospodárovi, ktorý je zaopatrený všetkým potrebným, sa podobajú tí, čo si vštepili do srdca podobenstvá o kráľovstve nebeskom. Dostali k starému ešte mnoho nového; pre budúcnosť sú zaopatrení. Slávni zákoníci boli radi srovnávaní s pokladnicou alebo s košom drahého korenia.

Búrka na jazere Genezaretskom

(Prehľad)

Jazero Genezaretské leží 208 metrov pod hladinou nie veľmi vzdialeného Stredozemného mora; jeho kotlina je najsevernejšia veľká priehlbina údolia Jordánskeho,

podobne ako aj Mŕtve more na juhu. Víchrice prenikajú od mora do vnútrozemia. Okrem týchto zvláštností morských búrok sú ešte aj miestne víchrice. Rozdiel medzi teplotou na vysočine a v jazernej kotline je dosť veľký. Časom je do istej miery pozorovateľný; veľké, jasne biele chmáry, ktoré sa zdvíhajú na západe, silné a rozsiahle a ako čierny tieň tiahnu ponad nížinu Jezreelskú a horské plošiny, rozplynú sa v horúcom vzduchu tejto priehlbiny; dlhšie mrákavy, ktoré prichádzajú nad jazero, zostávajú na jeho západnom konci neporušené, kdežto na východnom sa rozplynú v množstvo drobných mráčkov.

V noci teplota na vysočine veľmi klesne, kdežto dolu pri jazere sníži sa len málo. Miestne víchrice preto bývajú najviac v noci. Pri tom je obloha obyčajne bez mráčku. Spln mesiaca svieti v týchto krajinách takým silným svetlom, že obrysy všetkých vecí zostávajú celkom zreteľné. Preto možno v noci s horských výšin pozorovať na jazere ohrožené lode a sledovať ich zápas. Toto sa predpokladá pri druhom utíšení búrky: „Ježiš videl, že vietor dul proti nim."

Búrky od západu rútia sa s výšin s najväčšou silou nie na pobrežie, ale na vodu uprostred jazera. Typický je takýto obraz: Na západnom pobreží, v Tiberiade, tiahne búrka vysoko ponad krajinu; voda pri pobreží býva niekedy len málo zvlnená. Ale ďalej na jazere vznikne vlastné pásmo búrky; masy vzduchu sa rútia na vodu, takže sa vytvoria mnohé víry. V tomto pásme sa odohraly obidve búrky, ktoré pomerne rýchle za sebou maly význam v živote Ježišovom.

Prvý raz odchádzali apoštolovia večer od západného pobrežia smerom k východnému. Na jazere ich prepadne v nebezpečnej oblasti taká búrka. Lukáš užíva vhodného výrazu: „I sniesla sa búrka nad jazero..." A vidíme aj rybárov, ako hľadia k západným vysočinám; tam hore hučí a buráca, skoro bude búrka tu!

Za druhej búrky majú miestne pomery ešte väčší vplyv na vývoj vecí. Teraz sa plavia učeníci večer od východu smerom na Kafarnaum a dostanú sa do búrky. „Križovaním" loďky — nehovorí sa o plachtách — dostanú sa kúsok dopredu; ale nepodarí sa im preplávať vlastnú oblasť búrky uprostred jazera; uviaznu v nej.

Felahovia.

Dve statné postavy pravých felahov. Kochajú sa práve v mori zlatožltej zrelej pšenice. Obraz nám pripomína dej z evanjelia Marka, keď Ježiš ide s učenikmi poľom a oni trhajú klasy zrelého obilia. Felahovia sú odetí do ľahkého odevu, ktorý majú prepásaný. Odev je biely. Na hlavách majú navinuté turbany, aby im lúče páliaceho slnka nedorážali na hlavu. Väčšie tmavé škvrny pomedzi polia pšeničné sú medze z vysadených krov alebo stromov. Snímok je s nížiny hauránskej.

Sväzanie obilia.

V Palestíne vozy v našom smysle sú neznáme. Pri poľných prácach, najma pri sväzaní obilia, užíva sa somárov. Obilie sa posväzuje do snopov, ktorých sa niekoľko spolu sviaže a prehodia sa na chrbát a tak sa donesú na miesto, kde sa bude mlátiť. Humna v našom smysle v Palestíne tiež nepoznajú. Humno je vlastne každé miesto, kde sa mláti.

Veľmi by sme sa však mýlili, keby sme si mysleli podľa týchto údajov, ako sa aj niekedy stáva, že na jazere Genezaretskom mnoho rybárov najde smrť. V skutočnosti žijú celé pokolenia, ale niečo takého nezažijú. Búrky sa strhnú náhle, ale nikdy nečakane. Pre silné víchrice od mora je tu akási prírodná povetrnostná služba. Príboj na útesoch sýrskeho pobrežia, najmä pri Râs-en-Nâkûra, počuť až pri jazere Genezaretskom. Râs-en-Nâkûra znamená slovensky „veľká debna". Tým sa myslí veľká skalná dutina na pobreží, v ktorej vnútri sa zosilňuje hučanie príboja ako zvuk hudobného nástroja v rezonančnej skriňke. Tlmený hukot sa chvením zeme šíri až k jazeru: rybári ho počujú; načúvajú a hovoria: „Veľká debna reve!" — tvrdia, že za 24 hodín búrka je tu, a už nevyplávajú ďalej. Víchrice, ktoré prichádzajú nad jazero od Hermonu, sú zväčša sprevádzané napätím ako pred búrkou; oznamuje ich blýskanie na severe. Miestne búrky, ktoré tiež nie sú neškodné, nemajú nijakých takých predchádzajúcich znamení; prichádzajú však v určitom čase, vždy medzi popoludním a polnocou. Rybári, ktorí, podobne ako za čias Ježišových, majú člny, nevydávajú sa vtedy na jazero. Okrem toho ich člny sú stavané tak, že sa síce pohybujú pomaly s miesta, ale zato sa neprevrátia. Ani v Biblii pri opisovaní búrky sa nehovorí, ako by sme očakávali, že člny by sa skoro boly potopily, ale že sa „naplňovaly dnu vnikajúcimi vlnami".

Vlastnosťou oboch plavieb, pri ktorých učeníci boli prekvapení búrkou, keď to tak vezmeme, nebolo vlastne to, že sa strhne búrka, ktorú nik nečakal, ale že im Ježiš po obidva razy káže vyjsť na jazero v takom čase, kedy rybári pravidelne podľa svojich skúseností ostávali doma. Prvý raz im kázal Ježiš večer, aby preplávali na východnú stranu, hoci rybári tam inokedy idú len zavčasu ráno; druhý raz im prikáže, aby sa s východného pobrežia ešte večer vrátili na západné, čo je plavba, ktorú rybári, nakoľko len možno, podnikajú len pred samým poludním.

Ježiš, keď karhal učeníkov, toto mal na zreteli. Keď ich raz poslal na jazero v čase, kedy sa to neodporúčalo, mali sa sveriť celkom jemu; veď na jeho rozkaz podnikli plavbu. Bolo to podobne ako pri zázračnom rybolove. Vtedy vyzval Ježiš Petra, aby hodil sieť v takom

čase, kedy to rybári podľa svojich skúseností pokladajú celkom za bezúčelné; a teraz zas im káže vyjsť na jazero, kedy by to ináč rybári odmietli.

Veľké morské búrky spadajú do doby od novembra do mája. Gréci a Rimania pokladali more za „nesplavné" v dobe od 3. novembra do 19. mája, Židia od sviatku stánkov do veľkej noci. Táto časť roku je i na jazere Genezaretskom časom búrok; jazero je totiž klimaticky spojené so Stredozemným morom. Prvá búrka, o ktorej sa rozpráva v živote Ježišovom, spadá akiste do tohto času; o druhej sa výslovne hovorí: „bola už blízko veľká noc".

Utíšenie búrky

A povedal im v ten deň, keď nastal večer: „Preplavme sa na druhú stranu." A keď rozpustili zástup, vzali ho tak, ako bol na lodi; aj iné lode boly s ním. I povstalo veľké vzbúrenie vichra, a hádzalo vlny do lode, takže sa loď už napĺňovala. (Mar. 4, 35—41; Mat. 8, 23—27; Luk. 8, 22—25)

Kázania Ježišove nesmieme vkladať podľa spôsobu europských prednášok do presného denného poriadku. Ježiš ich prerušoval prestávkami. Zvláštne úvody k jednotlivým podobenstvám to niekedy naznačujú. Také chvíle odpočinku, kedy sa medzi sebou rozprávajú alebo len tak stoja alebo si sadnú na zem, sú pre Východniarov veľmi obľúbené; aj keď majú hodinky, nepozrú sa na ne.

Príležitosť k odpočinku poskytol Ježiš shromaždenému ľudu i vtedy, keď po skončení reči v podobenstvách sa s ním rozlúčil a rozkázal učeníkom, ktorí mysleli len na návrat do Kafarnaumu: „Preplavme sa na druhú stranu!"

Poslúchli a „vzali ho so sebou tak, ako bol na lodi." Táto veta sa zdá byť vlastne zbytočná, ale odzrkadľujú sa v nej čo najživšie okolnosti, ako sa na ne pamätajú očití svedkovia. Sú rybármi, a už veľa nocí sa plavili po jazere. Ježiš však nie je na to pripravený; v takom prípade sa berie aspoň dlhý plášť, ktorý slúži i za prikrývadlo.

Odrazia teda od brehu s loďou, v ktorej je Ježiš. Druhé lode idú za nimi. Ostatný večerný záblesk svetla zapadá za hrebene hôr na západe. Ako rybári poznajú

jazero so všetkými jeho veľkými i malými zátokami a výbežkami pobrežia. Vedia, ako je to, keď voda, omráčená záplavou svetla a tepla, usne hladká a bez všetkého lesku, takže odumrie aj ostatný žblnkot vody pomedzi červenožlté a hnedé skaly na pobreží. Vedia preto vopred, aká bude noc. Vzduch je chladný, odev nasiakne vlhkými výparmi a stane sa ťažším, takže vyzerá ako z novej, ešte drsnej látky. V tých mesiacoch, kedy sa toto dialo, treba sa obávať najmä víchric od západu.

Jazerný vzduch unaví a uspí každého, kto je nie naň zvyknutý od mlada. Ježiš hovoril k ľudu dlho a s najhlbšou odovzdanosťou. Teraz nastane obrat; usína za plavby pri šume pravidelného úderu vesiel. Na každom člne je aspoň jedna poduška, vzadu pri kormidle. I v každom malom plavidle je toľko miesta medzi zadným koncom lode a veslárskou lavičkou, že si možno ľahnúť. U Homéra čítame, že Odyseus usne po dni plnom rozčulenia vzadu na lodi, hneď ako vstúpil a „zaspí ako zabitý".

Len raz by stačilo vidieť, s akou starostlivosťou a ušľachtilou hrdosťou si počínajú v podobných prípadoch na Východe sluhovia, ktorí svojho pána majú radi. A nebolo to inakšie ani na tejto lodi: Niekdajší rybári boli navyknutí veslovať spoločne. Mlčky spoločnou prácou riadili pohyb lode, ktorá viezla Majstra.

Naraz ich prebudí burácanie od západu.

Vo chvíľke sa všetko zmení. Ich čln je vo vlastnom búrkovom pásme; vlny sa zväčšujú; ako sa ženú pozdĺž člnu, prelieva sa doň voda. Toto je najnebezpečnejšie; čln tým stráca svoju pohyblivosť, všetko umenie veslárske a manévrovacie nemá teraz ceny; v istých vzdialenostiach od seba tvoria sa víry. Je už povážlivé, keď aj sami loďníci stratia nádej. A do takéhoto stavu sa dostanú apoštolovia. Práve sa ešte tešili, ako prítulní Východniari, že môžu svojho Majstra spiaceho viezť po jazere. Teraz však všetka viera v ich umenie zmizla.

Zostala im len dôvera iného druhu, viera v moc Majstrovu. Ale nie je taká mocná, aby mohli spokojne čakať. Sklonia sa k Ježišovi a prebudia ho. Z ich volania badať netrpezlivosť: „Majstre, ty nedbáš, že hynieme?"

Sú to slová, plné okamžitej hrôzy: — Pomôž, my už nevládzeme!

Ježiš vstane, prikáže vetru: „Prestaň!“ a rozbúrenému moru: „Utíš sa!“

Krátko a vecne rozprávajú evanjelisti: Priženie sa búrka, vlny stúpajú vysoko, voda vniká do lode. Ešte stručnejšie píšu o účinku slov Ježišových: Vietor hneď prestal — jazero sa upokojilo. Sú skúsenými plavcami; vedia, ako po utíšení vetra voda je ešte vždy nepokojná a nebezpečná. Preto poznamenávajú výslovne: nielen, že vlny prestaly, ale že aj jazero bolo hneď hladké ako zrkadlo.

Toto je zázrak, ktorý ich ako rybárov až v najhlbšom vnútri ohromil. Pozrú na Majstra.

Ježiš sa na nich usmeje s dobrotivým žiaľom: „Prečo ste bojazliví? Ešte nemáte viery?“ Keby boli mali vieru, ako si prial Ježiš, boli by ho nechali spať a boli by silne presvedčení, že predsa vedel, čo sa s nimi robí.

Učeníci nemôžu nijako nehovoriť o zázraku. V Biblii bola vláda nad vlnami vždy prehlasovaná za zvláštne mocenské právo Božie. V úžase plnom predtúch dotýkajú sa miest Písma svätého, ktoré sa o tom zmieňujú. Ježiš vykonal, čo si iináč sám Boh vyhradil. „Ktože je tento, že ho i vietor i more poslúchajú?“

Ježiš v Nazarete

I prišiel Ježiš do Nazaretu, kde bol vychovaný; a podľa svojej obyčaje vošiel v deň sobotný do synagogy. A vstal čítať. I podali mu knihu Izaiáša proroka. A keď rozvinul knihu, našiel miesto, kde bolo písané: „Duch Pánov je nado mnou.“ (Luk. 4, 16—30; Mat. 13, 54—58; Mar. 6, 1—6)

Orientálne mesto, ktoré ešte zachovalo starobylý ráz, je voľačo zvláštneho. Obyvateľstvo je rozštiepené na príbuzenstvá, ktoré nielenže spolu držia, ale mnoho ráz obývajú celé štvrte mesta. V menších mestách udávajú tón všetkého obyčajne niekoľké veľké sväzy rodín. Ostatné slabšie a chudobnejšie rody možno srovnať s maltou, ktorá sa dáva medzi kamenné kvádry. Veľké čeľade žijú najviac v zjavnom alebo v skrytom vzájomnom zápase, v ktorom sa strieda víťazstvo a porážka. Takýto obraz sa nám naskytne, keď nás niekto zasvätí do tajností hromady oslnivo jasných domových škatúľ.

Ale čo sú v meste akékoľvek veľké spory, predsa nenávisť nejde nikdy tak ďaleko, aby sa niekto dopustil zrady navonok. Keby sa chcel nejaký cudzinec dostať do spoločenstva, všetky hádajúce sa príbuzenstvá si pomáhajú vospolok; dokonca už vtedy, keď nejaký neznámy ešte len vstúpi do mesta, ide zpráva o tom z dom do domu. Starosta je vždy jeden z prvých, ktorý vyjde a skúma, čo kto hľadá v jeho oblasti. O cudzom hosťovi sa hneď vytvorí verejná mienka, ktorá zaväzuje každého jednotlivca. Každý občan je presvedčený, že patrí nielen do spoločenstva rodiny, ale že je zároveň privtelený do sväzku mesta, že sa teda jednak musí riadiť podľa ostatných spoluobčanov, jednak že má právo bedliť nad životom a konaním každého spoluobčana, a niekedy menom celého spoločenstva od neho požadovať určité plnenia. To je „prirodzený život"; tak ho volajú a chvália ho tým hlasnejšie, čím hlbšie upadajú do neprirodzeného života.

Tento „prirodzený život" však podlieha zákonom „ľudskej prirodzenosti" a opiera sa o názory priemerných ľudí. Odpor spoločenstva sa prebudí neúprosne i vtedy, keď niektorý spoluobčan upiera svoj zrak na ušľachtilé ciele, ktoré sa väčšine nepáčia.

Toto je úzadie výjavu, ktorý sa odohral, keď Ježiš vystúpil ako učiteľ v synagoge vo svojom rodnom meste Nazarete. Niektorí vykladači sa nazdávajú, že Ježiš prišiel do Nazaretu hneď po svojom návrate z Judska a neskoršie ešte raz. Isté je len to, že roztržka medzi ním a jeho rodným mestom nastala vtedy, keď Kafarnaum bolo už „mestom Ježišovým".

Ježiš prišiel teda na svojich cestách po Galilei spolu s učeníkmi do Nazaretu a zdržal sa tam jednu sobotu.

Ako bol asi Ježiš dojatý, keď sa vrátil do mestečka, kde vyrástol a pracoval celé roky ako tesár a v skrytosti slúžil Otcovi nebeskému. Osli klopali kopytami po zodratej hrbatej dlažbe ako kedysi, veľblúdie karavány tiahly podhradím, poháňači kričali, deti za nimi poskakovaly. Shluk ľudí v uliciach, kde boly bazáry a remeselníci, ženy s džbánmi na hlavách, idúce k studni, — toto všetko bolo v každom izraelskom meste, ale tu, doma, malo všetko iný ráz a iné zafarbenie — vynorovaly sa mu pri tom všetkom spomienky na minulé tiché

dni mladosti a skrytého života. A cesta do synagogy v sobotu! — tam stála studňa, v ktorej sa ako chlapec umýval, prv ako by vstúpil do modlitebne, tam boly dvere s dreveným rámom! A samy bohoslužby! — modlitba predmodleníka, odpovede obce.

Po prečítaní odstavca zo Zákona prečítal sa úryvok z prorokov. Každý Izraelita sa mohol prihlásiť čítať a povedať prítomným niekoľko povznášajúcich slov. Podľa tohto zvyku predstúpil i Ježiš. Správca bohoslužieb mu podal svitok, Ježiš ho rozvinul a začal čítať miesto z Izaiáša.

Ľudia z Nazaretu nevládali sledovať Ježiša s takou príchylnosťou, ktorá by sama v sebe nebola dosť jasná. Poznali Máriu, jeho matku, nazdávali sa, že poznali jeho otca, poznali jeho príbuzných. Mnoho rokov žil medzi nimi ako tesár. Mnohí vedeli rozprávať, že im kedysi opravil dvere alebo spravil drevený pluh. Títo ľudia sa pri vystúpení Ježišovom mohli rozhodnúť len tak, že alebo mali jasnejšiu vieru ako ostatní, alebo upadli do ešte väčšej nevery. Preto Ježiš navštívil Nazaret len vtedy, keď sa mu trocha odcudzil a keď už bol v Kafarnaume mnohonásobne prejavil svoju moc robiť zázraky.

„Duch Pánov je nado mnou: preto pomazal ma, a poslal ma zvestovať evanjelium chudobným, ohlasovať zajatým prepustenie, slepým videnie, prepustiť utlačených na slobodu, ohlasovať milostivý rok Pánov a deň odplaty!“

Boli zaiste poslúchači, ktorí si v návale svojej ustavične pracujúcej fantázie mysleli: Teraz Ježiš otvorene prehlási: Ja som Mesiaš! A Nazaret, náš a jeho Nazaret, bude prvým mestom nového kráľovstva! — Na tieto myšlienky odpovedal Ježiš, a to tak, že sa slovu „Mesiaš“ celkom vyhol.

Všetci hľadia naň akoby horiacimi tmavými očami, hnedými a žltými tvárami, s podivuhodnou pozornosťou, ale zato zdržanlive. A on hľadí na nich; nepozná ich len podľa mena, ako oni jeho, ale vidí im do ich najhlbšieho vnútra.

I začína slávnostne: „Dnes vyplnilo sa toto písmo vo vašich ušiach!“

Evanjelista podáva len tú čiastku reči, v ktorej sa

Ježiš ospravedlňuje, prečo nekonal v Nazarete zázraky. Ježiš sa obracia k spoluobčanom:

„Pravda, poviete mi príslovie: Lekár, vylieč sám seba! Čo sme počuli veľkého, že sa stalo v Kafarnaume, učiň to i tu vo svojej vlasti!

Veru, povedám vám: Ani jeden prorok nie je vzácny vo svojej vlasti! Opravdu, povedám vám: Mnoho vdôv bolo za dňov Eliašových v Izraeli, keď nebo bolo zatvorené tri roky a šesť mesiacov a keď bol veľký hlad po všetkej zemi; a k nijakej z nich nebol poslaný Eliaš, iba do Sarepty sýrskej k ovdovelej žene. A mnoho prašivých bolo v Izraeli za Elizea proroka; a ani jeden z nich nebol očistený, iba Naaman sýrsky!"

Za slov Ježišových sa v shromaždenej obci zmenila nálada. Nesmieme zabudnúť, že vedúce kruhy mu od samého počiatku v mysli svojej sľubovaly: Ak sa odteraz ujme Nazaretu, odpustíme mu jeho odchod do Kafarnaumu!

Keby boli uverili, boli by povedali: Dosvedčujeme, že je osvietený Bohom; veď žil medzi nami ako tesár, nemal teda ani času ani príležitosti, aby sa bol dal vyučiť v Zákone. Ale oni hovorili: Ako môže vedieť viac ako my? Veď nechodil do nijakej školy! Má zázračnú moc, — to je veľmi podozrivé! Takto naraz! A či je to nie tesár, syn Máriin, brat — teda príbuzný — Judu a Simeona, Jakuba a Jozefa, a či nežijú ešte jeho sestry (sesternice) medzi nami? Výsledok ich uvažovania je: Je neučeným tesárom, príbuzenstvo, z ktorého pochádza, tiež nie je nič zvláštneho. Ako máme teda veriť tomu Ježišovi, ktorý musel kedysi robiť nám, čo sme chceli, že predpovede prorokove sa vzťahujú naň?

Ak Ježiš nebol Mesiašom, dopustil sa týmí sebavedomými slovami rúhania! Za to bola podľa Zákona smrť ukamenovaním.

Shromaždenie ľudí, kde bojuje duch proti duchu a núti k rozhodnutiu, je voľačo zvláštneho. Všetkých preniká akási tajomná neznáma sila; nálada v dušiach sa mení, ticho, chytro, všade rovnako. Určité osoby sa stávajú strediskami, okolo ktorých sa shromažďuje napätie; treba len znamenie od nich, ba často len pohľad alebo posunok. Východniari sú pre také veci omnoho chápavejší ako Europania.

V synagoge vyzerá všetko, ako by sa prevádzalo len niečo, čo už bolo predtým ushodnuté. Obkľúčia Ježiša, tlačia ho von a tisnú ho úzkymi ulicami na miesto, odkiaľ by ho mohli srútiť. Výrazu „srútiť" sa užíva o shodení s dajakej výšky, kde človek, keď spadne, nemá už viac moci nad sebou, na pr. pri páde s múru, s koňa. Majú akiste plán Ježiša svrhnúť so skaly; to má byť začiatok ukamenovania.

Chceli vidieť zázrak; a Ježiš ho teraz urobí. Nikto nemôže „tesárovi" nič urobiť; prejde pomedzi nich.

Táto udalosť je predohrou smrti v Jeruzaleme, predohrou pre Ježiša i pre jeho matku, ktorá bola istotne svedkom tohto prípadu, hoci zriedka pri tomto výjave na ňu myslíme. Ako sa proti Ježišovi obrátilo malé mestečko Nazaret, keď neužil svojej moci v prvom rade pre osoh svojich spoluobčanov, tak povstal v Jeruzaleme proti nemu celý národ izraelský.

Ježiš musel umrieť, pretože mal o národe izraelskom vyššiu mienku, ako mal sám národ o sebe, a pretože mu chcel dať niečo vyššieho, ako si ľud pre seba žiadal. V Jeruzaleme ho prehlásili za zradcu svojho vlastného národa, podobne ako Nazaretania videli v ňom zradcu rodného mesta.

Rozoslanie apoštolov

Týchto dvanástich poslal Ježiš a prikazoval im a riekol: „Na cestu k pohanom nezabočujte, a do miest samaritánskych nevchádzajte! Ale choďte radšej k ovciam, ktoré sa potratily z domu Izraelovho! A idúcky kážte a hovorte: Priblížilo sa kráľovstvo nebeské. Chorých uzdravujte, mŕtvych krieste, prašivých očisťujte, diablov vyháňajte! Darmo ste dostali, darmo dávajte!" (Mat. 10, 5—14; Mar. 6, 6—11; Luk. 9, 1—5)

Ostatné dažde tiahly ponad jazero od západu, polia osiate obilím vysoko vyrástly. Je to čas oddychu; mužovia sedia na slnku a zabávajú sa, každý cudzinec je vítaným hosťom. Sídu sa, sadnú si okolo neho na rohožky a počúvajú ho.

Asi do tohto času spadá rozoslanie učeníkov; lebo po ich návrate už moc nechybovalo do veľkej noci. Bolo pre nich prekvapením, keď im jedného dňa Ježiš prikázal, aby putovali ako on s posolstvom o kráľovstve nebeskom po mestách a po dedinách.

Avšak pokyny na cestu sa nám zdajú byť zvláštne. Ježiš mal pred očami prípravy, ktoré robil muž prostredne majetný, keď sa vydával na cestu: zásobil sa predovšetkým peniazmi. I keď sa doma obyčajne dlhy platily v naturáliách, braly sa na cestu peniaze: zlato, striebro a medené mince. Toto osobitné vypočitovanie má svoj význam. Rozličné druhy peňazí nenosily sa na tom istom mieste v opasku: medené mince musely byť po ruke; strieborné a zlaté peniaze sa čo najlepšie skrývaly. Z domu brávali aj „kufor", aký vtedy nosievali, koženú kapsu, ktorá bola zavesená cez ramená na pleci. Práve tak aj svrchný odev patril k cestovnej výzbroji. Keď slnko zapadne, oblečie si felah druhý plášť a okolo krku a hlavy si ovinie šatku, aby neprechladol. Preto každý si zaopatril aj črievice alebo sandále; tieto sa skladaly len z podošiev, ktoré boly priviazané remienkami na nohy. Nesmela tiež chybovať ani hrubá palica.

Takto sa vyzbrojuje na cestu domorodec. Ježiš pri rozoslaní apoštolov niektoré veci vynechal. Apoštolovia sa mali vydať na cestu ako takí, ktorí nič nemajú: — bez „veľkých" i bez „drobných" peňazí, bez kapsy, bez druhého plášťa, bez sandálov, bosí a bez palice. Apoštolovia však nemali vyjsť len ako žobráci, ale mali aj žobrákmi zostať! „Darmo ste dostali, darmo dávajte!"

Títo poslovia Ježišovi sa veľmi líšia od poslov bohov a bohýň, ktorí v tom čase tiahli krajinami pohanov a prichádzali zo Sýrie k jazeru Genezaretskému. Títo sa vydali na cestu, ako sami hovorili, „na rozkaz bohov". Bol na pr. akýsi Lucinus, ktorý ako služobník bohyne Atargatis sbieral obetné dary pre jej svätyňu. Vydal sa na cestu ako „žobrák"; ale nevrátil sa už ako žobrák. Prijímal dary na počesť bohyne, a dary sa hromadily: kúpil si osla na dopravu darovaných vecí alebo ho tiež dostal do daru; dostal aj druhého osla, tretieho, a tak sa zástup oslov zväčšoval; najal si poháňačov a nakoniec vrátil sa k svätyni ako vodca karavány. Slávnostne oznamuje na nápise: „Na každej ceste som získal sedemnásť plných vriec."

Ale apoštolovia, čo aj chudobní, boli poslami veľkého Pána. Preto mali užívať pohostinstva, ba mali vystupovať ako mužovia, ktorých neboli všetci ho[illegible] a ktorí

poskytovali cennejšie veci ako im kto mohol zaplatiť.

„A do ktorého mesta alebo mestečka vojdete, dopytujte sa, kto je v ňom hodný; u toho ostaňte, kým neodídete!

A keď vojdete do domu, pozdravte ho a povedzte: Pokoj tomuto domu! A keď ten dom bude toho hodný, váš pokoj príde naň, ale keď nebude hodný, váš pokoj vráti sa nazad k vám!“

Prianie pokoja patrí k obradom pri stretnutí. Prianie pokoja sa pokladá za dar, „ktorý sa dáva druhému“. Tento názor je preto príčinou výjavov, ktoré sú zpočiatku odpudlivé. Ak prial mohamedán tomu, s kým sa stretol, „pokoj“ a ak sa dozvie potom, že tak oslovil kresťana, stáva sa, že sa obráti a povie: „Vráť mi pokoj, ktorý som ti dal!“

„A kto vás neprijme a nebude počúvať vašich rečí, vtedy, keď vyjdete von z domu alebo z mesta, otraste si prach s nôh.

Veru, povedám vám: znesiteľnejšie bude na súdny deň zemi Sodomčanov a Gomorčanov, ako tomu mestu“.

Keď sa Židia vracali z pohanských krajov, otriasli prach so svojich nôh; zem pohanov sa pokladala za levitsky nečistú. Kto odmietol apoštolov, bol vytvorený z nového Izraela, z kráľovstva božieho.

Vrchol účinkovania a rozhodnutie v Galilei

Veľkonočná nálada pri jazere Genezaretskom (Prehľad)

Teraz dôjde k ostatnému a najväčšiemu shromaždeniu ľudu okolo Ježiša. Pri prvom shromaždení, za horskej reči, oznámil svoje kráľovstvo ako naplnenie Starej smluvy, pri druhom, keď kázal v podobenstvách, predpovedal poslúchačom v čase, kedy sa všetko rodilo, v niekoľkých obrazoch osud svojho kráľovstva; teraz, pri treťom shromaždení, hovorí Ježiš o najvnútornejšom živote svojho kráľovstva, ako zostane v budúcnosti medzi ľuďmi ako pokrm duší.

Doba predveľkonočná je pri jazere Genezaretskom najkrajšou dobou roku. My môžeme len úsudkom z vypestovaných už polí vytušiť nádherný obraz, ktorý poskytovala krajina v čase Ježišovom.

U nás je medzi prebudením sa prvých kvietkov a medzi vypučením listov krátky čas; jar prichádza veľmi chytro. Preto sme náchylní predstavovať si jar na juhu, v Palestíne, ako voľačo omnoho pohyblivejšie. Ale opak je pravda; rastliny sa tam prebúdzajú len pomaly; každá má svoj vlastný čas; prvým jarným kvetom je morská cibuľa, asfodelový kvet Grékov, ktorá už v novembri vyháňa svoje puky; potom prichádzajú šafrány, narcisy, najmä jeden druh, ktorého stonka má viac menších okolíkatých kvetov; po nich prídu kosatce, najprv biele jednofarebné, potom bledo-

modré a fialové; vtedy, koncom januára, kvitne už mandľovník, vo februári a v marci nasledujú sasanky, ktoré bývajú v tejto slnečnej zemi rôznofarebné; okrem obyčajných bielych sú žlté, fialové a tmavočervené. Ďalej kvitne v tomto čase aj iskerník, ale nielen žltý, ale aj farby vlčieho maku a sasaniek. Tmavočervená farba je teda za istý čas prevládajúcou farbou rastlín. Pri morskom pobreží otvára v apríli svoje kvety aj divý oleander; červeno žiariace ruže sa nádherne odrážajú od modrošedej vody.

Do predveľkonočnej doby spadá niekoľko dní — zriedkakedy sú to týždne —, kedy sa deje voľačo veľmi zvláštneho. Všetko sa totiž vo vzraste, ak môžeme tak povedať, vyrovná a vytvorí náladu, v ktorej sú spojené všetky ročné obdobia. Jačmenné polia pri jazere a na úbočiach svietia zlatým jasom; ďaleko do púšte sa rozrástlo bodľačie; neskoršie v zime zasiate obilie už tiež vypučilo. A zdá sa, že zem sama na seba zabudla, a na chvíľu môžeme mať nádej, že nikdy nebude inakšie.

Ale zaveje vietor od púšte; i klesnú kvetiny k zemi, divo rastúce rastliny uschnú a stvrdnú, a obilie odumrie, prv ako by dozrelo.

Tu sa objavujú zvláštne shody. Čo sa dialo v prírode, opakovalo sa v shromaždení ľudu pri jazere. Siatba, ktorú zasial Ježiš, a siatba, ktorú zasiali učeníci, sa dohonily; ľudia, ktorých získal Ježiš, a ľudia, ktorých získali učeníci, sa sišli pri jazere; na chvíľu sa zdá, že ľud vyrástol zo seba, ako zem pri jazere spojuje okolo veľkej noci všetky ročné doby; ale ako vo vetre s púšte všetko vädne, tak sa srútilo v dvoch dňoch i všetko ľudové hnutie za Ježiša; jeho dielo sa tým nestratilo, ale národ. V čase, kedy sa sialo, predpovedal Ježiš v podobenstvách zo života roľníckeho osudy nového kráľovstva. Teraz, keď už zasiate dozrievalo, začínajú sa podobenstvá vypĺňovať: len čiastka semena prináša v Galilei úrodu.

Rozmnoženie chleba

I poschádzali sa apoštolovia k Ježišovi a zvestovali mu všetko, čo vykonali a učili. On im však riekol: „Poďte súkromne na pusté miesto a trošku si odpočiňte!" Lebo mnohí boli, ktorí prichádzali a odchádzali, takže nemali ani kedy sa najesť. I sostúpili na loď, a odišli na pusté miesto súkromne. I videli ich (ľudia) odchádzať, a mnohí sa to dozvedeli, a pešo sa tu posbiehali so všetkých miest, a predbehli ich. A keď Ježiš vystúpil, videl veľký zástup; a sľutoval sa nad nimi, lebo boli ako ovce, ktoré nemajú pastiera, a počal ich učiť mnoho. A keď už bolo mnoho hodín, pristúpili učeníci a riekli: „Pusté je toto miesto a už prišla hodina! Rozpusť ich, nech idú do najbližších osád a dedín, a nakúpia si pokrmov na jedenie." A Ježiš odpovedajúc im riekol: „Vy im dajte jesť!" (Mar. 6, 30—44; Mat. 14, 13—21; Luk. 9, 10—17; Ján 6, 1—15.)

Keď sa učeníci vrátili so svojich ciest domov k jazeru, chceli plní radosti porozprávať Majstrovi všetky svoje zážitky; ale sišlo sa toľko ľudí, ktorí chceli s Ježišom hovoriť, že nemohli sa ani najesť. Preto im Ježiš rozkázal, aby sa preplavili na druhú stranu jazera. A zástupy na pobreží sa daly hneď do pohybu; išly po nábreží pozdĺž jazera, aby maly loď stále na očiach. Videli to aj mnohí iní. V takomto prípade sa Východniar jednoducho pripojí; deje sa voľačo zvláštneho, a to mu stačí. Samosebou každý chcel byť prvý. Tak sa vysvetlí, že chodci boli na mieste už vtedy, keď čln tam pristál.

Tým sa vytvoril pre Ježiša nový stav veci. Jeho srdce, ktoré malo pred odchodom súcitiť s utrápenými učeníkmi, cítilo teraz ešte väčšiu útrpnosť nad zástupami; boly ako ovce bez pastiera.

I začal Ježiš hovoriť ľudu; hovoril a hovoril, zabúdal na seba a na všetko okolo seba, na miesto kde práve boli, a na deň, ktorý sa chýlil ku koncu.

Slnko zapadalo na západe. Učeníci boli nespokojní a mysleli, že treba Majstra upozorniť na ťažkosť, do ktorej priviedol svojich poslúchačov. Boli veľmi ďaleko od ľudských príbytkov. Ježiš mohol totiž shromaždiť zástupy okolo seba len na nezastavanom území. Keby nebolo blízko jazero, bol by prv prišiel nedostatok vody ako nedostatok potravín; zásoby chleba, ktoré si niektorí priniesli v „košoch", v ohybných slamených kapsách, sa už minuly. Bola práve doba, kedy zásoby bývajú presne odmerané. Mnohí ľudia, ktorí si museli sami zaobstarávať zásoby, akiste nemohli vziať so sebou toľko chleba, koľko by boli chceli. Okrem toho mnohí

vydali sa na cestu nazdávajúc sa, že o niekoľko málo hodín budú zasa doma. „Chlieb" býva pre týchto ľudí nielen „jedným jedlom", ale „jediným jedlom". Často žijú celé dni len na chlebe a na vode. Toto nie je bez významu pre neskoršiu reč Ježišovu, ktorá prechádza od „chleba", pokrmu tela, ku chlebu, pokrmu duše.

Akú náladu mal asi Ježiš? Človek, ktorý žije jedine pre svojich spolubližných, nemá inej vyššej slasti, ako vo chvíli, keď vidí, že ľudia podstupujú i zaňho obety. Tento zážitok ho strhne k najkrajnejšej obetavosti; prúdi z neho láska, pozbavená všetkých prekážok. Tajomným spôsobom miznú jednotlivci, hoci sú mu bližší ako kedysi.

Ako malicherne to muselo znieť, keď učeníci hovorili: „Rozpusť ich, pane, nech idú do najbližších osád a dedín a nakúpia si pokrmov na jedenie!"

Badáme vzrušenie jeho srdca a vidíme ho žiariť v čistej radosti, ktorá prýšti z najhlbšieho vnútra, keď hovorí:

„Vy im dajte jesť!"

Apoštolovia nepochopili, ako bolo jeho srdce pre všetkých ochotné a ako ich chcel zahrnúť do svojej radosti. Tu na jazere, kde predtým pracovali, stali sa z nich zas rybári ako prv, ktorí celkom presne počítali, čo to stojí. Hľadeli na zástupy, ktoré sa tlačily na svahu. Filip, ktorý sa v mnohých prípadoch ukazuje ako muž suchej rozvahy, prichádza k záveru: „Za dvesto desiatnikov chleba nedostačí im, aby sa jednému každému len málo čo ušlo."

Ako prišiel Filip k týmto dvesto desiatnikom? Ako spotreba chleba pre jednu dospelú osobu — chlieb je hlavnou potravou! — počíta sa bochník, ktorý sa upečie z jedného litra múky. Za jeden desiatnik sa dalo kúpiť priemerne jedno sea pšeničnej alebo dve sea jačmenej múky; sea sa počíta okrúhle asi 12 litrov. Za desiatnik bolo teda dostať „chleba na deň" pre 12 osôb, keď bola múka pšeničná, a pre 24 osôb, keď sa kto uspokojil s múkou jačmennou. Za 200 desiatnikov, ktoré Filip spomína, bolo by sa dalo kúpiť chleba z pšeničnej múky pre 2400 osôb na deň a z jačmennej múky pre 4800 osôb. Ale tu bolo len mužov 5000 a mali sa najesť bez „príkrmu"; suma musela byť teda stanovená

vyššia. Preto apoštol správne podotýka, že chleba za 200 desiatnikov by bolo málo. Najmä ak sa rátalo s chlebom pšeničným.

Apoštolovia sa akiste hneď obrátili na najbližšie stojacich, aby s materskou starostlivosťou vyskúmali, ako sa majú veci. Ondrej, brat Petrov, objavil chlapca, ktorý mal viac ako mu bolo treba: „Je tu jeden chlapec, ktorý má päť chlebov jačmenných a dve ryby! Ale čo je to pre toľkých?"

Rybami treba rozumieť ryby naložené v soli, hoci jazero bolo v blízkosti. Ryby tam ostanú čerstvé len deň. Preto je vo zvyku, že sa hneď po chytení nezabíjajú, ale ťahajú sa na šnúre pod vodou. Nasolené ryby sú okrem chleba hlavnou potravou prostých ľudí. „Jedlo bez rýb nie je jedlo!" hovorí jedno príslovie. Je príznačné, že Ježiš, keď hovorí o prosebnej modlitbe, sa hneď po chlebe zmieňuje o rybách ako o pokrme.

Apoštolovia sa nazdávali, že Majstra, ktorý v horlivosti zabudol na seba, presvedčili o ťažkostiach. Ježiš im kázal, aby rozsadili poslúchačov na mieste po skupinách po sto a po päťdesiat ľudí. Ján k tomu poznamenáva, že na mieste bola „veľká tráva". To treba vykladať podľa meradla stepného územia; Východniari hovoria o „bujnom rastlinstve", kde my vidíme len slabučkú zeleň.

Apoštolovia, ktorí sa naučili vystupovať medzi zástupami ľudu ako služobníci Majstrovi, vykonali rozkaz.

Zástupy sa usadily. Ako hovorí Lukáš, skupiny sa podobaly pozdĺžnikom, na aké rozdeľuje sieť hrádzí a ciest zavodňované územie. Ľudia v poriadku rozsadení, na pr. žiaci, sa radi srovnávali so záhonmi v záhrade.

S chlebom sa malo zachádzať úctivo. Vyjadrujú to štyri pravidlá: Na chlieb sa nekladie surové mäso, ponad chlieb sa nepodáva plný pohár, kúsky chleba sa nepohadzujú, neslobodno postaviť misu celkom blízko ku chlebu. Bolo predpísané posbierať kúsky striedky, čo i boly malé ako olivy.

Ježiš sa pridržiaval poriadku, aký býva pri židovskej hostine: — pred jedením sa obyčajne pokrm najprv požehnal, pomodlili sa a po jedle sa posbieraly kúsky chleba.

Všetci evanjelisti hovoria: Ježiš vzal 5 chlebov a dve ryby, pozrel k nebu, požehnal ich, rozlámal chlieb na kúsky a dal svojim učeníkom, aby ich rozdelili — presnejšie, aby ich „podávali"; obraz je vzatý z hostiny, pri ktorej sluha posluhuje. S rybami urobil to isté.

A stal sa zázrak v živote Ježišovom, ktorého očitými svedkami bolo najväčšie množstvo ľudu, a ktoré malo i účasť na ňom.

Chlieb sa rozmnožoval buď pod rukami Ježišovými buď pod rukami apoštolov, alebo sa začal rozmnožovať pod rukami Ježišovými a rozmnožoval sa ďalej pod rukami apoštolov. Pravdepodobnejšie je to druhé. Keby sa boly chleby rozmnožovaly pod rukami Ježišovými, bolo by sa rozdeľovanie pretiahlo na celé hodiny. Veď tam bolo 5000 mužov!

Medzitým čo jedli, začali počítať skupiny: — päť tisíc mužov, „okrem žien a detí". Táto poznámka je veľmi významná pre Východ, kde na verejnosti rozhoduje len muž. Mužovia si sadli podľa zvyku oddelene od žien a detí; i na sviatok svetiel a na slávnosť stánkov boli tak oddelení. Počítať ženy a deti pokladali za zbytočné. Toto svedčí o pravdivosti udalosti.

Keď sa židovská hostina skončila, odpadky sa pečlive posbieraly. I Ježiš to rozkázal apoštolom. Na sbieranie upotrebovali slamených košov alebo káps, aké Izraeliti robievali už v Egypte; staré maľby ukazujú tvary, ktoré sú podnes v Palestíne obvyklé. Päť chlebov mali pri ruke na začiatku jedla, a nasbierali dvanásť plných košov omrviniek. Podľa počtu sa teda jedným chlebom nasýtilo tisíc mužov. A nakoniec priniesol nazad každý apoštol, ktorý rozdeľoval chlieb, plný kôš omrviniek.

Teraz jednohlasne kričali: „Toto je akiste ten prorok, ktorý má prísť na svet!"

Veľká noc a s ňou aj púť sa bezprostredne priblížily. Čo by sa bolo ďalej stalo, keby bol Ježiš dal slobodný priebeh vývoju vecí, môžeme uzatvárať z podobných výjavov najnovších dejín Palestíny. V čase, keď novoprisťahovalí Židia boli na vrchole svojich úspechov, zodvihli svojho najobľúbenejšieho vodcu národa na ramená a niesli ho, volajúc mu na slávu, ulicami Jeruzalema. S podobným úmyslom chceli „sa zmocniť"

Rybári s vlečnou sieťou pri práci.

Sieť sa rozostrie na plytkých miestach pri pobreží. Jeden muž zodvihne kraj do výšky a ťahá ju. Ryby sa shŕknu pre nastávajúci ruch k pobrežiu. Prv ako by stiahli sieť, začnú šikovné ruky sbierať korisť. Každá dobrá ryba je prijatá s veselým výkrikom, každá zlá s opovržením, je to akoby „súd".

Sušenie sietí pri jazere Genezaretskom.

Siete po vytiahnuti z vody sa zavesily na konáre platanu, aby ich tak mohol vietor dobre prefúkať a aby rychlejšie vyschly. Svetlejšia časť v strede obrázka je pokojná hladina jazera genezaretského.

Ježiša svedkovia rozmnoženia chlebov; Ján vie, prečo upotrebil tohto výrazu.

Ježiš sa vyhol takým výstupom. Naliehal, aby učeníci hneď nastúpili do lode a odplávali. Potom odlúčil sa od zástupov a vystúpil na horu.

Ako asi hľadeli za Ježišom, keď im mizol v súmraku. Bolo im, ako by ich bolo oklamalo „zdanie", „fata morgana". Mnohí však ešte nešli domov, ale ostali na mieste, aby počkali na návrat Ježišov. Počiatkom apríla nie je nepríjemné prenocovať pod širým nebom pri jazere.

Ježiš chodí po mori

A hneď prinútil Ježiš učeníkov vstúpiť do loďky a predísť ho za more, kým rozpúšťal zástup. A keď rozpustil zástup, vystúpil sám na horu modliť sa. A keď sa zvečerilo, bol tam samotný. Ale loďku uprostred mora sem-tam hádzaly vlny; lebo vietor bol s protivnej strany.
(Mat. 14, 22—33; Mar. 6, 45—52; Ján 6, 16—21)

Ježiš bol na hore samotný.

V jeho duši sa odohrávaly tajomné veci. Bol teraz ako človek, ktorý sa síce nevzdáva veľkého plánu, ale dáva sa na novú cestu ku cieľu. Galilejský ľud bol lepší ako ľud judský; ale ako celok nedal sa získať pre nové kráľovstvo. A vodcovia, farizeji, sa dali po rozmnožení chleba proti nemu do boja so zvýšenou nenávisťou.

Čas sám naliehal. Bolo len jediné východisko: odhaliť ostatné tajomstvo svojho kráľovstva a potom postaviť poslúchačov pred rozhodnutie, alebo uveriť alebo ho opustiť.

V takejto nálade, ako sa dá súdiť z udalostí druhého dňa, sa modlil Ježiš k Otcovi nebeskému.

Veľká noc sa slávila vždy v týždni prvého jarného splnu. Mesiac teda svietil na nebi jasne. Za takých nocí vidno ďalej ako za úpalu v letných dňoch, kedy niet tône a zdá sa, že lúče odrazené od zeme spôsobujú chvenie sa predmetov.

Rybári, ktorí veslujú na východnú stranu, zariadia si všetko tak, aby sa mohli pokiaľ možno čo najskôr vrátiť na západný breh. Po poludní veje zväčša západný vietor. Vtedy sa môže veslárom stať, že na cestu, ktorú

vykoná čln hnaný vetrom od západu na východ za štvrť hodiny, potrebujú od východu k západu štyri hodiny. Často býva všetka námaha márna.

Tak sa viedlo učeníkom tej noci; vzdialili sa štyri alebo päť kilometrov od pobrežia, ale ďalej sa už nedostali. Vonkajšie položenie apoštolov bolo zároveň obrazom ich vnútorného stavu. Tušili, že stáli uprostred veľkých udalostí, ale darmo sa pýtali, kam to všetko povedie. Prečo im kázal Ježiš sadnúť do člnu? A prečo aj sám nešiel s nimi? Cítili, že voľačo neurobili správne!

Ježiš videl s hory — bola jasná mesačná noc —, že učeníci neovládali vietor. O tretej hodine ráno blížil sa k nim, kráčajúc po vlnách ako po pevnej zemi. Zdalo sa, ako by sa postava po spôsobe duchov chcela vyhýbať živým bytostiam. Učeníkom ani na um neprišlo, že by to mohol byť sám Majster, živý. Niet sa čo diviť, že všetci títo mužovia bez výnimky, vidiac zjav, jednohlasne skríkli: „Mátoha!“

Len keď sa Ježiš k nim obrátil a povedal im: „Zmužte sa! Ja som to! Nebojte sa!“ spadly s nich okovy strachu.

Teraz zvolal Peter na Majstra: „Pane, keď si to ty, rozkáž mi prísť k tebe po vode!“

Ježiš riekol: „Poď!“

I sostúpil Peter z loďky na vodu. Voda ho unášala. Ako po tvrdom podklade kráčal smerom k Ježišovi. Pozvoľna sa však v ňom vynorovaly všelijaké myšlienky: — hádam je to predsa len nebezpečné; vietor naň prudko dorážal; keby tak teraz — a už sa aj topil — skríkol na Ježiša: „Pane, pomôž mi!“

Peter vystrel svoje ruky za Majstrom; ten ho chytil a priateľsky ho pokarhal: „Maloverný, načo si pochyboval?“

Hneď ako Ježiš vstúpil do loďky, vietor prestal. Apoštolovia padli Ježišovi k nohám a uisťovali ho: „Ozaj Syn boží si!“

Veľké prisľúbenie v synagoge

Druhého dňa ľud, ktorý stál za morom, videl, že nebolo tam inej loďky, iba jedna, a že Ježiš nevošiel so svojimi učeníkmi do lode, ale že jeho učenici sami odišli. Avšak iné lode prišly od Tiberiady blízko k tomu miestu, kde jedli chlieb, keď vďaky činil Pán. Keď teda ľud videl, že tam Ježiša niet, ani jeho učeníkov, vstúpili na loďky, prišli do Kafarnaumu a hľadali Ježiša. A keď ho našli za morom, riekli mu: „Majstre, kedy si sem prišiel?' Odpovedal im Ježiš a riekol: „Veru, veru, povedám vám: Hľadáte ma nie preto, že ste videli zázraky, ale preto, že ste jedli z chlebov a nasýtili ste sa!" (Ján 6, 22—59)

Je zvykom nikdy neostať s člnmi cez noc na východnom pobreží jazera; príboj je tam veľmi silný. Aby ich však nehatil odpoludňajší západný vietor, preplavia loďky už pred tým na západné pobrežie.

Tieto okolnosti sa v opise Jánovom mlčky predpokladajú.

Keď sa ľud nasýtil, bolo už hodne neskoro; člny, ktoré boly cez deň nablízku, odplávaly už domov. Preto sa mnohí rozhodli, že počkajú na návrat Ježišov s hory. Nocovať pod širým nebom sa nebáli; v tomto čase sa aj beztoho spávalo na strechách. Iní, ktorí nemali ďaleko domov, išli azda za svitu mesiaca mostom jordánskym.

Neskoršie vyrušila víchrica tých, čo nocovali pod širým nebom. Nad ránom prestávala; rybári, ktorí mali v noci loďky na západnom pobreží ukryté, odplavili sa smerom na východ na lov. Pritom stretli sa s mužmi, ktorí čakali na východnom pobreží, a títo sa dali od nich odviezť na západné pobrežie, do Kafarnaumu. Nie málo sa zadivili, keď zbadali Ježiša v kafarnaumskej synagoge.

Úmyslu prehlásiť Ježiša za kráľa sa nevzdali, boli však podráždenej nálady. Prečo Ježiš nasýtil zástupy, keď sa ich nechcel ďalej ujať? Kto sa v ňom vyznal? Ako sa vôbec dostal s východného pobrežia do Kafarnaumu bez toho, že by to neboli zbadali?

Prvou otázkou, čo sa ho pýtali, bolo: „Majstre, kedy si sem prišiel?"

Keď Východniar jasne nevie, ako sa postaví človek k jeho želaniam, nikdy nezačne rozhovor neprívetivými slovami. Naopak, vie veľmi obratne priviesť rozhovor od vzdialeného predmetu k určitému cieľu: Tak chcú

mužovia z údaju o čase jeho príchodu uhádnuť, ako Ježiš prišiel s východného pobrežia na západné. Avšak otázka, ktorú vlastne chcú mu dať, znie: Je Ježiš ochotný vystúpiť ako Mesiaš tak, ako si to oni želajú?

Rozmnoženie chleba je udalosť, ktorú majú všetci na zreteli: Ježiš, jeho učeníci a opytujúci sa. V očiach Ježišových je rozmnoženie chleba len „znamením", obrazom veľkého budúceho skutku, v očiach účastníkov je už jeho uskutočnením. Ježiš postupuje od znamenia k uskutočneniu, oni však si prajú, aby len opakoval znamenie, nič viac.

Tak sa vyvinie, obrazne povedané, boj o smysel rozmnoženia chleba. Ježiš sa usiluje získať ich pre svoje zámery; oni však trvajú na svojich prianiach; ak ich splní, uznajú ho za Mesiaša. Reč sa pohybuje sem tam, dokiaľ im Ježiš otvorene nepredloží podmienky, pod ktorými im dovolí vstúpiť do nového kráľovstva.

Židia teda začali zďaleka okľukou: „Majstre, kedy si sem prišiel?"

Ježiš odpovie hneď na vlastnú otázku, pre ktorú ho vyhľadali.

„Veru, veru, povedám vám: Hľadáte ma nie preto, že ste videli zázraky, ale preto, že ste jedli z chlebov a nasýtili ste sa. Snažte sa dostať pokrm, ktorý sa nekazí, ale ktorý trvá do života večného, ktorý Syn človeka dá vám. Lebo jeho potvrdil Boh Otec k tomu."

Pýtajúci sa nedbajú na slová a dávajú najavo, že sa stanú stúpencami Ježišovými len vtedy, keď bude i naďalej prejavovať svoju moc podobne ako pri rozmnožení chleba.

„Čo máme robiť, aby sme konali skutky božie?"

Čo za cieľ sa skrýva za týmito slovami, ktoré znejú tak všeobecne a zbožne? Ktoré „skutky božie" sa myslia? Zaiste skutky, ktoré zodpovedajú ich predstavám o „dňoch Mesiašových". Smysel je asi tento: Aké podmienky určíš, aby sme stále dostávali zázračný pokrm, ktorý nám sľubuješ?

Ježiš im prehlasuje:

„To je skutok boží, aby ste verili v toho, ktorého on poslal!"

Znova mieria na to, aby im Ježiš prisľúbil, že obnoví zázrak rozmnoženia chleba. „Akýže ty znak učiníš,

aby sme videli a verili tebe? Čože spravíš? Naši otcovia jedli manu na púšti. — Lebo je napísané: Dal im jesť chlieb s neba!"

Narážka na manu bola veľmi priliehavá. Veď vtedajšie podanie hovorilo: Ako prvý vykupiteľ (Mojžiš) dopustil manu, tak dopustí manu aj druhý Vykupiteľ.

To znamená, ak mal Ježiš práve tieto slová pred očami, keď na to poukazuje, že mana, ktorú dal Mojžiš, neprišla v pravom slova smysle s neba, ako chlieb, ktorý on sám im dá.

„Veru, veru, povedám vám: Nie Mojžiš dal vám chlieb s neba, ale môj Otec dáva vám pravý chlieb s neba. Lebo chlieb boží je ten, ktorý s neba sostúpil a dáva život svetu!"

Odpovedajú tak, ako kedysi Samaritánka, že nezbadať, koľko mu rozumejú.

„Pane, vždy nám dávaj toho chleba!"

Ježiš sa potom chopí vedenia v reči. Začne hovoriť o chlebe, ktorému bolo rozmnoženie chleba — a toto mali ešte všetci pred očami — len predobrazom.

„Ja som chlieb života! Kto prichádza ku mne, nebude lačnieť; a kto verí vo mňa, nebude nikdy žízniť. No, riekol som vám: Ste ma i videli, ale neveríte!

Všetko, čo mi dáva Otec, príde ku mne, a toho, ktorý príde ku mne, nevyhodím von. Lebo sostúpil som s neba, nie aby som činil vôľu svoju, ale vôľu toho, ktorý ma poslal. A toto je vôľa toho, ktorý ma poslal, aby som nestratil nič z toho, čo mi dal, ale aby som to vzkriesil v ostatný deň. A toto je vôľa Otca môjho, ktorý ma poslal, aby každý, kto vidí Syna a verí v neho, mal život večný, a ja ho vzkriesim v ostatný deň."

Židia voľačo z toho pochopili: Ježiš odopiera, aby zázraky ako rozmnoženie chleba, považovali za vlastné splnenie mesianskych proroctiev. Preto prehlasuje, že všetci, ktorí v neho uveria, budú požívať chlieb drahší od many. Tento chlieb nie je len zdanlivý, ale skutočný a pravdivý, s neba pochádzajúci, a bude pokrmom nie len pre telesný život, ale potravou pre onen tajomný božský život v duši, ktorý smrťou nič neutrpí.

Teraz sa obrátia Židia otvorene proti osobnosti Ježišovej.

„Či tento nie je Ježiš, syn Jozefov, ktorého otca

i matku my známe? Akože teda hovorí tento: S neba som sostúpil!“

Tu zas stojí v pozadí ľudový náhľad o budúcom Mesiašovi: „O Mesiašovi nikto nevie, odkiaľ príde. Naraz je tu!“ Ježiš nemôže byť Mesiašom, hovoria, lebo jeho pôvod je všeobecne známy. Ježiš ich upozorňuje, že pre svoju neveru ho chápu len podľa jeho vonkajšieho bytia, že teda nevedia o jeho pôvode toľko, ako sa nazdávajú.

„Nereptajte medzi sebou! Nikto nemôže prísť ku mne, iba keď ho priťahuje Otec, ktorý mňa poslal; a ja ho vzkriesim v ostatný deň. Písané je u prorokov: A budú všetci vyučení od Boha. Každý, kto Otca počúval a vyučil sa, ide ku mne. Nie že by kto bol videl Otca, okrem toho, ktorý je od Boha, ten videl Otca. Veru, veru, povedám vám: kto verí vo mňa, má život večný.“

Ježiš dáva chlieb za pokrm duši; duša žije zo spoločenstva s Bohom; Boha nemôže nikto vidieť, kto však verí v Syna, vstupuje do spoločenstva so Synom a skrz Syna do spoločenstva s Otcom. Tieto myšlienky stavia Ježiš vedľa seba. Potom začne vysvetľovať hlavnú myšlienku: „Kto žije v spoločenstve so Synom, má zároveň chlieb pre dušu“, tým, že bližšie určí smysel týchto slov a sám seba stotožní s chlebom, ktorý sostúpil s neba. Kto verí, dostane od Ježiša viac, ako dostali otcovia v mane: on dáva chlieb a sám je chlebom, ktorý ochráni život duše od smrti a telu navráti zas raz život.

„Ja som chlieb života! Vaši otcovia jedávali na púšti manu, a pomreli. Toto je však chlieb s neba sostupujúci, aby neumrel, kto z neho bude jesť.

Ja som chlieb živý, ktorý som sostúpil s neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo, dané svetu na živobytie!“

Pri týchto slovách nastalo medzi poslúchačmi vzrušenie; ich posunky ukazujú ešte značnejšie ich odpor.

„Akože nám tento môže dať jesť svoje telo?“

Ježiš potvrdí, že mu správne porozumeli, a prízvukuje ešte raz:

„Veru, veru, povedám vám: Jestli nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe života. Kto jie moje telo a pije moju krv, prebýva vo

mne a ja v ňom. Ako mňa poslal Otec, ktorý žije, a ako ja žijem skrze Otca, tak i ten, ktorý mňa jie, bude žiť skrze mňa. Toto je chlieb, ktorý s neba sostúpil, a nesostúpil tak ako chlieb, ktorý vaši otcovia jedávali, a pomreli. Kto jie tento chlieb, bude žiť naveky."

Rozdvojenie v družine Ježišovej

Vtedy mnohí z jeho učeníkov, keď to počuli, riekli: „Tvrdá je to reč! Ktože ju môže počúvať!" (Ján 6, 60—71)

Ježiš jasnými slovami zjavil, čo znamenalo rozmnoženie chleba v pláne božom. Ono bolo zázračným prirovnaním; zvestovalo nebeský pokrm, ktorým dostane človek život pre dušu. Nový chlieb stojí nad manou; ten chlieb dáva dokonalejší život a zachováva ho pre večnosť.

Čím jasnejšie hovoril Ježiš, tým neprijateľnejšie akiste znely jeho slová pre ľudí, ktorí sa nevzdali svojich čisto hmotných predstáv o Vykupiteľovi. Hovorili o jedení chleba; ako na Východe veľmi radi upotrebujú zlých slovných hračiek, tak i teraz nazývajú slová Ježišove chlebom, chlebom takým tvrdým a soschnutým, že sa nedá požívať!

„Tvrdá je to reč! Ktože ju môže počúvať?"

Ježiš poukazuje na chybu, ktorej sa dopustili pri svojom rýchlom odsudzovaní. Veď im ešte nepovedal, ako je jeho telo a jeho krv pokrmom a nápojom pre dušu. Veď žiadal len to, aby skutočne verili v jeho prísľubenie; viera v neho dostane neskoršie novú záruku; Ježiš sa vráti zas k Otcovi, z ktorého vyšiel, žiť životom Bohočloveka, ktorý mu umožní dať sa za pokrm duši.

„To vás pohoršuje? A čo, keď vidíte vstupovať Syna človeka ta, kde bol predtým? Duch je, ktorý oživuje; telo nič neosoží. Slová, ktoré som vám ja hovoril, sú duch a život.

Ale sú niektorí z vás, ktorí neveria! Preto som vám povedal, že nikto nemôže prísť ku mne, iba ak mu je dané od môjho Otca."

Pravda ostane pravdou. Boh predvidel vo svojom pláne, že všetci ju neprijmú.

Mnohí učeníci, ktorí dosiaľ Ježiša nasledovali, po týchto slovách ho opustili. Ale práve to chcel Ježiš docieliť: Nikto nemal pre budúcnosť možnosť zaujať jasné stanovisko. Dokonca Ježiš sa obrátil k svojim dvanástim vyvoleným. Niečo zvláštneho muselo vyžiarovať z očí a z chovania Ježišovho, keď mužom, s ktorými ináč tak otcovsky hovoril, predložil drsnú otázku: „Či i vy chcete odísť?“

Peter prehlásil za všetkých: „Pane, ku komu pôjdeme? Ty máš slová života večného! My sme uverili a poznali, že si Svätý boží!“

Zľakli sa, keď Ježiš hovoril ďalej: „Či som ja vás nevyvolil dvanástich? A jeden z vás je diabol!“

Horší ako tí, čo stratili vieru a opustili Ježiša, bol ten, čo nemal viery, a predsa zostal pri Ježišovi, Judáš. V tej istej hodine, keď sa v Galilei rozhodlo o osude Ježišovom, počal sa pripravovať jeho koniec v Jeruzaleme.

Zvláštne poučovanie učeníkov

(Prehľad)

Návratom pútnikov z veľkonočnej slávnosti začínalo sa nové ročné obdobie, doba žatvy. Pri speve piesní mávali ženci svojimi kosákmi, žali jačmeň a pšenicu a odvážali ju na humno. I hrozno dozrievalo, figy už mäkly a stávaly sa jedlými. Teraz sa bolo treba chrániť proti zlodejom a proti šelmám. Kto nespal na humne, aby strážil kopu obilia, strážil vinicu. Jasavé volanie znelo odtiaľ; ľudia sa navzájom pozdravovali strofami piesní. Okolo poludnia všetko utíchlo v horúčosti a dusnom vzduchu, popoludní priniesol západný vietor nový život. Vyschnutá krajina sa stále viac a viac strácala v popolavých jasných žltobielych odtienkoch.

V týchto týždňoch odpočíva verejný život ako v dobe „nemých mesiacov" zimných. Nastávala teda i pre učiteľskú činnosť Ježišovu každého roku v lete prestávka. Teraz to však bol pokoj, ktorého ráz určovaly aj iné okolnosti.

Z hľadiska Ježišovho bol zázrak rozmnoženia chleba ostatným pokusom. Bolo jasné, že sa ľud galilejský ako celok nedá získať pre vyššie poňatie úradu Mesiašovho. Preto sa Ježiš usiluje odteraz vyhnúť sa návalu väčších zástupov ľudu. Dlhšie sa nezdržuje na žiadnom mieste, ako na príklad predtým v Kafarnaume. Ak robí zázrak, usiluje sa ešte viac ako predtým zabrániť hromadeniu sa ľudu.

Jeho okľukovité cesty zachádzajú teraz veľmi ďaleko. V horúcich mesiacoch ostatného leta, ktoré ešte strávil v Galilei, vykonal cesty do územia pohanov, potulky

pozdĺž jazera, zdanlivo bez cieľa, a plavby po jeho vode. Sem patrí aj výstup na horu Premenenia.

Medzitým čo sa Ježiš vyhýbal ľudu, venoval sa zýšenou mierou vyučovaniu a výchove svojich učeníkov. Práve cesty do pohanských krajov maly pre to veľký význam.

Vyznanie Petrovo v Cezarei Filipovej

A prišiel Ježiš na strany Cezareje Filipovej. A opýtal sa svojich učeníkov a riekol: „Za koho vydávajú ľudia Syna človeka?" Oni však riekli: „Jedni za Jána Krstiteľa, iní zas za Eliáša, iní zasa za Jeremiáša alebo za jedného z prorokov." Riekol im Ježiš: „A vy za koho ma vydávate?" Odpovedal Šimon Peter a riekol: „Ty si Kristus, Syn Boha živého."
(Mat. 16, 13—20; Mar. 8, 27—30; Luk. 9, 18—21)

Keď Ježiš odišiel do pohanských krajov, bolo okolo neho pusto: farizeji sa nechceli vydávať do nebezpečenstva, lebo by sa stykom s pohanmi leviticky znečistili, a prostý ľud obyčajne tak ďaleko z domu neodchádzal.

Odišiel teda Ježiš s učeníkmi za hranice. Teraz išli od jazera Genezaretského údolím jordánskym na sever. Apoštolovia, ktorí vyrástli pri jazere a ktorí sa venovali rybolovu, zašli často predtým na svojich člnoch k ústiu Jordána, kde vody naplavily všelijakej potravy pre ryby a v letnej horúčave lákaly svojím chládkom. Teraz putovali s Majstrom cez kopce a videli hlboko pod sebou rieku, či ako sa pení v hlboko vkresaných roklinách, či ako tečie močaristými kotlinami. Pred nimi sa zdvíhalo pohorie Hermon; i v najhorúcejšom lete ešte žiarily škvrny snehu ako biele rebrá na jeho mohutných svahoch. Voda z roztopeného snehu vsiakovala, sbierala sa v podzemných dutinách a nádržkách a vytekala potom na úpätí horstva v mocných prameňoch, o ktorých sa zdalo, ako by vychádzaly z podsvetia. Pri jednom z troch veľkých prameňov dal tetrarcha Filip postaviť mesto a aby sa zalíškal rímskemu cisárovi, nazval ho Cezarea Filipova, „cisárske mesto Filipovo". Už jeho otec Herodes dal tam postaviť chrám na počesť boha Pana. Všade dookola chvel vzduchom hukot vôd v rozsadlinách.

Učeníci ako Galilejčania a bývalí predavači rýb, neboli veľmi ostýchaví v styku s pohanmi. Ale blízkosť pohanského chrámu a sochy bohov pôsobily na nich veľmi cudzo. Ľuďom boli nápadní. Že boli Izraelitmi, poznali ich podľa odevu a tvári. Vedeli, ako sa o nich hovorilo: „Čože chcú títo u nás? Nie sú to boháči, veď nemajú ani osla na cestovanie! Ale nie sú ani žobráci!" So všetkých strán, zpoza stromov a zpoza ohrád viníc, zpoza rohov domov, z čiernych okenných otvorov v ostro ožiarených stenách ich pozorovali. Apoštolovia to vedeli; veď i sami to kedysi práve tak robievali.

Jedného dňa Ježiš od nich odišiel, aby sa modlil. Táto odlúčenosť trvala dlho. Teraz sa cítili ešte opustenejší ako predtým. Vždy, keď sa Ježiš k nim vrátil po takom odlúčení, bol im cudzejší; tajomné napätie prechádzalo od neho na nich. Čo asi znamenaly tieto modlitby v zemi pohanskej, ďaleko od Izraela?

Keď sa k nim Ježiš vrátil, opýtal sa ich: „Za koho vydávajú ľudia Syna človeka?"

Mnohí sa pokúšali vyzvedieť od učeníkov, čo si mysleli o svojom Majstrovi, a aby pri tom im povedali vlastný názor na Ježiša.

Všetci sa shodovali v tom, že Ježiš nebol obyčajným človekom. Len Bohom poslaní ľudia vystupovali s takou dôstojnosťou a robili toľké zázraky. Ale Ježiš sa im zdal byť príliš úbohý, príliš nepatrný, príliš tichý, aby mohol byť Mesiašom. Jedni teda hovorili: Ján Krstiteľ znova prišiel na svet! Mnohí mysleli: Eliaš prišiel!

Eliaš je v Palestíne ľudovým svätým; jeho sviatok slávia židia, kresťania a mohamedáni. Podobnú, ba do istej miery ešte väčšiu dôležitosť má prorok v dobe Ježišovej. Pokladajú ho za verného ochrancu ľudu; pomáha vo všetkých potrebách, usiluje sa prispieť v každej tiesni. Jeho únik smrti pohol obrazotvornosť k všelijakým otázkam. Ľud si ho predstavoval, či už ako býva pri otcoch na druhom svete, či už ako sa ukazuje na zemi medzi svojím ľudom, ako prináša zbožným záchranu a chorým zdravie. Ba, vyskytuje sa predstava, že prezradzuje ľuďom z „tajomstva nebies" viac, ako je dovolené, a preto že je od samého Boha karhaný. Čo bolo ľahšie, ako uviesť ho do spojitosti s Mesiašom? Veď Malachiaš hovoril o návrate Eliašovom „na konci dňov".

Tým sa rozumely „dni Mesiašove". Podľa tejto mienky práve Eliaš vystúpi ako ohlasovateľ Mesiaša. I Justín necháva Žida Tryfona tak hovoriť: „I keď sa Mesiaš narodil a niekde sa teraz zdržuje, predsa je ešte neznámy a nevie nič o sebe (že je Mesiašom), dokiaľ nepríde Eliaš a ho nepomaže a neoznámi pred všetkými."

Iní zas mali Ježiša za Jeremiaša alebo za iného z prorokov.

Apoštolovia odpovedajú Ježišovi podľa toho, čo vedia: „Jedni hovoria, že si Ján Krstiteľ, iní, že si Eliaš; iní zasa, že Jeremiaš alebo jeden z prorokov."

Ježiš ich zadrží. Cítia z jeho chovania, že teraz im dá otázku, pre ktorú začal rozhovor.

„A vy za koho ma vydávate?"

Kto miluje, skúma, kde sa druhí spokojne cítia, rozvažuje, kde sa druhým všetko zdá byť dosť jasné, a usiluje sa vždy hlbšie preniknúť do duše milovaného človeka. Peter to práve už rok robil; v jeho vnútri si preráža práve teraz cestu nové poznanie ako svetelný lúč: — Ježiš nie je len vyslancom ako proroci; nie je len syn boží ako ostatní ľudia, ale je skutočný Syn Boha! Peter sa už nepotáca oslnený a pomätený týmto poznaním. Radostne, ohnivo a oduševnene vyznáva ako prostý muž, ktorý z najvnútornejšieho presvedčenia voľačo vie, čo ho celkom naplňuje:

„Ty si Kristus, Syn Boha živého!"

Poznanie Petrovo je darom Otca nebeského. Ako poslal Otec Syna na svet, aby sa stal človekom, tak zjavil aj toto veľké tajomstvo Petrovi. Veď Peter má byť prvým v spoločenstve, ktoré Syn založí na zemi, má byť prvým v Cirkvi.

Slávnostne oznamuje Ježiš Petrovi jeho budúce povolanie:

„Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo telo a krv nezjavily to tebe, ale môj Otec, ktorý je na nebesách. A ja ti povedám: Ty si Peter, skala, a na tejto skale vystavím svoju Cirkev, a brány pekelné ju nepremôžu. A tebe dám kľúče od kráľovstva nebeského; čokoľvek sviažeš na zemi, bude sviazané i na nebi; a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané i na nebi."

Slová Ježišove odpovedajú až do jednotlivostí slovám apoštola. Šimon povedal Ježišovi: Ty seba nazývaš

Synom človeka, ty však si Mesiaš, Syn Boha živého! Ježiš odpovie: Ty sa voláš Šimon, syn Jonášov, ty si však Peter, skala; si skala, na ktorej postavím svoju Cirkev! Sám Otec nebeský to tak chce; lebo Boh, Otec, a nie „telo a krv", nie človek, dal ti poznať, kto som. Slov „telo a krv" sa všeobecne užívalo v smysle „človek"; kdesi sa hovorí: „Nie je povaha Boha ako povaha tela a krvi." Proti Bohu, „kráľovi kráľov" stavajú sa často„ kráľovia z tela a krvi, ľudskí kráľovia". Slová: „Ty si Peter, skala, a na tejto skale vystavím svoju Cirkev," môžeme podľa smyslu preložiť: „Ty si Peter, skala, a na *tebe, skala,* vystavím svoju Cirkev". V aramejčine, z ktorej sú vzaté tieto slová, ako to aj prezradzujú slová „telo a krv", sa často hovorí „tento človek" miesto „ty", vlastne „človek, ktorý si". Teda „táto skala" znamená „skala, ktorou si"; preto sa „a" pred slová „na tejto skale" veľmi dobre hodí.

Čo vyslovil Ježiš tými slovami? Predovšetkým hovorí Ježiš Šimonovi (tak ako Šimon prehlasuje: „Ty si Mesiaš, Syn Boha živého"): „Ty si Peter, skala." Peter teda *je* skala; už sa i osvedčil ako skala, osvedčil sa ako skala tým, že s takým presvedčením vyznal božské synovstvo Ježišovo. Neskoršie bude na ňom, na tejto skale, postavená spoločnosť veriacich. Židia bežne užívali slova „stavať" v duchovnom smysle. Ba, aj Zákon sa srovnáva so stavbou. Slovo „cirkev, obec" vo význame „spoločnosť veriacich" nebolo tiež nové. Že vety: „Ty si Kristus (Mesiaš), Syn Boha živého", a „Ty si Peter (skala)" si navzájom zodpovedajú, grécky text obzvlášť naznačuje. Nehovorí sa tam „a ja hovorím tebe", ale „a ja ti zas povedám" (kto si ty, ako si mi aj ty povedal, kto som ja).

„Tebe dám kľúče od kráľovstva nebeského!" — Kto má kľúče, má právo vládnuť nad domom. V tomto smysle hovorili Židia o „kľúčoch dažďa", ktoré Boh nikomu nesverí. On sám rozhoduje, či bude dážď alebo nie. Kto má kľúče od kráľovstva nebeského, môže doň vpúšťať alebo zamedzovať prístup. Židia hovorili tiež často o kráľovstve božom ako o mieste, kde Boh súdi, ako o „vrchnom súde", na rozdiel od „súdu nižšieho", od súdu pozemského, kde súdia Bohom ustanovení učitelia!

Ježiš vysvetľuje obraz o moci kľúčov obrazom druhým, v ktorom znova hovorí o rozhodovaní na nebi i na zemi: Čokoľvek sviažeš na zemi, bude sviazané i na nebi; a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané i na nebi. Slová „sviazať" a „rozviazať" v smysle vykonávania duchovnej moci boly tak známe, že Jozef Flavius, ktorý sa ináč veľmi usiluje písať dobrou gréčtinou, doslovne ich preberá z aramejčiny bez všetkého vysvetlenia. Peter teda dostane moc zastupovať Boha na zemi. Obidva obrazy o kľúčoch a o sväzovaní a rozväzovaní akiste ani neboly chápané ako dve celkom rozličné prirovnania; lebo miesto „sviazať a rozviazať" sa užívalo aj „odomknúť a zamknúť".

„Brány pekelné ju nepremôžu!" Tu sa už spomína akási obec, obec satanova; z brán podsvetia bude útočiť na novú božiu obec na zemi; ale nikdy sa jej nepodarí premôcť ju.

Niektorí sa pokúšali prehlásiť rozhovor Ježišov s Petrom pri Cezarei za vložku z neskoršej doby. Ale tomu odporuje už i to, že sotva na niektorom inom mieste v evanjeliu sa najde toľko aramejských slov. Len v aramejčine sa mohlo povedať: „Ty si Peter, skala" — v gréčtine je slovo skala ženského rodu. Z aramejčiny sú tiež slová „na tejto skale" v smysle „na tebe, skala", aramejský je tiež výraz „telo a krv" miesto „človek", aramejský je obraz o „kľúčoch" a o „moci sväzovať" a obraz o „bránach pekelných".

Ježiš prvý raz predpovie svoje utrpenie

> Vtedy prikázal svojim učeníkom, aby nikomu nehovorili, že on je Ježiš Kristus. A odvtedy začal Ježiš poukazovať svojim učeníkom, že treba mu ísť do Jeruzalema a mnoho trpieť od starších a zákonníkov a od kňazov a zabitým byť a tretieho dňa vstať zmŕtvych. Tu zachytil ho Peter, začal mu dohovárať a riekol: „Pane, to sa ti nestane!" Ktorý obrátil sa a riekol Petrovi: „Iď mi s očú, satan, na pohoršenie si mi, lebo nemáš smyslu pre to, čo je božie, ale pre to, čo je ľudské!" (Mat. 16, 20—23; Luk. 9, 22; Mar. 8, 31—33)

Keď pán na dlhší čas odcestoval, odovzdal kľúče zástupcovi a správcovi i so všetkou plnou mocou.

Poprední palestínski veľkostatkári zdržujú sa veľkú časť roku v Damašku alebo v Kaire.

S nadšením v srdciach odchádzali učeníci do rodných krajín po boku Majstrovom, ktorý sa bol slávnostne prehlásil za Mesiaša. Nič nespája ľudí viac ako spoločné tajomstvo. A teraz tieto slová! Nie pobyt medzi pohanmi, ale pobyt v Izraeli, a v Izraeli zasa pobyt v Jeruzaleme bol pre Ježiša najnebezpečnejší, a v Jeruzaleme zas nie chudobní a bezvýznamní, ale najvyššie úrady: starší, veľkňazi a zákoníci mu robili nástrahy na život.

Tmavé mračná zarmucovaly Petra a kalily jeho radosť z budúceho odovzdania kľúčov. Bolo to s Ježišom tak, ako s veľmožmi zeme? Že pán odišiel a nechal zástupcu a správcu osamote? Jedine po boku Majstrovom by ho tešilo nosiť kľúče! A teraz chcel Ježiš ísť do Jeruzalema, aby tam trpel a zomrel! Kde je potom nové kráľovstvo?

Prudké srdce strhlo rybára od jazera Genezaretského. Veď on, budúci správca, má tiež právo dačo povedať! Stále cítil, že nebolo vhodné varovať Ježiša pred očami ostatných. Preto hľadal vo svojej horlivosti príležitosť hovoriť s Majstrom osamote. Dlho to nemohlo trvať, preto tým dôraznejšie to robil:

„Boh uchovaj, Pane! Nikdy sa ti to nestane!"

„Nech odstúpi od teba!" hovorievajú Palestínčania po každej zlej zprávе, na pr. spadol a zomrel — to nech odstúpi od teba! Kiež si od toho ochránený! Takto akiste oslovil Majstra i Peter.

Peter nemyslí už na to, že len krátko pred tým prehlásil Ježiša za Syna živého Boha.

Prichádzali už aj iní učeníci; chceli vedieť, o čom sa títo dvaja radia a po veľkej udalosti v Cezarei na Petra aj trocha žiarlili. Chytro predovšetkým skončil Ježiš rozhovor a povedal Petrovi:

„Iď mi s očú, satan! Na pohoršenie si mi! Nemáš smyslu pre to, čo je božské, ale pre to, čo je ľudské!"

Učeníci sa zarazili. Iskra hnevu, ktorý bol Majstrovi vlastný, zažiarila na tvári Ježišovej, a to v rozhovore s učeníkom, o ktorom v žiarlivosti prehnane mysleli, že mu Majster dovoľuje viac ako ostatným.

Ale už aj vynikla dobrota Ježišova vo vnútri nad jeho

prísnosťou. Všetci boli jeho milými učeníkmi, prenáhlený Peter a zvedaví poslúchači. Milovali ho a boli pevne odhodlaní pri ňom vydržať. Preto nesmel už ďalej otáľať, aby im odhalil, akými temnotami vedie cesta pre neho i pre všetkých, ktorí sa chceli dostať do slávy Otcovej.

„Keď chce kto za mnou ísť, nech zaprie sám seba a vezme svoj kríž a nasleduje ma."

Tieto slová boly ako tvrdý, mocný stisk. V prvom prekvapení sa im zdalo, ako keby ich Majster nemiloval tak ako oni jeho, pretože im nesľuboval, čo oni chceli, ale viac (čo bolo im ešte nepochopiteľnejšie).

„Nech vezme na seba svoj kríž a nasleduje ma...".

Tieto slová znely podivne. Znamenaly odsúdenie k najväčšej potupe! Ako len mohlo Majstrovi také voľačo napadnúť! Vo vtedajších nepokojných časoch ukrižovanie zločincov bolo dosť časté: úbohý odsúdenec si niesol priečne drevo sám na svojich ramenách na miesto, kde mal byť ukrižovaný. Ich horúca krv sa vzpierala proti tejto predstave.

Ježiš ju vháňal temer nazad do ich srdca. Áno, kto ho nechcel stratiť, musel ho nasledovať na ceste krížovej, nesmel sa zbabele vyhýbať bolesti na vlastnom tele ani rečiam a pohľadom iných ľudí.

Skoro bolo treba najsmelšej odvahy, ak sa chcel niekto pridať k Ježišovi Nazaretskému.

„Kto bude chcieť zachovať svoj život, stratí ho; kto ho však stratí pre mňa a pre evanjelium, zachová si ho. Veď, čo osoží človekovi, keby celý svet získal, a uškodil by svojej duši? Alebo čo dá človek na výmenu za svoju dušu? Kto sa však hanbí za mňa a za moje slová pred týmto pokolením cudzoložným a hriešnym, i Syn človeka sa bude hanbiť zaň, keď raz príde v sláve svojho Otca so svätými anjelmi."

Cesta smrti viedla temnotami, a tou cestou museli učeníci kráčať s ním, ale po noci nastávalo ráno a sláva, väčšia ako si len bolo možno predstaviť. Oni, ktorí pri ňom vydržali, dožili sa dní, kedy sa jeho kráľovstvo rozširovalo po celej zemi; a svit toho mali niektorí uzrieť už o niekoľko málo dní. „Sú niektorí zpomedzi tu stojacích, ktorí neokúsia smrti, kým neuvidia kráľovstvo božie prichádzať v moci."

Premenenie

A po šiestich dňoch vzal Ježiš Petra a Jakuba a jeho brata Jána, a viedol ich osve na vysokú horu. A premenil sa pred nimi. I zaskvela sa mu tvár ako slnko, jeho šaty však zbeleli ako sneh. A hľa, zjavili sa im Mojžiš a Eliáš, a shovárali sa s ním.
(Mat. 17, 1—13; Mar. 9, 2—13; Luk. 9, 28—36)

Po šiestich dňoch došiel Ježiš s učeníkmi na úpätie hory. I vzal Petra, Jakuba a Jána so sebou na vrch. Ostatní učeníci mali počkať v najbližšej dedine na ich návrat.

Bolo to v lete. Čím vyššie vystupovala skupina, tým lepšie videli ponad horské pásma a medzi ne uložené roviny.

V tomto čase zriedkakedy vidno na nebi mraky; hmly, ktoré tiahnu od mora ráno ponad krajinu, rozplynú sa v horúcich lúčoch slnečných a suchý vzduch ich pohltí. Už je po žatve. Tŕnie a bodľačie, ktoré vyrastie na poli po sožatí obilia, odkvitlo a jeho semená dozrely. Vyschnuté a svetlým prachom zaviate polia sotva rozoznať od neobrobených plôch. Všetko sa stráca v akejsi jednotvárnej žltohnedej farbe, na ktorej plávajú sťa ostrovy malé zelené škvrny.

Záplava slnečného svetla zalieva zem. Dookola dvíhajú sa, prenikajúc hustým žiarom lesk vzduchu, široké ohladené temená horských hrebeňov: vrstvy svetlého, zvetralého vápenca sa lesknú. Nápadne vynikajú pomedzi kamenie tmavozelené kroviská.

Ježiš začal vystupovať na horu akiste len nejaký čas popoludní; keď slnko stojí najvyššie, ľudia v Palestíne nechodievajú nikam. Okolo večera zaveje ponad hory a údolia západný vietor. „Veje vietor od západu, vyjdiže z tône von", spieva sa v piesni.

Trom učeníkom neprišlo ani na um, prečo Ježiš nepustil so sebou aj ostatných učeníkov. Veď ak sa bude Ježiš modliť tak dlho, ako obyčajne, museli by prenocovať na vrchu.

Ani najmenej sa nebáli nocovať pod širym nebom. Veď v horúcich letných nociach každý utekal pred dusným vzduchom tesných obydlí; zakrútení do plášťov, majúc skalu alebo kus dreva miesto hlavnice pod hlavou, líhali si na plochú strechu; často si postavili z konárov búdku, podobnú búdkam vo viniciach.

Večerný vietor prinášal ochladenie — a učeníci zaspali po namáhavom výstupe. Zobudili sa oslepujúcou jasnosťou. Keď pozdvihli oči, videli, že žiara vychádza z tela Ježišovho. Jeho tvár žiarila ako slnko a záblesk jeho tela prenikal jeho odevom a zahaľoval ho. Dvaja mužovia boli pri ňom, takisto skvúci sa nádherou.

Z ich slov spoznali, že to boli Mojžiš a Eliaš, a títo obaja hovorili s Ježišom o tom, čo učeníci nechceli pochopiť: — o jeho utrpení a smrti v Jeruzaleme.

Hľadiac na to, Peter zabúda na všetko ostatné. Keď Mojžiš a Eliaš odchádzajú od Ježiša, pokúša sa ich pohnúť, aby zostali, a Ježišovi samému hovorí:

„Majstre, dobre je nám tu! Spravme tri stánky: tebe jeden, Mojžišovi jeden a Eliašovi jeden!"

Traja páni a traja sluhovia! To sa veľmi dobre hodí. Tak je zvykom u popredných ľudí. Páni spávajú v palácoch alebo v stánkoch, sluhovia ležia zakrútení do plášťov pred vchodom na holej zemi — ako to vidno ešte v Palestíne a v Egypte. Na svitaní sa na výšinách citeľne schladilo. V stánkoch z konárov boli by Ježiš, Mojžiš a Eliaš dobre chránení, tak myslel Peter. Prehliadol, že Mojžiš, Eliaš a Ježiš v tomto stave netrpia chladom ani rosou a preto ani nepotrebujú nijakého pozemského bývania.

Nad temenom vrchu utvoril sa žiarivý mrak a klesal dolu ako stánok; Mojžiš a Eliaš zmizli v ňom.

Traja učeníci ani nepomysleli dosiaľ, odkiaľ prišli dvaja mužovia na horu. Keď teraz videli, kam sa podeli, zamiešal sa strach a hrôza do ich radosti. Teraz, keď Ježiš stál samotný pod mrakom, zaznel s neba hlas, a volal: „Tento je môj najmilší Syn! Toho poslúchajte!"

Učeníci, ktorí sa tak dôverne stýkali so Synom božím, vrhli sa k zemi, keď počuli tento hlas: — Najvyšší bol blízko.

Potom pocítili, že Ježiš sa ich dotkol. Znovu otvorili oči. Ale teraz už zmizlo všetko zázračné od nich. Ježiš stál pred nimi v odeve, ktorý sa podobal ich odevu.

Učeníci horeli túhou povedať dolu druhom o zázračnom premenení Majstrovom. Cestou nadol prikázal im Ježiš mlčať o týchto udalostiach, kým „nevstane z mŕtvych". Medzitým čo sostupovali húštím a riedkym lesom, rozprávali sa učeníci sami medzi sebou o tom,

čo majú asi spoločného tieto slová „vstať zmŕtvych" s počiatkom nového kráľovstva. Prečo teda nesišiel Eliaš s nimi? Veď sa vždy hovorilo, že bude predchádzať Mesiaša. Z tejto myšlienky vychodiac, pýtali sa Majstra: „Prečo teda povedajú farizeji a zákoníci, že najprv musí prísť Eliaš?"

Ježiš odvetí: „Eliaš príde a všetko opraví. Ale ako sa majú vykladať slová Písma, že Mesiaš má mnoho trpieť a byť opovrhnutý? Ale povedám vám: Eliaš už prišiel. Neuznali ho a spravili s ním, čo len chceli. Tak i Syn človeka trpieť bude od nich."

Eliašom prvého príchodu Ježišovho bol Ján. Predchodcom Mesiašovým bol tiež v tom, že hoci bol horlivý, predsa nenašiel nijakého uznania; na jeho osude bolo poznať, čo čaká Majstra.

Tak sa skončilo premenenie na hore novým poukazom na potupnú smrť.

Rozlúčka s jazerom Genezaretským

Vtedy začal vytýkať mestám, v ktorých sa stalo najviac jeho zázrakov, že nečinily pokánia: „Beda ti, Korozaim, beda ti, Betsaida!" (Mat. 11, 20—24; Luk. 10, 13—15)

V tomto čase alebo niekoľko týždňov neskoršie, medzi slávnosťou stánkov a slávnosťou posvätenia chrámu, rozlúčil sa Ježiš navždy s jazerom Genezaretským. Kedy Ježiš prezradil svojim učeníkom, čo ho vtedy trápilo, nevieme; avšak istotne vtedy prepukol žiaľ a smútok opovrhnutej lásky navonok a vylial sa v žalostných slovách:

„Beda ti, Korozaim, beda ti, Betsaida! Lebo keby sa v Tyre a v Sidone boly staly zázraky, ktoré sa staly vo vás, dávno by vo vreci a v popole boly činily pokánie. Avšak povedám vám: Tyru a Sidonu ľavnejšie sa povedie na súdny deň ako vám!

A ty, Kafarnaum, či budeš až do neba povyšovaný? Až do pekla sostúpiš! Lebo keby sa v Sodome boly staly zázraky, ktoré sa staly v tebe, azda by bola ostala až po tento deň! Avšak povedám vám: Zemi Sodomčanov ľavnejšie sa povedie na súdny deň ako tebe!"

Ostatný raz pohliadol Ježiš na modrozelené vody uprostred vrchov spálených na púšť a na husto obývané

pobrežie. Tadiaľ sa tiahly husto posadené ovocné stromy, teraz po lete šedohnedé a tmavozelené, uložené medzi vody jazera a horské svahy. Tu nemali ľudia núdze o vodu; veď sama jazerná voda bola pitná. Okolité polia, vinice a ovocné sady netrpely suchotou; lebo i čerpadlá odvádzaly vodu ďalej do vnútrozemia. Ale Ježiš predvídal, ako bude púšť sostupovať s výšin dookola: — nádherné záhrady a ovocné sady budú odumierať, domy sa rozpadnú v piesok. Z toho tak početného národa pri jazere neostane nič.

Krajina Judská (Prehľad)

Judsko je vysočina s nespočetnými, skoro rovnako vysokými oblými alebo pretiahlymi horskými chrbátmi. Skladajú sa z ťažko vetrajúceho vápenca. Na plochých hrebeňoch vrchov svietia ložiská neusporiadane sosutého kamenia, medzi ktorým môže rásť najviac len tŕnie a bodľačie. Tieto rastliny pôsobia na oko dojmom podobne ako vres na stepi alebo alpské ruže v Alpách. Vrstvy týchto pohorí prebiehajú vždy vodorovne; jednotlivé ich okraje vystupujú dopredu ako tenké biele dosky; s času na čas sú prerezané hlboko vrytými korytami smerom do údolia. Za lejakov a prietrží mračien rúti sa nimi voda do hĺbky, odplavujúc to malé množstvo prsti, ktoré sa na stráni ešte udržalo. Údolia bývajú najviac bez vody; len na niektorých miestach, na pr. pri Jeruzaleme a Betleheme sú väčšie kotliny s dobrou ornou pôdou.

Pestujú sa tam dve rastliny, ktorým sa veľmi dobre darí práve na takom podklade zo zvetralého vápenca: sú to vínna réva a oliva. Obe majú tú vlastnosť, že preniknú zem na široko veľmi jemnými sacími korienkami. Keď prietrže mračien strhnú kamenné steny terás a odplavia zem, vidno révové korene, ktorých pletivo je dlhé desať i viac metrov. Révy pomerne ľahko vydržia letné horúčosti; do svojich listov chytajú rosu ako do kalíškov. Lesk úponiek na žltošedej vyschnutej zemi patrí k jedinečným prírodným krásam tohto kraja. Pravda, vinárstvo oproti času Kristovmu upadlo; uplatňoval sa Mohamedov zákaz vína. Ako to vtedy asi vy-

zeralo, dá sa ešte uzatvárať z krajiny hebronskej, bohatej na víno.

Rovnakou silou ako réva, naplňuje i oliva zem pod sebou hustou sieťou vláknitých koreňov. Preto réva a oliva nesadia sa na ten istý pozemok; ich vzrast by sa vyčerpával v podzemnom boji koreňov.

Judsko je podnes zemou olivy. Olive sa najlepšie darí tam, kde musí „olej sať zo skál." Preto sa okolo judských osád vyskytuje vždy ten istý obraz. Blízko obydlí alebo v údolí leží niekoľko polí a niekoľko ešte zachovaných viníc; za tým nasledujú olivové sady. Stromy stoja v radoch; čím ideme bližšie k temenu vrchu, tým sú sadené redšie a tým horšie sa im darí. Zdá sa, že oliva nikdy nebýva mladá; listy mladých výhonkov, potiahnuté jemnou plsťou, sú už mocné a husté ako listy starých vyvinutých konárov a majú tú istú farbu. Olivové listie je skoro bez šťavy, preto je i ľahké; vznáša sa viac vo vzduchu ako visí na tenkých vetvách a ich zaťažuje. Listy najsilnejších výhonkov stoja vzpriamene; na spodnej strane svietia striebornou šedou farbou, ktorá sa na silnom východnom svetle zďaleka leskne.

Keď srovnáme obrazy v Ježišových podobenstvách so skutočným obrazom krajiny a čím dlhšie o tom premýšľame, tým viac nám čosi napadne: Prečo nespomína Ježiš nikdy vo svojich podobenstvách olivu? — Neznáme inej odpovede, iba keď si predstavíme, že nikdy nemenoval tento strom, lebo nebol podobenstvom pre jeho učenie, ale podobenstvom pre neho samého a ustavičnou upomienkou na hodiny v Getsemane.

Celkom inakšie sa javí tretia hospodárska rastlina Judska, figovník. Miluje síce hlbokú pôdu, ale nedomáha sa veľkého priestoru pre korene a je veľmi vďačný za každú starosť o seba. Preto sa hodí najmä k tomu, aby sa sadil medzi hlavné rastliny vo viniciach a na poliach.

Listy sú hrubé a tmavozelené, akoby vyleštené, majú hrubé stopky a ťahajú svojou váhou konáre k zemi. Tento strom shadzuje listy; znovu mu narastú len neskoršie, keď prídu letné horúčavy. Figy majú na vysočine judskej, kde nedozrievajú datle a kde je v zime nedostatok zeleniny, veľkú dôležitosť; plody čerstvé a

sušené sú pravou ľudovou stravou. Sedieť pod figovníkom so zrelými plodmi a ovinúť sa révou so strapcami hrozna, znamená v Starom zákone plnosť dobroty.

Nároky na opateru, ktorú tieto tri hospodárske rastliny vyžadujú, sú zvečnené v príslovím: Vinič je panenka; vždy je s ním robota; figovník je sedliačka, ktorá si väčšinou pomáha sama; oliva je v púšti žijúca beduínka, ktorá nepotrebuje vôbec ničoho.

Súvisí s nesnášanlivosťou olivy, že sa v Písme často spomína réva s figovníkom, ale nikdy oliva s révou alebo figovníkom.

Strediskom Judska bol Jeruzalem, mesto veľkých ľudových shromaždení a pútí. Pôsobil na pomerne chudobnú vysočinu judskú ako nejaké dnešné veľmesto; v jeho okolí vyvinie sa smes sedliackeho a mestského života. Rozdiely medzi bohatými a chudobnými sa vyostrujú, podľa toho sa menil vonkajší spôsob života.

Že sa v Ježišových podobenstvách odzrkadľuje svojráznosť Judska, bolo už spomenuté, a spomenie sa ešte osobitne pri jednotlivých podobenstvách.

Odchod pútnickej karavány z Kafarnaumu

I bol blízko židovský sviatok Stanov. Tu riekli Ježišovi jeho bratia: „Prejdi odtiaľto a iď do Judska, aby aj tvoji učeníci videli tvoje skutky, ktoré konáš. Lebo nik nerobí nič v úkryte, ak sám chce byť vo verejnosti. Keď toto robíš, zjav sa svetu!" Lebo ani len jeho bratia neverili v neho. (Ján 7, 2—9)

Medzitým čo sa Ježiš zdržiaval v Kafarnaume v dome Petrovom, priblížil sa čas, aby sa pútnická karavána vydala na cestu na slávnosť stánkov. Podobne ako odchod mohamedánskych pútnikov do Mekky bol veľkou oficiálnou slávnosťou, bol i odchod pútnikov s jednotlivých shromažďovacích miest spojený s oslavou, ktorej sa každý účastnil.

Izraeliti s vysočiny Galilejskej sostupovali dolu k jazeru a schádzali sa v mestách na pobreží. Prišli teda viacerí z príbuzenstva Ježišovho — blízki príbuzní sa u všetkých južných národov nazývajú bratmi — do Kafarnaumu a vyhľadali Ježiša, pýchu rodiny, v dome Petrovom. Vedeli, ako sa umenšovala Ježišova vážnosť u ľudí. Ale čo na tom záležalo, že ho opustili Galilejčania, len keď sa zaňho prihlásia vodcovia ľudu v Jeruzaleme! Nerovnalo sa to bláznovstvu, obcovať v opovrženej Galilei s rybármi, sedliakmi a mýtnikmi? Ježiš sa im pozdával ostýchavý a neobratný; nevedel ukázať svoje sily a schopnosti na správnom mieste! Celkom zodpovedalo zvykom zeme, keď sa nazdávali, že príbuzní mu majú v tejto veci pomôcť. Výrečne, ako to vedia príbuzní v takých prípadoch, dávali Ježišovi dobrú radu:

„Prejdi odtiaľto a iď do Judska, aby i tvoji učeníci videli tvoje skutky, ktoré konáš. Lebo nik nerobí nič v úkryte, ak sám chce byť vo verejnosti. Keď toto robíš, zjav sa svetu!“

Ježiš mal skutočne v úmysle ísť raz na čele zástupu pútnikov do Jeruzalema a tam sa dať slávnostne pozdraviť. Ale tento vchod mu priniesol smrť; preto sa nesmel stať pred časom, ktorý mu určil Otec pre jeho smrť. Ježiš to i naznačil v svojej odpovedi príbuzným:

„Môj čas ešte neprišiel, ale váš čas je vždy hotový! Vás nemôže svet nenávidieť, mňa však nenávidí, lebo ja vydávam svedectvo o ňom, že jeho skutky sú zlé. Vy si choďte ta hore na tento sviatočný deň, ja však nejdem, lebo môj čas sa ešte nenaplnil.“

Ježiš odmieta týmito slovami cestovať karavánou. Viac o svojich úmysloch neprezradzuje.

Nálada na slávnosti stánkov

(Prehľad)

A keď jeho bratia odišli, vtedy i sám išiel hore na sviatočný deň, nie zjavne, ale akoby úkrytom. (Ján, 7, 10)

Slávnosť stánkov nebola najvýznamnejšia, ale bola najobľúbenejšia u ľudu zo všetkých slávností. Bola založená na pamiatku toho, že Boh previedol ľud izraelský púšťou, a zároveň bola poďakovacou slávnosťou za úrodu (preto sa volala „sviatkom žatvy“) a prosebnou slávnosťou za dážď a za hojnú úrodu na budúci rok. Touto slávnosťou sa opäť začínaly prosby za dážď, ktoré sa končily na veľkú noc. Slávnosť sa konala v mesiaci septembri.

V tomto čase bolo už obilie všade, i v horách judských, sožaté. Dovážali ho na osloch a ťavách do humna, hnali po ňom zvieratá, zapriahnuté do mláťacieho valca alebo bez neho, vymlátenú smes vyhadzovali proti západnému vetru, hŕby zrna previevali a za slávnostného ticha pomerali a napokon odviezli domov a uschovali v hlinených nádobách. Hrozno bolo už poodrezované, okrem toho, ktorého zrenie preťahovali úmyselne zatieňovaním. Vínna šťava, žiariac na slnku ako čerstvá krv, sbierala sa pod šľapajami tlačiacich, a odtekala žlebmi do korýt, odkiaľ ju načierali do

krčahov. V tom istom čase dozrievaly aj figy všetkých druhov; žltozelené a hnedé, ktoré boly zdnuka biele a tmavobelasé, alebo svetločervené. Za týždne nechodila rodina alebo jej časť domov z vinice, v ktorej rástly i figovníky. Olivy boly ešte zelené, ale už celkom dorástly a začínaly sa nalievať drahocenným olejom.

Letné rastliny, samé byliny, ktoré sa chránily pred úpalom pražiacich lúčov slnka ostnatým odevom alebo pancierom z lesklých, tvrdých a bodľavých kožnatých listov, ako: rozličné druhy mát, materiných dúšok a všelijaké bodľačie, teraz zdrevnately a odumrely. Pôda sa premenila všade tam, kde ľudská noha alebo zvieracie kopyto častejšie stúpa, na prach, jemnejší ako najjemnejšia múka; prach sa vznáša v oblakoch tak ľahkých, že sa udrží dlho vo vzduchu; usadzuje sa na kožu a suší ju, zahniezdi sa do šiat a vniká do všetkých domov. Riečiská, ktoré na jar a zavčasu v lete oplývajú vodou, teraz sa lesknú ako vysušené žleby medzi tmavým húštím.

Pri čerpaní z cisterny treba spustiť vedro až na dno, a keď sa vytiahne, pláva v ňom všelijaká špina. A predsa človek musí byť rád, keď len troška vody vytiahne a môže ju urobiť pitnou aspoň trocha, takže ju vyleje do priepustného krčaha.

Zdá sa, že púšť pohltila krajinu, len medzníky a hromady nahádzaných kameňov ukazujú, kde ležia jednotlivé polia. V bielych a žltých farbách, podobná krajine, ktorá sa nikdy nezelenala a ani sa nemôže zelenať, rozprestiera sa krajina pod oblohou skvejúcou sa jasným svetlom.

Ale hneď ako začnú jesenné dažde, zem nasiakne, zo všetkých puklín a trhlín znovu pučí a vyrastá a výzor kraja mení sa so dňa na deň. To znamená po unavujúcom letnom úpale to isté, ako u nás jaro po smrtiacich zimných mrazoch.

Čo zažíva v tomto čase každý jednotlivec, to si uvedomoval za osem dní slávnosti stánkov celý národ. Príde pred Hospodina, aby mu plný radosti poďakoval za dary v minulom roku a aby ho hneď aj poprosil, aby v budúcom roku občerstvoval zem púšti podobnú nebeským dažďom a aby ju prebudil k novému životu prúdami vody z oblakov.

Za takýchto slávností sa nebývalo v úzkych komnatách, ale vo vzdušných stánkoch, aké sa obyčajne robievaly vo viniciach a na strechách. Na vidlicovité opory sa položily priečne žrde a na ne rákosie a konáre s hustým listím. Samozrejme i Ježiš býval po svojom príchode v polovici slávnosti so svojimi učeníkmi v stánku. Svah Olivetskej hory bol ako stvorený za miesto pre také stánky, lebo pod olivami sa pôda neobrábala. Nie je teda vylúčené, že Ježiš v týchto dňoch bol už v záhrade Getsemanskej.

V stánkoch boli povinní bývať len mužovia; museli tam i jesť i spať. Nakrátko, platilo pravidlo: Za celých sedem dní má človek bývať stále v stánku, a vo svojom dome len prechodne. Aby sa to i navonok dalo najavo, bralo sa do stánkov „pekné náradie" a ozdobilo sa granátovými jablkami, hroznom a vencami klasov. O rabbim Gamalielovi (80 po Kristu) sa rozpráva: Keď mu doniesli dva datle a nádobu s vodou, povedal: Vyneste to von do stánku! Tak dôkladne zachovával povinnosť jesť v stánku. Bývať v stánkoch pokladalo sa za znak vďaky za dobrodenia božie v dobe putovania na púšti. Akoby samy od seba staly sa tak stánky znakom ochrany božej vôbec.

Nikto nezameškal prísť v pravý čas do Jeruzalema; lebo prvá noc tejto slávnosti bola čosi najviac, čo si Izraelita mohol len predstaviť. Kým na všetkých rímsach a oblokoch chrámu svietily lampy a na vysokých svietnikoch veľké ohne, spieval chrámový sbor na pätnástich stupňoch medzi nádvorím žien a mužov stupňové žalmy. V letnej noci, s jej tajomne tmavou oblohou a s množstvom hviezd, svietily pohyblivé svetlá fakľového tancu, ktorého sa účastnili i predáci jeruzalemskí a prísni zákoníci. Do tmy znel jasot divákov, ako i dnes v predvečer Mohamedových narodenín pri slávnostnom osvetlení.

Potom deň po deň nasledovaly obety za obetami. A medzitým blažene hľadeli na to, čo videli, a čakali na to, čo ešte malo prísť. Kým prvé dni slávnosti boly zasvätené vzdávaniu vďaky, ostatné dni vyjadrovaly prosbu o dážď, ktorý má prebudiť nový život vo vyschnutej a tvrdej zemi. Z prameňa Siloe, ktorý vyvieral z vnútra hory chrámovej, naplnila sa zlatá nádoba

vodou. Pri rannej obete sostúpil kňaz a doniesol ju k bráne chrámovej, ktorá práve od tejto slávnosti dostala meno brána vodná.

Tam čakalo kňazstvo a ľud; kňaz bol uvítaný zvukom trúb a sborovým spevom. Potom sa šlo k veľkému zápalnému oltáru; veľkňaz vylial vodu pri obetnom oltári do misy. Zatiaľ kňazi odriekali žalm: S radosťou načierajte z vôd spasenia! Zvuk trúb rozliehal sa ponad ľud, ktorý sa vrhol k zemi.

Sedem ráz obišli kňazi oltár, nesúc v pravej ruke slávnostnú kyticu. K nej patrila vetvička malého citronovníka, zvaného ethrog, ratolesť palmová, dva vŕbové prúty a tri myrtové. Zprávy rabínov a Jozefa Flavia súhlasia doslova. Upotrebovanie palmových ratolestí a tiež výjav pri vchode Ježišovom predpokladá, že vtedy bolo pri Jeruzaleme viac paliem ako dnes. Podľa spôsobu našej reči bola by kytica náboženským „odznakom slávnosti". S kyticou v ruke účastnili sa bohoslužby, modlili sa a prechádzali sa po uliciach. S takouto kyticou objavil sa Ježiš i so sprievodom učeníkov v chráme.

Keď kňazi pri speve 128. žalmu prišli k miestu, ktoré znie: „Hošiannah! Ach, Pane, pomôž! Ach, Pane, daj nám požehnania!", mávali kyticami. S nimi s nárekom vznášal prosby o požehnanie božie i shromaždený ľud k letnému, bezmračnému nebu.

Nie nadarmo hovorí porekadlo: Kto nevidel jasot na mieste naberania vody (jasot pri slávnostiach stánkov v chráme), nevidel ešte jasotu! Nijaká iná slávnosť nepriniesla dni takého radostného vzrušenia. Bolo treba len nejakého muža, ktorý by strhol národ ohnivými rečami proti nepriateľom krajiny, proti Rimanom, a vzbura by vypukla. Nie nadarmo navrhovali príbuzní Ježišovi práve tento sviatok, aby sa vtedy verejne v Jeruzaleme prehlásil.

Vystúpenie Ježišovo uprostred slávnosti

Hľadali ho teda Židia na sviatočný deň a hovorili: „Kdeže je ten?" A bolo mnoho vravy o ňom v zástupe, lebo jedni hovorili, že je dobrý, iní zasa hovorili: „Nie, ale svádza zástupy!" Ale nikto nehovoril o ňom verejne zo strachu pred Židmi. A až o polovici sviatkov išiel Ježiš hore do chrámu a učil. A divili sa Židia a riekli: „Ako tento zná Písma, keď sa neučil?" (Ján 7, 11—36)

Nálada na slávnosti v Jeruzaleme nebola teraz už od začiatku nijakým voľným ani bezstarostným veselím. Všetkých ovládala myšlienka, ako sa asi skončí boj zákonníkov a farizejov proti Ježišovi z Nazaretu. Zo strachu pred vodcami strán zabávali sa ľudia o Ježišovi len v malých skupinách tlmeným hlasom a ostražite sa obzerali, či niekto neprichádza. Niektorí podľahli štvaniu; kým jedni hovorili: „Dobre to myslí!", tvrdili iní čo najrozhodnejšie: „Nie, on svádza ľud!"

Syn, ktorý skutočne miluje svojho otca, nestrpí nikdy, aby ho niekto označil nie za skutočného, ale za prijatého syna otcovho! Celé povedomie stavia sa proti takému smýšľaniu. Syn nebude spokojný s nijakým titulom, ktorý mu budú ponúkať len pod tou podmienkou, že sa zriekne potom toho, aby bol považovaný za skutočného syna svojho otca.

V tomto položení bol Ježiš voči Židom. Oni by ho uznali, keby sa uspokojil s titulom „Mesiaš" ako ho oni rozumeli.

Zvláštny význam tejto slávnosti stánkov spočíval i v tomto: Ježiš vyhlásil svojim protivníkom neodvolateľne, že sa nikdy nevzdá svojho prvého titulu, titulu Syna božieho, lebo on je skutočným Synom božím.

Polovica týždňa slávnosti už prešla, keď sa objavil v chráme muž, o ktorom sa zo strachu pred úradmi len potichu hovorilo. Ľudia sa zdržovali i v čase okrem bohoslužobných slávností v širokých nádvoriach námestia chrámového a v sieňach, ktoré ich obklopovaly. Tu sa vždy dalo niečo vidieť a počuť. Slávni zákoníci, ako akýsi Hillel a Šammai, sedeli v sieňach na stoličkách a prednášali; každý ich mohol počuť, buď sediac na zemi s nohami skríženými, buď stojac v úzadí. V radostnej slávnostnej nálade chodili ľudia od jedného

k druhému, pýtali sa na mená jednotlivých učiteľov a počúvali ich.

Keď vstúpil prenasledovaný Ježiš na chrámové nádvorie, začal tiež prednášať podobne ako zákoníci. Toto bolo prvý raz. Ako oheň rozletela sa zpráva o tom po slnkom ožiarenom nádvorí. I farizeji a zákoníci prišli skoro k nemu.

A Ježiš sedel pred svojimi poslúchačmi a prednášal ako nejaký zákoník. Kto chcel učiť, musel dlhé roky chodiť sa učiť, musel sa naučiť správne čítať úryvky z Písma, klásť prízvuk a najmä si musel do pamäti zaštepiť vysvetľovania slávnych rabínov; nebolo treba len školy, ale aj školenia. Každý nevycvičený prezradil sa v prvej vete, ktorú prečítal. Ježiš čítal a vysvetľoval Písmo bez toho, aby sa pomýlil alebo zajakal. No, nebola to predsa len domýšľavosť postaviť sa pred mužov, ktorí sa deň a noc zaoberali skúmaním Zákona? Nastalo reptanie: „Ako tento zná Písma, keď sa neučil?“

Ježiš preruší svoju prednášku a odpovedá na tieto poznámky slovami: „Moja náuka nie je moja, ale toho, ktorý ma poslal. Kto chce plniť jeho vôľu, pozná po náuke, či je od Boha, a či ja sám od seba hovorím. Kto sám od seba hovorí, vyhľadáva vlastnú chválu. Ale kto hľadá chválu toho, ktorý ho poslal, ten hovorí pravdu, a nespravodlivosti niet v ňom.“

Kto učil, musel mať učiteľa, od ktorého svoje vedomosti prijal. Áno! Ježiš to vie, jeho učenie je najvyššie, lebo ho dostal od toho, ktorý stojí nad všetkými, od Otca svojho v nebesiach. Neprednáša nič nového, aby sa stal sám slávnym, ale hlása len to, čo sám prijal od Otca nebeského! Netreba vedieť mienky všetkých škôl, aby sa mohla posúdiť pravdivosť jeho slov — stačí k tomu len dobrá vôľa. Ale práve tá chybuje u jeho nepriateľov.

Len tak je možno, že o človekovi, ktorý je verný duchu Zákona, vyhlásia, že pohŕda Zákonom a že sa stal hodným smrti.

„Či vám Mojžiš nedal Zákon? A ani jeden z vás nezachováva Zákon! Prečo ma chcete zabiť?“

V zástupoch, ktoré sa shŕkly okolo Ježiša, boli ľudia z rozličných krajov. Najbližšie pri ňom stáli takí, čo ešte nevedeli, že sa farizeji v Jeruzaleme rozhodli

usmrtiť Ježiša; je celkom prirodzené, že sa títo cudzinci miešajú bez predpojatosti do rozhovoru.

„Diabolstvo máš! Ktože ťa chce zabiť?"

Hľadia ho uspokojiť: Trpíš stihomamom! Nikto ti nerobí nič zlého!

Ježiš mieri svojou odpoveďou zástupu na tých, ktorí vedia, že je rozhodnuté o jeho smrti, a ktorí vedia k tomu zámienku: Obviňujú ho z rušenia soboty, lebo uzdravil muža, ktorý bol chorý celých tridsať osem rokov, v deň pokoja.

„Jeden skutok som učinil a všetci sa divíte! Pretože Mojžiš dal vám obriezku — ale nie je od Mojžiša, ale od otcov — obrezávate človeka v sobotu. Jestli človek prijíma obriezku v sobotu bez toho, že by sa narušil zákon Mojžišov, prečo sa hneváte na mňa, že som uzdravil celého človeka v sobotu? Nesúďte po tvári, ale súďte spravodlivý súd!"

Sami zákoníci učili, že je dovolené prestúpiť niektoré príkazy Zákona, aby sa vyhovelo určitým predpisom. Na pr. chlapci sa obrezávali v sobotu. Srovnajúc s tým, znamenalo uzdravenie Ježišovo tým menej ozajstnú prácu.

Zvláštnu skupinu medzi poslúchačmi tvorili ľudia z Jeruzalema. Títo vedeli, že je už rozhodnuté o smrti Ježišovej; ale nevyznali sa v tom. Ako je to len možné! Teraz ten istý Ježiš, ktorého chcú zabiť, učí v chráme! Presvedčili sa už vari radní páni v zasadnutí, že Ježiš je Mesiaš? Nemožno! Netreba byť učeným, aby sa to rozhodlo. „Ale o tomto vieme, zkade je; kdežto keď Kristus príde, nikto nezvie, zkadiaľ je."

Ako hrom z najhlbšieho vnútra prichádza odpoveď Ježišova. Títo ľudia ešte len nazreli do jeho vnútra a už si myslia, že mu vidia až na dno.

„I mňa znáte, a viete, odkiaľ som? Neprišiel som z vlastnej vôle; ale poslal ma ten, ktorému to skutočne prináleží, lenže vy ho neznáte. Ja ho však poznám; lebo som u neho a on ma poslal!"

Ježiš „kričal", píše Ján, hoci nerád používa silného výrazu. Čo sa teda stalo? Ježiš vstal, postavil sa pred svojich poslúchačov, so zápalom, ktorý ho temer zmenil, a zvolal. Títo ľudia chceli mať Mesiaša, ktorého pôvod by nepoznali! Áno! Veď jeho pôvod skutočne

nik nepoznal! Vedeli len to, že dvaja ľudia v Nazarete, pochádzajúci z Dávida, sa nazývajú jeho rodičmi! Ďalej nazad sa nemohli dostať, lebo jemu samému neverili a uverili by mu len vtedy, keby boli ochotným srdcom oddaní Bohu.

Pravda, to bol nový spôsob učenia. Obyčajní zákoníci rozoberali Písmo svätè skoro od slova do slova, predkladali ho poslúchačom a začínali: Rabbi ten a ten hovorí toto. Tak je to v skutočnosti.

Ježiš však sa odvolával na Otca nebeského, od ktorého prijal učenie. Alebo hovoril pravdu — vtedy stál mu Boh bližšie ako ktorémukoľvek druhému človekovi, alebo hovoril tak sebavedome, ako to človek ešte nikdy nerobil.

Došlo k výstupu, akým sa na Východe končievajú často vzrušujúce rozhovory. Chvíľu sa myslelo, že sa to neskončí bez násilného krvipreliatia; ale potom napätie sa práve tak chytro utíšilo, ako bolo vzplanulo.

Skupina poslúchačov sa tlačila s hlasitým krikom k Ježišovi, vyhrážajúc sa mu. Ale našli sa zas i takí, čo pozorujúc tajomné vyrastanie Ježiša zo seba, hovoria: „Keď Kristus príde, či učiní viacej znamení, ako ich tento robí?“

Farizeji, ktorí sú tiež pri tom, sú celí bez seba. Ak aj v chráme si začne tak získavať stúpencov, sú stratení! Služobníci chrámovej stráže boli vyslaní s rozkazom Ježiša zatknúť.

Strážnici prichádzajú. Ježiš nemá vôbec strachu. Ale prihovárajúc sa k blížiacim sa a k okolostojacím, dáva porozumieť, že vie, načo týchto ľudí poslali, a kto ich poslal. Nech len troška počkajú. Do jeho smrti je už nie ďaleko. Potom už budú darmo čakať Mesiaša.

„Ešte krátky čas som s vami a odídem k tomu, ktorý ma poslal. Budete ma hľadať a nenajdete; lebo kde som ja, tam vy nemôžete prísť!“

Nevedia si rady s týmito slovami. Čo, že ho ani nevystopujú? „Kam pôjde tento, že ho nenajdeme? Či azda pôjde do zemí, v ktorých žijú Židia, roztrúsení medzi pohanmi, a bude učiť pohanov? Čo je to za reč, čo povedal: „Budete ma hľadať a nenajdete“; a „kde som ja, vy nemôžete prísť“?“

Ježiš - žriedlo života

A v ostatný veľký deň sviatku stál Ježiš, volal a riekol: „Jestli kto žízni, nech príde ku mne a sa napije! Kto verí vo mňa, tomu — ako Písmo hovorí — potečú z útrob potoky vody živej!" (Ján, 7, 37—52)

Nastal ostatný deň slávnosti. Všetko bolo pod dojmom slávnostnej vodnej obety a prosebného sprievodu okolo oltára. Písmo upotrebovalo tohto ožitia zeme jesenným dažďom ako obraz premeny človeka v mesianskom čase. (Pozri kapitolu: Nedostatok vody v Palestíne.) Zástupy sa tlačily nádvoriami svätyne, idúc v radostnom rozrušení za každým popudom.

Tento deň, podľa mienky ľudu, bol dňom rozhodovania o požehnaní alebo o biede budúceho roku. Podľa podania bolo zvykom pozorovať stĺp dymu z oltára zápalnej obety. Ak sa skláňal k severu, teda vietor vial od juhu, znamenalo to vlhký, úrodný rok; ak sa klonil k juhu, dul teda vietor od severu, to znamenalo suché, biedne časy; ak sa skáňal na východ, veštilo to pravidelnú žatvu; ak sa skláňal na západ, prevládal vietor od púšte a prinášal sucho, biedu a hlad.

Slávnosť stánkov tohto roku bola osudným dňom pre celý Izrael.

Znova hovorí Ján, ktorý bol toho očitým svedkom, že Ježiš „kričal". Ešte raz sa pokúsil získať srdcia. Narážajúc na slávnosť vodnú, volal k nim: „Jestli kto žízni, nech príde ku mne a sa napije! Kto verí vo mňa, tomu — ako Písmo hovorí — potečú z útrob potoky vody živej!"

Proroctvo Ezechielovo, že pod prahom chrámovým vytryskne prameň a vzrastie na príd, vysvetľovalo vtedy židovské podanie, ako by šlo o skutočný prameň. „Ako prvý vykupiteľ (Mojžiš), taký bude i ostatný. Ako prvý vykupiteľ dal vyjsť žriedlu na púšti, tak dá aj ostatný vyjsť vode, ako je povedané: Vyjde prameň z domu Jahve a napojí údolie Sittim."

Chápeme teda, že poslúchači na toto volanie Ježišovo nadhodili otázku, či je Mesiašom, alebo nie.

Zástup poslúchačov sa rozštiepil. Jedni hovoria: „Tento je naozaj prorok!" — Myslia „proroka", ktorý oznamuje blízkosť Mesiašovu. Iní, možno takí, ktorí prišli z ďaleka, a nie sú ešte zastrašení, prehlasujú:

Karavána.

Obraz predstavuje karavánu, prichádzajúcu do Palmyry. Vpravo vidno rumy niekdajšej osady. V pozadí vľavo sú veľké piesočné duny, násypy, nanosené vetrom v púšti. Karavány majú cesty v púšti presne vyznačené, dokiaľ ich nezasype nový nános piesku, priviaty vetrom. Karavána sa skladá vždy z niekoľko oslov a tiav. Tieto zvieratá bývajú najvytrvalejšie na cestovanie v púšti. Vládzu tiež niesť veľký náklad za dlhší čas v púšti. Cestovanie v karaváne púšťou unavuje, je veľmi jednotvárne. Býva tiež veľmi často spojené s veľkými nebezpečenstvami, ktoré spôsobujú povetrnostné zmeny.

Pšeničné pole.

Snímok je vzatý z okolia Betlehema. V úzadí vidno mierne zvlnený kraj, pomedzi jednotlivé pahorky sú rozložené menšie osady. Tmavé škvrny pomedzi osady na pohorkoch sú olivy a figovníky. V popredí je veľká plocha zeme, osiata pšenicou, ktorá práve dozrieva. Pestuje sa tu druh pšenice, ktorý má na jednom steble aj viac klasov. Na jednom steble býva spolu niekedy 60—100 zŕn. Takéto pšeničné pole videl akiste vo sne farao. Obraz pripomína čas, kedy Kristus ukázal na zlatožlté klasy a povedal: „Žatva je hojná, ale robotníkov je málo!"

„Tento je Mesiaš!“ No i títo majú odporcov. Ale ani sa nedopytujúc, či ich tvrdenia súhlasia so skutočnosťou, vykladajú niektorí, ktorí sú hneď s úsudkom hotoví: „A či z Galilejska príde Kristus? Či nehovorí Písmo, že zo semena Dávidovho a z mestečka Betlehema, zkade bol Dávid, má prísť Kristus?“ Ježiš pochádza z Nazaretu, teda nie je Mesiašom!

Ako už predtým za podobných okolností, keď Ježiš prorocky hovoril o sebe, tak i teraz povstane vzbura. Ale keď sa treba chopiť činu, nikto nemá odvahy ísť proti nemu. Pod dojmom slov Ježišových strážnici sa radšej vrátia, nič nevykonajúc, k svojim predstaveným.

Prijmu ich dosť neprívetive: „Prečo ste ho neprivedli?“

Niektorých rváčov a buričov už chladnokrvne chytili a odviedli. Ježiš je však niečo iného! „Nikdy tak človek nehovoril, ako tento človek!“

Farizeji sú od zúrivosti celí bez seba. Ani títo služobníci nedokážu byť poslušní, aby sa vo svojom úsudku podriadili nadriadeným! „Či aj vy ste svedení? Či kto uveril v neho z kniežat alebo z farizejov? Ale len dav tento, čo nezná Zákona, — prekliati sú!“

V tomto výjave vypukla nenávisť, ktorá naplňovala farizejov. Slová: „Ale len tento dav, čo nezná Zákona“, nie je nič iného ako preklad výrazu „am-haaredz“. A pripojená kliatba prezrádza zúrivú nenávisť mužov, ktorí zúria v tej istej chvíľke, keď ľud nerobí podľa ich vôle.

Ale stane sa niečo ešte horšieho. V samej vysokej rade vznikne roztržka! Nikodém, ktorý v noci bol pri Ježišovi, odváži sa obhajovať Ježiša a upozorní svojich spoluradcov, že sami podľa všetkého zdania nepoznajú Zákon: „Či náš Zákon odsudzuje človeka skôr, ako by ho vypočul a poznal, čo robí?“

Také niečo! Pred chrámovou strážou odhalil slávny zákoník Nikodém celú stranu! Oboria sa naň: „Či aj ty si Galilejčan? Skúmaj Písma a nahliadni, že z Galilejska prorok nepovstane!“

Tak pokračovalo rozštepenie na priateľov a na nepriateľov Ježišových od prostých fellahov z hôr cez mešťanov hlavného mesta a cez mužstvo chrámovej stráže až do kruhov vysokej rady a do strany farizejov.

Ježiš - svetlo sveta

Vtedy Ježiš zasa k nim hovoril a riekol: „Ja som svetlo sveta! Kto mňa nasleduje, nechodí po tme, ale bude mať svetlo života!" (Ján, 8, 12—28)

Východniar potrebuje k životu svetla, svetla jasného s bezmračného neba, v ktorom sa stáva priezračnou celá zem skalami rozčlánkovaná. Keď niet slnka, je celý život ako vyhasnutý. Nič nemysliac, ľudia, predtým tak pohybliví, postávajú alebo sa utúlia do svojich príbytkov ako zajatci. Usilujú sa, aby po západe slnka už nemuseli byť dlho vonku; veľmi chytro by sme sa prevrhli na kamenistých cestách, lebo sotva možno rozoznať podobu a vzájomnú vzdialenosť bielych vápencových ohladených kameňov, na ktorých niet mochu.

Mesiaša opisovali proroci ako svetlo, prežiarujúce temnotu a tieň smrti, ktoré bude svietiť všetkým národom, nielen Izraelitom. Slávnosť svetiel bola úvodom k slávnosti stánkov.

Ježiš upotrebuje tohto obrazu a vztiahne ho na seba: „Ja som svetlo sveta; kto mňa nasleduje, nechodí po tme, ale bude mať svetlo života!"

Farizeji hneď porozumejú, že si týmito slovami pripisuje božskú dôstojnosť. Horlive ho napadnú: „Ty vydávaš svedectvo sám o sebe; svedectvo tvoje nie je pravdivé!"

Neprávom obrátia pravidlo Zákona na výpoveď Ježišovu, že k dôkazu treba dvoch alebo troch svedkov. Ak ho poslal Boh, a ak toto dokázal zázrakmi, môže len on sám podať vysvetlenie, v čom spočíva jeho úloha na tomto svete.

„Čo hneď ja vydávam svedectvo sám o sebe, predsa moje svedectvo je pravdivé; lebo viem, odkiaľ som prišiel a kam idem. Ale vy neviete, odkiaľ prichádzam, alebo kam idem. Vy súdite podľa tela, ja neposudzujem nikoho. A jestliže ja súdim, môj súd je pravdivý; lebo nie som samotný, ale ja i Otec, ktorý ma poslal. A vo vašom Zákone je písané, že svedectvo dvoch ľudí je pravdivé. Ja som, ktorý vydávam svedectvo sám o sebe, a svedectvo vydáva o mne i Otec, ktorý ma poslal."

Čo tu hovorí o Zákone, je všetko správne — myslia si Židia v sebe — ale toho druhého svedka nikde nevidno. Uštipačne sa pýtajú:

„Kde je tvoj Otec?"

Len očami viery môžeme s Ježišom spolu vidieť i Otca; ale im viera v Ježiša chybuje, preto v skutočnosti nepoznávajú ani jeho ani Otca.

„Ani mňa neznáte, ani môjho Otca! Keby ste mňa znali, znali by ste azda i môjho Otca!"

Teraz sa boj utíši bez toho, že by sa ľudia shŕkli. Možno ich v tom zdržovalo i miesto, lebo Ježiš hovoril tie slová v pokladničnej sieni alebo blízko v niektorej inej miestnosti.

Ježiš - Syn boží

A Ježiš riekol im zasa: „Ja odídem a budete ma hľadať! A umriete vo svojom hriechu!" (Ján 8, 21—59)

Na nič sa lepšie nehodí výraz „hádka" ako na hádky, ktoré vznikajú medzi Východniarmi. Už preto sa slovo „hádka" hodí veľmi dobre, lebo k takým sporom prichádza znenazdajky, skoro po dôkladnom uvažovaní, a preto, že taký spor sa niekedy vyvinie v rozhodný boj, hoci začal celkom nevinne. Tieto hádky nie sú nijaké rokovania, pri ktorých sa vychádza z presne určených myšlienok a uvádzajú dôkaz za dôkazom, čím sa vyvinie celá reťaz. Reči zachvátia hneď zpočiatku vzdúvajúce sa vlny citového vzrušenia a riadia ich. Námietka ide za námietkou, ale nerieši sa ani jedna; na útok sa odpovedá protiútokom; nové miesta, na ktoré sa dá útočiť, dávajú podnet k poznámkam.

Ale veľmi by sme sa mýlili, keby sme sa nazdávali, že sa tak náhľady oboch strán nikdy nevyjasnia. Naopak: — v ohni týchto rečí objavia sa uprostred čulého sporu ako plamene najvhodnejšie volené slová.

K takej hádke, ktorá potom prešla v rozhodný boj, došlo pri slávnosti stánkov medzi Ježišom a farizejmi.

„Abraham — náš otec Abraham — synovia Abrahamovi — národ Abrahamov!" Tieto slová sa opakovaly do nekonečna v rečiach farizejov. Boh sľúbil Abrahamovi, že ho urobí praotcom veľkého národa a že v ňom požehná všetky národy. Na tento sľub boli hrdí. Nemysleli pri tom ani tak veľmi na Boha, ktorý dal všetko, ale na seba samých, ktorí to od neho smeli požadovať

ako dedičia Abrahamovi. Ba, boli toho náhľadu, ako svedčí Justín, že Boh potomka Abrahamovho vôbec nesmie zavrhnúť.

Začalo to ako náhodou. Ježiš prehlasuje, že čas, kedy sa môžu ešte obrátiť, skoro sa minie. Ale keď zavrhnú pravého Mesiaša, nespomôže im nič, ak uveria v nepravého. „Ja odídem; a budete ma hľadať! Ale umriete vo svojom hriechu! Kam ja idem, vy nemôžete prísť!"

Hovoria medzi sebou: „Či sa azda usmrtí, že hovoril: Kam ja idem, vy nemôžete prísť?"

Hovorí sa tu akiste o smrti v hriechu, o samovražde, lebo do neba by ho mohli, oni vyvolení, nasledovať!

Ježiš im často vytýka: Je tomu celkom naopak! Vy ste hriešnici! „Vy ste zdola, ja som shora. Vy ste z tohto sveta, ja nie som z tohto sveta. Preto som vám povedal, že umriete v osvojich hriechoch! Lebo jestli neuveríte, že ja som, umriete vo svojom hriechu."

„Že ja som to!" Vedia, že sa Ježiš tým chce označiť za Syna božieho; vrhnú sa priamo na tento výraz.

„Kto si ty?"

„Škoda sa s vami rozprávať! Mnoho mám o vás hovoriť a súdiť. Ale ten, ktorý ma poslal, je pravdu hovoriaci, a ja to vravím na svete, čo som počul od neho. Keď povýšite Syna človeka, vtedy poznáte, že ja som to, a sám od seba ničoho nečiním, ale ako ma naučil Otec, to hovorím. A ten, ktorý ma poslal, je so mnou. Nezanechal ma samého, lebo ja vždycky činím to, čo sa jemu ľúbi!"

Mnohí nikdy nepochopili vodcu myšlienku, že sa vráti k Otcovi do neba, alebo ju stratili s očí. Ale iní uveria v neho, keď hovorí prorockým hlasom o svojej smrti.

Ježiš sa teraz obráti k dobre smýšľajúcim a sľubuje im: „Jestli vytrváte pri mojej reči, budete opravdu mojimi učeníkmi. A poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí!"

Protivníci sa znovu ozvú. Prečo hovorí Ježiš tak, ako keby boli medzi nimi otroci, otroci modloslužobnictva? Či azda nemajú pravej viery? Či sú u nich, ako u Grékov a Rimanov, modly?

„Semeno Abrahamovo sme, a nikdy nikomu sme neslúžili! Akože ty hovoríš: Budete slobodní?"

Slová Ježišove sú ako šípy:

„Veru, veru, povedám vám: Každý, kto pácha hriech, je otrokom hriechu. Ale otrok nezostáva v dome naveky; kdežto syn ostáva naveky. Keď teda Syn vás vyslobodí, budete opravdive slobodní!“

Meno Abrahamovo, ktoré vyslovovali, malo byť vybitím nashromaždenej zúrivosti. Ježiš sa im postaví na odpor:

„Viem, že ste synovia Abrahamovi. Ale hľadáte ma zabiť. lebo moja reč neujíma sa vo vás. Ja hovorím, čo som videl u svojho Otca, a vy činíte, čo ste videli u vášho otca.“

Vo svojej rozčulenosti nepochopili dobre tajomného rozdielu: — Ježiš má Otca, ktorého vidí a počuje, ale oni majú otca, ktorého len počúvajú. Podráždene pýtajú sa sami seba: Čo to hovorí o akomsi otcovi, ktorý sa nevolá Abraham? Potom vzdorovite prehlasujú:

„Naším otcom je Abraham!“

Ježiš odvetí:

„Keď ste synovia Abrahamovi, čiňte skutky Abrahamove! Teraz však hľadáte ma zabiť, človeka, ktorý som vám povedal pravdu, čo som počul od Boha; to Abraham nerobil. Vy konáte skutky svojho otca!“

Ježiš ešte nemenuje menom „ich otca“. Sú rozsrdení. Chce azda tvrdiť, že neslúžia pravému Bohu?

„My sme sa nenarodili zo smilstva! Jedného Otca máme, Boha.“

Podľa podania kričali kňazi pri sprievode ku vodnej bráne: „Jahve je naším Otcom, upierame svoje oči na Jahve!“ Odpoveď farizejov s tým nápadne súhlasí; len sa musí slovo Jahve, ktorého meno sa nevyslovovalo, nahradiť slovom Boh. Ježiš pojme tú vetu výslovne do odpovede:

„Keby vaším otcom bol Boh, akiste milovali by ste mňa, pretože ja som z Boha pošiel a prišiel. Veď neprišiel som sám od seba, ale on ma poslal! Prečo nerozumiete moje slová? Preto, že nemôžete počúvať moju reč! Vy ste z otca diabla a chcete činiť žiadosti svojho otca. On bol vrahom od počiatku — a nutká vás ku vražde! — a nestál v pravde, lebo niet v ňom pravdy; keď hovorí lož, z vlastného hovorí, lebo je luhár a je otcom lži. Ale keď ja hovorím pravdu, neveríte mi.“

Vo vážnej stiesnenosti vyzýva ich Ježiš ešte raz, aby sa

zriekli klamného vodcu. Oni chápu slová ako osobnú urážku. Ich bes vyjavuje sa vo výkrikoch a posunkoch hnusu. Proti takým poznámkam azda Ježiš zaujme stanovisko, keď pokračuje:

„Kto z vás obviní ma z hriechu? Keď vám hovorím pravdu, prečože mi neveríte? Kto je z Boha počúva slová božie. Vy preto nepočúvate, lebo nie ste z Boha."

Ako rana za ranou vychádzaly tieto vety z úst Ježišových. Ešte nikdy nehovoril tak bezohľadne a otvorene. Vie, že sa teraz všetko navždy rozhodne.

Vyhodia mu na oči:

„Či my nehovoríme dobre, že si ty Samaritán a máš diabolstvo!"

Samaritán! Človek bez akéhokoľvek národného cítenia! Miešanci bývajú horší ako cudzinci! Zlým duchom posadnutý! Ako môže človek pri plnom vedomí nazvať tých, zbožných, deťmi diablovými?

Slova „Samaritán" Ježiš si nevšimne. Inakšie opakuje len to, čo už povedal, a poukáže na to, že mu nikto nemôže vytýkať, keď jeho slová o nich znejú tvrdo a keď sú výroky o jeho postavení zdanlivo osobivé.

„Ja nemám diabolstva; ale ctím svojho Otca, a vy ste ma zneuctili. No ja nehľadám vlastnej slávy; jesto, kto hľadá a bude súdiť."

Ešte raz ich vábi sľubom večného života; vracia sa teda k myšlienkam, z ktorých sa vystupňoval spor až k najvyššiemu roztrpčeniu.

„Veru, veru, povedám vám: Jestli kto zachová moju reč, neuvidí smrti naveky!"

Myslia, že ho porazia:

„Teraz sme poznali, že máš diabolstvo! Abraham umrel i proroci a ty hovoríš: „Jestli kto zachová moju reč, neokúsi smrti naveky!" Či si ty väčší ako náš otec Abraham, ktorý umrel? I proroci pomreli. Kým činíš sám seba?"

Srovnajúc Ježiša s Abrahamom, jeho život so životom Abrahamovým, dotkli sa akosi u Ježiša hĺbky duše. Napred seba omlúvajúc, prv ako to povie, čo nasleduje, začne Ježiš: „Keby som oslavoval sám seba, moja sláva by nič nebola. Môj Otec je ten, ktorý ma oslavuje, o ktorom vy hovoríte, že je váš Boh; a nepoznali ste ho, ale ja ho znám! A keby som povedal, že ho neznám,

bol by som vám podobný luhár. Ale znám ho a jeho reči zachovávam."

Ježiš začne znovu; počúvajú.

„Abraham, váš otec, zaplesal, že uvidí môj deň: i videl a zaradoval sa."

S výsmechom mu vpadnú do reči:

„Päťdesiat rokov ešte nemáš a Abrahama si videl?"

Hovoria tónom, akým sa hovorí s tým, kto sa zničí vlastnými rečami.

Tu sa Ježiš vzpriami. Je to ako by nastala premena, ako by sa prelomilo jeho vnútro. Slávnostne začne:

„Veru, veru, povedám vám: Ja som skôr, ako bol Abraham!"

Ježiš sa prehlasuje za večného a za účastníka na božej prirodzenosti!

Musia mu alebo uveriť alebo zachádzať s ním ako s bohorúhačom. — Na vnútornom nádvorí chrámovom bolo dosť kameňov, stavalo sa hneď tu, hneď zas tam — rozdráždení zohýbajú sa po ne. Avšak Ježiš im unikne — hodina jeho smrti ešte neprišla, hoci vrahovia už stoja pohotove.

Keď čítame túto reč, zdá sa dlhá a nie bez opakovania. V skutočnosti sa striedaly reči a odpovede nielen rýchle za sebou, ale zapadaly do seba priamo ako ozubené kolieska a hnaly sa dopredu — vety boly jednotlivé údery, vyslovené so zvýšeným hlasom a so silnejším prízvukom. Ježiš bol navonok strhnutý do víru hádky; každému náporu bránil sa novým výpadom a novým zjavením, kým odpoveďou na poslednú jeho vetu neboly už slová, ale skaly.

Slepý od narodenia

A keď Ježiš išiel pomimo, uzrel človeka slepého od narodenia. A jeho učeníci pýtali sa ho: „Majstre, kto zhrešil, tento a či jeho rodičia, že narodil sa slepý?" (Ján 9, 1—41)

Zem izraelská nemala sociálnych ustanovizní v našom smysle a len dnes to začína byť inakšie. Kto nemá ničoho, nemôže sa teda nikde domáhať úradu, ale musí ísť žobrať. Hoci toto žobranie môže ťažko pripadať, má predsa ľudsky krásne rysy. Sbierať almužny je tu Bohom

dané právo chudobných. Žobráci, ako príslušníci cechu, majú svoje stavovské povinnosti a pojmy stavovskej cti. Pokladá sa za neslušné, vniknúť do „okruhu" iného žobráka. Ohľad sa berie najmä na biedou poznačených úbožiakov, ako slepých od narodenia, a podobné stvorenia. Často sa pridá, že chudobní, ktorí idú popri ešte chudobnejších, udeľujú im dary.

Jeden z takých žobrákov bol povolaný podľa plánu božieho k tomu, aby podujal boj za Ježiša. On, ktorý mal len obyčajné náboženské vedomosti najnižších tried ľudových, mal vystúpiť s podobnými dôkazmi za božské poslanie Ježiša, ktoré priniesol sám Ježiš, a tak zjaviť celému svetu, že farizejov neranil nedostatok rozumu, ale nedostatok dobrej vôle slepotou.

Tú udalosť rozpráva Ján tak živo, že ju pri čítaní spolu prežívame.

Keď Ježiš opustil chrám, cítili farizeji akési zadosťučinenie v tom, že sa im podarilo, ako si mysleli, vyhnať ho zo svätyne. Skoro potom stretol Ježiš slepého od narodenia, ktorý kričal na okoloidúcich, sediac na svojom obvyklom mieste.

Apoštolovia sa nezúčastnili boja v chráme. Teraz cítili, že treba im obnoviť prerušený spoločný a taký milý život s Majstrom; nešťastie tohto slepca dalo im k tomu príčinu. Akiste vplietal do svojho prosebného volania i to, že sa narodil slepý. Podľa ľudového ponímania bolo každé nešťastie trestom za nejaký hriech; ak to aj nebol hriech vlastný, spáchali ho predkovia.

Učeníci, vychádzajúc celkom z tohto náhľadu, pýtali sa:

„Majstre, kto zhrešil, tento a či jeho rodičia, že sa narodil slepý?"

Ježiš nevysvetľuje pôvod tohto utrpenia, ale opravuje náhľad učeníkov:

„Ani tento nezhrešil, ani jeho rodičia, ale aby sa zjavily na ňom skutky božie. Mne treba konať skutky toho, ktorý ma poslal, dokiaľ je deň. Prichádza noc, kedy nikto nemôže nič robiť. Dokiaľ som na svete, som svetlom sveta."

Po týchto slovách napľul na zem, urobil z toho blato, natrel ním oči slepcove a riekol mu: „Iď, umy sa v rybníku Siloe!"

Slepý začul bystrým sluchom z rečí okolostojacích,

že Ježiš stojí pred ním, a cítil vo svojej úprimnosti, i keď nemal zraku, viac z osobnosti Ježišovej ako na pr. farizeji, ktorí ho už tak dlho pozorovali. Poslúchol jeho slová. Možno, že cestu tam vykonal sám; sú známi slepci od narodenia, ktorí pochodia celé kraje.

Dolu pri rybníku, v ktorom sa sbierala voda s vrchu chrámového, smyl si blato. Cestou tam sa mu zdalo, ako by nebol slepým od narodenia, ale že len blato ho oslepovalo, ktoré tlačilo jeho viečka a zamedzovalo prístup svetla. Akiste užívali Židia ako všetky prirodzené národy slín ako liečivého prostriedku pre niektoré choroby; ale blato už svojou povahou je také, že zrak skôr odnímalo ako dávalo.

S blatom smyl aj slepotu s očí a hneď nadobudol aj schopnosti správne užívať zraku. Zdá sa, že nebýval ďaleko od miesta, kde žobrával. Pri čulosti Východniarov a pri dôležitosti, akú má verejná ulica, nedá sa nič iného očakávať, ako že hneď všade rozprával o svojom uzdravení. Bola sobota; všetko bolo na ulici; hneď ho obkľúčilo mnoho zvedavcov; boli tam susedia a iní ľudia, ktorí ho videli hádam ešte v ten istý deň na tom mieste žobrať. Z tváre žobrákovej, prv tak otupelej, žiarila teraz samá radosť, ktorá ju celkom zmenila.

Hneď sa vyvinula hádka. Jedni z prichádzajúcich sa pýtajú: „Či je to nie ten, ktorý sedával a žobral?" Iní odpovedajú: „Nijako nie! Ale je mu podobný!" A tu sa ozve slepec sám: „Pravdaže som to ja!"

O skutočnosti uzdravenia už nikto nepochybuje.

„Akože sa ti otvorily oči?"

Slepec je ešte stále vzrušený a rozpráva s dramatickou stručnosťou: „Ten, ktorý sa menuje Ježiš", — on ho nevidel! — „urobil blato a pomazal mi oči a riekol mi: Iď na rybník Siloe a umy sa! A šiel som, umyl som sa a vidím."

Zarazili sa a pýtali sa: „Kdeže je on?"

Uzdravený odišiel od Ježiša ako slepý; podľa tváre ho teda vôbec nepozná. Preto odpovie: „Neviem!"

O chvíľu stojí žobrák pred farizejmi. Na spôsob výsluchu pýtajú sa ho na priebeh jeho uzdravenia, hoci ho už poznajú. Presne zopakuje: „Urobil blato a pomazal mi oči, umyl som sa a vidím!"

Teda znesvätenie soboty! V sobotu sa smela priložiť na oči náplasť, a to len vtedy, keď išlo o nové onemocnenie.

Tak určili zákoníci. Niektorí hneď z toho vyvádzajú dôsledky a vysvetľujú: „Tento človek, ktorý nezachováva soboty, nie je od Boha.“ Iní však pod dojmom nového zázraku hovoria: „Ako môže hriešny človek robiť takéto divy!“

Farizeji boli si istí jedine o tomto: Zázrak sa musí odstrániť! Azda sa dá slepec pohnúť k tomu, že prijme ich úsudok o Ježišovi. Blahosklonne sa obrátia k nemu a pýtajú sa:

„Čo ty hovoríš o ňom, pretože ti otvoril oči?“

„Je prorok!“, odpovie im uzdravený smelo.

Cítia odpor. Preto usilujú sa zistiť, že slepec vôbec nebol slepý a tak že sa nestal nijaký zázrak. Predvolajú rodičov; vysoko úradne začnú týchto dvoch starých, prestrašených ľudí vypočúvať:

„Tento je váš syn, o ktorom vy hovoríte, že sa narodil slepý?“

Azda porozumejú! Treba im len povedať, že sa to nedá celkom určite tvrdiť. Oba starí ľudia, ktorí nechcú mať s úradmi nič do činenia, chcú sa toho zbaviť:

„Vieme, že tento je náš syn a že sa narodil slepý. Ale ako to, že teraz vidí, nevieme, alebo kto mu otvoril oči, my nevieme. Jeho sa opýtajte! Je dospelý, nech sám hovorí za seba!“

Rodičia dostali strach. Možno sa dá uzdravený prehovoriť, keď sa mu ešte zreteľnejšie povie, ako má o veci smýšľať.

Farizeji sa znova obrátia k nemu; pobožne a dôrazne začnú:

„Vzdaj chválu Bohu! My vieme, že ten človek je hriešnik!“ — A my predsa tomu rozumieme lepšie ako nejaký bývalý žobrák!

Žobrák prežil tvrdý život. Je naučený počítať so skutočnosťami. Čo sa mali ešte títo učenci vypytovať? Cíti sa mocnejší od nich; pre neho už niet čo vyšetrovať. V tom, že vie vyjadrovať svoje myšlienky, v jasných slovách, nezaostáva za inými žobrákmi, a strachu sa už odučil.

„Či je hriešnik, neviem. To jedno viem, že som bol slepý, a teraz vidím.“

Ako by bolo bývalo priamo za týmto zázrakom voľačo podozrivého tkvelo, pokračujú:

„Čo ti urobil? Ako ti otvoril oči?“

„Už som vám povedal! A počuli ste! Načo chcete znova počuť? Či azda i vy chcete byť jeho učeníkmi?"

V tom sa prejavuje dôrazná reč bývalého žobráka! Čo, vari sa bude ešte vysmievať!

„Ty si buď jeho učeníkom, my sme učeníci Mojžišovi. My vieme, že Mojžišovi hovoril Boh, ale o tomto nevieme, odkiaľ je!"

Východniar môže takéto slová predniesť len s rozpätými prstami.

„Veď je to podivné, že vy neviete, odkiaľ je, a že mi otvoril oči! A predsa vieme, že Boh hriešnikov nepočuje! Ale toho vyslyší, kto mu slúži a plní jeho vôľu. Od veku nebolo počuť, že by kto bol otvoril oči slepému od narodenia. Keby tento nebol od Boha, nič by nemohol spraviť!"

Dokazovanie tohto prostého muža krylo sa so slovami Ježiša samého, hoci on nič o nich nevedel. Zúrivo vyvracajú farizeji jeho reč, takisto ako Ježišovu: Ježiša vyhlásili za posadlého, tohto nazývajú prekliatym. Nehanbia sa prehlásiť jeho slepotu za vonkajšie znamenie toho, že bol vnútorne už dávno opovrhnutý. Židia verili totiž zčiastky skutočne, že človek môže zhrešiť už pred narodením.

„Všetok si sa v hriechoch narodil a ty nás budeš učiť?"

Tým skončili hádku a vylúčili ho zo synagogy.

Ježiš sa o tom dozvedel; rozhovor sa teda rozšíril. I vyhľadal uzdraveného; tento prostý muž tak smelo a tak neohrožene sa ho zastal.

Ježiš sa ho opýta: „Veríš ty v Syna božieho?"

Ó, rád uverí v toho, ktorého mu Ježiš, jeho záchranca, privedie.

„Kto je to, pane, aby som uveril v neho?"

Láskave odpovie Ježiš: „Však si ho videl! A ten, čo s tebou hovorí, to je tiež on!"

Prv len počul Ježiša, teraz ho i vidí.

„Pane, verím!"

Zákoníci, ktorí sa ustavične zaoberajú Zákonom, Mesiaša neuznajú, a slepý, ktorý celý život vzdychal tým istým žobravým hlasom, oddáva sa mu teraz plný viery.

Bolestne sa vyderú z úst Ježišových slová:

„Na súd prišiel som ja na tento svet, aby tí, ktorí nevidia, videli, a ktorí vidia, slepí boli!"

Nikdy nie je Ježiš nepozorovaný. Farizeji, ktorí stáli blízko, to počuli. Vedia, koho tým myslí, „aby oslepli". Ich vzdorovitosť ich pohne k tomu, že mu otvorene ukážu, že si nič nerobia z jeho slov.

„Či aj my sme slepí?"

Tak dobre to s nimi nestojí! Slepým, ktorí uznajú, že sú slepí, môže Ježiš pomôcť — oni však sú slepí a honosia sa tým, ako dobre vidia.

„Keby ste boli slepí, nemali by ste hriechu. No teraz hovoríte: ‚Vidíme!' Váš hriech zostáva teda."

* * *

Ján rozpráva o slávnosti stánkov neobyčajne obšírne. Z dvadsať jeden kapitôl jeho evanjelia zaoberajú sa skoro štyri touto slávnosťou. Účelnejšie ako iní evanjelisti povyberal udalosti. Prečo len pripisoval tejto slávnosti takú dôležitosť?

Keď pozorujeme Ježiša čisto ľudsky, zdá sa nám byť na vrchole svojho pôsobenia. Rozštiepenie na stúpencov a nepriateľov Mesiašových preniklo do všetkých tried; až do veľrady preniklo rozdelenie. V týchto dňoch rozhodlo sa o osude Ježišovom v Izraeli. Vo chvíli, keď Ježiš na Kvetnú nedeľu slávnostne ako Mesiaš vtiahol do Jeruzalema, sa táto skutočnosť už predpokladala. Slávnosť stánkov sa teda môže srovnať s vrcholom dramatu, kedy sa dej začína rozuzľovať; vystúpenie na slávnosti Posvätenia chrámu zodpovedá výjavom „štvrtého dejstva"; niekedy sa zdá, že je záchrana ešte možná, ale v podvedomí zostáva predsa pocit beznádejnosti. Taký obraz poskytuje na Kvetnú nedeľu sám Ježiš: Učeníci na hore Olivetskej plesajú a ho oslavujú, on sa však pustí do plaču.

Liturgia cirkevná prezrádza podobné ponímanie udalostí na slávnosť stánkov. Na Smrtnú nedeľu, teda bezprostredne pred Veľkým týždňom číta sa úryvok z hádok, ktoré sa udialy v týchto dňoch.

Život pastierov v Judsku (Prehľad)

Ako sa v Alpách vyháňa dobytok v lete do hôr, tak sa i v Judsku ženú stáda do údolia v zime. A v nijakej čiastke Palestíny nebýva u obyvateľstva zmena pastvísk

tak všeobecná ako v Judsku. Na jeseň tiahnu stáda so spasených, slnkom a vetrom vysušených temien nespočítateľných hôr do hlbšie položených dolín a údolí, kde je voda, so vždy zeleným krovím a starou trávou. Také územia sú medzi osadami i na východe i na západe; osady na východe majú okrem toho pastviny v teplých a od vetra chránených nížinách zeme pri Jordáne. V stádach sú väčšinou ovce a kozy. Rožný statok potrebuje veľmi moc vody, a preto sa preň také pastviny nehodia.

V takých osamotených krajinách sa viacerí pastieri združia do voľného združenia. Majú spoločné stanovisko pre stáda, ktoré býva obyčajne ohradené múrom. Na múre ležia snopky tŕnia a bodľačia, ktoré popritláčajú skalami; keď sa cez múr škriabu zlodeji alebo dravci, kamene spadnú a upozornia strážcov. Dnes sa upotrebuje ako poplašného zariadenia okrem toho i prázdnych benzínových konieV, do ktorých sa vloží kameň.

Vo dne odchádzajú pastieri so svojimi stádami každý inou stranou; večer sa síde všetko do košiara a stáda sa spoja vo veľký kŕdeľ. V noci stráži pravidelne len jeden pastier, ktorý stojí pri vchode. Ráno vstúpi každý pastier osobitne medzi zvieratá a vábi ich. Hneď vstanú jeho ovce, ale len jeho. Keď v košiari boly na pr. ovce troch pastierov, a prvému z nich patrí päťdesiat, len týchto päťdesiat pôjde za jeho hlasom. Keby chcel nejaký cudzinec odviesť ovce, neposlúchly by jeho hlas.

Keď jednotliví pastieri už shromaždili svoje čriedy okolo seba, idú pred nimi, pískajúc na dlhej fujare, a zvieratá idú za nimi v dlhom rade, vedľa seba vždy po dvoje alebo po troje. Nie nedarmo sa srovnávajú kadere nevestine v Piesni piesní so stádom kôz. Tieto stáda — kozy sú skoro bez výnimky čiernej farby — vyzerajú, keď idú po svetlých temenách vápencových hôr, ako čierne vrkoče.

Vlci a zlodeji ohrožujú stáda. Preto ani jeden pastier nevychádza bez kyjaka. V takej nebezpečnej chvíľke je rozdiel, či je pastier vlastníkom oviec alebo či sa dal len najať od nejakého bohatého pána. Majiteľ nasadí svoj život, najatý pastier hľadí predovšetkým zachrániť seba a ujde.

Ježiš nebol už v Galilei, bohatej na obilie, ale v stepna-

tom a púšťovom Judsku, ktoré je bohaté zas na stáda. Táto zmena sa odzrkadľuje i v podobenstvách Ježišových: podobenstvá o pastieroch sú „podobenstvá judské".

Ježiš - dobrý pastier

„Veru, veru, povedám vám: Kto nevchádza do ovčinca dverami, ale inakade vstupuje, to je kmín a zbojník. Ale kto vchádza dverami, je pastier oviec." (Ján 10, 1—21)

Už prv bolo spomenuté, že obrazy majú v reči Východniarov veľkú úlohu. Východniar pozná aj celé reťazi podobenstiev, ktoré nepozostávajú len z viacerých prirovnaní so spoločnou základnou myšlienkou, ale naopak, znázorňujú jeden obraz, ktorý znázorňuje rozličné myšlienky. Obrazy sa teda už nepodriaďujú základnej myšlienke, ale z určitého obrazu, ktorý ostáva, odvodzujú sa rozličné základné myšlienky. Keď ide pri tom o krátke poukazy, vyzerá to skoro ako odstavec z nejakého obrázkového naučného slovníka, usporiadaného podľa hesiel; je tam na pr. slovo „soľ". Ježiš hovorí: „Každý bude osolený ohňom tak, ako každá obeť bude osolená soľou." V tomto prípade je soľ obrazom pálčivej bolesti. Ďalej nasleduje: „Majte v sebe soľ a zachovávajte medzi sebou pokoj!" Táto veta sa bezprostredne pripája k prvej: obraz ostáva, myšlienka sa mení. Teraz znamená „mať soľ" — byť preniknutý dobrým duchom.

Obzvlášť krásnym príkladom radu myšlienok, závisiacich na jednom obrate ako na hesle, sú pastierske podobenstvá Ježišove, ktoré asi súvisely so zápasmi na slávnosti stánkov. Podobenstvá o pastierovi sú namierené najmä proti farizejom, a na konci začnú poslúchači hovoriť o uzdravení slepého od narodenia.

Nie raz sa meral Ježiš s farizejmi, ktorí chceli byť pastiermi národa izraelského; teraz nastal okolo neho pokoj, nie preto, že sa poddali, ale preto, že sa s ním navždy rozišli. V mysli Ježišovej vystupujú teraz dni, keď boj medzi ním a farizejmi sa skončí jeho smrťou. Zlí pastieri zvíťazia najprv nad dobrým pastierom, ale práve tým, že on položí svoj život za svoje stádo, prejaví sa veľkosť jeho lásky.

Podobenstvami z „pastierskeho života" zjaví Ježiš poslúchačom myšlienky a nálady, ktoré ho naplňovaly po zápasoch na slávnosti stánkov.

Prvé predvedenie obrazu:

„Veru, veru, povedám vám: Kto nevchádza do ovčínca dvermi, ale inakade vstupuje, to je kmín a zbojník. Ale kto vchádza dvermi, je pastier oviec. Tomu vrátnik otvára. A ovce počúvajú jeho hlas a on vlastné ovce volá menom a vyvádza ich von. A keď si von vypustí vlastné ovce, ide pred nimi; a ovce idú za ním, pretože znajú jeho hlas. Ale za cudzincom nejdú; ale utekajú od neho, lebo neznajú hlasu cudzincovho."

V tomto obraze je sám Ježiš pastierom, ktorý ráno prichádza ku vrátnikovi pri východe z košiara a chce odviesť svoje ovce. On môže pokojne prísť ku vrátnikovi, len kmíni a zlodeji „vstupujú odinakiaľ"; voči farizejom zdôrazňuje tým Ježiš oprávnenosť svojho poslania; „vrátnici" nemali mu zabraňovať pristúpiť k ľudu.

Ovce počúvajú hlas pastierov; tak i tí, ktorí sú z Boha, poslúchajú Ježiša.

Druhé predvedenie obrazu:

„Veru, veru, povedám vám: Ja som dvermi k ovciam. Všetci, koľkokoľvek ich prišlo, sú kmíni a zbojníci. Ale ovce ich nepočúvaly. Ja som brána. Ak kto vojde cezo mňa, bude spasený; a bude vchádzať a vychádzať a najde pastvu. Kmín prichádza len aby kradol a zabíjal a hubil. Ja som prišiel, aby maly život a aby ho maly hojnejšie."

V tomto obraze Ježiš je už nie dobrým pastierom, ale bránou pre ovce: — obraz podobenstva ostáva, ale smysel sa mení. Zreteľne vystupuje teraz v pozadí myšlienka o Cirkvi. Ježiš je brána, ktorou vchádzajú ovce do košiara. Iným, ktorí prichádzali, nešlo tak o ovce, zachádzajú s ovcami ako to robia kmíni a zbojníci: kradnú ich a zabíjajú. Ježiš však stará sa o ovce, ktoré skrze neho vošly do košiara. Sú dobre chránené; vchodia a vychodia bez strachu. Tu sa naráža na to, ako v jednotlivé dni chodia na pašu. Nikdy sa ne-

vrátia bez toho, že by neboly našly potrebnú pašu. Kto vstúpi do košiara Ježišovho, obsiahne plnosť života.

Tretie predvedenie obrazu:

„Ja som dobrý pastier! Dobrý pastier dáva svoj život za svoje ovce. Ale nájomník, ktorý nie je pastierom, komu ovce nepatria, keď vidí prichádzať vlka, opúšťa ovce a uteká; a vlk chytá a rozháňa ovce; nájomník uteká len preto, že je nájomníkom, a nezáleží mu na ovciach."

„Ja som dobrý pastier. Poznám svoje ovce a ony poznajú mňa, ako mňa zná Otec i ja znám Otca; preto dávam život svoj za ovce svoje. Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tohto košiara. I tie mám priviesť, a budú počúvať môj hlas a bude jeden ovčínec a jeden pastier.

Preto miluje ma Otec, že kladiem svoj život, aby som ho zasa prijal. Nikto mi ho nemôže vziať; ale ja ho položím sám od seba. Mám moc položiť ho a mám moc zasa ho prijať. Tento rozkaz som dostal od Otca svojho."

Ježiš porovnáva pastierov dobrých a zlých. Ich rozdielny pomer ku stádu prejavuje sa vo chvíli nebezpečenstva. Nájomník nie je vlastne nijakým pastierom; jemu totiž nejde o dobro stáda, ale o dobro vlastné a o zisk; preto utečie, keď príde vlk. Dobrý pastier nasadí svoj život za život stáda. Ježiš hovorí v tomto obraze o svojej smrti ako obeti za ľudstvo. Jemu, skutočnému pastierovi, sú všetci ľudia od Otca sverení. Teraz, keď mu pastieri Izraela zamedzili prístup k ľudu izraelskému, shromaždí svojich verných v národe do novozriadeného ovčínca, do Cirkvi. Ale do tohto ovčínca neprichádzajú len „ovce" izraelské, ale i ovce z iných košiarov, z iných národov. Po jeho smrti je pre všetkých ľudí jediné útočisko, ním založená Cirkev.

Ako prv v chráme, boly i teraz náhľady rozdielne. Jedni opakovali, čo sa už prv Ježišovi vytýkalo: „Má diabolstvo a blúzni!" Iní namietali: „Takto nehovorí ten, ktorý má diabolstvo. Či diabolstvo môže otvárať oči slepým?"

Podpopolné chleby.

Na niekoľkých plochých kameňoch urobil sa oheň; kúrilo sa raždím alebo najviac sušeným dobytčím trusom. Potom sa popol rozhrnul, na rozohriate kamene sa položily pagáče z cesta a znova sa zahrnuly popolom. Tohto spôsobu sa užívalo, keď bolo treba chleba, a nebolo dosť času na dlhšie prípravy. Chlieb sa obyčajne piekol z pšenice, v chudobných rodinách i z jačmeňa; v núdzi z bôbu, šošovice a podobných plodín. Cesto zarábali vodou alebo olejom v drevených nádobách a pridávali obyčajne trochu kvasu. Poznali aj chlieb nekvasený.

Chytanie rýb do vrhacej siete.

Ako vidno z obrázka, rybár stojí na plytkom mieste pri pobreží jazera Genezaretského. Sieť má upevnenú na dlhšom povraze. Hodí ju do vody a nechá ju unášať prúdom. Keď cíti, že niečo ulovil, vytiahne ju za povraz z vody. Obrázok práve ukazuje, ako rybár vyťahuje sieť z vody po love. Vzadu vidno husté krovie, ktorým je porastené celé okolie jazera Genezaretského. Len niektoré miesta sú voľné a prístupné.

Nová modlitba

I stalo sa, keď sa na istom mieste modlil, ako prestal, riekol k nemu ktorýsi z jeho učeníkov: „Pane, nauč nás modliť sa, ako i Ján naučil svojich učeníkov." A on riekol im: „Keď sa modlíte, hovorte: Otče, posväť sa meno tvoje..." (Luk. 11, 1—13; Mat. 6, 7—14; 7—11)

Ježiš sa modlieval celé noci. V učeníkoch povstala túžba tiež sa tak môcť modliť. Keď sa Ježiš raz vrátil z takej hodiny modlitby, hovorili: „Pane, nauč nás modliť sa!" Kde sa obrátili na Pána s touto prosbou, nie je spomenuté. Výraz „na istom mieste" svedčí, že ide akiste o pobyt pod širym nebom.

Odpoveď Ježišova znie neobyčajne; napred by sa bolo očakávalo, že Ježiš povie: „Keď sa ja modlím, modlím sa takto!" Ale Ježiš prehlasuje: „Keď sa modlíte, modlite sa takto", a začína potom modlitbu, ktorú podľa začiatku nazývame „Otče náš". O slová „Otče náš" ide tiež vtedy, keď Ježiš začína poučovanie týmto úvodom.

Boh na nebi nie je tak isto jeho Otcom a otcom učeníkov. V nijakej zo svojich zachovaných výpovedí nehovorí Ježiš „Otče náš" v tom smysle, že myslí spolu seba a učeníkov. Alebo hovorí „Otec môj", vtedy je to Otec, s ktorým je podstatne za jedno, alebo povie „Otec váš", vtedy je to Otec, ktorý prijal učeníkov za svoje dietky; tak volí i pri tejto modlitbe úvod, ktorý rozlišuje oba spôsoby otcovstva božieho.

Nad novou modlitbou učeníci zaiste žasli. Podľa ich cítenia bola veľmi krátka! Znie to ako odpoveď prekvapeným tváram a na tázavé pohľady, keď Ježiš pripojí hneď poučenie.

„Keď sa modlíte, nehovorte mnoho ako pohania; myslia si, že pre mnohé hovorenie budú vyslyšaní.“ Slová pohanov pri prameňoch Libanonských a pri fialovo ligotajúcich sa vodách nílskych už dávno doznely. Ale ako sa staval ich duch k bohom a na čo sa vzťahovaly ich úpenlivé prosby, dozvedáme sa zo zachovalých zpráv, ktoré neopisujú nič iného ako úzkostlive sostavené žiadosti k bytostiam, ktorým sa pripisuje viacej moci a vedenia ako ľuďom. Na pr. jedna žiadosť znie: „Soknopaiovi a Sokonpieiovi, ohromne veľkým bohom — prosebná žiadosť Stotoetisa, syna Apynchisa, syna Tesenufisovho. Dúfam, že budem oslobodený od svojej choroby, ktorá prišla na mňa! Ráčte mi v tom vyhovieť!“ — „Mocnému bohu Sokonokonnisovi! Daj mi pokyn! Mám ostať v Bakchias, alebo mám sa dožadovať preloženia? Daj mi pokyn v tejto veci!“

Keď hovorí Ježiš Židom: „Nehovorte mnoho ako pohania,“ dá sa uzavierať, že Židia používali podobných modlitieb. Toto dokazujú ešte niektoré modlitbové formuly zo starých čias. Jedna modlitba začína: Zvelebené, pochválené, oslávené a vyvýšené, povznesené a uctené, vychválené a posvätené nech je meno Svätého, buď zvelebené! — Aké prosté je naproti tomu v Otčenáši: „Posväť sa meno tvoje!“ Alebo iná modlitba začína chválou modlitby samej týmito slovami: Opravdivé a isté, pevné a trvanlivé, správne a spoľahlivé, milované a obľúbené, drahé a ľúbezné, plodné a vznešené, pravé a príjemné, krásne a dobré je toto slovo (táto modlitba) nad nami po celú večnosť!

Modlitba, ktorú učí Ježiš, nezná úzkostlivosti v oslovení ani prepiatych výrazov v prosbách: veď v Otčenáši sa vzýva Boh o dary, ktoré dovtedy ľudia neznali a ktoré im len málo ležaly na srdci.

Nový duch modlitby

Podobenstvo o neodbytnom priateľovi.—
Podobenstvo o nesvedomitom sudcovi.—
Podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi.

Ježiš poznal ľudskú dušu až na dno; vedel o nedôvere ľudí k nebeskému Otcovi, ktorá sa vznecovala, kedykoľ-

vek nešlo podľa ich želania — veľmi ľahko boli náklonní pred Bohom ustúpiť, ako keby sa museli mať pred ním zvlášť na pozore, boli ochotní zrieť sa svojich modlitieb k nemu s pocitom, že sú celkom v práve, ba prehlasovali, že sa oni už beztoho dlhšie modlili ako bolo rozumné.

Možno človeka zbaviť nedôvery, keď sa naň vyrútime s hrozbou? Vtedy sa v nej ešte väčšmi zatvrdí. Keď chcel Ježiš povzbudiť ľudí k dôvere v Otca, uvádzal príklady, ktoré akiste sprevádzal dobrácky úsmev. Isteže ho sledovali poslúchači s veselou tvárou a s iskriacimi očami.

Tri razy hovoril Ježiš o duchu, ktorý má naplňovať modlitbu učeníkov. A za každým objasňoval svoje učenie zodpovednými obrazmi. Sem patrí podobenstvo o neodbytnom priateľovi, o nesvedomitom sudcovi, o farizejovi a mýtnikovi. Tieto tri podobenstvá tvoria spolu zvláštnu skupinu. Dve prvé opisujú dej výrečným, jasným, ba priamo vtipným spôsobom, a tretie, podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi, pôsobí podobne, kladúc názorne proti sebe povedomého farizeja a skromného mýtnika.

Podobenstvo o neodbytnom priateľovi

> I hovoril im: „Kto z vás bude mať priateľa a pôjde k nemu o polnoci a povie mu: „Priateľu, požičaj mi tri chleby! Priateľ môj prišiel s cesty ku mne a nemám mu čo predložiť!" A ten by odpovedal zvnútra a riekol: „Nebuď mi na ťarchu! Dvere sú už zatvorené a moje dietky sú už so mnou v ložnici; nemôžem vstať a dať ti!" A jestli ten ďalej bude klopať, povedám vám, že keď i nevstane a nedá mu preto, že mu je priateľom, však predsa pre jeho neodbytnosť vstane a dá mu, koľko potrebuje!" (Luk. 11, 5—8)

V dome chudobného ľalaha, v ktorom je iba jedna miestnosť, je najmä v prvých mesiacoch po žatve všetko v neporiadku: — krčahy na vodu, krčahy s mladým vínom, krčahy na olej; kožené vrecia na vodu, šaty a prikrývadlá visia shora dolu. Miesidlá a podobné veci stoja v noci pripravené, aby sa mohlo na druhý deň piecť. Medzi to všetko rozložia sa večer slamené rohože, ktoré sú cez deň svinuté v kúte. Na ne sa uložia deti a vedľa nich otec.

Naraz, v najlepšom spánku, ako to opisuje Ježiš, zabúcha niekto na drevené dvere. Súčasne zaznie hlas;

sedliak ho pozná, je to susedo. Zčiastky sa mu uľavilo, zčiastky sa hnevá: Mohol tiež prv prísť!

Človek vonku volá: „Priateľu, požičaj mi tri chleby! Priateľ môj prišiel s cesty ku mne a nemám mu čo predložiť!“

Sused uzná nepríjemnosť; je to však predsa dosť dotieravé, takto vyrušovať. Ak teraz vstane, pohýba prikrývadlá. A ťažká drevená závora s kolíkmi narobí ešte väčší hrmot, — nie, to nejde! Ešte je ticho, ale ako dlho?

Preto odpovie s lôžka susedovi: „Nebuď mi na ťarchu! Dvere sú už zatvorené a moje dietky sú už so mnou v ložnici!“

Všetci poslúchači vedeli už vopred ako to šlo ďalej. Keď sused predo dvermi ustavične klopal, vstal konečne ten druhý hore, nie z lásky k susedovi, ale z lásky k nočnému odpočinku.

Ježiš skončil slovami: „I ja vám povedám: Pýtajte si a dá sa vám! Hľadajte a najdete, klopte a otvorí sa vám! Lebo každý, kto si pýta, dostane; a kto hľadá, najde; a klopajúcemu otvorí sa!“

„A keď kto z vás pýta si od otca chleba, či mu dá kameň? Alebo keď pýta rybu, či miesto ryby dá mu hada? Alebo keď bude si pýtať vajce, či mu podá škorpiona? Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dobré dary dávať svojim deťom, čím viac Otec váš nebeský dá Ducha svätého tým, ktorí ho prosia!“

O ľuďoch sa dalo s istotou povedať, že dávajú svojim deťom dobré, o ktoré prosily! Nepoložili do žobrajúcich rúk kameň, keď ich dieťa prosilo o chlieb, ani hada, keď chcelo rybu, ani škorpiona, ak chcelo vajce. Mŕtvi hadi s rozšliapnutou hlavou patria k obrazu Palestíny. Domorodci sa usilujú každú zmiju, ktorú zbadajú, zabiť dobre mierenými kameňmi. S času na čas sa tieto zvieratá rozmnožia viac ako obyčajne; vtedy nastanú „hadie roky“, ktoré utkvejú dlho v pamäti ľudí a živo si zachovajú v pamäti nenávisť proti týmto zvieratám pieskovej farby. Ešte obávanejší ako hadi sú škorpióni. Ich uštipnutie bolí strašne a je životu nebezpečné; večer sa musia prezrieť rohože, či sú nie v nich tieto drobné zvieratá.

Ježiš prehlasuje: Proti Otcovi nebeskému ste vy ľudia zlými bytosťami; vaša láska je malá a malicherná!

Keď jednako vyhľadávate dobré dary pre svoje deti, prečo máte teda k Otcovi nebeskému a k jeho božsky veľkej láske takú nedôveru?

Podobenstvo o nesvedomitom sudcovi

A povedal im i podobenstvo, že treba vždycky sa modliť a neustávať, a riekol: „Bol v ktoromsi meste istý sudca, ktorý sa Boha nebál a človeka sa neokúňal. A akási vdova bola v tom meste, a chodila k nemu a hovorila: „Zastaň ma proti môjmu protivníkovi!" A nechcel za dlhý čas. Ale potom riekol sám u seba: „Keď sa i Boha nebojím a človeka neokúňam, a predsa však, keďže mi je táto vdova nepríležitá, zastanem ju, aby naposledy neprišla a nevynadala mi." (Luk. 18, 1—7)

Nikdy neboli vo svetovej literatúre vzájomne vedľa seba postavení tak stručnými vetami človek, ktorý sa cíti pánom sveta, a človek, ktorý nie je ničím.

Bol tu akýsi sudca, paša v najhoršom slova smysle. Vo svojom konaní cítil sa neobmedzeným pánom: Nedbal ani na Boha ani na ľudí. A bola aj vdova, bezbranné stvorenie, žijúca v opustenosti: ochranu otca a matky stratila v manželstve, ochranu mužovu jeho smrťou. Teraz tu stála bez pomoci. Výraz „bezbranná vdova" bol v čase Kristovom priamo príslovečný. Tak píše v žiadosti ovdovelá kňažka Tavetis: „Ako bezbranná vdova prosím o ľudskú priazeň." Akýsi úradník menom Mervitensi, ktorý sa ujímal láskavo proti vtedajšiemu zvyku vdov, je nazývaný „manželom vdov". Táto „bezbranná" z evanjelia predsa sa vedela brániť. Sama sa nebála sudcu, pred ktorým sa všetko triaslo. Ba práve ten strach, ktorí mali všetci pred ním, ju smelo pred neho staval. Mohol by jej pomôcť! Preto naň doliehala bez prestania; už vedel, kto prichádza, keď vyšiel otrok, aby sa pozrel. Bola to znova vdova! A čo mu rozprávala už desať ráz, vedela mu to povedať aj jedenásty a dvanásty raz, ešte omnoho podrobnejšie a tak ako by mu to ešte nikdy nebola vykladala a ako by ju on ešte vôbec nebol správne porozumel, vždy živšie, vždy rozhorlenejšie, vždy bližšie k nemu pristupujúc.

Skrehol: — nemal nijakých výčitiek svedomia. Usiloval sa prikryť svoj ústup pred sebou samým dobrým žartom: Takáto baba! Bráni sa vytrvale! Ako rozhadzuje rukami! Keď jej nebude po vôli, môže sa to skončiť tým.

že jemu, pánovi, pred ktorým všetko sa kloní do prachu, nadá!

Krátke názorné rozpovedanie pôsobilo asi ľuďom, ktorí sa pri tom rozpamätali na výjavy, ktoré sami zažili, alebo na ktorých mali sami činne účasť, úľavu a rozveselenie. Teraz vpadol do toho Majster, aby im vytkol ich vnútornú nedôveru k Otcovi nebeskému, ktorá sa s obľubou pripája priamo k modlitbe.

„Počuli ste, čo povedal nesvedomitý sudca? A či nedopomôže Boh k právu svojim vyvoleným, ktorí k nemu volajú deň a noc, a nesmiluje sa nad nimi? Povedám vám: Rovnakí budú vo svojich právach!"

Podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi

I riekol Ježiš niektorým, ktorí v seba dôverovali, ako spravodliví a ostatných pohŕdali, toto podobenstvo: „Dvaja ľudia vstúpili do chrámu pomodliť sa, jeden farizej a druhý mýtnik. Farizej stál a sám u seba takto sa modlil: Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: dráči, nespravodliví, cudzoložníci, alebo i ako tento mýtnik! Postím sa dva razy do týždňa, desiatky dávam zo všetkého, čím vládnem! Kdežto mýtnik stál zďaleka, nechcel ani oči pozdvihnúť k nebu; ale bil sa v prsia a riekol: Bože, buď milostivý mne hriešnemu! Povedám vám: Sostúpil tento ospravedlnený do svojho domu, a nie onen." (Luk. 18, 9—14)

Modlitba, ktorú Ježiš odporúčal, bola dôvery plné volanie k Otcovi o pomoc. Takú úpenlivú prosbu prijímal Boh milostive i vtedy, keď sa modlil hriešnik. Ježiš znázornil túto pravdu podobenstvom.

V Jeruzaleme — toto meno vzbudilo hneď predstavu o chráme — vystupovali dvaja ľudia po úzkych schodoch dolného mesta k svätyni. Nebolo to v čase obety; vystupovali, aby sa pomodlili za seba samých. Jeden z nich bol farizej, človek zo strany, ktorá požívala v ľude najväčšej vážnosti; druhý bol mýtnik, muž, ktorý patril k „vývrheľom".

Farizej isteže už častejšie tam vystupoval; pokladal chrám za dom, na ktorý, ako sa nazdával, mal akési právo vlastníctva. Dôstojne prešiel nádvorím a priblížil sa čo možno najbližšie k zábradliu, ktoré oddeľovalo nádvorie od miestností kňazských. Tam si stal. Bolo to ako keby sa hlásil: Teraz sa začnem modliť! Ale jeho duša nepodobala sa nádobe, ktorá prázdna sa povzná-

šala k Bohu, ale plnej čiaši, ktorá pretekala; modlil sa viac pre svoj vlastný sluch ako pre Večného, hovoriac:

„Bože, ďakujem ti, že nie som ako ostatní ľudia: dráči, nespravodliví, cudzoložníci, alebo ako i tento mýtnik! Postím sa dva razy do týždňa, desiatky dávam zo všetkého, čím vládnem!“

V modlitbe poukazuje rozhorčene i na mýtnika; počas modlitby sa iste obzeral, akého má asi diváka.

Mýtnik nezbadal, že sa farizej ním zaoberal. Podobal sa človeku, ktorý sa usiluje ujsť pred povodňou, príduc z dolného mesta do chrámu.

Akiste pridobre využil príležitosti ku klamstvu, ktorú mu jeho povolanie tak hojne poskytovalo; teraz však prináša svoju dušu Bohu, prosiac vrúcnejšie, ako chudobný felah, ktorý prosil jeho samého o slávu na mýte. Ani raz nepozdvihol očí k nebu; bil sa v prsia bez ohľadu na to, že tu boli ešte iní ľudia okrem neho, a všetku svoju túžbu vložil do slov: „Bože, buď milostivý mne hriešnemu!“

Podobenstvo nepotrebovalo vysvetlenia. Ježiš ho na koniec letmo vysvetľuje len preto, aby vštepil ľuďom do sŕdc, že pyšné smýšľanie robí každú pravú modlitbu nemožnou. Ľahšie ešte dochádzal vyslyšania hriešny mýtnik, ktorý sa zaoberal len váhami a miskou na peniaze, ako pyšný farizej, ktorého nikdy nevideli bez svitku Písma.

Obdobie dažďov (Prehľad)

Cesty Ježišove po Judsku padly väčšinou do doby zimných dažďov. Prvý dážď je udalosťou, ktorú očakáva s rovnakým napätím starý i mladý, felah, ktorý má len niekoľko kúskov pôdy, i bohatý veľkostatkár a obchodník!

Ľudia pozorujú každú predzvesť a hovoria o nej. Slnko vychádza teraz omnoho neskoršie a prv zapadá, noci bývajú chladnejšie a nik sa neodváži viac spať pod holým nebom. Na prázdnych holohumniciach sa zabávajú deti. Zrno je už schované. Veď by sa pokazilo pod silnou rosou, aká teraz padá. Ponad krajinu tiahnu prvé husté chmáry. Najprv ich vidno s vysočiny, ako sa vznášajú ponad more za rovinou v nížine a za svetlým i pruhmi pieskových priesypov ako biele vlniace sa cho-

máče. Potom stúpajú a putujú ponad krajinu a vrhajú svoje tône na vyschnutú a zaprášenú zem. Tieto prvé mračná tiahnu však celé dni ponad vysočinu bez toho, že by priniesly dážď; a keď sa dostanú nad údolie jordánske, z ktorého vystupujú stĺpy horúceho vzduchu, scvrknú sa znova, alebo sa celkom rozplynú.

Konečne príde prvý „jesenný dážď", lepšie by sa povedalo „včasný dážď". Znova boly utlačené vrstvy hliny na strechách a znova sa dôkladne pozapchávaly otvory v stenách, ktoré boly v lete vítané pre prievan; často toto všetko nič nepomôže, keď prudká búrka priženie so šumotom veľký lejak. — Ale čo sú aj tieto nepríjemnosti, predsa sa dýcha slobodnejšie.

Keď tieto lejaky prestaly, vynorí sa zem z čistého ovzdušia bez prachu; zvädnuté bodľačie a tráva, ba i holá zem a holé skaly majú teraz sýtejšiu farbu. Vzdialené kopce, ktoré vidno všade pomedzi blízke chrbáty, a rozsadliny vo vysočine vypínajú sa v nádhernom a čistom lesku nad Mŕtvym morom a Jordánom. Teraz ľudia majú radi slnečné svetlo a vyhľadávajú ho; lebo i v tomto „čase dažďov" býva menej dní dažďových ako v dobrom lete v strednej Európe.

Ježiš na slávnosti posvätenia chrámu

I nastala slávnosť posvätenia chrámu v Jeruzaleme. Bola zima, a Ježiš prechádzal sa v chráme v sieni Šalamúnovej. Tu obstúpili ho židia a riekli mu: „Dokedy budeš nám rozčuľovať dušu? Ak si ty Mesiaš, povedz nám to otvorene!" (Ján 10, 22—39)

Koncom novembra sa slávila v Jeruzaleme slávnosť druhého posvätenia chrámu. Bola to pomerne nová slávnosť, pamätný deň znovuposvätenia chrámu, ktorý zhanobil Antiochus, odkedy neprešlo ani dvesto rokov.

Keď dul studený vietor, aký predchádza každý dážď a nasleduje i po ňom, alebo keď lejaky sa lialy na nádvoria chrámové, utúlili sa ľudia do podlubia. Za týchto studených dní nebol nikdy taký ruch ako na letné slávnosti. I keď si ľudia v Palestíne oddýchnu, keď príde vytúžený dážď, predsa sa necítia na tele celkom voľní. Pri 5—15 stupňoch teploty mrznú Palestínčania ako my pri 10—20 stupňoch mrazu, a každý lejak pôsobí na

všetkých, ktorých prekvapí pod holým nebom, ako krupobitie; vo chvíli sú všetky ulice prázdne a opustené.

Ježiš, „Syn človeka", bol v istom smysle závislý od ročného počasia; teraz si nesadol na lavičku, ale prechádzal sa s učeníkmi v sieni Šalamúnovej. I zjavili sa pred ním protivníci, nie však aby sa pustili s ním do dlhých rečí, ale aby na ňom vynútili rýchly prejav: — bolo to ako prepadnutie, vyrútili sa naňho so všetkých strán. A pýtali sa ho, ako by sa o tom ešte nikdy nebolo hovorilo:

„Dokedy budeš nás držať v neistote? Ak si ty Mesiaš, povedz nám to otvorene!"

Od veľkého sporu na slávnosti stánkov prešly skoro dva mesiace. Medzi opytujúcimi sa boli i takí, ktorí boli i vtedy prítomní. Ježiš zdôrazňuje, čo už prv bol povedal:

„Povedal som vám to, a neveríte mi! Skutky, ktoré ja konám v mene svojho Otca, vydávajú svedectvo o mne! — Ale vy neveríte, pretože nie ste z mojich oviec. Moje ovce počúvajú môj hlas; ja ich poznám a ony idú za mnou. Ja im dám život večný; nezahynú naveky a nikto mi ich neurve z ruky. Otec, ktorý mi ich dal, je väčší od všetkých; nik nevládze ich vytrhnúť môjmu Otcovi z ruky. Ja a Otec sme jedno."

Farizeji radi hovorievali: Držíme sa Boha, ale nie Ježiša Nazaretského! Ježiš im túto námietku odbije: „Ja a Otec sme jedno!" Kto uzná Otca, uzná i Syna; kto je v milosti u Otca, miluje aj Syna!

Tak zreteľne Ježiš ešte nikdy nehovoril. Hneď vybehnú z vydláždených siení na nádvoria a berú kamene. Akiste boly blízko nakladené stavebné kamene; možno, že sa teraz po daždi dala aj dlažba rozobrať. Prv ako chytia kamene, ich zúrivosť sa utíši natoľko, že počúvajú Ježiša, keď hovorí:

„Mnoho dobrých skutkov preukázal som vám z moci Otcovej! Za ktorý z týchto skutkov ma kamenujete?"

Odpovedajú rozdráždene: „Nekamenujeme ťa za dobrý skutok, ale za rúhanie, lebo ty, ako človek, činíš sa Bohom."

Jeho zmužilý a pokojný výstup ich odzbrojuje. Odhodia kamene, keď ešte k tomu začne citovať z kníh Starého zákona:

„Či nie je napísané vo vašom Zákone: Ja som riekol,

bohovia ste! Keď Boh nazval bohmi tých, ku ktorým sa dostala reč božia, — a Písmo sväté nemôže sa narušiť! — vy vytýkate tomu, ktorého Otec posvätil a poslal na svet: Rúhaš sa, pretože si riekol: Syn boží som!"

Ježiš sa zprvu nepúšťa do základnej otázky, či je Synom božím alebo nie; veď to by bolo viedlo k novému vypuknutiu zúrivosti. Preto povie farizejom: V samom Písme sú nazývaní sudcovia, obyčajní ľudia, ako bohovia. Ak sa teda niekto nazýva Bohom, treba najprv vyskúmať, v akom smysle to robí a akým právom. Len teraz sa Ježiš vráti k otázke, prečo seba samého nazval Synom božím.

„Ak nekonám skutky svojho Otca, neverte mi! Ale ak ich konám, verte aspoň skutkom, keď už mne nechcete veriť! Vtedy poznáte, že Otec je vo mne a ja som v Otcovi!"

Znova usilovali sa ho zmocniť. Aby unikol ďalším nástrahám, opustil Ježiš hneď mesto a utiahol sa do východného Jordánska, do krajiny, kde kedysi krstil Ján a kde ho prehlásil za Mesiaša.

Ježiš a Herodes Antipas

V ten samý deň pristúpili k nemu niektorí z farizejov a radili mu: „Iď preč a odober sa odtiaľto, lebo Herodes chce ťa zabiť!" I riekol im Ježiš: „Idte a povedzte tej líške: Hľa, vyháňam diabolstvá a uzdravujem dnes i zajtra, a tretieho dňa skonám. Avšak musím dnes a zajtra a pozajtre chodiť, lebo nemožno, aby prorok zahynul mimo Jeruzalema!" (Luk. 13, 31—33)

Nerád počúval Herodes, že Ježiš, ktorý už pred dlhším časom opustil Galilejsko, teraz vstúpil do Perey, do územia jeho panstva. Práve v Perei ho najneradšej videl! S beduínskymi kmeňmi na vysočine žil v napiatom pomere od týc hčias, ako sa dal rozviesť so svojou manželkou, dcérou šejka Areta. Jemu, ktorý pozoroval život Ježišov stále len z diplomatických hľadísk, sa zdalo toto ako sblíženie vnútorných a vonkajších nepriateľov.

Herodes necítil odvahy zakročiť proti Ježišovi tak, ako proti Jánovi. Teraz chcel sa chytrácky pokúsiť zahnať nemilého kazateľa za hranice, hrozbami. Tak objavilo sa jedného dňa pred Ježišom posolstvo farizejov. Vydávali sa za starostlivých priateľov a sdelili mu celkom dôverne: „Iď preč a odober sa odtiaľto, lebo Herodes chce ťa zabiť!"

Podľa náhľadu Herodesovho bolo to veľmi chytrácky

vymyslené: keď toto niekto zašeptá Ježišovi, čo iného urobí, ako že čo najrýchlejšie ujde — mysliac, že je ešte obratnejší ako panovník?

Ježiš odpovie farizejom, ktorí ho obstávajú, naoko plní starosti, a strhne všetky závoje s plánov nepriateľov.

„Povedzte tej líške: Hľa, ja vyháňam diabolstvá a uzdravujem dnes i zajtra, a tretieho dňa skonám!"

Ježiš nazýva Herodesa „líškou". Medzi zvieratmi tohto druhu sa nerozlišuje; pod líškou sa teda rozumejú všeobecne i šakali, ktorí sa plazia krajinou a sú práve tak dychtiví koristi ako zbabelí. Pre Ježiša sú však márne všetky nástrahy; jemu je už všetko určené, ešte tak a tak dlho, „celé dva dni" — myslia sa vari dva mesiace? — bude chodiť slobodne sem a tam, na tretí deň — azda v treťom mesiaci? — dokoná. Tajomne je týmito slovami naznačené, že toto dokončenie jeho diela a jeho smrť stanú sa naraz.

Farizeji, ktorí sa naň obrátili plní pokrytectva, nech vedia, že on prezrie celé ich smýšľanie. Len čo príde jeho hodina, neustúpi ani pred nimi ani pred Herodesom!

„... Dnes a zajtra a pozajtre musím chodiť; lebo nemožno, aby prorok zahynul mimo Jeruzalema!..."

Tieto slová sú plné trpkej irónie voči pokrytcom! Buďte bez starosti! Keď mi príde čas umrieť, prídem k vám do Jeruzalema! Preto vy ma nemáte čo vystríhať pred smrťou od Herodesa! Blízko Jeruzalema je môj život ešte vo väčšom nebezpečenstve! Preto putujem ako uprchlík s miesta na miesto! Keď raz prídem do Jeruzalema, stane sa to len preto, aby sa tam dokončilo moje dielo smrťou! — také voľačo môže sa urobiť len v Jeruzaleme! Netreba sa im teda starať o jeho cesty a schválne mu strojiť úklady o život.

Pieseň o božom milosrdenstve

Podobenstvo o stratenej ovci. — Podobenstvo o stratenej drachme. — Podobenstvo o márnotratnom synovi.

Vždy omrzí človeka, keď niekto rozpráva niečo dva alebo tri razy tými istými slovami; i keď ide o niečo dôležitého, vytýkajú najmä mužovia, plní netrpezlivosti,

že sa o tom už „toľký raz hovorí". Avšak bez toho všetkého sa znesie, keď sa viac ráz spieva tá istá pieseň.

Podobenstvá Ježišove pôsobily na poslúchačov ako piesne. Skutočne maly mnoho spoločného s piesňami, lebo boly prednesené vzletným, spevavým tónom, akým rozprávajú Východniari; piesne, ktoré čujeme na Východe, znejú nám ako zprávy, a zprávy zas ako piesne. V takých rozprávaniach reč zdá sa byť zmenená, a niet pochyby, že aj v aramejčine, ktorou hovoril Ježiš, nebolo to inakšie.

I predniesol Ježiš tri podobenstvá, ktoré akiste znely poslúchačom ako tri strofy jednej piesne. Túto trojitú prednášku možno nazvať Ježišovou piesňou o láske božej k hriešnikom.

Podobenstvo o stratenej ovci

Približovali sa k nemu mýtnici a hriešnici, aby ho počúvali. Tu farizeji a zákonici šomrali a riekli: „Tento prijíma hriešnikov a jedáva s nimi." I povedal im podobenstvo toto a riekol: „Ktorý človek zpomedzi vás, majúci sto oviec, a keď stratí jednu z nich, či neopustí deväťdesiat deväť na púšti a nejde za stratenou, kým ju nenájde? A keď ju nájde, vloží si ju naradovaný na ramená, a keď príde domov, svolá priateľov a susedov a riekne im: „Radujte sa so mnou, lebo som našiel svoju stratenú ovcu!" Povedám vám, že tak väčšia bude radosť v nebi nad jedným hriešnikom pokánie činiacim, ako nad deväťdesiatimi spravodlivými, ktorí nepotrebujú pokánia." (Luk. 15, 1—7; Mat. 18, 12—14.)

Toto podobenstvo je „podobenstvo judské". Judsko je zemou pastierov. V starožidovských spisoch sa predpokladá, že v Galilei sa spracúvava ľan, v Judsku vlna. Všetci obyvatelia na okraji vysočiny, pred tvárou púšte mohli sa udržať hospodársky na svojom malom majetku len tak, že majú možnosť vyháňať svoje stáda do voľnej pustatiny, ktorá sa každý rok pokrýva biednym porastom. To sa stáva len po jesenných dažďoch. Dažde nezalejú len ornú zem, ale napoja i prachovitý piesok púšte, takže semená, ktoré vietor zavial do kotlín a škár medzi voľne ležiace kamene a staré korene, ktoré trčia zo zeme už oddávna, začínajú sa prebúdzať. Ako priesvitný závoj rozprestrie sa skúpa zeleň po holej zemi. Teraz sháňajú ľudia z dedín na kraji púšte svoje stáda s vysočiny dolu — stáda sú ich majetkom, mnohí i sami idú so zvieratmi.

Tu sa môže ľahko prihodiť, že ovca, idúca s miesta na miesto, zabudne na pastiera a opustí ho. Keď felah, ktorý má sto oviec, ovce potom prepočíta a zistí, že mu jedna chybuje, soženie stádo na jednom z nespočetných plocho sklenutých pahorkov, nechá ich tam a ide hľadať stratenú ovcu. Hocikedy vystúpi z rozsadlín, strúh a priepadlísk, obzrie sa na svoje stádo. Stretne sa aj so susedmi, ktorí rovnako vyšli so svojimi stádami; vypytuje sa ich, či nevideli niekde jeho ovcu; zvieratá sú poznačené znamením na uchu, alebo červenou značkou. Tak sa rozšíri jeho hľadaním i chýr o jeho strate. Nedá sa skoro myslieť, ako chytro sa rozšíria také zprávy v zdanlivo opustených krajinách, na pr. vo vysokých Alpách.

Konečne najde pastier svoju stratenú ovcu. Zviera je ustaté, lebo sa bez plánu túlalo ako ovca, ktorá nemá tak dobre vyvinutý smysel pre smer ako iné zvieratá. Pastier ju nebije ani nehromží na ňu. Zachádza s ňou nežnejšie ako s inými a vezme ju ako matka dieťa na svoje ramená. Potom sa vráti k svojmu stádu a odtiaľ domov. Už pred ním sa tam sišli iní pastieri.

I zavolá im plný radosti: „Už ju mám!“

A potom nasleduje podrobné opisovanie hľadania, ktorému, pravda, len tí môžu porozumieť, ktorí poznajú púšť so všetkými jej výšinami a roklami.

„Ktorý človek zpomedzi vás“, tak začal Ježiš! Mal teda pred sebou poslúchačov, ktorí poznali dobre takéto príhody. Cítia radosť felaha-pastiera ako radosť vlastnú. Ježiš končí: „Povedám vám, že tak väčšia bude radosť v nebi nad jedným hriešnikom pokánie činiacim ako nad deväťadeväťdesiatimi spravodlivými, ktorí pokánia nepotrebujú!“

Podobenstvo o stratenej drachme

„Alebo ktorá žena, majúca desať drachiem, ak stratí jednu drachmu, nerozsvieti sviecu a nevymetie dom a nehľadá pilne dokiaľ ju nenajde? A keď ju nájde, svolá priateľky a susedky a povie: Radujte sa so mnou, lebo našla som drachmu, ktorú som bola stratila! Tak, povedám vám, budú anjeli mať radosť nad jedným hriešnikom pokánie činiacim.“ (Luk. 15, 8—10)

Je to chudobná felahova žena. Mala desať drachiem, vie to iste. „Peniaze na vydržiavanie domácnosti“ sú pre východné ženy starého štýlu nemožnosťou; nákupy

obstaráva muž. Vidíme dobre oblečených pánov dôstojne ísť domov s hlávkami šalátu a s cibuľou. Hádam tieto drachmy boly peniaze z jej svadobného vena, teda jej celkom osobné vlastníctvo. Žena nosí tieto mince stále so sebou, majúc ich pevne zašité v čepci; ba ani v noci neodkladá svoje drahocenné bremeno. Zrazu zbadá, že jej z nich jedna chybuje. Začne hľadať. V ktoromsi starožidovskom podobenstve sa na pr. opisuje, ako spadla minca pri pečení chleba do cesta.

Okrem vchodu je v chudobnom dome ešte najviac jeden vzdušný otvor. Kúty nie sú nikdy dostatočne osvetlené a k tomu sú ešte preplnené všetkými možnými vecmi; na zemi ležia odpadky kostí a odpadky z domácich prác. I rozosvieti žena predovšetkým svetlo; potom popretriasa rohože, zasvieti do škár v stene i do hlinených kadí a krčahov na olej, zdvihne miesidlo a na koniec zametie dlážku a všetko poprezerá. Možno niektoré náradie, ktoré jej zavadzalo, vyložila predo dvere, ako sa to často robieva. V každom prípade sa dozvedia i susedy, že sa voľačo stratilo. Veľká je radosť, keď konečne najde drachmu. S radosťou svolá susedky a priateľky a oznámi im radostnú zvesť, ony pribehnú: Tu ležala! Takto sa to stalo!

„Povedám vám, že tak bude väčšia radosť v nebi nad jedným hriešnikom pokánie činiacim."

Podobenstvo o márnotratnom synovi

Povedal tiež: „Istý človek mal dvoch synov. Mladší z nich riekol otcovi: „Otče, daj mi čiastku z majetku, ktorá mi patrí!" I rozdelil im majetok. Po nemnohých dňoch mladší syn posháňal všetko a odobral sa preč do krajiny ďalekej a tam premárnil svoj majetok, žijúc samopašne." (Luk. 15, 11—32)

Boh sa teší nad každým človekom, ktorý sa vráti zo svojich poblúdení. Dvoma podobenstvami priblížil Ježiš poslúchačom pocity, ktoré naplňujú v nebi Otca a anjelov, keď sa polepší hriešnik. Ale čo robia ľudia? Ježiš vie, ako im je. Od prvého hriechu v raji usadila sa hlboko v ich vnútri akási zvláštna bázeň pred Bohom, časť strachu, ktorý je vlastný diablovi. Ježiš vidí, ako trnú celé miliony ľudí všetkých vekov plných nedôvery k Bohu ako by ich chcel svojou všemohúcnosťou znásilniť a priniesť o ich vlastné ja.

Teraz sa Ježiš ujme znova slova a toto podobenstvo stane sa výzvou ku všetkým ľuďom: Nebojte sa predsa toľko Boha, hriešnici! Veď vás miluje!

Bol človek, ktorý mal dvoch synov. Mladšieho z nich, ktorý mal podľa Zákona nárok len na tretinu majetku, pojala túha odísť zo sedliackej tesnoty otcovského domu. Chcel byť slobodný a nezávislý!

Šiel k otcovi; zneužil jeho dobroty spôsobom pre starého muža veľmi bolestným. Otče, vydaj mi môj majetok!

Otec vyhovel jeho prosbe! Slobodný a nezávislý syn už bol; teraz chce byť bez dozoru vo svojom konaní a živote! Ako majetok dostane mnoho peňazí, z ktorých sa dá žiť omnoho hýrivejšie ako otec myslí. Mužovia, ktorí s takým synom radi sa spoja, najdú sa skoro. Majúc za pásom plno peňazí, odchádza do vábiacej cudziny. Tam žije bez mena a stretne ľudí, ktorí sú tiež bez mena; v tejto spoločnosti ostáva bez mena, čo kto urobí.

Jedného dňa musí predsa syn uznať, že sa prepočítal: — peniaze sa omnoho rýchlejšie spotrebovaly ako si myslel. A priatelia a priateľky sa tratili ako ubúdalo peňazí.

K tomu všetkému vypukne ešte hlad, akoby jemu naschvál. V ostatnej vojne zmenšil sa počet obyvateľstva Betlehema o dobrú štvrtinu. Toto malo za následok, že tí, čo tam nemali domova, boli vyhnaní. Takto sa postupovalo i za starých čias. Cudzincom neostáva iné východisko, ako dať sa do ochrany domácich obyvateľov, dať sa vyhlásiť za „príslušníkov domácnosti". Preto syn musel byť rád, že našiel aspoň prístrešie ako pastier svíň, on, ktorý sa doma pri otcovi cítil ako pri poručníkovi!

Keď povedal Ježiš „do ďalekej krajiny", smie sa v Judsku myslieť na tú vzdialenú krajinu, ktorú vidno rozprestierať sa nad údolím Jordánskym, vo východnej čiastke údolia Jordána. Tam sa sťahujú ľudia, ktorí musia utekať pre krvnú pomstu do neznámej zeme. Tam sa rozprestieraly široko ďaleko dubové lesy, ktorých ľudia využívali k vykrmovaniu prasiat. V samom evanjeliu sa spomína stádo prasiat pri Gerase; malo dve tisíc kusov. Pán poslal svojho nového sluhu k prasatám; a mládenec teraz tam sedel; mal kedy rozmýšľať. Nádenník! Spomnul si na nádeníkov v dome otcovom. Dostávali toľko mzdy, že si mohli kúpiť nadostač chleba!

Jeho mzda na to nestačila. Videl ako prasatá veľmi rady žerú struky svätojánskeho chleba! Keby mu boli dali miesto platu aspoň nadostač takých strukov! Svätojánsky chlieb sa pokladal za potravu najchudobnejších. „Keď raz budú Izraeliti jesť svätojánsky chlieb", to znamená, keď budú v najkrajnejšej biede, budú robiť pokánie, vysvetľuje akýsi rabbi.

A syn pochopil. Zneužil dobroty otcovej k tomu, aby sa „od neho oslobodil". Teraz bol nielen slobodný, ale aj opustený. Pretože sám sa všetkého zriekol, nemal viac nijakého práva na lásku otcovu. Keby ho chcel prijať aspoň za nádeníka!

„Vstanem a pôjdem k svojmu otcovi a poviem mu: Otče, zhrešil som proti Bohu a pred tebou. Už nie som hoden volať sa tvojím synom. Učiň ma aspoň svojím nádeníkom!"

Dal sa teda na cestu. Nikto ho nezdržoval.

Prichádza znova do svojho rodného kraja. Už sú to nie vinohrady ako inde; pozná každú vinicu, pozná každý figovník v kútoch a na krajoch, pozná olivy s ich striebrošedými konármi, pozná kamene vo viničnej ohrade. Hneď ho prepadol strach. Na všetkých týchto cestách môže sa každú chvíľu stretnúť s otcom!

Ale otec zbadal syna skôr ako ho on spozoroval. Odvtedy, čo stratil syna, mal v srdci ranu, ktorej bolesti nikdy neprestávaly; poznal ho ako svojho syna, toho, ktorého každý iný pokladal za žobráka; handry viseľy na vychudnutých údoch mladého človeka, prichádzal bez obuvi a bez vrchných šiat.

Kým synovi horela zem pod nohami, ponáhľal sa starý otec k nemu, a mal preň len lásku, ktorá sa nedala vyjadriť slovami. Padol mu okolo krku a bozkával ho.

Syn začal vetou, ktorú si bol prihotovil. Predsa nemohol ju dokončiť, nevedel nijako povedať, že sa chce stať nádeníkom, buď preto, lebo okamžite pochopil, že by tým znova otca urazil, buď preto, že mu otec sám vpadol do reči. Už aj niekoľkí otroci zvedavo pozerali na zúboženého pocestného. Otec sa zahanbil za svojho syna.

„Chytro prineste najkrajšie rúcho a oblečte ho! Dajte mu prsteň na ruku a sandále na nohy!" — Prsteň a sandále boly odznakom slobodného muža. —

„Priveďte vykŕmené teľa a zabite ho, hodujme a oslávme návrat!“

To sa stalo vo dne. Poslúchači si akiste dobre predstavili deň po uplynutí zimy, kedy Ježiš azda toto rozprával. V tom čase bolo práve dosť teliat, kŕmených otrubami a čerstvou trávou; preto ľudia v tomto čase radi robievali hostiny a svadby.

Starší syn zatiaľ pracoval na poli a domov prišiel len vtedy, keď hostina bola už v plnom prúde. Keď sa približoval k domu, počul údery na bicie nástroje a dupot tanečníkov. Čo to len napadlo starého otca? pýtal sa prvého otroka, ktorého stretol. Ten mu odvetil: „Tvoj brat sa vrátil a otec sa teraz tak raduje!“ Odpoveď znela synovi ako výsmech. Ostal doma, pracoval deň po deň po boku otcovom. Teraz sa vráti ten márnotratník domov a otec usporiada slávnosť, ktorá sa podobá svadbe.

Vzkypela v ňom krv; nechcel sa vôbec ukázať a zaoberal sa na oko pred domom tým alebo oným. Otec sa o tom dozvedel. Miloval oboch synov, to sa ukázalo teraz, keď mladšieho znova našiel. Keby bol býval taký ako starší syn, bol by jednoducho prehlásil: Kto nechce ísť dnu, nech ostane von!

Otcovi to nedalo pokoja; sám vyšiel von, ku staršiemu, odpúšťajúc mu ako mladšiemu. Mladík bol ranený v hĺbke svojho srdca; musel hovoriť. „Hľa, toľko rokov ti slúžim a nikdy som tvojho rozkazu neprestúpil! Nikdy si mi však nedal ani kozla, aby som hodoval so svojimi priateľmi. Ale prišiel tento tvoj syn, ktorý premárnil svoj majetok, ktorý dostal od teba, so smilnicami, — vedeli teda doma voľačo o tom, čo vyvádzal v cudzine! — zabil si mu vykŕmené teľa!“

Starší syn sa cítil teraz, ako predtým mladší, primálo milovaný od otca. Vo chvíli rozrušenia zabudol na všetko dobré, ktoré užíval denne v dome otcovskom: otec mu to musí zvlášť pripomenúť.

„Synu môj, ty si vždycky so mnou! Všetko moje je i tvoje! Hodovať a radovať sa patrilo, lebo tento tvoj brat — je to tvoj brat nielen môj syn! — bol mŕtvy a znova ožil; bol stratený a našiel sa!“

To bola tretia a ostatná sloha piesne. A ako nenapadne po krásnej, srdce uchvacujúcej piesni ani dojatého speváka ani pohnutých poslúchačov pripojiť

návody na upotrebenie ani nijaké vysvetlenia, mlčal i Ježiš, keď predniesol túto udalosť o márnotratnom synovi. A všetci poslúchači mlčali s ním.

Veľkostatkári a nájomníci

K Ježišovým podobenstvám, ktoré sú podané obzvlášť názorne, patrí nesporne i podobenstvo o „múdrom správcovi". Pozadím tohto podobenstva ako i podobenstiev o zlých nájomníkoch sú pomery nájomné a správcovské na veľkostatkoch v čase Ježišovom. Tieto zriadenia sú nielen významné pre obidve podobenstvá Ježišove; ale majú význam i pre život poslúchačov Ježišových, či už boli susedmi nájomníkov a veľkostatkárov, či už boli sami nájomníkmi.

Nájomné pomery egyptské sú z listín známejšie ako pomery palestínske. Vo výrazoch, ktoré sa v nich vyskytujú, sa vyznáme hneď, keď prečítame Bibliu. Správca v podobenstve sa označuje názvom „oikonomos", „ekonom — hospodár". Tak sa nazývajú správcovia i v Egypte, a to nielen správcovia súkromných majetkov, ale i správcovia erárnych pozemkov a správcovia daní. Za Ptolomeovcov, ktorým boli Židia poddaní za jedno storočie, rozlišovalo sa tu medzi ekonomom pre peňažné dane a ekonomom pre obilné dane. Ekonomi daní obilných nemali prijímať len dodávky, ale mali sa starať aj o opatrovanie zrna a podľa nariadenia vyšších úradov ho mali alebo predávať alebo dodávať ako zásoby pre vojsko alebo dávať úradníkom ako služobný plat.

Felahovia, ktorí v podobenstve Ježišovom si najali vinicu, volajú sa „georgoi". Doslovne preložené znamená toto slovo to isté, čo „felah", totiž muža, ktorý sa zaoberá obrábaním zeme. V skutočnosti však dostalo to slovo smysel „nájomník". Ako dnes, bol i vtedy počet nájomníkov-sedliakov veľmi veľký. Veľkostatkári dávali pracovať za seba iným. „Georgos" znamená v listinách „nájomník". Hovorí sa o „georgoi basilikoi", o nájomníkoch erárneho majetku — dodnes je ešte v Egypte vyše štvrtiny zeme v rukách štátu. Na pr. v jednom soznane dvanástich rímskych statkárov je pri ôsmich poznamenané, že dali svoju zem obrábať „georgos"-ovi, nájomníkovi.

V listinách ožijú nielen názvy, ale i samo zriadenie nájomnícke.

Štát rád prenajímal nájomníckym spoločnostiam, aby tak zjednodušil správu a aby si zabezpečil platenie. Okrem nájmu vo veľkom je aj nájom v malom. Okrem nájomných lehôt na jeden rok vyskytujú sa tiež nájomné lehoty na dlhšie časové obdobia. Dvaja nájomníci raz vyhlasujú, že majú pozemok už dvadsať päť rokov. Nájomné sa odvádza zčiastky v peniazoch, zčiastky v naturáliách; podľa zprávy z roku 88 obnáša nájomné za vinicu tretinu úžitku, teda toľko, koľko sa v Palestíne i dnes berie ako nájomné. Živnostníci sa snažia uľahčiť si živobytie tým, že si najmú menšie kúsky poľa.

Veľkostatkár bol vtedy „kapitalistom", nájomník „robotníkom". Títo ľelahovia už vtedy poznali akýsi druh stávky; najaté kúsky zeme sa neobrobily a nájomci ušli. Tak sa stávalo už podľa listiny z roku 141/40 pred Kr., lebo podobné pomery predpokladaly nariadenia z neskoršieho času, ktoré predpisujú nájomníkom návrat k svojej robote.

Tieto údaje sa čiastočne vzťahujú i na prax štátu; v každých dejinách je však pevný zákon, že ustanovizne štátu a veľkopodnikov sa vzájomne ovlivňovaly a pripodobňovaly.

Správcom a nájomníkom sa veľmi nedôverovalo; o tom svedčia nie menej i listiny. Už dražba erárnych majetkov bola obklopená celou ohradou zaisťovacích opatrení. Každý spolunájomník musel postaviť na určitú sumu spoločného nájmu zvláštnu hypotéku; to sa zaviedlo do soznamu a smluva ostala v kráľovskej kancelárii. Aby sa zabránilo snižovaniu cien nájomníkom, bolo ustanovené, že každá dražba bude neplatná, keď niekto neskoršie ponúkne sumu, vyššiu o 10 percent. Prípad z Atén okolo roku 400 pr. Kr. ukazuje, že také opatrenia maly svoj dôvod. Istý Argyrios založil kartel nájomníkov ciel, ktorý snižoval ceny tým, že nikto iného nepreplatil. Akýsi Andokides vytiahol na dražbe nájomnú sumu z 30 talentov na 36 talentov a tak zlomil zderstvo. Cítil sa potom hrdinom a uisťoval: „Brachéa apokerdaínomen hoi metéchontes" — „Ako členovia spoločenstva sme mohli získať len málo."

Úradníci prevádzali smelé kúsky, ktoré nie sú ne-

podobné kúskom podvodného správcu z evanjelia. Roku 11 pr. Kr. museli dedinskí notári z kraja Arsinoe za trest dodatočne odviesť 1500 artabov, teda 800 hektolitrov pšenice. Pred rozsudkom bolo prevedené vyšetrovanie správy; lebo trinásť úradníkov bolo vyňaté. Kontroly sa veľmi báli. Istý Polemon preto oznamuje svojmu bratovi, že revízor sa objaví 15. payni (mesiac žatvy) v Berenicis a že 16. príde do Kerkeosiris. Tak oznámil 11. payni a pripomenul, aby bolo všetko usporiadané, že by nezažil nijakých nepríjemností. Teda i tu sa povedalo: „Vydaj počet zo svojho vladárstva".

Ježiš v podobenstve o múdrom správcovi predvedie „bohatého človeka". Pravda, ním sa rozumie človek, ktorý má veľké majetky pozemské. Preto má „ekonoma", na ktorého všetko sveruje. Už veľmi mnoho bolo napísané o tom, čo sa má rozumieť pod „dlžnými úpismi", ktoré dá správca zfalšovať prv ako ho pán sosadí.

Najľahšie vysvetlí sa všetko, ak vyjdeme zo skutočnosti, že veľkostatkári prenajímali pôdu neradi jednotlivým sedliakom, ale radšej spoločenstvám. Egyptské záznamy ukazujú, že smluvu uzavrel za spoločenstvo „archones", starosta, a bol za ňu aj zodpovedný. Podpis spoločenstva potom znel na pr. „Satabus a spoločníci". Smieme si predstaviť, že dlžníkmi pánovými sa rozumejú starostovia spoločenstiev, ako je to i v podobenstve o zlých nájomníkoch vinice, kde ide akiste o nejaké spoločenstvo; vtedy najskôr pochopíme jednomyseľné zachádzanie s vyslancami pánovými.

Egyptské záznamy poskytujú ešte ďalšie vhľady, ktoré sú veľmi cenné. Veľkostatkári alebo ich správcovia určovali pre jednotlivé územia, čo sa malo siať, a zariaďovali si to najskôr tak, aby dostali zo všetkých druhov plodín toľko nájomného, koľko chceli. (Tým istým spôsobom sa riadili aj veľkostatkári rímskej Kampane až do nedávna; každý rok sa ushodli na schôdzi, koľko sa na pr. pšenice zaseje.)

Týmto dostáva podobenstvo o nevernom správcovi takýto obraz za pozadie: Správca odovzdal pozemky starostom jednotlivých nájomných spoločenstiev. Jedna skupina nájomníkov dostane pšeničné pole a má odvádzať ako nájomné pšenicu; iná dostane olivové sady a má dodávať olej. Nájomné smluvy sú uzavreté tak,

že nájomné, prepočítané na peniaze, je pre každú skupinu približne rovnako vysoké. Ako sto bathov lisovaného oleja (obyčajnej akosti), tak i sto korcov pšenice stálo vtedy podľa záznamov asi 3000—3300 denárov. Jeden korec mal desať bathov, ale je i olej desať ráz drahší. Tento pomer cien je základom smluvy medzi kráľom Hiramom a Šalamúnom, kde sa rovná jeden bath oleja jednému korcu pšenice.

Neverný správca

Ale hovoril i svojim učeníkom: „Bol istý bohatý človek, ktorý mal správcu. A tento bol udaný u neho, že mu rozhadzuje majetok. Teda zavolal ho k sebe a riekol mu: Čo to počujem o tebe? Vydaj počet zo svojho vladárenia, lebo už nebudeš môcť vladáriť!" (Luk. 16, 1—9)

Bol istý veľkostatkár. Prenajal svoje polia a olivové sady felahom; tí obrábali zem a ako plat odvádzali čiastku úrody, ako je to ešte zvykom a ako to dokazujú i záznamy z doby Ježišovej. Títo pašovia sa však nechceli osobne s takými vecmi trápiť. Väčšina z nich žili len čiastku roku na vidieku. Človekovi, ktorý nepracuje a má peniaze, poskytuje mesto viac.

I sveril preto pán všetko správcovi. Ten prijímal dodávky nájomníkov a uzavieral smluvy s veľkoobchodníkmi.

Správca nebol lepší, a ani horší ako mnohí iní. Žil na útraty pánove hýrivo ako nejaký boháč. Možno, keď nemal dosť peňazí, natoľko zvýšil dane, že nájomníci upovedomili pána o jeho vyvádzaní.

Pán nemal chuti dlho sa zaoberať týmto prípadom; a nemal ani nádeje dostať voľačo nazad od tohto človeka; najviac že by sa všetci boli smiali na tom, že sa zas raz podarilo veľkého pána podviesť. Preto skončil nakrátko. Dal zavolať správcu a oznámil mu sosadenie takým tónom, že ten hneď vedel, na čom je. Nemalo vôbec smyslu vrhnúť sa k nohám a žobrať.

Ani jednému Východniarovi ani len nenapadne zabiť sa pre taký „nezdar". „Z čoho teraz žiť?" bola jeho otázka. — V mysli sa mu vyjavovali chudobní felahovia, ako sa potili. Pyšne sa medzi nimi prechádzal ako pán správca, prijímal ich poklony a bozkávanie rúk! —

Mal v budúcnosti i sám už ísť s lopatou? Fuj! Nato žil toľký čas dobre, pijaval staré víno a kúpaval sa! — Iná možnosť: žobranie bolo tiež zamestnaním prepustených z práce! Keď si však predstavil, že sa pri tomto novom remesle stretne s ľuďmi, ktorí kedysi záviseli od jeho ľubovôle a milosti — nie, nikdy, nikdy! — „Už viem, čo urobím, aby ma prijali do svojich domov, keď budem shodený s vladárstva.“ Hovoriac si nahlas a učiniac pritom jeden z nespočetných východniarskych posunkov, v živom rozhorlení predstavuje si plán: Hej, tak to pôjde!

Svedomie mu už predtým otupelo. Čo sa tohto týkalo, previesť plán nič mu neprekážalo. Preto nosil zas hlavu vysoko, vykračoval si vo svojej dôstojnosti a dal si zavolať dlžníkov.

Dlžníci prišli; báli sa požiadaviek. A zpočiatku to skutočne tak vyzeralo.

„Koľko si dlžen môjmu pánovi?“ Prv iste nehovoril tak často o „svojom pánovi“!

„Sto kadí oleja!“

Bolo to sto nádob oleja po jednom bathe alebo okrúhle po 35 litroch, teda 3500 litrov. A teraz nastalo prekvapenie. Pohybom ruky, ktorý sa Východniarovi obyčajne vždy zdarí, navrhoval správca:

„Vezmi svoj úpis, sadni chytro a napíš päťdesiat!“

Sto bathov oleja stálo podľa židovských záznamov 3000 denárov (približne desať ráz toľko korún). Správca teda odpustil prvému dlh asi 15000 korún.

Nevieme, či to bol list pergamenový alebo papierový, alebo dokonca hlinený črep.

Porozumeli si. Ďakujem!

Potom prišiel druhý: tento bol dlžen sto korcov pšenice. Korec je desaťnásobok bathu, dlh bol teda podľa miery desať ráz väčší.

Sto korcov pšenice a sto bathov oleja sa cenove skoro rovnalo. Pätina, teda asi 600—700 denárov, to bola už poriadna sľava!

„Napíš osemdesiat!“ — Ďakujem!

Trel si ruky. Títo ľudia sami zfalšovali dlžobné úpisy, preto si dali dobrý pozor, aby nehovorili o tejto veci! A keď bol sosadený, šiel k nim, a potom sa mohli spolu z bohatého pána vysmiať!

Ježiš rozpráva potom už len o konci: Podvod sa prezradil. Medzera sa najprirodzenejšie vyplní tak, keď budeme predpokladať, že správca sa skutočne presťahoval k svojim spoluvinníkom a že práve tým vyšla celá vec najavo.

Pán bol dosť bohatý, takže sa jednako nedal vyrušiť vo svojom živote. Najlepšie, keď sa bude veselo tváriť! I pochválil svojho bývalého správcu. Prefíkaný chlapík! Dobre, že to urobil človekovi, ktorý nebol odkázaný na každý denár!

Ježiš nazýva správcu výslovne „dieťaťom tohto sveta", nesvedomitým človekom, a odsudzuje tým jeho konanie. Ale ako obratne zachádzal zo svojho hľadiska s majetkami, ktoré neboly jeho vlastné, aby si zabezpečil pohodlný život!

Podľa toho maly by deti svetla, ktoré vedia o posmrtnom živote, upotrebiť všetko zemské len na to, aby si zabezpečily prímluvcov vo večnosti.

„I ja povedám vám: Robte si priateľov z nespravodlivej mamony, aby vás prijali do večných stánkov, keď sa pominiete!"

Slovo „mamona" v smysle pozemského majetku bolo pre všetkých bežné; opakuje sa často v židovských spisoch. Tak sa hovorí raz, že druhý chrám bol vraj preto sborený, že Židia milovali mamonu a navzájom sa nenávideli.

Kto si chcel vôbec podržať peniaze a majetky, musel ich použiť k dobru bližného. Kto ani to nedokázal, mal málo výhľadu, že dosiahne večnú blaženosť. Túto myslí Ježiš vo svojej reči o domovskom práve vo večných stánkoch.

Spôsoby obchodného styku za času Kristovho

Na zariadenie peňažného obchodu hľadíme od niekoľkých rokov so všelijakými pocitmi, ako na vlastný výtvor našej doby. Pozorný bankový riaditeľ alebo majiteľ šeku zbadá, že sa vyskytujú v podobenstvách Ježišových skoro všetky bankovnícke obchody: už vtedy sa hovorilo o peňažných vkladoch a úrokoch, o falšovaní

bilancií a o neschopnosti platenia, o tajných smluvách a o neúprosných exekúciách, ktoré zpeňažily nielen majetok, ale i dlžníkov.

Uvedené vývody nemajú cenu len pre jednotlivé črty podobenstiev Ježišových; ukazujú vôbec, že sa kresťanstvo už na začiatku stretalo so svetom, v ktorom boly už všetky naše moderné vymoženosti, okrem čisto technických.

V obchodnom styku sa vyskytujú už na vystavovanie dlžobných úpisov určité formuláre. Ľudia mali vtedy zaiste viac času ako dnes, nezabudli ani v tomto prípade začať pozdravom. Dlžobné úpisy sa javia ako papiere, pred ktorými má každý úctu a ktorými sa úcta získava. Atrament obyčajne urobený zo sadze dá sa „smyť". Prezieraví ľudia dbajú na to, aby sa pri vystavovaní upotrebilo „ešte nepoužitého papieru" a aby „nebolo nič škrtané" v texte; ak bol papier už raz popísaný a písmo smyté alebo ináč odstránené, dá sa písmo ľahko i druhý raz odstrániť a malinkým háčikom napravo alebo naľavo „zarobiť" krásne peniaze. Sú i zvláštne odborné výrazy pre takýto „bezvadný" listinový papier. V židovských a egyptských spisoch hovorí sa o „papieri, s ktorého bolo písmo smazané". Veľmi podarene prirovnáva sa starec, ktorý sa chce ešte učiť, k „papieru, s ktorého bolo písmo smazané", ktorý sa má znova popísať. — To sú predpoklady pre falšovateľa bilancií, ktorému dáva Ježiš vo svojom podobenstve do úst slová: „Sadni a napíš päťdesiat, sadni a napíš osemdesiat!" Aby sa takým machľom predišlo, ľudia si dávali hneď na začiatku vystaviť duplikát.

I potvrdenky ukazujú na ustálené výrazy. Keď sa zaplatilo, žiadal sa dlžobný úpis nazad alebo sa výslovne v potvrdení o príjme zaznačilo ako podmienka, že sa má vrátiť. Platiaci dostal ho potom nazad, aby ho „atethoval" a „akyrosoval", aby ho „škrtnul a urobil neplatným". Značku ×, ktorá sa robí na zaplatenom účte, poznali už v dobe Kristovej. Že táto značka má podobu kríža, to mal na mysli i apoštol Pavel, keď hovoril: „Kristus vzal dlžobný úpis, ktorý bol vystavený na naše meno a ktorý nám bol na obtiaž, zniesol ho so sveta, pribijúc ho na kríž." Obyčajne sa dostával kríž na dlžobný úpis, teraz však bol kríž väčší a skutočnejší ako

sám dlžobný úpis; preto sa dostal dlžobný úpis na kríž. Výrazom „pribiť", ktorý neslobodno zameniť s výrazom „pripevniť", sa poukazuje ešte raz na skutočný kríž a na pribitie Ježišovo naň.

Pôžičky maly význam i medzi prostým ľudom. Kým dnes pôžičky sa poskytujú najviac v peniazoch, najdeme v listinách pôžičky v tovare (najmä v obilí, ako pôžička na siatie) alebo v peniazoch a tovare spolu. Roku 96—97 dáva v Egypte akási Satabe, dcéra Erieova, Satabovi a Petesuchovi pôžičku 80 drachiem (asi 800 korún) a 10 artabov (okrúhle 300 litrov) pšenice; roku 128 vracia akýsi Pasion Atresovi 100 drachiem a istý počet artabov pšenice.

Akýsi Onnophris požičiava Sotasovi 100 drachiem (asi 1000 korún) a päť artabov pšenice na čas od 5. mechira (koncom januára, v čase siatby) do mesiaca payni (jún, čas žatvy) roku 158 po Kr. 16. mesiaca thot roku 145 po Kr. (stred septembra, pred siatbou) požičiava Stotoetis Apollonovi 200 drachiem a 15 artabov „dobre vyčistenej" a „nesmiešanej" pšenice z ostatnej žatvy. Veriteľ opisuje svoje zrno celkom presne, aby mohol, keď mu bude zrno vrátené, ľahšie vytýkať chyby. Zbožie sa má vrátiť v mesiaci payni, teda hneď po žatve.

Všetky tieto pôžičky sú „pôžičky na siatie" pre drobných ľudí. Zriedka sa vyskytujú v listinách sumy, ktoré presahujú 1000 drachiem. Ide tu o tie triedy ľudové, ktoré nám ukazujú i podobenstvá v Biblii. Podobne hovorí Ježiš o dvoch dlžníkoch, z ktorých jeden je dlžen 500 denárov (500 drachiem) a druhý 50.

Izraelitom bolo zakázané poskytovať alebo uzavierať pôžičky na úrok. Neizraelitom bolo však oboje dovolené. Taktiež smel aj Izraelita žiadať úroky za peniaze, ktoré prijal od pohana a potom ich ďalej požičal. Takýmito ustanoveniami sa prirodzene pôžičky neobmedzovaly, ale boly len riadne usmerňované. Predpis, že od Izraelitu sa nesmie požadovať nijaký úrok, sa obchádzal; kapitál sa dal pohanovi, ktorý mal vymáhať úroky. Proti takým úskokom je namierené opatrenie: Ak povie Izraelita k Neizraelitovi: „Tu ti dávam províziu, iď a za to vypožičaj moje peniaze na úrok!" toto je nedovolené.

Už Sirachov syn (29, 4—6) opisuje s veľmi živou názornosťou Východniara, ktorý si hľadá pôžičku: „Mnohí

pokladajú pôžičku za vec najdenú a robia nepríjemnosť tým, ktorí im pomohli. Prv ako taký človek dostane pôžičku, bozkáva ruky tomu, ktorý mu ju má poskytnúť a pokorne ho uisťuje. Ale keď príde čas, kedy má splatiť, hovorí ako urazený, nadáva, žiada odklad a vyhovára sa na zlé časy."

Názorne sa opisujú v II. storočí úžerníci. Prichádzajú so svojím pisárom a s písacím brkom, s atramentom, dlžobným úpisom a svedkami. — Posmešne hovorí raz taký paša, ktorý si nevšíma zákazu úrokov: „Keby bol býval Mojžiš vedel, koľko zarábame, nebol by zakázal brať úroky".

O obvyklej úrokovej miere máme zprávy. Obnášala už roku 7 pred Kr. práve tak, ako aj asi roku 200 po Kr., teda v dobe, do ktorej spadá celý náš rozbor, 12 percent. Táto sadzba mala aj praktický význam; na každý mesiac pripadlo vždy jedno percento. Pôžičky boly veľmi často len na krátky čas. Obchodný výraz pre úrok v Egypte sa shoduje s výrazom, ktorý sa vyskytuje v podobenstvách Ježišových o desiatich hrivnách a o desiatich talentoch, — „syn toko" — „i s úrokom".

Keď dlžník nechcel platiť, pokračovalo sa neúprosne proti nemu. V podobenstve Ježišovom je uvedené, čo sa všetko mohlo stať s oboma dlžníkmi: Pán rozkázal predať jeho ženu a jeho deti a celý majetok, ktorý mal, a tak zaplatiť... Sluha sa oboril na jedného zo spolusluhov a žiadal: „Zaplať, čo si mi dlžen!"

O tomto opisovaní sa však pochybovalo, pretože podľa vtedajšieho rímskeho práva činiť násilie dlžníkovi bolo zakázané. Nové výskumy však ukazujú, že Biblia predvádza tieto pomery správne. Rímske právo nepreniklo v jednotlivých ustanoveniach nikdy celkom do východorímskych provincií, do Sýrie, Palestíny a Egypta. Už pred Rimanmi vydal kráľ Bokchoris pri Níle zákony proti predávaniu dlžníkov. Listiny ukazujú skutočne, že sa vo všetkých zemiach so všeobecným gréckym alebo domácim právom vyskytovalo väznenie a predávanie dlžníkov. Justinián zakazuje väznenie v súkromnom žalári, na rušiteľa tohto predpisu uvalí rovnako dlhú väzbu a jeho požiadavku vyhlási za neplatnú. Ambroz opisuje otroctvo dlžníkov tak názorne, ako to môže len človek, ktorý pozná to zo svojho života. Hovorí, ako

odvádzali dlžníka do domu veriteľovho, ako ho držali v miestnostiach, odkiaľ nebolo možno ujsť, a ako hladujúci väzeň prosil o chlieb. V židovských podobenstvách sa rovnako predpokladá, že proti tomu, kto je neschopný platiť, sa môže pokračovať násilím a jeho deti možno postaviť „na predajný kameň", teda predať za otrokov.

O veľmi zlom zariadení, ktoré sa vzťahovalo na úverné smluvy, dozvedáme sa z Egypta. Veriteľ dal zaviesť do listiny ustanovenie, že v prípade, keď mu dlžník nezaplatí, má právo postupovať „kathaper ek dikes". To znamená: bez predchádzajúceho procesu môže pokračovať proti dlžníkovi, tak ako keby bol súd vydal platobný príkaz. V jednej takej listine je výslovne poznamenané: „Každý súkromník a úradník bude potrestaný, ak sa zamieša do veci pri shabaní majetku." Toto ustanovenie sa objavuje v Egypte už pred Kristom. Prípad z doby Kristovej ukazuje, že tento postup bol známy aj v Palestíne. Herodes Veľký olúpil akéhosi arabského povstalca Syllaia; keď sa z toho musel potom v Ríme zodpovedať, vyhováral sa, že mal na to právo podľa smluvy o pôžičke 60 talentov. Tieto udalosti odpovedajú zas opisovaniam, ktoré podáva Ježiš o nemilosrdných veriteľoch. Dlžníkovi, ktorý nemôže platiť, shabe sa všetok majetok bez toho, že by bolo pred tým zavedené súdne pokonávanie: „A keď nemal čím zaplatiť, pán rozkázal predať jeho, jeho ženu a dietky a všetko, čo mal, a zaplatiť."

V úverníctve sú vyvinuté všetky tie opatrenia, ktoré vyžaduje opatrnosť, a ktoré sú známe z moderného života. Veď slovo „hypotéka" je gréckeho pôvodu a za času Kristovho malo ten istý význam ako dnes. Z času, kedy Ježiš žil v Nazarete, z roku 23 po Kr., máme jednu hypotekárnu smluvu, ktorá nám umožňuje vžiť sa do bied prostých ľudí. Panephremmis, syn Erieov, pôvodom Peršan, manžel a právny zástupca Peršanky Thases, dcéry Nestnephisovej, dostal od Stotoetisa, syna kňaza Tesenuphisa, ako pôžičku 64 drachmy na sedminu domu s dvorom ako na hypotéku, a to od 4. roku panovania Tiberia až do mesiaca Tybi roku 10; platí sa 12 percent úroku. V tomto úpise sa počíta podľa rokov vlády cisára Tiberia, podobne ako aj Lukáš datuje podľa rokov panovania toho istého cisára.

Tento Panephremmis nestojí finančne dobre, keď musel za 64 drachmy založiť hypotéku. Ťažké časy prežíva i Thaesis, kým soženie hypotekárnu záruku na 1200 drachiem. Založí 5 arúr (arura je asi 100 štvorcových lakťov) pozemku, k tomu tretinu arury ako zvláštny kus pozemku, potom dvoch otrokov, ktorí jej, pravda, patrili len z polovice. A nakoniec za ňu musia ešte ručiť traja dospelí synovia.

Židovské listiny podávajú ten istý obraz. Dohovára sa tam akémusi úžerníkovi: Ak má niekto pole alebo vinicu, nehovor mu: Tu máš jednu drachmu! Obchoduj s ňou a poskytni mi hypotéku na svoje pole a na vinicu! Možno skoro utratí na obchode a ty potom prídeš a vezmeš mu jeho pole a vinicu.

Podobenstvá Ježišove, v ktorých sa hovorí o peňažných obchodoch, podávajú teda, keď ich srovnáme so svetskými listinami, celkom správne ukázky z vtedajších pomerov.

Podobenstvo o dvoch dlžníkoch

Vtedy pristúpil k nemu Peter a riekol: „Pane, koľko ráz zhreší môj brat proti mne, a mám mu odpustiť? až po sedem ráz?" Riekol mu Ježiš: „Nepovedám ti sedem ráz, ale sedemdesiat sedem ráz!... Preto podobá sa kráľovstvo nebeské človeku kráľovi, ktorý chcel sa porátať so svojimi sluhami." (Mat. 18, 21—35)

Peter sa chcel ukázať pred Majstrom ako žiak, ktorý dobre pochopil jeho učenie a ktorý bol hotový v svojej poslušnosti ísť ďalej ako ostatní.

„Pane, koľko ráz mám odpustiť svojmu bratovi, ktorý zhreší proti mne? Až sedem ráz?"

Peter sa nazdával, že zasiahol dosť vysoko.

„Nie sedem ráz, ale sedemdesiat sedem ráz", znela odpoveď Ježišova.

Sedemdesiat sedem ráz, teda toľko ráz sa malo bližnému odpustiť, koľko ráz bolo treba! To bolo primoc! Veď v zemi, kde pomsta a mužská česť sú nerozlučiteľné pojmy, sa tým človek iba zosmiešni!

Ježiš odpovedal na tieto myšlienky podobenstvom:

Bol jeden kráľ; bolo toľko nežidovských panovníkov v Izraeli a jeho okolí, že učeníci si hneď zpočiatku predstavovali nejakého pohana. — Kráľ si jedného dňa za-

umienil, že zúčtuje so svojimi vyššími úradníkmi, ktorí boli činní ako správcovia majetkov alebo ako berní úradníci.

Hneď pri prvom vysvitlo, že mu chybuje 10.000 talentov, teda 60 milionov denárov (denár je okrúhle 10 korún).

Túto sumu mohol úradník skutočne utratiť, keď žil prepychovým životom, aký je na Východe. Z klasickej literatúry sú známe rozpočty výdavkov na hostiny, ktoré tomu ľahko dodávajú hodnovernosti. Ale zle to bolo pre úradníka, ktorý mal vrátiť takú veľkú sumu peňazí. To bolo nemožné. Preto kráľ z podobenstva rozkáže úradníka, jeho ženu, jeho deti a celý majetok jeho predať, aby si aspoň nejako nahradil pohľadávku.

Úradník, ktorý dosiaľ žil ako veľký pán, padol pred kráľom na kolená, vrhol sa mu k nohám a úpenlive ho prosil o smilovanie. Uisťovanie: „Smiluj sa nado mnou! Všetko ti zaplatím!" bolo pri takej veľkej dlžobe nesplniteľným sľubom. Kráľ ukázal, že mu viac záležalo na priznaní viny ako na vrátení peňazí — daroval mu znova slobodu a dlh mu odpustil.

Na milosť prijatý úradník poďakoval, pravda, tým istým východniarsky živým spôsobom, ktorým žobral o sľutovanie; ale voľačo ostalo po celý tento príbeh nedotknuté: jeho otupelé srdce.

Práve keď vychádzal z brány, stretol jedného úradníka, jedného z podriadených úradníkov. Po svojom pokorení pred kráľom vzplanula v ňom túha dosiahnuť zadosťučinenia. I oboril sa na neho, chytil ho za hrdlo a žiadal: „Zaplať, čo si dlžen!"

Úbožiak nemal však ani 100 denárov (1000 korún)! Vrhol sa k zemi: „Smiluj sa predsa nado mnou! Veď ti zaplatím!" — Nič! Chladno a neoblomne šiel veriteľ svojou cestou a dal ho zatknúť.

Avšak iní úradníci boli svedkami tohto výstupu. Plní rozhorčenia oznámili všetko kráľovi. Ten dal zavolať úradníka, ktorého bol predtým prijal na milosť, a zmenil svoje rozhodnutie tak, že teraz si bude musieť dlh odslúžiť ako otrok, dokiaľ nesplatí sumu. „Vydal ho mučiteľom."

Cicero spomína vo svojich rečiach príbeh, čo si treba predstaviť pod takými „mučiteľmi". Obec Salamis dlho-

vala istému rímskemu úžerníkovi, menom Skaptius. Ten si zaopatril oddiel jazdcov, dal všetkých radcov ostrova uvrhnúť do dlžníckej väzby a odňal im potravu, takže ich mnoho zahynulo hladom.

Ježiš nakoniec v krátkosti vysvetlil podobenstvo. V napomenutí opakuje prosbu Otčenáša: „Odpusť nám naše dlhy, ako i my odpúšťame svojim dlžníkom!" — Tak i Otec nebeský (ako kráľ nemilosrdnému sluhovi) urobí vám, keď jeden každý neodpustíte zo srdca svojmu bratovi!"

Boháč a chudobný Lazar

A všetko toto počúvali farizeji, ktorí boli lakomí a posmievali sa mu. I riekol im: „Vy sa stavíte spravodlivými pred ľuďmi, ale Boh zná vaše srdcia. Lebo čo je ľuďom vznešené, to je ohavnosťou pred Bohom!"... Bol istý bohatý človek; ktorý sa odieval šarlátom a tenkým plátnom a každodenne hodoval skvostne. A bol istý žobrák, menom Lazar, ktorý ležal pri jeho vrátach plný vredov. (Luk. 16, 14—31)

Farizeji sa stavali k bohatstvu inakšie ako Ježiš. Usilovali sa nahovoriť ľuďom: „Pozrite, aký veľký je náš majetok, taká veľká je i naša svätosť!"

Keď Ježiš hovoril vo svojich podobenstvách o pomere časných majetkov ku kráľovstvu božiemu, cítili sa dotknutí. Posmievali sa Ježišovi — tak sa prekladá — vlastne znamená onen výraz robiť „dlhý nos" na znamenie posmechu. Na Východe používajú dospelí ľudia veľmi mnoho posunkov, ktoré bývajú výrečnejšie ako slová. Farizeji si počínajú medzi ľudom veľmi ľudove. Taký nesmysel! Nebolo hodno námahy vyvracať Ježiša slovami! Bývajú ešte vždy ľudia, ktorí sú suroví, keď chcú vystupovať ľudove. I stal sa Ježiš tiež na chvíľu po svojom spôsobe ľudovým. Začal rozprávať podobenstvo, ktoré sa celkom pohybovalo v náhľadoch vtedajšieho ľudu. Vystupoval v ňom paša, žobrák a otec Abraham, otec Abraham, na ktorého sa oni stále odvolávali. — Abraham je nie v Palestíne svätcom ako iní, ale je „El Chalil", „priateľ boží"; niekedy robí ako zástupca Boha.

Práve z tohto starozákonného prostredia vychádzajúc, ukázal Ježiš farizejom, že jeho učenie, nakoľko ide o bohatstvo, súhlasí s učením Mojžišovým.

Ľudia nikdy nevedia hovoriť o druhom svete, že by neupotrebili obrazov. I Židia si predstavovali svet za týmto svetom ako miesto, kde dobrí a zlí žijú od seba oddelene: — dobrí v akomsi raji, v ktorom im nič nechybovalo z toho, čoho sa tak často v Palestíne nedostáva: čerstvých prameňov a tônistých stromov. Miesto pre zlých bola jama plná ohňa.

Do tohto sveta postavil Ježiš dej svojho rozprávania. Bol raz jeden bohatý človek; nikdy sa neukázal inakšie ako oblečený v spodnom šate z jemného plátna, dovezeného akiste z Egypta; egyptské bavlníky, ako kedysi egyptské konope, sú dnes nepostrádateľné pri výrobe určitých látok. Nad tým splývalo vrchné rúcho purpurovej farby; purpurovej farby bývalo kráľovské rúcho; vznešené kruhy však v tom napodobňovaly panovníkov.

Každý deň sa schádzala v jeho dome veselá spoločnosť hodovníkov. V krajine, ktorá dodávala zo svojich rozlične teplých oblastí všetky lahôdky, ktoré vtedajší svet poznal, dalo sa výborne hodovať: — víno každého druhu chladené snehom z Hermonu, ktorý sa privážal v sudoch, morské a jazerné ryby a najvzácnejšie ovocie. Protivou týchto hodovníkov boli za panovania Antoniovho v Alexandrii „bratia nenapodobiteľného života". Nenapodobiteľnosť ich života bola v tom, „že každý deň navzájom usporiadali hostiny". Takisto sa nevedeli do seba utiahnuť ako boháč. Keď po bitke pri Aktiu Antonius prišiel o všetko, žili ďalej bujným životom, dajúc si meno „synodos apothanoumenon" — „spoločnosť umierajúcich".

Bol však aj chudobný žobrák menom Lazar, a ten ležal pri vchode do dvora panského sídla. Vredami, ktorá choroba sa veľmi často vyskytuje v krajine, bol celý zohyzdený; bolo to vidno na prvý pohľad, lebo handry pokrývaly jeho telo len zčiastky. Každý večer počúval chorý spev a smiech, hluk a ruch tancu vo svojej biede a hlade. Nikomu nenapadlo nariadiť, aby mu niekto doniesol aspoň odpadky z hostiny. Za to sa shromažďovali okolo úbožiaka psi a obťažovali ho, oňuchávali a olizovali jeho vredy — nemal už sily odohnať ich.

Zdalo sa, že pán sa o chorého vôbec nestaral; a ani odohnať ho nedal. Hádam si myslel, že to ani zle ne-

vyzerá, keď pri bráne leží žobrák. Podľa východného cítenia to patrí k ozdobe paláca.

I nastal deň, kedy sa úlohy týchto dvoch ľudí vymenily. Žobrák umrel; telo jeho pochovali a dušu odniesli anjeli do lona Abrahamovho. A zomrel i boháč: — bol slávnostne pochovaný, za zvuku fléten a za nárek niesli jeho mŕtvolu do kamennej hrobky, ktorá bola už pripravená. „Boháč bol pochovaný". Z týchto slov vyrozumieme: „Bolo po veselom živote!" Táto myšlienka sa v rozjímavých vysvetľovaniach často ďalej rozvíja. Smysel slov v tomto rozprávaní je tento: „Veľkolepý ako jeho život bol i jeho pohreb!"

Bohatý hodovník hľadel vo svojich mukách z hĺbokého pekla nahor, pozeral do ríše spravodlivých a zbadal žobráka, ktorý ležiaval doma pri bráne na tvrdom kameni, ako odpočíva v lone Abrahamovom ako dieťa v lone matkinom.

Rečový zvrat „v lone Abrahamovom" nezdá sa byť tak všeobecne rozšírený, ako sa obyčajne myslí. Základom jeho je akiste obraz matky, ktorá vinie k sebe svoje dieťa a dá mu odpočívať na svojich prsiach. V jednej detskej piesni sa hovorí: Ukry ma ako fazuľový struk do záhybu svojho odevu na prsiach!

Pretože Lazar závisel od Abrahama, obrátil sa k praotcovi.

Úpenlive prosil: „Otče Abraham! smiluj sa nado mnou a pošli Lazara, nech si omočí koniec prstu svojho do vody a ochladí mi jazyk; lebo sa veľmi trápim v tomto plameni!"

Otče Abraham! Teraz sa odvolával na otca Abrahama, ktorého si v živote nevzal za príklad. Vedel dobre, že rozsudok bol vynesený; vzdal sa všetkej nádeje, že by ešte niekedy mohol opustiť miesto múk. Ale malé uľahčenie sa možno dá ešte vyprosiť!

Abraham mu pripomína staré časy na zemi: „Synu, rozpomeň sa, že si dostal veci dobré za svojho živobytia a Lazar len zlé! Teraz však tento sa tu raduje, ty sa však trápiš! A okrem toho medzi nami a vami otvára sa veľká priepasť, aby tí, ktorí by chceli prejsť k vám, nemohli, a nikto z vás nemôže prejsť k nám."

Boháč v priepasti sa vzdal nádeje. Ale jeho päť bratov doma, nech aspoň tí majú z toho osoh, čo skúsil. Medzi

Hladina Genezaretského jazera.

Krajina okolo jazera Genezaretského je v plnom kvete. Na okolí jazera rastú hojne orechy, oleandry, platany. Kedysi boly brehy pokryté krásnymi záhradami. Dnes sú všetky zničené. — V strede obrazu tiahne sa svetlý pás — hladina jazera. Nebýva veľmi často pokojná. Sú známe z Písma búrky, ktoré pripravily mnohých rybárov o život. Prichádzajú od severa s prudkými vetrami a lejakmi, jazero je 21 km dlhé, vyše 9 km široké a priemerne 50—70 metrov hlboké. Voda jazera býva čistá, ale zanecháva v ústach dosť nepríjemnú príchuť. Má hojne rýb, ktoré sú najväčším bohatstvom okolitého obyvateľstva. Tu si pripomeňme zázračný rybolov z evanjelia. Keď sa pozrieme na hladinu, mimovoľne nám napadne výjav, keď Ježiš kráčal po vlnách a zjavil sa apoštolom.

Hora Tábor.

Nálada pred búrkou. Všetko zahalené v prítmí. Vietor priženie husté mraky, ktoré sa vznášajú nad krajom ako kotúče z bielej vlny. Všade vrhajú hustú tôňu. V severovýchodnom výbežku noviny Jezreelskej náhle vystupuje 562 metrov vysoký kopec Tábor. Má tvar pekného kužeľa. Dnes sa volá Džebel Túr. Na tomto vrchu podľa podania premenil sa Ježiš pred očami učeníkov Petra, Jakuba a Jána. Iné podanie hovorí, že sa premenil na vrchu Hermon, ležiacom na samom kraji roviny Ezdrelonskej. Dnes stojí na vrchu Tábor bazilika.

Abrahamom a svetom nebolo predsa nijakej priepasti, ktorá by sa nedala preklenúť.

„Teda prosím ťa, otče, pošli Lazara do domu môjho otca — lebo mám päť bratov. Nech ich napomne, aby aj oni neprišli do tohto miesta múk!

Otec Abraham nepúšťa sa do dlhého rozhovoru, a odpovie krátko: „Majú Mojžiša a prorokov! Nech tých poslúchajú!"

Boháč neprestáva prosiť: „Nie, otče Abraham, ale keď niekto zo zomrelých príde k nim, dajú sa na pokánie!"

Abraham pozná tento druh ľudí medzi svojimi potomkami. Pravda, naľakajú sa! Ale nepolepšia sa! Niekoľko dní budú návštevou ducha rozrušení a budú hľadať všetky možné i nemožné vysvetlenia a nakoniec sa uspokoja tým, že sa nedá nič „skutočne istého" dokázať.

„Keď neposlúchajú Mojžiša a prorokov, neuveria, ani keby niekto vstal z mŕtvych."

Vzkriesenie Lazara

Zpráva z Betánie

Bol tiež chorý Lazar z Betánie, z mestečka Márie a jej sestry Marty. A to bola tá, ktorá pomazala Pána masťou a poutierala mu nohy svojimi vlasmi, ktorej brat Lazar ochorel. Poslaly teda jeho sestry k nemu a riekly: „Pane, hľa, ochorel ten, ktorého miluješ!" (Ján 11, 1—16)

Medzitým prešly týždne a už sa striedaly pomerne teplé dni so studenými a daždivými. Ježiš bol ešte dolu pri Jordánskom údolí, akiste na druhej strane pobrežia, ktoré patrilo Herodesovi Antipovi. I prišiel jedného dňa posol z Betánie a doniesol zprávu, že Lazar, brat Máriin a Martin, asi najmladší z troch súrodencov, ťažko ochorel. Možno ho zachvátila jedna z chorôb, ktoré sa v tomto čase rady vyskytujú a ktoré, keďže sú spojené s vysokou horúčkou, bývajú najmä mladým ľuďom veľmi nebezpečné. I najsilnejšieho môže zničiť za pár dní. Sestry daly teda vo svojej núdzi oznámiť toto Majstrovi. Dom týchto súrodencov, ako sa zdá, mal v Judsku podobný význam ako dom Petrov v Galilei. Súrodenci vedeli vždy o mieste, kde sa Ježiš práve zdržoval. Ale vedeli tiež tak dobre, aké nepriateľské plány sa kuly proti

Ježišovi za horou Olivetskou, v Jeruzaleme. Prenechali preto všetko ostatné Majstrovi.

Z Betánie do Jericha mal posol prejsť šesť hodín pešo alebo na koni. Ježiš bol akiste v severnej čiastke údolia.

Učeníci si oddýchli, keď sa Ježiš hneď ako dostal zprávu nevydal do Betánie, ale poslovi povedal: „Tá choroba nie je smrteľná, ale slúži k sláve božej; aby Syn boží bol oslávený skrze ňu!“

I učeníci i posol boli plní dôvery. Lazarovi nebolo teda tak zle; znova ozdravie; veď to povedal sám Ježiš!

Ježiš vedel viac: Nemocný zomrel hneď po odchode posla. Rýchla cesta do Betánie nemala smyslu. Ježiš ostal ešte dva dni na tom istom mieste. Učeníci nemysleli už na tú udalosť, keď Ježiš naraz vyhlásil:

„Poďme zasa do Judska!“

Pre nich, prostých rybárov, znamenaly boje farizejov s Majstrom niečo hrozného. Strach pred vyššími stavmi bol im ako vrodený; stáli bezmocne, keď sa Ježiš smelo s nimi hádal. Už samo meno Judska ich rozrušovalo. Detská bázeň znela z ich odpovede:

„Majstre, len nedávno ťa chceli Židia ukamenovať, a zasa tam ideš?“ Veď to znamená vystaviť sa bez príčiny nebezpečenstvu!

Ježiš oddal už svoj život do rúk Otcových. Hodina jeho smrti je už určená, prv mu nemôže uškodiť nijaká moc sveta, a keď je hodina tá už raz tu, nikto mu nezabráni zomrieť.

„Či nemá deň dvanásť hodín? Kto chodí vo dne, nepotkne sa, lebo vidí svetlo tohto sveta. Ale ak chodí v noci, potkne sa, lebo niet pri ňom svetla.“

Slovom „deň“ tu sa rozumie podľa východniarskeho ponímania čas, kým je vidno. Len tento čas, kedy je vidno, je rozdelený na dvanásť hodín; podľa toho má hodina, keď je deň najkratší 49, a keď je najdlhší 71 minút. Každý deň má preto dvanásť hodín vidna; ide len o to, že je svetlo. Týchto dvanásť hodín sa myslí ako niečo pevného, proti čomu sa nikto nemôže postaviť. Potom však i vidno uplynie rovnako chytro a viac sa nevráti. Ježiš chce teda učeníkom povedať: Kým mi nepríde Otcom určená hodina smrti, nemôže sa mi ani v Judsku nič stať. Idem tam z vôle Otcovej.

Neskoršie začne Ježiš hovoriť tajomnými slovami

znova o Lazarovi: „Náš priateľ Lazar usnul. Ale idem k nemu, aby som ho zo sna zobudil."

Učeníci nerozumejú výrazu „spať" v tom smysle ako Ježiš. Zdá sa, že oni myslia, že Lazar trpí nejakou horúčkou. Spánok nastane obyčajne vtedy, keď prestala horúčka. Preto hovoria, že je nepotrebné ísť do Judska. S dôverou hovoria Majstrovi: „Pane, ak spí, ozdravie!"

Teraz im zjaví Ježiš, do akého hlbokého spánku upadol Lazar. Už vtedy sa používalo slova „usnúť" vo smysle, v akom ho upotrebujeme dnes pri úmrtných oznámeniach.

„Lazar umrel!" — Zľakli sa.

Utešujúc ich pokračuje Ježiš: „Pre vás radujem sa, že som tam nebol, aby ste uverili! Nože, poďme k nemu!"

Betánia bola na ceste do Jeruzalema, blízko mesta. Ako sa asi skončí táto cesta?

Tu ujal sa slova jeden z nich, ktorý nemával vo zvyku tisnúť sa dopredu, apoštol Tomáš. Po zmŕtvychvstaní opakovalo sa to ešte dva razy. Avšak tých málo slov, ktoré povedal, charakterizuje nám podivuhodne jeho osobnosť. Tomáš uvažuje striezlivo; pýta sa hneď sám seba „ako to dopadne?". Myšlienka sa pripája k myšlienke ako ohnivo k ohnivu v reťaz: Ježiš je pevne rozhodnutý sostúpiť do Betánie. To sa však nikdy nestane, aby ho učeníci nechali ísť samého; bolo by to proti vernosti, pre ktorú mali práve mužovia nižších vrstiev vyvinutý smysel. Tomáš trva na tom, čo si raz zaumienil. Teda nepozostáva nič iného, ako ísť hore s Ježišom a vzdorovite sa postaviť zoči voči i tomu najhoršiemu, čo môže prísť.

„Poďme i my, aby sme umreli s ním!"

Vydali sa teda na cestu na vysočinu; najprv putovali zaprášenými mäkkými cestami jordánskej roviny; miestami boly na nej kopy kameňov z potokov, ktoré tu ukladaly kamenie, odplavené z údolia vysočiny. Potom vystupovali výmolom, ktorý bol korytom a zároveň i cestou. Šedobiele stráne dvíhaly sa po oboch stranách. Tu a tam videli pastiera s kŕdľom. Bolo to v čase, kedy všetko obilie bujne rástlo. Cesta sa ustavične zatáčala; celkom v úzadí vynorila sa stráň hory Olivetskej, na ktorej ležala Betánia a za ňou číhal Jeruzalem. Prv pútnici hľadeli tak túžobne nahor, dnes však dostali strach z tejto vysočiny.

Prišiel teda Ježiš a našiel ho už štyri dni pochovaného v hrobe. A Betánia bola blízko Jeruzalema, asi na pätnásť honov. A mnohí zo Židov poprichádzali k Marte a Márii, aby ich tešili pre brata ich. Marta teda, ako počula, že Ježiš prichádza, išla mu naproti, Mária však sedela doma. I riekla Marta Ježišovi: „Pane, keby si bol tu býval, môj brat nebol by umrel. Ale viem, že i teraz, o čokoľvek Boha požiadaš, Boh ti dá." (Ján 11, 17—27)

V Palestíne sa zomrelý pochováva podľa starého zvyku hneď po smrti; ešte večer, keď zomrel cez deň, hneď ráno, ak umrel v noci. Rýchly rozklad mŕtvoly nedovolí ani inakšie v týchto horúcich krajoch. Nemožno preto často čakať s pohrebom, kým prídu všetci príbuzní a priatelia. Okrem toho Židia nesmeli v dome celkom nič variť, kým tam bola mŕtvola; obstarávali to susedia vo svojich domoch a volali pozostalých k sebe. Všetko oficiálne, čo sa robieva pri pohrebe u nás, odkladá sa na Východe, častejšie ako u nás, po pohrebe. Prídu príbuzní a priatelia zblízka a zďaleka, niektorí nielen raz, ale viac dní po sebe, a „tešia" pozostalých. V rodinách, ktoré majú viac rozličných miestností, sedia trúchliaci v salóne na rohožkách a prijímajú návštevy. Vždy, keď sa objaví nový hosť vo dverách, začne nárek znova; nový príchodiaci plače s nimi spolu a sadne si k ostatným smútiacim hosťom. Pravda, smútiacich hosťov počastujú hostitelia ešte významnejšie ako pri obyčajných návštevách.

Tak sa naplnil dom v Betánii účastníkmi pohrebu. Rodina mala totiž v Jeruzaleme v popredných kruhoch mnoho známych, a do Betánie nebolo tak ďaleko, že by sa mohli vyhovoriť.

Mária a Marta maly v sebe čosi, k čomu nedovolili pristúpiť vo svojom oficiálnom smútku. Vnútorný stav sestier bol veľmi zvláštny; ani samy nevedely, čo si majú myslieť. Verne im oznámil posol, čo Pán povedal: Táto choroba nie je smrteľná! Ale Lazar bol v tú hodinu už mŕtvy!

Zatiaľ sa Ježiš približoval k osade. Úvozmi pomedzi vinice a olivové sady dalo sa prísť nebadane až k domu súrodencov. Ježiš si dal zavolať Martu; ona zaiste bola gazdinou. Mária sedela práve doma pri návštevníkoch.

„Pane, keby si bol tu býval, môj brat by nebol

umrel!" Týmito slovami, ktoré sestry stále opakovaly, bol teraz Majster pozdravený.

Marta mala vieru, aká zodpovedala jej obozretnej, neustále činnej povahe. Podľa jej predstavy, Majster musel byť pri chorom, ak ho chcel uzdraviť. Jednako však nezabudla na podivné slová, ktoré povedal Ježiš poslovi. Ako sa hovorí k človekovi, ktorému sa bezpodmienečne dôveruje, ale ktorého v tej chvíli celkom nechápeme, skončila i Marta svoj prvý výraz žiaľu slovami: „Ale viem, že i teraz Boh ti dá, o čokoľvek ho požiadaš!"

Ako sa k Ježišovi takrečeno zďaleka blíži, tak i Ježiš hovorí k nej všeobecnými slovami a vyhlasuje:

„Tvoj brat vstane!"

Sú to slová útechy, akých i my upotrebúvame. Slová o uvidení sa píšu na všetky stuhy pohrebných vencov a na úmrtné oznámenia. Živo chápajúc túto myšlienku, odvetí Marta:

„Viem, že vstane v posledný deň pri vzkriesení."

Tu vpadne Ježiš slávnostne:

„Ja som vzkriesenie a život; kto verí vo mňa, bude žiť, čo by aj bol umrel, a každý, kto žije a verí vo mňa, neumrie naveky. Veríš to?"

Lazar skonal v milosti, zúčastňujúc sa na božskom živote Ježišovom. Bol teda prenesený do sveta, v ktorom nezáleží na tom, či máme telesný život, či nie; veď sme s Ježišom, prameňom všetkého života spojení.

Ježiš stojí pred Martou a pripútal si jej dušu k sebe spôsobom, akým k nej hovorí, a slovami, ktoré k nej povedal. Hlboko dojatá, vyhlási: „Áno, Pane, ja som uverila! Ty si Mesiaš, Syn boží, ktorý má prísť na tento svet!"

Pre Ježiša niet nepreniknuteľného závoja, ktorý oddeľuje od seba ľudí, ktorí sa navzájom čo najvrúcnejšie milujú. Marta temer vidí Lazara, svojho brata, tam kde stojí Ježiš: spojená s Ježišom cíti sa i ona blízko brata.

Vzkriesenie mŕtveho

A keď to povedala, odišla a zavolala mličky Máriu, svoju sestru, a riekla: „Učiteľ je tu a volá ťa!" Tá, ako to počula, vstala náhle a šla k nemu. (Ján 11, 28—44)

V Marte sa prebudila gazdina, ktorá mala vo zvyku myslieť na všetko. Mária sedela v miestnosti smútiacich;

skoro sa však Marte naskytla zámienka pristúpiť ku Márii a pošeptať jej do ucha radostnú zprávu. Márii sa nepodarilo tak dobre skryť svoje vnútorné rozochvenie, keď sa k nej približovala sestra a vravela jej: „Majster je tu a volá ťa!“ Všetci, ktorí boli prítomní a pozorovali obe sestry tou vyzvedačskou pozornosťou, ktorá patrila k smútočným zvykom, vstali tiež, keď vstala Mária s rohože a odišla. Vo vnútri Máriinom sa voľačo pohlo; to zbadali všetci. Akiste ponáhľala sa von k hrobu. Dosiaľ sa veľmi málo zúčastnila smútku; hádam pocítila bolesť len teraz. Najhoršie bolo, že nemohla plakať.

„Pane, keby si bol tu býval!“ — I Mária pozdraví Majstra týmto žiaľom. Ale nikde niet o tom ani reči, že by bol Majster našiel Lazara ešte živého, keby sa bol vybral hneď do Betánie.

Mária sa pustí do plaču a za ňou začnú plakať aj iné ženy.

Medzitým čo sa všetci oddávajú zármutku, zmení sa výraz a postoj Ježišov. Akoby násilím prepukne navonok dojatie z jeho vnútra; je pred očami všetkých akoby vystavený na pospas: krátko sa pýta:

„Kam ste ho položili?“

„Pane, poď a viď!“

Medzitým čo odchádzajú k otvoru hrobu, Ježišovo dojatie sa zmení na zjavný plač. Všetci cítia, že by bol Majster práve tak trpko zaplakal, keby bol býval sám. Niektorí, čo aj sú celkom zarmútení, predsa si najdu čas, aby si vymenili myšlienky: „Hľa, ako ho miloval!“ Okrem toho sú tam i takí, pre ktorých zomrelý Lazar znamenal viac ako Ježiš; títo začnú uprostred všetkých smútočných prejavov reptať: „Prečože ho nechal umrieť? Veď to mohol zabrániť! Slepého od narodenia zázračne uzdravil!“

Zatiaľ došiel Ježiš k hrobu. Tu sa znova prejavilo jeho vnútorné dojatie.

Čo bolo ostatnou pohnútkou tohto vzrušenia? Poukaz, že Ježiš miloval Lazara, je čiastočne základom toho; Ježiš sa predsa práve chystal vzkriesiť ho z mŕtvych. Pohnutie v duši Ježišovej iste súvisí so životom, ktorý bol celkom vlastný jeho vnútru, a tu má iste svoj posledný prameň. Ak obyčajného človeka veľmi vzruší smrť iného

človeka pripomenutím blížiacej sa smrti vlastnej, tým skôr sa to mohlo stať u Ježiša. Práve tým, že vzkriesi Lazara, dáva rozhodný popud k vlastnej smrti.

Do hrobky viedly akiste schody, ktorých východ bol shora uzavretý kameňom. Ježiš rozkázal:

„Odvaľte kameň!"

V Marte sa pohol prirodzený odpor. Bola pri pohrebe a vedela, ako už vtedy začínala sa mŕtvola rozkladať. Varuje Majstra. Nechcela, aby sa ho dotkla vlna neznesiteľného mŕtvolného zápachu.

„Pane, už páchne! Veď už štyri dni leží v hrobe!"

Ježiš jej odpovie, čo znie skoro ako výčitka: „Či som ti nepovedal, že ak uveríš, uzrieš slávu božiu?"

Okolostojací odstránili kameň — všetci ustúpili a uprene pozerali na Ježiša. Zápach mŕtvoly sa šíril. Ježiš pozdvihol svoje oči k nebu; bol vo vytržení a slávnostne sa modlil: „Otče, ďakujem ti, že si ma vyslyšal! Ja som síce vedel, že ma vždycky vyslyšíš, ale pre ľud, ktorý stojí okolo, hovorím toto, aby uverili, že ty si ma poslal!"

Ježiš oslovil Otca nebeského ako niekoho, ktorému bol bližšie ako všetci okolo neho a ktorého videl lepšie ako celý svet. I obrátil sa k hrobu a zvolal silným hlasom:

„Lazar, poď von!"

Tu sa objavilo čosi bieleho z prítmia hrobovej chodby, obrys hlavy, zahalenej plátnom, a ramená, ovinuté pásami plátna: mŕtvy vystupoval nemo ako duch, prebudený hlasom Ježišovým, nič nevidiac, jedine poslušný tohto hlasu.

Ježiš jediný zachoval rozvahu. Rozkázal okolostojacím: „Porozväzujte ho a nechajte, nech odíde!"

Po zime (Prehľad)

Slnko zas začína vystupovať vyššie na oblohe a silnejšie ohrievať zem. Čas vlastného zimného chladu a dažďov už prešiel. Obilie, ktoré sa sialo okolo slávnosti Posvätenia chrámu, už vzišlo a v kotlinách v údolí i na stráňach pomedzi skaliská tvorí zelené koberce. Ba i na holých vrcholkoch zobúdza sa nový život: — rozmanité kvetiny, ktoré nasbieraly v cibuľovitých hľuzách výživné látky

a ktoré hneď po prvom daždi svojimi do ostra svinutými listami prerývaly zem a dutinou listov vypúšťajú kvety, teraz už zvädly. Zato prebúdzajú sa všetky rastliny, ktoré rozprestierajú po zemi širokú a jemnú sieť korienkov a preto sú zvlášť prispôsobené prijímať do seba dažďovú vodu súčasne na viacerých miestach, prečo aj chytro rastú. Teraz sa vracajú stáda zo svojich zimných sídel, z krajín pri Jordáne a v nížine, na miesta blízke ich obydliam. Nastal najkrajší čas pre zvieratá na paši; dostanú sa bez veľkých ťažkostí k zelenej tráve, mlieka stále pribúda, masla a syru je dosť. Felahovia už hľadajú baránkov, ktorých vezmú na veľkú noc do Jeruzalema, a v územiach ďaleko od Jeruzalema sa objavujú pri pastieroch kupci, aby skupovali prebytočných baránkov na veľkonočné sviatky.

Plní napätia hľadia roľníci a nájomníci na západ. Ak neprídu „neskoré dažde", vyrastie obilie za horúčosti veľmi chytro, ostane slabé a vytvorí len malé klasy. Keď nepríde dážď pred veľkou nocou, môže sa stať, že úroda bude zničená celkom alebo čiastočne.

Ale i v týchto týždňoch, kedy sa Izraelitom zdajú vrchy a údolia „zaplavené zeleňou", ostáva vysočina Judská ríšou kameňov. Všade sa ukazujú riedko zarastené miesta, holé skaliská a holé temená vrcholkov, posiate úlomkami kameňov, klenú sa k nebu.

Stromy a krovie zobúdzajú sa takisto k novému životu. Len niektoré shadzujú so seba listie na zimu, ale práve tieto sú zvlášť dôležité: figy a réva. Na figovníku a na réve začínajú pučiť mladé výhonky dosť neskoro; najprv sa ukážu malé, pichľavé, šedobiele plsťovité puky listov — podobne ako u nás jaseny — a tieto rastú len veľmi pomaly. Naraz však nastane čas, kedy sa lístky cítia skoro isté, a zmiznú ako hlina šedé konáre figovníkov a vláknitým lykom potiahnuté úponky révy pod bujnou zeleňou.

Ježiš využije i tieto pomerne zimné časy. Chystal sa na ostatnú cestu po krajinách zeme. Nevieme presne, aké cesty vtedy vykonal. Ale zdá sa, že dal prednosť krajine pri Jordáne; tam prestávaly dažde skôr.

Ježiš požehnáva dietky

I podávali mu maľučkých, aby sa ich dotkol. Ale učenici dohovárali podávajúcim. Ktorých keď videl Ježiš, s nevôľou to prijal a povedal im: „Nechajte maľučkých prísť ku mne a nezabraňujte im, lebo takých je kráľovstvo božie! Veru, veru, povedám vám: Kto neprijme kráľovstva božieho ako maľučký, nevojde do neho." A objímal ich, kládol na nich ruky a požehnával ich. (Mar. 10, 13—16; Mat. 19, 13—15; Luk. 18, 15—17)

V Palestíne je vo zvyku viesť deti k zvlášť váženým mužom, hoci aj dervišom, aby ich požehnali. Tak chcely jedného dňa aj niektoré matky priviesť svoje dietky k Ježišovi.

Ženy prišly pred dom, v ktorom bol Ježiš hosťom. Ježiš — podľa Marka — práve hodlal odísť. Apoštolovia boli akiste von, možno na dvore, a tak prví sa dozvedeli, čo chcú matky. V duchu boli už na ceste! A teraz tieto deti! Načo to? Také hlavičky neboly ešte zrelé na poučovanie Ježišovo. Tvárili sa ako mužovia, ktorí majú rozhodné slovo, ktorí dokonca hovoria v mene svojho Majstra, a jednoducho odmietli prosebnice. No, mali do činenia s východniarskymi ženami, ktoré sa zastaly svojich detí, a so zvedavými deťmi, ktoré v ostatnom čase nepočuly nič iného hovoriť, ako o rabbim Ježišovi a ktorého chcely za každú cenu vidieť.

Rozhovor sa vyvinul v rezkú hádku, ktorá sa diala tak hlasno, že krik bolo počuť až do domu.

Keď sa Ježiš dozvedel, o čo ide, dal výrazom svojej tváre apoštolom najavo, že vôbec nekonali podľa jeho vôle. „S nevôľou to prijal." Slová, ktoré Ježiš už tak často opakoval: „Nechajte maľučkých ku mne prísť!" znely teraz ostrejším tónom ako si myslíme. Ak cítime z nich niečo vľúdneho, to preto, lebo nám prichádzajú na um nespočetné vyobrazenia tohto výjavu. Väčšinou vidíme pred Ježišom dietky, s pekne učesanými vlasmi a dobre opatrovanými tváričkami.

O koľko trpkejšia a spolu aj srdečnejšia, milšia a oduševnenejšia bola táto scéna! Boly to deti prosto žijúcich ľudí a priviedli ich k Ježišovi tak, aké sú stále. Deti s holou hlavou, bosé, otrhané, zamazané — veru, neumývali ich každý deň, lebo vody niekedy vôbec nebolo, a ako dobre vieme, vodou sa prenášajú nákazlivé choroby. Deti s očnými chorobami a kožnými vyrážkami

patria iste do jednej z týchto skupín. V boji proti „prídeniu z očí" užíva sa práve nečistoty očí a tvári ako obranného prostriedku. Je to doslovne tak: Vidíme na slnku sedieť deti, ktorým sedí pozdĺž obŕv rad múch, a predsa nedbale sa proti nim bránia.

Kde už všade boly tieto deti toho dňa! Šly s matkou k studni a máčaly si v nej ruky. Preberaly sa v smetisku pred domami: — bývajú tam niekedy predmety z domov bohatých, ktoré sa dajú upotrebiť ako palivo: raždie, zbytky rohoží, bezcenné pergameny a kusy papyrusu; keď má niekto šťastie, najde i nepopísané listy. Často niekto upotrebí ešte črepov z hrncov a mís. Na ne čmára otec neumelé písmeny a matka ich rozdrobí na akýsi cement. Potom boly tiež na smetiskách v uliciach a hľadaly niečo na zjedenie. „To je dobré" — „toto je už nie dobré", išlo zmätene jedno cez druhé. Figy! veď sú vlastne ešte ani nie oplesnené. Človek nesmie byť takým chúlostivým. Deti sú zaprášené, spotené, umazané a rozstrapatené, no, matkám sa zdá, že len natoľko, nakoľko sa tomu nedá zabrániť. Tieto matky ešte nemajú presvedčenia, že by sama čistota bola už ctnosťou, ba hádam prvou mravnou ctnosťou; zato však vedia, žijúc v zemi, kde sa kladie najväčšia váha na krásu, že môže byť neresťou!

Ježiš urobí viac, ako žiadaly.

Objíme dietky, vzkladá na ne svoje ruky a modlí sa nad nimi. Nemožno myslieť, že tieto deti, ktoré vyrástly na ulici a v poli, by sa boly bály rabbiho Ježiša. Sedely smelo na jeho kolenách a dívaly sa, ako to býva pri deťoch, skúmavo do jeho tvári a do jeho očí, a pyšne sa obzrely za svojimi matkami a cítily sa nesmierne dôležitými. Ale nijaké sa nemohlo zdať samo tak veľkým a dôležitým ako bolo skutočne v očiach Ježišových!

Ježiš otvoril ľuďom oči a ukázal, že dieťa ako dieťa je niečím veľkým a že má nárok, aby naň brala ohľad celá ľudská spoločnosť: „Takých je kráľovstvo nebeské!"

Či je nie zvláštne, že sa práve z roku 1. pr. Kr. zachoval list, v ktorom akýsi sezónny robotník z Alexandrie, o ktorom nie je jasné, či miloval viac svoju ženu alebo menej ako ľudia jeho stavu, píše domov svojej žene: „Ak si porodila dieťa, nechaj ho, ak je chlapec,

nech žije; ak je dievča, pohoď ho!“ Roku 29 cisára (Augusta) 23. Payni (júna).

Tak to bývalo v tom čase, keď Ježiš hovoril: „Nechajte maľučkých ku mne prísť!“

Na ceste do Jeruzalema

Tretia predpoveď utrpenia

A boli na ceste a vystupovali do Jeruzalema a Ježiš išiel pred nimi; i strnuli a idúc za ním báli sa. A zasa vzal k sebe dvanástich a počal im rozprávať, čo sa mu má prihodiť: „Hľa, vystupujeme do Jeruzalema a Syn človeka bude vydaný kniežatám kňazským a zákonníkom.“ (Mar. 10, 32—41; Mat. 20, 17—24; Luk. 18, 31—34)

Ježiš sostúpil z mestečka Efrem, ktoré ležalo celkom odlúčené od cestovného ruchu, na kraji vysočiny nad Judskou púšťou, do údolia Jordána a poberal sa na veľkonočnú slávnosť. „Išiel pred nimi“, hovorí evanjelista. Toto urobil už častejšie, na úzkych chodníkoch tohto kraja. — Ba bolo obyčajom, že žiaci nechávali učiteľa ísť vopred, aby ho neobťažovaly zdvíhajúce sa mračná prachu. Ale teraz bola táto chôdza popredku zvláštneho významu. Učeníci sa báli: chcel ísť na slávnosť veľkonočnú do Jeruzalema, kde naň číhali úhlavní nepriatelia!

I zavolal Ježiš k sebe dvanástich a začal otvorene hovoriť o tom, čoho sa toľko obávali: „Hľa, ideme do Jeruzalema a Syn človeka bude vyzradený kniežatám kňazským a zákonníkom. Tí ho odsúdia na smrť a vydajú pohanom; i budú sa mu posmievať a na neho pľuvať a zabijú ho; ale na tretí deň vstane z mŕtvych!“

Tretí raz hovoril Ježiš o svojej potupnej smrti. Nikdy nezačal slovom „ja“, ale vždy hovoril o sebe ako o „Synovi človeka“, ako o niekom, koho práve videl.

Nová predpoveď bola akási nejasná, nakoľko súhlasila s predošlou, a ešte nejasnejšia, nakoľko prinášala niečo nového. Smrť Syna človeka budú však predchádzať strašné veci: Ježiš bude vydaný pohanom, teda Rimanom, a prv ako umrie, budú sa mu posmievať, na neho pľuvať a ho bičovať!

Podľa všetkého apoštolovia sa nazdávali, že Majster nehovorí proroctvo, ale skôr vyjadruje obavu. Či nebola

celá zem plná rečí o vzkriesení Lazarovom? Ešte ani jeden zázrak nespôsobil taký dojem! Ale hádam pôjde všetko lepšie, ako si myslí Ježiš! Ostanú pri ňom a budú sa brániť!

Dobrej mysli bola najmä matka Jakubova a Jánova, ktorá šla v sprievode Ježišovom medzi posluhujúcimi mu ženami. Ženy vôbec prejavujú sklon k tomu, aby posudzovaly stav vecí podľa nálady. Ale zdá sa, že aj oba jej synovia boli s ňou jednej mysli. Všetci traja mysleli, že je práve čas prehovoriť si otvorene s Majstrom. Matka a synovia sa pridali k Ježišovi. Nemali Jakub a Ján nárok na prvé miesta v novom kráľovstve, oni, a nie Peter?

I pristúpili títo traja, akiste v čase odpočinku, k Ježišovi, aby si ešte pred rozhodujúcimi udalosťami v Jeruzaleme túto vec celkom objasnili. Ježiš sa pýta Salomy, keď mu padla k nohám:

„Čo chceš?"

A odpovedia:

„Sľúb nám, aby sme v tvojej sláve sedeli jeden na tvojej pravici a druhý na tvojej ľavici!"

Na pravici a ľavici panovníkovej sedávajú čestní hostia. Kto chce byť tak blízko Ježišovi, musí byť ochotný s ním trpieť; ale nie všetci, ktorí s ním trpia, môžu v novom kráľovstve, v Cirkvi, zaujímať predné miesta.

„Neviete, o čo prosíte! Viete piť kalich, ktorý ja pijem, a ponoriť sa do krstu, do ktorého sa ja ponorím? — Prosíte o veci, pri ktorých si musíte dobre rozmyslieť, či máte o ne prosiť!"

„Vieme!" odpovedia obaja naraz. Tým znova dokazujú, ako málo v skutočnosti pochopili. Matka akiste pozrie hrdo na Ježiša: Vidíš? Nezasluhujú si toho, o čo prosia?

Ježiš odpovie:

„Budete síce piť kalich, ktorý ja pijem, a pokrstíte sa krstom, ktorým sa ja krstím, ale dať vám miesta na pravici alebo na ľavici mojej nepatrí mne; patria tým, ktorým sú pripravené."

Zdá sa, že ostatní apoštolovia sa hneď dozvedeli o tomto rozhovore. Odpoveď Ježišova na prosbu nebola nijakým sľubom; učeníci sa teda mohli uspokojiť. No, predsa neboli bez žiarlivosti. Na svojej ostatnej ceste musel Ježiš ešte vyrovnávať malicherné nedorozumenia

svojich najlepších spoločníkov! Upozorňuje na toto: Hodnosti v jeho kráľovstve sú bremená a čestné miesta sú miesta potupy. Poriadok, aký vládne svetom, a poriadok v jeho kráľovstve si odporujú.

„Viete, že tí, ktorí vystupujú ako vladári národov, panujú nad nimi, a že veľmoži na ich dvore činia im násilie. Ale nech je nie tak medzi vami, ako medzi nimi. Kto chce byť medzi vami najväčší, nech sa stane služobníkom ostatných, a kto z vás chce byť prvým, nech sa stane sluhom všetkých. Veď ani Syn človeka neprišiel, aby sa mu posluhovalo, ale aby sám posluhoval, aby dal svoj život ako výkupné za mnohých."

Veľmoži na dvore napodobňovali príklad panovníkov. Panovníci utláčali, veľmoži znásilňovali. Učeníci mali napodobňovať svojho pána: Pán dal svoj život za iných; tak i oni mali svoj život obetovať za iných. Pretože pán bol iný, museli i oni konať inakšie.

Zachej

I vojdúc brał sa Jerichom. A hľa, muž menom Zachej, a ten bol nadmýtnym, a to bohatým. I žiadal si vidieť Ježiša, ktorý je to; ale nemohol pre zástup, lebo bol malej postavy. (Luk. 19, 1—10)

K obyvateľom Jericha, ktorí v týchto predveľkonočných dňoch mali plné ruky roboty, patrili nie naposledy i úradníci. V Jerichu bola nielen obyčajná colnica, ale i hlavný colný úrad. Hlavným nájomníkom tohto cla bol istý muž menom Zachej. Majiteľom colného úradu v najväčšom meste izraelskom mohol byť samozrejme len veľký boháč.

Na colnici neprezeral sa len tovar, ale i novinky z celej krajiny a predovšetkým z hlavného mesta Jeruzalema. Keď Ježiš tiahol vo veľkom sprievode a za volania zástupov mestom, chcel Zachej vidieť muža, ktorý robil také zázraky. Nech sa však kdekoľvek snažil predrať sa zástupom k Ježišovi, hneď zbadal, že je zamiešaný medzi samé ľudské chrbáty a šaty; bol totiž malej postavy. Ale našiel východisko. Ďalej vpredu stály divé figovníky. Tieto stromy majú hrčavé korene, ktoré vyčnievajú zo zeme vo vysokých poloblúkoch, kôra je drsná a dá sa rukami dobre chytiť, konáre vyrastajú na kmeni veľmi nízko a skláňajú sa hlboko k zemi. Dostať

sa na takýto strom bolo malému colníkovi ľahšie ako obyčajnému dospelému. Strom mal v tomto čase čerstvé listie. Ako to už pri takých príležitostiach býva, zabudlo sa na všetky stavovské rozdiely a nedbalo sa na ne. Vrchný colník mohol teda ako nejaký syn felahov hocikam vyliezť.

Tu sa však stalo voľačo nečakaného. Sám Ježiš ostal stáť a povedal mužovi, sediacemu medzi konármi:

„Zachej, sostúp hneď dolu! Lebo dnes musím ostať v tvojom dome!"

„Zachej!" Ako sa cítil vrchný colník, keď ho Ježiš, na ktorého sa chcel nepozorovane dívať, oslovil pred celým zástupom ľudu vlastným menom.

Teraz zahol celý sprievod k domu Zachejovmu. Zarazení a prekvapení diváci reptali: Čože? S vrchným colníkom, teda s „arcihriešnikom" bude obcovať?

Zachej to počul. Jeho dom skutočne sa nehodil za prístrešie pre muža, akým bol Ježiš. Chcel však predsa urobiť, čo mohol, prv ako Ježiš vstúpi. Slávnostne vyhlásil Majstrovi:

„Hľa, polovicu svojho majetku dám chudobným, a ak som niekoho v niečom oklamal, navrátim mu štvornásobne!"

Zachej si sám ustanovuje vyšetrovanie. Štvornásobne chce nahradiť, ak sa dopustil v colných účtoch prehmatov. To bola zásada, podľa ktorej u Rimanov a niekedy aj u Židov vymeriavali trest za krádež.

Okolostojací isteže prijali s istým zadosťučinením, že sa colník sám vyhlásil za hriešnika. Ale práve preto nemohli Ježišovi odpustiť, že bude hosťom u takého človeka. Ježiš sa však zastal colníka:

„Dnes dostalo sa spasenia tomuto domu! Veď i on je synom Abrahamovým! Syn človeka prišiel hľadať a spasiť, čo zahynulo!"

Bankovníctvo za čias Kristových

Už za čias Ježišových jestvujú bankové ústavy, aké poznáme my. Nielen že ľudia si do banky ukladali peniaze a vypožičiavali si, ale dobre je známa aj sústava šeková, t. j. banka sprostredkuje platy.

Banky maly svoje vlastné názvy a svoje adresy. Tak v Arsinoe v Egypte je Heraklidova banka v Obilnej ulici, banka Serapionova na Gymnaziálnom námestí, Isidorova banka, Athenina banka, Hermasova banka. Ba i prosté dediny, ako Dionysias v susedstve Arsinoe, mávajú banku.

Ako jednotlivé prípady uvedieme záznamy, ktoré zároveň ukazujú, ako prostí ľudia na malé sumy používajú týchto ustanovizní. Roku 92 po Kr. platí „cechmajster" Tesenurfis zo Soknopaiou Nesos tkáčovi Atresovi prostredníctvom „Serapionovej banky" v Obilnej ulici sumu 80 drachiem (800 korún) ako plat na dva mesiace. Akýsi Antonius Sabinus poukazuje šekom cez Hermasovu banku v Obilnej ulici starším obce Pauesovi, Sabatovi a Stotoesovi nie nejaký veľký majetok, ale 16 drachiem, 16 obolov (asi 160 korún), a to nie ako dane alebo podobné veci, ale za štyri kozie kože, ktoré od nich kúpil (143 po Kr.). Vyskytujú sa tiež poukázky jednej banky na druhú. Kňažna Soeris vypláca roku 148—149 šekom prostredníctvom svojho zástupcu z banky Ammonovej v Kleopatrinej ulici banke Heraklidovej v tej istej ulici 824 drachiem. Toto je ostatná splátka dlhu 1500 drachiem, ktorý bol kedysi poukázaný Soeris. Už sa ukazuje tvárnosť našich miest: Ammonova a Heraklidova banka sú v „tej istej ulici". Komu tu neprídu na um tie miesta v našich mestách, kde sú vedľa seba nahromadené banky a obchody? Aby sa také veci vytvorily, nebolo treba kresťanstva.

Keď sme už raz poznali výsledky skúmania papyrusov, sme tiež pripravení na nové prekvapenia. V listinách sa totiž už objavujú termínové špekulácie, ba aj odborný výraz, ako na pr. slovo „maximálna cena", čo my pokladáme za výtvor vojnového času, a škľabí sa na nás dvojsmyselným úškľabkom. Vývoj k termínovým špekuláciám vyšiel podľa všetkého z vyššie spomínaných smiešaných pôžičiek. Ak niekto dal ako pôžičku 100 drachiem a 10 artabov obilia s tým, že v určený čas mu bude vrátené, a ak sa chcel zaistiť proti klesnutiu ceny zrna alebo zarobiť z budúceho stúpnutia cien, bolo mu treba len do smluvy doložiť: Mám právo v deň splatnosti požadovať miesto zbožia zaplatenie jeho v peniazoch podľa

cien v tom čase obvyklých. Toto sa tiež robievalo. Uvedieme listinu, kde špekulant pojíma do smluvy slovo „maximálna cena". Hovorí sa tam: Aurelios Polion, syn Paimisov, zo Soknopaiou Nesos, potvrdil Aureliovi Agatheinovi, synovi Alexandrovmu, z ulice Linyfejskej, že on, Aurelios Polion, dostal 3 artaby zeleninového semena a zaväzuje sa, že Aureliovi Agatheinovi vráti bez akéhokoľvek odkladu v mesiaci Payni (jún, mesiac žatvy!) toho roku na majeri Pisaiovom zrno, odmerané mierou jedenástkovou. No, Aureliovi Agatheinovi sa dáva na vôľu, aby žiadal alebo prvotriedne semeno alebo maximálnu cenu, ktorú má zbožie v deň splatnosti. Dňa 9. Pachona (počiatok mája) 234. — Avšak i zo skoršej doby sú zachované podobné špekulácie.

Izraelitom boly takéto obilné pôžičky, na ktorých vrátenie bol stanovený čas budúcej žatvy, práve tak dobre známe ako Egypťanom. A že sa takto niekedy špekulovalo s obilím, prezrádza ustanovenie: Nik nesmie povedať druhému: „Požičaj mi korec pšenice, vrátim ti ho potom priamo z humna po vymlátení. Pšenica môže vystúpiť v cene a cenový rozdiel by sa potom rovnal úrokom." To sa však nesmelo pripustiť, aby sa človek „nedostal do brania úrokov", ako hovorí rabbi Hillel, ktorý žil asi r. 20 pr. Kr. Židia poznajú obyčaj, požičiavať si obilie od štátnych úradov; jedno rabínske podobenstvo začína: Podobá sa to človekovi, ktorý si požičal od kráľa 1000 korcov pšenice. Prípad sa potom vyvíja ďalej ako v podobenstve Ježišovom o dlžníkoch, ktorí nemohli platiť: dôjde k ukrutným exekúciám.

Uzavieranie termínových obchodov dosvedčuje ešte zreteľnejšie tento právnický výrok: „Predaj všetkého, čo býva v humne, smie sa uzavierať len podľa tržnej ceny, ktorá je na humne samom; predaj všetkého, čo nebýva na humne, smie sa uzavierať v každomkoľvek čase." V humne bývajú všetky tie veci, ktoré sa v hospodárskom roku za istý čas prinesú na trh. Obilie na pr. má humno a tak i čas, za ktorý leží na humne, práve tak i ovocie so stromov. Výslovne sa hovorí, že i ryby jazera Tiberiadského majú humno, a tak i čas, za ktorý ležia na humne, čas „burzovný". Pre všetky tieto veci je zakázané uzavierať kúpu napred; obchodo-

Vysočina judská.

Tento obraz nám podáva i ako celok i v jednotlivostiach predstavu o Palestine vôbec a o Judsku zvlášť. Hory sa skladajú zo samých vodorovne ležiacich vrstiev, ktoré sú na seba nastavané ako stupne. Tieto prirodzené terasy potom doplní, rozšíria a rozmnoží ľudská práca. Prudké zimné dažde splavia zvetranú pôdu s plochých vrcholkov do údolí, preto sú vysočiny holé a pusté. Za čias Kristových bývaly tu a tam zaiste ešte háje. Na najspodnejších terasách sa seje obilie a sadí réva. Za čias Kristových pred Mohamedovým zákazom piť víno bývalo v Judsku omnoho viac viníc ako dnes. Na väčšine polí, ktoré sa obrábajú, najdeme figovníky. Snímok bol urobený v decembri; práve sa začínalo orať. Figovníky mávajú vo vnútri koruny v tomto čase ešte niekoľko sožltnutých listov. Nad obrábanými roľami vidno ťiahnuť sa a vinúť staré terasy, ktoré v čase Ježišovom bývaly tak isto vysadené. Rady tmavých kožatých stromov sú olivy. V popredí sú zo starých osád ešte ukážky; vpravo na kraji je stará klenutá hlinou vymazaná kupola; v strede spočinie zrak na udupanej hlinenej streche domu. Pred dažďom posype sa sečkou a uvalcuje sa. Otvor, ktorým sa odvádza voda do cisterny, vidíme v pravom rohu. Ak sa má v dedine konať dôležité shromaždenie, vystúpi šejk na strechu, aby rečnil: „Čo vám našeptajú do ucha, to rozhláste so striech!" Obyčajne patrí strecha k panstvu ženinmu. Tam sa sušia hrozná a svätojánsky chlieb, figy a tabakové listy; suší sa tiež trus a snopky raždia na kurivo a čerstvo urobené hlinené nádoby sa vykladajú na páliace slnko. Markova veta: „Odkryli strechu a urobiac otvor spustili chorého na nosidlách" stane sa potom pochopiteľná. Medzi domom a okrajom obrazu trčia do vzduchu konáre niekoľkých bezlistých figovníkov.

Pohľad s najvyššieho vrcholku hory Olivetskej na temeno, ležiace pred ním, s územím Betfage a Betánie.

Ponad olivový sad hľadíme dolu na horské sedlo, v ktorého zároze je vystavený kostol. Vľavo vedie cesta z Jericha, vpravo sa ťahá po úboči ďalej stará cesta, vedúca bez vystupovania, k miestu, odkiaľ vidno s výšiny Jeruzalem. Na obraze „Horské sedlo pri Betfage" vidno ten istý kostolík, fotografovaný s tejto cesty. Podľa celej polohy a spôsobu prevedenia musíme uznať, že ide o čiastku starej siete ciest, ktorá siaha do doby Ježišovej a ešte ďalej do minulosti. Popri radoch tmavých cyprišov a popri bielo sa lesknúcich múroch v pozadí vedie cesta dolu ku stráni, kde bola Betánia, Máriina, Martina a Lazarova domovina. Takými závozmi, aké vidíme odbočovať od kaplnky napravo, môžeme sa ľahko nepozorovane priblížiť k niektorej z osád. Rozhovor Ježiša a Márie sa akiste udial v takejto ulici. Tu, v kotline tohto sedla, ležala dedinka Betfage, „dom fíg"; v tejto krajine darí sa figám veľmi dobre a dozrievajú tam prv ako kde inde. Ak prichádzal Ježiš od stráne, výborne sa tam hodia jeho slová: „Choďte do osady, ktorá je pred vami". Tu stretával hlúčok z Betánie zástupy pútnikov, ktoré prichádzaly z Jericha. Šlo sa po stráni až ku miestu, odkiaľ bolo vidno mesto; potom sa pútnici pozdravia, ale Ježiš plače. Nová cesta do Betánie vedie veľkým oblúkom okolo horského temena, na ktorého vrcholku stojí veľká budova. Za týmto temenom putuje zrak po holých vlniacich sa pahorkoch púšte judskej, po ktorých prechádza slnko večerné. Za prelomom, v ktorom je Mŕtve more, dvíha sa vysočina Východojordánska. Asi tam, kde sa obraz končí, stála na osamelom pahorku pevnosť Machaerus. Príznačný je mrak, ktorý sa práve vznáša nad horou Olivetskou. Vzniká tu a znova sa rozplynie, keď sa dostane ďalej nad púšť, ktorá leží nižšie a býva väčšmi zohrievaná.

vať sa smelo len „na humne samom", teda keď obilie, ovocie, ryby už ležaly pripravené k dodávke a bolo sa treba riadiť podľa „ceny na humne", oficiálneho burzovného kurzu. Tieto ustanovenia platily len pre veľkoobchod; nákupy pre vlastnú potrebu im nepodliehaly. „Humno" rýb bol akiste čas od novembra do veľkej noci, bolo teda prv ako humno obilia. Asi v tom čase putovali aj apoštolovia s rybami do Tarichеje.

Podobenstvo o desiatich hrivnách

Keď to oni počuli, doložil a povedal podobenstvo, pretože bol blízko Jeruzalema, ja keďže si mysleli, že sa naskutku zjaví kráľovstvo božie. Riekol teda: „Istý popredný muž odišiel do ďalekého kraja zaujať si kráľovstvo a sa opäť navrátiť." (Luk. 19, 11—28)

Vzkriesenie Lazara vzbudilo v ľahko popudlivom obyvateľstve judskom (ako neskoršie učenie Mohamedovo o blaženom osude tých, ktorí padnú v boji) bojovnú náladu, ktorá opovrhovala smrťou. Boly to nádherné vyhliadky: i keď sa sriadenie kráľovstva neobíde bez ranených a mŕtvych, predsa on, vodca, má moc padlých znova vzkriesiť. Ježiš cítil napätie, ktoré ho obklopovalo.

Aby mu odporoval, povedal podobenstvo.

Nejaký knieža odobral sa do ďalekej krajiny, aby sa tam dal korunovať za kráľa. Pred svojím odchodom zavolal desať služobníkov k sebe a každému dal jednu hrivnu (asi po 1000 korún): „Obchoduj s ňou, kým sa nevrátim!"

„Tu máš hrivnu! Obchoduj s ňou!" Tieto isté slová hovorí akýsi úžerník v rozprávaní o majiteľovi pôdy, ktorému chce nasilu natisnúť svoje peniaze a tak mu odňať pole a vinicu.

„Ďalekou krajinou" sa v starožidovských spisoch často rozumie zem, do ktorej sa z Palestíny dá prísť len loďou. V Jerichu si poslúchači akiste pomysleli na cesty herodiánskych kniežat do Ríma.

Ale občania mesta, jeho budúci poddaní, nechceli o tomto kráľovi nič vedieť a vyslali posolstvo, ktoré malo hovoriť proti nemu. Pokus sa nepodaril; knieža sa vrátil ako kráľ.

I dal si zavolať desať služobníkov (úradníkov), aby mu predložili zprávu o svojich obchodoch. Prvý, bez toho že by spomenul vlastnú prácu, povedal s pravou východniarskou skromnosťou:

„Pane, tvoja hrivna získala päť iných hrivien!"

Knieža sa zachoval voči nemu ako muž, ktorý odmeňuje skutočne kráľovsky.

„Dobre, sluha dobrý, že si nad málom bol verný, buď pánom nad desiatimi mestami!"

Potom prišiel druhý; hovoril podobne ako prvý:

„Pane, tvoja hrivna získala päť iných!"

Pán odmenil i tohto:

„Buď pánom nad piatimi mestami!"

Ale jeden bol prílenivý, aby pracoval pre pána, ktorý nestál za ním ako dozorca; najmä toto je dobrá ukázka zo života Východniarov. A práve tento sluha začal hovoriť o starostiach, ktoré mal s hrivnou. S divadelnou zdĺhavosťou vyberal peniaze zo šatky, do ktorej ich bol zaviazal; stále odkrýval nové záhyby a rozväzoval nové uzly, až sa konečne zaligotal lesklý kov. Medzitým vykladal, ako keby bol správne robil:

„Pane! Hľa, tu je hrivna, ktorú si mi dal! Držal som ju dobre ukrytú v šatke. Lebo bál som sa teba; viem, že si pán tvrdý a že žiadaš, čo si nedal, a žneš, čo si nesial!"

Úradník predstiera právne ustanovenie, ktoré však sem nepatrí. Hovorí totiž: Zachádzal som s tvojimi peniazmi ako s depozitom, ako s voľačím, čo mi bolo sverené opatrovať! Pretože ty si taký prísny, myslel som si, že je to správne!

Tak by bol býval smel hovoriť slobodný muž, ale nie sluha kráľov. Súc si vedomý svojho práva, osopil sa naň kráľ:

„Podľa toho, čo sám hovoríš, ťa sám posúdim, sluha ničomný. Vedel si, že som ja pán prísny, ktorý požaduje, čo nedal, a žne, kde nesial. Prečo si nedal peniaze aspoň do banky? Aby som si ich mohol vybrať, keď prídem, i s úrokami!"

Potom rozkázal ľuďom, ktorí stáli pri ňom:

„Vezmite mu hrivnu a dajte ju tomu, ktorý má desať hrivien!"

Dvorania sa čudovali. Kráľ trval na tom, aby sa tá hrivna dala tomu, ktorý toľko získal!

„Povedám vám: Tomu, kto voľačo má, bude ešte pridané; tomu však, ktorý nemá, bude odňaté i to, čo má."

Toto bolo prvé rozhodnutie nového kráľa. Hneď nasledovalo druhé:

„Ešte voľačo! Priveďte mužov, ktorí boli proti tomu, aby som sa stal kráľom a pozabíjajte ich pred mojimi očami!"

Toto vyprávanie možno označiť nielen za „podobenstvo judské", ale priamo za „podobenstvo jerišské". Jericho bolo mesto, kde už každý chlapec mal svoj obchod v malom, kde sa tlačily medzi bazármi a prepravnými podnikmi banky a zmenárne. Odtiaľ, a nie z Jeruzalema, odišiel kedysi Herodes Veľký za more a vrátil sa s kráľovským titulom; jeho syn Archelaus chcel napodobniť svojho otca, ale keď odcestoval do Ríma, ľudia poslali za ním posolstvo, aby bolo proti jeho menovaniu kráľom. Ježiš rozprával toto poslúchačom, ktorí o týchto udalostiach ešte vedeli.

Syna človeka čakala teda cesta do ďalekej zeme, nemal byť hneď korunovaný. Tí, čo sa teraz k nemu tak tlačili, aby boli blízko, keď sa zjaví kráľovstvo, museli najprv prestáť skúšku a osvedčiť sa v nej. Zlý osud čakal okrem toho tých, ktorí sa za jeho neprítomnosti vzpierali jeho kraľovaniu.

Nálada pri príchode Ježišovom do Judska

Vtedy mnohí zo židov, ktorí boli prišli k Márii a Marte a uvideli, čo Ježiš učinil, uverili v neho. Niektorí z nich však odišli k farizejom a povedali im, čo Ježiš učinil. Shromaždili teda hlavní kňazi a farizeji radu. (Ján 11, 45—57)

Pre súrodencov v Betánii bolo nesmiernou radosťou, keď Majster v piatok pred veľkou nocou, prv ako sa začal sobotný pokoj, pri západe slnka došiel i so sprievodom do Betánie. Ale ešte väčšie bolo ich prekvapenie; vedeli, čo sa stalo v Jeruzaleme po vzkriesení Lazarovom.

Sotva sa farizeji dozvedeli o zázraku v Betánii, dali „svolať parlament", ako by sa dnes povedalo. Farizeji mali väčšinu, mohli teda hocikedy svolať schôdzu. Návrh znel: „Čo spravíme, keď tento človek robí toľké divy? Ak ho necháme i ďalej tak robiť, všetci uveria v neho, a prídu Rimania a zaujmú naše mesto i národ!"

Naraz sa objavil Ježiš pred bránami Jeruzalema, v Betánii, a vzkriesil Lazara. Nedalo sa už dlhšie dívať a neurobiť rozhodných opatrení; už dosť dlho sa uspokojovali len s tým, že čakali na príležitosť, miesto toho, aby sami nejakú vytvorili. Naraz by tu mohli byť Rimania, ktorí aj tak sú veľmi podozieraví, a využili by nepokojov ako zámienky, aby odňali ostatné politické a náboženské slobody národa.

Nový zázrak veľmi prekvapil členov veľrady. Preto boli skôr ohromení ako bojachtiví. V tejto kritickej chvíli povstal veľkňaz Kajfáš, ktorý sa už viac ako desať rokov držal v úrade pomocou svojho tesťa, a povedal:

„Vy nič neviete, ani na to nemyslíte, že je lepšie pre nás, aby jeden človek umrel za ľud a nie, aby zahynul celý národ!"

Takéto myšlienky sa od tej doby už častejšie opakovaly v zasedacích sieňach. Vládnuť je veľká vec! Treba politiku skutočností, a nie politiku citov! Štátnici musia mať odvahu obetovať v prospech štátu svoje osobné pochybnosti o mravnosti skutkov! Jedinec, ktorý mal byť zabitý, bol Jediný Boží. Nielen za malý národ židovský, ale za všetkých ľudí umieral.

Sme vždy náchylní k tomu, aby sme pokladali všetky rozhodnutia týchto Východniarov za rýchlo prechádzajúce citové návaly. Ale práve oni prevádzajú svoje plány s neúprosnosťou a obozretnosťou, ktorej podobnú ľahko nenajdeme. Taký plán mali v úmysle proti Ježišovi. Zároveň vydali nariadenie, aby každý bez otáľania oznámil miesto pobytu Ježišovho a aby Lazar bol usmrtený.

Toto nariadenie neostalo bez účinku v prostom ľude. Pútnici, ktorí prišli do Jeruzalema vykonať očistné obety ešte pred slávnosťou, stáli spolu na nádvorí chrámovom a vymieňali si svoje myšlienky o Ježišovi, len keď sa cítili istí pred strážnikmi! A či sa odváži on prísť na slávnosť?

Ježišovo pomazanie pri hostine v Betánii

Šiesteho dňa pred veľkou nocou prišiel Ježiš do Betánie, kde býval Lazar, ktorého Ježiš vzkriesil. I pripravili mu tam na počesť hostinu. Marta im posluhovala a Lazar bol medzi tými, ktorí si sadli s Ježišom k hostine. Tu priniesla Mária alabastrovú nádobu, v ktorej bola libra drahej masti, vyrobenej z pravého nardu, odlomila hrdlo nádoby a vyliala z nej na hlavu Ježišovu, ktorý stoloval, a pomazala jeho nohy a poutierala ich svojimi vlasmi. Celý dom sa naplnil vôňou balzámu. (Ján 12, 1—11; Mat. 26, 6—13; Mar. 14, 3—9)*)

Deň po príchode Ježišovom bola sobota. Bolo všeobecne zvykom navzájom sa pozývať v tieto dni pokoja po bohoslužbách v synagoge na sobotňajšiu hostinu. Tak pripravili i v Betánii na počesť Ježišovi hostinu; a to nie v dome Lazarovom, ale v dome Šimona Malomocného. Keďže tento muž má toto meno medzi kresťanmi z neskorších čias, musíme prijať, že sám Ježiš ho vyliečil z malomocenstva. Ale ani nehľadiac na toto dobrodenie sa mohlo stať, že hostina nebola v dome Lazarovom. V týchto krajinách, kde ešte stále žije staré pohostinstvo, často sa stane, že priatelia vysoko váženého hosťa sa hádajú, ktorý ho má pozvať na hostinu a u koho má ostať na noc, a napokon sa dohodnú, že jeden prevezme to, druhý ono. Také rozdelenie úslužnosti bolo za týchto okolností veľmi naliehavé. Ježiš prišiel so svojím sprievodom práve pred počiatkom soboty. Nedaly sa už vykonať rozsiahle prípravy. Sestry Lazarove urobily dosť už tým, že vzaly hosťov na noc.

Ženy sa obyčajne vôbec nezvykly účastniť takých hostín ako hostia, ale len ako posluhovačky. Nikomu by sa však nebola zdala spoločnosť celá, keby nebol prišiel Lazar. Marta, vždy pracovitá a obozretná gazdina, mala na starosti obsluhovanie hostí.

Mária, ktorá Pána najvrúcnejšie milovala, ostala, ako sa to javilo navonok, temer vylúčená; ľuďom ako ona, sa pri slávnostných chvíľach nikdy inakšie nevodí. Za smutnej nálady, ktorá ju naplňovala, jej to predsa bolo milé. Po vzkriesení Lazarovom utekal Ježiš ako uprchlík pred nástrahami nepriateľov. Teraz sa vrátil ako vodca zástupu pútnikov, akiste rozhodnutý sláviť spolu s nimi veľkú noc v Jeruzaleme.

Učeníci, ako Mária mohla zbadať, nadobudli znova odvahy. Veď sprievod Jerichom sa stal slávnostným sprievodom a pútnici, ktorí tiahli s nimi púšťou a potom hneď pred Betániou sa odlúčili smerom do Jeruzalema, tlačili sa plní nadšenia okolo Majstra.

Mária sa však akiste dozvedela od učeníkov slová utrpenia a smrti, ktoré Ježiš povedal cestou. Vedela teda: Ježiš je u nás ostatný raz. Nepokúšala sa odvrátiť ho od cesty do Jeruzalema, ale premýšľala o tom, ako by mu mohla ešte na rozlúčku prejaviť svoju lásku.

Tu „nečinná" nadobudla odvahy a živosti. Doniesla nádobu s librou drahocenného balzámu z pravého nardu, vstúpila do jedálne a odlomila pred očami hostí tenké hrdlo; potom vyliala balzám Ježišovi na hlavu. Pomazanie nebolo samo v sebe nič neslýchaného. V lepších kruhoch ešte vždy vídať, že domáca pani prijde s fľaštičkou ružového oleja a vykropí jej obsah na vlasy a šaty váženého hosťa. Neobyčajné tu však bolo, že Mária neupotrebila tak vzácneho balzámu na to, aby ho smiešala s inými olejmi, ale že ho spotrebovala nesmiešaný. Libra mala asi 350 gramov, bola to teda nádoba tvaru a veľkosti našich kvetníkov. Z podobnosti tohto výjavu so zprávou o pomazaní Ježišovom Máriou Magdalenou nesmie sa nijako usudzovať, že obidva razy ide o tú istú udalosť.

Nám sa zdá, že také pomazanie súvisí so zvýšenou, ak nie celkom prehnanou starosťou o krásu. Vo východných krajinách sa upotrebuje voňaviek a mastí ako prostriedkov proti horúčosti, ktorá vysušuje kožu a ochromuje nervy. Voňavky občerstvujú, olej robí kožu, po ceste stuhnutú od špiny z prachu a potu, zas hybkou. Spotrebovať toľký vzácny olej na jedno namazanie nebolo predsa nič všedného. Pohybami rúk Máriiných vôňa sa rozšírila na všetky strany.

Medzi tými, ktorí plní napätia pozerali, bol i Judáš. Tohto, ktorý chodil už dlhší čas bez viery v Majstrovom sprievode, súrodenci a ich oddaná viera a najmä tá zdanlive neobratná a prostomyseľná Mária asi vo vnútri veľmi popudzovali, kedykoľvek ich len videl. Keby bol žil v takej zámožnosti, bol by si svoj život inakšie zariadil! Cítil to ako osobnú urážku, keď sa k vôli Majstrovi robily toľké výdavky bez toho, aby sa dalo peniazom

prejsť jeho rukami. Ján poznamenáva: Judáš totiž opatroval „skriňku", pokladničku, a to, čo sa do nej ukladalo, si odkladal pre seba. Slovo „bastazein", ktoré vlastne značí len „vziať, dotknúť sa, nosiť", používa sa v súčasných egyptských listinách i v smysle „kradnúť". Čím viac nadobúdal Judáš v ostatných týždňoch presvedčenia, že Ježišov život sa neskončí pozemským kráľovstvom, tým horlivejšie odkladal pre seba peniaze z darov, ktoré dostával Majster.

Rozhorčene vyšlo z jeho úst:

„Prečo sa tento balzám nepredal — tristo denárov by sa bolo zaň dostalo — a prečo sa peniaze nedaly chudobným? Sám by som sa bol o to postaral!"

Judáš ako aj ostatní apoštolovia poznali podľa vône cenu balzámu. Apoštolovia s ním súhlasili; oni však skutočne mysleli na chudobných, a nie ako Judáš na seba samého.

Ježiš obhajoval tichú darkyňu tak, že i Judášovi i ostatným apoštolom robil výčitky:

„Nechajte ju! Prečo ju znepokojujete! Veľmi dobre mi urobila! Chudobných budete mať vždy medzi sebou; kedykoľvek chcete, môžete im dobre robiť; ale mňa nemáte vždy! Čo ešte mohla, to urobila; pomazala moje telo napred k pohrebu! Veru, povedám vám: Kdekoľvek po svete sa bude hlásať toto evanjelium, bude sa hlásať i na jej pamiatku to, čo urobila!"

Obaja, Mária a Judáš, sa dali ovládať myšlienkami na skorú smrť Ježišovu. Mária chcela ešte smrti zasvätenému dať, a Judáš ešte vziať, čo sa len dalo.

Ježiša pred mestom vyhlásia za Mesiaša

A veľký zástup Židov zvedel, že je tam, i prišli nielen k vôli Ježišovi, ale aby videli Lazara, ktorého boi vzkriesil z mŕtvych. Ale knieža kňazské zamýšľali zabiť i Lazara, lebo mnohí zo Židov odchádzali a uverili v Ježiša. (Ján 12, 9—11)
A keď sa približovali k Jeruzalemu a došli do Betfage pri hore Olivetskej, vtedy Ježiš poslal dvoch učeníkov a riekol im: „Idte do mestečka, ktoré je naproti vám! A hneď najdete priviazanú oslicu a oslatko s ňou; odviažte a priveďte mi."
(Ján 12, 12—19; Mat. 21, 1—9; Mar. 11, 1—10; Luk. 19, 28—40)

Za nadšenia účastníkov slávnosti vyvinú sa na Východe oslavy, aké v Europe potrebujú pečlivých príprav tlačou a výborovými schôdzami, akoby samy od seba a práve preto strhujú tak veľmi divákov a účastníkov. Tak sa stalo i v ten deň, keď sa Ježiš blížil k Jeruzalemu.

Pútnici, ktorí v piatok odprevadili Ježiša až do Betánie a odišli ďalej do mesta, doniesli tam zvesť, že Majster sa objaví na slávnosti.

Ktokoľvek prišiel do Jeruzalema, dozvedel sa, že veľrada každého, kto by vedel o mieste pobytu Ježišovho, zaviazala to oznámiť, a že Ježiš sám sa zdržuje v Betánii. Okrem toho počuli rozprávať očitých svedkov o vzkriesení Lazarovom. Lazar vstával takrečeno znova z mŕtvych, tak totiž pôsobila za týchto okolností zpráva o príchode Ježišovom.

Už v sobotu šli mnohí do Betánie. Bolo to len asi dobrej pol hodiny od Jeruzalema. Pre svedomitého Žida, pravda, bolo zakázané konať v sobotu takú ďalekú cestu. Ide vari o ľudí z okolia Betánie, ktorí tam nemali ďaleko, a o pútnikov, ktorí sa usadili na Olivetskej hore a teraz sa dali na večernú cestu do Betánie.

Na druhý deň ráno vyšiel Ježiš z Betánie. Učeníci

zabudli na strach a úzkosť; ovládlo ich také oduševnenie za Ježiša, akého nezažili odvtedy, čo putovali Galileou. Čakali len na chvíľu, keď Ježiš odloží svoj tajomný pokoj a zdržanlivosť. I putovali s ním úvozmi pomedzi ohrady viníc a olivové sady.

Cestou sa Ježiš zastavil — boli akiste na jednom z bočných hrebeňov vlastnej Olivetskej hory, vybiehajúcich na juh, a medzi nimi a horou bola malá dolina, v ktorej stála dedinka. Takú polohu predpokladajú slová Ježišove; povedal totiž dvom zo svojich učeníkov:

„Ideťe do mestečka, ktoré je naproti vám! Hneď, ako tam vojdete, najdete priviazanú oslicu a osliatko s ňou. Odviažte ich a priveďte ich sem! A ak sa vás niekto opýta: ‚Čo to robíte?' povedzte: ‚Pán ich potrebuje! Ale hneď ich zas vráti!"

Nie je nič zvláštneho, že vidíme v palestínskej dedine osla, priviazaného pri bráne; často bývajú k vôli tomu urobené v múre obrúčky. Že učeníci najdú hneď pri prvých domoch oslicu s osliatkom, na ktorom ešte nik nesedel, a že im dajú oboje týchto zvierat slobodne použiť, to mohol len Vševediaci povedať s takou istotou.

Učeníci vošli do dediny a zbadali zviera; verní slovám Pánovým nepýtali sa nikoho a začali rozväzovať uzly na povraze. Ľudia sa ich pýtali, čo robia. Odpovedali, ako im nariadil Ježiš. Nechali ich potom.

Pomery na Východe potvrdzujú tieto údaje. Mláďatá sa obyčajne nechávajú utekať popri matke; potom sa už samy od seba držia pri nej. Felahovia v Egypte majú vo zvyku nenosiť mlieko do mesta, ale dohnať tam kravy a podojiť ich pred domom toho, kto kupuje mlieko. Tak i v tomto prípade nechali ísť mláďa s matkou. Zodpovie teda celkom pomerom, keď sa v evanjeliu hovorí len o starom zvierati, že bolo uviazané.

Za nájom jedného osla sa neplatilo veľa. Zvláštna náhoda nám zachovala práve smluvu o nájme osla z roku 33, podľa podania roku smrti Ježišovej. Celkom ako v evanjeliu prenajíma sa i tu osliatko s oslicou. Nájom trvá od 18. februára do 28. augusta. Za to platil nájomca mesačne len tri denáre (asi 10 ráz toľko korún). Keď učeníci tvrdia, že Pán zviera hneď vráti, možno myslieť, že i ľudia, ktorí neznali bližšie Ježiša, nemali nič proti odvedeniu zvierat.

Návratom vyslaných sa srdce ostatných učeníkov radosťou rozochvelo. Dosiaľ chodievali s Majstrom pešo všetkými krajmi zeme — dnes si dá priviesť jazdné zviera! Vysadne naň! (Oslica pritom stojí; preto osliatko stojí tiež spokojne!)

O krátku chvíľu sa zástup galilejských pútnikov zmenil na slávnostný sprievod, na víťazoslávny sprievod Mesiaša. Ktosi prvý vykríkol: Hosanna! (Pane, pomôž nám!) Takto volali židia pri náboženských slávnostiach; najmä pri slávnosti stánkov búrlivo opakovali tento výkrik, keď sa prišlo k miestu 117. žalmu, odkiaľ toto slovo pochádza.

Niektorí z učeníkov prestreli svoje plášte na chrbát zvieraťa, čo je služba, aká sa zvykla preukazovať vznešeným pánom, keď im ponúkli jazdné zviera, a nebolo sedla. A už aj iní snímali svoje plášte s pliec a prestierali ich ako koberce. V židovských podaniach sa rozpráva o bohatom mužovi, ktorému kládli na cestu do synagogy súkenné látky. Obyčaje, ktoré sa tu opisujú, predpokladajú krajiny bez dažďa a suché cesty. Iní, i ženy a deti boly v sprievode, si zaopatrili chvojinové vetve a ratolesti stromové, aké nosievali na slávnosti stánkov.

Farizeji boli svedkami výbuchu oduševnenia ľudu. Ježiš sa inokedy takýmto výstupom vyhýbal. Hádam by sa bol dal pohnúť k tomu, aby to ľuďom zabránil. V každom prípade ho chceli urobiť zodpovedným za následky tohto rozruchu. I pristúpili k oslavovanému a napomínali ho významne:

„Majstre, zahriakni svojich učeníkov!“

Ježiš nestrpel nijakého vyrušovania. Toto všetko patrilo k svätému, od večnosti ustanovenému obradu jeho vchodu pred obetnou smrťou. Stručne prehlásil:

„Ak títo umĺknu, kamene budú kričať!“

Ježiš plače nad Jeruzalemom

A keď sa priblížil a videl mesto, plakal nad ním a riekol: „Ó, keby si poznalo i ty, a to v tento svoj deň, čo ti slúži k pokoju! Ale teraz je to skryté pred tvojimi očami!“ (Luk. 19, 41—44)

Sprievod došiel na miesto, odkiaľ bolo vidno ponad strmý svah cez hlboko vrezanú rokľu cedronského údolia na mesto a chrám. Slnko svieti na ne ráno od východu,

takže je všetko zaplavené jeho svetlom. Tu vidno spleteninu pologuľatých kupôl a plochých striech, v prostriedku staré, nespočítateľné spolu postavené domy, a pred mestskými múrami nové, voľne stojacie; sotvaže len tu a tam úzka ulička ako čierna roklina pretína a rozdeľuje tú spleteninu. Len tône vetracích otvorov a domových stien prinášajú akúsi členitosť do žiariacej masy stien.

Všetko to je však len ako neporiadne nahádzaná kopa kamenia, keď to srovnáme s chrámom na výšine. Ďaleko rozkladajú sa nádvoria medzi mohutnými obvodovými múrami a pobočnými staviskami; slnko vrhá na to svoju žiaru, chrám sa ligoce ako by bol zo svetla vystavený, svojimi rozmermi a nádherou je skôr dielom nebies, a nie tohto sveta.

Volanie v sprievode vzrástlo. Veď toto je mesto nového kráľovstva! Hľadia na Ježiša. Zástupami preniká jedno z tých tajomných hnutí, ktoré vo chvíli zachváti všetkých: Ježiš, Prorok, Mesiaš chce hovoriť! Teraz sa prejaví, teraz vyhlási svoje kráľovstvo!

Ježiš pozerá na mesto: mesto na skale, s kamennými domami a kamennými strechami, stáva sa mu obrazom svojich obyvateľov. Prenasledujú ho, majúc srdcia tvrdé ako kameň. Nemyslí však na svoju vlastnú smrť — tú prijal z ruky Otcovej, — ale na súd nad týmto mestom, ktoré miluje vrelejšie ako všetci Izraeliti a ktoré ho nenávidí zlostnejšie ako všetky ostatné mestá.

Uprostred všetkého toho plesania vypadnú mu slzy z očí a žalospev opovrhnutej lásky sa vydiera z jeho rtov.

Stojí tu, ľahko vystierajúc ruky za žiariacim obrazom, ktorý vidí v tejto chvíli zapadať navždy: — tam je mesto chrámu, Zákona a učencov! Tu okolo neho sú samí prostí rybári galilejskí; tí ho pochopili, ale mudrci v meste nie!

„Keby si bolo poznalo i ty v tento deň tvoj, čo ti slúži k pokoju; teraz však je skryté pred tvojimi očami! Hľa, prídu na teba dni, v ktorých nepriatelia tvoji postavia okolo teba násyp a sovrú ťa, sužovať ťa budú so všetkých strán; srazia ťa k zemi i dietky tvoje, ktoré sú v tebe, a nenechajú v tebe kameňa na kameni; tak sa ti stane, pretože si nepoznalo času navštívenia svojho!“

Asi až na toto miesto, kde Ježiš takto hovoril, chodie-

vali kňazi v ústrety prichádzajúcim karavánam, aby prijali desiatky, ktoré prinášaly. Teraz, len čo sa dozvedeli, že Ježiš prichádza, usporiadal ľud sám slávnosť; pútnici vyšli v zástupoch v ústrety Ježišovi. Neuspokojili sa s obyčajnými konármi, ako tí, ktorí ho oslavovali na Olivetskej hore; natrhali si konárov palmových a vysoko ich dvíhali. Palmová ratolesť bola podstatnou čiastkou kytice na slávnosť stánkov. Azda si Izraeliti doniesli podobné zvyky už z Egypta; v majetkových soznamoch tamojších chrámov sú zaznačené i „zlaté a strieborné palmové ratolesti", ktoré akiste slúžily tiež takýmto účelom. V saharských oázach prijímajú sa vznešené osoby ešte vždy takým spôsobom. Cedronské údolie, chránené pred vetrom a otvorené na juh, bolo zvlášť prajné pre tieto stromy.

Možno, že zastavenie, ktoré vzniklo tak, že sprievod z Jeruzalema sa stretol so sprievodom z Betánie na svahu hory Olivetskej, sa shoduje časove s tým, ktoré nastalo, keď sa Ježiš zastavil a plakal nad mestom. Tu na Olivetskej hore sa shromaždil akosi celý izraelský národ prvý a ostatný raz okolo Ježiša. A Ježiš plakal.

Vchod do mesta. Prosba pohanov

A keď vošiel do Jeruzalema, pobúrilo sa celé mesto, a riekli: „Kto že je to?" Ľudstvo ale hovorilo: „Toto je Ježiš, prorok z Nazaretu Galilejského." (Mat. 21, 10—11; 14—16; Ján 12, 20—36)

Je možné, že východná brána, ktorá bola ináč určená len pre kňazov, teraz bola otvorená pre pútnikov. Výrazy v zprávach hovoria skôr za to, že sa Ježiš poberal ku chrámu mestom, teda predmestím na severe alebo vlastným mestom na juhu.

Jedna pútnická karavána za druhou dochádzala tohto dňa do Jeruzalema. Naraz prenikal hlukom ešte silnejší hluk, ktorý naznačoval niečo zvláštneho vo všetkom tom zvláštnom. Zástupy s Ježišom v strede sa blížily, bolo to divoké vlnenie rozpálených kričiacich tvárí; všetko sa sbiehalo a pýtalo sa, kto to prichádza. Sprievod odpovedal: Ježiš, Prorok z Nazaretu Galilejského!

Pravda, za sprievodom išly potom všetky deti z jeruzalemských ulíc. Nepoznaly nijakého strachu pred všemohúcimi farizejmi. Kým dospelí v chráme podľa vše-

tkého zdania umĺkli, deti nepochopily, prečo by nesmely také zbožné volanie opakovať i v chráme. Sborove a pomiešane kričaly teda zo všetkých síl: „Hosanna Synu Dávidovmu! Hosanna!"

Tento výjav sa vyvinul celkom z náboženského života detí. Už v škole sa učily nazpamäť žalm, z ktorého je vzaté hosanna. Potom ich naučili, ako majú kývať svojou kyticou na sviatok stánkov, keď zaznie volanie hosanna. Deti sa teda ešte väčšmi ako dospelí vžily pri vchode Ježišovom do obradov sviatku stánkov.

Už boli farizeji na mieste a vraveli Ježišovi: „Čuješ, čo títo volajú?" Ježiš odvetil: „Pravdaže, počujem!" Tento prejav bol celkom na mieste, lebo zodpovedal božiemu plánu: „Nikdy ste nečítaly slová Písma: ústami detí a kojencov si pripravil chválu!"

Keď sprievod vošiel, rozsiahle nádvoria chrámové sa nevyprázdnily: ruch rozdelil sa na rozličné miesta, v ktorých sa znova sústreďoval. Ježiš sám akiste ostal chvíľku v chráme, ale bolo vidno, že svoje dielo považoval za dokončené.

Medzi pútnikmi, ktorí prišli na veľkonočnú slávnosť, boli aj grécky hovoriaci pohania. Chodievali aj oni na slávnosť do Jeruzalema a modlievali sa na vonkajšom nádvorí k Bohu Izraelovmu; bolo im však pod trestom smrti zakázané vstúpiť do vnútorného, vlastného nádvoria, podobne ako dnes návšteva chrámového nádvoria za slávnosti Nebi-Musa je zakázaná každému nemohamedánovi. Títo pohania boli svedkami vchodu Ježišovho. Zdá sa, že oni pochádzali zo severu krajiny ako Ježiš a učeníci a že boli známi s jednotlivými apoštolmi. Tohto alebo jedného z nasledujúcich dní vyhľadali Filipa, aby ich predstavil u Ježiša.

Vždy rozvážny Filip prišiel do rozpakov: to by bolo nepríjemné, keby Majster obcoval s pohanmi v chráme, teraz, keď bol stále prenasledovaný. Dohovoril sa so svojím krajanom Ondrejom. Potom šli obaja spolu k Ježišovi a predniesli mu prosbu.

Ježiš sa vidí v tejto chvíli oddelený priehradami Starého zákona akoby nejakým múrom od pohanov, ktorí sú mu vnútorne bližší ako väčšina židov. Táto priehrada musí byť jeho smrťou prelomená; len tým padnú hranice

medzi židmi a pohanmi. Ježiš cíti zároveň úzkosť z blízkeho utrpenia a blažený pohľad na požehnanie, ktoré vyjde z kríža na celý svet. Toto rozochvenie, ktoré striedavo a protivne pociťoval pri slávnom vchode, prezradil slovami. Začne:

„Prišla hodina, aby bol oslávený Syn človeka! Veru, veru, povedám vám: ak zrno pšeničné nepadne do zeme a neumrie, ostane samo. Ak však umrie, prinesie mnoho úžitku!

Kto miluje svoju dušu, stratí ju; kto však nenávidí svoju dušu na tomto svete, ten ju zachová pre život večný. Kto mi chce slúžiť, nech ma nasleduje! Kde som ja, tam bude i môj služobník. Kto bude mne slúžiť, toho uctí sám môj Otec!"

Ako naslúchajú všetci, keď hovorí o „hodine"!

Ale Ježiš započal utrpenie svojím vchodom. Úzkosť, ktorou sa dá premôcť, aby sa stal človekovi vo všetkom rovným, vyrazí navonok v slovách a posunkoch:

„Duša moja je teraz plná nepokoja! Mal by som hádam povedať: Otče, vysloboď ma od tejto hodiny! Ale práve preto som prišiel na túto hodinu!"

Už prv hovoril Ježiš tajomne o „hodine", teda o časovom úseku svojho života, ktorý sa svojím veľkým významom odlišuje od iných úsekov. Ale ešte nikdy ho tak nezachvátila úzkosť pred touto „hodinou" ako teraz po vchode do Jeruzalema. Bezmocní a hanbiac sa za svojho Majstra, stoja učeníci okolo neho, keď tak hovorí. Ach, teraz znivočí on sám všetky úspechy ostatných dní!

Ježiš sa víťazne pozdvihne zo všetkej tiesne; obráti svoje oči k nebu. Zabudnúc na poslúchačov, volá k svojmu Otcovi na výsosti: „Otče, osláv svoje meno!"

Tu sa stalo niečo veľmi významného! Ježiš sa už nemodlil obrátený k svätostánku v chráme! A niečo hrozného prišlo s neba na toto jeho zvolanie. S výsosti zaznie odpoveď:

„Oslávil som a ešte oslávim!"

Toto je odpoveď Otcova. Zázrakmi, ktoré konal Syn podľa Jeho vôle, bolo meno božie oslávené; nové zázraky nastanú, len čo prečká Syn hodinu utrpenia a smrti.

Ľudia okolo Ježiša tiež počuli volanie s neba. Boli však priveľmi prekvapení. Vzduch okolo nich sa totiž naplnil oným hlbokým hukotom, ktorý vzniká, keď je shromaždené na jednom mieste tisíce a tisíce ľudí. Tak len naj-

bližší skutočne porozumeli slovám. Pravda, i ostatní mohli poznať, že hlasy prišly s neba. Jedni hovoria, že to zahrmelo, iní, pohybujúc sa v čisto náboženskom svete, myslia: Anjel hovoril s ním!

Ježiš ich napomína:

„Nie pre mňa prišiel tento hlas, ale pre vás! Teraz sa dokonáva súd nad svetom, teraz knieža tohto sveta bude vyhodený von! Avšak ja, keď budem povýšený nad zem, potiahnem všetko k sebe!"

Čas rozhodného boja teda prišiel. Boh Otec vyslal verejne svojho Syna k poslednému boju. Skoro sa skončí!

Ježiš hovorí slovami, ktoré označujú kríž zároveň za drevo umučenia jeho a smrti a za stolec nového trónu. S tohto tajomného trónu shromaždí okolo seba všetkých, takže ich „pritiahne k sebe", pri čom bude musieť prekonať veľký odpor.

Poslúchači chápu, že hovorí o smrti. Ešte nedávno Ježiša oslavovali: Hosanna! Hosanna! Rozhorčení, že hovorí o takýchto pošmurných veciach, nadhodia:

„Vieme zo Zákona — my tiež rozumieme niečomu! — že Mesiaš ostáva naveky. Čo ty tým myslíš, že Syn človeka musí byť povýšený? Kto je ten Syn človeka?"

Je to zriedkavé meno „Syn človeka"! Danielov syn človeka, ktorý sa blíži v oblakoch nebies, áno, ten je podľa ich chuti. Ale tento Syn človeka! Kedykoľvek hovorí Ježiš o Synovi človeka, vždy príde na um čosi mierneho, nebojovného a smutného. „Kto je to vôbec ten Syn človeka?" Tak sa spytujú drzo niekoľko okamžikov po tom, čo nebo vydalo svedectvo o Synovi človeka.

Ježiš sa vyhýba v odpovedi výrazu, ktorý ich tak mrzí a schová sa za obraz. Na Východe sa chytro zotmí. Oči, navyknuté na prenikavý jas dňa, nie sú vôbec pripravené na náhle nastávajúcu tmu a nijako nevedia rozoznať kamene s ošúchanými hranami; koho prekvapí noc, ten upadne.

Azda práve slnko zapadá, keď Ježiš hovorí slová:

„Ešte krátky čas je svetlo u vás! Choďte teda, dokiaľ máte svetlo, aby vás neprekvapila tma! Kto chodí vo tme, nevie, kam vkročí. Dokiaľ je svetlo u vás, verte vo svetlo, aby ste boli synmi svetla!"

Nebudem už dlho medzi vami!

Večer sa Ježiš vrátil do Betánie.

Podobenstvo o zlých nájomníkoch vinice

Tu začal k nim hovoriť v podobenstvách: „Vinicu vysadil človek a ohradil plotom a vykopal pivnicu a vystavil vežu a dal ju do prenájmu roľníkom a odcestoval preč. A na svoj čas poslal k roľníkom sluhu, aby vzal od roľníkov z úžitku vinice." (Mar. 12, 1—11; Luk. 20, 9—19; Mat. 21, 33—44)

Ježiš mohol ukončiť svoje reči k farizejom slovami: Jána ste dali zabiť iným, mňa zabijete vy sami! Avšak toto svoje proroctvo odel do nového podobenstva, aby ho súčasne prehĺbil a zahalil.

Bolo to zas pravé „judské podobenstvo". Podnes je v Palestíne veľmi úchvatné, keď chodíme po plochých kotlinách údolnej vysočiny, ktoré sú bujne porastené šedozlatým bodľačím a za najjasnejšieho dňa pôsobia dojmom ako by ešte spaly. To dojme človeka ako očarovanie. Pozvoľna vidno vystupovať z hĺbky starodávnu dobu: — objavujú sa rovnobežne bežiace pásma starých napolorozpadnutých a zarastených oporných múrov, ktoré sa hromadia na okraji kotliny ako rady sedadiel v divadle; miestami sa odkryjú ešte staré priehlbiny: lisy, vtesané do holých skalných plošín, v ktorých sa lisovalo hrozno a z ktorých sa sbieralo víno odtokovými žlebmi do nádržiek; človek narazí aj na kopu skál: pozostatok zo strážnych veží, v ktorých bývali a spávali majitelia v dobe vinobrania.

Vinice dodávaly v čase Ježišovom krajine zvláštny ráz, a práce, ktoré sa v nich s mesiaca na mesiac konaly, určovaly značne život prostého ľudu. No neboly to vinice v smysle nejakého moderného podniku. Všelijaké ovocné stromy boly vysadené vedľa vínnych rév

alebo pomedzi ne. Keď sa hovorí o „plodoch" viníc, treba mať na mysli úrodu takých stromov, ktorá sa mala odvádzať. Plody révy sa daly zachovať ako „sušené hrozno" a na požiadanie sa dodaly.

Ježiš rozprával poslúchačom len také obrazy, ktoré oni sami zažili, a ktoré im už boly bežné. Akýsi statkár, ktorý zniesol toľké výdavky, založil novú vinicu a ohradil ju múrom; múr bol postavený hlavne zo skál, ktoré sa nasbieraly na poli samom. Potom vykopal na vinici lisovňu a postavil vežu. Samozrejme, pán dal tieto práce vykonať iným, ako aj vinicu potom prenajal iným — toto Ježišovi netreba osobitne spomínať. Pán potom odíde z krajiny. Veľkostatkári, ktorí nastúpili na miesto týchto pánov, zdržovali sa často mimo krajiny, najmä v Damašku alebo v Kaire.

Novozasadené révy sa musia najprv vyvinúť; začnú rodiť len po troch alebo štyroch rokoch. Od tohto času môže pán požadovať svoj podiel z úrody. Zatiaľ nájomníci temer na to zabudli, že oni sú vlastne nie majiteľmi vinice; proti pánovmu poslovi vystúpia ako proti lúpežníkovi. Chytia ho, zbijú ho a pošlú s prázdnymi rukami nazad. Pán pošle druhého sluhu; proti tomuto sa postavia nájomníci ako proti človekovi, ktorý sa už druhý raz pokúšal o krádež na ich vinici. Pán vyšle tretieho — tomu odtnú hlavu. Tak si potom navyknú mučiť každého pánovho posla.

Pán to nevie nijako pochopiť. Ešte ich ospravedlňuje sám pred sebou; akiste vážne nemysleli, že sú to skutočne jeho poslovia, oni ich pokladali len za ľudí, ktorí si činili proti nim protiprávne nároky.

I rozhodne sa poslať k nim svojho jediného syna: Má len jedného; toho istotne poznajú, a o jeho právach nebudú mať nijakých pochybností.

Teda vyšle syna. Nájomci ho poznajú; vedia, že tento môže uplatňovať voči nim nároky nielen ako posol, ale ako spolumajiteľ a dedič. Ale dôsledky, ktoré z toho vyvodia, sú iné, ako dúfal pán. Ak zabijú syna, nebude viac dediča. Nemyslia na to, že príde sám otec, prevezme svoj majetok na seba a pomstí syna. Pridlho zneužívali jeho dobroty; teraz sú zaslepení a vykladajú si ju ako hlúposť alebo bezmocnosť. Tak prepadnú syna ešte nemilosrdnejšie ako poslov a zabijú ho.

Bolo to ako vždy, keď Ježiš rozprával jednoduchými, každému srozumiteľnými slovami. Ľudia sledovali udalosti a vytvárali si úsudok o osobách, o ktorých rozprával.

Ježiš skončil rozprávanie otázkou: „Čo teraz spraví pán vinice?" Vážne potom odvetil: „Príde a zabije nájomníkov a dá vinicu iným!"

Boli tu však farizeji, ktorí porozumeli, že oni sami sú tými nájomníkmi, ktorí boli tak prísne potrestaní. Bránili sa: „Boh uchovaj!"

Uvádzajúc miesto z Písma, Ježiš hovorí, že tieto udalosti sa už nezadržiteľne dejú. Práve v týchto dňoch sa dohodli oni, farizeji, podobne ako nájomníci: Zabime ho! Avšak jeho otec sa už rozhodol pomstiť vraždu syna.

Ježiš odpovie:

„A čo potom znamenajú slová Písma, ktoré znejú: Kameň, ktorý zavrhli stavitelia, stal sa kameňom uholným!"

Slová Písma obsahujú podobenstvo, a to „podobenstvo judské". Na filištinskej rovine a v údolí jordánskom stavajú sa domy z hliny, ale v Judsku sú všade kamene naporúdzi; ľudia nadobudli si časom podobný cit pre kamene, aký majú obyvatelia severnejších krajín pre rozličné druhy dreva: Vyskytujú sa tu šedé kamene s červenastými žilami a okrajmi, kamene rovnako šedé i biele ako mlieko; vyskytuje sa tu tiež kameň, ktorý je taký mäkký, že sa dá čerstvo odlomený píliť alebo krájať, a tiež iný, ktorý je taký ľahký a priedušný, že sa veľmi dobre hodí na klenbu.

Podobenstvo z kameňolomu bolo zvlášť vhodné, lebo každý mal pred očami chrám s nádhernými, jemne pospájanými kvádrami v múroch; azda ešte ležaly aj hromady nepoužitých kameňov celkom v blízkosti; v tomto čase sa totiž chrám ešte vždy dostavoval.

Staviteľ príde teda do kameňolomu a prevezme kamene, alebo prezerá kamene dovezené na stavebné miesto, čo je výjav, ktorý sa v Palestíne vyskytuje najmä dnes, keď sa zvyšuje stavebný ruch. Staviteľ sa dotýka žíl a škár, skúmavo ohmatáva hrany a výbežky. Tu sa stane, že dodávateľ kameňov a staviteľ sa pohádajú pre upotrebiteľnosť a cenu kameňov a chcú ten alebo onen vylúčiť ako neupotrebiteľný: jeden nemá rovných hrán

ani pekných uhlov, iný má trhlinu alebo spráchnivelé medzivrstvy. Udierajú do kameňov kladivom, aby sa tak rozzvučaly. Hádajú sa sem a tam, ale nikto neodhodil nikdy dobrých kameňov, ktoré majú mimoriadnu dôležitosť v krajine, kde býva často zemetrasenie, ako uholné kamene.

Neuveriteľné je však, čo sa stalo v Izraeli! — Sám Ježiš pýta sa v tomto smysle: A čo potom znamenajú slová Písma, ktoré znejú: „Kameň, ktorý zavrhli stavitelia, stal sa kameňom uholným?"

Ježiš im hľadí pri tejto otázke do očí; bol to asi zdrcujúci pohľad, ktorý prenikal ochranné steny ich duší. Povedali: „Boh uchovaj!" Tento pohľad je odpoveďou: Ale stane sa to predsa! Ja som uholným kameňom, ktorý ste zavrhli!

Ježiš obracia teraz obraz o kameňolome tak, že sa stane nositeľom novej myšlienky. On sám je ako kameň, on, ktorý má božskú moc; znamená šialenosť, keď sa proti nemu vzpierajú tvory so svojím nepatrným životom: „Kto sa vrhne na tento kameň, rozdrúzga sa na ňom; na koho však on padne, rozdrví ho!"

Vyslanectvo sa vrátilo celkom rozbesnené; poznali, že proti Ježišovi nedokážu ničoho. Prehlásil sa znova za Syna božieho bez toho, že by ho oni boli správne pochopili, dokonca oznámil, že ich vláde je koniec. V prvom návale hnevu zachcelo sa im hneď sa naň vrhnúť, ale pre ľud sa neopovážili.

Daňový peniaz

I poslali k nemu niektorých z farizejov a herodesovcov, aby ho chytili v reči. (Mar. 12, 13—17; Mat. 22, 15—22; Luk. 20, 20—26)

Veľrada stratila chuť pre ďalšie rozhovory pred ľudom. Tým výhodnejšou sa im zdala po takom výstupe príležitosť podchytiť Ježiša otázkami, zdanlive pochádzajúcimi z kruhov, ktoré o ňom dobre smýšľaly.

Farizeji sa pokladali za nábožných národovcov, ale za toto svoje presvedčenie neprinášali nijakých veľkých obetí. Vedeli určiť pre seba prajnú hranicu medzi „stranickou politikou" a súkromným životom. Obidve ostatné strany ich v tom napodobňovaly: takzvaní

„herodesovci", ľudia, ktorí chceli mať kniežа z domu Herodesovho za kráľa alebo aspoň za miestodržiteľa, a saduceji, privrženci strany, ktorá sa oduševňovala za západné mravy. Všetky tieto strany boly v tom jednotné, že Ježišovi z Nazaretu treba urobiť koniec.

Vyslali preto skupinu ľudí, ktorá pozostávala z farizejov a herodesovcov. Tí sa dostali k nemu a vydávali sa za ľudí, ktorí prichádzajú vo vlastnej záležitosti a Ježiša vyhľadali ako ostatné útočisko vo svete plnom lichotníkov a pokrytcov. Po pozdravoch, poklonách a posunkoch, ktoré na Východe nikdy nechýbajú a ktoré bývajú najvýraznejšie vtedy, keď nezodpovedajú vnútornému smýšľaniu, začnú: „Majstre, vieme, že si muž pravdy a že nedbáš na nikoho, nepozeráš na postavenie ľudí, ale učíš ceste božej, aká opravdu je."

Táto sladko omamujúca chvála by mnohého sviedla k tomu, aby pri najbližšej príležitosti ukázal svoju neohroženosť. Ako lekár po niekoľkých záväzných otázkach natrhne kožu a prevedie rez, tak i po neurčitom úvode, plnom prívetivosti, nasleduje ostrá otázka:

„Je dovolené dávať daň cisárovi, alebo nie? Máme ju platiť, alebo nie?"

Ak povie Ježiš áno, ukáže sa ako zradca Izraela. Ak povie nie, počujú to herodesovci, majúci vzťahy k miestodržiteľovi, a pôjdu k nemu a oznámia ho. Veď Rimania sú národ, ktorý je v mnohých ohľadoch snášanlivý, ale vo veciach daňových je príliš citlivý. Keď išlo o Galilejčana, boli obzvlášť nedôverčiví. Veď človek z tohto kraja, menom Juda, už raz vyzýval k daňovej stávke.

Rozhovory o daňových veciach sú v ľude veľmi obľúbené. O jednom rabbim sa hovorí, že z odporu k dávkam, ktoré sa Rimanom odvádzaly, v celom svojom živote nepozrel na obraz cisárov, ktorý bol na daňovom peniazi. Lichotivý úvod je teda namierený na nebezpečnú odpoveď: Rabbi Ježiš má vyhlásiť, že je zakázané platiť daň cisárovi.

Áno alebo nie!

Víťazne hľadia na Ježiša! Prečo je len taký pokojný? Nemá azda ani potuchy o celej úskočnosti otázky?

Pokojne, ako keby sa pýtal na voľačo celkom bezvýznamného, ale predsa len s istotou, rečie Ježiš:

„Čo ma podchytávate, pokrytci? Prineste mi denár, aby som sa naň pozrel!"

Tu je denár!

„Koho označuje tento obraz a nápis?"

„Cisára!" odvetia mu. —

A teraz sa to stalo!

„Dávajte teda cisárovi, čo je cisárovo, a Bohu, čo je božie!"

Ježiš im vracia denár. Čo môžu ešte povedať? Vytiahli rímsku mincu zpoza vlastného opasku a tým dokazovali, že týchto mincí upotrebúvajú; a tým aj zároveň dokázali, že uznávajú rímskeho cisára za pravého pána krajiny. Veď už vtedy razenie vlastných mincí pokladalo sa za monopol pána zeme. Múdri Rimania rozlišovali i tu: — medené drobné mince smeli ešte vydávať domáci vládcovia, ale strieborné veľké mince, mince „svetovej meny", ako by sme dnes povedali, boly monopolom Ríma a preto maly na sebe vždy obraz cisárov. Na medených minciach, podobne ako ešte do nedávna na poštových známkach a minciach v mohamedánskych krajinách, boly zobrazené len rastliny alebo zvieratá. Vyzvedači stáli tu ako deti, ktorým sa všetko vyrve ľahkým úskokom. Isteže zaznel pri prvom dojme tohto rozriešenia naokolo hlasný smiech.

Vysmievači zmŕtvychvstania

A prišli k nemu saduceji, ktorí tvrdia, že niet vzkriesenia; a pýtali sa ho a riekli: „Učiteľu! Mojžiš nám napísal, že keď niekomu umrie brat a zanechá manželku, avšak nezanechá detí, aby jeho brat pojal jeho manželku a vzbudil semeno svojmu bratovi. Bolo však sedem bratov. A prvý pojal manželku, a umrel, a nezanechal semena. I druhý vzal si ju a umrel, a ani ten nezanechal semena. A tretí podobne. A tak vzalo si ju všetkých sedem, a nezanechali semena. Zo všetkých posledná skonala i žena. Pri vzkriesení teda, keď vstanú z mŕtvych, ktorému z nich bude manželkou? Veď ich všetkých sedem malo ju za manželku!" (Mar. 12, 18—27; Mat. 22, 23—33; Luk. 20, 27—40)

Odporcami farizejov boli saduceji; k nim patrili skoro len takí ľudia, ktorí mali zabezpečený dôchodok, odnikiaľ neboli ohrožovaní skutočnými starosťami, horlili za snášanlivosť voči cudzincom a boli presvedčení, že pravú vzdelanosť si vyárendovali pre seba. Zo svätých

kníh Starého zákona uznávali len knihy Mojžišove; tieto boly pre týchto povrchných, rozumárstvom a hmotárstvom dýchajúcich ľudí niečím rovnocenným s básňami Grékov, s veľkými cestopismi Homérovými a s dielom Vergiliovým, ktoré práve v tom čase sa stávalo známym. Už vtedy boli ľudia, ktorí hoci sami — alebo práve preto, že nemali náboženstva, pestovali s obľubou srovnávaciu vedu náboženskú.

Učenie Mojžišových kníh a gréckych filozofov smiešali ako karty a sostavili si z nich akýsi výber. Podľa ich sústavy nejestvovalo zmŕtvychvstanie alebo vzkriesenie tela; o živote posmrtnom hovorievali najviac ako o rámci života pozemského. Ak však niet osobného zmŕtvychvstania, život po smrti je bezvýznamný; nijako sa teda človek nesmie dať vyrušovať v radostiach tohto sveta. Preto saduceji sa javili ako protiva prefíkaných, pokryteckých a húževnatých farizejov, ako pôžitkári veselej mysli a veselého srdca. Toto svoje učenie usilovali sa podoprieť skôr duchaplne sostavenými vtipnými „prípadmi", ako pravými dôkazmi. Veď vecné dôkazy sú vždy trocha nudné, lebo už predpokladajú určitú jasnú pravdu.

Až dosiaľ žičili farizejom zo srdca každú porážku, ktorú im Ježiš spôsobil; teraz však vyzerala história opovážlive. Dobrá shoda s Rímom mohla byť človekom, akým bol Ježiš, vážne porušená.

V nálade, aká je možná len pri takýchto ľuďoch, dajú sa teraz do boja proti Ježišovi. Nič o politike! Nijaké hlboké premýšľanie! Dačo ľahkého, čo je srozumiteľné i pre „nevzdelaných" a o čom sa dá rozprávať veselo i pri víne a ružiach! Farizeji sa ho pokúšali dosť často, ale darmo, podchytiť veľmi slávnostnými otázkami, my ho umlčíme vtipom!

Odvolávajúc sa na Mojžiša začnú: „Majstre! Mojžiš nám ustanovil: Ak umrie muž a zanechá svoju manželku bez potomkov, nech si jeho brat vezme ju za manželku a nech mu vzbudí potomstvo!"

Bolo to takto:

Bolo raz sedem bratov. Prvý sa oženil, umrel a nezanechal nijakých potomkov. I vzal si — podľa Zákona Mojžišovho — ženu druhý; ale i ten umrel bez potomka. Potom skrátili vypravovanie: — jeden za druhým si

vzali ženu, a všetkých sedem umrelo bez potomstva, a nakoniec umrela i žena.

„Ktorému zo siedmich bude patriť ako manželka pri vzkriesení mŕtvych, ak vstanú naozaj z mŕtvych? Veď všetkých sedem ju malo za manželku!“ — A ani jeden nemá od nej syna, pre ktorého by mu patrila prednosť!

V duchu sa usmievajú: Čo odpovie Ježiš?

Ale srútil sa celý ich žart. Ježiš nemieri na ich vtip, ale na ich falošné náhľady. Prvá veta, ktorú vysloví pred týmito o sebe celkom múdro smýšľajúcimi ľuďmi, je poukaz na obmedzenosť ich náboženských vedomostí!

„Či sa nemýlite preto, že nerozumiete správne Písmu a že nemáte ani poňatia o moci božej?“

Keď ľudia vstanú z mŕtvych, nebudú sa už ženiť ani vydávať; ale nebudú môcť ani umierať. Budú podobní anjelom!

Ježiš im vytýka ich nevedomosť. Nemajú ani poňatia o božej moci. Boh môže dať telu chorého zúčastniť sa vo zvýšenej miere na vlastnostiach duše. Počet duší, ktoré chce Boh stvoriť, bude však po skončení sveta úplný; preto po zmŕtvychvstaní ľudstvo sa už nebude rozmnožovať a ani nebude mať zodpovedných pudov.

„A že mŕtvi vstanú, nečítali ste v knihe Mojžišovej úryvok o kri, kde Boh hovoril Mojžišovi: Ja som Boh Abrahamov, Izákov a Jakubov! Boh je nie pánom nad mŕtvymi, ale nad živými!“

Saduceji chceli z knihy Mojžišovej potvrdzovať svoje náhľady. Ich protivníci, farizeji, nemohli dokázať z tých istých kníh zmŕtvychvstanie. Ježiš ich vedel vyvrátiť.

Boh výslovne povedal Mojžišovi: „Ja som Boh Abrahamov, Izákov a Jakubov!“ Za čias Mojžišových boli títo patriarchovia už dávno mŕtvi. Keby nebolo nesmrteľnej duše a ani vzkriesenia, bol by sa Boh týmito slovami vyhlásil za Boha mŕtvych! Ale božia reč nemohla mať takýto smysel!

Niektorí prejavia otvorene Ježišovi pochvalu: „Majstre, dobre si odpovedal!“

Mesiaš, Pán Dávidov

A keď sa farizeji shromaždili, pýtal sa ich Ježiš: „Čo si myslíte o Mesiašovi? Čí je syn?"
(Mat. 22, 41—46; Mar. 12, 35—37; Luk. 20, 41—44)

Ježiš sa teraz pokúsi ostatný raz získať si farizejov. Poukazuje na toto: Sú ešte mnohé iné miesta Písma, ktorých si málokto všimne. Zákoníci, ktorí sa nazdávajú, že je už všetko preskúmané, posunujú to ako zamknuté truhly. Ježiš začne otázkou, ktorá sa zdá celkom zbytočná; každý predávač dýň by na ňu vedel odpovedať:

„Čo si myslíte o Mesiašovi? Čí je syn?"

Odpovedajú: „Dávidov!"

„Ako ho môže teda Dávid, osvietený Duchom, oslovovať ako Pána svojho, keď hovorí: Riekol Pán Pánovi môjmu: Seď na pravici mojej, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnož tvojim nohám! Keď teda Dávid volá ho Pánom svojím, ako môže byť jeho synom?"

Ježiš si vybral miesto z Písma, ktoré bolo dôležité tým, že sa z neho odvodzovaly sny o svetskom Mesiašovi. Veď Mesiaš je podľa tohto miesta potomkom Dávidovým, ktorý premôže všetkých nepriateľov. Obraz „položiť nepriateľov za podnož nohám svojim" vyjadruje celkové podrobenie. Premožené kniežatá sa predvedú a víťaz položí na ich šiju svoju nohu. Na jednej z mnohých drahocenných podnožiek pokladu Tut-Enchamonovho v kairskom muzeu je tento výjav zobrazený.

Niečo sa však prehliadlo: Dávid, osvietený Duchom, nazýva Mesiaša svojím Pánom. Nikto na Východe sa nedomýšľa, že by predok pokladal slávneho potomka za svojho pána. Môžu si predstaviť predka, ktorý vidí v duchu svojich potomkov, len ako otca, ktorý sa díva na kŕdeľ svojich detí. Potomci sami ho majú oslovovať ako pána! Ak teda veľký kráľ Dávid volá Mesiaša svojím Pánom, musí byť tento nielen potomkom kráľovým — to Ježiš nepopiera, ba bezprostredne to potvrdzuje! — ale musel stáť nad ním ako Pán už vtedy, keď ešte nebol jeho synom. Šetrne, aby ich znova nepodráždil, zdôrazňuje Ježiš ešte raz, že i Písmo označuje Mesiaša nielen za syna Dávidovho, ale i za Syna božieho.

Ticho a nemo, sami od seba, tak ako sa Ježiš priblížil, vzdialili sa teraz od neho farizeji.

Nárek víťaza v chráme. Farizeji - svodcovia ľudu

(Mat. kap. 23; Mar. 12, 37—40; Luk. 20, 45—47)

Pre Ježiša nastaly teraz zas podobné pomery ako kedysi v Galilei; farizeji, ktorí sa usilujú vytvoriť medzi ním a ľudom hrádzu, zmizli. Ježiš sa neteší zo svojho víťazstva. Súcit s úbohým ľudom naplňuje jeho srdce.

Ostatná reč, ktorá plynie z jeho úst v búrlivom prívale lásky, je protivou jeho prvej veľkej reči v Galilei, reči horskej.

„Blahoslavení chudobní duchom! Varujte sa falošných prorokov!" volal vtedy. A v slávnostnom uzávere svojho účinkovania dal Izraelovi voliť medzi sebou a farizejmi.

Vodcovia ľudu, farizeji, sa rozhodli proti nemu. Ježiš vystríha ľud vo vášnivo vzrušujúcej reči, aby sa nepridával k týmto vodcom. A oni sa proti právu prehlásili za záchrancov ľudu. Zákon a farizeji sú dve rozdielne veci. Čo zdôrazňoval Ježiš už v reči horskej, tým začína znova:

„Na stolici Mojžišovej sedia zákoníci a farizeji! Všetko teda, čo vám povedia, robte a zachovávajte; ale podľa ich skutkov sa neriaďte! Oni len hovoria, ale nerobia! Pripravujú neznesiteľné bremená a kladú ich ľuďom na ramená, sami však nechcú ani prstom pohnúť, aby ich odniesli s miesta!"

Obraz o neznesiteľných bremenách je celkom skutočný na Východe. Vodca karavány sväzuje vlastnou rukou balík tovaru za balíkom. Ešte toto a ešte ono! Len čo je všetko hotové, dá pokyn sluhovi. No! Niesť dáva iným.

Ale predsa! I oni robia niečo! Ale len to, s čím sa nenamáhajú a čo predsa spôsobuje dobrý dojem!

„Čo robia, robia len preto, aby ich ľudia videli. Robia si zvlášť široké modlitebné remienky a veľmi dlhé strapce; radi majú prvé miesta pri hostinách a čestné stolice v synagogách, obľubujú si tiež pozdravy na námestiach a radi počúvajú, keď ich ľudia volajú ‚rabbi'!"

Pomaly a hrdo si vykračujú v dlhých rúchach, čo vie najmä Orientálec, ktorý má na sebe prehodený drahocenný plášť. Ježišov odev mal tiež strapce; boly predpísané Zákonom. Ale modlitebné remienky, ktoré si

židia oviňovali okolo prstov, nepatrily k vlastnej predpísanej obradnosti.

Obrátiac sa k učeníkom, pokračuje Ježiš:

„Ale vy sa nedávajte vôbec volať majstrami; lebo jeden je Majster váš! Veď vy ste navzájom všetci bratia!

A otcom nevolajte nikoho na zemi; lebo jeden je Otec váš, Otec nebeský! Nedávajte sa volať učiteľmi; lebo jeden je učiteľ váš, Mesiaš! Najväčší z vás nech sa stane služobníkom všetkých; kto sa sám povyšuje, bude ponížený, a kto sa sám ponižuje, bude povýšený!"

Prvý raz sa tu Ježiš označuje za „Mesiaša", prvý raz v celom svojom živote. Tento titul nemôže teraz už viesť k nedorozumeniu.

Sedem ráz zvolá Ježiš pokryteckým zákoníkom a farizejom: beda! V úvodných slovách predstavil ľudu pred oči názornými črtami pokrytectvo ich súkromného života. Vyzdvihujúc spôsobom myslenia ľudu jednotlivé prípady a obrazy, teraz opisuje zlo, aké spôsobuje ich pretvárka, lebo sú súčasne i vodcami Izraela.

„Beda vám, zákoníci a farizeji, vy pokrytci! Zatvárate kráľovstvo nebeské pred ľuďmi; nielenže sami doň nevchádzate, ale bránite i tým, ktorí by chceli vojsť!"

„Beda vám, zákoníci a farizeji, vy pokrytci! Precestúvate zem a more, aby ste získali novoverca, a keď jedného najdete, robíte z neho syna pekla, horšieho ako ste vy sami!"

„Beda vám, vodcovia slepí! Hovoríte: Kto prisahá na chrám, to je nič; kto však prisahá na chrámové zlato, toho prísaha má platnosť! Blázni a slepí! Čo je väčšie, zlato, alebo chrám, ktorý posväcuje zlato? A hovoríte: Kto prisahá na oltár, to je nič; kto však prisahá na dar, ktorý je na oltári, toho prísaha má platnosť. Slepí! Čo je väčšie, dar, alebo oltár, ktorý posväcuje dar? Kto prisahá na oltár, prisahá naň i na všetko, čo je na ňom! A kto prisahá na chrám, prisahá naň i na toho, ktorý prebýva v ňom, a kto prisahá na nebo, prisahá na trón boží i na toho, ktorý sedí na ňom!"

Panovačnosť svádza zákoníkov k tomu, že si z vykladania Zákona urobili vlastné právo a tak vnášali doň všelijaké nesnadné rozlišovania. V skutočnosti však ničia svojím výkladom každú bázeň pred Bohom.

„Beda vám, farizeji a zákoníci, vy pokrytci! Dávate

desiatky z máty a anýzu a kmínu a nedbáte na to, čo je dôležitejšie v Zákone, spravodlivosť, milosrdenstvo a vernosť. Jedno treba robiť, ale pritom druhé neopustiť. Vodcovia slepí! Preciedzate komárov, a pohlcujete ťavy!"

Kým Zákon predpisuje desiatku len z vína, oleja, obilia, rastlín, pestovaných vo veľkom, vlastných potravín, honosia sa farizeji tým, že dávajú desiatku i z korenia, máty — ktorej používajú asi ako našej pažitky — z kôpru a kmínu. Desiatka je predovšetkým darom pre levitov a pre chudobných, teda darom lásky k Bohu a k bližnému. Farizeji nemajú ani lásky k Bohu ani lásky k bližnému, ani spravodlivosti ani milosrdenstva, z ktorých sa majú dary udeľovať. Farizeji videli slávu strany v tom, že previedli, aby predpisy o desiatkach boly dodržiavané. Ježiš im vytýka, že aj tak nemajú lásky k Bohu a k chudobným.

Ťavy a komári sa pokladaly za zvieratá „zákonite nečisté". Ak Ježiš hovorí o zákonitej nečistote, má to základ v záľube Východniarov poukázať jedným heslom na rozličné myšlienky. Tu je heslom: „Nečistota."

„Beda vám, zákoníci a farizeji, vy pokrytci! Čistíte poháre a misy zvonku, ale zdnu sú plné lúpeže a nečistoty! Slepý farizej! Postaraj sa najprv, aby bolo čisté vnútro pohára a misy, a potom sa očistí i vonkajšok!"

Farizeji sa natoľko úzkostlive starali zachovať vonkajšiu zákonitú čistotu, že sa s „obyčajnými ľuďmi" ani nestýkali. Ale je niečo dôležitejšie:

„Beda vám, zákoníci a farizeji! Ste ako obielené hroby, ktoré vyzerajú zvonku pekné, ale vnútri sú plné kostí umrlčích a nečistoty. Tak i vy zdáte sa ľuďom zvonku spravodlivými, ale vnútri plní ste pokrytectva a neprávosti!"

Podnes sú obielené náhrobné svätyne s guľatými kupolami najkrajšou ozdobou Palestíny. Zdá sa, že v ich lesklobielej guľatosti sa opakuje klenba bezmráčkovitého neba, ako obloha na zemi v malom. Pred veľkou nocou, keď Ježiš hovorí tieto slová, boly akiste tieto náhrobky nanovo obielené a tak sa daly zbadať. I dnes bielia jeruzalemskí židia obyčajne pred veľkou nocou svoje náhrobky.

Pripojí sa nové zvolanie „beda!", spojené s predchádzajúcim novou predstavou „nečistoty". Sami fari-

zeji sú teraz prehlásení za „nečistých"; Ježiš hovorí o tej nečistote, pri ktorej súhlasia predpisy Zákona s prirodzenými citmi človeka, o nečistote hrobov. Vrchol celej reči je vo vysvetlení obrazu: Ježiš totiž obviňuje týchto „strážcov Zákona" z „neprávosti".

Súčasne nastane neočakávaný obrat, prispôsobený východniarskej povahe: — celkom znenazdania prejde Ježiš z obrazu do prítomnosti a do budúcnosti. Bezbožnosť, a nie zbožnosť Izraela dosiahla vo farizejoch vrcholu!

„Beda vám, zákoníci a farizeji, vy pokrytci! Staviate náhrobky prorokom a ozdobujete pomníky spravodlivých a hovoríte pri tom: Keby sme boli žili za dňov našich otcov, neboli by sme sa stali spoluvinníkmi na krvi prorokov!

Týmto dosvedčujete sami o sebe, že ste synmi tých, ktorí zabíjali prorokov! — A vy ste, ktorí naplňujete mieru svojich otcov! Hadi a plemeno hadie! Ako ujdete odsúdeniu do pekla? Hľa, pošlem vám prorokov, mudrcov a znalcov Písma! Niektorých z nich zabijete a ukrižujete, iných z nich budete vo svojich synagogách bičovať a prenasledovať z mesta do mesta; nech príde na vás všetka krv nevinná, ktorá bola vyliata na zemi, od krvi Abela spravodlivého až po krv Zachariaša, syna Barachiašovho, ktorého ste zabili medzi chrámom a oltárom!"

Privoláte na seba takú krvnú vinu, že všetky ostatné vraždy pred ňou zmiznú; ale stihne vás za to aj trest, ktorý obsahuje v sebe všetky tresty a ich prevyšuje!

„Veru, povedám vám: Všetko toto príde na terajšie pokolenie."

Ježiš sa tu nezmieňuje ani slovom o svojej vlastnej smrti, ktorej ide v ústrety; hovorí však o prenasledovaní svojich poslov, ktorých pošle k Židom, a o súde nad národom a zemou, pretože i po svojom zmŕtvychvstaní, keď zjaví svoju moc, ostanú zatvrdliví; predpokladá teda mlčky svoje utrpenie a svoje zmŕtvychvstanie.

Stojac pred chrámom, vystierajúc ruky k nemu, zažiali Ježiš v najprenikavejšom a ostatnom volaní nad budúcnosťou mesta: Zobrazuje svoju starostlivú lásku, porovnávajúc ju so sliepkou, ktorá opatruje svoje kuriatka. Tento obraz je Východniarovi dosiaľ bežný. V jednej piesni volajú sa robotníci kuriatkami svojho pána.

„Jeruzalem, Jeruzalem, mesto, ktoré zabíjaš prorokov a kamenuješ tých, ktorí sú poslaní k tebe! Koľko ráz som chcel shromaždiť tvoje dietky, tak ako sliepka shromažďuje svoje kuriatka pod krýdla, a nechcel si! Hľa, pręto zanechá sa vám váš dom pustý! Povedám vám, odteraz ma neuvidíte, dokiaľ nezvoláte: Nech je požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“

Toto bola rozlúčka s chrámom a národom Izraelským. Na apoštolov pôsobil tento výjav asi zdrcujúcim dojmom. Takých slov odvážil sa Majster proti všemohúcim farizejom!

Rozlúčka s chrámom

A keď vychádzal z chrámu, riekol mu ktorýsi z jeho učeníkov: „Učiteľu, pozri, aké kamene a aké stavby!" Ježiš odpovedal a riekol mu: „Vidíš všetky tie veľké staviská? Nebude tu ponechaný kameň na kameni, ktorý by nebol sborený!" (Mar. 13, 1—2; Mat. 24, 1—2; Luk. 21, 5—6)

Večer na námestí chrámovom: Vysoké, k hradbám pristavené podlubia na západnom chrámovom námestí vrhajú svoje tiene na suché svetlé, od slnka ešte teplé, kamenné dlaždice; slnko samo, obkľúčené zlatou zátopou svetla, stojí nad plochými horskými hrebeňmi západu; jeho svetlo napĺňa mrak prachu vo vzduchu zlatým leskom. Pod večernou popolavošedou a modrou klenbou nebeskou na východe zbadáme, podľa toho kde na námestí stojíme, terasy hory Olivetskej s radami olív a so skalnatými bralami; na juhovýchod, smerom údolia cedronského tam otvoreného, vidno až na vrchy moabské; mračná výparov vystupujú tam z horúcej priepasti Mŕtveho mora a ukladajú sa v šedomodrých pásoch ako tiene chmár na rozbrázdené, holé strmé stráne.

Farby sa rýchle striedajú. Z východu sa zaťahuje obloha hustým a celistvým príkrovom z purpuru a fialovej farby. Kým sa na ostrom dennom svetle zachvievajú obrysy budov v bieloplanúcom lesku, teraz stoja pred očami obdivovateľa v opájajúcej nádhere farieb. Kamenné steny zdajú sa prežiarené do najhlbšieho vnútra. Kamenné masy členia sa v zlatohnedom svetle a fialových tieňoch, a medzery medzi jednotlivými kameňmi vynikajú ako najjemnejšie kresby.

Bolo podvečer onoho ostatného dňa, keď opustil Ježiš svätyňu. Toto „opustenie" však netrvá len nie-

koľko krokov. Najprv sa prišlo na nádvorie žien, potom bránou na nádvorie vonkajšie; odtiaľ sa muselo ísť celým námestím na juh alebo na sever, až sa prišlo k jednej z brán, ktoré viedly hradbami do mesta. Brány sa zavieraly pri západe slnka.

Apoštoli, nastrašení prorockými slovami o spustošení chrámu, prezreli si, lúčiac sa s chrámom, dôkladnejšie jeho obrovské stavby. Niektoré kamene boly tu samy také veľké ako chatrče v Galilei.

V chráme samom mlčali; bolo to, ako keby chceli teraz nadviazať reč s Ježišom, keď ktorýsi povedal: „Majstre, pozri, aké veľké kamene a aká mohutná stavba!“ Ešte dnes každý, kto obzerá ostatné kvádry zo starej stavby chrámovej, zvolá podobne ako učeníci; ba, i moderný technik by sa napremýšľal, keby dostal rozkaz odpratať tieto kvádry. O čo viac boli asi zarazení apoštoli, keď sa Ježiš zastavil a odpovedal hovoriacemu: „Vidíš tieto mohutné staviská? Neostane z nich kameň na kameni, ktorý by nebol vyvrátený!“

Apoštoli stoja ako ohlušení. Chrám má byť sborený nielen na čas, ale navždy! To pre nich znamená toľko, ako záhuba samého sveta.

Nemo sostupujú popri Ježišovi do cedronského údolia a potom vystupujú na druhej strane na horu Olivetskú. Pomedzi striebrošedé olivy, ktoré žiaria teraz vo večernom svetle ako krvavé, prichádzajú na miesto, kde Ježiš pred niekoľkými dňami plakal nad mestom. Vtedy sa im zaskvel chrám v jase ranného slnka akoby znovuzrodený z noci a tmy. Teraz zapadá slnko za výšiny na západe.

Proroctvo o sborení chrámu

A keď sedel na hore Olivetskej oproti chrámu, opýtali sa ho osobitne Peter a Jakub a Ján a Ondrej: „Povedz nám, kedy sa to stane? A aké bude znamenie, keď toto všetko začne sa dokonávať?“
(Mar. 13, 3—18; Mat. 24, 3—25; Luk. 21, 7—24)

Ježiš si s učeníkmi sadol; cítil, ako keby sa nemohol odtrhnúť od svätyne. I pýtali sa ho najdôvernejší učeníci ako zástupcovia všetkých:

„Povedz nám, kedy sa, to—“ neopovážili sa opakovať strašné slová! — „stane a čo bude znamením, že sa toto všetko začína dokonávať?“

Učeníci dali mu otázku v tej tajomnej nálade, v akej prostí ľudia hľadia skúmavo v ústrety veľkým udalostiam, napätí v podivuhodnom vzrušení viac za pravdou, ako za vlastným osohom alebo škodou.

Ježiš upotrebil otázky ako podkladu, aby im dal pokyny pre budúcnosť. S ľudom izraelským sa už rozlúčil; teraz dával učeníkom na srozumenie, že v budúcnosti ich život sa oddelí od života tohto zatvrdilého národa. Keď bude zabitý pravý Mesiaš, vystúpia falošní Mesiaši; prídu nepokojné časy, ale to ich nesmie rozrušiť. To iste nebudú najhoršie časy, ale len predzvesti!

„Dajte si pozor, aby vás nikto nesviedol k odpadu! Mnohí prídu v mene mojom a budú hovoriť: „Ja som — Mesiaš!“ — a mnohých svedú k odpadu! Ale keď počujete o vojnách a chýry o bojoch, nedajte sa tým vyrušiť! Toto musí síce nastať, ale to je ešte nie koniec. Povstane národ proti národu, kráľovstvo proti kráľovstvu; všade bude zemetrasenie a hlad. Toto však sú len predzvesti súženia!“

Pre tieto veci by mohli byť bez starosti; ale práve ich čakaly iné trápenia; majú vydávať svedectvo o Kristovi; musia si teda dať pozor, aby z bázne a z úzkosti nezradili Pána.

„Dajte si však sami na seba pozor. Vydajú vás shromaždeniu rady a budú vás vliecť do synagog, aby vás bičovali, budete stáť pred vladármi a kráľmi pre mňa, aby ste im vydali svedectvo. Najprv však musí byť hlásané evanjelium všetkým národom.“

Ako sa zľakli galilejskí rybári! Nebáli sa, ak mali ísť proti seberovným alebo proti živlom prírodným; ale pred úradmi mali veľký strach. Hneď zpočiatku zaváhali. Ježiš ich teší:

„A keď vás povedú, aby vás vydali, nerozmýšľajte napred, čo by ste hovorili. Povedzte to, čo vám bude v tú hodinu vnuknuté. Lebo nie vy, ale Duch svätý je to, ktorý vo vás bude hovoriť. I vydá brat brata na smrť a otec syna; dietky povstanú proti rodičom a pripravia im smrť; budú vás všetci nenávidieť pre moje meno. Ale kto vytrvá do konca, ten bude spasený!“

Ale nebude nasledovať všetko rýchle za sebou; najprv majú byť odlúčení od svojho vlastného národa a roztrúsení po celom svete. Len potom nastane čas, kedy

Lazarov hrob.

Hrob je obložený veľkými kameňmi. Otvorom v priečeli vstupuje sa do chodby a odtiaľ schodami do vlastnej hrobky. Kameň, ktorý sa privaľoval ku vchodu, je odvalený. Obrázok nám ukazuje, ako vyzerá hrob dnes v Betánii.

Horské sedlo pri Betfage.

Vpravo od kostola vedie cesta, ohradená dvoma múrami, dolu do Betánie. Tým istým sedlom sa asi chodievalo z Jericha do Jeruzalema. V diaľke vidno plošinu Zajordánsku. Vpredu je skupina mužov. Ako vidno podľa pestrých šatiek, pokrývajúcich hlavy, veje západný vietor. Nad horským chrbátom sa vznášajú veľké chmáry.

verní privrženci Kristovi si budú musieť dať na seba pozor, aby tiež neboli zastihnutí veľkým súdom.

Teraz, keď Ježiš začína hovoriť o skaze Jeruzalema, stávajú sa jeho výrazy naraz určitými, jasnými a sú celkom namierené na pomery judské:

„Len čo uvidíte ohavnosť spustošenia stáť na mieste, kde nemá byť," — kto číta, nech porozumie! — „vtedy tí, čo sú v Judsku, nech ujdú do hôr!"

Inokedy sa ľudia uchyľovali za vojen do opevnených miest; teraz bude treba ujsť do územia púšte alebo na vysočinu východojordánsku! — „A kto je na streche, nech nesostupuje a nech nevchádza do domu, aby si niečo vzal." — Strecha sa u mnohých judských domov opiera o svah hory, alebo vedú na ňu schody. V mestách sa možno po zábradlí dostať so strechy na strechu. Týchto najkratších ciest dá sa použiť k úteku! — „Kto bude na poli, nech sa nevracia už domov vziať si svoje rúcho." Do poľa sa nosieval len plátený odev. V noci bol však plášť nevyhnutne potrebný. Ale keď už budú vykonané prípravy na obľahnutie Jeruzalema, bude treba ujsť chytro, aj bez plášťa! — „Beda však samodruhým a kojacím v ten deň!" Kým ostatní budú musieť ujsť bez plášťa a kapsy, týmto úbohým bude útek znesnadnený. V tomto opisovaní súdu sa hlboko prejavuje súcit Ježišov! Na matky myslel Ježiš tiež neskoršie, na svojej krížovej ceste, keď hovoril o tom istom súde.

„Modlite sa, aby váš útek nepadol do času dažďov!" Obliehanie Jeruzalema sa začalo v apríli. Čas pred tým, čas úteku, pripadol do týždňov neskorých dažďov. Vtedy sa nedá prenocovať pod šírym nebom; mnohé cesty sa premenia na prudké potoky, iné v bahnisté močiare. Východniari sú už pri obyčajnom daždi takí bezradní ako pri krupobití.

Ježiš hovoril dosiaľ, pravda, nie školsky sucho, ale plný účasti na budúcom živote učeníkov, o veciach, ktoré sa stanú pred skazou Jeruzalema. Teraz Ježiš prestal. Podľa myšlienkového postupu by malo nasledovať opísanie skazy Jeruzalema; Ježiš to vynechá. Príčinu toho možno azda vidieť v tom, že pred niekoľkými dňami už opisoval tiež na hore Olivetskej obliehanie, dobytie a zničenie mesta. Učeníci mali akiste tie slová vtedy ešte v živej pamäti. Opis v predstave poslúchačov sa teda doplnil

ako sám od seba. Reč teda mala pre nich podľa toho omnoho badateľnejší súvis s tým, čo bolo povedané prv, ako pre nás čitateľov, ktorí už nežijeme tak v udalostiach, aby jedna na druhú pôsobila nazad.

Proroctvo o konci sveta

Predzvesti

Lebo v tie dni bude také súženie, akého nebolo od počiatku stvorenia, ktoré Boh stvoril, až doteraz, ani nebude. (Mar. 13, 19—31)

Nesmieme povedať, že Ježiš uviedol učeníkov do omylu, keď opisoval zničenie Jeruzalema a koniec sveta hneď za sebou, ba, vplietajúc oboje do seba; i Ježiš sám videl obe udalosti spolu spojené: — Keby ho boli pri prvom príchode prijali s vierou, nebolo by skazy Jeruzalema a preto ani druhého príchodu k súdu. Jeho slová v chráme boly totiž príčinou toho, že sa ho učeníci pýtali na hore Olivetskej; už vtedy povedal v jednej vete o skaze chrámu a o konci sveta: „Zanechá sa vám váš dom pustý. Odteraz ma neuvidíte, dokiaľ nezvoláte: Nech je požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom!“ Ježiš je v takom stave duševnom, že v ňom celé dejiny sveta závisia na týchto dvoch udalostiach, na jeho prvom a druhom príchode.

Teraz začne Ježiš opisovať predzvesti druhého príchodu na konci sveta:

„V tých dňoch bude také súženie, akého nebolo od stvorenia tohto sveta od Boha dosiaľ, a ani nebude. Keby Pán nebol ukrátil tie dni, nebol by zachránený ani jeden človek. Ale pre vyvolených ukrátil Pán tie dni.“

Ešte raz vystúpia falošní proroci: „A keď vám niekto povie: Hľa, tuto je Kristus, hľa, tam je! neverte! Povstanú nepraví Kristovia a nepraví proroci a budú činiť znamenia a zázraky, aby sviedli, keby sa to mohlo stať, i vyvolených k odpadu. Dajte si teda pozor! Veď predpovedal som vám všetko!“

Predzvesťou skazy Jeruzalema bolo povstanie v zemi Izraelskej, ktoré malo za následok, že Rimania vtrhli do zeme. Predzvesťou konca sveta bude, vzbúrenie sa celej prírody.

„V tých dňoch, po tom súžení, slnko sa zatmie a mesiac

nevydá svetla svojho a hviezdy budú padať s neba a poriadok mocností nebeských bude zničený."

Učeníkom, deťom zeme, kde vidno slnko putovať celé mesiace každý deň po oblohe bez mráčku, kde možno pozorovať pribúdanie a ubúdanie mesiaca a upotrebovať toho ako kalendára, a kde hviezdy svietia omnoho jasnejšie, znely tieto slová inakšie ako nám, ktorí bývame v hmlistých krajinách na severe. Zpola ako báj, zpola a hádam aj viac ako si myslíme, v predtuche pravdy pripisovala sa súhra vychádzajúcich a miznúcich hviezd a ročných dôb tajomnému usporiadaniu nebeských síl, ktorými sa všetko udržovalo v rovnováhe. Tento poriadok bude porušený! Svetový obraz prostého človeka palestínskeho obsahuje ešte tieto predstavy. Povetrnostné zjavy sa pripisujú „svetu" v smysle usporiadania síl: „svet" prší, hrmí, blýska.

Kým opisovanie zániku Jeruzalema končí napomenutím k úteku, druhé opisovanie sa končí poukazom na príchod Syna človeka:

„Vtedy uvidia ľudia prichádzať Syna človeka v oblakoch s veľkou mocou a slávou. Vtedy pošle svojich anjelov a shromaždí svojich vyvolených od neba až po zem zo všetkých štyroch vetrov."

Čas obidvoch súdov:

Pri skaze Jeruzalema sa mohli a sa mali tí, ktorí uverili v Pána, zachrániť útekom. Ježíš preto udal zvlášť čas úteku, ale nie čas skazy, v pomere k času, kedy toto predpovedal.

„Z figového stromu naučte sa podobenstvo!"

Keď jeho ratolesti mladnú a listie vyháňajú, poznáte, že leto je blízko! Tak i vy, keď sa budú takéto veci diať pred vašimi zrakmi, vedzte, že čas je už predo dvermi. Veru, povedám vám: Nepominie toto pokolenie, kým sa toto všetko nestane! Nebo a zem pominú, ale moje slová nepominú."

Ľudia, žijúci v tých dňoch, dožili sa ešte skazy Jeruzalema — a čas medzi predzvesťou a zničením bol veľmi krátky. Tak je to veru aj pri figovníku: jeho silné, mäsovité listy začínajú rásť len vtedy, keď teplo preniklo do pôdy. To však znamená pre Palestínu, kde niet jara v našom smysle, že vlastné horúčavy čoskoro nastanú.

Pri skaze Jeruzalema bude sa možno zachrániť úte-

kom; preto Ježiš udáva čas úteku. Ale pred súdom nad svetom sa nemôže nikto útekom zachrániť. Presný údaj času súdu nad svetom, tak ako oznámil Ježiš pri skaze Jeruzalema, by bol zaiste uspokojil zvedavosť, ale nebol by znamenal nič pre záchranu duší. Ježiš výslovne vyhlasuje, že čas súdu vie len Otec.

„O tom dni však, alebo o hodine nevie nik, ani anjeli, ani Syn človeka, ale jediný Otec!" Mesiašovou úlohou nebolo podávať o tom zprávu. Tým dáva na vedomie, že skaza Jeruzalema a súd nad svetom nebudú naraz.

Posledný súd

A keď príde Syn človeka vo svojej velebnosti a všetci anjeli s ním, vtedy zasadne na trón svojej velebnosti. (Mat. 25, 31—46)

Rýchle zažiarily večerné zore a zas zapadly; ale teraz v čase pred prvým jarným mesiacom sa nezotmí, len farby sa strácajú. Okolo striebrošedých konárov olivových hrá si mesačné svetlo, na ich kmeňoch ležia tône tvoriac škvrny čierne ako uhoľ, lesknúce sa vápencové kamene žiaria bielo, cikády a svrčky svrčia medzi konármi; okolo mesta psi sa prebúdzajú, štekajú na seba a shromažďujú sa a pobiehajú v húfoch po uliciach mesta.

Zriedkakedy sa vynorila v živote Ježišovom taká zvláštna protiva medzi vonkajším stavom a tým, čo hovoril, ako v túto noc na hore Olivetskej, majúc pred očami chrám a mesto.

Ježiš odpočíva na kameni, človek ako ostatní. Svit mesiaca ľahko skĺzne po jeho odeve ako po kameňoch okolo neho a po olivách, ktoré sa temer rozplývajú v šedú hmlu. Skĺzne po tvári Ježišovej a podivuhodne ju premení.

V tichu a samote nočnej začne hovoriť o poslednom súde. Keď proroci o ňom prorokovali, priamo sa vyčerpávali v mohutných rečiach. Ježiš počína si pokojnejšie ako kedysi. Avšak už v prvej vete hovorí on, ktorý sedí ako pocestný oddychujúci na kameni, o sláve Syna človeka a o jeho anjeloch:

„A keď príde Syn človeka v sláve a všetci anjeli s ním, bude sedieť na tróne slávy. Všetky národy sa shromaždia pred ním. I oddelí ľudí jedných od druhých, ako pastier odlučuje ovce od kozlov; ovce postaví na svoju pravicu a kozlov na svoju ľavicu. Vtedy povie kráľ tým, ktorí

budú na pravici: ‚Poďte, vy, ktorí ste požehnaní od Otca môjho, — vládnite kráľovstvom, pripraveným vám od stvorenia sveta. Lebo bol som hladný, a dali ste mi jesť; bol som smädný, a dali ste mi piť; bol som príchodzí, a pritúlili ste ma; bol som nahý, a priodeli ste ma; bol som chorý, a navštívili ste ma; v žalári som bol, a prišli ste ku mne!'

Vtedy odvetia mu spravodliví a rieknu: ‚Pane! Kedy sme ťa videli hladného, a nakŕmili sme ťa, smädného, a dali sme ti piť? Kedy sme ťa videli ako príchodzieho, a pritúlili sme ťa, alebo nahého, a priodeli sme ho, Kedy sme ťa videli chorého alebo v žalári, a prišliťa? sme k tebe?'

I odpovie pán a riekne im: ‚Veru, povedám vám: Čo ste urobili jednému z najmenších mojich bratov, mne ste urobili!'

A tým, ktorí sú na ľavici, povie: ‚Odíďte odo mňa, vy zlorečenci, do ohňa večného, ktorý je pripravený diablovi a jeho privržencom!

Bol som hladný a nedali ste mi jesť; bol som smädný, a nedali ste mi piť; bol som príchodzí, a nepritúlili ste ma; nahý som bol, a nepriodeli ste ma; bol som nemocný a v žalári, a nenavštívili ste ma!'

Vtedy odpovedia mu i oni a rieknu: ‚Pane, kedy sme ťa videli hladného alebo smädného, alebo ako príchodzieho, alebo nahého, alebo chorého, alebo v žalári, a neujali sme sa ťa?'

Vtedy im odpovie:

‚Veru, povedám vám: Čo ste neučinili jednému z týchto najmenších, mne ste neučinili!'

I pôjdu títo do trestu večného, a spravodliví do života večného!"

Farizeji hovorili len o takom súde, ktorý vyhovoval ich tvrdosti a ich pýche: Izrael vraj bude povýšený, všetci jeho nepriatelia budú do prachu zašliapaní a zotročení. Ale Ježiš zvestoval súd, na ktorom nebude rozdielu medzi židmi a pohanmi. I ako sudca ostane „Synom človeka"; ako sa stal bratom všetkých ľudí a v každom vidí brata, tak i všetci ľudia majú v každom bližnom vidieť brata Ježišovho.

Láska ku všetkým utláčaným, zarmúteným, zohavenným a zo sveta vylúčeným dostáva týmto nový smysel:

Nie je už len hnutím niekoľkých šľachetných duší, ktorého sa možno i zrieť. Táto láska ku všetkým ľudským bratom je pre tých, ktorí nie sú chudobní, potrebnejšia ako pre biednych samých; jedine podľa nej odmeňuje a trestá Syn človeka, ktorý dal život za všetkých.

Úmysly božie a rozhodovanie ľudí

Keď Ježiš dokončil všetky tieto reči, riekol svojim učeníkom: „Viete, že po dvoch dňoch bude veľká noc. I bude vydaný Syn človeka, aby bol ukrižovaný."
(Mat. 26, 1—5; 14—16; Mar. 14, 1—2; 10—11; Luk. 22, 1—6)

Ježiš bol v celom svojom živote tajomným spôsobom pozorovateľom svojho vlastného života. Nikdy nepochopíme celkom ten stav; že to v skutočnosti tak bolo, poznali neskoršie i apoštoli, keď pozerali nazad na Majstrov život. Svedectvo o tom podáva okrem iného i spôsob, akým Matúš rozpráva v malom úseku o udalostiach pred štvrtkom veľkonočného týždňa.

Ježiš hovorí o svojej smrti, ktorá nastane o dva dni, teda bezprostredne pred slávnosťou, práve v tom istom čase, kedy sa farizeji rozhodujú, že počkajú s chytením Ježiša až po slávnosti. Ježiš hovorí učeníkom: „Viete, že po dvoch dňoch bude veľká noc. I bude vydaný Syn človeka, aby bol ukrižovaný!" Farizeji sa sídu v Jeruzaleme a vyhlásia za predsedníctva Kajfášovho, že treba zajatie a usmrtenie odložiť: „Nemá sa to stať v deň slávnosti, aby azda sa nestrhlo vzbúrenie v ľude!"

Smutná bola príčina, ktorá spôsobila, že farizeji dali padnúť svojmu vlastnému plánu a že sa odhodlali urobiť to, čo Ježiš predpovedal.

Vtedy odišiel jeden z dvanástich, menom Judáš z Kariotu, k veľkňazom a pýtal sa: „Koľko mi dáte za to, že vám ho ja zradím?"

Farizeji „sa zaviazali" zaplatiť 30 šekelov; tento výraz by však mohol aj znamenať, že tie peniaze mu hneď dali. Ak sa v rečníckych výkladoch táto suma označuje ako cena otroka, zodpovedá to skutočným pomerom len približne. Týchto 30 strieborných je u Mojžiša stanovené ako „pokuta" (akú pozná i staré slovanské právo), keď vôl napadne otroka alebo otrokyňu a zabije ich. Farizeji nechceli túto cenu zaplatiť za zradu Ježiša ako takú;

podľa ich mienky bol každý Izraelita zaviazaný udať miesto jeho pobytu. Tridsať strieborných bolo skôr akýmsi odškodnením za to, že sa Judáš, človek, ktorý sa veľmi dobre hodil pre tento podnik, sám dal najať. Na slove „ja" spočíva v otázke Judášovej dôraz. Slovo „ja" — znamená zvláštnu ponuku: mne neboly vydané peniaze nadarmo!

Naostatok však zostáva vždy tajomstvom, ako prišiel Judáš k tomuto rozhodnutiu. Tajomstvom je vždy každá úplná zatvrdilosť človeka proti Bohu. Ľudia, ktorí chcú u iných vyskúmať také tajomstvo na dne ich duše, majú väčšinou sami celkom inakšie stvárnenú dušu a preto vidia v tom, čo je príčinou tajomstva, nie natoľko tajomstvo, ale nepochopiteľnú hlúposť. Akou nesmyselnou sa javí skromnému človekovi nafúkanosť pošetilca a ctižiadosť pyšného! Ako ťažko však nadobudne si pošetilec o sebe správneho obrazu! Judáš bol teda náchylný k lakomstvu a ctižiadosti, to vysvitá isto z rozprávania, — najskôr jeho duševný stav by mohli pocítiť tí, ktorí mali sami veľmi ťažké pokušenia tohto druhu a víťazne ich premohli.

Je isté, že keď Ježiš povolal apoštolov, nebolo veľmi veľkého rozdielu medzi Judášom a ostatnými apoštolmi— rišu lesku a slávy očakávali všetci. Ale u ostatných pozvoľna miznú tieto sny v láske k Ježišovi; toto je ľudsky krásna stránka ich uisťovaní vo večeradle. Ale v Judášovi láska k peniazom zaškrtila všetku lásku k Ježišovi. Táto duševná premena začala sa akiste už hodne skôr. K jeho lakomosti a ctižiadosti pridružila sa potom ako sama od seba nevernosť a k nevere pokrytectvo.

Rozhodujúce boly pre Judáša i ostatné reči Ježišove v chráme — teraz už nemohlo nikdy dôjsť k smiereniu medzi Ježišom a vodcami národa. A potom, pobyt v Betánii musel byť tomuto učeníkovi neznesiteľný: — všetka tá nežná láska zdala sa mu detsky prepiata. To ho núti von z tohto kruhu. A bola tu i Mária, pre ktorú ho bol Pán pokarhal.

Pre farizejov bolo radostným prekvapením, že jeden z najužšieho kruhu Ježišovho bol ochotný zradiť Majstra. Nesmeli sa dať zbadať, ako veľmi dosiaľ pohŕdali učeníkmi, týmito neštudovanými, z najnižších ľudových tried posbieranými mužmi, a ako i Judášom práve teraz najviac pohŕdali.

Prípravy na veľkonočnú večeru

A prvý deň Presníc, keď sa zabíjal veľkonočný baránok, riekli mu jeho učeníci: „Kam chceš, aby sme šli, a pripravili ti, aby si jedol baránka?"
(Mar. 14, 12—16; Mat. 26, 17—19; Luk. 22, 7—13)

Bolo to vo štvrtok, deň pred utrpením. Učeníci sami, rozprávajúc sa s Ježišom, pýtali sa ho: „Kam chceš, aby sme šli a pripravili veľkonočného baránka?"

Nie bez dôvodu mu dali túto otázku. Ježiš za predošlých dní v meste nikdy nenocoval. Učeníci boli tomu veľmi radi; ináč by bola vždy možnosť v noci prepadnúť Ježiša. Tým viac už vopred cítili tieseň z nastávajúceho večera; veľkonočný baránok sa musel jesť v okruhu hradieb Jeruzalema; teraz sa teda nedalo vyhnúť dlhšiemu pobytu v meste. Ježiš mal preto sám rozhodnúť o mieste večere.

Ježiš dal odpoveď, ktorá, ako sa zdalo, zodpovedala nálade učeníkov. Zdalo sa ako tajomný rozkaz, keď hovoril: „Hľa, keď vstúpite do mesta, stretnete človeka, nesúceho džbán vody. Choďte za ním do domu, do ktorého vojde, a povedzte pánovi domu: Pán sa pýta: Kde je jedálňa, kde by som mohol jesť veľkonočného baránka so svojimi učeníkmi? On vám potom ukáže veľkú jedálňu s poduškami na ležanie, pripravenú k hostine. Tam pripravte pre nás veľkonočného baránka!"

Učeníci to akiste poslúchli s istým uspokojením; Majster tu počítal zrejme s nepriateľmi svojimi, ktorí mali všade vyzvedačov:

„Stretnete človeka, nesúceho džbán vody!" Toto bolo povedané ako znamenie; a na Východe to znamená skutočne „znamenie", teda čosi nápadného. Mužovia,

ktorí nosievali vodu, používali pravidelne vriec z kozej kože (od nedávna ich vytlačujú prázdne benzínové konvy); ženy však nosievajú vodu v baňatých krčahoch na hlavách.

Ináč sa im na tomto rozkaze nezdalo všeličo tak podivné ako nám. Obyvatelia Jeruzalema boli povinní prenajať pútnikom všetky voľné miestnosti svojich domov, kde by mohli jesť veľkonočného baránka; pútnici neplatili nič za nájom; ale bolo zvykom, že nechávali majiteľovi domu kožu zabitého baránka. Pre veľkonočnú hostinu sa hodila najmä veľká miestnosť na vrchnom poschodí, ktorá mala za dlážku obyčajne pôdorys celého domu. Táto miestnosť je v Palestíne „hosťovskou izbou" — podľa podušiek na ležanie sa krátko volá „diván". Niekedy má i zvláštny prístup zvonku, takže sa dá voľne vojsť i vyjsť. Rodina sa zdržuje v izbách v prízemí.

I opustili Peter a Ján, akiste predpoludním, Betániu. Z toho, ako sa hosťom zabezpečovala ďalekosiahla sloboda, zároveň vyplývalo, že prípravy k veľkonočnej večeri sa ponechávaly samým pútnikom. Zdá sa, že toto naznačuje i zpráva svojím celým rázom. Učeníci sa pýtajú Majstra len na „miesto", kde budú večerať; čo ináč majú robiť, je im jasné. Tu nesmieme zabudnúť, že nejedli veľkonočného baránka s Ježišom prvý raz.

V meste, hneď ako vošli bránou, prv ako boli nútení voliť si medzi jednotlivými ulicami, stretli učeníci muža s krčahom.

Pravda, nebol to sám majiteľ domu, v ktorom bola ona veľká miestnosť, ale jeho sluha. Išli za ním; to však nebolo tak jednoduché v meste, ktoré sa hemžilo zástupmi pútnikov. Nasledovali ho do domu, do ktorého vkročil, a tam sa obrátili na pána. Ten ich vyviedol na horné poschodie, a kázal im vstúpiť do miestnosti. Ježišove slová sa dokázaly pravdivými: videli pred sebou priestrannú miestnosť, už prichystanú pre pútnikov.

U všetkých národov sa jedáva v tej polohe, akú pokladajú za najpohodlnejšiu a najvýhodnejšiu. V severných zemiach s ich vlhkým podnebím sa ľudia učia vyhýbať sa viac alebo menej vlhkej pôde; naproti tomu v južných zemiach s ich horúčosťou vyvíňa sa zvyk, že sa ľudia držia vždy pomerne chladnej a pritom suchej

zeme. A kým my z úsporných príčin dávame prednosť malým nie veľmi vysokým miestnostiam, príbytky egyptské a palestínske javia už v najstarších vyobrazeniach nápadnú výšku; nepríjemné dusno sa tak ľahšie znesie. Päť metrov vysoké izby neboly nič zriedkavého; ba podľa jednej tradície bolo predpísané jesť veľkonočného baránka v miestnosti takej výšky.

Pri jedení sa ležalo, čo bolo pre rímsky svet znamením slobody; preto začali aj Izraeliti, keď jedli veľkonočného baránka, ležať, „tvoriť kruh", ako sa vravelo. Ležali na kobercoch a ľavé rameno bolo opreté o podušku. Podušky boly na podstavcoch. To má význam i pre umývanie nôh. (Pozri kap.: Hostiny na Východe.)

Pre udalosť pri poslednej večeri, ako nám ju podávajú evanjelisti, má význam i to, že pri jedle sa ležalo. Náš spôsob sedieť na stoličkách veľmi obťazuje, aby niekto mohol hovoriť s každým jednotlivcom bez svedkov a osobitne. Ale keď ľudia ležia hlavou k stolu a pritom sa opierajú, sú zvláštne rozhovory medzi susedmi čímsi prirodzeným. Pri večeri hovoria častejšie dvaja a dvaja pre seba.

Išli teda učeníci, kúpili, ak sa to už nestalo, baránka a dali ho v chráme zabiť. Musel sa upiecť vcelku. Ďalej museli pripraviť príkrmy k hostine: „horké byliny", rozličné rastliny, užívané ako šalát; omáčku z rozmliaždených fíg, datľov a hrozienok; koláče, nekvasené, teda chlieb upečený bez droždí, podobné do istej miery našim závinom, dajú sa ohýbať a zohnúť. Pri takejto obradnej hostine neupotrebovali židia vidličiek, ale jedli prstami. Netreba sa pred tým hroziť; tamojší ľudia vedia výborne použiť koláčov ako vidličiek a lyžíc. Pozorovať to najmä pri odpočívajúcich robotníkoch, ktorí jedia na verejnej ulici.

Ako sa zdá, veľkonočné baránky sa piekly v zavretých kotlíkoch, vo vnútri ktorých horel oheň. V starožidovských spisoch sa tento spôsob pečenia chváli, pretože vraj práca pritom ide chytrejšie. V jednej knihe sa predpokladá, že tieto pekárne sa daly prenášať: Rabbi Choni vyzýva ľudí, aby odniesli kotlíky, v ktorých sa pieklo, s nádvorí do domov, lebo vyzerá na dážď.

Medzitým rozlúčil sa Ježiš so súrodencami v Betánii a vydal sa ostatný raz do Jeruzalema.

Úvodné slová

A keď nastala hodina, uložil sa a dvanásť apoštolov s ním. A povedal im: „Žiadostivo žiadal som si jesť tohto veľkonočného baránka s vami, skôr, ako by som trpel. Lebo povedám vám, že odteraz nebudem ho jesť, kým sa nenaplní v kráľovstve božom." I vzal kalich, vďaky činil a riekol: „Vezmite a rozdeľte si medzi sebou! Lebo povedám vám, že nebudem piť z plodu viničového, kým nepríde kráľovstvo božie!" (Luk. 22, 14—18)

Ako z nebezpečnej búrky do ochrannej zátoky dostali sa učeníci z rušivého ruchu mesta do tichej miestnosti. Celou cestou boli pripravení na nenadále udalosti; teraz sa cítili trocha bezpečnejšie.

Ježiš bol hlavou spoločnosti pri stole. On určil miesto, v jeho mene bol kúpený veľkonočný baránok a zabitý. Sám mal i hostinu otvoriť.

U židov sa nedala myslieť hostina, pri ktorej by sa nechválil Boh, darca. Asi týmito slovami chválili Boha: „Nech je zvelebený Boh, ktorý stvoril tento chlieb, toto víno, toto ovocie!" Ako dozvuk tejto náboženskej výchovy znie, keď chudobný felah, ktorý prichádza skoro hynúci smädom k prameňu, prv ako by sa napil, povie: „Nech je za to pochválený Boh!"

Čo bolo pri jednoduchej hostine prenechávané akosi na vôľu jednotlivcov, stávalo sa pri najslávnostnejšej večeri, akú Izraeliti poznali, pri veľkonočnej hostine, pevnou súčiastkou konaných obradov. I otvoril teda Ježiš večeru, keď požehnal víno. Tým sa začína ono zriedkavé v jeho konaní — všetko, čo koná ako ostatní, stáva sa súčasne čímsi novým.

Tak je to i vtedy, keď hovorí:

„Veľmi žiadostivo žiadal som jesť tohto veľkonočného baránka s vami, skôr, ako by som trpel. Lebo povedám vám: Nikdy ho už nebudem jesť, dokiaľ sa nenaplní v kráľovstve božom."

Vezme kalich a pokračuje:

„Vezmite ho a rozdeľte medzi sebou! Povedám vám: Nikdy od tejto hodiny nebudem piť z plodu viničového, dokiaľ nepríde kráľovstvo božie!"

Staré predobrazy zažiaria, súčasne však pohltí ich oheň novej skutočnosti. Strácajú vlastný život. Ježiš sám to oznamuje. Čoskoro sa pominie veľkonočná večera starého spôsobu.

Umývanie nôh

Keďže Ježiš vedel pred slávnosťou veľkonočnou, že prišla jeho hodina, aby odišiel z tohto sveta k Otcovi, a keďže miloval svojich, ktorí boli na svete, miloval ich až do konca. (Ján 13, 1—20)

Učeníci ležali teda na rohožkách, opierajúc sa ľavou rukou na podušku. V tejto polohe ako samo od seba sa stalo, ako už bolo povedané, že zábava sa vyvíjala viac od suseda k susedovi, od skupiny k skupine. Tak dostali sa učeníci do rozhovoru, ktorý sa nehodil k nijakej veľkonočnej hostine, a tým menej k ostatnej hostine, ktorú mali požívať s Majstrom na zemi. A predsa azda práve tá okolnosť, že to bola ostatná hostina, dala podnet k tomuto rozhovoru.

Učeníci boli navyknutí, podobne ako prostí robotníci a chudobní žobráci, jedávať pod širym nebom, v tôni morušovníka, viničného múru, domu alebo pri jame studničnej. Poradie pri sedení nehralo nijakej úlohy; každý si vyhľadal miesto medzi kameňím a bodľačím a skalnými plošinkami. Ale pri veľkonočnej hostine museli si sadnúť podľa určitého poriadku okolo Ježiša. To bolo medzi učeníkmi príčinou sporu o to, kto je medzi nimi prvý.

K obradom veľkonočnej hostiny, ktorá bola totiž obetou, patrilo, že sa pred ňou umývaly ruky. Preto stálo pripravené v niektorom kúte, pravdepodobne pri vchode, umyvadlo, uterák a krčah s vodou, kde sa obyčajne prevádzalo očisťovanie.

Za hostiny, teda v čase, kedy už nemohlo ísť o nejaké predpísané očisťovanie, Ježiš vstal. Odložil vrchné rúcho, teda plášť, na miesto, kde predtým odpočíval. Potom si opásal ľanovú zásteru a vzal do jednej ruky umyvadlo a do druhej krčah. K učeníkom sa vrátil v odeve a postoji otrockom. Len teraz poznali, že im chcel umývať nohy.

Už prv zasiahol Ježiš do sporu učeníkov o ich prvenstvo s neobyčajnou rozhodnosťou; postavil medzi nich dieťa. Teraz však vystúpil sám pred nimi ako otrok. Spôsob, akým začína Ján toto rozprávanie, nepripustí nijakej pochybnosti, že Ježiš, prichádzajúc s umyvadlom, krčahom a opásaný ľanovou zásterou, prejavoval zároveň podivuhodnú velebnosť a vznešenosť.

Umývanie nôh sa počítalo k vlastným prácam otrokov.

Otroka židovského pôvodu nesmel nikto k tomu nútiť, ale len otroka neizraelskej krvi.

Živosť, akou Peter odporoval počínaniu Ježišovmu, bola iste vyvolaná celým zjavom Ježišovým, keď sa k nim približoval. Zdá sa, že Ježiš začal pri Petrovi; slová Jánove dodávajú tomu viery. Rozhovorom medzi Ježišom a Petrom bola daná pre všetkých odpoveď na otázku, či sa má táto služba Majstrovi dovoliť, alebo nie.

Peter, rybár živej povahy, sa totiž bránil:

„Pane, ty sám mi chceš umyť nohy?"

Akiste sa vzpriamil, vystierajúc ruky do výšky, aby tomu zabránil; taká rozhodná reč, akú máme zachovanú, nedá sa u Východniara pomyslieť bez posunkov.

„Čo ja robím, to ty teraz ešte nerozumieš! Neskoršie to pochopíš!"

Peter bol už zachvátený horlivosťou.

„Nikdy mi nebudeš umývať nôh!"

„Ak ti ich neumyjem, nebudeš mať účasti na mne!" — Alebo — alebo! Čulý rybár, ktorý Pána tak vrúcne miluje, dosiaľ myslel, že svojou ostýchavosťou spôsobí Majstrovi radosť. Teraz vyhlasuje:

„Pane, teda mi umy nielen nohy, ale i ruky a hlavu!"

„Kto sa okúpal, tomu treba iba nohy umyť: ináč je už čistý!"

Tu na spôsob podobenstva poukazuje Ježiš na zákonité očisťovania. Kto sa očistil v očisťovacom kúpeli, tomu treba najviac azda, aby si ešte nohy umyl, ktoré v otvorených sandáloch prichádzajú do styku s prachom na ceste.

„Vy ste už čistí! Pravda, nie všetci!"

Týmito slovami Ježiš objasňuje, že nehovorí o čistote „zákonitej", ale o čistote duše. Slová „pravda, nie všetci" sa týkajú Judáša, zradcu, a majú ho napomenúť.

Judáš mlčí. To zodpovedá zákonom ľudského cítenia. Opovážil sa luhať, ale povedať pravdu: „Nezasluhujem si, aby si mi ty umýval nohy", to sa neopovážil.

Všetci sú napnutí, či sa ukáže, kto je ten „nečistý". Ale Pán umýva nohy všetkým bez rozdielu s tou istou úctyhodnou starostlivosťou, bez toho, že by sa zradca prejavil.

Potom sa Ježiš odvráti od spoločnosti, položí krčah a umyvadlo na miesto, odpáše zásteru a vráti sa na

svoje miesto. V slovách, ktoré vysvetľujú smysel tohto úkonu, je zachytený záblesk onej velebnosti, ktorá ho vtedy obklopovala:

„Viete, čo som vám urobil? Vy ma voláte Majstrom a Pánom, a máte pravdu: Naozaj som ním. Ak teda ja, váš Pán a Majster, som vám umyl nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývať! Ja som vám dal príklad, aby ste i vy robili tak, ako som ja urobil vám!

Veru, veru, povedám vám: Nie je služobník nad svojím pánom ani posol nad tým, ktorý ho poslal! Blahoslavení ste, ak to uznáte a budete tak robiť!

Ale nehovorím to o vás všetkých! Ja viem, ktorých som si vyvolil! Musia sa však naplniť slová Písma: Kto jie chlieb so mnou, pozdvihol proti mne svoju pätu, aby ma kopol! Teraz vám to už hovorím, prv ako sa to stane, aby ste, až sa to stane, uverili, že ja som to! Veru, veru, povedám vám: Kto prijíma toho, koho ja pošlem, mňa prijíma; a kto mňa prijíma, prijíma toho, ktorý ma poslal!“

Ježiš poukazuje touto novou predpoveďou na to, že i zrada je pojatá do božieho plánu spásy. Hovorí to učeníkom; tí majú poznať, že nejde nevedomky v ústrety utrpeniu.

Označenie zradcu a jeho odchod

Keď to Ježiš povedal, pobúril sa v duchu a začal sa osvedčovať: „Veru, veru, povedám vám: Jeden z vás ma zradí!“ Tu pozerali učeníci jeden na druhého — nevedeli, koho tým myslí, — zdesili sa a pýtali sa ho jeden za druhým: „Veď, hádam, som to nie ja, Pane!“
(Ján 13, 21—30; Mat. 26, 21—25; Mar. 14, 18—21; Luk. 22, 21—23)*)

Ježiš oznámil svoju zradu vopred. Ale spôsob zrady a osoba zradcova ostaly ešte zahalené v temnote. Teraz, pri rozlúčkovej večeri, dal Ježiš prepuknúť svojej vnútornej ošklivosti z toho zločinu navonok.

Tvár Ježišova sa zatiahla vnútornou bolesťou; nič iného sa nemôže myslieť slovami „pobúril sa v duchu“; je to ten istý výraz, akého užíva Ján pri vzkriesení Lazara. Potom vyhlási Majster oným slávnostným hrozným spôsobom: „Veru, veru, povedám vám: Jeden z vás ma zradí!“

Učeníci naslúchali vždy plní strachu, kedykoľvek sa zväčšoval hluk dolu na ulici. Len keby nikto neoznámil

farizejom, že sú v tejto miestnosti! A potom i slová Ježišove! Jeden z tých, čo sú v tomto večeradle, zradí Majstra! Keby aspoň boli tušili, kto je to! Ale nebolo medzi nimi nikoho, kto by si bol myslel, že tento skutok urobí niektorý druhý skôr, ako on sám. Ako presne sa poznajú žiaci jednej triedy, ktorí neboli ešte tak dlho spolu ako učeníci. Judášovi sa podarilo tak sa pretvarovať, že ho zbadal len vševediaci Majster. Nespokojná myseľ apoštolov blúdila večeradlom bez cieľa. Pozerali jeden na druhého, boli poľakaní a cítili, že sa v nich rúca všetka istota. Jeden za druhým sa pýtali Majstra: „Či som to ja, Pane?"

Ježiš opakoval predpoveď; pripojil k nej výstrahu učeníkovi, ktorého poznal len sám.

„Je to ten, jeden z vás dvanástich, ktorý so mnou omáča ruku v mise! Syn človeka síce pôjde, ako je o ňom písané. Ale beda človekovi, ktorý zradí Syna človeka. Lepšie by bolo preňho, keby vôbec nebol prišiel na svet — ten človek!"

Teraz nasleduje výjav, aký je možný len pri hostine východniarskeho spôsobu. Keďže pri hostine sa leží opierajúc sa o ľavé rameno, teda na ľavom boku, a okrem toho všetci ležia nohami von a hlavou k stolu uprostred nich, nevidí nik na celú spoločnosť. Ale zato zas je veľmi ľahko, aby dvaja susedia vedľa seba ležiaci sa rozprávali spolu bez toho, že by ich ostatní, i keby chceli, mohli rozumieť.

Na nasledujúcom výjave majú účasť len Ježiš, Peter, Ján a Judáš. Peter si asi pomyslel: Ak je zradca v miestnosti, stačí vtedy len vedieť, kto to je, a zlu dá sa ešte v poslednej chvíľke zabrániť! To však znamená opatrne postupovať!

Peter nebol natoľko blízko pri Ježišovi, žeby sa ho mohol potajomky opýtať; Jána však bolo možno nenápadne s jeho miesta dosiahnuť, a Ján zas „spočíval na prsiach Ježišových". Ježiš teda tu ležal, opierajúc hlavu na ľavú ruku nad poduškou, s tvárou obrátenou napravo; najbližší napravo bol Ján; ležal trocha vzdialený od neho, Ježiš hľadel práve naňho, a keď sa Ján na lakti otočil, videl Ježiš i pred seba. Celkom blízko Ježiša, azda na jeho pravej strane, bol Judáš, ktorý zaobstarával prínosy. Keď sa Ježiš s ním neskoršie rozpráva, chápu i ostatní učeníci jeho slová ako príkaz pre seba.

Peter dal znak Jánovi: „Opýtaj sa, kto je to ten, o ktorom to hovorí!“

Ján sa obrátil k Ježišovi: „Pane, kto je to?“

Učeníci mali podľa toho po umučení vydať svedectvo, že Ježiš zbadal pokrytca už vopred a teda dobrovoľne dopustil zradu. I povedal Ježiš Jánovi: „Ten je to, ktorému namočím kúsok chleba a podám.“ Potom si pripravil kúsok chleba, namočil ho do omáčky a podal Judášovi.

Beduíni a felahovia majú vo zvyku, že hosťovi, ktorého chce pán domu obzvlášť poctiť, dá podať alebo sám podá osobitne kúsok chleba. Že sa váženému človekovi „pripíja“, to poznáme i my. Také obyčaje sa však vyskytujú nielen u beduínov a felahov, ale u väčšiny prirodzene žijúcich národov; ide tu totiž o pradávny spôsob ľudských prejavov, ktorými sa obyčajne prejavuje láska k druhému. To má zvláštny význam, najmä keď uvážime ustanovenie Sviatosti oltárnej, pokrmu pre dušu.

I podal teda Ježiš Judášovi skyvu chleba, aby jedol. So strany Ježišovej bolo to i vtedy zvláštnym prejavom lásky, poslednou výstrahou. Keby to bolo bývalo inakšie, bolo by to znamenalo pokrytectvo.

Jánovi to muselo byť akiste čosi nepochopiteľného, že Pán preukázal svojmu zradcovi tento prejav lásky.

To bola chvíľka, kedy sa Judáš navždy rozhodol. Ničomu sa však nevzpiera duša toľko, ako láske, ktorú má prijať od toho, ktorého nenávidí. To znamená vždy záhubu, alebo záhubu pre toho, ktorý miluje, alebo záhubu pre toho, ktorý nenávidí. Láska Ježišova nemohla zahynúť. Judáš, ktorý nenávidel, zahynul. Aby mohol odporovať tejto láske a aby sám seba neprezradil, musel svoju dušu naplniť až na dno nenávisťou k Ježišovi. — Ale nijaký človek, ktorý robí také niečo, neostane osamote. Hádam práve vo chvíľke, keď mu Ježiš podával skyvu chleba, opýtal sa Majstra: „Veď azda nie som to ja?“

Otázka zdá sa neuveriteľnou, ale práve to ho ženie do tejto krajnosti. „Ty si to povedal!“ odvetil Ježiš. Podnes sa užíva tohto výrazu v Palestíne vo smysle: „Tak je, ako si povedal!“ To znamená podľa smyslu: „Práve ty si to!“

Teraz Judáš vo vnútri zatvrdol. Ježiš videl, že preň

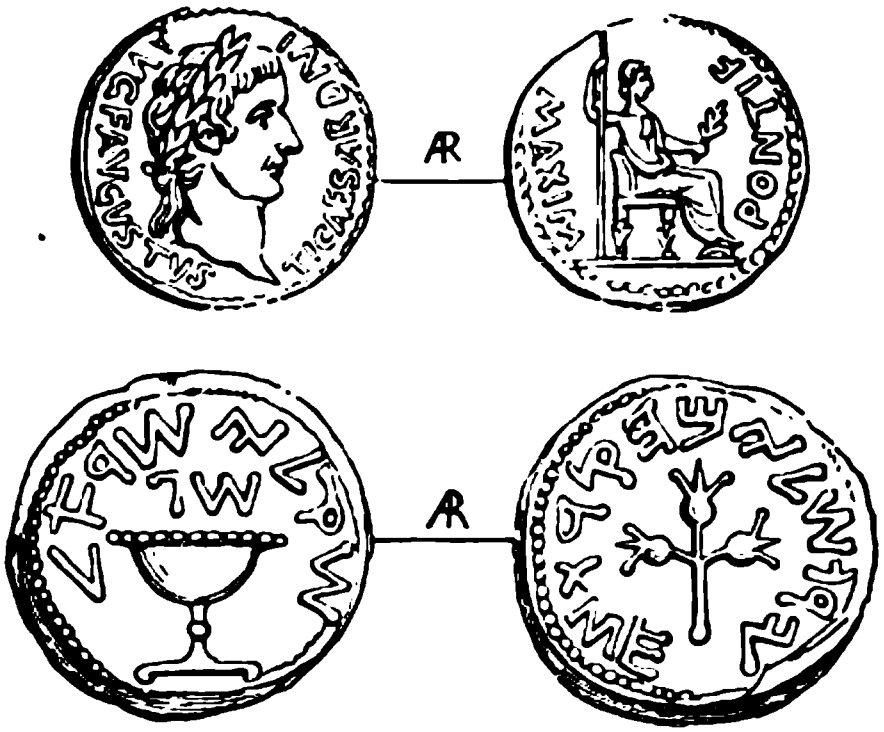

Peniaze z doby Ježišovej.

V Písme sv. spomínajú sa z doby Ježišovej peniaze „denár" a „šekel". Denár býval razený zo striebra. Pôvodne platí 10 asov, odkiaľ dostal potom i meno. Ako zaznamenáva Matúš v evanjeliu, denár bol obyčajný denný zárobok robotníka. Strieborný denár mal hodnotu asi 5·60 K. Zlatý denár sa rovnal 25 strieborným. Denármi sa platila cisárska daň. Na denári bola na jednej strane zobrazená bohyňa Víťazstva, na druhej strane rímska vlčica. Neskoršie sa zobrazoval na ňom panujúci cisár. Takýto peniaz podali i židia Ježišovi, keď ho chceli podchytiť. Obrázok ukazuje peniaz z doby cisára Tiberia. Šekel býval razený zo striebra. Na jednej strane bol obraz nádoby, v ktorej židia uschovávali manu, a dvojitý nápis. Nápis dookola udával peňažnú hodnotu a nápis nad nádobou skrátenú značku roku, v ktorom bol peniaz razený. Na druhej strane bol rozkvitnutý prút Áronov a okolo neho nápis „Svätý Jeruzalem". Takýmito peniazmi sa platila chrámová daň. Obrázok ukazuje peniaz Šimona Machabejského. Okolo nádoby je nápis „Šekel izraelský. 2. roku". Neskoršie sa na nich naznačovaly mená židovských panovníkov. Obraz nám pripomenie peniaz chudobnej vdovy, ktorý hodila ostatný do pokladnice chrámovej.

Obrábaná terasa so strážnou vežou.

Za času Kristovho sadily sa révy a figovníky vedno. Pretože Mohamedánom je zakázané piť víno, používa sa teraz týchto terás veľmi často ako rolí; niekedy najdeme ešte na nich révu, ale skoro nikdy nechybujú figovníky. V lete odíde celá rodina na pole, živí sa hlavne len hroznom a figami. To sú krásne časy v Palestíne; na to treba myslieť, keď sa už v Starom zákone hovorí o tom, ako sa „sedí pod figovníkom a viničom". Na obrázku vidno na bielošedom poli, ktoré je sožaté, dva figovníky. Role sú obrúbené bodľačím, ktoré je prachom pokryté. Vľavo hore je mohutný olivovník.

už niet návratu. Hrôza, ktorá môže prepadnúť ľudí v blízkosti vývrhľov, prepadla teraz i samého Ježiša, a to tak, ako to nepocíti nijaký iný človek. Keďže sa Judáš sám vylúčil, Ježiš mu povedal: „Čo chceš urobiť, urob čím skôr!"

V týchto slovách bol zároveň nový pokus Judáša zachrániť. Často privedie človeka k rozvahe len to, že mu povieme, že sa neúčastníme na tom, čo podniká, a že mu dáme slobodne konať.

Učeníci počuli slová, ale im nerozumeli. Mnohí z nich si mysleli, že Judáš, ako zaobstarávateľ, dostal rozkaz ísť nakúpiť alebo rozdávať almužny.

Ján končí rozprávanie vetou: „A bola noc." To je nie nijaká literárna malichernosť, ak vidíme v tom nielen údaj časový, ale narážku na spôsob podobenstva na hrozný skutok, ktorý sa práve pripravoval. Človek z obdobia elektriny, ktorý už vôbec nevie, aké predstavy skrývajú sa za zážitkami v temnej noci, neporozumie, pravda, už tak dobre, ako na pr. prostý alpský pastier alebo rybár na pobreží morskom alebo beduín v púšti, čo chcel tým povedať Ján, keď takto skončil.

Obeta a obetná hostina Novej smluvy

A keď jedli, vzal chlieb, požehnal ho, rozlámal na kúsky a riekol: „Vezmite; toto je telo moje!" Potom vzal kalich, požehnal ho a dal učeníkom a pili z neho všetci. Pri tom povedal: „Toto je moja krv Novej smluvy, ktorá sa vylieva za mnohých."
(Mar. 14, 22—24; Mat. 26, 26—28; Luk. 22, 19—20)*)

Pri hostine veľkonočnej alebo hneď po nej ustanovil Ježiš obetu a obetnú hostinu Novej smluvy. V prirovnaní k jej významu, je to zaiste najkratšia zpráva, ktorú najdeme v evanjeliách. Práve v tom je dôkaz, že všetkým tým, ktorí to napísali, bola vec už ináč, práve tým, že slávenie obety omše svätej sa opakovalo, celkom známa.

Ježiš vzal chlieb, požehnal ho a rozlámal na kúsky. Slávnostnosť, s akou Ježiš začínal úkon, a ktorá nemala s obradmi veľkonočnej hostiny nič do činenia, učeníci akiste pozorovali s napnutými ušami a očami. Ťažko si aj vec inakšie predstaviť, než že Ježiš požehnal chlieb,

čo bolo cenou danou darcovi, so zvláštnou povznesenosťou, ktorá sa prejavovala i v jeho hlase. Podobným spôsobom požehnal Majster pred rokom na veľkú noc zásoby jedla, prv ako by bol urobil zázrak rozmnoženia. A potom ako súzvuk, v ktorom vševedúcnosť a všemohúcnosť Ježišova spolu zaznievaly v dokonalom pokoji a v najhlbšom uchvátení, nasledovaly slová:

„Vezmite; toto je telo moje!"

Potom vzal kalich, požehnal ho, podal ho učeníkom piť a riekol zas s oným povznesením, ktoré sa nedá opísať:

„Toto je moja krv Novej smluvy, ktorá sa vylieva za mnohých."

„Novej smluvy." Označenie „nová" nemalo by smyslu, keby Ježiš nemal pred očami smluvu Starú, ktorej pamiatku oslávili v spoločnom požívaní veľkonočného baránka. I „záveťou" je Nová smluva, lebo bola uzavretá smrťou Ježišovou a tak obeť i obetujúci sú slúčení v jednej osobe.

Okolnosti, za ktorých Ježiš ustanovil pre veriacich túto obetu a obetnú hostinu, zdaly sa evanjelistom práve také významné ako ustanovenie samo; to, že ustanovenie tejto novej obety bolo pripojené k slávnostnej obete a k obetnej hostine Starej smluvy, bolo akýmsi výkladom.

Ježiš založil obetu a obetnú hostinu. Spoločné jedenie znamená, ako už prv bolo spomenuté, u prirodzene cítiacich národov vždy akési vnútorné spojenie. A od dávna snívaly národy o tom, aby sa obetou a obetnou hostinou dostaly k Bohu alebo bohom tak blízko, ako keď sa pri hostine sjednocovaly s priateľmi. Ale ostalo len pri pokusoch; hriešni ľudia mohli najväčšie dobro, po ktorom človek od svojej prirodzenosti túži, síce tušiť, ale len tušiť; ani zďaleka nevedeli dosiahnuť Boha so zeme a božstvo prijať do seba tak, aby boli o tom istí. Neprehľadné množstvo podivuhodných obetných zvykov je rozšírené po krajinách sveta. Skúmatelia sa namáhajú ich vysvetliť. Je však len jedno vysvetlenie, ktoré skutočne vysvetľuje: Túžba účastniť sa na vyššom, božskom živote nenechala človeka nikdy na pokoji; ale každé zdanlivé splnenie čoskoro ukázalo, že je novým sklamaním, a hľadanie sa opakovalo. Ľudia totiž nemôžu

nikdy dosiahnuť Boha „zdola", preto tiež nemôžu nikdy poskytnúť Bohu ani daru, ktorý by bol Boha dôstojný bez toho, že by on sám zvlášť na to neprispel.

Teraz sa stala pre ľudstvo veľká vec. Sám Syn boží sa postavil ako obetujúci a obetovaný na čelo zástupu a naplnil čas; tak dostalo sa konečne ľuďom toho, čoho im bolo treba. Symboly musely byť dosiaľ pokladané za náhrady skutočnosti; teraz nastúpila na miesto starých predobrazov mocou božou najplnšia skutočnosť. Boha chceli ľudia obetami dosiahnuť a usmieriť — Syn boží sa teraz obetoval sám ako obeť, pred ktorou sa otvárały brány nebies dokorán. Tým, že sa chceli ľudia symbolickými obetami spojiť s bohmi, chceli do seba zachytiť božský život. Teraz sám Syn boží im udeľoval božský život pod spôsobami chleba a vína.

To sa nemá stať len raz. Nie, stalo sa to raz, aby to bolo počiatkom tisíc a tisíc obetí. Ježiš chcel ostať ako pokrm duše dovtedy na svete, dokiaľ budú duše pokrmu potrebovať. Slávnostne dal preto učeníkom rozkaz a s ním i moc, aby robili, čo on učinil: „Čiňte to na moju pamiatku!"

Keď sa, ako v Palestíne, preložia hostiny z horúčosti dňa na chladný večer, stáva sa samo sebou, že hostia ostanú spolu až do nočných hodín. Aj keď sa zjedol veľkonočný baránok, ostali všetci spolu. Rituálom bolo postarané o to, aby sa vo víne zachovala určitá miera; tak sa zábavy nikdy nezvrhly v samopašné rozhovory. Pri vlastnom jedle musia hostia ležať v určitej polohe na rohožkách, po jedle je už väčšia voľnosť. Hodovníci vstávajú, posadia sa vzpriamení na podušky a obracajú sa k tomu alebo k onomu, ktorý sedí ďalej od nich; keď sa rozhovor stane živším, vstanú a rozdelia sa na skupiny.

V rozhovoroch, ktoré nasledujú po vlastnej slávnostnej hostine Ježiša a učeníkov, sa táto zmena prejavuje. Rozhovor sa vyvinie podobne ako u nás, keď sedíme pri stole a navzájom sa vidíme. Ježiš hovorí o svojom odchode, a do reči sa miešajú aj učeníci, ktorí akiste sedeli ďalej.

Duševný stav Ježišov pri rozlúčke

Jedno vedia ľudia tým menej, čím viacej toho potrebujú: rozlúčiť sa. Pri rozlúčke prejaví sa vzájomná láska ľudí často zreteľnejšie a presvedčivejšie ako pri dlhom spolužití. Veľa ľudí poznalo a ocenilo len pri rozlúčke lásku toho, s ktorým sa rozlúčil. V láske, najvnútornejšej sile duše, prejavuje sa však tiež najvnútornejšia podstata človeka, preto tiež nechcú mať ľudia pri rozlúčke nikoho za svedka, kto by nebol s nimi toho istého smýšľania.

A tie isté obraty sa opakujú ustavične v ostatných rozhovoroch. Láska sa usiluje premôcť odluku a dokonca chce o nej vyhlásiť, ako keby jej vôbec nebolo. Hovorí sa preto o verných spomienkach v diaľke, hovorí sa o posolstve a pomoci, hovorí sa o svídaní sa. A keď ide o ľudí, ktorých vedenie a život nie sú rovnako veľké, hľadí ten, ktorý vie, nevediaceho a netušiaceho pripraviť na všetko, čo sa môže časom prihodiť.

Všetko toto sa pohybuje v ustavičnom prílive a odlive citov: — ľudia sa rozlúčia a zas sa vrátia, prv ako sa skutočne rozišli; z jednej rozlúčkovej reči sa ich stane niekoľko; teraz, keď každé slovo dýcha láskou, nezáleží tým, ktorí sa lúčia, na tom, či opakujú dva alebo tri razy tie isté slová; ba, ľudia sú náchylní opakovať v takýchto prípadoch tie isté slová a urobiť z nich akoby refrén nejakej piesne.

Ale nebolo nikdy na svete rozlúčky, pri ktorej by sa bol človek rozlúčil s väčšou a čistejšou láskou, ako vtedy, keď Ježiš v onen štvrtok sedel ostatný raz spolu s učeníkmi v tichom večeradle, osvetlenom mihotavým svetlom.

Bol to Syn boží: — ale zároveň zažíval všetko, čo prežívajú pri rozlúčke ľudia, ba, prežíval ešte viac a omnoho bolestnejšie.

Táto rozlúčka je nielen rozlúčka najväčšej lásky, ale v istom smysle lásky najchudobnejšej a najbezmocnejšej. Ako v každom človekovi prejaví sa pri rozlúčke jeho najvnútornejšia podstata, tak i v Ježišovi. Ale jeho najvnútornejšia podstata mala svoj stred v jeho Božstve. Ako človek pri rozlúčke vyrastá nad svoje obyčajné ja, tak vyrástlo i ľudstvo Ježišovo v tejto hodine nad seba, a Božstvo, ktoré v Ježišovi prebývalo, našlo takrečeno možnosť prejaviť sa nádhernejšie a skvelejšie ako dosiaľ. Myšlienky, ktorými sa potešujú tí, ktorí sa lúčia: „To bude mať pre nás i dobré následky, ak sa nateraz rozídeme, ale aj za čas rozlúčenia ostaneme spolu spojení duchom, budeme si posielať poslov!" dotýkajú sa onoho tajomstva, z ktorého vyšla všetka láska na svete, najsvätejšej Trojice. Tu stane sa čosi, čo zprvu prekvapí, čo však v skutočnosti podivuhodným spôsobom odhalí spojenie človečenstva a božstva v božskej osobnosti Ježišovej: Ježiš odhaľuje v hodine lúčenia rúško tajomstva najsvätejšej Trojice.

Chudobná však bola táto láska najväčšia, lebo plápolala v srdci Vševediaceho: nemohol naslúchať, ako je to medzi ľuďmi vždy možno, uisťovaniam učeníkov a prijímať ich v sladkom žiali. Veď vedel, že táto vernosť nepotrvá dlhšie ako tento jediný večer. Musel skôr sám uistiť učeníkov, že ich miluje láskou väčšou, láskou iného rázu, ako oni jeho, láskou, ktorá sa neživila z prirodzených sklonov, ale z mora božskej lásky, a preto nikdy nevyschla.

Preto bola tiež jeho láska bezmocná. Všetko predvídal; videl do najhlbšieho vnútra svojich učeníkov; nemohol však o tom s nimi hovoriť ako rovný s rovnými: Jeho lúčenie sa najviac podobalo lúčeniu otca alebo matky, ktorí sa musia odlúčiť od svojich nedospelých detí. Otec musí sám takrečeno celé lúčenie riadiť a ho dokončiť; deti, ktoré ešte dobre nevedia, o čo vlastne ide, začnú vždy znova rozhovor, ktorý nijako nepatrí k rozlúčke. Je tiež príznačné, že Ježiš končí tento rozhovor slovom: „Dosť je!" Tak asi hovorí i otec deťom, ktoré nemôžu najsť konca.

Ostatné napomenutie: Vytrvajte v láske!

Keď teda vyšiel, riekol Ježiš: „Teraz je oslávený Syn človeka, a Boh je oslávený v ňom. — I Boh oslávil ho sám v sebe, a hneď ho oslávi."
(Ján 13, 31—38; Mat. 26, 31—35; Luk. 22, 31—38)

Tí, čo sa lúčia, nikdy neznesú, keď ich pozorujú ľudia, ktorí nie sú s nimi rovnakého smýšľania, ba dokonca takí, ktorí ich nenávidia. Ježiš sa zdržiaval, dokiaľ bol Judáš v miestnosti. Len keď odišiel, vypukly z jeho najhlbšieho vnútra slová rozlúčky. Reč k učeníkom dosvedčuje, že jeho city v tejto hodine sa naozaj podobajú citom otca, ktorý sa musí rozlúčiť s malými, neskúsenými deťmi. Volá ich „detičkami"! Nevieme, ako znie toto slovo v aramejčine, nevieme ani, či sa podobné slovo upotrebovalo ako lichotivé nazvanie. To však dokazujú všetky reči, ktoré nasledujú, a najmä neskoršie sa vyskytujúce a s touto rečou súvisiace prirovnanie apoštolov so sirotami, že v tóne slov Ježišových bolo niečo, čo pohlo Jána k tomu, aby volil v gréčtine slovo dieťa.

Judáš odišiel. Tým, že ho Ježiš dobrovoľne prepustil, a že on dobrovoľne odišiel, začalo sa dielo vykúpenia; udrela najväčšia hodina ľudských dejín.

„Teraz je oslávený Syn človeka" — tým, že pripustí ostatnú podmienku pre svoje utrpenie, zradu, a tým, že pri obete Novej smluvy vzal na seba už vopred od svojho nebeského Otca smrť na kríži! — „a tiež Boh je oslávený v ňom. A len čo Boh bude v ňom oslávený, i Boh oslávi ho sám; a hneď ho oslávi!"

Učeníci z tepla Ježišovho a z jeho chovania pociťovali s ním tieto slová, ale neporozumeli im dobre. Preto hovorí Ježiš zreteľnejšie:

„Detičky! Ešte chvíľu som s vami! Budete ma hľadať! Teraz vám musím povedať, čo som už prv povedal židom: Kam ja idem, vy ma nemôžete nasledovať!"

Po prvých slovách o rozlúčke nasleduje hneď ostatné napomenutie dietkam, ktoré svojou vonkajšou podobou pripomína slová, ktorých upotrebuje umierajúci otec.

„Nové prikázanie vám dávam, totiž, aby ste sa milovali vospolok, ako som ja vás miloval. Po tom, keď sa

budete vospolok milovať, majú všetci poznať, že ste mojimi učeníkmi!“

Láska, ktorou Ježiš miluje učeníkov, bola niečím novým na zemi. Všíma si jedine božského v ľudskej duši. Preto môže Ježiš, keď im prikazuje, aby sa vospolok milovali, právom hovoriť o novom príkaze.

Ježiš sa teda hodlá s nimi rozlúčiť. To porozumejú, ale viac nie. Preto Peter sa pýta s istou nevôľou:

„Pane, kam ideš?“ — Prečo nemôžeme ísť za tebou? Ježiš mu dá odpoveď, ktorá, čo aj nie je celkom otvorená, má uchlácholiť nevôľu rázneho učeníka:

„Kam ja idem, nemôžeš teraz ísť za mnou. Ale pôjdeš neskoršie!“

Petrovi je to skoro, ako keby Ježiš bol povedal: Tu treba zmužilejších ľudí! Ale preňho je neznesiteľným, aby ho Majster pokladal za nie dosť zmužilého! Trvá tvrdošijne na svojej otázke:

„Pane, prečo nemôžem ísť hneď teraz za tebou? Svoj život dám za teba!“

Tak hovorí srdnatý rybár. Ježiš musí i Petrovi vysvetliť, že ho miluje celkom inou láskou ako tou, ktorá tu hovorí z učeníka! Láska Petrova neobstojí na skúške, ale láska Majstrova pretrvá jeho nevernosť.

„Svoj život chceš dať za mňa? Veru, veru, povedám ti: Ešte tejto noci, prv ako kohút dva razy zakikiríka, tri razy ma zaprieš!“

Peter sa akiste vzpriamil. Ježiš pokračuje:

„Šimon, Šimon! Hľa, satan vypýtal si vás, aby vás preosieval ako pšenicu! Ale ja prosil som za teba, aby nezahynula tvoja viera. A za to ty, keď sa potom obrátiš, udržuj svojich bratov!“

Toto je prvý odkaz lásky Ježišovej pri rozlúčke: uisťuje učeníkov, že ich bude milovať a vytrvá pri nich i vtedy, keď oni porušia vernosť, uisťuje tak, ako uisťovať ešte nikdy nemala sily a odvahy ľudská láska pri rozlúčke.

Na učeníkov prídu po jeho odchode ťažké dni: Ježiš stavia ich prvé poslanie do protivy s druhým:

„Keď som vás poslal bez mešca a bez kapsy a bez obuvi, chybovalo vám niečo?“

Učeníci radostne prisvedčujú: „Nie, nič nám nechybovalo!“

„Ale teraz, kto má mešec, nech si ho len vezme, podobne i kapsu, a kto nemá, nech predá svoj plášť a nech si kúpi meč! Povedám vám: Na mne sa ešte musí naplniť slovo Písma, ktoré znie: Medzi zločincov bol pripočítaný!"

Teraz nastávajú dni, ktoré znamenajú cestu plnú nebezpečenstiev. Je po všetkom hosťovskom práve, ktoré ináč každého žobráka zachraňuje pred hladom; z učeníkov stanú sa ľudia, „ľudia slobodní ako vtáci" (vogelfrei — človek, ktorý je slobodný ako vták, ale nemá nijakých práv a hocikto ho môže beztrestne zabiť, pozn. prekl.). Veď i Majster sám je bez ochrany!

„Pane, hľa, tu sú dva meče!" odpovedali apoštolovia.

Usmejeme sa, keď čítame, ako chápali učeníci slová Ježišove. Ale pre mužov onej doby, ktorí si museli už častejšie brániť svoj život, nebola bojovná nálada tak vzdialená, ako by sa nám zdalo. Hľadia Ježiša uspokojiť. S víťazoslávnou radosťou, ktorú prežívajú deti, keď myslia, že robili múdrejšie, ako niekto od nich očakával, vytiahnu dva meče, ktoré mali dosiaľ dobre schované. To je vždy dobrý začiatok!

Ježiš na to odpovedá: „Dosť je!" Či práve nenazval týchto mužov deťmi? Ó, boli skutočne ešte deťmi!

Ostatné slovo ostatného napomenutia učeníkov, ktoré nám podáva Lukáš, znie vo všetkých prekladoch akosi divne. Preto sa vyskytujú o ňom tiež všelijaké poznámky, medzi ktorými je tiež mienka, že Ježiš myslel tieto slová ironicky. Skutočne, s týmto slovom Ježišovým je podobne ako s onými slovami, ktoré povedal v Káne na svadbe, o ktoré sa vedú veľké spory. Preklady podávajú totiž pravidelne výrazy, ktoré majú príkrejší smysel ako pôvodné výrazy v ústach Ježišových. V ľudovej reči na Východe vyskytuje sa slovo, ktoré významom a súvislosťou, v ktorých sa ho užíva, kryje sa celkom s oným tajomným Lukášovým „hikanon estin". Nespočetne ráz povedia ľudia: „Chalaz!" To znamená „hotovo", a vo všetkých odtienkoch. Niet vôbec nijakého prirodzenejšieho výkladu týchto slov ako mienka, že Ježiš upotrebil podobného slova a tak žalostným úsmevom zakončil reč. Smyslove podobajú sa tomuto výrazu v slovenčine slová: No, dobre! — Nechajme to! — Stačí!

Láska spája s Otcom

(Ján 14, 1—31)

Znova sa uvidíme! tešia sa tí, ktorí sa lúčia. Ježiš tiež tak hovorí, ale jeho slovami otvára sa pohľad do iného sveta:

„Nech nezúfa vaše srdce! Veríte v Boha, i vo mňa verte! V dome Otca môjho je mnoho príbytkov! Keby to tak nebolo, bol by som vám to povedal; veď odchádzam, aby som vám pripravil miesto. A keď tam budem a pripravím vám miesto, vrátim sa zas a vezmem vás k sebe, aby ste boli i vy, kde som ja! A cestu na miesto, kam ja idem, predsa poznáte!"

Ježiš spočinie pri predstave o putovaní. Učeníci a on musia odteraz putovať oddelene. On ide napred k cieľu, aby im tam pripravil príbytok; tým cieľom nie je mesto so všelijakými domami a ich pánmi; to mesto má len jedného Pána, jeho Otca, a jeden dom, dom Otcov. Neskoršie sa vráti a odvedie ta svojich učeníkov, aby tam ostali naveky. Učeníci majú zatiaľ ísť jemu v ústrety tou istou cestou. Tú cestu do neba oni, Izraeliti, poznajú: cesta prikázaní.

Učeníci myslia pri Ježišovej reči skôr na možnosti pozemskej púte ako na vnútorný smysel podobenstva: Tomáš sa chopí slova, už druhý raz v tomto čase pred utrpením. Zas prejavuje sa v jednej vete, ktorú povie, aj jeho charakter. Je rodený logik, patrón všetkých, ktorým by logika mohla zaťažiť cestu k viere. Pýta sa celkom ostro a určite: „Pane, nevieme, kam ideš. A ako môžeme vedieť aj cestu tam?"

Ježiš slávnostne vyhlasuje: „Ja som cesta, pravda a život! Nikto nepríde k Otcovi môjmu, iba skrze mňa! Keby ste poznali mňa, poznali by ste i môjho Otca! Ale odteraz budete ho poznávať, ba, videli ste ho už!"

Cesta do kráľovstva nebeského je určená Písmom Starého zákona; ale toto neobsahuje plnú pravdu, lež zväčša len úryvky a obrazy, nevedelo dať ani plný život, ale skôr len vystupňovať túžbu po plnom živote. V Ježišovi sa všetko spojilo: — „cesta": Ježiš ide sám vpredu na ceste do neba, až do konca — „pravda": má v sebe všetku pravdu — „život": kto je spojený so Synom človeka, netreba mu inej pomoci; on, cesta a vzor, je tiež

pomocou. Skrze neho a v ňom poznávame nie telesnými, ale duchovnými očami i Otca.

Učeníci nerozumejú, čo myslí Ježiš.

Teraz sa zamieša Filip. Ten je vždy priamy, ako Tomáš, ale striezlivejší. Vari tu niet najjednoduchejšieho východiska odstrániť všetky nejasnosti?

„Pane, ukáž nám Otca, potom nám bude pomožené!"

Ježiš teraz zreteľnejšie vysvetľuje, že ide o duchovné poznanie, a nie o telesné videnie. Ježiš obracia sa najprv ku všetkým, potom k tomu, ktorý sa pýtal.

„Už toľký čas som s vami a ty si ma ešte nepoznal, Filip! Kto videl mňa, videl i Otca! Ako to len môžeš povedať: Ukáž nám Otca! Či neveríš, že ja som v Otcovi a Otec vo mne? Čo ja hovorím, nehovorím sám od seba; Otec, ktorý je stále vo mne, robí tie skutky. Verte mi teda, keď hovorím, že ja som v Otcovi a Otec je vo mne! Keď neveríte tomu takto, aspoň pre samé skutky verte!"

Zreteľnejšie ako kedysi hovorí teraz Ježiš o svojom večnom spolužití s Otcom nebeským. Len vierou možno v Synovi človeka poznať Syna božieho; vieru však možno vidieť v ňom i Otca, pretože Syn je s Otcom nerozlučne spojený. Čas, kedy uvidia Otca s tvári do tvári, nastane pre učeníkov len neskoršie.

Najprv musia učeníci žiť pre Syna, ktorý už bude pri Otcovi, aby sa stali hodnými svídania sa v nebi. Za jeho neprítomnosti majú pokračovať v jeho diele na zemi. Vtedy už nebudú v hlásaní nebeského evanjelia obmedzení len na zem izraelskú; veď celá zem bude vtedy vykúpená a posvätená krvou Syna človeka. Syn boží bude sedieť na pravici Otcovej a bude počúvať volanie učeníkov, ktoré bude prenikať zo sveta k nemu.

„Veru, veru, povedám vám: Kto verí vo mňa, bude činiť skutky, ktoré ja činím, ba učiní ešte väčšie skutky; lebo ja teraz odchádzam k Otcovi. A čo len budete pýtať v mene mojom, učiním to, aby bol Otec oslávený skrze Syna. Keď budete čo pýtať v mene mojom, učiním to!"

Keď ich Ježiš opustí, nezmení sa tak mnoho, ako si myslia učeníci plní bolesti. Veď už poznali vierou Syna božieho, hoci ho ešte nevideli vo vlastnej sláve. Vierou však ostanú i po jeho odchode spojení s ním. Ich pomer k Otcovi a Duchu svätému stane sa však jeho odchodom k Otcovi vrúcnejším. Keď bude pri Otcovi, budú môcť,

spojení s ním vierou, Otcovi prednášať svoje prosby, a on zas bude za nich u Otca orodovať.

Ale najmä úprimným má byť po jeho odchode ich spojenie s Duchom svätým. Vždy sa radi utešujeme pri rozlúčke sľubami, že si navzájom budeme posielať odkazy a obrázky. Ale nikdy nemohol človek poslať posla, akého sľubuje Ježiš učeníkom: Nepošle im len posla, ktorý im o všetkom verne podá zprávu a tiež ich miluje, ale posla, ktorý je s Otcom a s ním tej istej podstaty a obrazom ich vzájomnej lásky a všetkým dušiam vzorom lásky k Bohu. Keď Ježiš zjavil učeníkom, ako sa po jeho odchode vytvorí pomer veriacich k Otcovi a k nemu samému, prejde na soslanie Ducha svätého. Ale podmienkou pre prijatie Ducha svätého je, aby človek bol spojený s Otcom a so synom živou vierou:

„Ak ma milujete, zachovávajte moje prikázania. Tak budem prosiť Otca a pošle vám druhú pomoc, aby s vami ostala naveky, Ducha pravdy, ktorého svet nemôže prijať, pretože ho nevidí a nepozná. Ale vy ho poznáte, lebo u vás ostane a vo vás bude!“

Pretože Duch je božská osoba tej istej prirodzenosti a podstaty, môže Ježiš, narážajúc na predošlé oslovenie „detičky“, naozaj povedať:

„Nenechám vás sirotami; prídem zasa k vám!“ — Neviditeľným životom, najmä vo svätom prijímaní, prichádza zasa k nám.

Ale jeho viditeľná podoba už naozaj dlho nepotrvá:

„Ešte máličko, a svet ma neuvidí, vy však ma uvidíte, lebo ja žijem a aj vy žiť budete. V ten deň vy poznáte — lepšie ako teraz! — že ja som v Otcovi a vy vo mne a ja vo vás! Kto má moje prikázania a ich zachováva, ten ma miluje. Kto však ma miluje, bude milovaný i od môjho Otca a ja ho tiež budem milovať a zjavím sa mu.“

Do rozhovoru sa zamieša Juda Tadeáš. Povie otázku, ktorá všetkými pohne; učeníci, ktorí dosiaľ stále ešte očakávali, že sa Ježiš slávnostne zjaví celému národu, teraz vidia, že k tomu nikdy nedôjde. Teraz, keď sa už vzdali nádeje, hovoria o tom otvorenejšie ako predtým — je to pravý rys ľudskej povahy.

„Pane, ako sa stalo, že chceš sa zjaviť nám, a nie svetu?“

Ježiš vysvetlí teraz zreteľnejšie, v čom vlastne spočíva

jeho zjavenie, zjavenie Vykupiteľa — nie vo vonkajšej zmene, ale v čomsi vnútornom. „Keď ma kto miluje, slovo moje zachovávať bude a môj Otec ho bude milovať, a prídeme k nemu a spravíme si príbytok u neho. Kto ma nemiluje, slová moje nezachováva. Učenie, ktoré odo mňa počúvate, nie je moje, ale Otca, ktorý ma poslal!"

Znova odkazuje Ježiš učeníkov, ktorí teraz, ako práve vidno, ešte nechápu všetko, na budúceho učiteľa:

„Toto som vám oznámil, dokiaľ som s vami! Ale pomoc vaša, Duch svätý, ktorého Otec pošle v mene mojom, ten vás o všetkom poučí a všetko vám pripomenie, čo som vám povedal!"

Tieto slová boly akoby pokynom, aby nateraz prestali dávať otázky. Veď príde čas, keď osvietení Duchom pochopia všetko lepšie ako teraz.

Šalom! — „Pokoj vám!" počujeme i dnes, keď sa ľudia lúčia. Tak hovorí i Ježiš učeníkom. Ako však Ježiš užíva tohto slova, zároveň prehlbuje i jeho smysel. Veď vie lepšie ako ktorýkoľvek človek, v čom spočíva pokoj; má i moc dať to, čo spôsobuje pokoj. Svet môže pokoj najviac len niekomu priať.

„Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam, nie ako svet ho dáva, dávam vám ho ja!"

Učeníci si len týmito rečmi riadne uvedomili, že Ježiš ich čoskoro naozaj opustí. Ešte raz začne ich Ježiš tešiť, hovoriac zároveň jasnejšie o ťažkých hodinách, ktoré ho čakajú!

„Nech nezúfa vaše srdce a nech sa nestrachuje! Počuli ste, akó som vám povedal: ‚Odchádzam odtiaľto, ale vrátim sa zasa k vám! Keby ste ma milovali, radovali by ste sa, že odchádzam k Otcovi, ktorý je väčší odo mňa'!"

Ako „Syn človeka" bol Ježiš podriadený tiež osudu ľudskému, smrti, a len natoľko bol pred smrťou a nanebovstúpením menší od Otca.

Hovorí im o budúcich veciach, nie aby ich zarmútil, ale aby ich pripravil na to, čo nastane.

„Už teraz, prv ako sa stane, povedal som vám to, aby ste verili, keď sa stane. Už nemôžem hovoriť s vami mnoho, lebo prichádza knieža tohto sveta. Nemá síce do mňa ničoho, ale aby svet poznal, že milujem Otca a tak robím, ako mi rozkázal!"

„Knieža tohto sveta nemá ničoho do mňa", hovorí Ježiš. Smysel týchto slov je jasnejší ako úzadie tohto zvláštneho ponímania. Pri prepustení otroka užívalo sa obyčajne formuly: Nemám na tebe ničoho — nemám na teba práva! „Knieža tohto sveta nemá ničoho do mňa", hovorí Ježiš podľa týchto slov, „nemá na mňa nijakého práva, lebo som bez hriechu! Idem na smrť dobrovoľne a za druhých!"

„Vstaňte a poďme odtiaľto!"

Týmito slovami končí sa reč Ježišova.

V skutočnosti asi hneď nešli. Lebo otáľali učeníci, súc smutní a zronení — ostatné slová: „Príde knieža tohto sveta!" znely im dosť príšerne — alebo vstali síce s rohoží a podušiek, ale ostali ešte vo večeradle. Či sa niekedy lúčili ľudia a nerobili podobne?

Láska spája s Ježišom, Synom božím

(Podobenstvo o viniči. Ján 15, 1—25)

Učeníci sú spojení s Ježišom i po jeho odchode svojou vierou, ktorá je utvrdená v láske; a to je vlastné puto, ktoré ich viaže mocnejšie a tesnejšie, ako to môže urobiť vonkajšia prítomnosť; je to totiž vnútorné spolubytie.

Ježiš ostatný raz použije obrazu o viniči, ktorý najmä v Judsku je čímsi veľmi blízkym.

Starostlivý záhradník obstríha ratolesti révy, o ktorých vie, že nikdy nebudú rodiť; obstrihá tie, ktoré nesú plody, aby tak priviedol šťavu nakoľko možno bez zvyšku do hrozna. Ale nikdy neodstrihne tie révy, ktoré nesú ovocie.

„Ja som pravý vinič, a môj Otec je záhradník: Každú ratolesť na mne, ktorá nenesie ovocia, odreže a každú, ktorá ovocie nesie, očistí, aby doniesla viac ovocia. Vy sami ste už očistení pre učenie, ktoré som vám hlásal. Ostaňte vo mne, a tak ostanem i ja vo vás! Ako ratolesť nemôže donášať ovocia sama od seba, ak neostane na viniči, tak ani vy nemôžete donášať ovocia, ak neostanete vo mne! Ja som vinič a vy ste ratolesti! Kto vo mne ostane, v tom ostávam i ja, a ten prináša hojné ovocie. Oddelení odo mňa nedokážete ničoho. Kto neostane vo mne, bude odhodený ako ratolesť, a uschne. Vezmú ju, hodia na oheň a zhorí!"

Učeníci túžia po tom, aby ostali spojení s Ježišom. Ježiš im pripomína: Je spojenie, ktoré je omnoho dôležitejšie ako telesná prítomnosť. Judáš je toho príkladom! Vonkajšie spojenie nezabránilo, aby vnútorné nebolo celkom zrušené. Vnútorné spojenie, spojenie v milosti, sa rozchodom nezruší. Milosťou sú apoštolovia spojení s Ježišom v živú jednotu, takže ustavične prúdia z Ježiša do nich nebeské sily, práve tak ako ratolesti a vinič sú rastlinou, naplnenou tým istým životom.

Toto spojenie sa zruší len hriechom, odpadom od lásky. Preto napomína Ježiš: Ak vás teraz už toľko bolí, že ma očami nevidíte, dajte si dobrý pozor, aby ste nezrušili lásku ku mne, lebo vtedy by som musel odísť z vašich duší. Len toto je vlastné nebezpečenstvo! Preto nech sa modlia, aby sa tak nikdy nestalo; táto modlitba bude iste vyslyšaná.

„Keď ostanete vo mne a moje slová ostanú vo vás, dostanete, o čokoľvek budete prosiť. Tým bude oslávený Otec môj, že prinesiete hojný úžitok a tak dokážete, že ste mojimi učeníkmi. Tou istou láskou, ako miluje vás Otec, i ja miloval som vás. Ostaňte v láske mojej! Ak budete zachovávať moje prikázania, ostanete v mojej láske, ako i ja ostávam v láske Otca svojho, lebo som zachoval prikázania jeho! Toto som vám zjavil, aby radosť, ktorá je vo mne, bola i vo vás a aby radosť vaša bola dokonalá."

Učeníci sú smutní. Ježiš im dá poznať, že vie o radosti, hoc aj trpí: jeho Otec ho miluje! Tejto radosti má sa dostať aj im.

Každá ratolesť, ktorá nechce rásť s ostatnými, nechce mať s nimi nič spoločného, nepochybne sa odlučuje aj od viniča. Tak sa oddeľuje od Krista i každý učeník, ktorý poruší lásku k spolubratom.

„Toto je moje prikázanie, aby ste sa milovali vospolok, ako som ja miloval vás. Ale nikto nemá väčšej lásky nad tú, ako keď položí svoj život za svojich nepriateľov."

Učeníci sa stanú priateľmi Ježišovými, keď sa mu dobrovoľne podrobia, vediac, že vlastnou silou by si tej cti nikdy nemohli zaslúžiť.

„Vy ste mojimi priateľmi, ak robíte, čo vám ja prikazujem. Už vás viac nenazývam služobníkmi, lebo sluha nevidí do toho, čo robí jeho pán. Nazval som vás

však priateľmi, lebo som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca. Nie vy ste vyvolili mňa, ale ja som vyvolil vás a ustanovil som vás, aby ste šli a prinášali úžitok a aby váš úžitok ostal navždy. O čokoľvek budete prosiť Otca, dá vám! Toto je teda prikázanie moje, aby ste sa milovali vospolok."

Spojenie s Ježišom je tajomným životom v Ježišovi. Svet nepozná tento život z vlastnej skúsenosti; ale vycíti zo života učeníkov, že je celkom inakší ako život jeho a neúprosným nepriateľstvom bude prenasledovať učeníkov, ako prenasledoval i Majstra.

Nech sa učeníci nezľaknú, keď sa takéto veci stanú; to je skôr najbezpečnejší dôkaz, že sú spojení s božským životom Ježišovým.

„Keď vás svet nenávidí, vedzte, že mňa nenávidel prv ako vás. Keby ste boli zo sveta, svet by miloval svoje vlastníctvo. Keďže zo sveta nie ste, ale ja som vás oddelil zo sveta, práve preto vás svet nenávidí. Pamätajte teda na slová, ktoré som vám povedal: Nie je sluha nad pána! Ak mňa prenasledovali, budú aj vás prenasledovať! Ak si moje slová zachovali, zachovajú si aj vaše. A toto všetko nastroja proti vám pre meno moje, lebo nepoznajú toho, ktorý ma poslal."

Ale táto nevedomosť nie je nevinná, lež nevedomosť ľudí, ktorí sa z vnútorného vzdoru vzpierajú zjaveniu božiemu.

„Keby som bol neprišiel a nezvestoval im posolstvo, boli by bez viny. Teraz však nemajú výhovorky zo svojho hriechu. Kto nenávidí mňa, nenávidí aj môjho Otca. Keby som nebol činil medzi nimi skutky, ktoré ešte nikto iný nečinil, nemali by hriechu. Teraz však boli svedkami a predsa nenávideli ako mňa tak i môjho Otca. Ale to sa malo stať, aby sa naplnilo slovo, ktoré je napísané v ich Zákone: „Nenávideli ma bez príčiny!"."

Láska spája s Duchom svätým

(Ján 15, 25 až 16, 33)

V podobenstve o viniči Ježiš potešoval učeníkov myšlienkou, že telesné odlúčenie nezmarí spojenie duchovné. Láskou sú spojení s ním. A tiež práve táto láska

je, ktorá oddeľuje všetkých od sveta. Láskou budú tiež, keď odíde, spojení s Otcom a Duchom svätým. Svet síce nepozná ani Ducha svätého. Ale tuší ho, ako aj do istej miery vytušil božstvo synovo.

„Keď príde Pomoc, ktorú vám pošlem od Otca, Duch pravdy, ktorý vychádza od Otca, ten bude vydávať svedectvo o mne. Ale i vy budete vydávať svedectvo, lebo ste boli od počiatku so mnou!"

Po jeho odchode sa teda ani v pomere učeníkov k svetu nič nezmení. Svet, nakoľko nenávidí Boha, nenávidí i to, čo je božské, nech sa kdekoľvek s ním stretne.

Znova uisťuje Ježiš, že len z lásky im hovorí také trpké slová:

„Toto som vám oznámil, aby vám to nebolo k pádu! Budete vylúčení zo synagog; ba, príde hodina, kedy každý, kto vás zabije, bude si myslieť, že urobil Bohu službu. A takto budú vám robiť, lebo nepoznajú ani mňa ani Otca. Ale to som vám oznámil, aby ste sa, keď príde hodina, rozpamätali na to, že som vám to už vopred povedal. Prv som vám o tom nič nepovedal, lebo som bol ešte s vami."

Deti počúvajú ostatné slová útechy lúčiaceho sa otca najprv s akousi radosťou; len pomaly si uvedomujú, čo znamenajú. Zdá sa teda, že i apoštolovia, medzitým čo ich Ježiš potešoval, ešte viac zosmutneli a stratili chuť na ďalšie otázky. Ježiš začne:

„Teraz idem k tomu, ktorý ma poslal, a nikto z vás sa ma nepýta: Kam ideš? Ale že som vám toto povedal, zármutok naplnil vaše srdcia. Ale je pravdou, keď hovorím: Je dobre pre vás, keď ja odídem. Lebo keby som neodišiel, Pomoc by neprišla k vám. Keď však odídem, pošlem vám ju!"

Duch príde len k učeníkom; ale skrze učeníkov dozvie sa svet niečo o jeho príchode a účinkovaní:

„A keď príde ona Pomoc, ukáže svetu, v čom je hriech, spravodlivosť a súd; ako hriech je v tom, že neuverili vo mňa" — učeníci Ukrižovaného dostanú Ducha svätého a budú ho udeľovať i pohanom — „ako spravodlivosť je v tom, že idem k Otcovi, takže ma už nebudete môcť vidieť". — Ukrižovaný vstúpi na nebesá a pošle odtiaľ Ducha svätého ako posla, ktorý ručí za to, že vošiel do svojho nebeského domu — „ako súd je

v tom, že knieža tohto sveta je už odsúdené" — židia prehlásili svoj súd, odsúdenie Ježiša na kríž, za pravý súd, ktorý zadosťučiní spravodlivosti; Duch svätý zjaví, že tento súd je útok satana proti Bohu a že satan zničil sám seba.

Taký bude mať účinok vláda Ducha svätého na „svete". Bude teda obhajovať pred svetom dielo Ježišovo, ktorý sa vrátil do neba; ale dokoná tiež dielo Ježišovo v učeníkoch:

„Ešte mnoho mám vám povedať, ale teraz to nemôžete ešte zniesť. Ale keď príde ona Pomoc, Duch pravdy, naučí vás všetkej pravde. Lebo nebude hovoriť sám zo seba, ale oznámi vám, čo počul, a zvestuje, čo ešte príde.

On mňa oslávi, lebo vezme z toho, čo je moje, a zvestuje vám. Všetko, čo len má Otec, je i moje. Preto som povedal, že z toho, čo je moje, vezme a zvestuje vám."

Teraz obrátí sa Ježiš v reči zas k tomu, o čom sa pri rozlúčke vždy hovorieva. „Do videnia" bývajú ostatné slová pri rozlúčke. Ježiš ich poteší ešte raz jedným zvláštnym poukazom. Medzi touto rozlúčkou a vlastným odchodom domov sa stretnú ešte raz nakrátko tu na zemi:

„Ešte za chvíľočku, a neuvidíte ma, a zasa za chvíľočku, a zas ma uvidíte! Lebo idem k Otcovi!"

Učeníci hovorili medzi sebou: „Čo to znamená, keď hovorí: Ešte za chvíľočku, a neuvidíte ma, a zasa za chvíľočku, a zas ma uvidíte? A k tomu ešte slová: Lebo idem k Otcovi? Nechápeme, čo myslí!"

Učeníci stávajú sa zasa hovornejší, lebo Ježiš užíva voči nim bežných výrazov. Pozorujú, že Ježiš hovorí o akomsi krátkom i o dlhšom čase rozlúčky. Ale nemyslia na to, že im už viac ráz predpovedal, že tretieho dňa vstane z mŕtvych.

Ježiš odpovie vetou, ktorá nesúhlasí presne školsky s otázkou, ale voľnejšie rozšíri sa na to, čo si on myslí.

„Radíte sa o tom medzi sebou, že som povedal: Ešte za chvíľočku, a neuvidíte ma, a zasa za chvíľočku, a zas ma uvidíte! Veru, veru, povedám vám: Budete nariekať a plakať, ale svet sa bude radovať. Vy síce budete sa zarmucovať, ale váš zármutok premení sa na radosť!"

Náhly obrat nastane pre nich vtedy, keď budú najviac

skľúčení — umrie a položia ho do hrobu. Plní zdesenia budú potom, ako matka v najväčšej tiesni; ale príde i radosť, ktorá sa vyrovná tej, ktorá oživí matku po hrôze pôrodu.

„Žena, keď rodí, je plná zármutku, lebo prišla jej hodina. Ale keď porodí dieťa, nepamätá už na trápenie pre radosť, že človek prišiel na svet. Tak i vy teraz ste zarmútení. Ale znova vás uzriem, a vtedy bude sa radovať vaše srdce a vašu radosť nikto vám neodníme."

Potom príde čas, keď všetky tieto nové vzťahy k Otcovi, k nemu a k Duchu svätému, o ktorých hovoril, budú pôsobiť a budú sa prejavovať.

„V ten deň nebudete sa ma pýtať na nič. Veru, veru, povedám vám: Čokoľvek budete prosiť od Otca, dá vám v mene mojom. Až dosiaľ ste nepýtali ešte ničoho v mojom mene. Pýtajte, a dostanete a vaša radosť tak bude úplná.

Toto všetko som vám hovorieval v podobenstvách. Prichádza však hodina, keď vám už nebudem hovoriť v podobenstvách, ale otvorene vám zvestujem o Otcovi. V ten deň budete pýtať v mojom mene, a netreba vám povedať, že ja budem prosiť Otca za vás. Lebo Otec sám miluje vás, pretože vy ste milovali mňa a uverili ste, že ja som vyšiel od Otca. Vyšiel som od Otca a prišiel som na svet; teraz znova opúšťam svet a idem k Otcovi."

Ježiš im poskytol krátky výhľad do budúcnosti a pohľad nazad na svoj život. A učeníkom sa bude vodiť ako ľuďom; nerozumejú vysvetleniu, ale myslia, že všetko chápu správne. Plní radosti vpadnú Ježišovi s istou živosťou do reči: „Hľa, teraz hovoríš otvorene a nepodávaš nijakého podobenstva! Teraz poznávame, že vieš všetko a netreba ti, aby sa ťa kto opýtal. Preto aj veríme, že si od Boha vyšiel!"

Apoštoli však jeho slová už trocha zoslabili. On povedal: vyšiel od Boha, oni hovoria, že prichádza od Boha, čo značí odlúčenie od Boha. Teraz by mohly rozhovory a vysvetľovania zas znova začať. No Ježiš končí, hodina utrpenia sa blíži. Ešte raz ich napomína, starajúc sa viac o nich ako o seba:

„Teraz už veríte? Hľa, prichádza hodina a už prišla, keď všetci budete rozohnaní, každý k svojim, a mňa zanecháte samotného! Ale nie som sám, lebo Otec je so

mnou! Toto som vám povedal, aby ste mali vo mne pokoj! Vo svete budete mať utiskovanie, ale buďte istí: ja som premohol svet!“

Tieto slová prenikaly z večeradla akoby do celého sveta a do všetkých vekov; platily pre všetkých veriacich všetkých časov a pásem!

Ježiš odovzdáva v modlitbe učeníkov Otcovi

Potom pozdvihol Ježiš oči k nebu a riekol: „Otče, prišla hodina! Osláv svojho Syna, aby tvoj Syn oslávil teba!“ (Ján 17, 1—26)

Všetkými rečmi Ježišovými tiahla sa myšlienka: Nebuďte tak prestrašení, že sa návonok lúčime! Veď ostanete vo vnútri vždy so mnou tak spojení, že všetko ostatné nebude mať pre vás významu. To vnútorné spojenie je tiež zárukou toho, že sa znova sídeme!

Pri každej rozlúčke si ľudia nakoniec povedia „S Bohom“, čo je pozdrav rozlučujúcich sa. Pri odchode Ježišovom je ináč. Veď jeho odchod je „odchodom k Otcovi!“, k svojmu Otcovi, ktorý je i „Otcom jeho učeníkov“ skrze tento vnútorný život lásky. Preto je jeho ostatné slovo vzývaním Otca. Takto necháva učeníkov už teraz, aby vlastnými očami videli a vlastnými ušami počuli, v akom pomere k nim bude odteraz. Odidúc od nich a súc pri Otcovi, predsa im bude blízky, lebo tam bude za nich orodovať.

„Ježiš pozdvihol svoje oči“. Vždy keď sa na iných miestach v Biblii hovorí o pozdvihnutí očí pri modlitbe, ide o osoby, ktoré stoja; preto i tu sa môže predpokladať, že Ježiš pri tom stojí. Akiste vstal k modlitbe, ktorá nasleduje, keď povedal: „Vstaňte, poďme!“

Ježiš začína teda pred učeníkmi vzývať Otca, o ktorom práve s nimi ešte hovoril. Táto modlitba je najlepšou odpoveďou na otázku apoštolov: „Kam ideš?“

„Otče, prišla hodina! Osláv svojho Syna, aby tvoj Syn oslávil teba, ako si mu dal moc nad celým ľudstvom, aby všetko, čo si mu dal, malo život večný. A to je život večný, aby poznali teba, pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista!

Ja som ťa oslávil na zemi; dokonal som dielo, ktoré si mi dal, aby som vykonal. A teraz aj ty, Otče, osláv ma slávou, ktorú som mal prv, ako som prišiel na svet."

Ježiš v modlitbe uvádza Otcovi, čo dosiaľ konal s učeníkmi a čím sa stali učeníci pre neho.

„Zjavil som tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta. Boli tvoji, mne si ich dal, zachovali tvoje slovo. Teraz vedia, že všetko, čo si mi dal, je len od teba. Lebo slová, ktoré si mi dal, dal som im, a oni ich prijali: — poznali opravdu, že som vyšiel od teba a uverili, že ty si ma poslal!"

Teraz Otec má prevziať starosť o verných odchádzajúceho Syna, má ich zachovať vierou a láskou v onom vnútornom spojení, pri ktorom toto vonkajšie odlúčenie nemá nijakého významu.

„Za nich prosím! Nie za svet, ale za tých, ktorých si mi dal, lebo sú tvoji. Veď všetko, čo je moje, je tvoje, a všetko, čo je tvoje, je moje. V nich som oslávený! Už neostanem vo svete, ale oni ostanú vo svete, a ja sa vrátim k tebe."

Učeníci patria rovnakým spôsobom Otcovi i Synovi. Na nich sa zakladá Synova sláva vo svete. Avšak o jedno prosí Ježiš Otca, aby ich totiž zachoval v onom tajomnom spojení so Synom, ktoré sa podobá spojeniu Syna s Otcom. Prvšie slová Ježišove, ktorými sa lúčil s učeníkmi, vyzerajú ako príprava na túto ostatnú modlitbu, ktorá je zároveň počiatkom jeho ustavičnej modlitby na nebesiach.

„Otče svätý! Zachovaj ich v svojom mene, v ktorom si ich mne dal, aby boli vospolok jedno, ako i my sme jedno. Kým som bol s nimi, ja som ich zachovával v mene tvojom, v ktorom si mi ich dal. Ochránil som ich, nikto z nich nezahynul, iba syn záhuby, na ktorom sa maly naplniť slová Písma.

Teraz, keď odchádzam k tebe, hovorím takto, aby oni, ktorí sú vo svete, mali radosť moju v sebe úplnú. Ja som im odovzdal tvoje slovo; svet počal ich nenávidieť, lebo nie sú z tohto sveta, ako ani ja nie som z neho. Neprosím ťa, aby si ich vzal zo sveta, ale aby si ich zachoval od zlého. Nie sú z tohto sveta, ako ani ja nie som zo sveta."

„Vo svete" sú, ale nie „zo sveta"! Podobajú sa hŕstke

Pohľad zo dvora tureckých kasární na chrámové námestie a Omarovu mešitu.

Turecké kasárne boly postavené na tom istom mieste, kde stál za čias Ježišových hrad Antonia. Hrad Antonia bol, hľadiac naň len ako na stavbu, omnoho väčší, i keď nebol nádhernejší ako vlastná budova chrámová. Odtiaľ viedly dolu na chrámové námestie schody, po ktorých sostupovali dolu rímski vojaci. Politické nepokoje vznikaly najviac pri veľkých židovských hlavných slávnostiach. Kupola nádhernej Omarovej mešity klenie sa nad miestom, kde za času Ježišovho stál veľký oltár zápalných obetí. Skalu a odvádzajúcu priekopu vo vnútri ešte vidno. Vľavo vyčnieva ešte kupola mešity Aksa. Troma oblúkmi vidno dolu na južnú čiastku tohto ohromného priestranstva. Za čias Ježišových boly k obvodným hradbám pristavané miestnosti, ktoré chránily pred letnou horúčosťou a dažďom. Pri slávnosti posvätenia chrámu zdržoval sa Ježiš v takejto miestnosti. Pôsobily asi podobným dojmom ako oblúky na obrázku. Vľavo odtiaľ je Zlatá brána. Bola v čase Ježišovom takzvaná liturgická brána, ktorej smeli používať obyčajne len kňazi.

Getsemanská záhrada.

Obrázok nám ukazuje veľmi staré olivy. Oliva vyrastá vo veľmi pekný strom a široko rozkladá svoje konáre. Je skoro nesmrteľná. Pretrvá celé stáročia. Olivy v záhrade Getsemanskej su priamymi potomkami stromov, ktoré ešte počuly smrteľné vzdychy Vykupiteľove. Obidve olivy, ktoré vidíme na obrázku, sú jedny z najstarších v záhrade, a majú po vyše 800 rokov. — Záhrada Getsemanská dostala meno od lisu, v ktorom sa lisovaly olivy (Gat šemen). Olivy, najmä staré, sú v záhrade Getsemanskej veľmi pečlive opatrované.

ľudí, ktorá má ostať zdravá uprostred nakazených. Čistí uchovajú sa len tak, keď sa proti nákaze obrnia zvláštnym prostriedkom. Ale ochranou proti hriechu je pravda viery, ktorá prenikne ich vnútro tak, že sa zmocní všetkých ich síl a hriech si ich už nebude môcť podrobiť do svojich služieb. O to prosí Ježiš Otca v novej prosbe. Nazval ho „Otcom svätým"; teraz prosí toho, ktorý je svätý, aby posvätil učeníkov. Zvučne a slávnostne vychádza Ježiš akoby v ústrety svojmu Otcovi. Predvádza učeníkov Otcovi a odporúča mu ich ako ľudí, ktorí budú pokračovať v jeho diele na zemi a preto nepatria svetu, hoci i vo svete majú vykonať svoje poslanie.

„Posväť ich v pravde, slovo tvoje je pravda! Ako si ma ty poslal do sveta, i ja ich teraz rozposielam do sveta. A ja za nich posväcujem seba samého, aby i oni boli posvätení opravdu!"

Zahalenými slovami hovorí tu Ježiš o svojej smrti za učeníkov. Ale túto smrť berie na seba nielen za učeníkov, ktorí sú shromaždení vo večeradle. Tohto večera sa lúči nielen s ľuďmi, ktorých si získal v svojom živote, ale i so všetkými, ktorí neskoršie uveria jeho slovám, ktorých by bol tiež tak rád videl z tváre do tváre a ktorí by ho tiež jednako radi boli na vlastné oči videli. Slová Ježišove, ktoré povedal na rozlúčku, boly by takisto potešily nás ako učeníkov — teraz pred zrakom Ježišovým stávajú sa steny večeradla priezračnými a otvárajú sa pred ním storočia, ktoré ešte len prídu. Vidí všetkých, ktorí sa s ním spájajú vierou a láskou a odporúča ich Otcovi nebeskému.

„Neprosím len za tých, ktorí sú tu, ale i za všetkých, ktorí uveria skrze ich slovo vo mňa, aby všetci boli vospolok jedno" — čím viacej veriacich bude vo všetkých stavoch a národoch, tým väčšie bude nebezpečenstvo, že rozdiely stavovské a národnostné predsudky budú viesť medzi nimi k rozporom — „ako i ja, Otče, v tebe som, a ty vo mne zajedno. Tak nech sú i oni zajedno, aby svet z toho poznal, že ty si ma poslal. Dal som im slávu, ktorú si ty dal mne, aby boli vospolok jedno, ako my sme jedno, aby som bol s nimi zajedno, ako si ty so mnou zajedno. Nech sú dokonale zajedno, aby svet z toho poznal, že ty si ma poslal a miloval si ich, ako si aj mňa miloval!

Otče, chcem, aby tí, ktorých si mi dal, boli so mnou i tam, kde som ja, aby i oni videli slávu moju, ktorú si mi dal v láske svojej, lebo si ma miloval už pred stvorením sveta!

Otče spravodlivý! Svet ťa nepoznal, ale ja som ťa poznal! Aj títo poznali, že si ma ty poslal! Ja som ich oboznámil s tvojím menom a budem ich oboznamovať, aby láska, ktorou si ma miloval, bola v nich a ja tiež v nich!“

Odchod na Olivetskú horu. Smrteľná úzkosť Ježišova

Keď sa pomodlili žalm, vyšiel so svojimi učeníkmi z mesta za potok Cedron. Tam bol múrom ohradený majer, ktorý sa volal Getsemani. Tam vstúpil Ježiš so svojimi učeníkmi. I riekol učeníkom: „Ostaňte tu, kým sa budem modliť!" Petra, Jakuba a Jána vzal so sebou. I začal sa chvieť a cítiť clivosť. (Ján 18, 1; Mar. 14, 26—42; Mat. 26, 30—46; Luk. 22, 39—46)*)

Ježiš skončil veľkonočnú hostinu predpísanou modlitbou. Tá pozostávala z niekoľkých žalmov: hľadelo sa však na ne ako na liturgický celok. Potom opustil večeradlo. V noci pred veľkou nocou nikdy nebol pokoj. Ježiš so svojimi učeníkmi podobal sa hlúčku pútnikov, ktorí hľadali hospodu. Ale vôbec nebolo dovolené opustiť Jeruzalem cez veľkú noc. I Judáš počítal s tým, že Ježiš nesmie odísť do Betánie.

Kto chcel v noci ísť na horu Olivetskú, musel obísť chrámové námestie. Do údolia sostupovalo sa po dlhých kamenných schodoch a bránou sa vychádzalo von. Skupinka teraz videla po svojej ľavej strane strmieť sa mohutné hradby chrámové k nebesám, zahalené do temnoty noci. Len čo prekročili Cedron, cesta začínala stúpať. Ako biele mátohy svietily skalné steny pohrebísk so škvrnami, čiernymi ako uhoľ, uprostred otvorov. Ale je možné, že tie západné steny boly ožiarené len na zpiatočnej ceste.

Ježiš zamieril k ohradenej záhrade. Tam už častejšie spával s učeníkmi. Táto noc bola akiste jednou z oných studených jarných nocí, aké bývajú v Palestíne. Pravda, v úzkom údolí potoka Cedronu bolo teplejšie ako inde;

západný vietor preniká na dno údolia len v jednotlivých závanoch, a horúčosť, ktorá sa cez deň nashromaždila v kamení, v noci vyžiaruje teplo do vzduchu.

Záhrada sa volala Getsemani, „záhrada na lisovanie olív"; ináč to bola záhrada podľa ponímania Východniarov. K takej patria predovšetkým stromy. Veľmi často bývajú hneď v nej zariadenia na spracovanie ovocia. Olivové stromy neznesú, aby sa pomedzi ne sadilo ešte niečo iného; v evanjeliách predpokladá sa záhrada, v ktorej sa človek mohol slobodne pohybovať, a nespôsobil škodu.

Učeníci nečakali nič iného, ako aby Ježiš tam s nimi strávil noc. Ježiš im riekol: „Ostaňte tu, kým sa budem modliť!" Ale takisto robieval už i prv. I to sa už stalo, že vzal so sebou Petra, Jakuba a Jána, a ostatných učeníkov nechal osamote.

Tu stala sa na Majstrovi hrozná zmena: — On, ktorého smelosť im často spôsobovala strach, začal sa ľakať a byť plný úzkosti. V hroznom strachu pred niečím čo učeníci sami nevideli, nariekal:

„Smutná je duša moja až na smrť! Počkajte tu a bedlite so mnou!" Hoc aj požiadal učeníkov, aby ostali pri ňom, predsa odišli asi na vzdialenosť dohodenia kameňom; ale i tak ho mohli vidieť a počuť.

Pretože výjavom na hore Olivetskej začína sa nový úsek života Ježišovho, radi zabúdame spojiť túto udalosť so slovami, ktoré povedal Ježiš krátko predtým vo večeradle. Je to nezmerateľná premena v jeho duši; ale práve tento obrat ukazuje jeho božstvo a ľudstvo. I v živote iných ľudí, najmä vo chvíli rozlúčky, prichádzajú podobné náhle zmeny duševného stavu. Ako niektorý vojak rozlúčil sa so svojimi bez sĺz a plný lásky, pevný a nedojatý, kým ostatní plakali — a keď potom bol sám, klesol k zemi a zalamoval rukami nad tým, čo ho očakávalo.

Veď je to správne: Ježiš vzal to všetko na seba dobrovoľne. Ale dobrovoľnosť nezmenšuje bolesti; mení ich len! A práve z toho vyvinul sa v jeho duši hrozný boj. Bol človekom, a viedlo sa mu ako človekovi: bôľ, ktorý sme už dlho očakávali, a ktorý naše vnútro pojalo do seba, javí sa celkom inakšie, keď sa začne stávať skutočnosťou. Človek, ktorý si myslí, že je vyzbrojený, cíti sa

napadnutý na tom mieste duše, kde to neočakával, a pohnútky, ktoré si pripravil, strácajú svoju silu.

Silný odpor presiakoval z ľudskej prirodzenosti Ježišovej proti jeho vyšším snahám. Každý jeho úd búril sa proti utrpeniu, ktoré videl jeho duch prichádzať. Túžil po ochranných stenách pred hrôzou tejto mesačnej noci. Všetko ustupovalo pred ním; slabý šumot bol svojou jednotvárnosťou v tejto samote taký strašný a neznesiteľný: Prenikavý bzukot komárov, ktoré sa shromažďovaly v tomto pred vetrom chránenom údolí, svrčanie cikád, jemné šumenie tuhých olivových listov, keď zavial vietor: všetko tvorstvo sa akoby vysmievalo tomu, ktorý bol zavrhnutý.

Hore vo večeradle dala láska zabudnúť srdcu na všetky ťažkosti; myslel len na tých, ktorí mu boli verní. Teraz zahalila tma jeho dušu. Už nevidel ľudí ako úbohých bezmocných, ktorí si nevedeli poradiť; videl, ako sa za ich slabosťou skrýva vnútorná zloba — a odtiaľ viedly akoby tmavé chodby až do tmy pekla. Za tým všetkým cítil ako niečo živého, ale neviditeľného, blízkosť odvekého nenávistníka ľudstva. Ochromujúca túžba po osude obyčajných ľudí vynorila sa v jeho duši. Padol na zem a zápasil v modlitbe. On, ktorý vo večeradle tak slávnostne oslovil Boha, prosil ho teraz úpenlivo: „Otče! tebe je všetko možné! Odním tento kalich odo mňa! Avšak nie, čo ja chcem, ale čo ty chceš, nech sa stane!“

Potom sa vrátil k trom učeníkom. Zmocnila sa ich tá zvláštna túha po spánku, ktorá postihuje zdravých ľudí po dlhšie trvajúcich duševných rozrušeniach. Peter ležal na zemi a spal. Ježiš ich prebudil; bolo mu veľmi clivo bedlieť medzi samými spiacimi; pre učeníkov samých nebolo menej nebezpečné, ak miesto modlenia spali.

„Šimon, spíš? Ani za hodinu si nemohol so mnou bdieť! Bedlite a modlite sa, aby ste nevošli do pokušenia! Duch síce je ochotný, ale telo nevládze!“

Len niekto, v ktorého najhlbšom vnútri duše ešte niečo bolo, čo mu zaručovalo, že vydrží v každej tiesni, mohol tu mať väčšiu starosť o iných ako o seba.

Potom odišiel Ježiš a modlil sa znova. Bola to modlitba akou je modlitba ľudí, keď sú v najväčšej úzkosti, opa-

kovanie jednoduchých viet — vzdychmi vydierajú sa zo stiesnenej duše.

Ježiš sa nemodlí nadarmo. Boh síce neodňal kalich od neho, ale poslal anjela, aby mu dodal odvahy a pozdvihol jeho zlomenú ľudskosť. Ježiš prijal skutočne od anjela potechu; tým už sa podrobil vôli Otcovej, nakoľko to len mohla jeho duša, ktorá ináč i v najväčšej úzkosti odolávala.

Ale odpor v ňom samom rástol; musel takrečeno z najhlbšieho vnútra duše všetky smysly tela podriadiť svojej nadvláde. V tomto boji nastalo to, o čom sa nám podáva zpráva slovami, ktoré ešte prezradzujú, že bola napísaná očitými svedkami. Jeho pot sa menil v kvapky srážajúcej sa krvi, ktoré stekaly na zem. Lukáš tu nepoužil slova, ktorého sa obyčajne upotrebuje pre kvapky vodné, ale výrazu pre tekutinu, ktorá pomaly vymoká a hneď steká asi ako smola na stromoch alebo i krv.

Ježiš sa vrátil k učeníkom a našiel ich znova spať. Zdá sa, že prvý raz chceli bdieť s Ježišom. Teraz, keď ich Ježiš znova prebudil, nevedeli sa nijako vyhovoriť. Odišiel bez slova. Netušili, čím by boli mohli byť Majstrovi v tejto hodine.

Keď sa Ježiš vrátil tretí raz od modlitby, bol celkom inej nálady. Teraz videl všetko jasne, šedá hmla bola zahnaná: — Jeho Obeť nebola viazaná na vzájomnú ľudskú lásku a vďačnosť, ani na vernosť a oddanosť učeníkov; bola viazaná na lásku Syna k Otcovi, na poslušnosť Boha Bohu samému. Len pre jedného musel podstúpiť muky, pre Otca. Miloval učeníkov ako prv, ale jeho duša im bola teraz predsa len vzdialenejšia ako predtým. Bol opustený, tak opustený, ako ešte nikdy človek nebol opustený. S jeho strany učeníci mohli teraz spať.

„Teraz už spite a odpočívajte! Dosť je (bdenia a modlenia) — prišla už hodina, hľa, Syn človeka bude vydaný do rúk hriešnikom!“

Učeníci síce vnímali smyslami tieto podivné zmeny, ale dialo sa to ako vo sne. Najmenej, čo učiní služobník na Východe, keď sa pred ním objaví jeho pán, je, že vyskočí. Zdá sa, že učeníci i to zabudli urobiť. Ježiš im oznámi:

„Vstaňte! Poďme! Prichádza ten, ktorý ma zradí!“

Zajatie Ježiša

Ale i Judáš, ktorý ho zradil, vedel o tom mieste na hore Olivetskej, lebo už častejšie tam chodieval s jeho učeníkmi. Judáš vzal teda kohortu vojakov a služobníkov hlavných kňazov a farizejov a prišiel s lampášmi a fakľami na to miesto.
(Ján 18, 2—11; Mar. 14, 43—52; Mat. 26, 47—56; Luk. 22, 47—54)*)

Stojac kdesi v tmavom zatienenom kúte ulice alebo brány, Judáš sa akiste presvedčil, že Ježiš išiel na horu Olivetskú. Na jeho oznámenie dali sa potom veľkňazi a farizeji hneď do práce.

Títo počítali celkom s možnosťami svojho času i svojej zeme, keď vzali so sebou nielen svojich vlastných ľudí, mužov z chrámovej stráže a zo svojho služobníctva, ale si vyprosili aj stotníka s oddielom vojakov z hradu Antonie. Ľudia našich čias, keď strážnici bývajú často odkázaní na pomoc alebo aspoň na pohotovosť vojska, nezbadajú v tom takých „nepravdepodobností" ako kritikovia okolo roku 1900. Vzali so sebou fakle a lampáše; to nebolo tak zbytočné, ako by sa zdalo, keďže v noci žiaril spln mesiaca. Časť cesty ležala v rokline cedronského údolia a bola vždy v tôni. Tí, ktorí nemali zbraní z povolania, boli ozbrojení ako pastieri, ktorí nemajú po ruke zbraň: dostali kyjaky, palice a krátke meče.

Judáš ich viedol. Odpadnutý apoštol ukazoval onu príšernú prefíkanosť, ktorú majú ľudia, pozbavení citu hanby. Mužovia v kroji Východniarov, s vlajúcou šatkou na hlave a odetí do dlhého rúcha, dajú sa ťažko od seba rozoznať. Preto sa cestou dohovoril s pandúrmi, ktorí mali Ježiša prepadnúť:

„Ktorého pobozkám, to je on! Toho chyťte a opatrne odveďte!"

Nenávisť proti Ježišovi vzrástla v Judášovi asi nesmierne v ostatných hodinách, keď mu napadlo také prirodzené a zároveň také podlé znamenie.

Ježiš práve oznámil svojim učeníkom, čo sa stane, keď sa objaví Judáš medzi olivami. Mieril hneď k Majstrovi ako niekto, ktorý ho už dávno túžobne hľadal; potom ho pozdravil, objímajúc ho okolo krku a bozkávajúc ho; bol to pozdrav ťahajúci sa do dĺžky; grécky výraz naznačuje, že ho bozkal viac ráz za sebou, ako to vídať pri východniarskych pozdravoch.

I pri samom hriechu ho Ježiš ešte ostatný raz varoval: „Priateľu, načo si prišiel? Bozkom — znamením priateľstva! — zrádzaš Syna človeka!“

Judáš ustúpil.

Rota, ktorá číhala v pozadí, mala tiež poznať, že Ježiš sa vydáva dobrovoľne. Ježiš „vyšiel von“, je písané; musíme preto predpokladať, že opustil záhradu bránou a vyšiel svojim prenasledovateľom v ústrety na voľnú cestu. I stalo sa ako samo od seba, že učeníci sa postavili po boku Ježišovi. Spokojne a pevne, ako keby ovládal celú situáciu, pýtal sa Ježiš:

„Koho hľadáte?“

Odpovedali: „Ježiša Nazaretského!“

Keďže tí, čo stáli vpredu, poznali podľa bozku Judášovho, že sa tak pýtal sám Ježiš, znela ich odpoveď ako škodoradostné volanie: Teraz nám už neujdeš!

„Ja som!“ odpovedal Ježiš. Nie Judáš ma vydal, ale ja sám sa vydávam vašej moci! V tej istej chvíľke zažiarila z celého jeho zjavu i z pohľadu taká velebnosť, že pandúri ustúpili a padli na zem.

Prebrali sa zo zľaknutia, ale vnútorne ostali zarytí; onen tajomný pud, ktorý spája ľudí bez viery proti zázraku, spôsobil, že v tej chvíli ostali vzdorovite pospolu.

Ježiš sa pýtal ešte raz.

Teraz bola všetka pozornosť obrátená na samého Ježiša. Slabých učeníkov vylúčil sám z príšernej hry, ktorá sa započínala: „Keď teda mňa hľadáte, nechajte týchto odísť!“

Slovo „týchto“ znelo významne. Ježiš nemohol alebo nechcel ich označiť ako svojich učeníkov.

Teraz sa prebudila bojovnosť bývalých rybárov galilejských. I stalo sa, čo sa obyčajne pri takých výstupoch stáva: stane sa súčasne viac vecí, z ktorých si každý všimne len toho, na čom mal sám bezprostredne účasť.

Učeníci volajú na Ježiša: „Či máme ťať mečom?“ — Čože, chcú ťa zajať? Pre nich je to teraz čosi neočakávaného, ako keby Ježiš nikdy nebol hovoril o svojom zajatí. Peter už vytasil meč a vrhol sa na najbližšieho; zasiahol Malchusa, sluhu veľkňazovho. Meno pripomína Zajordánsko. Mládenci odtiaľ slúžia veľmi často v mestách judských. Ak Malchus mal na hlave prilbu, ľahko pochopíme, že úder bez zasiahnutia hlavy poranil

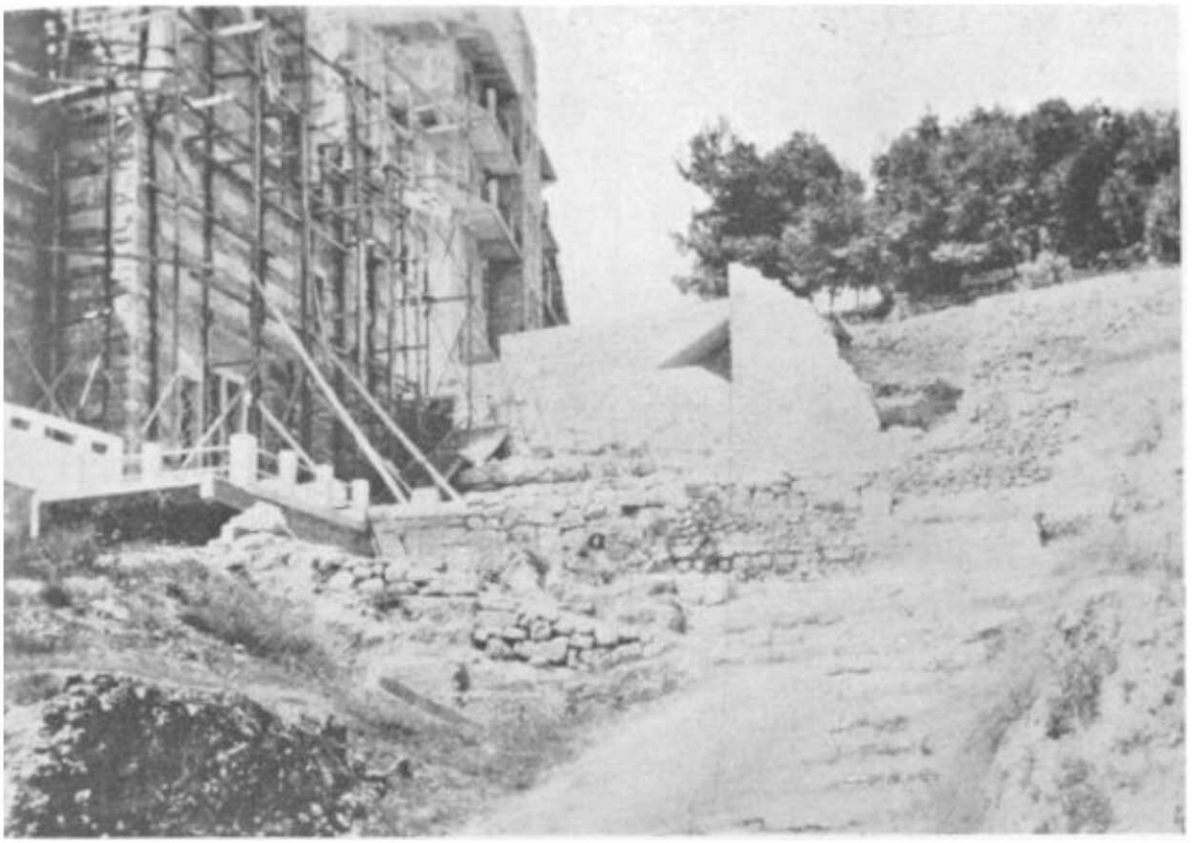

Cesta z večeradla do údolia Cedronu.

Starý Jeruzalem bol zčiastky postavený na tejto stráni. Ulice, majúce veľký spád, stávaly sa pravými schodmi. Jedna z takých ulíc, ktorá za času Ježišovho viedla do Cedronského údolia, bola v ostatných rokoch odkrytá. Po týchto schodoch alebo po schodoch týmto celkom podobných sostupoval Ježiš po poslednej večeri. Novostavba je kostol na pamiatku trojitého Petrovho zapretia Ježiša.

Cedronské údolie. Pohľad s horného mosta cedronského do údolia.

Cestu obrubuje bielo žiariaci múr, ktorý je pokračovaním horskej cesty, ktorú vidíme na obrázku. Vpravo od nej vypĺňajú olivové sady dno údolia a zčiastky aj tónistú stráň. Svetlé prázdne pásy sú sožaté role. Cimburie chrámového múru sa jasne odráža od oblohy. Tam, kde roh múru vystupuje smerom k srázu údolím Cedronským, je podľa všeobecnej mienky miesto, kde stál Ježiš s pokušiteľom. Pahorok pod týmto miestom, po ktorom vedie cesta dolu do údolia Cedronského, bol vtedy úplne zastavaný. Ak tam zdvihneme hrst trosiek, najdeme medzi nimi ešte črepiny. V zárezе údolia zbadáme priamo vedľa veže hrobu Absalomovho, majúcej podobu čiapky, i stráň, na ktorej ležalo Hakel-dama, „Pole krvi". Za času Ježišovho vyzeralo všetko podobne.

len ucho; meč sa totiž skĺzol po chrbáte prilby dolu po okraji.

Hrozil skutočný boj. Len Ježiš mu zabránil. Napomenul Petra: „Schovaj meč svoj do pošvy; lebo všetci, ktorí chytajú svoj meč, mečom zahynú!" A vtedy sa to mohlo naozaj ľahko stať — rímski vojaci čakali v zálohe len na rozkaz! Peter nepochopil, že teraz sa začalo ostatné dielo Mesiašovo. Každý zásah anjelov alebo ľudí nemal smyslu, keď sám Syn prejavil svoj súhlas s umučením a smrťou.

„Či sa nazdávaš, že by som nemohol poprosiť Otca, a dal by mi hneď k službám viac ako dvanásť plukov anjelov? Ale ako by sa potom naplnily slová Písma, podľa ktorých sa tak musí stať?"

Ale nielen Petra, ale i Malchusa, ktorého Peter zasiahol, treba bolo uspokojiť: Ježiš sa dotkol jeho ucha a uzdravil ho.

Zatiaľ sa priblížili zozadu veľkňazi, zákoníci, neozbrojení a boja neschopní. Aj títo mali priamo z úst Ježišových počuť, že ide na smrť dobrovoľne.

„Ako na lotra vyšli ste s mečmi a kyjmi, aby ste ma chytili! Deň po deň sedával som u vás a učil v chráme, a nechytili ste ma! Ale teraz sa majú naplniť slová Písma! Ale toto je vaša hodina a hodina moci temnosti!"

Ježiš sa dal sviazať; učeníci to videli a utiekli. Nebáli sa postaviť sa proti sluhom; stratili však všetku rozvahu, keď sa Ježiš dobrovoľne vydal.

Peter zaprie Ježiša

Šimon Peter a ešte druhý učeník išli za Ježišom. Onen učeník bol známy veľkňazovi a vošiel s Ježišom do dvora paláca veľkňazovho. Peter však stál vonku pri dverách. I vyšiel onen druhý učeník, ktorý bol známy veľkňazovi, k Petrovi, prehovoril s vrátnou a uviedol Petra. (Ján 18, 15—18; 25—27; Mat. 26, 69—75; Mar. 14, 66—72; Luk. 22, 56—62)*)

Pravdepodobne príklad Jánov pohol Petra k tomu, aby šiel opodiaľ za ním. Ján bol osobne známy s veľkňazom a tiež asi aj so služobníctvom jeho domu. Za obyčajných okolností bol by vstup do tejto miestnosti každému voľný. Táto noc zajatím Ježiša nadobudla pre všetkých čohosi vzrušujúceho. Bolo pochopiteľné,

že vrátna v každom človekovi, ktorého nepoznala, videla podozrivého dotieravca a rozprávala sluhom, čo spozorovala.

Ako sa zdá, Ján zbadal len vo vnútornom dvore, že Peter ostal vonku. Vrátil sa, prehovoril s vrátnou a voviedol Petra dnu.

Nikdy nie sú tepelné rozdiely na Východe vo dne a v noci také veľké, ako pred samými letnými horúčavami; rozdiely bývajú veľké 15—20 stupňov, ale tieto čísla neudávajú správneho pochopu, lebo vo dne ľudia sa najviac pohybujú na slnku, kde býva teplejšie. V tento čas je v Palestíne samozrejmé, že ak treba v noci bdieť, zapáli sa oheň.

Palestína bola už vtedy zemou, kde sa muselo šetriť s kurivom; ľudia si pomáhali dreveným uhlím, ktoré sa spaľovalo pomaly, ale nehorelo plameňom. Treba však predpokladať, že čeľaď nemala pri ruke takého drahého kuriva; musela sa uspokojiť s raždím a slamou. Egyptské listiny dosvedčujú, že vojenským posádkam dodávaly sa plevy a odpadky zo štátnych obilných skladísk.

Peter popošiel k ohňu; nebolo to síce najrozumnejšie, ale predsa len najprirodzenejšie, čo mohol urobiť. Toto „ohrievanie" zmenšovalo trocha búrku v jeho vnútri a skrývalo ju pred očami prítomných.

Evanjelisti opisujú zaprenie Petrovo neobyčajne verne: — je to obraz, na ktorom sa javí všetko v plápolavej žiari ohňa. Poznávame akoby čiastky udalostí, a nikto nevidí tieto čiastky tak ako druhý; ale všetci vedia o celku.

Nielen Peter, ale aj čeľaď bola vzrušená. Divotvorcu zajali! Komu by sa bolo o tom len prisnilo pred niekoľkými dňami, keď vchádzal do Jeruzalema! Neboli by to východniarski sluhovia a slúžky, ktorí podľa obyčaje a zvyku žijú navonok oddelene od pánov, ale práve preto sledujú s detskou zvedavosťou a napätím všetko, čo sa týka pánov! Ak sa ozve jeden, hneď vpadnú mu do reči druhí otázkami a tvrdeniami. Raz sa hovorí, že sedeli pri ohni, druhý raz, že stáli okolo neho. Keď je Východniarovi zima a keď je rozčulený, nikdy nedokáže vydržať dlhší čas v tej istej polohe tela.

Slúžka, hádam sama vrátna, vzala si prvá Petra na

mušku. Azda ho odvtedy nespustila s očí, čo prešiel bránou. Pristúpila k ohňu, pozrela mu do tvári a riekla: „Ty si tiež bol z Ježišom Nazaretským!“

Peter, ktorý inokedy veľmi chytro pristupoval na každý dobrý popud, bol teraz, ponechaný sám na seba, práve tak veľmi ohromený. Reč slúžky neznamenala síce veľmi mnoho, ale sedeli tu alebo stáli dookola iní služobníci a poslúchali.

Odpoveď, ako ju podáva Marek, opakuje rovnako znejúce výrazy; ale práve tak azda súhlasí s historickou pravdou. Keď sa niekto chce vyhovoriť, zajaká sa a povie, „že tomu nerozumel“. Tak urobil i Peter: „Nepoznám ho; vôbec neviem, čo ty myslíš!“

Potom ho hnala nespokojnosť z jasného plamu ohňa do nočnej tmy. Vzdialil sa na priestranstvo pred vnútorným nádvorím. Nádvorie nebolo také priestranné, že by sa bolo prerušilo každé spojenie s prítomnými. Tá istá slúžka alebo iná — slúžky stály pospolu — začala znova. Ak to bola tá istá, máme pred očami pravú slúžku, ktorá to, čo už raz vysledila, viac nepustí. Tvrdila znova: „Tento je tiež jeden z nich!“

O hodinu šiel Peter znova medzi sluhov a čeľaď. Keď ho nechali tak dlho na pokoji, dúfal, že ho už nebudú obťažovať. Možno už vyšla nejaká zpráva o pojednávaní v sieni. Aby sa pripojil medzi nich, dal sa s nimi do reči.

Tento pokus mal zlý koniec. Rečové výrazy, ktoré sa vyskytujú v rozhovore s prostými ľuďmi, sa líšia v jednotlivých nárečiach krajiny vždy najostrejšie v tvare, znení a výslovnosti. Tak hneď poznali títo služobníci judskí: Peter je z Galileje! Vyrútili sa naň: „Dozaista si aj ty jeden z nich! Tvoja reč ťa prezradzuje!“

A jeden, príbuzný Malchusov, ktorému Peter odťal ucho, pripojil k tým len mimochodom povedaným mienkam pevné tvrdenie: „Či som ťa nevidel s ním v záhrade!“

S „ním“, s „nimi“, tak sa hovorilo teraz o Ježišovi, ktorého slávnostne pozdravili, keď vchádzal do mesta, a o jeho učeníkoch, ktorým tajne záviděli.

Krátko predtým uisťoval Peter Ježiša: „Som ochotný ísť s tebou na smrť!“ Teraz, kedy mohol stavať len na svojej slobodymilovnej povahe, chvel sa pred otázkami,

ktoré na jeho pomer k Ježišovi len narážaly. Preto začal sa všelijakými silnými výrazmi zaklínať: „Nepoznám toho človeka, o ktorom hovoríte!“

Vnútri slávnostne prehlásil sa Ježiš za Syna božieho, a odsúdili ho na smrť. Vonku uisťoval jeho prvý učeník slávnostne, že ho vôbec nepozná, a tak odsudzoval svojho Majstra ešte raz duchovným spôsobom.

Keby nebola bývala všetka pozornosť obrátená na Ježiša, bol by sa Peter práve takými rečmi uvrhol do záhuby. Došlo však k stretnutiu, ktoré sa často volá „náhoda“. Práve v tom čase viedli Ježiša vnútorným nádvorím. V tej chvíľke prestal všetok rozhovor; bolo tak ticho, že bolo počuť kikiríkať kohúta. Idúc okolo, pozrel Ježiš na Petra. Bolo mu, ako by sa prebúdzal. To všetko Ježiš už predpovedal! Ľútosť nad skutkom naplnila jeho srdce. Hneď vyšiel von. Dal sa do plaču — tak treba asi prekladať podľa smyslu slová Markove.

Kikiríkanie kohúta patrí k nálade v hodinách po polnoci, ako zavýjanie psov k nálade pred polnocou. Zvieratá cítia neobyčajné udalosti tejto noci pre neobyčajný ruch. Vo všeobecnosti začínajú kohúti kikiríkať okolo 1. až 2. hodiny ráno. Podľa údajov starožidovských spisov bolo v Jeruzaleme ustanovenie držať hydinu na dvoroch, a nepúšťať ju voľne. Zprávy evanjelií skutočne predpokladajú, že na dvore bol kurník, a dokazujú aj v tejto vedľajšej historickej črte svoju historickú vernosť.

Vypočutie pred židovským súdnym dvorom

Predbežné vypočutie u Annáša

Tu čata, veliteľ i služobníci židovskí chytili Ježiša a povia-zali ho. A odviedli ho najprv k Annášovi; lebo bol svokrom Kajfášovým, ktorý bol toho roku hlavným kňazom. (Ján 18, 12—14; 19—24)

Zločinec, ktorého už odvádzali sviazaného, hoci aj pre svoju vinu, prečíta si slová „sviazali ho" hádam s väčšou účasťou ako mnohí kresťania. Každé sviazanie je pre človeka, ktorý vo svojom najhlbšom vnútri zostáva stále vedomý si toho, že od prirodzenosti mu patrí sloboda, skôr násilím na duši ako na tele a ako také je tým bolestnejšie, čím viac je sviazaný stvorený pre slobodu a čím viac si je vedomý svojej neviny.

Ježiša viedli s hory Olivetskej cestou popri potoku Cedron, ktorá je hneď plná kamenia, hneď vedie obrúsenými hrbolkami silných skalnatých chrbátov. Aj nespútanému človekovi stačí len jeden chybný krok, skĺzne a spadne. Potom sa stúpa ulicami, ktoré sa podobajú nekonečným schodom. Pravda, Ježišov duch pozeral tomuto všetkému odvážne v ústrety; ale keď sa dívame na to čisto ľudsky, jeho telo sa už rútilo v smrteľných úzkostiach.

Ísť mestom zdalo sa farizejom opovážlivé. Preto zostal Ježiš ešte v sprievode vojakov. Len od domu Annášovho vrátili sa vojaci do kasární v hrade Antonii.

Annáš bol vyslúžilým veľkňazom, podobne ako sa hovorí o vyslúženom starostovi. Ako vyslúžilý starosta nepustí často úzdu z ruky, ale pod svojím dozorom ju ponecháva hneď tomu, hneď onomu, tak sa podarilo i tomuto diplomatovi, keď bol sosadený, urovnať cestu

(pravda, peniazmi!) svojim piatim synom k veľkňazskej dôstojnosti; a keď sa synovia už vystriedali, vstrčil do toho úradu zaťa, práve toho Kajfáša, ktorý zastával ten úrad skoro dvadsať rokov.

Zatiaľ čo viedli Ježiša pred starého Annáša, poslali poslov k členom veľrady, aby ich svolali na zasadnutie.

Do tohto času spadá vypočutie Ježiša pred Annášom. Zdá sa, že celé opísanie predstavuje, že Annáš a jeho zať Kajfáš bývali v tom istom dome alebo v dvoch domoch, ktoré maly spoločný dvor; také dvory sa predpokladajú v starožidovskom písomníctve. (Viď prehľad „Palestínske domy".)

Celé roky udržoval Ježiš krajinu v napätí; získal si privržencov, prostých galilejských rybárov, ktorých neistota vedľa smelosti Majstrovej sa vynímala veľmi žalostne. Teraz, aby získali niečo, čo by proti nemu mohli použiť, chceli Ježiša vyhlásiť za bludára, od ktorého musí byť krajina oslobodená. Podľa toho sa Ježiša v predbežnom vypočutí pýtali na jeho učeníkov a jeho učenie. Odopieral každú výpoveď: „Verejne som hovoril pred svetom. Učil som v synagoge — na vidieku! — a v chráme — v Jeruzaleme!, — kde sa schádzajú všetci židia. Pýtaj sa tých, ktorí počuli, čo som hovoril! Oni vedia, čo som povedal!"

Nebolo však zvykom, aby sviazaný sám predkladal sudcovi obžalobu. Ak sa tvrdilo, že rozširuje všelijaké tajomné náuky, nemalo teda nijakého smyslu, aby vypočúvali jeho; ak však učil verejne, bolo ľahko presvedčiť sa o tom bez toho, žeby sa ho opýtali.

Obžalovaní, ktorí sa objavovali pred súdom, pravidelne strácali sebaovládanie. Ježiš však hovoril stále ešte ako slobodný človek. Bezpochyby veľkňaz prezradil svoju nevôľu posunkom. A tu už bol jeden zo sluhov ochotný zastať sa otrockým spôsobom svojho pána. Predstúpil pred Ježiša a udrel ho plochou, akoby chromou rukou po tvári. Takých trestov užívajú na Východe strážnici, keď vybavujú nejaký prípad hneď na verejnej ulici. Sluha sa pritom tváril rozhorčene: „Tak odpovedáš hlavnému kňazovi!"

Surový sluha sa akiste začudoval, keď Ježiš ostal celkom pánom nad sebou a keď ho bral na zodpovednosť nie ako otroka, ktorého skutky boly akoby mimo zákona,

ale ako človeka, ktorý je za ne zodpovedný: „Ak som hovoril nepravdu, dokáž mi, v čom je nepravda! Ak mám pravdu, prečo ma biješ?“

I najostatnejší sluha, ktorý bol prítomný, cítil, že Ježiša síce zajali, ale nijako „nezdolali“.

Medzitým sa sišla veľrada. Podobala sa v svojom složení trocha starým zemským snemom. Boli tam zástupcovia duchovenstva: veľkňazi; zástupcovia vládnucej strany: farizeji; a zástupcovia starých rodov a veľkostatkov: teda stará i nová šľachta. Členovia neboli sídení v plnom počte. O Nikodémovi na pr. vieme, že nebol povolaný, alebo že sa nedostavil. A samo zasadnutie vôbec sa neshodovalo s ustanoveniami zákona. Čas bol nezákonný — nočné zasadnutia súdne boly rovnako zakázané ako na pr. pri starých stredovekých ľudových súdoch. U ľudí, akými boli farizeji, bol by mal nedostatok vonkajších podmienok znamenať viac ako u obyčajných ľudí.

Vypočutie pred veľradou

Ale najvyšší kňazi a celá rada hľadali svedectvo proti Ježišovi, aby ho mohli vydať na smrť; ale nenachádzali. Mnohí totiž vydávali krivé svedectvo proti nemu, avšak svedectvá nesrovnávaly sa.
(Mar. 14, 55—15, 1; Mat. 26, 59—27, 1; Luk. 22, 66—71)

I voviedli Ježiša do siene. Podľa výrazov Markových si smieme predstaviť, že na jednej strane vnútorného dvora viedly dvere v prízemí do súkromných miestností, ale po rampe vstupovalo sa do miestnosti nad nimi položenej. Sedadlá pre sudcu a pre svedkov boly rozostavené do kruhu. Lampy osvetľovaly miestnosť. Ježiša priviedli sviazaného a potom podľa predpisu mu sňali púta.

Zdá sa, že teraz urobili to, k čomu Ježiš sám vyzýval, keď hovoril: „Opýtajte sa tých, ktorí ma počuli!“ Boli najatí svedkovia, ktorí mali hovoriť proti Ježišovi. Pri tomto vypočutí nešlo tak o to, najsť rozsudok, ale odôvodniť už pevne stanovený rozsudok smrti. Pretože svedkovia mali predstavovať „poslúchačov z ľudu“, najali si na to ľudí z nižších vrstiev; ale títo poznali primálo zákonné ustanovenia o svedkoch. Tak sa celé predstavenie nepodarilo: nevyskytly sa ani len dve rovnako znejúce výpovede.

Možno len po týchto nezdaroch najali si oných ostatných dvoch svedkov, ktorí sa obmedzili len na jedinú krátku vetu z učenia Ježišovho. Títo predstúpili totiž a povedali svoje. Uvádzali sa sami už vopred ako očití svedkovia, ktorých údaje nepotrebujú nijakého ďalšieho vyšetrovania, a odvolávali sa na reči Ježišove v Jeruzalemskom chráme: „Sami sme počuli, ako povedal: Ja sborím tento chrám rukou spravený a vystavím iný, nie rukou spravený!"

Útok na chrám bol akoby útok na národ. Tým bol Ježiš predstavený ako nepriateľ Izraela, horší a nebezpečnejší ako Rimania.

No táto obžaloba musela prejsť predpísaným formálnym súdnym postupom; a teraz i táto vyšla nazmar! Ani výpovede týchto dvoch, ktoré sa vzťahovaly len na jednu vetu Ježišovu, nesúhlasily dostatočne.

V sieni nastalo tiesnivé ticho, a ovzdušie v nej sa naplňovalo priamo citeľným napätím. A napätie zas doliehalo na veľkňaza Kajfáša, ktorý riadil pokonávanie; nevedel už zachovať svoj pokoj. Bolo to skoro, ako keby chcel Ježiša urobiť zodpovedným za to, že postup viazol, — vstal, popošiel do stredu siene — tam bol teda Ježiš — a dal mu dôležito znejúcu otázku:

„Neodpovedáš na to, čo títo dosvedčujú proti tebe?"

Na celom pokojnom výstupe Ježišovom poznali, že nechcel odpovedať a že sa od tohto rozhodnutia nedá odvrátiť.

V tej kritickej chvíľke, keď sa zdalo, že celé pokonávanie vyjde nanivoč, ukázal Kajfáš, že sa všeličo naučil od svojho prefíkaného svokra. Práve neohroženo sť mala byť teraz Ježišovi na záhubu.

Slávnostne postavil sa pred zajatca, vystavujúc na obdiv celú dôstojnosť veľkňazskú, a začal:

„Zaprisahám ťa na Boha živého, aby si nám povedal: či si ty Kristus, Syn boží?"

Prvý raz Ježiš sa prehlasuje slávnostne a verejne za Mesiaša: „Ako si ty povedal, tak je! Ale povedám vám: Odteraz (v najbližšom čase) vidíte Syna človeka sedieť na pravici moci božej a prichádzať v oblakoch nebies!"

Keď odpovie Ježiš: „Ty povedáš!" — „Ako ty povedáš, tak je!" znamená to prehlásenie miesto prísahy a nielen prosté opísanie jednoduchého „áno". V obyčaj-

nom styku upotrebovalo sa slova, ktoré celkom zodpovie nášmu „áno".

Viacerí súčasne kričia na Ježiša: „Si teda Syn boží?" Spokojne a s istotou ako predtým vyhlasuje Ježiš: „Áno, ja som!"

Už uchopil veľkňaz vpredu na prsiach okraj svojho rúcha; bolo počuť prenikavý zvuk trhajúcich sa vláken. Týmto sa vyjadrovalo oficiálne posvätné pohoršenie, keď niekto počul bohorúhanie. To pôsobilo ako povel. Sám veľkňaz, cítiac triumf, pripustil, že pokonávanie nemalo dosiaľ právneho priebehu. „Načo ešte potrebujeme svedkov? Sami ste počuli bohorúhanie! Čo poviete na to?"

Bolo to hlasovanie, pri ktorom nebolo treba počítať hlasy; také divadlo poznáme z istých „usnesení" na schôdzkach. Súc si vedomí svojej moci a obmedzenia svojej moci, prehlásili Ježiša za človeka, ktorý bol hoden smrti. Teraz bolo už len treba vymôcť od Piláta rovnako znejúci rozsudok rímskeho súdu.

Prvé potupenie Ježiša

Všetci hlasovali proti nemu, ako proti človekovi, ktorý je hoden smrti. Niektorí začali naňho pľuť; zakrývali mu tvár, bili ho po nej päsťami a hovorili: „Hádaj! Kto to bol? Kto ťa udrel?" Sluhovia bili ho tiež rukami po tvári. (Mar. 14, 65; Luk. 22, 63—65; Mat. 26, 67—68)*)

Ježiša znova sviazali. Niektorí členovia veľrady zabudli na svoju dôstojnosť a začali pred služobníkmi ukazovať svoju nenávisť proti Ježišovi skutkami. Už nemali moci, aby smeli sami vykonať rozsudok smrti; nahradili si to preto tým, že sa osobne vypomstili na Ježišovi. To bolo proti každému zákonu; na druhej strane bolo im také vybočovanie predsa bližšie ako nám za našich právnych pomerov. Veď farizeji už prv dvíhali kamene proti Ježišovi, aby ho ukamenovali. Pre také zločiny ako bohorúhanie bolo do istej miery zákonom uznané vykonanie trestu bez vlastného rozsudku.

„Pľuli naňho." U všetkých národov, ktoré sú ešte na nízkom stupni vzdelanosti, vyskytujú sa podobné veci, ale práve u týchto národov sa opľutie považuje za najhoršie zneuctenie, ktoré nikto nestrpel.

Strašnú, vo svojej hroznej pravdivosti zväčša nie celkom pochopenú skutočnosť odhaľujú slová, ktoré za tým nasledujú: „Potom mu zakrývali tvár, bili ho po nej päsťami a volali: Hádaj! Kto to bol? Kto ťa udrel?“

Ježiša opľúvali, tak ho ponížili, že sa ho už nechceli ani vlastnými rukami dotknúť. Ale ich pomstychtivosť ešte nebola ukojená. Preto zakryli jeho tvár handrami; teraz mohli pokračovať.

Tieto potupy, ktorými členovia veľrady začali, znamenaly pre sluhov a čeľaď, že proti tomuto odsúdencovi je všetko dovolené. Ukázali sa ako chápaví žiaci; opakovali, čo im predstavení vopred ukázali, a prekladali rúhania do najsprostejších výrazov. To chce asi Lukáš naznačiť, keď hovorí: „A mnoho iného hovorili naň a rúhali sa mu“, ale výrazov neuvádza.

Zároveň však cítili všetci, že odsúdili nevinného. Práve preto nemali pokoja: — odsúdenie Ježiša chceli nepretržitým potupovaním takrečeno nepretržite opakovať. V ten istý čas, kedy dbali na zachovávanie formy, ak im bola na osoh, odmietli všetky formy, len čo znamenaly nejakú ochranu pre Ježiša.

Ešte včera večer urobil Ježiš zázrak! Prečo neurobí teraz nejaký? Týmto ľuďom, vysoko i nízko postaveným, sa javilo ako „pokusne zistená skutočnosť“, ako by sme dnes povedali, že Ježiš stratil svoju zázračnú moc, ktorú mal kedysi. A dráždilo ich, plných nenávisti a škodoradosti, že túto skutočnosť vždy znova a znova nepotvrdzovali tým, žeby požadovali zázraky od niekdajšieho divotvorcu. Nič nerozpálilo viac ich zbesilosť ako keď pozorovali, že Ježiš zachoval i tak v každej chvíľke spokojnosť a dôstojnosť.

Vypočutie pred rímskym súdnym dvorom. Utrpenie

Ježiša odvedú k rímskemu miestodržiteľovi. Koniec Judášov

Vtedy, keď videl Judáš, ktorý ho zradil, že je odsúdený, ľútosťou pohnutý, zaniesol nazad tridsať strieborných kniežatám kňazským a starším a riekol: „Zhrešil som, vydal som krv spravodlivú!", Oni však riekli: „Čo nás po tom! Staraj sa!" **(Mat. 27, 3—10)**

Ľudia zo všetkých tried pomáhali zajať Ježiša. To bolo príčinou, že sa zpráva o zajatí a o tom, čo sa potom v noci stalo, všade rozšírila — od služobníkov a slúžok putovala k iným služobníkom a slúžkam a k ľuďom z nižších tried, od členov veľrady do kruhov popredných mešťanov.

Teraz zavládla v meste nálada, ako by sa ľudia neboli sišli na veľkonočnú slávnosť, ale na zajatie Ježiša. Kto videl nepokoje v Palestíne roku 1929 aspoň zčiastky, tomu sa toto vzrušenie zvláštnym živým spôsobom vybaví: stoja pospolu skupiny, ktoré sa tvoria zdanlive len náhodou, ale v skutočnosti predstavujú shromaždenie ľudí rovnakého smýšľania; poplašene ustúpia, keď sa ukáže niekde strážnik alebo osoba vyššej hodnosti; všetci sa navzájom pozorujú i v takých uliciach, kde by sa myslelo že každý kráča sám pre seba.

Ale najhorlivejším sliedičom je v istom smysle Judáš, zradca. Po zrade sa cíti celkom inakšie, ako si myslel, že mu po nej bude.

Prečo tento priebeh udalostí Judáša tak naľakal? Treba asi prijať druhú hroznú možnosť, totiž že Judáš po hriechu hrozným spôsobom nadobudol znova viery

v Ježiša, ale nie už viery, ktorá zachraňuje, ale tú, ktorú majú aj zlí duchovia. Neutiekal sa teda k Ježišovi, ktorý by mu bol tak isto odpustil ako Petrovi — milosti, ktoré mu sťažovaly cestu k satanovi, boly teraz priehradami, ktoré ho oddeľovaly od Ježiša.

Utiekol sa k tým, ktorí s ním zhrešili. Ako svedok, ktorý po vynesení rozsudku svedčí v prospech odsúdeného, vstúpil do chrámu. Tridsať strieborných vzal so sebou — nosil ich teda stále pri sebe! — a riekol: „Zhrešil som, lebo som zradil krv nevinnú!"

Prítomní členovia veľrady boli akiste tiež pri tom, keď sa prvý raz začalo s Judášom vyjednávať. Pravda, teraz už nechcú o tomto človekovi nič vedieť. Je strašným zákonom mravného cítenia, že zlý človek musí, či chce, či nechce, opovrhovať tým, ktorý je horší od neho samého. Ani sa len nepokúsili, aby ho aspoň na pr. takýmito slovami potešili: Ježiš bol odsúdený ako bohorúhač, kto ho vydal, urobil dobrý skutok! Ale príkre ho odmietli: „Čo nás do toho! Ty sám sa o to staraj!"

V Judášovi pôsobil ten istý zákon, podľa ktorého zlé na druhom sa musí nazývať zlým! Skutky nahradzujú slová. Hodil tridsať strieborných na zem, k nohám mužov! Teraz vedel, kto ho skutočne miloval! — ten, ktorého bol sám zradil! Judáš opustil chrám, šiel a obesil sa na povraz.

Veľkňazi znova prejavia svoje pokrytectvo, keď dodatočne sa usilujú opraviť čin, ktorý už vykonali. Pred Judášom sa zdráhali nazad prijať tieto „krvavé peniaze" — a predsa ich potom vzali. Keď ich už mali, zas nevedeli, čo majú s nimi robiť. Zvlášť sa radili o tom, ako ich majú upotrebiť. Strieborniaky sa nesmely uložiť do chrámového pokladu, lebo sa dostaly do rúk ostatného držiteľa hanebnou smluvou. Východisko, pre ktoré sa rozhodli, malo za účel presvedčiť verejnosť o ich zbožnom smýšľaní. Kúpili pole na úbočí údolia Hinnom, ktoré malo v budúcnosti byť pohrebiskom pre cudzincov; často sa totiž stávalo, že niektorí z pútnikov v Jeruzaleme ochoreli a umreli.

Keď takto rozriešili otázku, bolo isté, že sa ľudia o tom dozvedeli. Že potom pole nazývali „poľom krvi", iste im nebolo po chuti. Taký podobný obchod máme zachovaný i na papyruse, kde sa ½ arury, teda asi 14 árov,

predáva za 36 drachiem alebo strieborných denárov. Také kúsky poľa, obložené skalnými obrubami, sú pre okolie Jeruzalema príznačné.

Pontský Pilát, rímsky miestodržiteľ za čias Kristových

(Prehľad)

Za čias Kristových, ako i podnes, pretriasala sa otázka palestínska. Každá svetová veľmoc, ktorá má čo robiť pri Níle a Eufrate, musí dávať pozor na toto malé horské územie, lebo je mostom a priechodom medzi starými kultúrnymi strediskami Ázie. Úrad zemského správcu v Palestíne bol vtedy taký ťažký ako dnes úrad anglického hlavného komisára.

Pilát, ako mnohí Rimania, nebol osobne Židom naklonený; k tomu ešte pristúpilo i to, že práve v tomto čase i v Ríme za ministra Sejana (23—31) prevládal protižidovský smer. Pilát zastával úrad miestodržiteľský od roku 26 do 36 po Kr. Tiberius, vtedajší cisár, zaviedol zvyk, podľa ktorého sa miestodržitelia ponechávali v úrade čo najdlhšie. Porovnával ho s „muchami, ktoré, keď sa raz dosýta nasaly, dajú skôr ľuďom pokoj.“ Hneď na začiatku svojej vlády dal Pilát Židom pocítiť, že veje teraz iný vietor. Prvší miestodržitelia nedovolili z ohľadu na náboženské city Židov svojim vojskám vtiahnuť do Jeruzalema s ozdobnými poľnými odznakmi, na ktorých boly obrazy cisára. Keď Pilát začal vládnuť, spozorovali obyvatelia Jeruzalema jedného rána, že v noci vtiahli vojaci rímski s cisárskymi odznakmi. V zástupoch odišli dolu do Cezareje a obľahli sídlo miestodržiteľovo. Päť dní ich nechal kričať a volať. Šiesteho dňa im rozkázal odísť na závodisko a nariadil vojakom, aby sa na nich vrhli s vytasenými mečmi. Ale teraz pocítil sám Pilát zo zvláštnej povahy tohto národa: mužovia obnažovali svoje šije a vyhlasovali, že radšej chcú umrieť, ako strpieť porušenie zákona.

Inokedy sa strhla búrka v samom Jeruzaleme. Pilát vydal chrámové peniaze na stavbu vodovodu. Keď prišiel do Jeruzalema, aby prezrel práce, obkľúčil ho ľud. Ale on už vopred rozkázal vojakom, aby sa preoblečení

zamiešali medzi zástup; a tí potom vytasili meče a vyrútili sa na ľudí.

Neskoršie dal Pilát vyvesiť na hrad v Jeruzaleme posvätné štíty. I dohodla sa jeruzalemská šľachta so synami Herodesovými a obžalovali ho u cisára Tiberia. Ten rozkázal štíty odstrániť a umiestiť ich v chráme Augustovom v Cezarei. Je celkom isté, že táto príhoda prišla na um pri vypočúvaní Ježiša tak Pilátovi ako i židovským úradom a že Piláta urobila neistým a Židom dodala odvahy.

Čo do svetonáhľadu bol Pilát „agnostikom", ako by sa dnes povedalo. Iste vedel len jedno, totiž, že objektívna pravda sa nedá nikdy najsť. Medzi nevercami sú idealisti vždy zlými, ale skeptici vždy dobrými znalcami ľudí. Rozhovory Ježišove pred Pilátom sú významné nielen ako čiastky procesu, ale i preto, že sa tu Ježiš stretá s „moderným nevercom", so skeptikom a agnostikom.

Miestodržiteľ sídlil obyčajne v Cezarei pri mori, odkiaľ bolo možno dostať sa v nebezpečných časoch po vode do Ríma a podnebie podobalo sa dosť hodne podnebiu južnej Itálie a Sicílie. Na sviatky židovské, keď celý národ prúdil do Jeruzalema a keď si uvedomoval svoju veľkosť a silu, vybral sa miestodržiteľ hore do Jeruzalema. Miestodržitelia sídlievali v takých prípadoch v kráľovských palácoch. Keď sa chceme držať ústneho podania, ktoré svedčí o hrade Antonii, musíme prijať, že ide o úplnú výnimku.

Už boly prednesené pochybnosti proti historickosti procesu, ktorý nám podávajú evanjeliá; pokladalo sa za nemožné, že by dva súdne dvory s takým odlišným právom, ako je židovské a rímske, obstály popri sebe. Egyptské listiny z čias pred Kristom však ukazujú ten istý obraz. Tu je vedľa cudzieho-gréckeho domáci-národný súdny dvor; domáci-národný súd volá sa súdom „laokritov", teda súdom podľa národného práva. Ako v Jeruzaleme súdna moc veľrady, tak v Egypte moc laokritov bola v srovnaní s cudzozemským súdom spiata omnoho viac s náboženskými obradmi: predseda súdneho dvora nosil na prsiach obraz bohyne pravdy; zákoníky kráľa Bokchorisa boly na mieste. Ako k veľrade patrilo 72 mužov, tak k tomuto súdu patrilo ich 30. Právo bolo rozdielne podľa toho, či sa pokonávanie dialo pred starým alebo pred novým súdom. Ak sa prechádzalo od jedného súdneho dvora k druhému, zmenil

sa právny stav celkom podľa okolností. Proces Hermiov, ktorý sa zachoval v listinách, predstavuje takýto prípad. To isté sa stalo i pri procese Ježišovom. Právny stav sa zmenil, keď Pilát prevzal vypočúvanie otázkou: „Akú obžalobu máte proti tomuto človekovi?" I farizeji zmenili podľa toho svoje obviňovania a pripisovali vystupovaniu Ježišovmu politický ráz. A Ježiš bol preto veľradou odsúdený na smrť pre rúhanie, od rímskeho miestodržiteľa však pre vzburu, ako to ukazuje aj nápis na kríži.

Zápas medzi farizejmi a Pilátom je obyčajne takto predstavovaný: Pilát je nerozhodný; Židia to cítia a preto stávajú sa vždy smelšími, takže miestodržiteľ si nevie rady ako ho vydať na smrť na kríži. Toto si Pilát aj v skutočnosti zvolil, ale nebolo to jediné možné východisko. Pilát totiž mohol proces prenechať Rímu a tak vyslobodiť sa z klepca. Tak zbavil sa po ňom miestodržiteľ Kumanus Ventidius (48—52) chúlostivého sporu, pri ktorom išlo tiež o vzburu, tak, že dal všetkých účastníkov odviezť loďou do Ríma, aby boli postavení pred cisára. Pilát mohol tak isto tohto východiska užiť: uzavrel si ho len svojou pyšnou a sebavedomou povahou. Bolo už tak v jeho povahe, že ho pravdepodobne ani nenapadlo, keď sa mu Židia vyhrážali, že ho oznámia u cisára, aby im odpovedal: „Hovoríte o cisárovi! Dobre! Odovzdávam proces cisárovi do Ríma!"

Prvé vypočutie pred Pilátom. Ježiš pred Herodesom

Priviedli teda Ježiša od Kajfáša do radného domu; a bolo ráno. A oni nevošli do radného domu, aby sa nepoškvrnili, ale aby mohli jesť veľkonočného baránka. Pilát teda vyšiel von k nim a riekol: „Akú žalobu prednášate proti tomuto človeku?" Odpovedali a riekli mu: „Keby tento nebol zločincom, neboli by sme ho odovzdali tebe!" (Ján 18, 28—38; Mat. 27, 11—14; Mar. 15, 2—5; Luk. 23, 2—12)

Rímski úradníci začínali svoje právne úkony vždy ráno. I objavili sa veľkňazi s Ježišom včasráno pred radným domom.

Keďže bol ostatný deň pred veľkonočnou slávnosťou, všade bolo plno pútnikov, ktorí po chladnej noci vstali včaššie; prichádzaly nové karavány; pútnici si radi volia ostatné miesto odpočinku tak, aby do mesta prišli ešte

predpoludním. I obyvatelia Jeruzalema sa stávali čulejšími. Veď slávnosti pútnické boly pre nich dobou dobrých obchodov — najmä veľkonočný týždeň, lebo v tom čase sú ľudia viac ako inokedy odkázaní kupovať u obchodníkov. I otvárali prízemné sklepy, kde mali sklad tovaru, začínali ohrievať sadlo zo škopcov, valkať cesto na koláče a rozkladať šperky a látky.

Ježiša viedli ulicami sviazaného; vo východniarskych mestách máme pri udalostiach takéhoto druhu doslovne pocit, ako keby všetky ulice boly navzájom pospájané tajnými chodbami. Za niekoľko chvíľ sa nahromadilo také množstvo ľudí, že so zajatcom sotva môžu ísť dopredu. A už začínajú medzi divákmi spory, v ktorých zaujímajú stanovisko alebo v prospech zajatého alebo proti nemu. Niet nijakej pochyby, že pri Ježišovi u väčšiny divákov rozhodlo o všetkom to, že ho videli sviazaného. Zázračná moc ho teda opustila! Inakšie si to nevedeli vysvetliť. Záležalo teraz už len na tom, či prvšie zázraky majú sa vysvetľovať ako diabolské mámenia, alebo či majú uznať, že Boh sám opustil proroka. Keďže ľudia, ktorí na Boha moc nemyslia, častejšie myslievajú na diabla, nie je vylúčené, že ony falošné chýry farizejov, že Ježiš vyháňal diabla Belzebubom, sa teraz pokladaly za pravdivé, čo sa teraz jasne ukázalo.

Radný dom mal, ako každý lepší palác, vpredu nádvorie a vstupnú bránu. Z niektorého miesta mohol miestodržiteľ zpoza mriež alebo kamenného zábradlia hovoriť k zástupu na ulici.

Pilát dostal akiste vopred oznámenie, že privádzajú obžalovaného. Dal si akiste aj od stolníka, ktorý bol prítomný pri zajatí Ježiša, podať zprávu. O Ježišovi, najmä o jeho vchode do mesta, musel už počuť. Bolo treba mať sa na pozore, teraz, keď Jeruzalem bol preplnený pútnikmi. Herodes, syn Herodesa Veľkého, ktorý nemohol oželieť, že jeho rodu posadili na krk miestodržiteľa, bol práve v meste, aby pred národom znova raz zahral Zákonu verného Žida. Už raz mal účasť na oznámení Piláta u cisára.

Členovia veľrady dali Pilátovi oznámiť, že nemôžu vstúpiť do radného domu z náboženských dôvodov. Pilát ukázal, že im vyjde v ústrety a vyšiel von. Veď toto neboly najhoršie procesy pre neho, keď Židia doviedli

Žida, ale tie, pri ktorých priviedli známeho alebo sprateleného Rimana.

Prvé vety rozhovoru medzi Pilátom a vodcami posolstva nemaly akiste ten podráždený tón, aký sa do nich často vkladá. Skôr predstavujú jeden z tých nezáväzných rozhovorov, ktoré sú na Východe vo zvyku ako úvod k reči. Teraz akiste už farizeji dbali na správne formy, lebo ešte dúfali, že bez dlhých okolkov vylúdia od Piláta potvrdenie už vyneseného rozsudku.

Po obvyklom pozdrave, ktorý sa nespomína, stáva sa Pilát úradným a pýta sa:

„Akú obžalobu prednášate proti tomuto človekovi?"

Židia sú sklamaní tým, že znova začína vyšetrovanie. Uisťujú: „Keby tento nebol zločincom, neboli by sme ti ho odovzdali!" — Chápeš, že to nemôže byť maličkosť, keď my, Židia, vydávame ti Žida! A to ešte v deň pred veľkou nocou!

Pilát, tušiac alebo vediac, že ide o náboženské otázky, hľadí pod rúškom akejsi ochoty svaliť proces na nich.

„Vezmite ho vy a podľa svojho Zákona odsúďte ho!"

Len teraz príde vlastný útok farizejov. Upozornia miestodržiteľa, že ide o človeka, ktorý zasluhuje smrť:

„Nám neslobodno usmrtiť nikoho!"

Prehlasujú aj teraz, že už skončili vypočutie zajatého. Ako konečný výsledok toho podávajú v podstate to, čo Ježiš priznal na otázku: Či si ty Mesiaš? Predstavujú ho však ako človeka s politickými cieľami:

„Zistili sme, že búri ľud: zakazuje platiť daň cisárovi a vyhlasuje sa za Mesiaša, za kráľa!"

Ak by herodesovci poslali naozaj do Ríma oznámenie, že Pilát pokonal takú obžalobu povrchne, mohlo by to mať za následok, že bude sosadený. Preto musel Pilát sám začať vypočutie; odstúpil od zábradlia a vošiel do siene.

Ak sa Ježiš pokladal za kráľa židovského, vysvitalo z toho samo sebou, že vystupoval proti cisárskym daniam a že si hľadel získať privržencov. Otázka jeho kráľovstva bola teda základnou otázkou.

Pilát kázal priviesť Ježiša; i pozrie sa naň bližšie, s tým napätím, ktoré naplňuje každého sudcu, keď sa musí s obžalovaným podrobnejšie zaoberať.

„Ty si kráľ židovský?"

To je podfuk: — viem všetko! Áno alebo nie! Ježiš je

v istom smysle kráľom, nemôže teda otázku jednoducho poprieť. Dáva Pilátovi inú otázku, ktorou sa má vyjasniť smysel slova „Mesiaš-kráľ".

„Hovoríš to sám od seba, a či iní ti to povedali o mne?"

Pilát v tom počuje akési prekrútenie svojej otázky. Niet na celom svete sudcu, ktorý by v takom prípade nemyslel, že sa obžalovaný chce vyhnúť priznaniu.

„Či som ja Žid? Tvoj národ a veľkňazi vydali mi ťa! — Čo si porobil?"

Pilát sprísnel. Pamätaj, že teraz nejde o rozhovor o obžalobe, ale o obžalobu samú. Tá pochádza od tvojich súkmeňovcov! Veď ja netúžim po tom, aby som sa dal poučiť o všetkých vašich sporných otázkach. Ty si iste vykonal niečo zvláštneho! Ináč nie je zvykom, aby Židia privádzali ku mne iných Židov!

Ježiš pokračuje:

„Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta. Keby moje kráľovstvo bolo z tohto sveta, moji služobníci (ako bojovníci) by bojovali, aby som nebol vydaný Židom. Ale takto moje kráľovstvo nie je ztadeto!"

Ježiš vyhlasuje, že nie je kráľom v smysle sveta, ale v smysle duchovnom.

Ježiš mal pred sebou agnostika. Pre takého je najvyššou múdrosťou: Niet pravdy, ktorá by bola niečo viac ako vec ľudského vkusu, ako vec rozhodnutia! Ježiš preto vychádza z toho, čo musí uznať aj Pilát: Nemám vojakov, teda nie som svetským kráľom!

Tieto slová obžalovaného pôsobily uspokojivo, najmä vtedy, keď Pilát dostal od veliteľa oznámenie, ktorý bol pri tom, keď zajali Ježiša. Vtedy vedel Pilát z druhého prameňa, že zajatec hovorí skutočne pravdu; veď Ježiš rozkázal svojim privržencom schovať meč do pošvy.

Tento neobyčajný človek sa však znova prehlasoval za kráľa. Či Ježiš naozaj nevie, že také nároky na tituly vzbudia v rímskych úradoch nedôveru? Prečo si nevolí iné, menej dvojznačné výrazy? Aký smysel má prikladať si i naďalej pyšný titul „kráľa židovského", keď ho sami Židia vyobcovali zo svojho spoločenstva?

Ak sa zajatec podvolí a zriekne sa tohto nebezpečne znejúceho titulu „kráľa židovského", vec je vyriadená! Čo si len pod týmto predstavuje?

Pilát zamyslene začne: „Teda kráľ si ty?"

Ježiš odvetí zreteľnejšie:

„Áno, ty sám hovoríš; ja som kráľ! Ja som sa nato narodil a nato som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde. Každý, kto je z pravdy, počúva môj hlas!“

V „druhý svet“, z ktorého by niekto mohol prísť za určitým cieľom na zem, aby totiž sbieral privržencov pre „ono kráľovstvo“, Pilát mnoho neveril. Ale predsa už chápe, že Ježiš tvrdí, že vie poučiť ľudstvo o skutočnej pravde. Jediná životná zásada, ktorú Pilát sám uznal za upotrebiteľnú, znie, že niet nijakej vlastnej všeobecne platnej pravdy! Vie, čo vie. Krátko poznamená:

„Čo je ‚pravda‘?“

Vypočutie sa preťahovalo. Veľkňazi a starší sa usilovali z ulice vplývať na jeho priebeh. Kričali hneď jednotlive, hneď v skupinách na sudcu.

Pilát prestal, aby pozoroval dojem, aký urobily tieto výkriky na Ježiša. Ale Ježiš ostal celkom pokojný. To bola nová neslýchanosť. Práve ustavičné miešanie sa do reči v nepravý čas strpčovalo inokedy usadlému Rimanovi pokonávanie v týchto východných provinciách. Zločinci, ktorí boli prichytení pri samom skutku, dokazovali často všelijakými možnými spôsobmi svoju nevinu. Ježiš bol skutočne nevinný a mlčal! Zvláštny prípad!

„Nepovieš nič na to? — Nepočuješ, aké veľké obžaloby prednášajú proti tebe!“

Pilát čaká ešte raz. Nie, takého človeka nemal ešte nikdy pred svojou súdnou stolicou.

Potom prikročí k zábradliu a oznámi: „Ja nenachádzam na tomto človekovi nijakej viny!“

A nato hneď strhne sa búrka. Toho oslobodiť? „Búri ľud a po celom Judsku chodí a učí, začal v Galilei a prišiel až sem!“

Pilát počúval. Ako dobrý znalec ľudí, prichádza i tak k presvedčeniu, že pri tomto procese vlastné príčiny nie sú zjavné. Židia prenasledujú tohto svojho súkmeňovca hroznym spôsobom; každému, kto ho chráni, vyhrážajú sa takou istou nenávisťou. Či nehovorili o Galilei? Či Herodes, ktorý je predsa taký žiarlivý na svoju vládnu moc, nechal tohto svojho poddaného na slobode? Toto je východisko! Prenechá rozhodnutie Herodesovi! Miestodržitelia mávali totiž v obyčaji, ak sa to dalo ľahko previesť, poslať obžalovaných do ich domoviny.

Herodes bol svetár, prefíkaný človek, „líška" — tak ho nazval sám Ján. Podľa svojho náboženského založenia patril k tým ľuďom, ktorí sa nijako nedajú ovlivniť svoj súkromný život „večnosťou", pritom však majú smysel pre akýkoľvek „okultizmus".

Zaradoval sa veľmi, keď mu Pilát ponúkol vykonať rozsudok nad Ježišom. Túto poctu, ktorú mu doprial miestodržiteľ, nesmel nijako podceňovať. Okrem toho znamenalo by pre neho nečakanú zmenu, keby mohol vidieť nejaký zázrak Ježišov. Veď Ježiš bol jeho poddaný!

I bol predvedený Ježiš. Ako vidno z evanjelia, chcel Herodes svoju radosť sdeliť i s dvorom. Pustil sa s Ježišom do reči — ale čoskoro oľutoval, že začal vypočutie tak slávnostne: — Ježiš neprehovoril ani slabiky. Veľkňazi boli mohutne presvedčení, že teraz prišla ich hodina. Bez prestania prednášali obžaloby.

Herodes bol naozaj „líška". Bránil sa rozhodnúť chúlostivý prípad. Jedna úsluha bola hodná úsluhy druhej. Pred pár dňami dal Pilát pobiť v chráme zástup Galilejčanov — nečakaná pozornosť v deň pred veľkou nocou sa dala pokladať za diplomatické odprosenie. Keďže mu Pilát sveril rozsudok nad týmto Galilejčanom, chcel za to miestodržiteľa upovedomiť o tom, že sa do tejto veci miešať nebude.

Ale spôsob, akým to urobil, vnukla mu jeho osobná túžba pomstiť sa na Ježišovi. Dal ho na znamenie potupy obliecť do bieleho plášťa a tak odviesť.

Stručne hovorí evanjelista: „I stali sa v ten deň Herodes a Pilát priateľmi; lebo predtým boli si nepriateľmi."

Ježiš a Barabáš

Tu Pilát svolal kniežatá kňazské a popredných mužov a ľudstvo a riekol im: „Predviedli ste mi tohto človeka, ako by svádzal ľud. A hľa, ja pred vami som sa ho vypytoval, a nenašiel som nijakej viny na tomto človeku v tom, čo na neho žalujete. Ale ani Herodes. Lebo poslal som vás k nemu, a hľa, nič smrti hodného sa mu nedokázalo. Potrestám ho teda a prepustím!" (Luk. 23, 13—23; Mat. 27, 15—23; Mar. 15, 6—14)

Ježiš sa vrátil od Herodesa k Pilátovi. Zdanlive nepostúpili s miesta, ale postavenie miestodržiteľovo sa predsa zmenilo. Či Ježiša odsúdi alebo oslobodí, svojmu

Cesta na horu Olivetskú. Pohľad s dolného cedronského mosta na nový kostol na hore Olivetskej.

Tôňa chrámového múru leží na koryte potoka. Medzi rovno položenými náhrobnými kameňmi vychádza prvá zeleň. Práve na tomto mieste vyzeralo všetko takisto i v čase Ježišovom. Náhrobky, vytesané do prírodnej skaly, hľadely čiernymi tôňami pomedzi stĺpy do noci, keď Ježiš vystupoval od potoka Cedronu. Hrob vpredu je hrobka Zachariašova, hrob ďalej vzadu je hrobka Absalomova. V pozadí je nová bazilika na hore Olivetskej.

V záhrade na hore Olivetskej.

Rastú tu olivy, ktorých vek sa odhaduje na 1500 rokov. Všetky sú duté a zdá sa nám, že skoro odumrú; ale oliva, ktorá rastie pomaly, má zvláštnu moc omladzovať sa. Ak odrežeme zo starého koreňa kus a zahrebieme ho, dostane nový, plody donášajúci strom prv, ako z ratolesti. Keď hovorí podanie, že korene týchto stromov siahajú do doby Ježišovej, nie je to celkom vylúčené. Záhony sú obrúbené rozmarínom, ktorý tam rastie, a nevyžaduje nijakého opatrovania, a dosahuje výšky človeka.

súperovi na rímskom dvore, ctižiadostivému a prefíkanému Herodesovi, zavrel ústa. Ale Pilát sa nevedel vzchopiť k tomu, aby so starorímskou stručnosťou vyhlásil: Obžalovaný je slobodný; kto sa nepodrobí rozsudku, bude mať do činenia s vojakmi! Pokúsil sa dosiahnuť oslobodenia Ježišovho diplomatickou cestou.

Miestodržiteľ zavolal veľkňazov a starších a ľud k sebe — vyzeralo to ako dôverný rozhovor s nimi. Nádherne a verne podľa skutočnosti sa tu podáva, ako taký človek hovorí k ľudu, keď cíti pri každej vete vnútorný odpor poslúchačov a rovnako nechce upustiť od svojho plánu.

„Priviedli ste mi tohto človeka, ako by svádzal ľud. A hľa, keď som ho vyšetroval pred vami, nemohol som najsť, že by jedna obžaloba, ktorú proti tomuto človekovi vediete, bola pravdivá. Ani Herodes nenašiel nič takého, veď poslal ho k nám nazad! Vidíte teda, že sa nedopustil ničoho, začo by si zaslúžil smrť. Potrestám ho teda a prepustím!“

Takto „uspokojujú rečníci na shromaždeniach podnes: Vy ste, ja som, hľa, hľa!“

Teraz sa stala zvláštna vec. Toto neobyčajné pokonávanie pred slávnosťou padlo do toho istého času ako zvyk, ktorý sa s roka na rok opakuje: Na veľkú noc sa jednému zločincovi udeľovala milosť. Nebol to len židovský zvyk: Všade vytvárajú si ľudia slávnostné chvíle, kedy má svet začať takrečeno znova, a na staré má sa zabudnúť. Výrazom tejto nálady je tiež medzi iným prepúšťanie väzňov. V papyrusových listinách je zpráva o podobných obradnostiach: Egyptský miestodržiteľ Septimius Vegetus dáva roku 85 po Kr. milosť istému Fibiovi, ktorý podľa práva mal byť bičovaný, a hovorí: „Chcem ťa darovať ľudu a zachádzať s tebou ľudskejšie, ako by si zasluhoval!“

Zdá sa, že isté skupiny ľudí zvlášť objavily sa pred radným domom, aby vyprosily prepustenie jedného väzňa. Azda títo dali prvý popud, aby bol navrhnutý Barabáš. Barabáš za vzbury, od ktorej neprešlo ešte tak mnoho času, dopustil sa vraždy. Väzeň bol „slávny“; bývajú vždy väzňovia, ktorí nie sú ani lepší ani horší od mnohých iných, ale vonkajšími okolnosťami stávajú sa „slávnymi“. Hádam Ježiša naozaj obžalovali zo vzbury, totiž ako keby bol povstal proti Rímu. Vtedy na-

padla Pilátovi istá „rovnocennosť" prípadu Ježišovho a Barabášovho. Pilát okrem toho vedel, že Ježiš bol vydaný veľkňazmi z nenávisti; preto skladal nádej ešte v ľud, ktorý nebol zatvrdený ctižiadostivosťou a závisťou.

„Ktorého z oboch chcete, aby som vám prepustil? Barabáša a či Ježiša, ktorý sa volá Kristus?"

Podľa všetkého prepustenie patrilo k úkonom súdnych obradností. To celkom súhlasí s tým, čo bolo vyskúmané o prepúšťaní obyčajných otrokov — konalo sa to tiež za vonkajších obradov. Preto Pilát, aby vykonal úkon amnestie, vystúpil na sudcovskú stolicu. Pre všetky súdne rozsudky, aby boly platné, sa vyžadovalo, — podobne ako v našom starom práve — aby boly vynesené na „súdnej stolici".

Zatiaľ čo Pilát sedel na súdnej stolici, nová, nečakaná príhoda prerušila priebeh pokonávania. Žena Pilátova, ktorá podľa podania volala sa Prokula, poslala posla. Bolo to čosi neobyčajného. A ešte podivnejšia bola príčina. Odkazovala mu: „Nemaj nič s tým spravodlivým! Dnes v noci som vo sne mnoho vytrpela pre neho."

Keď Pilát odchádzal na vypočutie, žena hádam ani ešte nevedela, kto sa objaví pred súdnou stolicou jej muža. Proces sa stal medzitým predmetom rečí v celom meste. Sny v noci sa teda vzťahovaly na ono súdne pojednávanie, ktoré sa práve konalo. Keby žena bola prišla osobne, bolo by to veci len škodilo; preto poslala posla.

Na prerušenie nepriatelia Ježišovi ako keby boli čakali — medzitým prepracovávali ľud, predriekali mu, čo majú ako praví Izraeliti žiadať. Keď Pilát znova začal pokonávanie, opakoval otázku, o ktorej sa naostatok hovorilo, ako to bolo vo zvyku pri súdnom vypočúvaní:

„Ktorého z týchto dvoch chcete, aby som vám prepustil?"

„Barabáša!"

Skutočne zradili svojho „kráľa"? Pilát nemal o veľkosti ich nenávisti ani potuchy. Preto hovorí neschopne ako sa to len dá; pýta sa: „Čo teda mám urobiť s Ježišom, ktorý sa volá Mesiaš?"

Nato ich ešte viac rozzúril. Zo slova Mesiaš vybadali výsmech národa židovského! Všetci zmätene kričia: „Na kríž s ním!" Predriekajú Pilátovi rozsudok; opakujú ho, ojedinele i sborove.

Ešte raz sa pokúsi: „Čo zlého urobil?“ — Predsa nemôžem dať nevinného pribiť na kríž!

„Na kríž s ním!“

Sú celkom rozsrdení. Pilát pozná horúcokrvných Východniarov. Teraz pred veľkou nocou sú spolu v tisícoch, zo všetkých ulíc a kútov, ktoré vedú na priestranstvo pred radným domom, hrnú sa ľudia; na strechách pod modrým nebom stoja husto hlavy divákov.

Bičovanie, tŕním korunovanie

Vtedy vojaci vladárovi vzali Ježiša do radného domu. Shromaždili k nemu celú čatu. A vyzliekli ho a zahalili ho do šarlátového plášťa. A uplietli z tŕnia korunu, vložili mu ju na hlavu, a trstenicu do pravice, a padali na kolená pred ním, posmievali sa mu a vraveli: „Zdrav buď, kráľu židovský!“ A pľuli naňho, brali trstenicu a bili ho po hlave. (Mat. 27, 27—30; Mar. 15, 16—19; Ján 19, 1—3)

Stávalo sa častejšie, že miesto trestu smrti ukladalo sa obžalovanému len bičovanie, ktoré inokedy bolo len úvodným potrestaním; ale tak bol zneuctený už na celý život; dialo sa to podobne, ako keď dnes na smrť odsúdeného omilostia a dajú mu doživotný žalár.

Teda Ježiš bol vydaný vojakom, aby ho zbičovali. Tí pociťovali, práve tak i miestodržiteľ, náboženské zvláštnosti židov a odpovedali na ne pudovou nenávisťou prostých a surových ľudí. Pre nich to bola radosť, keď im vydali Žida, ktorý podľa obžaloby štval proti Rímu. Nebola to len poslušnosť, keď Ježiša bičovali.

Korbáče pozostávaly z kožených remienkov a zo sväzkov tenkých kovových retiazok, na konci ktorých boly pripevnené kovové guľôčky alebo háčiky. Niekedy sa tiež upotrebovalo povrazov, do ktorých boly vtkané kúsky kostí. Pri prvých úderoch shromažďovala sa krv pod kožou v pľuzgieroch, ktoré však skoro spľaskly: potom sa trhalo už živé mäso.

Evanjelisti nezdržujú sa dlho pri tomto výjave, pretože čitatelia tej doby vedeli, čo tento trest znamenal. O miestodržiteľovi Albinovi (62—64) hovorí Jozef Flavius, že dal akéhosi človeka tak dlho bičovať, dokiaľ „mu nebolo vidieť kosti“. Nie zriedka sa stávalo, že odsúdenci pri bičovaní umierali.

Keď vojaci odložili mučiace nástroje, pocítili akúsi túžbu ďalej trápiť Ježiša. Pudom, ktorý u surových ľudí bez vlasti býva vyvinutý omnoho silnejšie ako u iných, zbadali, že tento zajatec nepodľahol vnútorne ich úderom. Aký nárek bol inokedy, prv ako začali niekoho bičovať! A ako kričievali priviazaní, prv ako ich začali biť, aby vzbudili sústrasť, ako neskoršie stenali, pretože už nemohli inakšie! Tento muž mal v sebe naozaj čosi kráľovského. Cítili sa znepokojení tajomnou silou Ježišovou. Ďalej zúrili proti tejto vytrvalosti Ježišovej, aby tak smiechom a potupami udusili na Ježišovi ostatný kráľovský rys.

Posadili ho na stĺpový podstavec, azda na ten istý, pri ktorom ho bičovali. Potom ho priodeli starým, vyšedivenným červeným vojenským plášťom. Jeden nápad vyvolával druhý. Beda, keď suroví ľudia začnú niečo v dohode! I uplietli korunu z tŕnia alebo bodľačia, ktoré akiste ako kurivo bolo nablízku. Možno, medzitým našli i rákosové trstiny. Nasadili mu tŕňovú korunu na hlavu, dali mu do pravej ruky trstinu, padali pred ním na kolená a posmievali sa: „Zdrav buď, kráľ židovský!" Gréckeho výrazu „Chaire!" — „Zdrav buď!" sa neskoršie užívalo u Židov ako cudzieho slova. Vojaci smeli už vtedy vyslovovať pozdrav grécky.

Pľuli na Ježiša, vytrhli mu trstinu, žezlo, z ruky a bili ho po hlave. Bolo to utrpenie pre Ježiša, ale bol to preňho ešte väčší výsmech: kráľ, ktorého mohli biť jeho vlastným žezlom! Opisovanie ukazuje tu zas onen rys, ktorý zodpovedá celkom skutočnosti: keďže ich ruky sa už nechcely dotýkať najsvätejšej tváre, týrali ho trstinou.

Ostatný pokus Pilátov

Pilát teda zasa vyšiel von a riekol im: „Hľa, privádzam vám ho von, aby ste poznali, že na ňom nijakej viny nenachádzam!" Vyšiel teda Ježiš von s tŕňovou korunou a rúchom šarlátovým na sebe. I riekol im Pilát: „Ajhľa, človek!" ale ako ho hlavní kňazi a služobníci uzreli, kričali a riekli: „Ukrižuj ho! Ukrižuj ho!" (Ján 19, 4—16; Mat. 27, 24—25; Mar. 15, 15; Luk. 23, 24—25)

Pilát, vychádzajúc z diplomatických úvah, dúfal, že židov uspokojí. Na základe ich obžaloby dal Ježiša zbičovať, čím dokázal, že ich názor na vec celkom nezavrhuje.

Veď môžu byť spokojní, keď neškodný človek bol pre niekoľko neopatrností zbičovaný!

Dá Ježiša priviesť, tak ako je, ako posmešnú figúru kráľa. Nech vidia sami! „Hľa, privádzam vám ho von, aby ste videli, že nenachádzam na ňom nijakej viny!"

Pilát vystúpi na miesto, pred veľkňazov — nastane ticho: „Ajhľa, človek!"

Medzitým privedú Ježiša. Sotva ho však zbadajú veľkňazi a ich sluhovia, začnú znova volať: „Na kríž s ním! Na kríž s ním!"

V tejto chvíli sa ináč vážny Riman už nevládze ovládať. Nechtiac vyjde mu z úst: „Vezmite si ho sami a ukrižujte ho! Ja nenachádzam na ňom nijakej viny!"

„My máme Zákon a podľa Zákona musí umrieť, lebo sa činil Synom božím."

Ja nemôžem ináč! — povedal im Pilát. My tiež nemôžeme! odpovedia mu: musíš ho dať popraviť, ty si sudca! A musí umrieť! Teraz vyjdú veľkňazi s pravou obžalobou na svetlo: — nejde o politického zločinca, ale o bohorúhača! A v tomto nemôžeme nikdy popustiť! „Činil sa Synom božím!"

V shromaždeniach, ktorých členovia sú celkom ovládaní nejakou vášňou, vyciťuje každý účastník tajomným spôsobom viac, ako vidí a počuje. Tak je to i s Pilátom. Vie vo svojom vnútri, že len teraz bola prezradená príčina, pre ktorú vzplanula nenávisť Židov proti Ježišovi.

Syn boží! Je tomu síce už hodne dávno, ale predsa v tejto chvíli napadnú Pilátovi pohanské bájky o bohoch, ktorí nepoznaní putujú po zemi; o tom mu kedysi rozprával domáci učiteľ v Itálii práve tak, ako aj iným žiakom. A vždycky končily sa tieto poviedky tým, že ľudia zle zachádzali s bohami nebeskými a zato že boli potrestaní! Teraz mu bol onen svet, ktorého bytie stále popieral, hrozne blízky. Hrôza z nadprirodzena ho zachvacuje, aká zachvacuje každého neverca, dokiaľ sa neoddá viere.

A obžalovaný je tu dnu pred ním: — Nielen nenávisť židov, ale i pokojnosť a veleba tohto obžalovaného majú v sebe čosi nadľudského! Celý duševný svet Pilátov sa zachvel. Už dal Ježiša nazad odviesť. Musí sa ho opýtať. Pozerá naň, neiste, bojazlive, a pýta sa zarazený, slová mu viaznu, ako sa hovorieva v takých chvíľach:

„Zkade si?“

Ježiš mu už prv odpovedal, že prišiel z druhého sveta na tento svet, aby vydal svedectvo pravde, a napomenul ho, aby počul to svedectvo. Pilát hrdo odmietol poučenie. Teraz zas Ježiš odmieta výpoveď!

Pilát sa cíti urazený — obava zmizne: — bola v ňom len pudová tesklivosť za božským, ktoré pociťoval tak z blízka, ale nebol nijako pokorne pripravený ho prijať.

„Mne neodpovedáš? Nevieš, že mám moc ťa ukrižovať a moc ťa prepustiť?“ Tvrdo a určite znie to v pevnej a rytmickej vetnej skladbe rímskeho práva.

Pilát spolieha sa na svoju moc. Ježiš ju uznáva, ale varuje pred zneužitím.

„Nemal by si nado mnou nijakej moci, keby ti nebola daná shora!“ — v týchto slovách tkvie odpoveď na otázku, odkiaľ je Ježiš. — „Preto ten, ktorý ma tebe vydal, má väčší hriech!“ — Ty si náhodou zapletený do tohto procesu, pretože si miestodržiteľ; iní vyvolali tento proces z nenávisti ku mne!

Táto tajomná, s nepochopiteľnou spokojnosťou prednesená odpoveď posilnila Piláta v jeho rozhodnutí, že popravu nedovolí. Židia vidia to hneď na ňom, keď k nim prichádza. Ešte raz sa pokúsi vzoprieť sa ich zbesilosti. Ján zaznamenáva len to, ako táto ostatná skúška sily dopadla. Židia zanechajú svoje obžaloby pre rúhanie a otvorene sa vyhrážajú oznámením u cisára.

„Ak tohto prepustíš, nie si už priateľom cisárovým! Každý, kto sa činí kráľom, protiví sa cisárovi!“

Tento úder mal účinok. Dobré vzťahy k dvoru rozhodovaly za Tiberia o osude miestodržiteľa. Aby sa novo vyniknuvším rodinám dostalo nejakého lesku popri starých rodoch senátorských, vynašli nové tituly. Na pr. „amicus Caesaris“ — „priateľ cisárov“, asi ako „skutočný tajný dvorný radca“ alebo „cisársky komorník“.

Pilát už nesmie ďalej rozmýšľať. Ako sa po takom oznámení ospravedlní? Hádam bude opakovať to, čo obžalovaný hovoril o svojom kráľovstve a na čo sa ho potom pýtal? Či môže niekedy v Ríme prezradiť svoje tajomné pocity, ktoré mal pri tomto procese?

Takto vystúpi na súdnu stolicu na vydláždenom priestranstve.

Po týchto slovách začína Ján opisovať iné veci, ako ich vidí vystupovať vo svojich spomienkach; — „a bol prípravný deň pred veľkou nocou, asi o šiestej hodine“ — teda predpoludním. Tak písal, zatiaľ čo videl pred sebou tento výjav: — Pod jasným modrým nebom medzi ostro ožiarenými múrami na širokom priestranstve vášnivo rozdráždené množstvo ľudí. Ich hlavy s vyblednutými šatkami pohybujú sa ako vlny, a krik sa rozlieha po nádvorí radného domu. Niektorí mužovia vyskakujú iným na plecia a predriekavajú ostatným; naokolo poslúchajúc ich hľadia na nich a obracajú sa potom s krikom na miestodržiteľa.

Pilát si sadne na súdnu stolicu, ktorá stojí v prostriedku tribúny. Všetkým opovrhuje v tejto chvíľke: — sebou samým, lebo zbabele ustupuje, i týmto národom, ktorý niečo zrádza, ako to dobre cíti, hoci aj nevie alebo nechce vedieť, čo. Trpko vykĺzne z jeho úst:

„Hľa, kráľ váš!“

„Preč s ním!“

„Preč s ním!“

„Na kríž s ním!“ volajú stále divšie.

Pokynie, nastane ticho. „Vášho kráľa mám ukrižovať?“ Ešte stále nechápe, že tohto muža nesmie volať ich kráľom?

„Nemáme kráľa, iba cisára!“

Pilát pozerá na zúriace masy: V týchto ľuďoch sa vzbudil odpor, ktorý nemá nič spoločného s tým, čo hovoria! Tohto človeka, ktorý je synom ich národa, nenávidia väčšmi ako pohana! Pilát stojí pred záhadou. Tuší akosi, že je tu zatiahnutý do boja, ktorý stavia ľudí do služby mimoľudských mocí. A tak pyšný Riman, ktorý ešte len nedávno povýšene vyhlásil, že niet nijakej pravdy vo vlastnom smysle, a tým odmietol každú vieru v Boha a bohov, je donútený ku konaniu, ktoré nemôže mať podľa jeho svetonáhľadu nijakého smyslu.

Dá zavolať otroka — ten mu prinesie umyvadlo a naleje vody na prsty. Židia poznajú tento obrad. I nastane na námestí ticho. Dav cíti sa v tejto chvíli víťazom a Pilátovi rád uľahčuje všetko ako len môže. Počuť slová: „Ja som nevinný na krvi tohto človeka! Vy za to budete zodpovedať!“

Ktosi prenikavo zakričí; stá a stá opakujú to s naj-

vzrušenejšími posunkami a pohľadmi. Je to ako iskra, ktorá všetko podpaľuje.

Kričia na Piláta:

„Jeho krv na nás a na našich synov!“

Ukrižovanie (Prehľad)

Po odsúdení vrátili Ježišovi jeho vlastné šaty. Patrilo to k výkonu popravy, aby bol vedený na popravisko vo vlastných šatách.

Smrť na kríži bola najbolestnejšou smrťou a vykonávala sa spôsobom najpotupnejším. I keď sa neporušil ani jeden hlavný úd tela, umierali odsúdenci pri plných silách samými bolesťami. Bez obrany boli odsúdenci vydaní zazerajúcim divákom, zatiaľ čo nemohli pre nadmierne muky zostať nepohnutí a predsa každý najmenší pohyb privádzal im nové bolesti. Keďže ich väčšinou najprv zbičovali, trápil ich okrem toho pre predchádzajúcu stratu krvi hrozný smäd. K tomu ešte pristupujú obyčajné súženia Východu, vystupňované k hrozným mukám: V celých rojoch shromažďujú sa moskyti a muchy okolo ranami posiateho tela; šakali prerušujú svoje obvyklé potulky a dávajú si znamenia štekotom; supi, ktorí sa zdržujú ustavične v blízkosti ľudských sídel, sa sletujú do kŕdľov. Výkriky odsúdencov boly hneď výkrikmi bolesti z múk, hneď kliatbou a nádavkou na divákov, hneď divým privolávaním smrti, ktorá by bola pre nich vykúpením. Toto všetko bolo známe prvým čitateľom evanjelií z vlastného názoru.

Ukrižovanie bol druh popravy, ktorého používali okrem Židov všetky susedné národy. — V trestnom práve u Židov tomu zodpovedalo ukamenovanie. Ukrižovanie Ježiša sa teda dialo podľa rímskeho trestného poriadku. Odsúdenec si musel sám odniesť kríž na popravisko. Za popravisko sa vždy volilo miesto blízko mestských brán. Ľudia, ktorí idú pomimo, mali si z toho vziať odstrašujúci príklad. Tento trest znamenal takú potupu, že sa ho používalo len proti otrokom a ťažkým zločincom z provincií. Len v zúrivých časoch rozpadu ríše boli takouto smrťou odpravovaní i rímski občania.

Ukrižovanie samo mohlo sa previesť všelijakým spô-

sobom. Obrazy nám väčšinou predstavujú, ako Ježiša kladú už na hotový, na zemi ležiaci kríž, a tak ho pribíjajú. Ale často pribíjali odsúdencov už na hotový, postavený kríž. Zvláštny význam pre spôsob, akým sa Ježiš zmieňuje o svojom ukrižovaní, má postup, ktorý sme uviedli medzi oboma postupami pri ukrižovaní. Odsúdenec bol pribitý na zemi za ruky na priečne rameno, potom ho na ňom vytiahli do výšky, a len tak ho pripevnili na rameno, ktoré bolo zasadené do zeme. Takto boly bolesti pre ukrižovaného pokiaľ možno ešte väčšie, ale tento postup uľahčoval katom prácu; celé telo, ktoré by sa ináč bolo na rovnej zemi kŕčovite skrivilo, viselo tak svojou vlastnou váhou s kmeňa kríža.

Pri dvoch ostatných spôsoboch ukrižovania nadobúda výraz „vytiahnuť do výšky", ako sa hovorievalo miesto slova „ukrižovať", celkom makateľný, strašlivo-životný význam! Je to ľuďom vlastná črta, že pre veci, ktoré vlastne znamenajú pre nich hanbu celého pokolenia ľudského, vynachádzajú zahaľovacie spôsoby vyjadrovania. Takého výrazu použil i Ježiš, keď hovoril o „povýšení" Syna človeka.

Zvyky Grékov, ktorí mali zrejmú záľubu vo všelijakých spolkoch, napodobňovaly sa tiež hodne u Židov. Boly „mestské spolky", ktoré zodpovedajú asi našim dobročinným spolkom a ktoré si určily za povinnosť skutky lásky. K povinnostiam lásky sa počítaly: účasť na návštevách pri zasnúbení, na svadbách a smútočných návštevách, a pri obriezke. Spolok sa potom ujímal zastúpenia svojich členov; ustanovoval potrebných účastníkov, a títo mali potom na starosti zaopatriť stavu primerané dary. Preukazovať skutky lásky ľuďom, ktorých odvádzali na popravisko, hodilo by sa celkom dobre do odboru pôsobnosti takého spolku. Možno, že plačúce ženy, ktoré sa výslovne označujú ako občianky Jeruzalema, patrily do takého mestského spolku, zvaného „chaburat ir". Tak boly v pravom slova smysle zástupkyňami jeruzalemských žien a slová Jezišove patrily všetkým ženám hlavného mesta.

Krížová cesta

Potom vyviedli Ježiša z mesta, aby ho ukrižovali. Práve keď vychádzali z mesta, stretli muža z Cyreny, menom Šimona, otca Alexandrovho a Rufovho; tohto prinútili, aby niesol kríž za Ježišom. Išiel za nimi tiež veľký zástup ľudí i žien, ktoré prejavovaly svoj zármutok a nariekaly nad ním.
(Mar. 15, 20—21; Mat. 27, 31—32; Luk. 23, 26—32; Ján 19, 16—17)*)

Ukrižovanie sa vykonalo hneď po rozsudku. Priniesli kríž, a Ježiš ho musel vziať na svoje ramená. Prijal ho dôstojne a pokojne, takže vojaci znova cítili, že tento Ježiš Nazaretský mocou akejsi tajomnej sily zostal nepremožený. Aké už všelijaké výjavy zažili, keď odsúdenci uzreli kríž!

Ale nemuseli sa ani rozpamätúvať na prvšie popravy; s Ježišom boli ukrižovaní ešte dvaja zločinci. Či by ich boli ukrižovali tiež v tento deň, keby nebol býval odsúdený i Ježiš, nie je isté. Mnohí sa nazdávajú, že ich schválne vyviedli, aby tak Ježiša naozaj urobili zločincom. Ale Ježiša to práve tak pokorovalo, i keď sa nemyslelo na nič zvláštneho, ale jednoducho z praktických hľadísk sa vychádzalo a „všetky popravy sa odbavily naraz".

I postupoval sprievod od radného domu ulicami mesta k bránam. Toto všetko sa dialo v starom Jeruzaleme, ktorý sa hodne podobal našim stredovekým mestám, ale nie moderným.

V ten istý čas prichádzaly ostatné zástupy pútnikov; všetky ulice boly už nabité ľuďmi. A teraz sa ešte naskytlo také divadlo: Ježiš Nazaretský je zajatý a odsúdený, a teraz bude ukrižovaný! — Odsúdil ho teda i miestodržiteľ, nielen farizeji! K davu, ktorý už od miesta rozsudku kráča spolu — pri takých udalostiach nikdy nechýbajú ľudia, ktorí chcú byť divákmi, — pridružujú sa nové zástupy, ktoré prichádzajú z bočných ulíc.

Pochopu o tomto výjave nadobudneme, keď pozorujeme v Jeruzaleme pouličný život, keď sa deje niečo zvláštneho. Pravda, v takom prípade ľudia nie sú pokojnými divákmi, ale všetko spolu prežívajú a trpia. O „udržaní poriadku" priateľskými pokynmi niet ani reči. V takomto prípade má dôležitý význam len korbáč. Uličníci preklznu pomedzi dospelých, ani nevieme ako; dospelí sa strkajú, ustavične robiac poznámky. Na všetkých scho-

doch, vedúcich k dverám, stoja husto natlačení, tlačia tých, ktorí ešte chcú ísť nahor, alebo títo zas za šaty strhujú iných dolu. Z otvorov v domoch vystrkujú hlavy, nakláňajú sa ponad zábradlie na strechách a hľadia na ulicu ako na divoko zúriacu bystrinu.

Nemožno postupovať dopredu na povel. Musíme preto uznať, že Ježišovi krátka cesta na Kalváriu trvala pomerne dlho.

Tým prirodzenejšie zapadajú do toho udalosti, o ktorých nám rozprávajú evanjeliá. Vojaci poznali, že Ježiš bol bičovaním i tŕnim korunovaním na smrť umorený, a nevládal ťažký kríž niesť až na popravisko. Že častejšie padol pod ťarchou, nesmie nikoho zarážať. V úzkych uličkách, so zodratou dlažbou, všelijakými výstupkami a rozličnými klzkými odpadkami, sa to isté môže stať i tomu, kto je nie zoslabnutý a obťažený.

Keď vyšli z Jeruzalema, vojaci mali pri bráne väčšiu slobodu pohybu. Tam stáli ľudia, ktorí náhodou v tomto čase šli s okolia do mesta a tam sa zdržali.

Vojaci teraz chceli, aby kríž Ježišov niesol ďalej niekto iný. Či už, že Šimon bol prvý, ktorého videli, či už, že ináč na seba upozornil, hádam, že z tohto celého divadla neprejavoval nijakej radosti — takí ľudia radi trpia v podobných prípadoch, — nakrátko, vojaci vyzvali práve jeho, aby niesol kríž za Ježišom. Výraz znie „zrekvirovali ho k tomu", znamená teda podobné ako vo vojenskej reči. Išlo tu o „zrekvirovanie" osoby k istému výkonu. Preto sa muselo bez otáľania poslúchnuť.

Šimon pochádza z Cyreny v Afrike. Na prvý pohľad sa tomu zadivíme. Ale v onej krajine, ako sa dá dokázať, žilo mnoho Židov; mali zvláštnu štvrť. Nemáme však ani poňatia o presťahovávaní sa obyvateľstva v rímskej ríši, pretože sa nazdávame, že ľudia dávnejších čias, ktorí nepoznali nijakých železníc, sa nedostali ďalej, ako my, kým sme nepoužívali železníc. Medzi 76 obyvateľmi ulice muzea Apoloniovho v roku 71/72, teda v dobe, kedy žili ešte veľmi mnohí vrstovníci Ježišovi, pri skúmaní „domovskej príslušnosti" sa zistilo, že nie menej ako štyria „odcestovali", traja do Itálie a jeden dokonca do Indie.

Azda práve tým, že kríž Ježišov bol odovzdaný Šimonovi, naskytla sa ženám, o ktorých hovorí Lukáš, príleži-

tosť, aby sa priblížili k Ježišovi. U všetkých prirodzene cítiacich národov je právom žien, že pri poprave dávajú píred odsúdeným hovoriť svojmu srdcu. Tieto ženy boly občiankami mesta Jeruzalema; nie je vylúčené, že bol, ako sme spomenuli, akýsi spolok, ktorý pri poprave preukazoval ostatné služby odsúdencovi. Ženy sa chovaly ako pri smútočných nárekoch: Bily sa v prsia a bedákaly. Ale teraz stalo sa čosi, čo vôbec neočakávaly. Ježiš sa obrátil k nim; keď mu sňali kríž, mohol to urobiť. Tento výjav teda predpokladá do istej miery prvšie výjavy. Ježiš sa tu usiloval povzniesť ich prirodzený súcit k ošklivosti nad hriechami, ktoré jemu, nevinnému, spôsobovaly toľké muky, a tých, ktorí neľutovali, uvrhovaly ešte do väčšej biedy.

„Dcéry jeruzalemské! Neplačte nado mnou, ale plačte samy nad sebou a nad svojimi deťmi! Hľa, prijdú dni, kedy povedia: Blahoslavené neplodné a životy, ktoré nerodily, a prsia, ktoré nenadájaly! Vtedy začnú hovoriť horám: Spadnite na nás! a vŕškom: Prikryte nás! Lebo ak sa toto deje so zeleným drevom, čo sa teda bude diať so suchým!“

Ježiša ukrižujú

I doviedli ho na miesto Golgotu, čo sa vykladá miesto lebiek. A dávali mu piť myrhové víno, ale neprijal. — A bola tretia hodina, keď ho ukrižovali. — A spolu s ním ukrižovali dvoch lotrov, jedného po pravom a druhého po ľavom jeho boku.
(Mar. 15, 22—27; Mat. 27, 33—38; Ján 19, 17—24; Luk. 23, 33—34)

Od brány nebolo už ďaleko na popravisko, ktoré zbolo celkom podľa rímskeho zvyku blízko mesta. Vŕšok mal podľa tvaru meno Golgota — „miesto lebiek“.

Ženy, ktoré oplakávaly Ježiša, mohly azda zostať v blízkosti jeho a boly to možno tie isté, ktoré daly vojakom víno, smiešané s myrhou. Izraeliti, ktorí obyčajne miešali víno s vodou, poznali tiež všelijaké prostriedky, ktorými ho urobili ostrejším a opojnejším. Takému vínu, v ktorom sa rozpúšťala myrha, pripisoval sa „uspávací“ účinok, ako by sme dnes povedali. Ježiš, aby neurazil darcu, napil sa z neho len máličko; ale všetko nevypil; chcel trpieť pri plnom vedomí.

Potom mu sobliekli odev. I keď mal Ježiš na sebe rúcho z krvi, spôsobilo mu to neznesiteľné bolesti.

Potom ho ukrižovali podľa niektorého z uvedených spôsobov. Ukrižovali s ním aj oboch zločincov, jedného po pravom, druhého po ľavom jeho boku.

Podľa rímskeho zvyku naznačila sa pri poprave na tabuľku vina odsúdeného. Nápis potom niesli osobitne pred odsúdencom alebo mu ho zavesili na krk. Pri Ježišovi nebolo ľahko udať „zločin" niekoľkými slovami. Veď Ježiš nebol odsúdený na základe obžaloby, pre ktorú by sa bolo dalo použiť krátkej formuly z rímskeho zákoníka. Pilát si zvolil východisko, ktoré by ho chránilo so všetkých strán, a dal napísať na tabuľku: „Ježiš Nazaretský, kráľ židovský" — „Ježiš, Mesiaš-kráľ"! —

Pilát vedel, že týmto kráľom rozumeli zvláštneho kráľa. Teraz sa pomstil za to, že mu vyrvali rozsudok. Nech uvidia napísanú svoju vlastnú obžalobu! Nápis bol pripevnený v reči hebrejskej, latinskej a gréckej. Každá staničná tabuľka na palestínskych železniciach pripomína podnes zvláštnym spôsobom tabuľku na kríži Kristovom: udávajú mená miest písmom arabským, anglickým a hebrejským.

Farizeji zbadali dvojznačnosť, nápisu; objavovať formálne chyby, to bola ich sila. Nebol týmto nápisom celý židovský národ zosmiešnený? Hneď šlo k Pilátovi posolstvo a žiadalo, aby vina Ježišova bola udaná presnejšie. „Nepíš: Kráľ židovský! ale: Tento riekol, že je kráľ židovský!"

Pilát dal na tabuľku napísať presne to, z čoho bol Ježiš obžalovaný; čo ešte chcú? I odpovedal Pilát s rímskou stručnosťou a ráznosťou, ktorá nepripúšťala odporu: „Čo som napísal, to som napísal!" Podobne ako hovorí Pilát: „Čo som napísal, to som napísal!" oznamuje v starožidovskom podobenstve kráľ poddaným, ktorí ho prosia o odpustenie daní, že im vyhovel, hovoriac: „Čo minulo, minulo!"

Medzitým čo posolstvo odchádzalo k Pilátovi, previedli vojaci úkon, ktorý zakončoval život Ježišov pre tento svet: rozdelili si podľa zvyku a obyčaje jeho šaty medzi sebou.

Keďže na popravu sa vzťahoval „vojenský poriadok", boli každému, kto bol ukrižovaný, pridelení štyria vojaci. Podľa toho si tiež vždy štyria medzi sebou rozdelili šaty toho, ktorého ukrižovali. Vojaci, ktorí ukrižovali Ježiša,

rozdelili si štyri jednotlivé kusy: sandále, pás, plášť a vrchné rúcho. Keby spodný odev Ježišov bol býval len obyčajný kus látky, boli by ho rozstrihali na štyri kusy. Ale ten bol od vrchu vcelku utkaný. Táto poznámka je podaná tak, ako to môže urobiť len ten, kto pri tom stál a díval sa, ako vojaci rozťahujú odev a hľadajú na ňom šev. Nehatila ich v tom nijaká duševná nálada. Odev veľkňaza, ako rozpráva Jozef Flavius, bol tiež utkaný z jedného kusu.

Hádzali teda o odev lós. Kocky patrily vtedy k výzbroji práve tak ako tabak a karty v ostatnej vojne. Skrze pohanov, ktorí o tom všetkom nič nevedeli, naplnily sa slová svätého Písma, ktoré hovorí: „Podelili si moje šaty a o môj odev hodili lós."

Ježiš na kríži

Ale Ježiš hovoril: „Otče, odpusť im; lebo nevedia, čo činia!" I stál tu ľud a díval sa, a mimoidúci krútili hlavami a hovorili: „Ty si teda ten, ktorý zboríš chrám a vo troch dňoch ho zasa vystavíš! Zostúp s kríža a spomož sám sebe."
(Luk. 23, 35—46; Mat. 27, 39—49; Mar. 15, 29—36; Ján 19, 25—30)*)

Ježiš visel na kríži. Dielo katov bolo dokončené. Ale všetci vedeli, že jeho bolesti sa stále zväčšovaly. Odsúdenci obyčajne v návale bolestí preklínali seba i celý svet. Ale Ježiš mal len prosbu za iných, prosbu, na ktorej jeho srdcu toľko záležalo, že sa snažil Boha na nebesiach, prv ako ju predniesol, priaznive nakloniť slovom „Otče"! „Otče, odpusť im; lebo nevedia, čo činia!"

Im! Nikoho nevynímal! Preto platila táto modlitba najmä za tých, ktorí odpustenia najviac potrebovali, za vodcov národa. Za dôvod, aby im Boh bol milostivý, uviedol: „Nevedia, čo činia!" Veľkňazi a farizeji boli zaslepení nenávisťou!

Takáto bola modlitba Ježišova, ktorá stúpala k Otcovi nebeskému. Ale niečo iného znamenaly jeho slová v ušiach tých, ktorí ich počúvali. I teraz po odsúdení, pred tvárou smrti, opakoval Ježiš vyhlásenie, že je Synom božím. Pohliadol k nebu, kde mohly byť len duchovné bytosti, a zvolal: Otče! — Práve tak uisťoval, že je nevinný a iní vinní: Odpusť im! A znova dosvedčo-

val svoje božstvo slovami, ktorými sa snažil zmenšiť vinu vinníkov: Nevedia, čo činia!

Táto modlitba za odpustenie nebola ostatnou príčinou, že Ježiš bol znova zasypaný výsmechom a potupami. Akási tieseň zdržovala dosiaľ nepriateľov. Pri zajatí Ježiš ešte ukázal svoju moc — kto vie, či naraz nenadobudne znova bývalú silu. Teraz prezradzoval však sám, že nedúfa už vo svoje vyslobodenie. Veľkňazi sa cítia teraz celkom bezpečnými, tak bezpečnými, že otvorene pripúšťajú predošlé zázraky.

„Iným pomáhal, sám sebe nemôže pomôcť! Mesiaš! Kráľ izraelský! Nech sostúpi teraz s kríža, a uveríme v neho! Dôveroval v Boha, nech mu teraz pomôže, ak má v ňom zaľúbenie! Veď hovoril: Syn boží som!"

Veľkňazi a zákoníci stáli oddelene od „pospolitého ľudu"; a tiež nehovorili bezprostredne s Ježišom. Ich slová boly však vybrané zvlášť so zreteľom na tých, čo stáli okolo.

A boli iní, ktorí sa skôr len náhodou dostali do blízkosti kríža. Týchto posmech pociťoval Ježiš tým trpkejšie, čím bol kratší. Stavali sa pred neho, dívali sa na neho bezbranného drzými pohľadmi a potupovali ho: „Ty si teda ten, ktorý boríš chrám a v troch dňoch ho zasa vystavíš! Sostúp s kríža a zachráň sám seba!"

Pohanskí vojaci nasledujú príklad Židov: „Ak si kráľ židovský, pomôž si sám!"

Ba, i jeden z oboch zločincov, ktorí boli ukrižovaní spolu s ním, začal s tým súhlasiť. Pri všetkých bolestiach cítil ešte akési uspokojenie, keď mohol počuť alebo sám vyslovovať slová výsmechu. Pudom, ktorý býva v duši lotrov omnoho bezpečnejší ako v ľuďoch, ktorí vyrástli v pokojnom živote, poznal, že je Ježiš iste nevinný. Ale prečo je taký dobrý ešte i teraz? Na túto otázku nemá nijakej odpovede. „Odpusť im!" volal Ježiš! Proti tomu lotor sa búril. Neodpustiť: Pomstiť sa na tých, ktorí stoja pod nami! — „Keď si Mesiaš, pomôž sebe i nám!"

Druhý zločinec videl a počul to isté. Ale pôsobilo to na neho inakšie; najhlbšie vnútro tohto lotra bolo ešte mäkké, ako vnútro tvrdého jadra. A keď počul Ježiša prosiť Otca nebeského, aby odpustil nepriateľom, zmizol odpor v jeho duši. I on bol ako jeho druh mužom činu; videl však hlbšie, lebo mal ešte túhu po dobrote a láske.

Pred ním sa všetko spojovalo v jednu pevnú reťaz: Ježiš visí na kríži, znáša muky vnútornou silou, ktorú zločinec nemôže mať nikdy. Obyčajný nevinný človek bol by každého uisťoval o svojej nevine a bol by úpenlivo prosil Boha, aby ju vyniesol na svetlo! Tento Ježiš však prosí, aby Boh odpustil iným, prosí o to v stave, keď také prosby prídu človekovi len vtedy na um, keď to myslí naozaj úprimne. Ale ak sú jeho slová pravdivé, vtedy je viac ako človekom, potom Boh, ako sám hovoril, je skutočne jeho Otcom!

Jediný, ktorý sa otvorene zastal Ježiša, bol bývalý lotor. Karhal rúhavé reči svojho druha.

„Ani ty sa nebojíš, hoci trpíš také isté muky! My trpíme zaiste spravodlive; dostávame to, čo sme si zaslúžili; ale tento neurobil nič zlého!“

Táto reč obsahovala v sebe svedectvo o Kristovi. Vyznanie prinieslo lotrovi záplavu vnútorných milostí a strhlo ostatné závoje zpred tajomstva: Obrátil sa — každý pohyb mu pôsobil nevýslovné bolesti! — k Ježišovi a prosil ho: „Ježišu, spomeň si na mňa, keď prídeš do svojho kráľovstva!“

Keď prídeš do svojho kráľovstva! — Veril vo všemohúcnosť zdanlive bezmocného, ale neprosil, aby bol oslobodený od trestu a aby mu bolo uľavené v bolestiach, ale len o trochu lásky! Poznal, že Ježiš umrie pred ním. Ak mu Ježiš sľúbi pred svojím skonaním, že nezabudne naň na druhom svete, rád pôjde za ním.

Slávnostne ako kedysi, keď hovoril sediac na vŕšku alebo pod stromom alebo v loďke, visiac na kríži, Ježiš vyhlásil: „Veru, povedám ti: Ešte dnes budeš so mnou v raji!“

Tajomné slová! Umrieme oba, prv ako nastane nový deň! Nielen ja, ale i ty! Ale na druhom svete budeme zas spolu ako tu!

Prvé dve Ježišove slová na kríži majú akúsi vzájomnú vnútornú súvislosť; smieme sa akiste nazdávať, že čo do času nasledovaly dosť rýchle za sebou.

Ježiš visel celé tri hodiny na kríži. Zatiaľ sa stala s celým svetom okolo kríža strašná zmena. O šiestej hodine sa zatmilo a až do hodiny deviatej ležaly tmy nad celou zemou.

Novší racionalisti sa nazdávali, že niečo objavili, keď

Ulica krížovej cesty.

V úzkych uliciach je mnoho tône. Podkladom ulice je alebo samá natvrdo udupkaná hlina alebo dlažba z okrúhlych kameňov. Pre Ježiša, nesúceho kríž, bola práve táto dlažba obťažná. Primyslime si ešte do tohto tesného priestoru prúdy pútnikov a zástupy ľudu, keď viedli Ježiša na smrť kríža. Vpredu je hustým závojom zahalená žena.

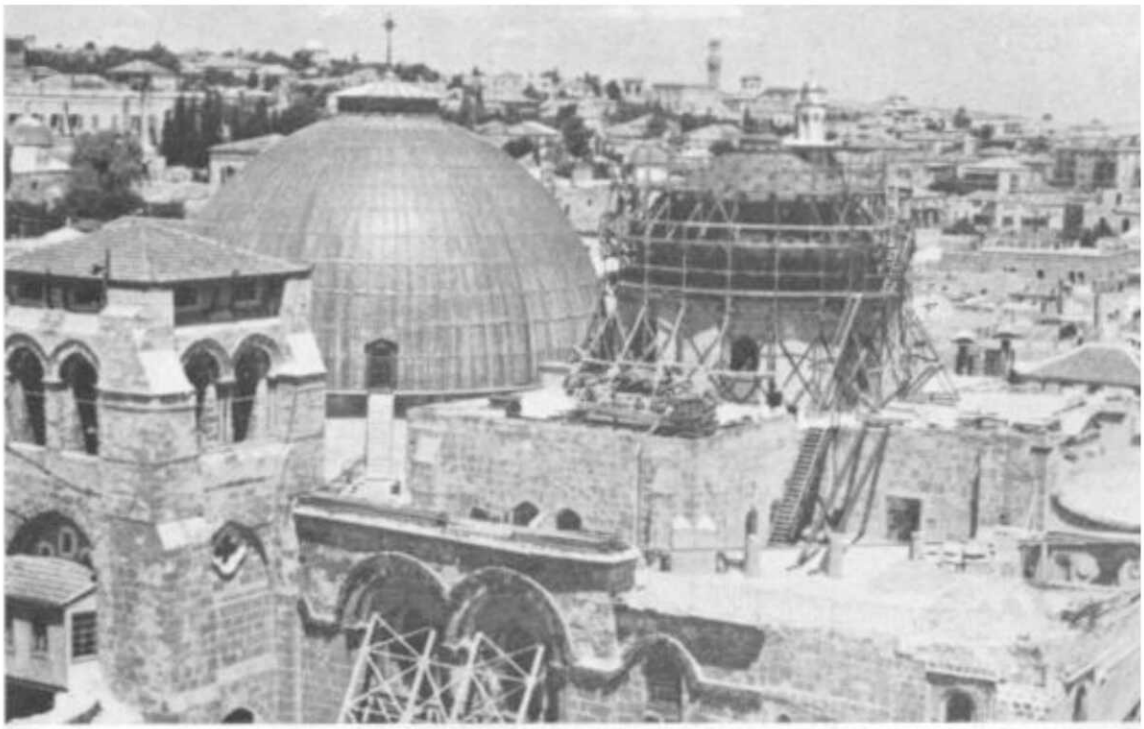

Bazilika Božieho hrobu v Jeruzaleme.

Na obrázku v strede vidno obidve kupoly baziliky Božieho hrobu v Jeruzaleme. Predná kupola je v dobrom stave, druhá a tiež aj väčšia časť celej budovy je skoro na rozpadnutie. Začína sa opravovať. V ľavom rohu vpredu vidno časť stavby, zvanej „Turris Davidica", „Veža Dávidova".

poukázali na to, že v čas splnu nemôže byť nijaké zatmenie slnka. To bolo starému Origenovi, ba možno, že aj apoštolom, práve tak dobre známe, lebo tieto prírodné zjavy v južných krajinách po tisícročia pozorovali.

Najväčšiu čiastku roka kraj leží pod jasným nebom v žiarivom svetle. Akým dojmom pôsobilo asi na všetkých, keď sa v čase pravého poludnia začaly rozplývať obrazy horských výšin, keď mizly tiene blízkych mestských hradieb a kríž čnel do výšky ako v nejakej tmavej jaskyni. Ako Židov tak i pohanov ovládla úzkosť.

U národa, ktorého súdnictvo svojimi koreňami väzí ešte v pospolitosti, nikdy sa nebráni príslušníkom pristupovať k umierajúcemu. Preto pustili aj Ježišovu matku ku krížu; a vedľa nej stál Ján, učeník, ktorý sa teraz bez obavy hlásil k Ježišovi.

Šaty si rozdelili, Ježiš nemal už nijakej moci nad svojím majetkom. Kto sa postará teraz o jeho matku? Sprevádzala ho na ceste utrpenia, trpiac s ním každú bolesť, a takto ju mierniac, ale i naplňujúc novou trpkosťou, ktorú zakusujú len ľudia, ktorí milujú iných viac ako seba samých, a jednako im nemôžu pomôcť.

Ale teraz bol čas rozlúčiť sa s tými, ktorí ho neopustili neverne. Ježiš pohliadol dolu na svoju matku a povedal jej: „Žena, hľa, syn tvoj!“ Pohľad, ktorý prešiel od nej k Jánovi, objasnil tieto slová, pohľad očí, krvou podliatych, v ktorom sa láska lúčila s láskou. Oko Ježišovo spočinulo na Jánovi. Riekol mu: „Hľa, tvoja matka!“

Teraz opustil Ježiš všetko.

Pozvoľna ako vzácna živica kanula srážajúca sa krv z jeho rán, pretekajúc cez seba samú; stekala po kmeni na zem a rozlievala sa v čiernych žilách na všetky strany sveta. Ako z dvoch prameňov, ktoré vznikaly v nebi samom, kvapkala z rán na rukách dolu. Kam až sa táto krv za niekoľko hodín dostala! Kamene na jeruzalemských uliciach vsiakly ju do seba; lepila sa na kovové súčiastky a kožené pásy rímskej výzbroje; bola vtlačená ako strašlivá pečať na dlaždiciach súdneho miesta a označovala cesty, ktorými Ježiš kráčal; kožené sandále vznešených a bosé nohy žobrákov sa jej tam dotýkaly.

Strašná tma bola len slabým obrazom toho, čo sa robilo medzitým v duši Ježišovej. Najstrašnejším spôso-

bom dialo sa tam to, čo pôsobí vlastnú trpkosť smrti: Umierajúci vnútorne sa odlučuje od toho, čo ho zvonku opúšťa. Od prvej chvíle plnil Ježiš vždy vôľu Otcovu, a láska k Otcovi vzrástla teraz v utrpenie nielen od hodiny k hodine, ale od sekundy k sekunde nad všetko ľudské pomyslenie. Za švihania bičov a za úderu kladív, za pálčivých bolestí a za posmechu ľudí počul hlas Otcov ako čosi sladké a všetko prenikajúce. Bol ako vták, chovaný síce za mrežami, ktorý však pri tom všetkom ustavične jasá v ústrety slnku. Jeho vôľa bola pri všetkom vonkajšom donútení slobodnejšia ako u ktoréhokoľvek človeka; veď pre toto tajomné spolužitie s Bohom ho odsúdili ako bohorúhača.

Tu stalo sa, čo jemu ako človekovi ostalo tajomstvom, tajomstvom takým strašným, že ho nepochopil. Pocit blízkosti milujúceho Otca strácal sa v strašnej mučivej neistote. V jeho najhlbšom vnútri, kam najväčšie telesné bolesti nemohly preniknúť, horela táto bolesť. Boh sa cítil od Boha opusteným!

Bola to bolesť, ktorá tajomným spôsobom činila koniec všetkým telesným útrapám a súčasne ich znova stupňovala; touto opustenosťou stávaly sa čímsi novým. Všetko mizlo pre neho v tejto bolesti: — suroví vojaci, ktorí dávali naňho pozor, veľkňazi, ktorí ho potupovali, zvedaví diváci, ktorí si všímali každej zmeny, ba i drahá matka a verný učeník boli mu teraz vzdialení. Ježiš volal: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil!" a začal sa modliť 21. žalm.

Bol to výkrik, ktorý zamrazil všetkých dobrých a ktorý ho ničil v očiach nepriateľov viac ako všetok posmech. Víťazne plesali: Teraz stratil silu, aby sa pretvaroval!

„Eli, Eli lamma sabakthani!" znely slová. Evanjelisti ich uvádzajú, lebo ináč neporozumieme tomu, čo nasleduje. Slovo „Eli" — „Bože môj", ktoré Ježiš povedal dva razy za sebou, znelo celkom ako „Eliaš". Eliaš bol dôležitou postavou vo viere ľudu nielen ako predchodca Mesiašov, ale aj ako pomocník vo všetkých potrebách. Slávnosť sv. Eliaša na hore Karmel dosiaľ sjednocuje ako nijaká iná všetky vyznania.

Ježiš nato zvolal: „Žížnim!"

Smäd Ježišov dosiahol akiste stratou krvi pri bičovaní a ukrižovaní a tým, že visel na kríži s celkom otvorenými

ranami, najvyššieho stupňa. Umrieť smädom je bolestnejšie ako umrieť hladom. Na jazyku a v dutine ústnej tvoria sa pľuzgiere; človeka ovládne strašný nepokoj, pretože šťavy v tele nemôžu dobre prúdiť.

Vojaci počuli Ježišovo zvolanie. To súhlasí s vtedajšími pomermi, že vzali so sebou na stráž nejaký nápoj. Vínový ocot bol, ako to dokazujú mnohé texty, nielen u rímskych vojakov, ale i u Židov obľúbeným, lacným nápojom. Keramion octu bol podľa egyptských listín štyri razy lacnejší ako také isté množstvo vína. Tu pribehol vojak — vojaci sedeli neďaleko miesta, kde kvapkala krv a stekala na zem — namočil hubu do vínového octu, hubu užívali akiste ako zátku, napichol ju na trstinu a podal k ústam Ježišovým. Bol to predsa len surový žart, keď povedal: „Nech sa napije! Uvidíme, či príde Eliaš a či ho sníme s kríža!"

Hneď nato zvolal Ježiš: „Dokonané je!" Toto slovo znelo ináč ako predošlé výkriky. V tiesni, ktorá zahrňovala v sebe celé veky, cítil sa od svojho Otca opustený — teraz poznával, že Otec mu nebol nikdy tak blízko ako v týchto chvíľach; podľa rozhodnutia Otcovho pretrpel vo svojej duši, nakoľko to božiemu Synovi bolo možné, stav hriešnikovho vnútra, stav odlúčenosti od Boha.

Ešte raz dosvedčil Ježiš, že všetko utrpenie podstúpil dobrovoľne. Ale bolo také trpké, že teraz, keď už všetko minulo, ďalej žiť nemohol. V tajomnom odlúčení od Otca vnútrom už odumrel. Čo teraz prichádzalo, bolo ako nežné večerné zore po búrke, pokoj po práci: — A návrat!

„Otče, do tvojich rúk porúčam ducha svojho!"

Vo svojej opustenosti neodvážil sa Ježiš už skoro nazývať Boha svojím Otcom. Teraz dostalo sa to slovo znova na jeho pery, bolo akoby začiatkom svídania sa. Zvolal veľkým hlasom: „Do tvojich rúk porúčam ducha svojho!" Slovo, ktoré obyčajne prekládame výrazom „porúčať", je prevzaté z právnickej reči a znamená „odovzdať do opatery", aby neskoršie bola vydaná tá istá vec, a nielen vec rovnakej hodnoty. Prvý zásvit budúceho zmŕtvychvstania chveje sa okolo tohto výroku.

Keď takto dôveryplne ostatný raz zvolal na svojho Otca, sklonil svoju hlavu a skonal. I smrť bola pre neho skutkom, ktorý vykonal zo slobodnej vôle.

Znamenia a svedectvá pri smrti Ježišovej

A hľa, opona chrámová roztrhla sa na dve časti od vrchu až do spodku; a zem sa zatriasla, a skaly pukaly, a hroby sa otvárały, a mnohé telá svätých, ktorí boli zosnuli, vstaly; a vyšli z hrobov po jeho vzkriesení prišli do svätého mesta a zjavili sa mnohým. Tu stotník a tí, ktorí boli s ním strážiť Ježiša, keď videli zemetrasenie a to, čo sa robilo, veľmi sa poľakali a riekli: „Naozaj, toto bol Syn boží!" A boly tam opodiaľ mnohé ženy, ktoré prišły za Ježišom z Galilejska a posluhovaly mu. (Mat. 27, 51—56; Mar. 15, 38—41; Luk. 23, 47—49; Ján 19, 31—37)

Dielo bolo dokonané, závoj Starej smluvy bol roztrhaný. Znameniami to oznamoval Otec židom a pohanom.

Opona chrámová sa roztrhla. Bola totiž vnútorná opona medzi svätyňou a svätostánkom, a vonkajšia, medzi nádvorím a svätyňou. Keďže šlo o znamenia pre izraelský národ ako pre spoločnosť náboženskú, bola to akiste opona vnútorná. Svätostánok v chráme sa teraz stal miestom, ktoré už nič neznamenalo. V tej chvíľke, keď duša Ježišova opustila chrám tela, opustil Boh chrám jeruzalemský.

Zem sa zatriasla; zemetrasenie vzbudilo v každom, kto vedel o odsúdení, ktoré sa práve dokonávalo, vnútorný nepokoj. Otrasmi rozpukávaly sa skaly; kamene, ktoré uzavieraly hroby, sa odsunuly a uvoľnily prístup do hrobu. Tak treba rozumieť vete: hroby sa otváraly. Ako keby ich svolávaly trúby k súdu, vstávali mŕtvi z hrobiek. Teraz alebo po vzkriesení prišli do mesta a zjavili sa mnohým.

Najvzrušivejšie pôsobily tieto udalosti na tých, ktorí stáli pod krížom. Tma sama od seba im vysvetľovala, čo znamená — potom prišlo zemetrasenie, ktoré na skalnatom vŕšku pôsobilo obzvláštnym dojmom: Temné znamenie kríža pohybovalo sa na oblohe!

Dozor na prevedenie ukrižovania bol podľa vojenských pravidiel sverený jednému stotníkovi, centurionovi. Tento, ako dôstojník, nesedel medzi vojakmi. Celá jeho pozornosť bola obrátená na to, čo počul a čo videl. Cítil akiste práve tak ako Pilát, že za touto nenávisťou Židov dorážajú nadľudské sily — naproti tomu Ježiš javil sa ako človek, ktorý podstúpil smrť z vlastného slobodného rozhodnutia. Nebeské mocnosti sa prejavovaly v sú-

časných prírodných úkazoch. Iste cítil teraz tento dôstojník chvíľky, v ktorých sa ho zmocňovala ona hrôza, ktorú pociťoval Pilát keď počul, že tento Ježiš sa prehlasoval za Syna božieho. Ale stotník prešiel s odvahou týmito hrôzami a dostal sa do oblasti viery: „Naozaj, toto bol Syn boží!"

Diváci, ktorí vydržali pri kríži, pozvoľna umĺkli. Stále nevyhnutelnejšie pozorovali, že umierajúci na kríži je príčinou všetkých týchto strašných prírodných úkazov. Bili sa v prsia; vyzeralo to, akoby uistenie, že, pokiaľ sa to ich týka, popravu neschvaľujú. Potom sa ponáhľajú nazad do mesta, ako sa uteká pred ťažkou búrkou do domov.

Strach a hrôza, ktorá všetkých zachvátila, znamenala pre verných, ktorí sprevádzali Ježiša na popravisko, úplnú voľnosť pohybu. Nielen matka jeho a Ján, ale i iní známi, ktorým akiste zprvu dovolili sa dívať len zďaleka, mohli teraz bez prekážky pristúpiť ku krížu. Tak sa asi vysvetľuje, že u prvých troch evanjelistov čítame, že sa dívali z diaľky, kdežto Ján hovorí, že stáli pri kríži.

Priatelia pochovajú Ježiša

Keďže bol deň pred slávnosťou, pristúpili Židia, aby neostaly telá na kríži v sobotu, k Pilátovi a prosili ho, aby sa im zlámaly hnáty a aby ich sňali s kríža.
(Ján 19, 31—42; Mat. 27, 57—61; Luk. 23, 50—56; Mar. 15, 42—47)*

Podľa židovskej obyčaje popravení sa museli hneď pochovať. Keďže Ježiš bol popravený v predvečer slávnosti veľkonočnej — sviatok sa počínal nie o polnoci, ale západom slnka, — javil sa tento príkaz ešte naliehavejším. Ale i bez ohľadu na to záležalo farizejom na tom, aby ostatné stopy po Ježišovi boly pokiaľ možno čím prv zahladené. I objavilo sa pred Pilátom posolstvo a prosilo, aby mŕtvoly boly odstránené; ako sa zdá, v Palestíne z ohľadu na náboženské city Židov udomácnil sa i bez toho zvyk, že ukrižovaní, ktorí ináč často žili ešte deň alebo dva, boli usmrcovaní tak, že sa im zlámaly hnáty. Vojaci dostali teda rozkaz usmrtiť troch odsúdencov na kríži. Obidvom lotrom zlámaly hnáty, a len potom išli k Ježišovi. Z nehybnosti Ježišovej sa ešte nedalo súdiť bezpodmienečne o jeho smrti. Ale keď pozreli bližšie,

poznali, že umrel. Rozkaz bol rozkaz. Aby sa celkom presvedčili, pristúpil jeden z vojakov a vrazil ostrú kopiju s pravej strany do jeho srdca. „Hneď vytiekla krv a voda" — hovorí Ján. Keby bol býval Ježiš usmrtený len bodnutím kopijou, bolo by to bodnutie malo iné následky. Ján výslovne pripojuje, že sám bol toho svedkom. Ján teda neopustil kríž, kým Ježiš nebol sňatý.

Skoro v ten istý čas, keď vojaci dostali rozkaz polámať odsúdencom hnáty, hlásil sa asi Jozef z Arimatie u Piláta. Tento človek bol členom rady; patril, ako by sa bolo povedalo na starých zemských snemoch, k zástupcom veľkostatkárov. Až dotiaľ zo strachu pred členmi strany nevyznával otvorene vieru v Ježiša. Teraz prihováral sa pred Pilátom, a žiadal si telo Ježišovo. Čas naliehal; keď vojaci odídu, hodia sa mŕtvoly jednoducho do nejakej jamy a jama sa zasype.

Pilát mal právo vydať mŕtvolu Ježišovu tomu, kto ho o to poprosil. Jozef z Arimatie našiel miestodržiteľa v nálade, v ktorej bol obzvlášť naklonený vyhovieť prosbe v prospech nevinne odsúdeného. I v jeho paláci nastala tma a zem sa pukala pod záchvevmi zemetrasenia.

Jozef z Arimatie hovoril s Pilátom už po rozkaze vojakom a pred oznámením smrti Ježišovej. Pilát „bol prekvapený", keď počul, že Ježiš už umrel. Prebudila sa v ňom zaiste znova ona hrôza, ktorú cítil predpoludním: — Ešte dnes sa pýtal toho človeka: Odkiaľ si? Či sa na koniec vrátil tam, odkiaľ prišiel? Musí predsa vedieť, čo sa vlastne pri jeho smrti stalo. Stotník mu musí podať zprávu.

Jozefovi „daroval" mŕtvolu. Pilát síce mohol žiadať vysoké výkupné. Teraz nepožadoval nič, hoci všetci títo úradníci z novo vyniklých rodov veľmi dobre vedeli v takýchto prípadoch sohnať peniaze.

Mužovia, ktorí majú odvahu vo svojej strane mať vlastnú mienku, dohovorujú sa navzájom pri zvláštnych príležitostiach. I prišiel k Jozefovi z Arimatie druhý člen veľrady, radca Nikodém, ktorý kedysi bol mal s Ježišom nočný rozhovor. Jozef dal vo svojej záhrade za mestom vytesať hrob. Všetky staré národy na Východe maly v obyčaji, že sa staraly o hrob, svoj príbytok po smrti, skoro viac ako o dom, v ktorom bývaly za živa; ešte

vždy sú na Východe ľudia, ktorí si dajú svoj hrob pripraviť už vopred.

Tento svoj hrob prenechal Jozef Ježišovi. Bol totiž blízko miesta ukrižovania; tak bolo možné pochovať Ježiša ešte pred západom slnka. Nehrozilo teda nebezpečenstvo, že by farizeji, odvolávajúc sa na nastávajúci deň sviatočný, zakázali ho pochovať.

Ako Jozef poskytol hrob, chcel sa Nikodém postarať v hojnej miere o všetko, čo patrilo ku vznešenému pohrebu. Jeho sluhovia priniesli asi 100 funtov (30 kilogramov) drahých mastí, smiešaninu myrhy a aloe. I sňali telo Ježišovo s kríža, položili ho do lona jeho najsvätejšej matky a odniesli ho k hrobu.

Slnko bolo už hodne nízko nad obzorom, blížilo sa na západe mesta k plocho sa rozprestierajúcim horstvám. Ženy utvorily Ježišovi sprievod, pochovanie zaobstarali potom mužovia. Dnešné pohrebné zvyky nám vysvetľujú zaujímavé slová: „Ženy sedely naproti hrobu." Nie je zvykom totiž, aby sa ženy dívaly na pochovávanie; zostanú na nejakom voľnom mieste mimo cmitera a čakajú, kým sa mužovia vrátia. Ale to nevylučuje, že by si neboly ešte pred pochovaním zvlášť prezrely hrob a že by sa neboly dohovorily, že po sviatku doplnia a dokonajú to, čo mužovia urobili, tým že pridajú drahocenných mastí.

Nepriatelia Ježišovi zapečatia hrob

Na druhý deň však, ktorý je po prípravnom dni, sišli sa kniežatá kňazské a farizeji k Pilátovi a riekli: „Pane! rozpamätali sme sa, že ten svodca ešte za živa riekol: Po troch dňoch zasa vstanem!" (Mat. 27, 62—66)

Veľkňazom a farizejom bolo oznámené, čo sa ešte po ukrižovaní stalo: — Jozef z Arimatie a Nikodém, dvaja členovia veľrady pochovali Ježiša. Hrob bol v záhrade Jozefovej, nebol teda verejnosti prístupný!

Teraz zrazu poznajú iné vysvetlenie slov Ježišových o „zničení a znovapostavení chrámu" a vedia, že tým Ježiš predpovedal svoje zmŕtvychvstanie. Neveria síce tomu; ale obávajú sa, aby učeníci za múrmi záhrady nepripravili nový podvod.

I objavia sa znova pred Pilátom. Teraz začali ako

ľudia, ktorí v behu udalostí si niečo zavčasu nerozvážili: „Pane, rozpamätali sme sa, že ten svodca ešte za živa riekol: Po troch dňoch vstanem! Rozkáž teda strážiť hrob až do tretieho dňa, aby azda neprišli jeho učeníci a neukradli mŕtvolu a neriekli: Vstal z mŕtvych! Vtedy by bol ostatný blud horší od prvého!"

Teraz báli sa farizeji už i mŕtveho ukrižovaného! Veď Pilátovi to mohlo byť ľahostajné, keď sa učinia smiešnymi. Krátko rímsky znela jeho odpoveď: „Máte stráž! Ďte a strážte hrob ako najlepšie budete myslieť!"

Iste pri tom potlačoval úsmev: — Neobyčajní ľudia, títo Východniari!

Veľkňazi a farizeji dostali tak na základe úradného dovolenia slobodný prístup k hrobu Ježišovmu. Tento postup bol i ranou proti Jozefovi z Arimatie, ktorý sa opovážil verejne zastať sa odsúdenca. Zaiste i záhradníka nie menej pobúrilo, že musel strpieť rímskych vojakov v obvode svojom.

Farizeji zapečatili hrob. To sa dalo ľahko urobiť. Hrob, ako vysvitá zo správ o zmŕtvychvstaní, podobal sa hrobkám, ktoré pri Jeruzaleme ešte najdeme: Z akejsi predsiene prišlo sa nízkym vchodom do vlastnej hrobky. K tejto sa privalil kameň, veľký ako poriadny mlynský kameň, a tak sa uzavrel prístup. Farizejom šlo teda o to, aby zabránili, že by niekto neodvalil tajne kameň a neodniesol mŕtvolu. Zapečatili kameň, cez skalu a kamenný príklop natiahli stuhy, pokryli ich pečatnou hmotou a vtlačili tam úradnú pečať. Potom vojaci dostali rozkaz stáť pri hrobe na stráži.

Zapečaťovať bolo vtedy viac v obyčaji ako dnes. Hovorí sa dokonca o „zapečaťovaní" vriec s tovarom. Pečať veľkňazská patrila k úradu veľkňaza ako žezlo kráľovi.

Zapečatený hrob je prázdny

A hľa, nastalo veľké zemetrasenie. Lebo anjel Pánov zostúpil z neba, pristúpil a odvalil kameň a sadol si naň. A jeho vzhľad bol ako blesk a jeho rúcho ako sneh. A od strachu pred ním zdesili sa strážci a zostali akoby mŕtvi. (Mat. 28, 2—4)

Ráno v Jeruzaleme: — Hromady domov začínajú odrážať farby neba. Vyzerá to, ako keby mazivo svietilo zdnuká, najprv tmavou červenohnedou farbou, potom prejdú jednotlivé plochy do jasnej sýtej zlatožltej farby alebo do žiarivej bielosti. Hranice svetla a tône na hranách sú ostrejšie.

V tom istom čase vystupuje z hnedej farby ranného úsvitu okolie mesta. Múry okolo záhrad rozjasňujú sa na stranách obrátených k východu, ďalej zreteľne vidíme stáť cypriše ako čierne zástavy, smerujúce k ružovošedému nebu v pozadí, a nižšie olivy vynorujú sa ako strieborné bledé mraky.

Tak bolo i toho rána, kedy strážci netrpezlive čakali na hodinu, kedy sa budú môcť vrátiť do kasární. Nesmyselnejšiu službu im dosiaľ ešte nikto nerozkázal! Také voľačo bolo možné len v tejto židovskej zemi! Hodiny stráže istotne neprešly bez všelijakých drsných rečí.

Zatiaľ vrátila sa duša Ježišova s púte k spravodlivým Starej smluvy nazad do hrobky. Ak sa človek, blízky smrti, nenazdajky uzdraví, a za včasného rána, prebúdzajúc sa z hlbokého spánku, pocíti v najhlbšom vnútri tento šťastný obrat, je to zároveň i hlboké vzrušenie i blažená spokojnosť, ktoré sa slovami nedajú opísať. A ako má nedostatočná ľudská reč obsiahnuť, čo cítil Ježiš, keď vystupoval ako Syn človeka z hrobu!

Apoštoli sú natoľko striezliví, že sa vyhýbajú opisovaniu vecí, ktoré nevideli. Opisujúc vzkriesenie Ježišovo, začínajú hovoriť o tej udalosti, pri ktorej ako svedkovia boli prítomní prostí ľudia.

Strážci čakali kým prejde čas stráže; tu počala sa zem triasť: — nadzemská postava priblížila sa s neba k hrobu a odvalila kameň. Tvár nebeského posla planula ako blesk, a jeho odev žiaril ako sneh. Strážci sa zľakli. Celí sa triasli a nevedeli sa opanovať.

Evanjelista oznamuje len toto. V každom prípade zachovali sa vojaci, keď anjel zmizol, tak ako sa chovajú mužovia obyčajne za takých okolností. Snažia sa zprvu všetko označiť ako klam — ale kameň bol odvalený a tela v hrobe už nebolo, ako sami videli. To boly skutočnosti.

Ženy prichádzajú k hrobu

A keď prešla sobota, Mária Magdalena a Mária Jakubova a Salome nakúpily voňaviek, aby šly pomazať Ježiša. A veľmi včasne prvého dňa v týždni prišly ku hrobu, keď slnko už vyšlo. I hovorily jedna druhej: „Ktože nám odvalí kameň odo dverí hrobových?" (Mar. 16, 1—8; Mat. 28, 1—10; Luk. 24, 1—11; Ján 20, 1—2)

Priatelia Ježišovi sa od Ježiša nielen odlúčili, ale zčiastky sa i rozutekali. Okrem toho boli v meste, ktorého obyvatelia nepriateľsky o nich smýšľali. Už vyjsť z domu znamenalo do istej miery odvážny čin. Veď v týchto tesných kútoch východných miest nespočetné oči pozorujú každého, kto nepatrí do štvrti.

V takejto nálade nebolo nijakých spoločných ushodnutí; keď sa na toto dívame s ľudskej stránky, je príznačné, že ženy, ktoré sa dávajú viesť len citmi k umrelému Majstrovi, tvoria skôr jednotu ako mužovia.

Vo veľký piatok večer nemaly ženy už kedy na úsluhy lásky. Umienily si však, že to dohonia v sobotu, v deň po dni zákonitého pokoja. Niektoré nakúpily ešte v sobotu po západe slnka drahých mastí, či to už boly prášky z voňavej živice, a či voňavé oleje. Teda v nedeľu, v prvý všedný deň podľa vtedajšieho počítania, vydaly sa zavčas rána k hrobu.

Slnko vychádza v apríli asi okolo šiestej hodiny nad horou Olivetskou. V tom čase vládne zvláštna nálada. Na uliciach spočíva ešte studený, takrečeno rosou pre-

niknutý nočný vzduch. Prví osli, s vrecami naplnenými vodou, prichádzajú cupkavými krokami od prameňov za mestom: — prach sa víri, hlasy vodcov znejú rezko a v plnej sile. Ženy s plnými košmi zeleniny na hlave idú za zvieratmi.

V toto ráno po dni pokoja bol ruch väčší ako inokedy. Otváraly sa krámy a bazáry, ľudia rozkladali tovar a potraviny, robili ohne, psi sa uťahovali.

Niektoré zo žien zabočily cestou k hrobu k bazárom, kde sa daly dostať voňavé veci a oleje.

Mária Magdalena došla prvá k hrobu. Pobrala sa s ostatnými, ale nedávajúc sa ničím zdržovať, šla hneď za mesto. Ona, ktorá milovala Pána ešte väčšmi ako ostatní, túžila istotne po tom, aby mohla aspoň chvíľočku ostať sama pri jeho mŕtvole.

Ženy nevedely, že k hrobu bola postavená stráž. Keď kráčaly so svojimi drahocennými masťami ulicami, maly len túto starosť: „Ktože nám odvalí kameň od vchodu hrobového?“ Nepostávali tu ešte nijaký záhaľčiví ľudia, ktorí by boli k tomu ochotní za bakšiš.

Brána do záhrady, ktorou vojaci ušli, bola otvorená. Keď prišli bližšie, videli, že kameň je odvalený.

Cítiac, ako by boly obklopené nepriateľskými ľuďmi, ponáhľaly sa k hrobu ako ku miestu, kde vedely, že budú chránené. Teraz ani v hrobe nedaly Majstrovi pokoja!

Mária Magdalena bola už dlhšie pri hrobe, keď prišly ostatné ženy; preto je ona prvá, ktorá myslí na to, že hneď treba podať apoštolom zprávu. Ponáhľala sa nazad do mesta a priniesla Petrovi a Jánovi zvesť. V jej predstave stala sa najhoršia možnosť skutočnosťou: „Vzali Pána z hrobu, a nevieme, kam ho položili!“

Ostatné ženy, ktoré prišly k hrobu neskoršie, ostaly tam dlhšie. Postavily nádoby s voňavými olejami a schránky s drahocennými práškami na zem, zohly sa a vstúpily z predsiene do vlastného priestoru hrobového. Tu zachvátila ich nová hrôza. Naraz stáli pred nimi dvaja mužovia, odení do bielych rúch. Zjav pôsobil v úzkej hrobovej komore, kde dookola silné skalité steny uzavieraly priestor, inakšie ako pod širym nebom. Zľakly sa lesknúcich sa postáv a sklopily pred nimi oči k zemi.

Z úst jedného anjela zaznelo im však v ústrety: „Nebojte sa! Hľadáte Ježiša Nazaretského, ktorý bol ukrižo-

vaný! Vstal, niet ho už tu! Hľa, tu je miesto, kam ho položili! Rozpamätajte sa na to, ako vám predpovedal, keď bol ešte v Galilei, že Syn človeka bude vydaný do rúk hriešnikom, bude ukrižovaný a tretieho dňa vstane z mŕtvych! Choďte teda hneď a oznámte jeho učeníkom, a najmä Petrovi, že vás predíde do Galileje! Tam ho uvidíte, ako vám bol predpovedal!"

Ženy vybehly z hrobky; boly bez seba, triasly sa a chvely. Nepozostávalo im nič iné, ako vyhľadať učeníkov. V každom prípade im musely oznámiť, že hrob našly prázdny.

Nie je nič presnejšieho povedané o tom, kedy prišly k učeníkom. Zodpovedalo to celkom spleti ulíc a uličiek východného mesta, ktoré k tomu nebolo ich rodným mestom, ak nestretly na zpiatočnej ceste Petra a Jána. Títo sa zatiaľ na zprávu Magdaleninu vyďali k hrobu. Možno, že najprv stretly iných učeníkov, nie Petra a Jána. Veď zprávy o vzkriesení dávajú spôsobom podania ešte pocítiť rozrušenie onoho rána. Uvádzajú sa len jednotlivé výjavy, ktoré nie sú zreteľne proti sebe ohraničené.

Apoštoli a učeníci, pravda, neuverili rozrušeným ženám, ktoré k nim prišly.

Peter a Ján pri hrobe

Vyšiel teda Peter a ten druhý učeník a šli k hrobu. A bežali oba spolu. Ale ten druhý učeník čoskoro predbehol Petra a prvý prišiel k hrobu. A keď sa nahol, videl ležať plachty, ale dnu nevošiel. Vtedy prišiel Šimon Peter, idúc za ním, a vošiel do hrobu. (Ján 20, 3—10; Luk. 24, 12)

Mária Magdalena doniesla zprávu: „Pána vzali z hrobu!" Možno hovorila len s Petrom a Jánom. Títo dvaja sa na jej zvesť hneď pobrali k hrobu. V ich najhlbšom vnútri oživlo čosi nového. Ponáhľali sa tam a neprehovorili cestou ani slova. Ján prvý prišiel k hrobu. Je to celkom ľudské a hodiace sa k jeho tichej povahe, že Ján vstúpi len do predsiene a do vlastnej hrobky sa len nahne. Tu sa voľačo stalo! Neopováži sa takrečeno bez svedkov zistiť stav veci.

Peter, ktorý prichádza za ním, je živší a odhodlanejší. I vojdu spolu do hrobky. Ako dvaja ľudia, ktorí sa tým viac stanú pozornými, čím ide medzi nimi o väčšiu

stávku, prezrú všetko. Plátené plachty ležia pred nimi tak ako boly ovinuté okolo údov, lenže svojimi záhybmi už nič neobjímajú; a šatka, ktorá bola viac ráz okrútená okolo hlavy, ukazuje ešte, ležiac na jednom mieste, záhyby do seba zapadajúce — toto chcel Ján zdôrazniť slovami „choris" a „entetyligmenon". Pohľad na to pôsobil dojmom, ako by sa mŕtve telo Ježišovo náhle bolo premenilo na vzduch — telo sa stalo teda, nadobúdajúc znova života, telom osláveným, na priestore nezávislým.

Nespomína sa ani jediné slovo — hľadia na seba a pohľadmi si porozumejú.

I nastane aj v ich duši čosi ako vzkriesenie; viera, ktorá driemala, nevediac celkom sama o sebe, sa prebudila; to živé, čo ich poháňalo k hrobu, teraz prerazilo navonok: — poznávajú, že Ježiš vstal z mŕtvych, a toto poznanie stáva sa im vychádzajúcim slnkom, ktoré všetko, čo s Ježišom prežili, ožiari novým svetlom: — jeho zázraky, jeho reči o utrpení a smrti, o zmŕtvychvstaní, a jeho slová o zrade Majstra!

Rozruch, ktorý v tejto chvíľke nastal v dušiach apoštolov a ktorý v premenlivých náladách trval až do soslania Ducha svätého, môžeme len tušiť, ale ho nikdy celkom neprecítime. Všetko to, čím bol prielom kresťanstva neskoršie pre jednotlivé hľadajúce duše, nebolo pre nich len zážitkom vnútorným, ale i vonkajším. Stýkali sa s ním ako s človekom, ktorý sa teraz zjavil z iného sveta ako Syn boží a Pán všetkého.

V živote ľudskom bývajú dni, ktoré sa rovnajú celým rokom; také dni prežili apoštoli od vchodu do Jeruzalema, a nové ich ešte čakaly.

Ježiš sa zjaví Márii Magdalene

Kdežto Mária ostala vonku pri hrobe a plakala. A ako tak plakala, nahla sa a nazrela do hrobu. Tu uzrela dvoch anjelov v bielych šatách sedieť, jedného u hlavy a druhého u nôh, tam kde bolo položené telo ježišovo. Riekli jej títo: „Žena, čo plačeš?" Riekla im: „Preto, že vzali Pána môjho, a neviem, kam ho položili!" Keď to povedala, obrátila sa nazad, a videla stáť ježiša — ale nevedela, že je to ježiš. (Ján 20, 11—18)

Mária Magdalena bola znovu samotná pri hrobe v záhrade. Slnko zatiaľ bolo vystúpilo na oblohu a ožiarovalo všetky kúty záhrady, ktorá bola podľa spôsobu

takýchto sadov vysadená stromami a vždy zeleným krovím. Magdalena bola v stave, do akého ženy často upadávajú: všetko, čo k nej prichádza zvonku, stráca svoju silu a svoj význam, pokiaľ to nemá vzťahu k jej bolesti.

I stála pred hrobom a plakala. Predstavme si na príklad matku stojaciu pri pohorelisku, kde pod popolom je pochované jej dieťa — trnie a narieka bez cieľa, prejavujúc v tom oddanosť, vystupňovanú až k otupelosti. Takí ľudia zostávajú na mieste nešťastia. Je to azda skôr nepokoj z bolesti ako rozvážený úkon vôle, keď sa nahýňa do hrobu. I zbadá dnu dvoch anjelov; jeden je pri hlave kamennej lavice, ktorá tam, ako sa zdá, je trocha vyvýšená; druhý stojí poniżej.

Anjeli sa pýtajú: „Žena, čo plačeš?"

Magdalena vidí svet len cez svoje slzy a má len jediný výkrik nárek u: „Vzali Pána, a neviem, kam ho položili!"

Čo je týchto dvoch do nej, veď ani nevedia, prečo tak plače! Bez toho, že by sa lepšie prizrela, obráti sa, chcejúc teraz prehľadať záhradu. Tu vidí niekoho pred sebou stáť, ale ako žena, ktorej sa stal život plačom, nepozrie. — Akýsi hlas sa pýta: „Žena, čo plačeš? Koho hľadáš?"

Koho hľadáš? — táto otázka zasiahne jej dušu. Teraz ožije. Človek, ktorého si ešte ani poriadne neprezrela a ktorý nejde bližšie k nej, je istotne záhradník! A naraz sa jej zmocnila myšlienka, plná nedôvery. Či hádam sa tomuto človekovi nezdalo pochovanie ukrižovaného v hrobe jeho pána akýmsi znesvätením a či preto neodpratal mŕtvolu? Takéto podozrenie mohlo vzniknúť ľahšie, ako si myslíme. Takí záhradníci si vykračujú ako páni po im sverených sadoch a stavajú sa proti akémukoľvek zasahovaniu do ich právomoci. Magdalena osloví človeka, o ktorom si myslela, že je strážnikom, naliehavým dôrazom:

„Pane, ak si ho ty vzal, povedz mi, kam si ho položil. Ja si ho vezmem!"

Tento neznámy, ktorý stál pred ňou, naozaj „odniesol telo"; veď je to sám Ježiš, ktorý sa jej ukazuje, aby ju presvedčil o svojom zmŕtvychvstaní.

„Mária!"

Akoby ju napomenul: Pozri sa len na mňa lepšie! Tu sa zasa po spôsobe bezradne plačúcich od neho odvrátila.

Toto slovo, povedané hlasom, ktorý ju prebúdza v hĺbke srdca, teraz stačí; povie len jediné slovo: „Rabboni! — Majstre!“

Potom pozdraví tak ako to robievala pred jeho utrpením a smrťou. Ježiš ju láskave upozorňuje, že sa pominuly staré časy, kedy žil medzi nimi ako človek. Čoskoro sa aj jeho terajší stav zmení v iný. „Netýkaj sa ma! Veď ešte som nevystúpil k svojmu Otcovi! Iď k bratom mojim a oznám im: Vstupujem k svojmu Otcovi a k vášmu Otcovi, k Bohu svojmu a k Bohu vášmu!“

Magdalena prichádza k učeníkom po druhý raz, teraz nie menej, ale celkom inakšie rozrušená ako prvý raz: „Videla som Pána!“

A potom začala rozprávať.

Prvý pokus odtajiť zmŕtvychvstanie Ježišovo

Ktoré keď odišly, hľa, niektorí zo strážnikov prišli do mesta a zvestovali kňazstvu kňazským všetko, čo sa stalo. I shromaždili sa so staršími a po porade dali mnoho peňazí vojakom. (Mat. 28, 11—15)

Keď sa vojaci zo zľaknutia prebrali, ušli zo záhrady. Boli najatí za strážcov hrobu. Mŕtve telo, ktoré mali strážiť, práve vtedy z hrobu zmizlo. Podľa služobného poriadku došlo na vyšetrovanie. Preto bolo najlepšie, aby sami udali, že zasiahla vyššia moc. Veď veľkňazi už beztoho tušili, že sa s týmto mŕtvym budú diať zvláštne veci; ináč by im predsa ani vo sne nebolo prišlo na um, dať strážiť mŕtve telo ukrižovaného.

Tu šlo nepriateľom Ježišovým o to, aby tieto nebezpečné iskry hneď udusili. Ako pred umučením si veľkňazi kúpili za peniaze zradcu, i teraz si najali ľudí, ktorí by odtajili zmŕtvychvstanie! Pravda, museli ponúknuť viac ako tridsať strieborných, keď navrhovali vojakom: „Povedzte: Zatiaľ čo sme v noci spali, prišli jeho učeníci a ukradli mŕtve telo. — A keď by sa to dopočul miestodržiteľ, zastaneme sa vás a postaráme sa, aby ste nemali nepríjemností!“

Toto bolo prvé „prirodzené“ vysvetľovanie zmŕtvych-

vstania, ktoré bolo vynajdené. Na Ježiša sa i v Jeruzaleme za niekoľko týždňov zabudlo. Keby sostúpenie Ducha svätého nebolo pretrhlo pradivo lží, ktorým obostreli Ježiša, a keby ho zjavenie nadprirodzenej skutočnosti v Cirkvi ustavične netrhalo, bol by býval Ježiš touto lžou už dávno znova a navždy pochovaný.

Na ceste do Emaus

A hľa, dvaja z nich išli toho samého dňa do mestečka, ktoré bolo šesťdesiat honov od Jeruzalema, menom Emaus, i shovárali sa medzi sebou o tom všetkom, čo sa prihodilo. Tu stalo sa, keď sa spolu rozprávali a vyzvedali, i sám Ježiš priblížil sa a šiel s nimi. Ale oči im boly zadržané, aby ho nepoznali. (Luk. 24, 13—35; Mar. 16, 12—13)

Evanjelista Lukáš zanechal zprávu, ktorá nám dáva nazrieť do vnútorného rozpoloženia učeníkov Ježišových. Nejde síce o dvoch apoštolov, ale o dvoch učeníkov v širšom smysle. Avšak rozprávanie je také živé, že zo zprávy Lukášovej nám zaznieva zpráva pôvodná.

Obidvaja títo učeníci opustili v deň vzkriesenia mesto Jeruzalem a poberali sa do Emaus. Kráčali tam cestou, majúc nad sebou jasnú modrú oblohu a okolo seba krajinu so skaliskami a úrodnými kotlinami. Ale nevideli nič z toho všetkého; ich myšlienky boly pri udalostiach ostatných dní. Jedno sa im zdalo isté: — nemá už smyslu čakať dlhšie v Jeruzaleme na ostatný neočakávaný obrat v osude Ježišovom. Ale práve tak uznávali, že nebolo všetko celkom vyjasnené. Cestou rozprávali o tom všetkom a hľadeli si utvoriť dostatočné vysvetlenie udalostí v Jeruzaleme.

Zatiaľ ich Ježiš na ceste dohonil. Nepoznali ho; pre nich bol jedným z nespočetných pútnikov, ktorí sa teraz navracali domov úzkymi, bielymi horskými cestičkami a širokými cestami. Východniarska zvdorilosť zakazovala odmietnuť jeho pripojenie sa. Ale preca nemohli zahnať so svojich tvárí výraz smútku a akiste i inakšie prejavovali rozorvanosť hlboko zarmútených ľudí. I začal neznámy sám: „Čo sú to za reči, ktoré idúcky medzi sebou vediete?“

Cudzinec získal ich dôveru už spôsobom, akým sa pýtal; stali sa shovorčivejšími.

S výkrikom údivu začal Kleofáš: „Ty si sám cudzinec

v Jeruzaleme, a nedozvedel si sa, čo sa stalo v týchto dňoch?"

Ježiš chcel počuť z ich vlastných úst, čo si o ňom teraz myslia: „Čo teda?"

Teraz nasledovala prvá zpráva o „živote Ježišovom":

Táto zpráva vyjadruje podivuhodne správne ich náladu. Ukazuje nám vtedajšie rozpoloženie učeníkov. Milujú Ježiša ešte stále, ale celkom sa vzdali nádeje, že je Mesiašom. Vo svojich bolestných rozporoch sú pred cudzincom-pútnikom skôr ochotní pričítať si sebe samým vinu na veľkom sklamaní, ako dopustiť niečo na Ježiša:

„Čo sa stalo s Ježišom Nazaretským, ktorý bol prorokom, mocným v skutkoch i v reči pred Bohom i pred všetkým ľudom! Ako ho naši veľkňazi a radcovia dali odsúdiť na smrť a ukrižovali ho! — No, my sme predsa dúfali, že on vykúpi Izraela. Ale teraz je už treti deň, čo sa to stalo. Pravda, niektoré ženy nás nastrašily; išly zavčas rána k hrobu a keď nenašly tam telo, vrátily sa a oznámily, že sa im zjavili anjeli a oznámili im, že Ježiš zas žije. Niektorí z našich potom odišli k hrobu; našli ho naozaj tak, ako povedaly ženy; ale jeho nevideli!"

Reč Kleofášova znie ako zpráva vyšetrovacej komisie, ktorá síce nevie všetko vysvetliť, ale je presvedčená, že vykonala toľko, koľko človek vládze vykonať.

„Niektoré ženy" — toto slovo je v ústach týchto Východniarov už podozrievaním výpovedí. Ale aspoň niečo z ich tvrdenia dokázalo sa pravdivým: Mŕtvola zmizla. Celkom určitými údajmi začala zpráva; končí sa bez vlastného záveru — otázky by len tam začínaly, kde učeníci končia.

„Ty si teda sám cudzincom v Jeruzaleme?" oslovil Kleofáš cudzinca, iste urobiac východniarske posunky a azda sa i zastaviac. Teraz začne Ježiš tiež s výkrikom údivu.

„Ó, nerozumní! Ako dlho trvá u vás, dokiaľ uveríte všetko, čo hlásali proroci! Či nebolo určené, aby toto Mesiaš vytrpel a tak vošiel do slávy svojej?"

Cudzinec-pútnik prejavuje, že sa veľmi dobre vyzná v Písme. Začína Mojžišom, postupuje od jedného proroka k druhému a poukazuje vždy na miesta, ktoré predpovedajú Mesiaša ako muža bolesti.

Hlboko v srdciach poslúchačov vzplanula nádej: Hádam sa len predsa mýlili, keď si udalosti vykladali

podľa svojho. Ako keby záplava blaženosti prúdila z Ježiša do nich. Až príliš zavčasu prišli na miesto, kde mali odbočiť. Ježiš chce ísť ďalej, veď čo iného môže urobiť? Najprv ho musia pozvať k sebe, len potom ich smie nasledovať!

Učeníci ho teraz pokladajú za zákoníka, ktorý je nie tak preslávený ako iní a nie je taký pyšný ako mnohí, ale je zato o toľko osvietenejší. Svoje pozvanie prednesú s pravými východniarskymi výrazmi: „Ostaň s nami! Zvečerieva sa a deň sa už schýlil!"

Tých istých slov sa ešte stále upotrebuje. Už vtedy, keď poklesla najväčšia horúčosť, teda okolo tretej hodiny, hovorí sa, že „sa deň schýlil". To sa hovorí, najmä keď niekto má pozvať hosťa — vtedy patrí k slušnosti taká malá prehnanosť.

Cudzinec povolí. V dome alebo pred domom sa spoločnosť usadí. Pripravuje sa večera; hosť dostane čestné miesto.

Tu vezme Ježiš do rúk chlieb, požehná ho, odlomí z neho a rozdelí medzi nich. Treba vedieť, že tu sa neopakovala posledná večera; veď títo učeníci vtedy vo večeradle neboli.

Teraz poznávajú Majstra. Ale hneď zbadajú, že nový život Majstrov je podrobený iným zákonom. Zmizne im s očí.

Ježiš začína okolo seba shromažďovať roztrúsených učeníkov: — Tento účinok opakovaných zjavení sa často prehliada.

Obaja učeníci asi dosť skoro odcestovali z Jeruzalema; vedia len o prvých udalostiach toho dňa: o tom, ako ženy šly ku hrobu a o tom, ako Peter a Ján preskúmali hrob. Teraz sa chytro ponáhľajú nazad. Od radosti zabudnú na všetku únavu.

Neskoro večer došli do mesta. Tam našli vernych spolu. Opatrne im otvorili dvere — potom však sa na nich vrhli s radostným zvolaním: „Pán skutočne vstal! Zjavil sa Šimonovi!" Tak sa nedostali títo dvaja z Emaus vôbec k tomu, aby prednieslí svoju zvesť.

Potom začali obaja učeníci rozprávať; oni tiež mali svoje zážitky. Ostatní počúvali zprávu, sú v duchu s nimi na ceste, dívajú sa plní závisti do ich žiariacich očí, oni sa stali stredom shromaždenia.

Zjavenie vo veľkonočný večer

A keď toto (učeníci z Emaus) rozprávali, stál Ježiš uprostred nich a riekol im: „Pokoj vám! Ja som to! Nebojte sa!" Ale oni sa naľakali a prestrašení myslelí si, že vidia ducha. (Luk. 24, 36—43; Ján 20, 19—23)

Medzitým čo učeníci rozprávali, zjaví sa Ježiš shromaždeným takým spôsobom, ktorý dáva poznať čo najzreteľnejšie jeho nový stav bytia. — Objavuje sa pri zatvorených dverách; naraz ho vidia v prázdnom vzduchu.

I zjavenie pôsobilo celkom inakšie, ako na príklad prvé pôsobilo na Magdalenu. Zhrozili sa a mysleli, že vidia ducha. Ježiš hľadí ich uspokojiť, a dáva im pochopiť, že medzi nimi zotrváva v tom istom tele, ktoré bolo odnesené do hrobu.

„Čo ste splašení, a povstávajú vám pochybnosti v srdciach?"

Zatiaľ čo upierajú z diaľky naň oči, pristupuje bližšie k nim, vystrie svoje ruky a povie: „Viďte moje ruky a nohy! Ja som to! Ohmatajte ma a presvedčte sa, lebo duch nemá tela a kostí, ako na mne vidíte!"

V hĺbke duše pohlo sa poznanie, čo by to znamenalo, keby to bolo skutočnosťou. Potom by vyhasla všetka iná skutočnosť tohto sveta. Zvláštna úzkosť vie človeka v takých chvíľach, ktoré ukazujú zrazu v novom svetle cestu ďaleko pred ním, urobiť zvlášť nedôverčivým k tomu, čo vníma vlastnými smyslami. Ježiš im dohovára: Pozrite sa na mňa! Vidíte rany na rukách a nohách! — Ohmatajte ma! Ducha nemožno sa nikdy dotknúť!

Ba napokon sa opýta: „Máte tu niečo zajesť?"

I podali mu kúsok pečenej ryby: — jedli teda predtým ryby. Bol to akiste dojímavý pohľad: títo bývalí rybári, ktorí v Jeruzaleme, v cudzom meste, sedia spolu a kúpili si ryby. Nie je to inakšie možné, iba že ich každý kúsok dusil.

Pozvoľna zdesenie zmizlo. A len teraz ich pozdravil Ježiš celkom slávnostne a dal im porozumieť, že i nabudúce majú ostať jeho apoštolmi.

„Pokoj vám!"

Tieto slová počujeme v Palestíne vo vlaku a aute, i na cestách. Keď ich vtedy Ježiš vyriekol, dostalo sa im

vyššieho smyslu; on to mohol naozaj dať, čo si druhí len vzájomne žičia. A keďže už nemal byť dlhšie na zemi, rozkázal apoštolom, aby jeho pokoj vniesli do sveta. Všetok nepokoj pochádzal z hriechu; všetkým tým, ktorí pocítili hriech ako bremeno, mali teraz to bremeno odňať v jeho mene. Dýchol na nich a povedal:

„Ako mňa poslal Otec, tak i ja posielam vás! — Prijmite Ducha svätého! Komu odpustíte hriechy, odpustia sa mu; komu zadržíte, sú mu zadržané!"

Ježiš vedel vo svojej vševedúcnosti už vopred, ktorí ľudia hriechy opravdive oľutujú a tak budú hodní nebeského pokoja. Ale apoštoli museli si o tom utvoriť ešte len úsudok, a to bolo možné len vtedy, keď im jednotlivec otvorí svoje vnútro. To sa deje vo sviatosti pokánia.

Neveriaci Tomáš

Tomáš, jeden z dvanástich, ktorý sa volá tiež Didymus, nebol s nimi, keď prišiel Ježiš. Riekli mu teda druhí učeníci: „Videli sme Pána!" Ale on im riekol: „Dokiaľ neuvidím na jeho rukách jazvy od klinov a nevložím svoj prst do miesta klinov a svoju ruku do jeho boku, neuverím!" (Ján 20, 25—30)

Tomáš, zvaný tiež Didymus, nebol prítomný, keď sa zjavil Ježiš vo veľkonočný večer. Spôsob, akým sa tu udáva dvojité meno, dosvedčuje nám na ostatných stranách evanjelií ešte raz v jednej podrobnosti dejepisnú správnosť správ. Grécke listiny egyptské nedokazujú len, že dvojité mená bývaly vtedy obľúbené, druhé meno sa v nich cituje ako i tu, ba to isté meno Didymus sa tam častejšie vyskytuje.

Tomuto Tomášovi teda oznamovali učeníci radostne: „Videli sme Pána!" Ale Tomáš sa nedal vtiahnuť do kruhu jasajúcich. Tvrdošijne vyhlasoval: „Dokiaľ neuvidím na jeho rukách jazvy od klinov a nevložím prst svoj do miesta klinov a svoju ruku do jeho boku, neuverím!"

Keď porovnáme tento výrok Tomášov a vôbec celé jeho chovanie po vzkriesení s niekoľkými inými poukazmi na neho, musíme uznať: Alebo boli títo rybári jednoducho geniálni v znázorňovaní povâh, alebo dosiahli takej životnej pravdy, pretože boli pravdymilovní a rozprávali

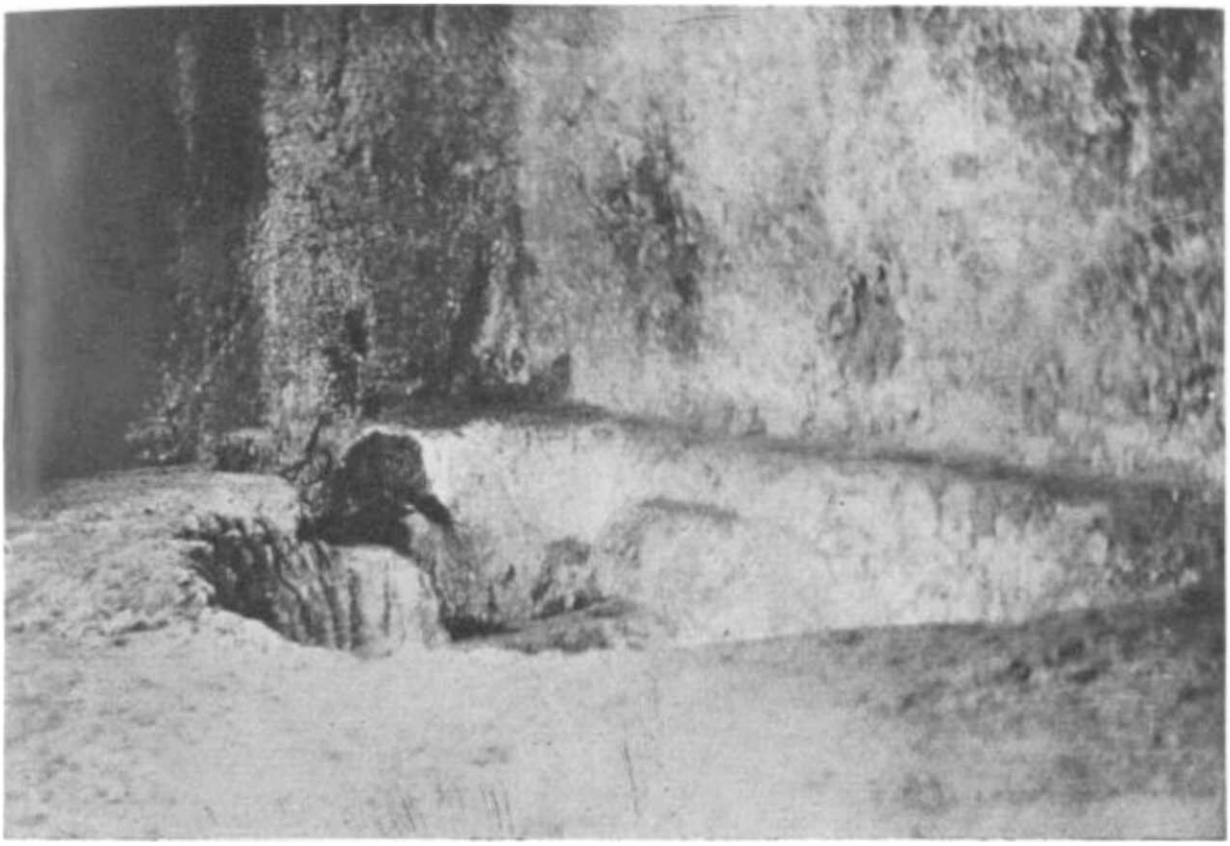

Hroby z dávnych čias.

Pohlad z predsiene hrobu na vchod do vlastnej hrobky, ku ktorej sa sostupuje po schodoch.

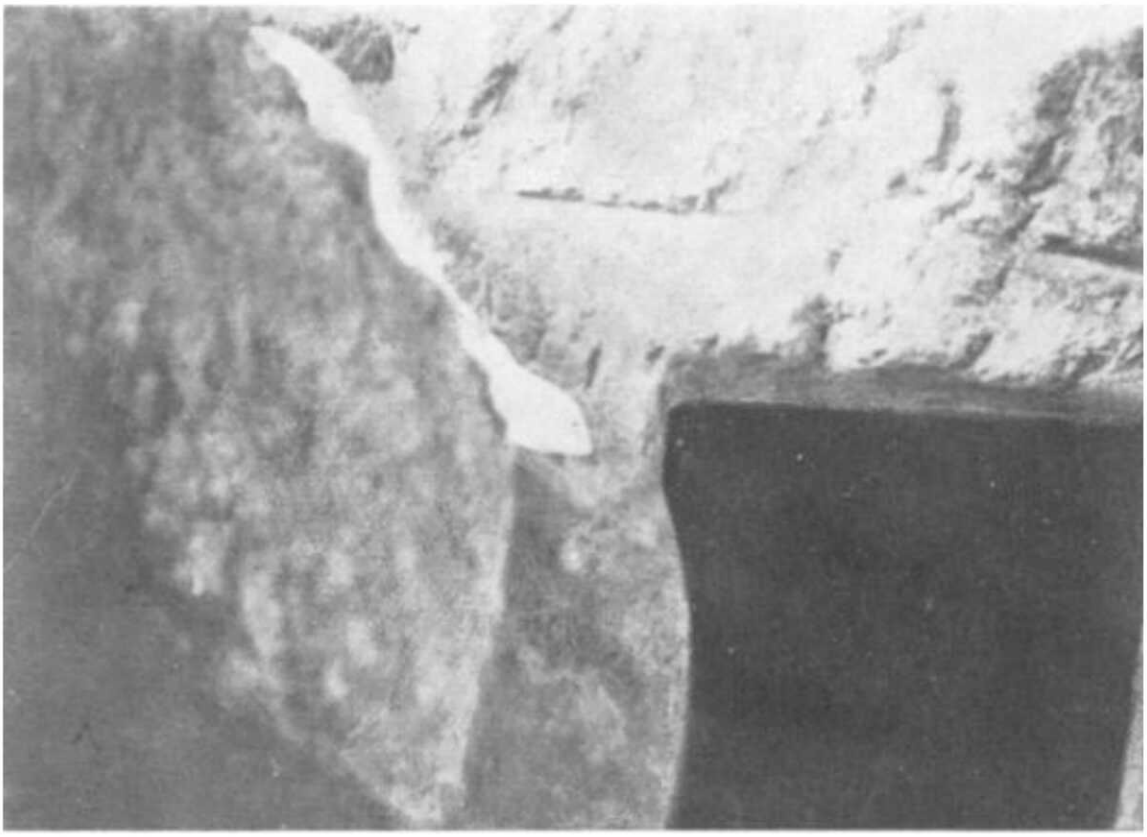

Hroby z dávnych čias.

Snímok so schodov. Stojíme priamo pred vchodom. Vidno „uzavierací kameň" ako čnie dnu zo svojej vyhĺbeniny v skalnej stene. Medzi skalu a kameň je vložená šatka. Ak prejdeme so slnečného svetla do tône v predsieni, pripadá nám tma takou, že sa zdá, ako by obyčajné fotografovanie z ruky ani nebolo možné. Aby sa predsa dosiahlo zreteľnejšej hranice medzi uzavieracím kameňom a skalou, bolo treba použiť šatky pri fotografovaní. Ale bolo to celkom zbytočné. Zreteľne vidíme vyrytý pás, ktorý je od odvaľovania a privaľovania kameňa. Tu pred vchodom môžeme sa zastaviť a dívať sa skúmavo do vnútra hrobky, ako Ján vo veľkonočné ráno.

to, čo sami zažili. Tomáš sa ukazuje znova ako samostatný, vo svojej samostatnosti až ku svojhlavosti náchylný myslitel. Už nedúfa, že Ježiš vstane, a vyvádza dôsledky: Ak Ježiš je už nie na zemi, nie sme ani my učeníci viac spoločenstvom! Hádam preto nebol prítomný, keď sa Ježiš prvý raz zjavil.

A teraz, keď sa sišiel s ostatnými učeníkmi, znova sa ukazuje jeho povaha. Títo mužovia veľmi rýchle uverili! „Videli sme ho!" Vidieť nestačí, keď sa treba rozhodnúť, či máme pred sebou ducha alebo skutočného človeka! Rozprávajú mu síce: Veď nám Ježiš ukázal rany na rukách a na nohách! Tomáš odvetí: „Dokiaľ neuzriem na jeho rukách jazvy od klinov a nevložím svoj prst do miest klinov a svoju ruku do jeho boku, neuverím!" Tieto slová prejavujú ostro názornosť, akú milujú ľudia svojhlaví, keď oznamujú svoje stanovisko. Prsty do miest klinov, ktoré ako železné prsty prevŕtaly ruky — ruku do veľkej rany v boku, ktorá sa široko otvára!

Tento druh ľudí nevymrel! Ľudia „dnešných skutočností" môžu v tomto apoštolovi uctievať svojho patróna. Keď sa majú von dostať zo svojho zamotania, treba im ako Tomášovi zvláštnej milosti božej, hodiacej sa práve pre takúto povahu: — im sa musí všetko postaviť pred oči so zrejmosťou, skoro detskou.

I keď chcel Ježiš z milosti priviesť tieto podmienky, tak predsa sám stanovil na to čas a Tomáš si musel zatiaľ túto milosť zaslúžiť tým, že sa znova pridružil k apoštolom.

Po ôsmich dňoch zjavil sa Ježiš učeníkom znova. V tomto čase vracali sa i ostatní pútnici z veľkonočnej slávnosti do rodných krajov. Možno sa apoštoli sišli, aby sa poradili o ceste domov. Pri najbližšom zjavení, o ktorom sa nám rozpráva, sú učeníci v Galilei a ako sa zdá, sa už rozišli.

Osem dní! Radi prehliadneme, čo týchto osem dní uzaviera v sebe duševných otrasov a napätí. Na dne ich srdca sa asi všetko presunulo, nielen že udalosti ostatného týždňa sa im javily v inom svetle, každé slovo, a každý zážitok minulých dní dostal celkom iný tón. Radovali sa a cítili úzkosť, cítili sa znova sjednotení s Ježišom a predsa tiež od neho opustení. Časom potom zaiste vystupovalo v nich tušenie, že všetko, čo s Majstrom

zažili, bolo omnoho nádhernejšie, ako si kedysi pomysleli; ale zároveň ich pálila aj trpká ľútosť — neboli ho hodní!

Takto spolu sedeli, naslúchali, keď prechádzali vedľa dolu pod nimi ľudia vzrušene sa rozprávajúc, cítili úľavu, keď prešli. Dvere zostávaly zavreté.

Zrazu stál pred nimi Ježiš:

„Pokoj vám!"

Potom prehovoril prvé slová k Tomášovi. „Vlož svoj prst sem, a pozri na moje ruky! Vystri svoju ruku, a vlož ju do boku môjho, a nebuď neveriaci, ale veriaci!"

Tomáš zostal i teraz, keď sa oddal milosti, logikom. Z tejto jeho slabosti vyrástla teraz jeho sila. I teraz vyvádza dôsledky: — On je prvý, ktorý oslávenému Majstrovi preukazuje slávnostne božskú poctu. Hovoril krátke, ale všetko v sebe uzavierajúce slová: „Pán môj a Boh môj!"

Plný dobroty varoval ho Ježiš, aby sa ďalej nespoliehal na osobné podmienky pre prijatie milosti: „Že si ma videl, Tomáš, uveril si! Blahoslavení, ktorí nevidia, a predsa uveria!"

Maľby, znázorňujúce túto udalosť, nás často svádzajú k tomu, že si ako záver všetkého toho vymaľujeme v mysli obraz, na ktorom sa Tomáš dotýka rany v boku Ježišovom. Tomáš trpel svojou neverou — jeho podráždené slová to dosvedčujú, — teraz zjavil Ježiš svoju vševedúcnosť poukazom na trpké slová neveriaceho. Bola by to bývala tvrdošijnosť zatvrdnutého neverca, keby sa bol Tomáš odvážil pristúpiť k Ježišovi a svojimi rukami skúmavo ohmatať jeho rany. Slová: „Pán môj a Boh môj!" majú za základ akiste ten istý pocit, ktorý kedysi vyjadril stotník slovami: „Pane, nie som hoden!" Slová Ježišove po vyznaní Tomášovom nasvedčujú tiež tomu, že apoštol rany síce videl, ale nedotkol sa ich. A ak to i urobil, už to pri slovách „Pán môj a Boh môj!" neznamenalo skúmanie také, ako si to Tomáš zprvu bol žiadal, ale poklonenie sa oslávenému telu Ježišovmu.

Je vôbec veľmi poučné, keď porovnáme medzi sebou zprávy o zjaveniach Ježišových po jeho zmŕtvychvstaní. Pri tom zosilnie naše presvedčenie, že ide o udalosti historické. Poukážeme na príklad len na túto okol-

nosť: K Márii Magdalene hovorí Ježiš, keď sa ho chce dotknúť: Nedotýkaj sa ma! Tomáša však vyzve Ježiš, aby vložil ruku do jeho boku.

Zjavenie pri jazere Tiberiadskom

Potom zjavil sa zasa Ježiš učeníkom pri mori Tiberiadskom, a zjavil sa takto: Boli spolu Šimon Peter a Tomáš, ktorý sa zovie Bliženec, a Natanael, ktorý bol z Kány Galilejskej, a synovia Zebedejovi a iní dvaja z jeho učeníkov. Riekol im Šimon Peter: „Idem loviť ryby." Riekli mu: „Pôjdeme aj my s tebou." **(Ján 21, 1—23)**

Zvláštna nálada obkľučuje zjavenie sa Ježišovo pri jazere. Všetko je iné ako v Jeruzaleme. Život, ktorý viedli apoštoli ako rybári pred prvým povolaním, sa znova vynoruje; tieto dni sú akýmisi prázdninami pred ich konečným rozchodom do všetkých krajín rímskej ríše.

Ako asi na nich ukazovali všetci spoluobčania, keď sa vrátili domov po ukrižovaní Ježišovom, ako dobrodruhovia, ktorí sa dali ešte väčším dobrodruhom vytrhnúť z ťažkého, ale predsa poctivého povolania! Chceli sa dostať hodne vysoko, a to sa im vypomstilo!

Apoštoli cítili celkom ináč, ako si to mysleli títo ľudia! Keď vyšli na starých člnoch na jazero, poznávali jasnejšie ako inokedy: Už nikdy nemôžu byť tými rybármi, akými boli! Staré pohyby rúk, tichá spolupráca mužov, ktorí boli na seba zvyklí, sa vrátila zas — ale ich myšlienky boly práve preto voľné, a rozpomienky na čas, kedy sa i Ježiš plavil na tom istom člne po jazere, vracaly sa im tým živšie. Domovina stala sa im čímsi iným, stala sa im krajinou, ktorá pripomínala nielen Ježiša, ale aj ich vlastný život: — tu miesto bohatého rybolovu, tam rozmnoženie chleba, tam na svahoch bola horská reč, tam je miesto, kde boli povolaní; — ľahkoverné rybárske hlavy, tak ich teraz volali, ale ich srdce horelo ľútosťou, že neuverili ešte viac! Nazreli do života jednoduchšieho, nezávislejšieho na vonkajších prostriedkoch a podmienkach, ale tiež cennejšieho ako toto úbohé rybárenie na jazere. Nikdy už nemohli vyjsť na vodu s oným tajomným napätím, ako to robievali prv, a podľa toho, ako sa vydaril lov, vrátiť sa domov plní radosti alebo nahnevaní.

Jedného večera hovoril Peter učeníkom, ktorí boli v jeho dome: „Idem loviť ryby!“ Hneď mu odvetili oni: „I my pôjdeme s tebou!“

Bolo vedno pol tucta ľudí, práveže stačili na dva člny s visiacimi sieťami. Koncom apríla alebo počiatkom mája, kedy sa toto stalo v kotline jazera už bolo leto. V tomto čase voda má niekedy teplotu skoro tridsať stupňov; vzduch zostáva i v noci naplnený dusnou horúčosťou.

Na tom istom jazere chodil kedysi Ježiš na vlnách, utíšil búrku — teraz boli sami.

Plávali krížom-krážom po vode, hľadali to alebo ono staré miesto, kde kedysi urobili dobrý lov; teraz však sa zdalo, že sa už nehodia ani za rybárov. Na úsvite vrátili sa zmorení a s prázdnymi člnami k pobrežiu.

Na brehu videli stáť človeka. Na Východe má človek ustavične divákov. Ježiš sa javí ako človek, ktorý s účasťou na nich pozerá, a osloví ich veselým tónom: „Dobrí ľudia, či nemáte niečo zjesť?“ Oslovil ich výrazom, ktorý grécky znamená „Paidia“ — „chlapci“. Za iných okolností mohlo by sa toto slovo prekladať výrazom „ľudia“. Rybári, ktorí nič nechytili, a poľovníci, ktorí nič nezastrelili, bývajú málo prístupní zábavným rozhovorom. Učeníci sa ani nepustia do rozhovoru, ale jednoducho sucho povedia: „Nie!“ Býva totiž i Východniar v položení, kedy jeho shovorčivosť sklame.

Cudzinec ich však nepustí: „Hoďte sieť na pravú stranu, a chytíte niečo!“

Zdá sa, že neznámy rozumie sa niečo do rybárstva. Jeho rada znie tak určite!

Hodili teda siete a manévrovali. Povrazy, na ktorých siete visely, sa začaly pohybovať. Keď ich chceli vytiahnuť, nevládali už všetko ako obyčajne vyzdvihnúť a vziať do člnu.

Ján bol prvý, ktorému prišlo na um, že neznámy je nie nikto iný, ako sám Ježiš.

„To je Pán!“ povie Petrovi, ktorý teraz podľa svojej povahy nemal pre nič iné smyslu ako pre svoje remeslo. Ako sme už povedali, zostávajú na jazere Genezaretskom v tomto ročnom období voda a vzduch v noci teplé. Rybári si obyčajne vlastné šaty svlieknu a odejú si ľahkú rybársku suknicu. Pás odložia. Keď treba, sú takto

hotoví chytro sa potápať. (Pozri obraz „Rybári na jazere".)

Tí istí Východniari, ktorí pri práci odložia všetok odev, vyhýbajú sa tomu, aby sa objavili v takom stave pred ľuďmi, ktorým nie sú rovní. Keď Ján hovoril: Pán je to!, Peter bol „nahý", teda nie celkom oblečený. Nielen, aby mohol bezpečnejšie plávať, ale i z citu slušnosti prepásal si Peter — to chce asi Ján povedať, — prv ako sa hodil do vody, rybársku suknicu pásom k bedrám.

Učeníci šli za ním s člnom; boli sotva sto metrov vzdialení od zeme. Sieť, ktorú inokedy viezli v člne, vliekli teraz vo vode za sebou.

Len čo vystúpili, videli pri Ježišovi na zemi ohnisko a nad ohňom ryby a vedľa chlieb. Ľudia radi pečú ryby hneď na pobreží. Ježiš sa nedal poznať. Bolo to, ako keby chcel učeníkov cvičiť pre budúcnosť: — musia sa naučiť poznať ho zblízka bez toho, že by mohli s ním hovoriť ako s jedným zpomedzi seberovných. Ježiš si podržal i naďalej úlohu priateľského cudzinca.

„Prineste z rýb, ktoré ste teraz chytili!" riekol im, stojac pri ohni.

Teraz, keď rozkázal Pán, ten istý Peter, ktorý predtým všetko nechal tak, prevzal zas vedenie. Vstúpil do člnku; spolu s druhými vytiahli sieť a priniesli na breh ryby, nechávajúc ich, nakoľko to bolo treba, ešte vo vode plávať. Učeníci zostali teraz, i keď sa im Ježiš zjavoval ako cudzinec, omnoho pokojnejší ako v jeruzalemskom večeradle. Na celom rozprávaní spočíva podivuhodné kúzlo. Na všetko sa zabudlo; je to, ako keby ani jeden z nich nič nevedel o smrti a o ukrižovaní a o tom, že človek na brehu je z iného sveta. Staré časy ako keby sa boly vrátily.

Tak nevezmú hneď potrebné ryby, aby ich upiekli, ale vyprazdňujú sieť a spočítajú ryby. Chytili sto päťdesiat tri veľkých rýb! Ján poznamenáva výslovne, že sa na ich sieti neobjavila nijaká trhlina. Hovorí tu ako odborník: — boly siete staré, možno sa ich za ich neprítomnosti vôbec nepoužívalo a tak sa skazily.

Potom sa posadili k jedlu. Sám Ježiš ako hostiteľ delil chlieb a ryby medzi nich.

Peter je ustanovený hlavou Cirkvi

A keď pooobedovali, riekol Ježiš Šimonovi Petrovi: „Šimon Jánov, miluješ ma viac ako títo?" Riekol mu: „Áno, Pane, ty vieš, že ťa milujem!" Riekol mu: „Pas baránky moje!" (Ján 21, 15—17)

Po jedle zostali vedno. Hádam očakávali učeníci zčiastky, že ich Ježiš už neopustí. I opýtal sa Ježiš Petra: „Šimon, syn Jánov, miluješ ma viac ako títo?"

Túto otázku Peter vôbec nečakal. Ako by ho bola bývala tá otázka prv tešila! A ako chytro by bol za seba odpovedal pevným áno! Ale on nezabudol na zaprenie. Hádam sa už nemohol vôbec pozrieť na oheň bez toho, že by nebol myslel na onu noc na nádvorí chrámovom.

I odpovie úprimne, predsa však skromne: „Pravdaže, Pane, ty sám vieš, že ťa milujem!" Peter sa vyhýba tomu, aby porovnal lásku svoju s láskou ostatných.

Ježiš odpovie: „Pas baránky moje!"

Ježiš označil seba samého ako pastiera; teraz odovzdáva Petrovi „svoje baránky", ustanovuje ho teda najvyšším vodcom novej Cirkvi. Tým je tiež naznačené, že Majster zmizne v dohľadnom čase navždy.

Ježiš sa pýta ešte raz:

„Šimon, syn Jánov, miluješ ma?"

Čo má Peter povedať? Už pri prvej odpovedi musel zakúsiť mnoho premáhania. On, ktorý zradil Pána, má pred všetkými vyhlásiť, že ho miluje! Ešte skromnejšie povie teraz:

„Pravdaže, Pane, veď ty vieš, že ťa milujem!"

„Pas baránky moje!"

Ježiš sa pýta po tretí raz:

„Šimon, syn Jánov, miluješ ma?"

Čo chce Majster s tým, že viac ráz opakuje tú istú otázku? Či mi neverí? Čo si asi budú myslieť ostatní učeníci? Peter je ešte viac neistejší: „Pane, ty všetko vieš, vieš teda i to, že ťa milujem!"

„Pas ovce moje!"

Peter bol svojimi myšlienkami pri svojom páde; Ježiš mu teraz prisľúbi, že príde čas, kedy bude môcť napraviť túto svoju chybu. Život, ktorý tu viedli ako rybári, život plný strastí a slastí boja so živlami, pominul navždy. Príde čas, kedy budú musieť pre Ježiša podstúpiť veci, ktoré človekovi, aký je, sú omnoho ťažšie. Bude raz

musieť nadstaviť ruky putám ako Majster a umrieť rovnakou smrťou!

„Veru, veru, povedám ti: Kým si bol mladší, opasoval si sa sám a chodieval si, kam si chcel. Ale keď zostarneš, roztiahneš svoje ruky a iný ťa opáše a povedie ťa, kam ty nechceš!"

Ježiš bude neviditeľný a neprístupný i pre svojho nástupcu. Už teraz mu to oznamuje.

Ježiš za tohto poučovania prešiel kus cesty po pobreží. Peter teraz videl, ako za nimi ide Ján. Prečo asi ustanovil Ježiš jeho tak slávnostným spôsobom za najvyššieho pastiera nad svojím stádom? Veď ho predsa zradil! Na čo bol asi určený Ján, ktorý Pána nezradil?

Napnute opýtal sa Peter: „Pane, a čo tento?"

Ježiš mu odpovedal tak, že to bola zčiastky výpoveď, zčiastky odopretie výpovedi. Nikomu nespomohlo, ak sa staral o povolanie druhého, miesto aby sa staral o svoje vlastné: „Chcem, aby zostal takto, kým neprídem. Čo ťa do toho?" — Ty ma budeš nasledovať na kríž, on umrie prirodzenou smrťou!

Ján pri tomto zjavení pri jazere nehovorí nič, že by Ježiš bol náhle zmizol. Vyzerá to, ako keby teraz od nich odišiel podobne, ako sa prv od nich uťahoval do samoty k modlitbe. Aj pre samého Ježiša boly tieto zjavenia v Galilei do istej miery ostatným pobytom v užšej domovine pred nanebovstúpením.

Rozoslanie apoštolov do sveta

Jedenásti učeníci ale odišli do Galilejska na horu, kde im Ježiš ustanovil. A keď ho uzreli, klaňali sa mu; ale niektorí pochybovali. Tu pristúpil Ježiš, hovoril k nim a riekol: „Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi!" (Mat. 28, 16—20)

Všetky doterajšie zjavenia Ježišove maly spoločné to, že Ježiš učeníkov prekvapil. Teraz sa stretávajú ako ľudia, ktorí si ushovorili čas schôdzky. Nevieme, ktorú horu im Ježiš udal. Slovo „hora" má v južných rečiach už samo v sebe neurčitejší význam ako u nás. Pri iných príležitostiach čakal Ježiš, nedajúc sa vidieť, na chvíľku, kedy medzi nich vstúpi, teraz však učeníci čakali na hore na jeho príchod. Zrazu im prišiel v ústrety. Nikdy sa im Ježiš nezjavil v tomto čase ako niekto, ktorý sostupuje

s neba, ale vždy ako niekto, ktorý býva na zemi, ale nie je vždy viditeľný. Medzi svedkami boli niektorí, ktorí „ešte pochybovali". Vidíme, že i vtedajší ľudia sa do istej miery vzpierali nadprirodzenu a že ho neprijímali bez všetkého ako skutočnosť.

Ježiš sa im zjavil v takej velebnosti, ktorá im ukazovala Syna človeka ako pána sveta. Nebude už teda dôverných rozhovorov; ten čas už minul, a verní toho už ani nepotrebovali. Všelijako sa im zjavujúc, posilnil v nich vedomie, že je vždy s nimi, či ho vidia alebo nie. A teraz oznamoval apoštolom slávnostne, že boli povolaní, aby vydali po celom svete svedectvo o ňom, o jeho živote, učení, utrpení, smrti a zmŕtvychvstaní. Jemu bol Otec odovzdal všetko, a on ich znova ustanovil poslami všetkých národov po všetky časy.

„Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi. Iďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca, Syna i Ducha svätého! A učte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta!"

Toto bola reč nová. Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi! — po svojom utrpení a smrti má nárok na prijatie holdu od všetkých národov. Teraz nebolo už vyvoleného národa, ale len pospolitosť národov, vykúpených Synom človeka, ľudstvo, ktoré bolo jedno pri hriechu dedičnom a ktoré sa vykúpením znova sjednotilo! — Učte všetky národy!

Keď prijmú národy zvesť o novom kráľovstve, vtedy bude ich treba doňho včleniť: — krstite ich v mene Otca, Syna i Ducha svätého! Po krste bude treba pridržať novoprijatých k novému životu, k životu podľa učenia Ježišovho: „Učte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal!"

To bol najfantastickejší príkaz, ktorý bol kedy daný na zemi. Stojí tu na hore hlúčok Galilejčanov: — vidíme alebo tušíme na západe šíre more a za týmto morom materské zeme a provincie všemocnej rímskej ríše. Hľadíme na východ — tam hory stále blednú a potom začína púšť; odtiaľ prichádzajú karavány, stuhnuté a vyschnuté od horúčavy a drsné od jemného piesku, a vodcovia rozprávajú o krajinách za púšťou. Po úpätí týchto hôr sa ide do rozprávkovej a kúzelnej zeme egyptskej. Všetky

Oleandry.

Oleander je strom, podobný našej vŕbe. Listy má mečovité, hrubé. Rastie vždy vzpriamene, dohora. V Palestine je jeho domovina. Oleandrové háje, ktoré najmä na jar vydychovaly príjemnú vôňu, boly zvané okrasou Jordana. Obrubovaly Jordán skoro po celej dĺžke jeho toku. Niekde býva tak husto rozrastený, že sa nemožno dostať k vode Jordana.

tieto krajiny hemžia sa bohmi a bohyňami: — všade sú ich chrámy najnádhernejšie budovy, kňazi týchto chrámov sú najučenejší a najvplyvnejší ľudia.

Títo galilejskí rybári, dostávajú na hore rozkaz: Iďte do všetkých týchto zemí! Vstúpte pred národy a povedzte: Vaši bohovia sú sny, ktoré sa vám snívajú, ale my vieme o Synovi božom, ktorý naozaj žil! Ľudia ho pribili na kríž!

Ježiš vedel, čo hovorí, vedel to lepšie ako ktokoľvek, kto číta zachované slová. Apoštoli sa akiste ešte väčšmi naľakali ohromnosti tohto rozkazu ako my teraz, keď ho vidíme vykonaný. Nebolo to len slávnostné prisľúbenie, ale i odpoveď na pohľady, z ktorých bolo badať otázky a obavy, keď Ježiš končil slovami: „Hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta!“

Ostatné zjavenie sa Ježišovo v Jeruzaleme. Nanebovstúpenie

Po utrpení ukázal im Ježiš rozličnými dôkazmi, že žije. Zjavoval sa im za štyridsať dní a poučoval ich o kráľovstve božom. Vtedy, keď s nimi obedoval, prikázal im, aby neodchádzali z Jeruzalema, ale aby najprv počkali na toho, ktorého im Otec bol prisľúbil. Nato vyviedol ich von do Betánie, pozdvihol svoje ruky a požehnal ich. Potom ich opustil a vzniesol sa k nebesiam. (Luk. 24, 44—49; Skut. ap. 1, 2—8)*

Nastal deň, kedy rybári ostatný raz vytiahli na breh svoje člny a odnášali domov siete. Bolo to pred slávnosťou turíc, v čase, keď na výšinách judských sa začínaly letné horúčavy a keď sa končila žatva ostatných bledožltých obilných polí. Vtedy prišli znova do Jeruzalema.

Jeruzalem, vtedajšie veľkomesto, zabudol už na „atéru“ Ježiša Nazaretského. Nikto si nevšimol malej hŕstky Galilejčanov, ktorá vchádzala bránami. Možno niektorí zo známych sa dívali na nich s istou sústrasťou; títo dobromyseľní ľudia najdlhšie vytrvali po boku proroka z Nazaretu.

Ostatný raz sa im zjavil Ježiš vo večeradle, v ktorom ustanovil sviatosť lásky. Jeho reči podávajú teraz zpiatočný pohľad na dejiny sveta, ako sa vyvíjaly pred očami Boha. — „Kým som bol ešte s vami“ — ako zvláštne asi znely tieto slová! — „povedal som vám,

že všetky slová v Zákone Mojžišovom, v prorokoch a v žalmoch, ktoré sa vzťahujú na mňa, sa musia vyplniť!"

Proroctvá o živote Mesiašovom sa teda naplnily. Ešte sa maly naplniť predpovede o zmenení sveta jeho výkupnou smrťou. „V mene mojom sa musí kázať pokánie na odpustenie hriechov všetkým národom, počnúc od Jeruzalema. Vy budete svedkami všetkých tých vecí! Hľa, ja pošlem na vás toho, ktorého prisľúbil môj Otec! Preto zostaňte v meste, kým nebudete vystrojení mocou s výsosti!"

Často si predstavujeme, že apoštoli znášali túto samotu pomerne ľahko, lebo predtým vlastnými smyslami hľadeli na Ježiša. V skutočnosti bola táto neprítomnosť Ježišova pre nich čímsi zvlášť bolestným: sila Ducha svätého ich musela posilňovať, aby to vôbec vydržali.

Bolo to štyridsiateho dňa po zmŕtvychvstaní, keď sa rozlúčil Syn človeka so zemou. Ježiš sa odoberal z večeradla na horu Olivetskú; šiel teda ostatný raz tou istou cestou, ktorou šiel onoho večera pred utrpením. Znova sostupovali po schodovitých cestách a prišli do rokliny cedronského údolia. Ježiš videl Olivetskú záhradu — popri nej vystupovali na výšinu. Dni okolo turíc sú ako jeden: Slnko žiari s jasnej oblohy, obilné polia sú už sožaté, rozrástlo sa po nich bodľačie a tŕnie, ovocné stromy stoja temné v záplave svetla a jasu. Široké chrámové námestie sa ostro leskne.

Ježiš požehnal ostatný raz družinu verných. Potom videli, ako sa odpútal od zeme; z vlastnej moci sa vznie pred nimi do výšky.

S hory Olivetskej videl Ježiš ďaleko po okolí miesta, ktoré posvätil jeho pobyt na zemi od narodenia až po smrť. Na východe na výšine sa tiahla v bledohnedých odtienkoch púšť judská, za ňou videl brázdu jordánsku, na západe zbadal vonku pred hradbami mesta horu Kalváriu, na juhu nivy betlehemské.

Tento rozhľad sa stával tým rozsiahlejší, čím vyššie vystupoval. Videl pod sebou nespočetné horské chrbáty judské, podobné skamenelému moru; mestá a dediny sa mihotaly na ich svahoch a v kotlinách medzi nimi; potom sa ukázalo jazero Genezaretské s vencom osád okolo modrých vôd; pozeral sa na Nazaret, vznášajúci

sa vysoko nad rovinou Jezreelskou. Významné miesta jeho života sa tým väčšmi približovaly, čím vyššie vystupoval, a všetky sa slialy v jedno: v krajinu Izraelskú, krajinu Vykupiteľovu.

Učeníci zabudli na všetko okolo seba. Stále sa ešte snažili, zbystrujúc svoje pohľady, zachytiť záblesk Majstra. Dvaja poslovia s neba ich museli privolať nazad na svet:

„Mužovia galilejskí! Prečo tu stojíte a hľadíte do neba? Ten istý Ježiš, ktorého ste teraz videli vstúpiť na nebesia, príde tak znova odtiaľ, ako ste ho videli odchádzať do neba!"

Apoštoli sa vrátili do Jeruzalema — plní radosti. — Toľko sa teraz naučili: — vedeli, že Ježiš je im blízko i vtedy, keď ho nevidia.

* * *

Poznámka preklad.: Citované podtituly, označené hviezdičkou, sú parafrázou paralelných miest evanjelií.

Záver prekladateľa.

Keďže dosiaľ nebolo v slovenskej katolíckej literatúre poriadneho životopisu Ježiša Krista, zaumienil som si preložiť dielo Willamovo, ktoré je v dnešnej dobe najlepším a najdokonalejším. Som presvedčený, že čitatelia budú mať z tohto diela veľký osoh, jednak čo do viery — náboženský, jednak čo do sociálno-zemepisných poznatkov Svätej zeme — kultúrny.

Niektoré fotografie z originálu som vymenil a doplnil dielo novými, tiež originálnymi.) Za požičanie týchto úctive ďakujem vdp. dr. Mikulášovi Stanislavovi, profesorovi biblických vied na vysokej škole bohosloveckej v Spišskej Kapitule, ktorý si ich priniesol zo svojej študijnej cesty po Palestíne v roku 1937. — Vysvetlivky k vymeneným a doplneným obrázkom som spracoval podľa príslušného textu v knihe a podľa diela dr. Jozefa Miklíka C. SS. R.: Biblická archeologie.*

Prajem si veľmi, aby sa dielu dostalo takého uznania i medzi drahým slovenským ľudom, akého sa mu dostalo už v mnoho desaťtisícových vydaniach v 12 rečiach.

Liptovská Štiavnica,
vo sviatok Očisťovania Panny Márie 1939.

Prekladateľ.

*) Obrázky, označené hviezdičkou *), sú požičané od vdp. dr. M. Stanislava.

Soznam osôb a vecí

Abraham: uctievaný ako praotec národa 260; uzrel Ježiša a Ježiš Abrahama 263; „priateľ boží" 302; „v lone Abrahamovom" 304.
Albinus: námestník 419.
Almužna: hrdo a verejne udeľovaná 174.
Alžbeta: zvesť o narodení Jánovom 10; návšteva Máriina 17.
Amen, povedám vám 86.
Anjel: pri Zachariašovi 11; pri Márii 14; pri Jozefovi 27; pri pastieroch 33; pri úteku do Egypta 42; posluhuje Ježišovi na púšti 79; pri smrteľnej úzkosti Ježišovej 394; odvalí kameň od hrobu 443; zjaví sa ženám pri hrobe 443; „anjeli vystupujúci a sostupujúci na Syna človeka" 86.
Anna: prorokyňa 37.
Annáš: veľkňaz, dal vyberať kňazom desiatky 168; vyslúžený veľkňaz, vypočúva Krista 401.
Antipater, otec Herodesov 7.
Apoštoli: ich voľba 152; ako mužovia namáhavej práce a počestnosti 153; prvé rozoslanie 216; pomocníkmi pri rozmnožení chleba 221; na území pohanov 235; napomenutí pre nesvornosť 364; ctižiadosť Jakubova a Jánova 316; smýšľanie po vzkriesení 455; rozoslanie do sveta 459.
Aretas: nepriateľ Herodesa Antipu 101; beduínsky šejk 282.
Archelaus: syn Herodesov, nepokoje pred jeho nastúpením na trón 46; jeho cesta do Ríma 46; jeho ukrutnosti 46; narážka Ježišova na cestu Archelaovu do Ríma 323; sosadený s trónu 55, 60.
Augustus: rímsky cisár 31.

Bájky o líške 160.
Barabáš 416.
Baránok boží 81.
Betánia: vzkriesenie Lazara 328, 335, 305; Ježiš pomazaný pri hostine 325.
Betlehem: celková poloha 28; pašienky 28; bezvýznamný za Kristových čias 39; krajina betlehemská a jej pomer k Biblii 28; obyvatelia sezónnymi robotníkmi 47.
Betsaida: domovina Petrova, Ondrejova a Filipova 84; plač nad Betsaidou 243.
Blahoslavenstvá 166.
Blázon 171.
Bodľačie: rastie na poliach 197; pri jazere Genezaretskom 179;
Božstvo Ježišovo: pozri „Svedectvo Ježišovo o sebe".
Brvno a smetka 176.
Búrky: búrka na jazere Genezaretskom 207; výstražné znamenia pred búrkou 209; čas búrok 209; Ježiš videl, že proti nim vial vietor 208; dva zázraky utíšenia búrky 208.

Cena: maximálna 319.

Cesta: Máriina do Betlehema 31; Ježišova 185; obyčaje v čase Ježišovom 217; ďaleké cesty v čase Ježišovom 427.
Cezarea Filipova 234.
Cimburie chrámové 77.
Cirkev: voľba apoštolov 152; prisľúbenie primátu 236; Peter — hlava 458; shromažďujte všetky národy 272.
Cisár 341.
Cisterny 249.
Colníci 142; modliaci sa colník 279; spoločenstvá colníkov v Aténach 291.

Človek: cena človeka v očiach Ježišových 195.

Dane: peniaz daňový 339; rozhovor o dani 340.
Daždivý čas: 279; nálada po čase dažďov 279; neskoré dažde 311; púšť po daždi 284; Ježišovo opisovanie búrky 179; útek v čase dažďov je skoro nemožný 353; veľká voda je príčinou, prečo bola odložená činnosť Jána Krstiteľa 79; modlitba v chráme a dážď 248, 249.
Desiatok: 167, 168; karavány 332; prízvukovaný farizejmi 347.
Deti: bezdetnosť — trest 10; Kristus ich požehnáva 313; detský život v čase Ježišovom 313; pohodené deti — otroci 314; „Detičky" 374.
Diabol: otec lži 261; vrah ľudí od počiatku 261; pri pokúšaní Ježiša 76; ako „rozsievač" 203; vyhnanie diabla 122; Judáš „diabol" 232; Peter 239.
Dlhy: veriaci ich odpúšťa 183.
Dlžníci: 298, 299; dlžník zbavuje sa dlhov tak, že dá do dražby majetok, ženu i deti 299; „bol daný mučiteľom" 301.
Dlžobné úpisy, duplikáty 296.
Dni: prehľad 186; „deň sa schýlil" 450; nádeníci 190.
Dobrota Ježišova: pri prvom stretnutí sa s Jánom a Ondrejom 82; pri stretnutí sa s Natanaelom 84; voči Nikodémovi 95; voči Samaritánke 105; pri Bethesde 147; voči hriešnici 184; k deťom 313; k Zachejovi 317; k učeníkom idúcim do Emaus 448; pri zjavení sa na brehu jazera Tiberiadského 456.
„Dokonané je!" 435.
Dom: 41; palestínsky 126; jednoduchý sedliacky 275; stavba domov 126; dvor veľmi dôležitý 126; spoločný dvor 126; dvor strážený 126; dom na skale, na piesku 179.
Dosť: 376; dosť — „chalaz" 157.
Dôvera: pozri „nedôvera".
Drachma: stratená 285; peniaz dievčieho vena 285.
Duch svätý: jeho prisľúbenie 462.
Dvere: úzka brána 177.
Dvor: pozri „dom".
Dýchanie v smere kríža 261; „Vzali už odplatu svoju" 174.

Ecce homo 421.
Efrem, mestečko na kraji judskej púšte 315.
Egypt: iné pomery ako v Palestíne 47; útočisko uprchlíkov 42; vzor pre panstvo Rimanov na Východe 55, 58; pohanské náboženstvo 57.
Egyptská sústava poplatková v Palestíne 168.
Eliaš, národný svätec 235; predchodca Vykupiteľov 81, 163; sv. Ján nazvaný „prvým" Eliašom 242.
Elizeus, prorok 215.
Emaus 448.
Eucharistia: jej prisľúbenie 227; jej ustanovenie 369.

Farizeji: ich život 63, 137; strana ľudu 137; hlavným ich základom — zákon 138; neprístupnosť k ženám 140, 141; styk s nefarizejmi 142; ľahký rozvod najmä so ženou nefarizejskou 142; priebeh boja proti Ježi-

šovi 143; pýcha farizejov pri modlitbe 278; Ježišova ostatná reč proti nim 345.
Fazael: zabitý svojím vlastným bratom Herodesom 7.
Figovník (v Judsku) 245; útočiskom modliacich sa a študujúcich 85; pučí veľmi neskoro 312.
Filip: povolanie 84; striezlivý, rozvážny človek 85, 222, 333, 378.
Filip, syn Herodesa Veľkého 100.
Flavius Jozef 52.

Gabriel: pred Zachariašom 11; pri Márii 14.
Galilea: krajina 109; národ 111; obývaná čiastočne pohanmi 112; údaje o miestach v Galilei: početné, v Judsku veľmi riedke 187; Galilejské jazero 112; rozlúčenie Kristovo s Galileou 243; podobenstvá galilejské 196.
Galilejčan: pozabíjanie Galilejčanov v chráme 416; narážky na ich nárečie 112; pyšný, a predsa ním sa pohŕdalo 113.
Garizim, hora s chrámom 105.
Gazdina kresťanská 205.
Germáni: v službe Herodesovej 9.
Getsemani: poloha 392; Ježišova smrteľná úzkosť 392.
Golgota: (Hora lebiek) 428.

Had: na púšti predobraz Ježišov 98; útrapy s hadmi 276.
Herodes Antipas: povaha 100; zajatie Jána Krstiteľa 100; nenávisť voči beduínom 282; usiloval sa vyhnať Ježiša zo svojho územia 282; na veľkonočnú slávnosť 416; Ježiša predvedú pred neho 416.
Herodes Veľký: kráľom 10; jeho zpravodajské zriadenie 39, 41, 43; nástrahy proti Antipatrovi 45; vraždenie nemluvniat 43; výhodná poloha jeho paláca 29, 43; navštívi cisára Augusta 44; ostatné dni jeho vlády 45; jeho desať žien 44; vzbura za jeho choroby 45; poprava jeho syna Antipatra 45; zmätky pri smrti Herodesovej 46.
Herodesovci 339, 416.
Hlas Otca nebeského: pri krste Ježišovom 74; pri premenení Ježišovom 242; pri reči Ježišovej v chráme 248.
Hodina: „hodina moja" 334; „hodina svetla" 306; „dvanásta hodina" 306; hodina tmy 397.
Holohumnica 168, 320.
Horčica: zrno horčičné 204; strom horčičný, len na brehoch jazera Genezaretského 204; seje sa len v poli, lebo v záhradách ju siať je zakázané 204.
Horúčka: všeobecné označenie pre horúčkové choroby 114; chorý po horúčke veľmi slabý 123; spánok po klesnutí horúčky 307; svokra Petrova 123.
Hriechy: hriechy sveta 82; vyznanie hriechov 66; Ježiš odpúšťa hriechy 128; dáva apoštolom moc odpúšťať hriechy 452; hriešnica pri večeri 182; hriešnik, otrok hriechu 260.
Hrob Ježišov: poloha 437; zapečatenie 439; stráž proti Jozefovi z Arimatie 440; prázdny 441; prišly ženy 442; Peter a Ján pri hrobe 444; Mária Magdalena 445.
Hroby: obielené: obielené na veľkú noc 347.

Chaberin, meno strany 141.
Chaire, pozdrav 420.
Chlieb: hlavným jedlom 222; pravidlá pre jeho zachovanie 222; podávaný hosťom 368; posbieranie zbytkov po hostine 222; z troch meríc múky 205; za 200 denárov 222; Ježiš — chlieb duší 228; rozmnoženie chlebov 221; smysel rozmnoženia chlebov u Ježiša; smysel rozmnoženia chlebov u Židov 227.

Chlievy: jaskyne ako chlievy a príbytky 33.
Chrám: jeruzalemský chrám v očiach pohanov 9; význam pre ľud 9; bohoslužba 9; chrámová služba 9; poriadok služby kňazov 10; dvanásťročný Ježiš v chráme 49; izraelský chrám proti pohanskému 60; Mesiaš má sa zjaviť so strechy chrámovej 77; pohľad na chrám s hory Olivetskej 93; čistenie chrámu 92, 94; stavby na chráme v dobe Ježišovej 95; Ježiš v chráme 253; „Zrušte tento chrám!" 94; slávnosť posvätenia chrámu 280; odchod Ježišov z chrámu 350; večerná nálada na nádvorí 350; proroctvo o srúcaní 351; chrám v Garizim 106; chrám v Egypte 58; egyptské chrámové účty 58.

Jakub: patriarcha 104.
Jakub: pri premenení 241; svedok smrteľnej úzkosti Ježišovej 392.
Ján, apoštol: prvé stretnutie s Ježišom 82; svedok premenenia 241; pripravuje veľkonočnú večeru 361; svedok smrteľnej úzkosti 392; pod krížom 433; svedok prebodnutia boku 437; ide k hrobu a verí 444.
Ján Krstiteľ: zvestovanie jeho narodenia 10; posvätenie pri navštívení 17; narodenie 21; vystúpi ako Krstiteľ 64; zvestovanie Vykupiteľa 66; opúšťa Jordán pri rozvodnení 80; označuje Ježiša ako „Baránka božieho" 81; zajatý 100; „prvý Eliaš" 242; Ježiš poukazuje na jeho svedectvo 150.
Jarmo: „Moje jarmo je sladké a bremeno moje je ľahké" 156.
Jaro: na Jordáne 79; pri jazere Genezaretskom 219.
Jasle: podoba 34.
Jazero Genezaretské: krajina 92; jasno za mesačných nocí 226; pravidlá plavby 226; zjavenie sa Ježišovo 455.
Jericho-Betánia: cesta 305, 307, 317; podobenstvo o desiatich hrivnách 321.
Jeruzalem: 107; veľkomesto 246; miesta zavraždenia prorokov 283, 348; oznámenie sborenia 350; predzvesť skazy 354.
Ježiš: „Znamenie, ktorému bude sa odporovať" 37; vývoj Ježiša-človeka 49; „Syn Zákona" 50, 51, 53, 54; tri dni stratený, tri dni v hrobe 51; Ježiš robotník 54; sám v Nazarete 54; krst 72; odpúšťa hriechy porazenému 128, 172; Ježiš a farizeji 143; jeho život záhadou pre ľud 143; Ježiš zákonodarca: „Ja však vám hovorím . . ." 171; tesár 215; na vlnách 221; nálada pred rozmnožením chlebov 221; prvá predpoveď utrpenia 236; obvinený z posadlosti diablom 254; videl Abraháma 263; vyšiel od Boha ako od svojho Otca 259; označený ako „Samaritán" 262; „pastier" 270; „strážca" 271; pri slávnosti posvätenia chrámu 280; vo východnom Jordánsku 282; pred hrobom Lazarovým 309; vchod do Jeruzalema 332; Ježiš a pohania 333; Ježiš, syn Dávidov 257, 333, 344; Ježiš, pán Dávidov 344; Ježiš, Majster 346; Ježiš vševediaci, zrada Judášova 366; duševné utrpenie na hore Olivetskej 391; Ježiš pred Herodesom 415; Ježiš pred Kajfášom 404; vyhlasuje sa za Syna božieho 389; vedú ho k Herodesovi 416; odsúdenie 423; smrť na kríži 430; opustenosť na kríži 430; žízeň na kríži 434; napájajú ho octom 435; znamenia a svedkovia pri smrti 436; ostatný Ježišov príchod pred nanebovstúpením 461.
Judáš: zvolený za apoštola 152; v Kafarnaume 232; v Betánii 327; vyjednáva zradu 358; zatvrdzuje sa 359; Ježiš ho

označuje za zradcu 366; bozk 395; zúfalý 408; vracia „peniaze krvi" 408.
Jordán: jaro 79.
Jozef: „spravodlivý" 26; starosti „ženícha" P. Márie 26; poučenie od anjela 27; vo vyhnanstve 47; Ježiš robotník 54; smrť 54.
Jozef z Arimatie pri Pilátovi 437.

Kafarnaum: „mesto Ježišovo" 212; kliatba 243; pútnické karavány 247.
Kajfáš: zať Annášov 404; Ježiš pred ním 404.
Kameň: „kameň, ktorý zavrhli stavitelia" 339.
Kamenovanie Ježiša: pokúšajú sa v Nazarete 216; pri slávnosti stánkov 263; pri slávnosti posvätenia chrámu 281.
Kána: vlasť Natanaelova 90; svadba 89.
Karavána: 38; život karaván 185.
Kázne Ježišove: pozri „učiteľ".
Kázeň na Hore: životné pomery poslúchačov 166, 167; nálada Kristových poslúchačov 177. 178.
Kľúče od kráľovstva nebeského 238.
Kobylky lúčne, potravou 65.
Kocky u vojakov 430.
Kohút: chovanie v nádvoriach chrámu 400.
Koinonoi — druhovia 130.
Košc 221.
Kráľ židovský 38, 413, 414; — Mesiaš 413, 414.
Kráľovstvo božie: pozri „kráľovstvo nebeské".
Kráľovstvo Kristovo: vchod do Jeruzalema 332; podobenstvo o 10 hrivnách 321; podobenstvo o vinárnikoch 336; dary mudrcov 41; Ježiš-kráľ vysmievaný 406.
Kresťanstvo: nie je hnutím nemajetných vrstiev 129.
Kríž, ukrižovanie: 2000 ukrižovaných 46; „povýšenie" 98; kríž — trón 335; spôsob ukrižovania 424; krížová cesta 426; muky ukrižovania 424; nápis na kríži 429; Ježiš na kríži 429; sosňatie s kríža 438; obraz mestský 426.
Kŕmenie prasiat vo východnom Jordánsku 288.
Krst: Jánov, nové obrady 80; „krst ohňom" 67; krst Ježišov 72; Jánova činnosť 79; nutnosť 80; krst v Duchu svätom 460.
Krv: Nového zákona 370; Ježiš vylial na kríži 433; Kristov krvavý pot 394.
Kuchár, jeho úloha 89.
Kvas 204.
Kvitancia 174, 296.

Lakomosť: farizejov 302; Judášova 358.
Láska k nepriateľom: prikázaná 173; nepriatelia Kristovi pri kríži 431.
Lazar: vzkriesenie 309; veľrada nariadi ho zabiť 324.
Leto v Palestíne 248; sucho 101; žatva 233.
„Líška" Herodes 283, 416.
Lotor: na kríži 431.
Lôžko 148.
Lucinus, sberateľ darov pre bohyňu 217.
Ľud galilejský 111.
Ľudové umenie 154.
Ľudovosť: v rečiach Ježišových 159; v podobenstvách 159.

Magnifikat 19.
Machaerus 100.
Machna — nížina, žitné polia 108.
Malomocenstvo 114.
Mamona 295.
Manna: Vykupiteľ ako darca many 164, 229; predobraz Eucharistie 316.
Manželstvo: Mojžišovo ustanovenie 343.
Mária: jej dom v Nazarete 13; zvestovanie 14; sľub panen-

stva 15; život v Bohu 16; navštívenie 17; mlčanie 20; rozjímanie 20, 36, 50; návrat z návštevy pri Alžbete 20; zasnúbenie s Jozefom 24; na ceste do Betlehema 31; narodenie Ježišovo 29; očisťovanie Panny Márie 35; útek do Egypta 42; život s Ježišom v Nazarete 48; strata Ježiša v chráme 49; život v ústraní po odchode Ježišovom z Nazaretu 89; na svadbe v Káne 89; svedkyňa odmietnutia Ježišovho v Nazarete 214; pod krížom 433; sosňatie s kríža 439.

Mária Magdalena: pomazanie pri hostine 182; ide k hrobu 442; pri hrobe 443; zjavuje sa jej Ježiš 445.

Mária, sestra Martina: chovanie pri príchode Ježišovom 309; pomazanie Ježiša pri hostine 325; Mária a Judáš na hostine 326.

Marta: zármutok pre Lazara 309; domáca pani 309; viera v božstvo Ježišovo 310.

Meno Ježiš: zvestované matke od anjela 15; okolnosti pri dávaní mena 35; meno Vykupiteľa: „Ten, ktorý má prísť" 66; Syn človeka, Syn Dávidov, Kráľ židovský, Kráľ Izraela, Syn boží 85.

Mesianske povolanie Ježišovo: dvanásťročný Ježiš 49; počiatok pri krste 72; príprava postom na púšti 74; Mária je pod jeho Zákonom 53; 89; Ježišovo poslanie nesúhlasí s prianím ľudu 69; mienky priateľov 247; „Dokonané je!" 437.

Mesiaš: znamenie odporu 37; jeho úloha podľa prianía ľudu 68; očakávaný ako premožiteľ Rimanov 69; Baránok boží 81; opísanie jeho pôsobenia pod obrazom chrámového žriedla 103; očakávaný ako divotvorca 162, 255; vykladač Zákona 165; skrytý život Mesiašov (podľa Tryfona) 164; ľud ho považuje za pozemského mesiaša 164; Ježišovo stanovisko k pozemsko-národným prianiam a nádejam 162; Ježiš vyhýba sa pred ľudom titulu „Mesiaš" 164, 258; Ježiš vypracúva predstavy apoštolov o Mesiašovi 129; darca many 229; jeho pôvod je tajomstvom 230, 254; pred apoštolmi vyhlasuje sa za mesiaša 240; učeníkom zakazuje o tom hovoriť 240; pochádza z Betlehema 257; Ježiš prehlásený mesiašom 328; Mesiaš — Pán a zároveň syn Dávidov 344; falošní mesiaši v dobe Ježišovej 163.

Mesto: život ľudí navzájom sa stýkajúcich 212; verejná mienka v meste (Nazaret) 212; „Sväté mesto" 77.

Metochoi, Metechontes 131.

Miera 205.

Miernosť: Ježiš príkladom 156; miernosť Ježišova voči synom Zbedejovým 316; voči saducejom 342; voči Judášovi 396.

Miesta: prvé miesta 113.

Miestnosť pre hosťov 361.

Míľa 172.

Milosrdenstvo božie: podobenstvo o stratenej ovci 284; o stratenej drachme 285; o márnotratnom synovi 286.

Mína: podobenstvo o desiatich mínach 419.

Mincovný monopol rímskych cisárov 341.

Mlčanie Ježišovo: pred Kajfášom 404; pred Herodesom 416; pred Pilátom 422.

Modlitba: Zachariašova 11; obvyklá na verejných miestach 174; v izbietke 175; nad chorým 115; dlhé modlitby židov 273; pohanov 273; býva vždy vyslyšaná 279; v podobenstve o neodbytnom priateľovi 275; v podobenstve o nesvedomitom sudcovi 277; o farizejovi a colníkovi 278; Ježiš na púšti 74;

pred voľbou apoštolov 152; pred premenením 241; pred vzkriesením Lazara 309; v noci 273; na hore Olivetskej 391.
Modlitba pri stole 224.
Mojžiš 242, 267, 305, 342, 462.
Mudrci: u Herodesa 38; ich dary 41.
Muž slobodný (odznaky: prsteň a sandále) 288.

Nanebovstúpenie Pána 461.
Národ židovský: za Herodesa 7; boj proti Rímu 56; priania jeho ohľadom Mesiaša 68; Ježišovo chovanie sa k nemu 162; za farizejov 137; sociálne rozdiely: otroci atď. 190; pri rozmnožení chlebov 194, 255.
Narodenie Ježišovo 29.
Násilie proti Kristovi: v Nazarete 216; na slávnosť stánkov 255; na slávnosť posvätenia chrámu 282.
Nasledovanie Krista 240.
Natanael 84.
Nazaret: poloha, miesto s vodou 23; zlá povesť Nazaretu 17, 84; postavenie poslúchačov pri Ježišovej reči 215; chovanie sa obyvateľstva predohrou k utrpeniu v Jeruzaleme 216.
Nebo: podobenstvo o kráľovstve nebeskom 196—207; tajomstvá nebeské 235; „mocnosti nebeské" 355; ako odmena 166.
Nedôvera: u učeníkov (búrka) 211; u Petra 226; boj Ježišov proti nedôvere v Boha 275.
Nekajúcnosť farizejov 348.
Nemoce: 113; slepota, prechladnutie, očné choroby 113; horúčka 114; ľudové prostriedky 113; choroba — trest za hriechy 116; nemocný pri Betsaide 147.
Neobrezaní 9.
Neohrozenosť Ježišova: 95, 128, 169, 252, 257, 259, 281, 338, 343, 344, 401, 403, 411, 420.
Neprístupnosť: u Ježiša 140; u farizejov 140.
Nevera: príčina vo vôli 99; pri prisľúbení Eucharistie 228; pri slávnosti stánkov 260.
Nevina Ježišova: dokázaná Judášom 408; Pilátom 415, 417, 420, 421; lotrom 432; stotníkom pod krížom 437.
Nikodém: nočný rozhovor s Ježišom 95; v prospech Ježišov dovoláva sa Zákona 257; pri pohrebe Ježišovom 437.
Noc východná 38.
Núdza: vypovedávanie cudzincov v čase hladu 287.
Nútené siatie plodín 292.
„Nútili" Šimona 427.

Obcovanie Ježišovo s ľuďmi: s Nikodémom 95; Samaritánka 104; Peter 136; hriešnica 182; Nazaretčania 215; rozmnoženie chlebov 221; saduceji 342.
Omšová obeta: založenie 369; vypĺňuje túžbu ľudstva 371.
Obetovanie Ježiša 35.
Obeta Nového zákona 369.
Obchod: formy obchodu za času Ježišovho 295.
Obchodné lehoty 319, 320.
Obchodníci s holubmi 94.
Obrady pri pohrebe 437.
Obriezka Kristova 35.
Obrodenie duchom 96.
Odev: boháčov 303; rozdelenie odevu Ježišovho 430.
Odmena: „Dostali už odmenu svoju" 174.
Odpustenie: koľko ráz? 300.
Odrieknutie sa 240.
Odsúdenie Ježiša: veľradou 403; Pilátom 420.
Olej 294.
Oliva (v Judsku) 244; reč o olivovom strome, viniči a figovníku 245.
Olivetská hora: pohľad na Jeruzalem (Ježiš) 330; večer v záhrade Olivetskej 356.
Omilostenie 417.
Ondrej sv.: prvý raz stretne sa s Ježišom 82; pri rozmnožení chlebov 223.

Opľuvanie Krista 406.
Opona chrámová sa roztrhne 436.
Opovážlivosť Petrova 393.
Opustenosť Ježišova na kríži 430.
Osol, jediný dopravný prostriedok na púšti 33; „oslica priviazaná a osliatko pri nej" 329; smluva o nájme osla 329.
Otázky žiakov: čiastka vyučovania 52.
Otče, odpusť im! 430.
Otčenáš . . . 273, 274.
Otroci: otroci za čias Ježišových 190; počítaní ako dobytok na kusy 191; počet otrokov 191; ochrana izraelských otrokov 191; cena otrokov 192; verejné predávanie na dražbe 192; bezprávni pohanskí otroci 193; otroci ako majetok, spojený s pôdou 191; základom pre hypotéky 191; otrok hriechu 260.
Otroctvo pre dlžoby: uvrhovanie do otroctva proti zákazu Rimanov 298.
Otvorenosť Ježišova: voči Márii 89; voči Nikodémovi 98; voči Šimonovi na hostine 182; voči Petrovi 240; voči Judášovi 366; voči farizejom 283, 345; voči Pilátovi 414, 422.
Ovce: „Ovce čujú hlas môj" 272; stratená ovečka 284.

Paholok 190, 193.
Palestína: Galilea 109; Judsko 244; údolie Jordána 79; krajina betlehemská 28.
Palivo: pre vojsko 398.
Palmy: v údolí Cedronu 251; starý zvyk kývať palmovými ratolesťami 330.
Pastieri: pri Ježiškovi 34; potulní pastieri bez domova 33; „ľudia, bývajúci pod širým nebom" 33; dobrí znalci krajiny betlehemskej 33; patria medzi ľudí, ktorými sa opovrhovalo 33.
Pečatenie: veľmi obľúbené 440.
Peklo 357.
Peňazomenci v chráme 94.
Peňažníctvo 318.
Peniaze 322.
Perly: nehádzať ich prasatám 177.
Pes: nečisté zviera 177.
Peter: prvé stretnutie s Ježišom 82; Ježiš v jeho dome 122; uzdravenie Petrovej svokry 122; výjav pred Petrovým domom (zázrak v sobotu) 123; Ježiš na lodičke Petrovej 136; Peter definitívne povolaný 136; Peter pri prisľúbení Najsv. Sviatosti Oltárnej 227; v Cezarei Filipovej 234; zdržuje Ježiša pred utrpením 239; Ježiš ho prísne zahriakne 239; svedkom Premenenia 241; pripravuje veľkonočnú večeru 361; pri umývaní nôh 364; káže sa Jánovi opýtať o zradcovi 367; Ježiš predpovie, že ho Peter zaprie 373; svedkom smrteľnej úzkosti Ježišovej 392; zaprie Krista 397; ide k Ježišovmu hrobu 444; opáše sa pri zjavení sa Pána 458; ustanovený za najvyššiu hlavu Cirkvi 458; predpoveď jeho mučeníckej smrti 458.
Pilát: vláda 406; dá priviezť do Jeruzalema všetky sochy 409; stavia za chrámové peniaze vodovod 409; agnostik 410; nepoužil záchrannej výhovorky v procese Ježišovom 410; stavia Barabáša vedľa Ježiša 416; jeho žena ho napomína 418; ostatné vypočutie Ježišovo 420; umývanie rúk pri rozsudku 420; káže sosnať Ježiša 438; káže strážiť hrob 440.
Písmo sväté: Ježiš ho zastáva 168; cituje Písmo sv. 173, 214, 253, 254, 258, 281, 333, 344.
Plač Ježišov: pri hrobe Lazarovom 310; nad Jeruzalemom 370.
Plášť ako náhrada za sedlo 330.
Plevel: podobenstvo 196.
Podnož: „urobiť podnožou svojich nôh" 344.

Podobenstvo: záľuba Východniarov v podobenstvách 156; úvodné a záverečné 157; „reťaz podobenstiev" 157; ich význam v „biblii negramotných" 159; pieseň so strofami 284; ľudia, vycvičení v počúvaní 159; skupiny myšlienok 270; podobenstvá Kristove: príklady pre jeho učeníkov 163; príbehy zo života zvierat a rastlín 160; vyhýbajú sa bájkam 160; ako ich prednáša Ježiš 160; o kráľovstve nebeskom 196—207; judské a galilejské podobenstvá 161; o stratenej ovci 284; zo života pastierov 270; o nájomcoch vinice 336; o uholnom kameni 339; o zrne horčičnom 204; o osude Cirkvi (rozsievač) 196, 199; o zrne obilnom 200; o kúkoli medzi pšenicou 201; o kvase 204; o poklade a perle 205; o sieti 206; o vzraste zasiateho 200; o vínnom kmeni 381; o dobre zásobenom hospodárovi 207; o dobrom pastierovi 270; o nesvedomitom sudcovi 277; o farizejovi a mýtnikovi 278; o stratenej drachme 285; o chudobnom Lazarovi 302; o sliepke a kurčati 349; o figovníku 355; Kristove podobenstvá napodobňované? 162; podobenstvá Kristove z prostredia jednoduchého života východných národov 157, 160.

Pohania: ich zem leviticky nečistá 218; pohanstvo v Egypte 45, 57; Ježiš ako ich pastier 272; cesta Ježišova do pohanských krajín 255.

Pohľad Kristov 83, 339.

Pohotovosť Ježišova: uzdravenie chromého 127; daňový peniaz 339; voči farizejom 345.

Pohreb Kristov 437.

Poklad: podobenstvo 205; „náleziskо pokladov" v Madabe 205; hľadači pokladov v starom čase 206.

„Pokoj vám" 454.

Pokora: Ježišova v Nazarete 54; pri krste 72; pri pokúšaní 74; na cestách 121, 330; pokora detí 314; pokora Ježišova po zázrakoch 125, 151; po rozmnožení chlebov 225; v styku s colníkmi a hriešnikmi 141; pri vchode do Jeruzalema 332; pri umývaní nôh 364; na Olivetskej hore 394; pokora Márie pred archanjelom Gabrielom 15; v Magnifikate 20; na ceste do Betlehema 32; pri narodení Ježišovom 32; pokora Jána Krstiteľa 73; pokora mýtnika 278.

Pokrm a čas jedenia 180; priebeh a spôsob jedenia, predjedlá 181; ležanie pri jedení, jeho vplyv na zábavu 181; pod trestom zakázané jesť s ľuďmi nižších tried 181, 182; prístup žobrákov a divákov 182; jedenie holými rukami pri veľkonočnej hostine 362; požehnanie ako modlitba pri stole 362.

Pokúšanie Pána 74; hora Pokúšania 78.

Pole klasov „bieložltých" 108; „pole krvi", čo kúpili veľkňazi 408.

Pomazanie: pri pôste 176; od hriešnice 183; v Betánii 325; nie je nič neobyčajného 326.

Pomstychtivosť Východniarov 173.

Poplatky: za čias Ježišových veľmi veľké 167; egyptská sústava poplatková v Palestíne 168.

Posadlosť diablom: Ježiša obviňujú, že sa spolčil s diablom 262.

Posudzovanie druhých 176.

Pôst: Ježišov na púšti 74; prejav zármutku 176.

Potomstvo: význam mužského potomstva v Izraeli 21; duchovné, telesné potomstvo Abrahamovo 260.

Potupenie Ježiša: pred Kajfášom

405; pred Herodesom 416; vojakmi 420; na kríži 431.
Púšť: trojaký význam slova 65; Judská 75; Ježiš odíde na púšť 74; Ježišove slová na púšti 77.
Pútnická slávnosť 189.
Pútnici: zvyky pútnických karaván 51; výzva k návratu domov 51; Kafarnaum ako shromaždisko 93; výhoda pútnikov, idúcich údolím Jordána 93.
Povolanie Ježišovo: vypĺňuje vôľu Otca nebeského 108; pastier 272; v pomere k príbuzným 248.
Pozdrav: zvykom 173; príklad pozdravu 155; pri modlitbe 175; „chaire" 420; pri prijatí vznešeného človeka 18.
Požehnanie Ježišovo: nad vínom 363; nad chlebom 224; nad deťmi 313.
Pôžičky 296.
Práca: Ježiš robotníkom 54; Ježišovo smýšľanie pri práci 49.
Prach: na cestách 186; zaprášené nohy Ježišove 183; striasť prach s nôh 218.
Pramene: Ježiš, prameň života 256.
Právo: dvojaké právo v Izraeli a v Egypte 410.
Prehliadky: ľudí 173.
Premenenie Pána 241.
Prenajímanie: vôbec 290; najímanie v spolkoch 292; nájomci a veľkostatkári 290; remeselníci ako prenájomci 290; stávka nájomcov 291; georgos — nájomca — felah 290.
Prenasledovanie: 194; prenasledovanie Ježiša v Nazarete 216; Herodesom 282; farizejmi 323, 358; po smrti 440; predpoveď prenasledovania apoštolov 352.
Prenocovanie pod šírym nebom, vonku 152, 227.
Pretorium (radný dom) 412.
Priateľ Cézarov („amicus Caesaris") 56, 422.
Príbuzní Pánovi 214.
Prísaha: farizeji 139; učenie Ježišovo o nej 171; láska Východniarov k prísahe 172; prísaha v chráme 346.
Primát: prisľúbenie 236; tieto slová prezradzujú prvotnú aramejskú reč 238.
Proroci: falošní 178.
Prisľúbenie: Eucharistie 298; primátu 236.
Pšenica: cena 294; Ježiš porovnáva pšeničné zrno 334.
Pýcha: Pilátova 409.

Rabín: prepožičiavanie titulov ako pri doktoráte 118, 119.
Rada, veľrada: zatykač na Ježiša 255; usnesenie sa zabiť ho „pre záchranu ľudu" 324; žiada, aby bolo vyzradené miesto, kde sa Ježiš zdržuje 324; vypočutie Ježišovo pred veľradou 403; Ježiš je odsúdený veľradou na smrť 404.
Raka 171.
Reč: „Reč tvoja ťa prezradzuje" 399.
Remienky modlitebné 345.
Revízori chrámových účtov v Egypte 59.
Rím: rozdiel medzi R. a Izraelom 9; vplyv R. v časoch Ježišových 56, 59; ročné počasie a podnebie: prehľad 185 až 188; vplyv na činnosť Ježišovu 188; „mlčiace mesiace" v živote Ježišovom 190; kvetena Palestíny podľa ročného počasia 219; pozri ďalej: jaro, leto, zima, čas dažďov.
Roľníci: ich život za čias Kristových 167.
Rozlúčenie Ježišovo: v Nazarete 72; s jazerom Genezaretským 243; s chrámom 350; s apoštolmi vo večeradle 374; modlitba na rozlúčku 387; zjavenie tajomstva blaženého života v najsv. Trojici; pri vstúpení na nebesia 374.
Rozrušenie Ježišovo: pri čistení chrámu 94; pri prisľúbení Eucharistie 231; v styku s Petrom 239; pri učení 258; pri

vzkriesení Lazara 310; pred požehnaním detí 313; pri pohľade na Jeruzalem 331; úzkosti v predtuche utrpenia 334; v smrteľnej úzkosti 392.
Rozväzovanie remienkov na sandáloch službou otrockou 67.
Rúhanie sa Kristovi: na slávnosti stánkov 262; na slávnosti posvätenia chrámu 282; na kríži 431; po smrti 440.
Ruka: „Otče, do tvojich rúk porúčam ducha svojho" 435.
Rybári na jazere Genezaretskom 132, 133.
Rybolov: postup 134; bohatý rybolov 135.
Ryby: potravou 223, 451; vyvážanie z Tarichejе 112; „nečistá" ryba v jazere Genezaretskom 207.

Saduceji 64; šľachta 137; vedecká pýcha 342; náhľady 342; porovnávacia veda náboženská 342.
Salome 316.
Samaritáni: Samaritánka a Ježiš 104; Ježiš potupovaný ako Samaritán 262.
Samársko: vidiek 104, 108.
Sarepta, vdova 215.
Sčítanie ľudu 30; podľa rodov 31; druhé sčítanie 56, 62.
Sebazaprenie 240, 317.
Semeno: padne na skalu 197; siatie na poli s rozličnými druhmi zeme 197; prekliatie zasiateho ako túžba po pomste 203.
Shovievavosť božia 203.
Shromaždenie ľudu pri Ježišovi 188.
Sichar 104.
Siloe (rybník) 264; na slávnosť stánkov 250.
Simeon v chráme 36.
Skaza Jeruzalema: Ježiš dva razy hovorí o tom 351.
Skromnosť: prikázaná apoštolom 217.
Slávnosť stánkov 248, 252, 256, 258, 259; nálada v tomto čase 248; bývanie za slávnosti stánkov 250; Svetlo sveta 258; kytica ako odznak sviatkov 251; rozhovor o Ježišovi 252; stĺp dymu z obetného oltára 256; vyvrcholenie boja proti Ježišovi 268.
Slovné hádky u Východniarov 255, 259.
Sľub: u žien záväzný len s vedomím mužovým 15.
Sluhovia: pred palácmi boháčov 242.
Smrteľná úzkosť Ježišova 392.
Sobota: v židovskom ľudovom živote 144; soznam zakázaných prác 144; prízvukovaná od farizejov 144, 145; Ježiš často obviňovaný z porušenia soboty 149; Ježišovo ospravodlivenie sa 149; vzájomné spory s Ježišom o prikázaní soboty 145; ľudovýchovná cena zachovávania soboty 146; pozvanie Ježiša v sobotu 146; sobota vôbec 144; pomazanie v sobotu 325; čulý život v sobotu 332; sobotná hostina 325.
Sociálne rozdiely v dobe Ježišovej medzi ľudom 190.
Spánok: Ježišov v loďke 211; spánok pod širym nebom 241.
Spoločenstvá: veľmi rozšírené 130; Šimon, Ondrej, Ján, Jakub, členovia rybárskeho spoločenstva 130.
Spolkový život 425.
Spor o prednosť medzi učeníkmi na ceste 316; pri večeri 364.
Správca 238, 290; v Egypte 291; v podobenstve 293.
Stánok: „tri stánky postaviť" 242.
Stavba duchovná v prenesenom smysle 236.
Sťahovanie: život s Ježišom 185; pohnutie učeníkov v rozhovore o náboženstve 188.
Steblo: „plné klasy, prázdne klasy" 197, 199.
„Stolová spoločnosť": u boháča 303.
Stotník pod krížom 437.
Strapce 345.

Stredná vrstva v ľude: apoštoli, mužovia zpomedzi ľudu 131.
Strecha: zhotovenie 126; miestom pobytu 126; „kto je na streche, nech nesostupuje" 353.
Strieborné peniaze 217, 321.
Studňa Jakubova 104.
Svadba: na Východe 87; mužovia a ženy oddelení 88; svadobná hostina 88; jedlá 88; v Káne Galilejskej 89; Mária, pomocnica pri nej 89, 90; sluhovia pod vplyvom Máriiným 91; „každý človek podáva najprv dobré víno" 92.
Svätojánsky chlieb: pokrm v núdzi 288.
Sväzovanie a rozväzovanie 236.
Svedectvá Ježišove o sebe: dvanásťročný 49; pred Natanaelom 85; pri čistení chrámu 92; pred Nikodémom 95; pred Samaritánkou 104; pri Betsaide 149; po rozmnožení chleba 228; na slávnosti stánkov 252; pred slepým od narodenia 266; pri slávnosti posvätenia chrámu 280; pred odpustením hriechov 128, 184; v podobenstve o zlých vinárnikoch 336; Pán Dávidov 344.
Svedkovia falošní 403.
Svetlo: prichádza na svet ako sudca 99; význam svetla pre Východ 258; Svetlo sveta — Ježiš 258; svetlo a jeho zapálenie pri zametaní 285; premena vo svetle 335; slávnosť svitiel na slávnosti stánkov 250.
Svetský súd: 356.
Súcit: pozri „smilovanie".
Súcit Ježišov s chorými 148; s matkami 353, s Jeruzalemom 330, 349; s hriešnikmi 122, 184, 318; s Judášom 365, 396.
Súd: Ježišova smrť 435; súd posledný 356.
Syn boží: v ústach Natanaelových 84.
Syn človeka 129; židia rozhorčení nad týmto slovom 335.
Synagogy: pôvod, význam 117; prvé Ježišovo vystúpenie v Kafarnaume 117; Ježiš pri bohoslužbách v Nazarete 212, kliatba synagogy proti slepému od narodenia 267.
Synovia Zebedejoví: prosba matkina 316.

Šimonovi spoločníci 130.
Šťúr 276.

Tabuľka na písanie 22.
Tesár 48; Jozef 48, 54.
Tiberius 409.
Tomáš 307.
Tresty: za krádež 318.
Tŕnie: upotrebuje sa ako palivo 419; Ježiš tŕnim korunovaný 419.
Trojica najsvätejšia: pri krste Ježišovom 74.

Úcta k rodičom 53.
Učeníci Ježišovi: roztržka 231; rozmnoženie chleba 221.
Učiteľ: na cestách so žiakmi 314; porovnanie so zákonníkmi 117; Ježišov pomer k zákonu 121; majestátne učenie 143; Ježiš vo svojich rečiach a podobenstvách 159; voľba prirovnaní 160; „údiv nad spôsobom Ježišovho učenia" 166, 169; prestávky v reči Ježišovej 210; vonkajší prednes 253, 254; učí v Nazarete 213; vykladačom Zákona v chráme (slávnosť stánkov) 252; „ako je to, že tento tak dobre pozná Písma?" 252.
Účty: ich falšovanie 296.
Údolie Cedronu 391.
Umývanie ako symbol 66; umývani nôh 364; Pilátovo umývanie rúk 423.
Umývanie nôh pri večeri 364; nohy umývali otroci 364.
Úprimnosť Ježišova: k farizejom 129, 171, 260, 261; k Petrovi 240; k „líške Herodesovi" 283; k Pilátovi 414, 422; pri hostine 184; v reči k farizejom 345.

Úradníci 30; nepoctiví 291; oznamujú si navzájom vopred revízora 292; ich odpočítavanie 292.
„Úroda stonásobná" 199.
Úroky 297; nevšímanie si zákazu úrokov 298.
Úsmev Ježišov 85.
Útecha pozostalých po zomrelom 308.
Útek: Ježišov pred verejnosťou 127; v čase daždov veľmi ťažký 353.
Utrpenie Ježišovo prvá predpoveď 238; ostatná predpoveď 315; smrteľná úzkosť, zajatie 391; prvá potupa 405; bičovanie a tŕnim korunovanie 419; krížová cesta 426; ukrižovanie 428; na kríži 430; krst utrpenia 316; kalich utrpenia 316, 393.
„Úver stavebný", poskytovaný chudobným ľuďom 299.

Vdovy 277.
Večera: hlavným jedlom 181.
Veľkňaz: rúcho jeho uschováva rímsky miestodržiteľ 62; veliteľom polície v Judsku 191.
Veľkonočný baránok: skupúvanie obchodníkmi 312; Ježišom nariadená príprava 360; koža ako nájomné za požičanie večeradla 361; pečenie na ohnisku 362.
Veľkonočná večera: začiatok 363; pohostinské miesta pre pútnikov na hornom poschodí 361; zákaz opustiť mesto v noci veľkonočnej 391.
Veľká noc: studené veľkonočné noci 398; veľkonočná amnestia 417.
Veľbĺudi 347.
Viera: Samaritánkina 107; porazeného 128; Petrova 136, 226, 236; slepého od narodenia 267; Martina 310.
Víno 88; svadobné víno 88.
Vinica: v Judsku 244; stopy starých terás s vinicami 336.
Vchod Kristov do Jeruzalema: deti nacvičujú obrady na slávnosť turíčnu 332; v chráme Šalamúnovom 333.
Vlečná sieť: 206.
Voda: ako obraz milosti 103; muž s krčahom vody 360; nedostatok vody 101.
Vodca ľudu 345.
Voľnosť Ježišova v utrpení: zjavená na hore Olivetskej 396; zdôraznená v podobenstve o pastierovi 270.
Vôľa dobrá 98.
Východ: zdvorilosť 17, 73, 96; Východniari v čase Ježišovom v Itálii 60; východný ideál jednej reči 154.
Východojordánske kraje: Malchus 397.
Vykladači Písma: Ježiš v chráme 252.
Vyznanie: prináša prenasledovanie na zemi a odmenu v nebi 169.

Zachariáš: v chráme 10; pri narodení Jánovom 21; chválospev 23; nemý 23.
Zachej 317.
Zajatie Ježišovo 395; rímskymi vojakmi 396; na ceste pred záhradou 395; dojem v Jeruzaleme 407; obrat v nálade po zajatí 412.
Zákon Mojžišov: smerodajný pre celý život 111; „syn zákona" 50; zákon v rukách učencov 118; „ale nielen tento prekliaty zástup, ktorý nepozná zákon" 257; Ježiš a zákon: Ježiš odsudzuje výklad zákona od farizejov 174.
Zákoníci 117; ich vyučovacia metóda 117; spoločný život učiteľov a žiakov 118; význam záveru v ich vyučovacej metóde 118; význam citátov v ich vyučovacej metóde 118; kniha zákona — učebnica 118; mnohí sú chudobní 119; porovnanie života Ježišovho so zákonom 121; prepožičiavanie titulu „rabní" 118.

Zámena bohov: s pohanmi 58; s Izraelitmi nebola možná 9.
Západný vietor 97, 102, 180, 225, 248; dobrodinec 186; čas putovania 241.
Zaprenie Petrovo 397.
Zasnúbenie 14.
Zasnúbenie Márie s Jozefom 24.
Zatmenie: pri ukrižovaní Ježišovom 436; ako rýchly súmrak 335.
Zatvrdilosť boháčova 302.
Zázraky Ježišove: premenenie vody na víno 90; uzdravenie posadlého 122; uzdravenie svokry Petrovej 123; mnoho uzdravení 123; uzdravenie chromého 127; uzdravenie slepého od narodenia 147; bohatý rybolov 135; utíšenie búrky na mori 210; rozmnoženie chlebov 221; premenenie 241; vzkriesenie Lazara 309; zázraky príčinou pohoršenia medzi ľudom 143.
Zima: v Jordánsku 65; neskorá zima 311.
Zjavenia Ježišove: vo večeradle 451; pri jazere Tiberiadskom 455; na hore v Galilei 460; posledné zjavenie sa v Jeruzaleme 461.
Zmŕtvychvstanie Ježišovo: prvý raz predpovedané 240; tretí raz predpovedané 315; Ježiš pánom vzkriesenia 309; Ježiš umlčí vysmievačov zmŕtvychvstania 341; zjaví sa strážcom hrobu 442; Peter a Ján pri hrobe 444; plachty, do ktorých bol Kristus zakrútený, dôkazom zmŕtvychvstania 445; dojem učeníkov 445; 446; záhradník podozrievaný Máriou Magdalenou 445; prvé odtajenie zmŕtvychvstania 447.
Znamenia pri smrti Ježišovej 436.
Zrada Judášova 395.
Zvestovanie narodenia Pána 13.
Zviera divé 75.

Žehnacie slová pri vkročení do domu 218.
Žena: Mária oslovená Ježišom 90; na úsudok žien sa nedbalo 108; žena podľa úsudku farizejov 142; málo spoľahlivá 448; ženy a Ježiš 142; Ježiš a Samaritánka 104; ženy v sprievode Ježišovom 185; ženy pred Jeruzalemom 428; ženy pri Ježišovom hrobe 442.
Žitné polia 108.
Život Ježišov: v Nazarete 48; ako kazateľa 185; ako divotvorcu 140; pohoršením pre ľud 143.
Život Jozefov v Nazarete 48.
Život Kristov: prvú zprávu podávajú učeníci z Emaus 448.
Život Márie v Narazete 48.
Život pastierov: v Judsku 268; na púšti 284.
Žízeň 101.
Žobrák: jeho smelá obrana Krista 263, 267; pred palácom boháčovým 302.

Matúš

Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.
1	18—25	24	8	23—27	210	18	12—14	284	26	30—46	391
2	1— 8	38	9	2— 8	127		21—35	300		31—35	374
	9—12	41	10	1— 4	152	19	13—15	313		47—56	395
	13—15	42		5—14	216	20	17—24	315		59—27, 1	403
	16—18	43	11	20—24	243	21	1— 9	328		67—68	405
	19—22	47		28—30	156		10—11	332		69—75	397
	23	48	13	1— 3	194		14—16	332	27	3—10	407
3	1— 6	64		4— 9	196		33—44	336		11—14	411
	11—12	66		24—30	201	22	15—22	339		15—23	416
	13—17	72		31—33	204		23—33	341		24—25	420
4	1—11	74		36—43	201		41—46	344		27—30	419
5	1—11	166		44—46	205	23	1—39	345		31—32	426
	17—48	170		47—50	206	24	1— 2	350		33—38	428
6	1—18	174		51—52	207		3—25	351		39—49	430
	7—14	273		54—58	212	25	31—46	356		51—56	436
7	1— 6	174	14	3— 5	100	26	1— 5	358		57—61	437
	7—11	273		13—21	221		6—13	325		62—66	439
	13—20	177		22—33	225		14—16	358	28	1—10	442
	24—27	177	16	13—20	234		17—19	360		2— 4	441
8	14—15	123		20—23	238		21—25	366		11—15	447
	16—17	123	17	1—13	241		26—28	369		16—20	459

Marek

Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.
1	1— 6	64	4	35—41	210	12	35—37	344	14	66—72	397
	7— 8	66	6	1— 6	212		37—40	345	15	2— 5	411
	9—11	72		6—11	216	13	1— 2	350		6—14	416
	12—13	74		17—18	100		3—18	351		15	420
	21—22	117		30—44	221		19—31	354		16—19	419
	23—28	122		45—52	225	14	1— 2	358		20—21	426
	29—31	123	8	27—30	234		3— 9	325		22—27	428
	32—34	123		31—33	238		10—11	358		29—36	430
	35—39	125	9	2—13	241		12—16	360		38—41	436
2	1—12	127	10	13—16	313		18—21	366		42—47	437
3	7—10	166		32—41	315		22—24	369	16	1— 8	442
	13—19	152	11	1—10	328		26—42	391		12—13	448
4	1— 9	196	12	1—11	336		43—52	395			
	26—29	200		13—17	339		55—15, 1	403			
	30—32	204		18—27	341		65	405			

Lukáš

Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.
1	5—25	10	5	17—26	127	16	1— 9	293	22	21—23	366
	26—38	13	6	12—16	152		14—31	302		31—38	374
	39—56	17		17—19	166	18	1— 7	277		39—46	391
	57—80	21		47—49	177		9—14	278		47—54	395
2	1— 7	29	7	36—50	182		15—17	313		56—62	397
	8—20	32	8	1— 3	185		31—34	315		63—65	405
	21—38	35		4— 8	196	19	1—10	317		66—71	403
	41—50	49		22—25	210		11—28	321	23	2—12	411
	51—52	54	9	1— 5	216		28—40	328		13—23	416
3	1— 6	64		10—17	221		41—44	330		24—25	420
	15—18	66		18—21	234	20	9—19	336		26—32	426
	19—20	100		22	238		20—26	339		33—34	428
	21—22	72		28—36	241		27—40	341		35—46	430
4	1—13	74	10	13—15	243		41—44	344		47—49	436
	16—30	212	11	1—13	273		45—47	345		50—56	427
	31—32	117		5—8	275	21	5— 6	350	24	1—11	442
	33—37	122	13	18—21	204		7—24	351		12	444
	38—39	123		31—33	282	22	1— 6	358		13—35	448
	40—41	123	15	1— 7	284		7—13	360		36—43	451
	42—44	125		8—10	285		14—18	363		44—49	461
5	1—11	135		11—32	286		19—20	369		Sk. ap. 1, 2-8	461

Ján

Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.	Hl.	Verš	Str.
1	19—28	80	7	11—36	252	13	21—30	366	19	16—17	426
	29—34	81		37—52	256		31—38	374		17—24	428
	35—42	82	8	12—20	258	14	1—31	377		25—30	430
	43—51	84		21—59	259	15	1—25	381		31—37	436
2	1—11	89	9	1—41	263		25-16,33	383		31—42	437
	12—22	92	10	1—21	270	17	1—26	387	20	1— 2	442
3	1—21	95		22—39	280	18	1	391		3—10	444
4	4—42	104	11	1—16	305		2—11	395		11—18	445
5	1—47	147		17—27	308		12—14	401		19—23	451
6	1—15	221		28—44	309		15—18	397		21—30	452
	16—21	225		45—57	323		19—24	401	21	1—23	455
	22—59	227	12	1—11	325		25—27	397		15—17	458
	60—71	231		12—19	328		28—38	411			
7	2— 9	247		20—36	332	19	1— 3	419			
	10	248	13	1—20	364		4—16	420			

Obsah

Radostné zvesti v ťažkom čase

Dni kráľa Herodesa 7
Oznámenie narodenia Jánovho 10
Zvestovanie narodenia Vykupiteľa 13
Máriina návšteva pri tete Alžbete 17
Narodenie Jána 21
Sňatok Márie s Jozefom 24

Ježišovo narodenie a mladosť

Vzťah územia betlehemského k Biblii. (Prehľad) 28
Ježišovo narodenie 29
Pastieri prichádzajú k Ježišovi 32
Obrezanie a obetovanie Ježišovo 35
Príchod mudrcov do Jeruzalema 38
Poklona mudrcov dieťaťu 41
Útek do Egypta 42
Vražda nemluvniatok 43
Zmätky pri smrti Herodesa Veľkého. (Prehľad) 44
Návrat domov 47
Život v Nazarete 48
Dvanásťročný Ježiš v chráme 49
Ježiš remeselníkom v Nazarete 54

Verejné účinkovanie Jána Krstiteľa. Počiatok účinkovania Ježišovho

Boj medzi Rímom a Izraelom 56
Ján Krstiteľ 64
Prichádza Mesiáš 66
Úloha Mesiašova podľa priania ľudu 68
Krst Ježišov 72
Pokúšanie Ježišovo 74
Jaro pri Jordáne. (Prehľad) 79
Posolstvo z Jeruzalema 80
Baránok boží 81
Prví učeníci Ježišovi 82
Na ceste do Galileje 84
Svadba na Východe. (Prehľad) 87
Svadba v Káne Galilejskej 89

Vyčistenie chrámu 92
Rozhovor s Nikodémom 95
Uväznenie Jána Krstiteľa 100
Nedostatok vody v Palestíne. (Prehľad) 101
Ježiš pri studni Jakubovej 104

Ježišovo účinkovanie v Galilei

Krajina galilejská. (Prehľad) 109
Ľud galilejský. (Prehľad) 111
Choroby a ich liečenie. (Prehľad) 113
Ježišova prvá reč v Kafarnaume. Ježiš a zákoníci. (Prehľad) . 117
Uzdravenie posadlého 122
Uzdravenie Petrovej svokry 123
Uzdravenie v sobotu večer 123
Ježiš v samote 125
Palestínske domy. (Prehľad) 126
Uzdravenie chromého 127
Počiatky kresťanstva 129
Život rybárov pri jazere Genezaretskom. (Prehľad) 133
Bohatý rybolov 135
Ježiš. Farizeji. Ľud. (Prehľad) 137
Neprístupnosť Ježišova. Neprístupnosť farizejov. (Prehľad) . 140
Sobota v živote židovského národa 144

Na slávnosti v Jeruzaleme

Uzdravenie chorého pri rybníku Bethesda 147

Pokračovanie účinkovania v Galilei

Voľba apoštolov 152
Povaha ľudu a jeho výrečnosť na Východe. (Prehľad) . . . 154
Ježišove reči a podobenstvá. (Prehľad) 159
Ježiš a pozemsko-národné nádeje jeho doby. (Prehľad) . . . 162
Z horskej reči:
Osem blahoslavenstiev 166
Chráň sa zlého pre Boha! 170
Rob dobre z lásky k Bohu! 174
Vyvoľ si dobrú cestu! 177
Hostiny na Východe. (Prehľad) 180
Hriešnica pri hostine 182
Cestovanie a premeny. (Prehľad) 185
Vplyv podnebia na verejnú činnosť Ježišovu. (Prehľad) . . . 188
Spodné spoločenské vrstvy v dobe Ježišovej: otroci, paholci, sluhovia, nádeníci. (Prehľad) 190
Ako sa spravoval ľud, keď Ježiš hovoril v podobenstvách. (Prehľad) 194
Podobenstvá o kráľovstve nebeskom:
Podobenstvo o rozsievačovi 196
Ježišovo vysvetlenie podobenstva o rozsievačovi 199
Podobenstvo o vzraste zasiateho 200
Podobenstvo o kúkoli medzi pšenicou 201
Podobenstvo o zrne horčičnom a o kvase 204

Podobenstvo o poklade a o perle 205
Podobenstvo o sieti 206
Podobenstvo o starostlivom hospodárovi 207
Búrka na jazere Genezaretskom 207
Utíšenie búrky 210
Ježiš v Nazarete 212
Rozoslanie apoštolov 216

Vrchol účinkovania a rozhodnutie v Galilei

Veľkonočná nálada pri jazere Genezaretskom. (Prehľad) . . 219
Rozmnoženie chleba 221
Ježiš chodí po mori 225
Veľké prisľúbenie v synagoge 227
Rozdvojenie v družine Ježišovej 231

Ostatné leto v Galilei

Zvláštne poučovanie učeníkov. (Prehľad) 233
Vyznanie Petrovo v Cezarei Filipovej 234
Ježiš prvý raz predpovie svoje utrpenie 238
Premenenie 241
Rozlúčka s jazerom Genezaretským 243
Krajina yudská. (Prehľad) 244

Slávnosť stánkov pred utrpením

Odchod pútnickej karavány z Kafarnaumu 247
Nálada na slávnosti stánkov. (Prehľad) 248
Vystúpenie Ježišovo uprostred slávnosti 252
Ježiš — žriedlo života 256
Ježiš — svetlo sveta 258
Ježiš — Syn boží 259
Slepý od narodenia 263
Život pastierov v Judsku. (Prehľad) 268
Ježiš — dobrý pastier 270

Po slávnosti stánkov

Nová modlitba 273

Nový duch modlitby

Podobenstvo o neodbytnom priateľovi 275
Podobenstvo o nesvedomitom sudcovi 277
Podobenstvo o farizejovi a mýtnikovi 278
Obdobie dažďov. (Prehľad) 279
Ježiš na slávnosti posvätenia chrámu 280
Ježiš a Herodes Antipas 282
Pieseň o božom milosrdenstve: 283
Podobenstvo o stratenej ovci 284
Podobenstvo o stratenej drachme 285
Podobenstvo o márnotratnom synovi 286
Veľkostatkári a nájomníci 290
Neverný správca 293

Spôsoby obchodného styku za času Kristovho 295
Podobenstvo o dvoch dlžníkoch 300
Boháč a chudobný Lazar 302
Vzkriesenie Lazara:
Zpráva z Betánie 305
Rozhovor s Lazarovými sestrami 308
Vzkriesenie mŕtveho 309
Po zime. (Prehľad) 311
Ježiš požehnáva dietky 313
Na ceste do Jeruzalema. Tretia predpoveď utrpenia 315
Zachej 317
Bankovníctvo za čias Kristových 318
Podobenstvo o desiatich hrivnách 321
Nálada pri príchode Ježišovom do Judska 323
Ježišovo pomazanie pri hostine v Betánii 325

Vchod Ježišov do Jeruzalema

Ježiša pred mestom vyhlásia za Mesiaša 328
Ježiš plače nad Jeruzalemom 330
Vchod do mesta. Prosba pohanov 332

Ostatné boje v chráme

Podobenstvo o zlých nájomníkoch vinice 336
Daňový peniaz 339
Vysmievači zmŕtvychvstania 341
Mesiaš, Pán Dávidov 344
Nárek víťaza v chráme. Farizeji — svodcovia ľudu 345

Ježiš oznámi zrušenie Starého zákona

Rozlúčka s chrámom 350
Proroctvo o sborení chrámu 351
Proroctvo o konci sveta:
Predzvesti 354
Posledný súd 356
Úmysly božie a rozhodovanie ľudí 358

Posledná večera

Prípravy na veľkonočnú večeru 360
Úvodné slová 363
Umývanie nôh 364
Označenie zradcu a jeho odchod 366
Obeta a obetná hostina Novej smluvy 369

Rozlúčkové reči Ježišove

Duševný stav Ježišov pri rozlúčke 372
Ostatné napomenutie: Vytrvajte v láske! 374
Láska spája s Otcom 377
Láska spája s Ježišom, Synom božím 381
Láska spája s Duchom svätým 383
Ježiš odovzdáva v modlitbe učeníkov Otcovi 387

Utrpenie a smrť Ježišova

Odchod na Olivetskú horu. Smrteľná úzkosť Ježišova 391
Zajatie Ježiša 395
Peter zapre Ježiša 397

Vypočutie pred židovským súdnym dvorom

Predbežné vypočutie u Annáša 401
Vypočutie pred veľradou 403
Prvé potupenie Ježiša 405

Vypočutie pred rímskym súdnym dvorom. Utrpenie

Ježiša odvedú k rímskemu miestodržiteľovi. Koniec Judášov . 407
Pontský Pilát, rímsky miestodržiteľ za čias Kristových. (Prehľad) 409
Prvé vypočutie pred Pilátom. Ježiš pred Herodesom 411
Ježiš a Barabáš 416
Bičovanie, tŕnim korunovanie 419
Ostatný pokus Pilátov 420
Ukrižovanie. (Prehľad) 424
Krížová cesta 426
Ježiša ukrižujú 428
Ježiš na kríži 430
Znamenia a svedectvá pri smrti Ježišovej 436
Priatelia pochovajú Ježiša 437
Nepriatelia Ježišovi zapečatia hrob 439

Zmŕtvychvstanie Ježišovo

Zapečatený hrob je prázdny 441
Ženy prichádzajú k hrobu 442
Peter a Ján pri hrobe 444
Ježiš sa zjaví Márii Magdalene 445
Prvý pokus odtajiť zmŕtvychvstanie Ježišovo 447
Na ceste do Emaus 448
Zjavenie vo veľkonočný večer 451
Neveriaci Tomáš 452
Zjavenie pri jazere Tiberiadskom 455
Peter je ustanovený hlavou Cirkvi 458
Rozoslanie apoštolov do sveta 459
Ostatné zjavenie sa Ježišovo v Jeruzaleme. Nanebovstúpenie. 461
Záver prekladateľa 464
Soznam osôb a vecí 465